ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1
SAMEDI
1er FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՐԱՁԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԵՍ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·040 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.040

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ալժերիոյ Օրան քաղաքին մէջ, Յունուար 30-ին, սպաննուած է հանդիսատեան կոչուած զօրավար մը, մինչ Ալժէրի մէջ կը կատարուէր Պենհամուտայի (սեպհական սպաննուած պարագլուխը) յուղարկաւորութիւնը: Փարիզի մէջ ալ, քաղաքական դասը դուրս կ'ելլէ իր լուռ քնէն եւ նախկին նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէն յայտարարած է որ իսլամապաշտները պէտք է մասնակցին Ալժէրիոյ յառաջիկայ ընտրութիւններուն, քայլ անոնցմէ որոնք որեւէ կապ ունին ոճրագործներուն հետ:

ՊԵՐՆԱՐ ԿՈՒՇՆԷՐ հրաժարեցաւ ներկայանալէ: Բացայայտ կերպով ոչ մէկ ընտրաշրջան հաւանեցաւ իր թեկնածութեան, Շառանթ-Մարիթիմէն Մոդէլ, ապա Ուազ, հուսկ՝ Կառտան, բոլորն ալ ժխտական դիրք բռնեցին եւ Քուշնէր չատ զառնացած է, մանաւանդ իր երիտասարդ ընկերվարական բարեկամներէն:

Սէ-Ժէ-Թէ-ն երկաթուղիի գործադուլի նոր կոչ մը ըրաւ Փետրուար 5-ին համար: Յունուար 30-ին չարժումը մասնակի բնոյթ ունէր, տեղ-տեղ դղալի, տեղ-տեղ՝ նուազ:

ԱԴՐԲԵՋԱՆի նախագահ Ալիեւի դէմ մահափորձ պատրաստելու ամբաստանութեամբ երկու զօրավարներ 15 եւ 11 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած են: Անոնք մերժած են բոլոր մեղադրանքները, պնդելով որ զոհ են մեքենայութիւններու ու անիրաւօրէն դատապարտուած:

«ՎՀ ՄՈՆՏ» 200 հազար Ֆր. վճարելու դատապարտուեցաւ Ժան-Լիւք Լակոտէրի, նախագահ-տնօրէն Մաքրա-Հաչէթի: Թերթը, սխալմամբ, գրած էր թէ Լակոտէրը քննութեան տակ առնուած է խաբեբայութեան համար: Ցաջորդ օրն իսկ ներողութիւն խնդրած էր, բայց չէր բաւած եւ Լակոտէր անուանարկութեան դատ բացած էր: Թերթը վերջապէս դիմեց:

ԿԵՆԱԴԻ ՋԻՒԳԱՆՈՎ, Ռուսաստանի համայնավար պարագլուխը, թեկնածու ելլելի յաջորդութեան, փարիզ կը գտնուէր այս օրերուն եւ յայտարարած է.- «երկիրը չի կառավարուիր: Փոքրորկոտ ծովու մը վրայ ենք եւ ճաւապետ չկայ: Ապազակութիւնը ամէն կողմ է: Վտանգաւոր կացութիւն է, ոչ միայն Ռուսաստանի, այլև համայն Եւրոպայի համար»:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Ցառաջ»). – Յունուար 30-ին, Կաթողիկոսը առաւօտեան իր առաջին այցելութիւնը տուաւ Համազգայինի դպրոցին: Մուտքին մնաբարձրեալ Լ. Մալիքեան եւ մատակարար մարմնի նախագահ Ս. Գըլըճեան ընդունած մանկապարտէզի աշակերտներով դիմաւորեցին Գարեգին Ա.ը եւ իր ընկերակիցները: Մանուկները երգեցին «Ով են սա»:

Կաթողիկոսը այցելեց դպրոցի զանազան բաժինները եւ հետաքրքրուեցաւ ուսումնական ծրագրով եւ ապագայ կառոյցով: Ապա, ամբողջ աշակերտութիւնը, ուսուցչական կազմը, ծնողք եւ բարեկամներ հաւաքուած բակին մէջ ցցուած վրանի մը տակ ընդունեցան Կաթողիկոսը: Աշակերտութիւնը երգեց «Մեր Հայրենիքը» եւ «Համազգայինի քայլերգը»: Տնօրէնուհի Լ. Մալիքեան ներկայացուց Կաթողիկոսի կենսագրականը, վաստակը եւ ըսաւ՝ «Ձեր կեանքի պատկերը օրինակ դառնայ ամէն մէկ աշակերտի»: Աւարտականն դասարանէն երկու աշակերտուհի, հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանեցին ուղերձ մը: Վարչութեան կողմէ խօսք առաւ Ս. Գըլըճեան:

Գարեգին Ա. արտասանեց ներշնչուած ճառ մը: Նախ, իր խօսքը ուղղեց աշակերտութեան՝ «Մեր ժողովուրդի օրէ օր պայծառացող արեւը կը տեսնեմ ձեր աչքերուն մէջ»: Ապա, դառնալով ուսուցիչներուն՝ «Ձեր անձերուն մէջէն պէտք է ճառագայթէ սէրը, ներշնչման աղբիւրը, ոգին եւ ոչ միայն լոկ ուսուցումը»: Կաթողիկոսը հրաւիրեց աշակերտութիւնը էջմիածին ըսելով՝ «հրամմեցէք, հոն ունինք հայրիկ մը, բայց չծերացող հայրիկ մը»: Կաթողիկոսը երախտագիտութեամբ յիշեց Համազգայինի հիմնադիրները եւ անոնց նուիրեալ առաքելութիւնը: Ապա, կոչ ըրաւ՝ «դպրոցը պէտք է շէնցնել, լայնցնել որպէսզի մեր հոգին խօսի պերճախօս կերպով: Եթէ կեանքը զարգացում է թող այդ սկսի այս դպրոցով եւ ոչ մեր տուներով»: Ֆրանսերէնով չնորհակալութիւն յայտնեց երեսփոխանները՝ Ռ. Պլումի եւ Մ. Մասի քանի Մարսէյլի քաղաքապետարանը դպրոցին կից հողը խորհրդանիշ վարձքով մը կը յանձնէ կրթարանին, եւ հայերէնով աւելցուց՝ «հողը ունենալը հանգրուան մըն է, արժեւորելը, կեանքի կոչելը հայու մեր պարտականութիւնն է. այս դպրոցը թող ըլլայ ձեր ազնիւ տունը»: Եկեղեցիէն յետոյ, Համազգայինը Մշակութային Տունս եղած է, ըսաւ Կաթողիկոսը եւ ապա օրհնեց հիմնաքարը որ չինութեան առնն պիտի զետեղուի դպրոցի մուտքին: Պահպանիչով, Գարեգին Ա. տուաւ իր օրհնութիւնը բոլորին:

***

Ժամը 10·40-ին, Կաթողիկոսը անցաւ Համազգայինի դպրոցէն ոչ շատ հեռու Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին: Մուտքին օրհնեց աղն ու հացը եւ «Հրաշափառ»ով մտաւ Եկեղեցի: Բարի գալուստի խօսքը ըրաւ հոգեւոր հովիւ՝ Մուշեղ Քահանայ Գալէնտէրեան: Կաթողիկոսը իր խօսքը սկսաւ ըսելով՝ «յուզում մը կայ իմ մէջս, այս պահուն, խոնարհ բարձրանալով, 1957-ի Սեպտեմբերին դէպի Անգլիա ճամբուն վրայ, կանգ առի Մարսէյլ եւ հոս առիթ ունեցայ պատարագելու»: Ապա, Կաթողիկոսը չեշտը դրաւ պետութեան եւ եկեղեցւոյ վրայ որպէս լրացուցիչ, մէկը միւսին, առաջնորդները ազգին եւ ընդգծեց ներկայութիւնը դեսպան՝ Վ. Չիտչեանին: Իր խօսքը աւարտեց ըսելով՝ «Հայուն համար մահ չկայ, այլ մէկ բան՝ ինքնասպանութիւն եթէ մենք կապուած չըլլանք մեր հաւատքին, հայրենիքին, դպրոցներուն, մշակոյթին եւ ազգային արժէքներուն»:

***

Գարեգին Ա. ժամը 10·40-ին հասաւ նահանգապետարան եւ ունեցաւ նահանգապետ Հիւպէռ Պլանի հետ չուրջ քառասուն վայրկեան ընդյայ: Շօշափուելիք կարգ մը նիւթեր՝ Հայերուն օրինակելի համարկումը քաղաքին, հայ դաղութի կազմակերպութիւնը իր նուիրական հաստատութիւններուն, եկեղեցւոյ կառոյցին, Ֆրանսախօսութեան հարցը Հայաստանի մէջ, էքսիմենիք յարաբերութիւնները հայ եկեղեցւոյ հիմունքները եւ այլ հարցեր: Առանց «փրոթոքոլ»ի ջերմ, բայց կենդանի եւ չահեկան փոխանակութիւն ներ ունեցան Կաթողիկոսը եւ Պուշ-տիւ-Ռոն նահանգի «փրէֆէ»ն: Այս վերջինը նուիրեց Կաթողիկոսին նահանգապետարանի պատուոյ մետալը եւ Կաթողիկոսը տուաւ «Գանձեր Էջմիածնի» գիրքը եւ Ս. Էջմիածնի տաճարին մետալը:

***

Գարեգին Ա. կէսօրին ճաշեց Մարսէյլի եւ շրջանի եկեղեցիներու եւ համայնքներու ներկայացուցիչներուն հետ՝ Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնին մէջ:

***

Ցետ միջօրէին, Կաթողիկոսը այցելեց երկու եկեղեցի՝ Սէնթ – Մարկրիթ Սուրբ Աստուածածինն եւ Սէն-Լու Սուրբ Գէորգ: Աւանդական արարողութիւններէն յետոյ, հոգեւոր հովիւը՝ Շահան Ա. Քհնյ. Տէմէեան արտասանեց բարի գալուստի խօսքը: Գարեգին Ա. երկու եկեղեցիներուն մէջ ալ չեշտեց իր զոհունակութիւնը հանդիպելու իր հօտին: Բացատրեց եկեղեցի բառին նիւթական եւ հոգեկան իմաստը. բուն եկեղեցին հաւատացեալներն են, ըսաւ, եւ օրինակ բերաւ Վարդանանցէն՝ «ամէն մէկ զինուոր իմքն իր անձին մէջ եկեղեցի մըն էր»: Այս երկու մեծամեծ թաղերուն ժողովուրդը խուռներամ եւ ջերմեռանդութեամբ դիմաւորեց Կաթողիկոսը:

***

Ժամը 17-ին, Գարեգին Ա. ժամանեց Հայ Մշակոյթի Տունը: Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ Մարզական Համաճայնութեան փոքրերու խումբը խաղադեստով (սեւ – դեղին) եւ Հայ Արենոյչները իրենց համազեստով դիմաւորեցին եւ պատուի առին Կաթողիկոսը որ նախ այցելեց Տունին զանազան բաժինները եւ յատկապէս հայ գիրին եւ գիրքին նուիրուած ցուցահանդէսի ցուցատախտակները: Ապա, բացումը կատարեց նորահաստատ Շաւարշ Նարդունի դպրատն եւ այդ առիթով յիշեց թէ 1968 Օգոստոս 2-ին ներկայ եղած էր դրադէտին յուղարկաւորութեան Մարսէյլ, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին: Ցետոյ, բարձրացաւ Վաստպուրական սրահ ուր ժողովուրդը ողջոյնի, աւելի քան երեք հարիւր հոգի, դիմաւորեց Կաթողիկոսը մեծ խանդավառութեամբ: Խտուար Տիրէքլեան երիտասարդաց խումբը իր մեծերով եւ փոքրերով, խմբովին արտասանեցին «Լուսաւորչի կանթեղը» եւ Ալիշանի «Հայ հանճար»ը ուր Կաթողիկոսին նուիրուած մաղթանքներ: Կարօ Ցովսէփեան, յանուն Հայ Մշակոյթի Տան, բայց նաեւ հաստատութենէն ներս գործող եւ գործակցող Միութեանց՝ Կալոյտ Ֆաչ, Հայ Աբենոյչ, Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ, Վասպուրականի Հայրենակցական, Տարօնի Հայրենակցական, ԱՄԱՄ, Ազատ Ֆաչատրեան Հիմնարկ, «Օգսիժէն», Խտուար Տիրէքլեան Երիտասարդաց, «Հայաստան» Հիմնադրամ ... արտասանեց բարի գալուստի խօսք: Գարեգին Ա. խօսեցաւ խանդավառ չունչով մշակոյթի, երիտասարդութեան, մտաւորական արժէքներու եւ այլ հարցերու կապուած հաւաքական կեանքին մասին: Իր երկարաշունչ ճառէն հատուած մը «Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը անուն մըն էր, համբաւ մը, այսօր այցելութեամբ ինծի համար դարձաւ կենդանի եւ կենդանագործ օճախ, ուր մշակոյթ եւ կեանք միախառնուած են: Մշակոյթի պահպանման եւ ծաւալման գանգարանման հաստատութիւն չէ, այլ նոր սերունդի մշակութային կազմաւորման վառարան, յատկապէս հայ մատղաշ եւ երիտասարդ սերունդին համար: Խորապէս կը գնահատեմ տարուած աշխատանքը եւ կոչ կ'ուղղեմ Մարսէյլի հայութեան ջերմ աջակցութեան եւ լայն մասնակցութեան որ բարոյական եւ նիւթական զօրակցութիւն ընծայէ այս կենսագործ հաստատութեան»:

***

Ժամը 18·30-ին, Կաթողիկոսը այցելեց ԺԱՖ-ի եւ Մշակութային Միութեան Ակումբը: Երիտասարդները հայկական ըղձանուերով եւ ծաղկեփունջերով ընդունեցան Կաթողիկոսը եւ ներկայացուցին հայկական պարերու փոքր յայտագիր մը, պատրաստուած Ժ.Ա.Ֆ-ի անունով՝ Երուանդ Հարութեան եւ Մշակութային Միութեան անունով՝ Սերժ Նորոյեան բարի գալուստ մաղթեցին: Կաթողիկոսը արտասանեց քաջալերական խօսքեր երիտասարդութեան մը համար որ կը մնայ հաւատարիմ իր աւանդութիւններուն եւ պարի ու նուագի ընդմէջէն կ'արտայայտէ իր ինքնութիւնը, իր մշակոյթը: Լեզուն չգիտնալ չի նշնակեր, ըսաւ, հայութենէն հեռանալ եւ աւելցուց՝ «ցոյց տուէք որ կենդանի, ապրող, շնչող եւ ստեղծագործող երիտասարդներ էք»:

***

Ժամը 19·30-ին, Գարեգին Ա. հասաւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ակումբը: Տիկին Լիւսի Գույումճեան բարի գալուստի խօսք ըրաւ: Տիկին Հերմինէ Ենգիխոյ Միութեան գործունէութիւնը ներկայացուց: Հ. Բ. Ը. Մ.-ը հաւաքական պատկերն է բարի Սամարացիին, ըսաւ Գարեգին Ա. եւ աւելցուց՝ «քարոզիչը արժէք ունի երբ բարիքի վերածուի»: Ընդգծեց Բարեգործականի ծառայութիւնները ազգին ու րոնք չօշափելի են մեր հաւաքական կեանքին մէջ եւ գնահատեց կապուածութիւնը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հետ: Կաթողիկոսը խօսեցաւ հոգեւոր ճեմարանի մասին իր 102 աշակերտներով եւ ընդհանրապէս Հայաստանէն ներս կրօնքի ուսուցման, զարգացման տարուած աշխատանքներուն չուրջ:

***

Օրը վերջացաւ, գաղութային ճաշով, «Ռոնքորտ Փրատօ» պանդոկը:

Տարօն Եպիսկոպոս Ճէլէճեան վարեց սեղանապետութիւնը: Մէջը ժագ Վարժապետեան խօսք առաւ: Գործադրուե-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

«ԵՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունուար 30/31)

ԿԱԶԱՏԱՐԸ ՕԴԸ ՀԱՆՈՒԱԾ

Յունուար 29, ժամը 19·50-ի չուրջ, Չէչնիոյ Տարսկայա գիւղի տարածքին մէջ օդը հանուած է այն խողովակաշարը որ կազ կը փոխադրէ դէպի Վրաստան ու Հայաստան. ան վերջին անգամ ռմռձգութեան թիրախ եղած էր 1995 Մայիսին, Մարնէուլիի չրջանը:

Հայաստանի Ուժանիւթի Նախարարին համաձայն վերանորոգութիւնը կը տեւէ առնուազն երկու չաբաթ: Աչխատանքներուն կը մասնակցի, բացի Վրաստանէն եւ Հայաստանէն, նաեւ Ռուսաստան, քանի որ իր տարածքին վրայ պատահեցաւ պայթումը եւ թէ կազի այս փոխադրութեան համար կը ստանայ որոչ վճարում:

***

ՀԵՌԱՑՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

Վարչապետ Արմէն Սարգսեանի Յունուար 28-ի որոչումով Պաւէլ Սաֆարեան հեռացուած է Հարկային Տեսչութեան պետի իր պաշտօնէն, տեղը նչանակուած է Աբրահամ Թումանեան: Վարչապետի մէկ այլ որոչումով ալ Մաքսային Վարչութեան պետի պաշտօնէն հեռացուած է Երջանիկ Աբգարեան. դինքը կը փոխարինէ Լեւոն Խանոյեան:

***

ԵՐԵՒԱՆԻ ԵՐԹԵՒԵԿԸ ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԿԸ ԽՏԱՆԱՑ

Երեւանի երթեւեկը, բաղդատմամբ 1995-ի, խտացած է երեք անգամ: Աւտոբուսներու պատճառը կը նկատուի եւ րեւանի եւ յարակից մարզերուն միչեւ կառքերու հոսքը. անոնք կը փոխադրինեն գանգուածային փոխադրամիջոցները: Կացութեան այս վատթարացումը պատճառ է նաեւ երթեւեկի արկածներու եւ պատահարներու թիւին ալ ճնին:

***

ԹԷՆԻՍԻ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆԸ ՁԱԽՈՂ

Թէնիսի եւրո-ափրիկեան զօտիի զբոսման մրցաշարքը վերջ գտած է Սէնէկալի մէջ: Հայաստանի հաւաքականը նոյն՝ 0-3 արդիւնքով պարտութիւններ կրած է Սէնէկալէն, Պոսնիայէն եւ Լիւքսանպուրկէն, իր ենթախումբին մէջ զբաւելով վերջին՝ չորրորդ տեղը:

«ԵՐԿՈՒ ԿՈՄԻՏԷ, ԵՐԿՈՒ ՋԱՐԴ»

ԹՐՔԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ 1915-Ի ՄԱՍԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ա. Ռէֆիքի էսկիշէհիրեան զրառումներուն վերջին մասին մէջ չատ հետաքրքրական են հայ մտաւորականներու ազնչուած էջերը. օր մը լուր կ'առնեն թէ հոն կը հասնի յայտնի ոճրագործ Զէրքէզ Ահմէտ որ անմիջապէս պէտք է ձերբակալուի: Այդ հրահանգը որ կուգայ ճէմալ փաշայէն, կը զարմացնէ. ճիշդ է որ փաշան ծանօթ է որպէս հովանաւոր հայ տարագիրներու, բայց մինչ կողմէ Զէրքէզ Ահմէտ աչքի լոյսն է Իթթիհատի իշխանութեան: Վերջապէս յայտնի կ'ըլլայ որ ոճրագործը իր երկու ընկերներուն հետ Հայերու դէմ բազմաթիւ ոճիրներ գործելէ ետք երբ ճէմալ փաշայի չորքանը կը հասնի ու հոն հայկական հոծ ներկայութիւն մը կը տեսնէ, կ'առաջարկէ փաշային կազմակերպութիւն մը հիմնել ու զանոնք եւս մաքրագործել: Փաշան կը մերժէ: Նոյն օրերուն կը զուգադիպի Զօհրապի ու Վարդգէսի Հալէպ ժամանումը որուն տարագիրը: Ա. Ռէֆիք Զօհրապը կը ներկայացնէ տէր՝ «բոցավառ մտքի, արգասաւոր խմացականութեան ու զգայուն հոգիի մը որ իր ժողովուրդին երջանկութեան զոհած է իր անձնական փափաքները»: Զինքն ու Վարդգէսը սպանած ըլլալուն համար Զէրքէզ Ահմէտի դէմ ձերբակալութեան հրահանգ արձակած է ճէմալ փաշա:

Երբ էսկիշէհիրը կը հասնի ոճրագործը, Ա. Ռէֆիք զինքը «հայկական ազգերգութեան կարեւոր մէկ տուեալը» նկատելով, կ'ուզէ անձամբ անկէ տեղեկանալ դործած արարքները: Կը նկարագրէ իրենց հանդիպումը.

«Զէրքէզ Ահմէտին հարցուցի թէ ինչեր ըրած էր արեւելեան նահանգներու մէջ: Մոյկեր անցուցած ոտքերը իրարու վրայ նետեց, ծխիկին ծուխերը փչեց դէպի դիմաց.

— Սա կացութիւնը արժանապատուութիւնս կը վիրաւորէ, ըսաւ: Ես ծառայութիւն մատուցանեցի այս հայրենիքին: Գացէ՛ք, տեսէ՛ք. վանն ու շրջակայքը Քեապէի հողին վերածեցի: Այսօր հոն միակ Հայու մը իսկ չէք կրնար հանդիպիլ: Այսքան ծառայութիւն մատուցանեցի հայրենիքին, յետոյ այդ Թալաաթին նման արիւնաներ Պոլսոյ մէջ պաղ գարեջուր խմեն, զիս ալ այսպէս հսկողութեան տակ հոս բերել տան, չէ, ասիկա պատիւս կ'արատաւորէ»: *Ա. Ռէֆիք ապա ուզելով աւելի տեղեկութիւն առանալ, հարց կու տայ.*

«— Լա՛ւ, սա Զօհրապը եւայլն ի՞նչ եղան:

— Ա՛, չլսեցի՞ք, բոլորն ալ սատկեցուցի:

Ծխիկին ծուխերը արձակելով դէպի օդը, ձախ ձեռքով պեխերը շտկելով շարունակեց.

— Հալէպէն ելած էին: Ճամբան հանդիպեցանք, անմիջապէս շրջապատեցի իրենց կառքը: Հասկցան թէ պիտի սատկին: Վարդգէս ըսաւ. «լա՛ւ, Ահմէտ պէյ, ասիկա կ'ընէք մեզի, բայց ի՞նչ պիտի ընէք Աբաքներուն: Ձեզմէ անոնք եւս գոհ չեն»: Ատիկա հու գիտնալիք բանդ չէ, *քչբաթա՛*, ըսի ու մավզերի փամփուշտով մը ուղեղը պայթեցուցի: Յետոյ բռնեցի Զօհրապը: Ոտքիս տակ առի: Խոշոր քարով մը գլուխը ճզմեցի, ճզմեցի, մինչեւ որ սատկեցաւ»:

*
**

Էսկիշէհիրի մէջ կաթողիկէներէ եւ պինուորի ընտանիքներէ զատ Հայ չէ մնացած: Սակայն Պոլիսէն տարագրուածները կը չարունակեն հասնիլ:

«Շոգեկառքերով, հայ մտաւորականներն ու արուեստագէտները կը դրկուէին Անատոլուի հեռաւոր գիւղերը: Իրիկուն մը լեցուն շոգեկառք մը հասաւ: Կայարանէն նայեցայ, բոլորն ալ ինծի ծանօթ դէմքեր էին. Տիրան Քէլէկեան, Բիւզանդ Քէչեան, Թորգոմեան...: Մտաւորական, հայրենասէր որքան Հայ որ կար կարաւանիներով աքսորուած էին»:

Գրելէ ետք թէ Պոլսոյ հայութեան տեղահանութեան մասին եւս տարաձայնութիւններ կային, Ա. Ռէֆիք հարց կուտայ. «արդէն ո՞վ մնացած էր որ աքսորուած, կախաղան հանուած չըլլար: Կարծէք օսմանեան հպատակները այս նորելուկներուն իրենց հայրերէն ժառանգ մը ընացած էին: ... Պոլսոյ մէջ այս մեծդի ոճիրը արդարացի ցոյց տալու համար հարկաւոր բարոզչութիւնը պատրաստ էր. Հայերը միաբանած էին թշնամիին հետ, Պոլսոյ մէջ ապստամբութիւն պիտի հանէին, Իթթիհատի մեծամեծերը պիտի սպաննէին ու Վոսիորի նեղուցը բանային: Այս ամբաստանութեանց սուտերը միայն կրնային համոզել հասարակ ժողովուրդը որ նոյնիսկ իր անօթութիւնը ըմբռնելու անկարող էր: Երանի թէ Հայերը յաջողէին տապալել Իթթիհատի իշխանութիւնը. այն ատեն թէ՛ Թուրքիան, թէ՛ Թուրքերը փրկած կ'ըլլային նորելուկներու բռնակալութենէն ու կը շահէին Թուրքերու յաւիտենական երախտագիտութիւնը»:

Գիրքին առաջին այս մասը կ'աւարտի կատարուածին արժեւորումի, դատումի տողերով. Ա. Ռէֆիք կը գրէ.

«Անկարելի էր այս ողբերգութիւնները լսել ու չազդուիլ: Կասկած չկար որ օր մը ատոնց հաշիւը պիտի պահանջուէր: Կատարուածը յանուն մարդկութեան ոճիր մըն էր: Ոչ մէկ կառավարութիւն, ոչ մէկ շրջանի այս աստիճան վայրագ ոճիր մը գործած էր: Հայերու արիւնալի տարագրութիւնը երկիրը կը զրկէր կարեւոր անդամէ մը: Այս ողբերգական արարքէն ետք միջնէ իսկ էսկիշէհիրի մէջ աղօրիքներ կանգ առած, ժողովուրդը առանց հացի մնալու վտանգին դէմ յանդիման գոռացած էր: Որովհետեւ երկրին մէջ ամէն մէկ արհեստ տարրերու կարողութեան ու յատկութեան համաձայն զարգացած էր»:

Իսկ վերջին տողերով հեղինակին մտածումը կ'ներթայ կայսրանին չորսկայքը ցուրտին, մուրթին բացօթեայ քնացող, լացող, մղձաւանջները ունեցող ընտանիքները ներսն ու հարց կուտայ ինքն իրեն. «հիմա ո՛վ գիտէ ո՛ւր, ո՛ր լերան վրայ, ո՛ր հրոսախումբին անգութ ձիրանիներուն մէջ գոհուած էին: Խե՛ղճ Սիրանոյշ, խաղցր անմեղ, դուն ո՞ւր ես արդեօ՞ք»:

*
**

Ա. Ռէֆիքի վերջին Բ. մասը գրուած է 1918 Մայիսին, Էրզրումի մէջ: Բաղաքը ռուսական զօրքերու ներկայութեան պատճառով հրոյ ճարակ է ու հայ «քոմիթաճի»ներ առիթէն օգտուելով վրէժ կը լուծեն, ամէն տեսակ վայրագութեան ենթակայ դարձնելով անմեղ ժողովուրդը: Ասոր հետ, Ա. Ռէֆիք կը զրէ թէ չորսանի Թուրքերը գոհ էին Ռուսերու ներկայութենէն, քանի որ անոնց գալուստով վերջ գտած էր սովի չորսանը, թատրոններ, չարժանկարի սրահները բացուած էին, եւայլն: Նոյնիսկ չայեր սկսած էին ռուսերէն սորվիլ:

Ռուսերու նահանջի ամէն քայլին հետ տեղական իշխանութիւնը ձեռք անցուցած են Հայերը. մանաւանդ Էրզրումի, Երզընկայի մէջ չեչտուած է այդ երեւոյթը. Թուրքերը վերածուած են զրեթէ Հայերու հպատակներուն, կրելով անոնց վրէժին սարսափելի հետեւանքները: Ողջակիզում, ջարդ, խողխողում, եւայլն:

Հետաքրքրական է որ նոյնիսկ այս էջերուն մէջ, հեղինակը խստիւ կը քննադատէ էնվէրի ընթացքը զրելով որ ան չնորհիւ իր դիրքին, աղարակներ, կալուածներ կ'իւրացնէր, բոլորը արճանագրելով կնոջը անունին: Ա. Ռէֆիք Էնվէրը կը կոչէ «Թուրխոյ, թուրք ցեղին մեծագոյն ոճրագործը» որ հետզհետէ աւելի անտարբեր՝ ժողովուրդին մեծ թշուառութեան, ոճիրները կը ներկայացնէ որպէս յաղթանակ:

Ծանր քննադատութիւններ կ'ուղղուին իշխանութեան այլ չորսանկներու եւս ոմանք ոչինչ կ'ընեն ժողովուրդին կրած տառապանքին դէմ, ձգելով որ հրեայ վաճառականները մեծ դումարներու տիրանան:

Պատերազմի հարուստներուն ու թուրք, հրեայ, յոյն եւ հայ վաճառականներուն զրօսավայրը զարձած է Մեծ կղզին ուր երէկուան զոհն ու ոճրագործը միասնաբար զեղլս կեանք մը կը վարեն: Այս միջավայրին մէջ կը չեչտուի Թուրք ազգայնական զիծը:

Միւս կողմէ, յայտնի չանք կը տարուի երկիրը զերմանական ազդեցութեան ենթարկելու համար, յատկապէս զերմանական ապրանքներու ներածումով; «Հրեաները այդ ազդեցութիւնը ընկալելու պատրաստ, յարատեւօրէն գերմաներէն կը սորվէին: Յունական եւ հայկական խանութներու վրայ գերմաներէն գրութիւններ զետեղուած էին»:

Ոչ միայն Էնվէրը, այլեւ Թալաաթ եւ ճէմալ ու իրենց չորսպատը ժամանակ կ'անցընէին զուարճութեամբ, հաճոյքներով: «Մոռցուած էր հայկական տեղահանութիւնը ու ոչ ոք կը մտածէր հայկական հրոսախումբերու դաշոյններուն տակ ինկող կամ սովամահ խեղճ թուրբերու մասին»: Իսկ արեւելքի մէջ Տրապիզոն — Էրզրում — Երզնկա — Պաթում — Գիւմրի թատերաբեմ կ'ըլլան հայկական խժդուժութեան, սովի, ծայր աստիճան թշուառութեան մը զոհ թուրք զանգուածներու:

Ա. Ռէֆիքի զուգահեռը որ ամփոփուած է զիրքին խորագիրով իսկ, երկու անջատ թուականներու զրառումներով կը զտնէ իր բացատրութիւնը:

Հետաքրքրական է որ 1919-էն ի վեր երբ Ա. Ռէֆիքի այս վկայութիւնները լոյս տեսած են հատորով մը — արարատ—, զիրքը չէ թարգմանուած հայերէնի ու նաեւ այլ լեզուներու: Եղած են հաւանօրէն մասնակի արտատպումներ, ինչպէս է պարագան օրինակ, Զէրքէզ Ահմէտին հետ հեղինակին հանդիպումին ու Զօհրապի սպանութեան զրուագին որ տեղ զտած է Ա. Ալպօյաճեանի «Անհետացող զէմքեր — Գրիգոր Զօհրապ» աշխատասիրութեան (Պոլիս, 1919) մէջ: Այս նոր հրատարակութիւնը թերեւս առիթ մը ըլլայ Հայերու ցեղասպանութեան նիւթին վրայ աշխատող պատմաբաններէ զատ աւելի լայն շրջանակներու ալ հասցնելու Ա. Ռէֆիքի վկայութիւնները:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՐԱՄ Ա.-Ի ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ Ս. ՂԱԶԱՐ

ՎԵՆԵՏԻԿ. — («Յառաջ»). —

Կիրակի, Յունուար 26, առաւօտեան ժամը 10-ին Հռոմէն Վենետիկի օդակայանը էջք կը կատարէր Ալիթալիա ընկերութեան 1463 թռիչքը, միասին բերելով Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը իր հետեւորդներով, բաղկացած Թեհրանի առաջնորդ՝ Արտակ Արք. Մանուկեանէ, Յունաստանի առաջնորդ՝ Սահակ Արք. Այվազեանէ, Հալէպի թեմի առաջնորդ՝ Սուրէն Արք. Գաթարոյեանէ, Ազգային կեդր. վարչութեանատենապետ՝ Զարեհ Արք. Աղնաուրեանէ, Ծոցի երկիրներու առաջնորդ՝ Օշական Եպիսկոպոս Զոլոյեանէ, Դպրեվանքի Տեսուչ՝ Շահան Վրդ. Սարգիսեանէ, Մեթր Խաչիկ Պալիկեանէ, Պ. Վարդան Վարդանեանէ (Իրանի երեսփոխան), Պ. Սիմոն Լիպարեանէ (Սուրիոյ երեսփոխան), եւ չուրջ 50 հոգիներէ կազմուած հետեւորդներէ, ազգային զանազան պաշտօններու եւ պատասխանատուութիւններու տէրերէ:

Օդանաւի սառոյցը, Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ, դիրնէք ողջունեցին Ա.Թ.Ո.Ռ.Ա.Կ.Ա.Լ՝ Ծովակէն Վրդ. Պէշկէնկեան, Վարդան Վրդ. Քէշիշեան, Ճարուճիւն Վրդ. Պզտիկեան, Հ. Վահան Օհանեան:

Կաթողիկոսական պատուիրակութիւնը, օդակայանէն ուղղուեցաւ դէպի Ս. Ղազար կղզին, Վենետիկի Ծովակալին տրամադրած զոյդ չոգեմակոյկներով: Հաղիւ Մխիթարեան Մայրավանք ժամանած, համաձայն Արամ Ա.-ի փափաքին, տեղի ունեցաւ ճաշկերոյթ պատարագ, մատուցուած Օշական Եպիսկոպոս Զոլոյեանէ: Խորանին կը ծառայէին որպէս սարկաւագ Շահան Վրդ. Սարգիսեան, Վարդան Վրդ. Քէշիշեան, Ճարուճիւն Վրդ. Պզտիկեան:

Վեհափառը կաթողիկոսին այցելութեան ամէնէն յուզիչ եւ իմաստալից պահը այդ եղաւ: Երեք չաբ վերջ՝ տեսնել նոյն Ս. Խորանին վրայ, ժամանակավրէպ մրրիկով, չարերով չաուած եղերայրներու՝ միասիրտ, միահոգի եւ միտեղ աղօթելը, ամէնուս պատկանող, ամէնուս հարազատ Սուրբ Հայրերու, Սահակի, Մեսրոպի, Նարեկացիի, Շնորհալիի աղօթքներով, չեմ կարծեր որ, Ս. Խորանին ոտքին գտնուող, Մեծն Մխիթարի աճիւնները, չցնծացին, չխայտացին, յարութիւն չառին հոգիներու միութեան այս յուզիչ պատկերին դիմաց, որ հիմնական նպատակն եղած է իր ողջ կեանքին եւ հիմնած Միաբանութեան:

Եկեղեցւոյ բեմէն, Ա.Թ.Ո.Ռ.Ա.Կ.Ա.Լ Ծովակէն Վրդ. կուռ եւ իմաստալից խօսքերով ողջունեց կաթողիկոսը, շնորհակալութիւն յայտնեց, յանուն բոլոր Միաբանութեան, եղած այս պատիւին համար եւ յիշեցուց թէ Սահակ (1930) եւ Խորէն Կաթողիկոսներն ալ այցելած են Ս. Ղազար եւ բաշխած իրենց հայրապետական օրհնութիւնը:

Արամ Ա., ներշնչուած օրուան Աւետարանէն, դեղեցիկ խորհրդածութիւններու չարք մը կատարեց եւ աւելցուց, — Մենք պէտք է ըլլանք Քրիստոսի նման, կենդանի հացը, ով որ ուտէ այդ հացէն կեանք կ'առնէ եւ կը դիմէ դէպի անմահութիւն: Մխիթար Աբբահայր եւ իր աշակերտները կենդանի հաց եղան հայ ժողովուրդին...:

Վանքին տեղանատունը քիչ անդամ այնքան բազմութիւն կը տեսնէ: Արամ Ա.-ի չուրջ հաւաքուած միաբաններն ու ազգայիններու բազմութիւնը, հոգեկան ուրախութեան խառնելով նաեւ մարմնական նը, ունեցան չերմ արտայայտութիւններ, ուր Ա.Թ.Ո.Ռ.Ա.Կ.Ա.Լ Ծովակէն Վրդ. իր բարեւախօսութեամբ, կը խտացնէր համայն Մխիթարեան Միաբաններու զգացումները սա խօսքերով: — «Վեհափառ Տէր, անհուն հրճուանքով լսեցինք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գահէն տուած Ձեր առաջին պատգամը՝ մէկ եկեղեցի, մէկ ժողովուրդ, մէկ հայրենիք: Տայ Աստուած որ մարգարէական այս խօսքերը իրականութիւն դառնան բովանդակ մեր ժողովուրդին համար, որ աւետարանական սէրը յաղթանակէ համայն եկեղեցիներու միջեւ աւետելով Քրիստոսի տիեզերածաւալ թագաւորութիւնը—»:

Հայրապետը, իր պատասխանի խօսքին մէջ, ի միջի այլոց, ըսաւ.

— Ես քիչ առաջ, եկեղեցւոյ մէջ, յայտնեցի սէրս եւ գնահատանքս հանդէպ Մխիթարեան Միաբանութեան: Այս Միաբանութիւնը մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ արժեւորուած է իր ծառայութեամբ, իր գործով: Ես կը յիշեմ թէ ինչպէս, ե-րիտասարդութեանս, Պիքֆայայի մէջ (Լիբանան) Անթիլիասի եւ Մխիթարեան վանքի միաբանները եղբայրացած էին իրար առջեւ այցելելով, որպէս մէկ սիրտ, մէկ հոգի: Մեր ծառայութիւնը մէկ է տարբեր ճամբաներով: Մեր փառքը մեր ծառայութեան մէջ է. այսպէս ըմբռնած ենք զոյգ միաբանութիւնները: Այս անքակտելի կապը աւելի պիտի զօրանայ, աւելի պիտի խորանայ այսուհետեւ: Ես այս զգացումներով եկած եմ այստեղ իմ զլխաւոր գործակիցներովս, փաստելու համայն հայութեան եւ աչխարհին թէ Անթիլիասի Մխիթարեան Միաբանութեան կողքին է միշտ եւ առաջին դիծի վրայ, ինչպէս գոյց տուած է իր դժուարութեան օրերուն...: Այս Հաստատութիւնը կը պատկանի ամբողջ հայութեան: Այս Հաստատութեան ցաւը մերն է, ուրախութիւնն ու փառքն ալ մերն է:

Հայրապետը, յետ ներկայ եւ բացակայ բոլոր միաբաններուն, յայտնելու իր յարգանքի եւ չնորհակալութեան զգացումները, որպէս սիրոյ եւ գնահատանքի արտայայտութիւն՝ նուիրեց հայկական, չատ սիրուն լանջախաչ մը, որպէս նուէր յառաջիկայ ամառուն ընտրելի նոր Աբբահօր:

Երեկոյեան ժամը 6-ին յարգանքի այցելութիւն մը կատարեցինք Վենետիկի ծիրանաւոր պատրիարքին: Եղան նուէրներու փոխանակումներ եւ յարգանքի արտայայտութեան փոխադարձ խօսքեր: Ապա այցելութիւն Ս. Մարկոս Ա.Թ.Ո.Ռ.Ա.Կ.Ա.Լ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԿՐՃՆՈՊ

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը

Ցունուար 12, կիրակի Հայ Մշակոյթի Տան ժան Մառանճեան սրահին մէջ Սուրբ Ծնունդի տօնին առթիւ նշուեցաւ Մանուկներու օրը, տնօրէն Աչօտ Ցակոբեանի ու Շաքէ Մանուկեանի, Ինա Աղաւելեանի կազմակերպութեամբ: Մեծ մասով ծնողքներէ բաղկացած ներկաներու բազմութեան նախ խօսք ուղղեց Նախագահ Տանիէլ Մառանճեան, ապա Աչօտ Ցակոբեան:

Հանդէսը սկսաւ փոքրիկներու կողմէ երգուած Հայաստանի վաւերդով. ապա յաջորդեցին նուագը, երգերը, պարերը եւ արտասանութիւնները: Բեմ բարձրացան Փօլին եւ Ուիլիըմ Պապաքեան, Նաիրի Մանուկեան, Փիլիփա Անտոնեան, Սեսիլ Պապաքեան, Կլաւիէ Ժամկոչեան, Լիլիա Մառէն: Երգերուն աքորտէոնով ընկերացաւ Մարսէլլէն հրաւիրուած Շահէ Փանոսեան:

Ասարին կաղանդ Պապան խաղալիկներով ու միրգերով լեցուն իր կողովով եկաւ նուէրներ բաժնելու բոլորին, մեծ խանդավառութիւն առեղծելով:

Հանդէսին Բ. մասին մէջ նախ հանդէս եկաւ «Երեւան» երգչախումբը, առաւելաբար հայրենասիրական երգերով: Ցետոյ աղջիկներու պարախումբը դրաւեց բեմը, դլխաւորութեամբ պարուսոյց Ցասմիկ Անտոնեանի: Ջերմ մթնոլորտի մէջ տեւեց երեկոյթը, երկուասարդուեան ու նախկին աշակերտներու ուղղուած պարի հրաւէրով:

Շ. Մ.

«ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԽԱՂԱՑԱՆԿԸ»

Հ. Բ. Ը. Մ.-ի վարիզեան շրջանը հրաւիրած էր Արբի Ցովհաննիսեանը այս նիւթով դասախօսելու Ա. Մանուկեան կեդրոնի սրահին մէջ, Ցունուար 24-ին: Ծանօթ բեմադիրը որ երկու տարեշրջանէ ի վեր «Թատերական ընթերցում»ներու նորութեամբ աշխատանք կը տանի մեր մշակոյթին մէջ աւանդաբար չատ հին շրջաններէ տուն – տեղ եղած այս մարդին արժանին տրամադրելու, չատ հետաքրքրական մօտեցումով մը խօսեցաւ ընդհանրապէս ուշադրութենէ վրիպած խաղացանկի նիւթին մասին:

Ա. Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնի պատասխանատու Մկրտիչ Պասմայի նեռածական խօսքերէն եաք բեմը յանձնուեցաւ Ա. Ցովհաննիսեանի: Ան նախ կանգ առաւ «խաղ» բառին վրայ որ լայն ու բազմատան ընդգրկում ունէր: Թատրոնի շրջանակին մէջ ան սկսած էր գործածուիլ ժէ. դարուն, կապուած՝ Գոմէտի Ֆրանսէզին ուր Մոլիէռի ու Գոռնէյլի խաղերուն հերթականութիւնը իմաստ առած էր անոր: Հայկական առումով խաղացանկը խնդրոյ առարկայ սկսած էր ըլլալ միայն ԺԹ. դարուն, անկէ առաջ Լվովի մէջ ու Մխիթարեաններու բեմին վրայ ներկայացուած խաղերը հերթականութիւն ունեցած չըլլալով: Առաջին խաղացանկը Հայաստանի մէջ սկսած էր Սունդուկեանի Պէպոյով: 1922-ին անոր քով կը գտնուէին Շիլէրի, Իպսէնի, Հաուփթմանի, Մ. Կորքիի գործերուն անունները: Այս խաղացանկին մէջ Սունդուկեանէն զատ որպէս հայ հեղինակ կային Դերենիկ Դեմիրճեանը եւ Վարազդատ Գէորգեանը: Ծանօթ պատճառներով, 20-ական թուականներու կէսէն կը դադրէր ինքնայատուկ խաղացանկ պատրաստելու հնարաւորութիւնը:

Իսկ Սփիւռքի մէջ խաղը կ'ընտրուէր պայմաններու դրդումով ընդհանրապէս դերասան մը նիւթ մը կ'ունենար ու խաղացողներով խումբ մը կը կազմէր: Խաղացանկի վրայ աշխատելու, ընտրութիւն կատարելու լուրջ փորձեր չկային: Առաջին լուրջ փորձը կը պատկանէր Շանթի եւ Իփէքեանի գործակցութեան, «Համապղպային»ի մէջ: Այդ խումբը 1944-ին «Ինկած բերդի իշխանուհին» ներկայացուց որ հեղինակին կենդանութեան բեմ բարձրացած միակը խաղը եղած էր: Հետեւած էին «Հին Աստուածներ»ը, «Օշին Պայլ»ը, ապա Իփէքեանի «Աբա եւ Շամիրամ»ը: Այդ դոյդին մահէն եաք խաղացանկը կըրկին կը մնայ դիտուածը կրկնելու նպատակով բեմադրուած, կամ պարզապէս դիպուածով ընտրուած խաղերու:

1960-ին Թեհրանի մէջ Շահէն Սարգըսեանի խումբին խաղացանկը կը բաղկանայ Շիրվանզադէ, Շնիցլերէ: Իսկ 60-ական թուականներու վերջերուն Պէյրութի մէջ Խաչեան, Սաթամեան, Ֆալլըեան, որոշ թարմութիւն կը բերեն որ սակայն հիմնուած չէ մշակութային կառոյցի մը: Կ'առնեն իրենց դիտած խաղերը:

Խաղացանկի ընտրութեան պարագան կ'ընդգրկէր մշակութային, տնտեսական հարցեր: Հետաքրքրական էր լսել, օրինակ, թէ Ռուսաստանէն առնուած խաղերը աւելի կոպիտ գործեր եղած են առհասարակ ու օրինակ՝ Զեխով չատ քիչ բեմադրուած է, Իսկ Հայաստանի բեմերուն վրայ ինչ որ ներկայացուած է արեւմտահայ բնագաւառէն, եղած է կատակերգութիւնը:

Սփիւռքի մէջ ալ յատուկ իմաստով խաղացանկ կազմելու փնտռտուք չկայ: Բայց կայ հարուստ դրականութիւն մը, մեծ թիւով անտիպներ որոնց մէջ քիչ չէ ուշագրաւ, որակաւոր գործերու թիւը: Ցաւալին այն է որ արեւմտեան մէջ ուսանած բեմադիրները երբ կը վերադառնան ձեռնարկելու թատերական գործունէութեան, կը բաւականանան կապկելով իրենց տեսածը: Ու այս վիճակը մինչեւ այսօր ալ կը շարունակուի:

Իր խօսքը աւարտելէ եաք Ա. Ցովհաննիսեան պատասխանեց ներկաներուն հարցումներուն: Գիտակից խաղացանկի մը բացակայութիւնը քաղաքական, տնտեսական, ընկերային պայմաններու հետ հետեւանք էր բեմադիրներու կարգալուծ, պրպտելու չկամութեան ու անոնք այդ թերութիւնը քօղարկելու համար կը պընդէին որ ուշագրաւ բան չկայ: Այս ընդհանրացումը բնական է որ արդիւնք եղած է նորութիւն փնտռելու:

Թատրոնի խաղացանկի ընտրութեան նիւթը քաղաքական ու այլ պայմաններու հետ խնդրոյ առարկայ կ'ընէր ու կ'ընէ մեր մօտեցումն ալ որ մշակոյթի բնագաւառին այս ճիւղին կուտայ միայն ժամանակ, զուարճութեան տարողութիւն մը: Որքան ալ յաճախակի ու որոշ հպարտութեամբ սիրենք կրկնել թէ մեր մշակոյթին մէջ թատրոնը հազարամեայ արմատ ունի Արտաւազդ թագաւորին չնորհիւ եւայլն, անկարելի է սթափեցնող անդրադարձ մը չունենալ նման դասախօսութեամբ մը: Եւ բարեբախտաբար, հոգ չէ թէ ուշ – ուշ, կը տրուին այդ առիթները:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՇՈՒԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ցունուար 11-ին Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Փարիզի Ա. Մանուկեան սրահին մէջ դեսպան Վ. Զիտէչեանի ի պատիւ սարքուած ընթրիքի մը ընթացքին «Դեսպանատան բարեկամներ»ու դանճապահ Վ. Ճաղմատարեան ներկայացուցած է հետեւեալ հաշուետուութիւնը. 1996 Ցունուարին կազմուած խումբը ունի 61 անդամ. մէկ տարուան ընթացքին արձանագրուած է 300·300 Ֆրանքի մուտք մը որուն 280 հազարը փոխանցուած է դեսպանատան: 2380 Ֆրանքը յատկացուած է ընթացիկ ծախքերու, 17·920 Ֆրանքն ալ պահ կը մնայ դրամատան մէջ:

Վ. Ճաղմատարեան եաք դեսպան Պր. Վ. Զիտէչեան լրացուցած է հաշուետուութիւնը, ըսելով որ դեսպանատան լրատուն ալ 279 բաժանորդ միայն ունի, ինչ որ ոչ նկատառելի թիւ է Ֆրանսայի հայ գաղութին համար:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՕՐԹԱԳԻՒՂի (Պոլիս) Եկեղեցւոյ նորակառոյց սրահին մէջ, Ցունուար 19-ին տեղի ունեցած է սիրոյ սեղան մը ի նպաստ տեղւոյն Թարգմանչաց Վարժարանին: Հաւաքոյթին բացումը կատարած է մատաղ կարգադիր յանձնախումբի նախագահներէն՝ Լեւոն Գուցիքօղլու, ապա Արման Մարաչլեան հայերէն եւ թրքերէն լայն տեղեկութիւններ տուած է Եկեղեցիին եւ դպրոցին մասին: Մանրամասն տեղեկութիւններ տուած է նաեւ վարժարանին հիմնադիրը՝ Հայկ Աալանեան, կատարուած եւ կատարուելիք աշխատանքներուն մասին: Պիւճճէին անդրադառնալով, ըսած է որ 6 միլիառի բաց մը կայ (չուրջ 60·000 տոլար): Պատրիարքին ձեռամբ յուշանուէրներ յանձնուած են: Այն Ցունուար 28-ին Ֆրանսա կը մեկնէր, մէկ ամիս հանգստանալու համար: Իր արտասանած Հուսկ Բանքէն ետք, հաւաքոյթը չարունակուած է եւ հանգնակութեամբ գոյացած է աւելցուած գումարը:

*
**

ՊՈՒԼՍՈՑ Գաղզ Արթին Ամիրա սրահին մէջ «Նոսթալժիք գիշեր մը» տեղի ունեցած է Ցունուար 18-ին ի նպաստ Պէշճեան Մայր Վարժարանին: Ողջոյնի խօսքեր արտասանած են Մարի Պաքըրկիւլ, տոքթոր Ովսաննա Գարագուշ որոնք բացատրութիւններ տուած են օրուան նպատակին մասին:

*
**

ՓԼՈՎՏԻՒԻ «Թրիմոնցիում» սրահին մէջ Դեկտեմբեր 14-ին, պարահանդէսով մը փակումը կատարուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան 90-ամեակի հանդիսութեանց: Բարի դալուստի խօսքերով մասնաճիւղին առենապետը՝ Ցակոբ Տայճանեան ողջունած է ներկաները: Ձեռնարկը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է:

*
**

ՓԼՈՎՏԻՒԻ մէջ, Դեկտ. 20-ին, տեղի ունեցած է «Երեւան» կամակերպութեան դրասենեակի բացումը Հայ Տան մէջ, օրհնութեամբ Գէորգ Ծաչակիր Քահանայ Ծաչէրեանի: Եղած են ողջոյնի խօսքեր: Միութեան առենապետը՝ Ժիրայր Պատուականեան պարզած է Միութեան դործունէութեան պատկերը: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է քոքթէյլով:

*
**

ՇԹՈՒԹԿԱՐԹի մէջ, Դեկտեմբեր 23-ին իր մահկանացուն կնքած է նկարիչ՝ Անդրանիկ Սեւրուկեան (Տարվիշ): Ան ծնած էր Թեհրան 1894, Մայիս 1-ին: 1912-ին եկած է Փարիզ եւ յաճախած Գեղարուեստից վարժարանը: Ա. աշխարհամարտի վաղորդայնին իսկ ցուցահանդէսներ տուած է աշխարհի չորս կողմերը: 50-ական թուականներէն եաք նկարազարդած է Օմար Ծայեամի քառեակները:

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

– Հարաւային Ափրիկէի հոլանտական պաղուեին մէջ թագուհիին անձնական սեփականութիւնը եղող հանքի մը մենաշնորհը կ'ուզեմ ձեռք ձգել: Ասոր համար շատ միլիոններու դիմեցի, բայց արդելքներ ու էնթրիկներ յարուցին դէմս: Վերջապէս բարեկամներ խորհուրդ տուին որ մէկուն մը պանեմ ուղղակի թագուհիին ներկայանալու: Ան տեսնելով այս դաղափարը յղացայ· իրրեւ արտաքոյ կարգի դեսպան՝ իշխան Լուսինեանի կողմէ Մէլիւզինի մեծ ժապաւէնը տանիլ իրեն: Ծախքէ չեմ քաշուիր ու պատրաստ եմ դեսպանական պաշտօնս փայլուն կերպով կատարելու համար ամէն զոհողութիւն ընել: Այդ մենաշնորհը ձեռք բերելու համար արդէն զուր տեղը քանի հազար Ֆրանքէն աւելի դրամ վատնած եմ եւ հոգ չէ եթէ գործը յաջողցնելու համար նոյնքան ալ վատնեմ:

– Շա՛տ լաւ, ըսի, ձեր առաջարկը կը նկատի առնուի, եւ վերադարձ Ս. Ղազար:

Երկուշաբթի առաւօտ, Արամ Ա. իր չքախումբով մասնակցեցաւ զիշերային ժամերգութեան, միացած մխիթարեան ներկայ բոլոր միաբաններուն, յուզումի եւ երկնային ուրախութեան նոր առիթ մը պարզեւելով, եւ յետ նախաճաշի եւ խմբական նկարի, չորեմակոյկները ճամբայ ելան դէպի Վենետիկի առուներու չքեղ պալատը, որ Ցովսէփ Վարդապետի բացատրութիւններով՝ դարձաւ աւելի չքեղ եւ հմայիչ:

Մուրատ Ռափայէլեանի աշակերտութիւնը կազմ ու պատրաստ էր, երբ Կաթողիկոսը իր չքախումբով մուտք գործեց այդ պատմական յարկէն ներս: Դպրոցական կոկիկ հանդէս մը, իմաստալից խօսքերու փոխանակումներ եւ փառաւոր ճաշ մը տրուած վարժարանի տեսչութեան կողմէ Արամ Ա.ի եւ բոլոր եկեղեցական եւ աշխարհական չքախումբին եւ ժամը ճիշդ 14-ին Միլանօ ուղղուած գնացքը ճամբայ կ'ելլէր Վենետիկի կայարանի թիւ 2 քարափէն, հայ եկեղեցական եւ վանական կեանքի զարթօնքի ոտնաձայնը լսե՞լ տալով:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՋՏԻԿԵԱՆ

ներկայացնեմ իշխանին, հաճեցէ՛ք ձեր անունն ու հասցէն յայտնելու:

Մարդը ղրպանէն այցաքարտ մը հանեց ու ինծի տուաւ՝

Ցետոյ հարցուց.

– Որչա՞փ կը կարծէք որ արժէ Մէլիւզինի մեծ ժապաւէնը:

– Պատասխանը բնականաբար ձրի է, փութացի պատասխանել, բայց կարծեմ դանազան նուէրներ կան տրուելիք, որոնց դումարը հինգ հազար Ֆրանքէն աւելի ըլլալու չէ· ամէն պարագայի՝ որոշ բան մը չեմ կրնար ըսել այդ մասին: Ես իշխանին դրական աշխատութեանց քարտուղարն եմ միայն, պատասխանի դործը շանսէլլըրիի քարտուղարութեան կը պատկանի...:

Մարդը մեկնեցաւ:

Երբ Օրիորդ Մարկրիթ վերադարձաւ՝ իսկոյն իրեն մանրամասնօրէն պատմեցի ընդունած այցելութիւնս եւ փոխանակուած խօսքերը եւ այցաքարտը իրեն յանձնեցի:

Անունը կարդաց եւ ըսաւ.

– Բայց այս մարդը ծանօթ կը թուի ինծի, հարուստ ձեռնարկու մըն է:

Ինծի ալ այնպէս երեւցաւ, պատասխանեցի:

Երկու օր եաքը վերնայարկի պատուհանէս տեսայ որ մարդը կրկին եկաւ վիլլան:

Ապահովաբար նամակով մը հրաւիրուած էր:

Ցետոյ իմացայ որ սակարկութիւնը չատ յաջող պայմաններու մէջ կատարուելով՝ մարդը Մէլիւզինի մեծ ժապաւէնը եւ հրովարտակը առնելով առաջ վազ մեկնած էր հոլանտական մայրաքաղաքը:

Միայն թէ, աւա՛ղ, Վիլհելմին թագուհին ո՛չ գինքը ընդունած էր եւ ո՛չ ալ Լուսինեանի պատուանշանը:

Հանքի մենաշնորհը դրե՛թէ ջուրը լինկած էր:

*
**

Ինչպէս ըսի, իշխան Լուսինեան երբ մէկ կողմէ մարդկային ունայնամտութիւնը կը շահագործէր իր պատուանշաններով՝ միւս կողմէ իրեն օգնութեան դիմողներուն ձեռնտու կ'ըլլար քսակին նեղած չափովը:

Օր մը նամակ մը առացաւ Ամերիկայէն վերադարձող Հայէ մը, որ կը յայտնէր թէ ինք դորգերու նորոգիչ էր, թէ տըրեւական տաղնապի մը հետեւանքով ստիպուած էր Ամերիկան Թողուլ Փարիզ դալ, յուսալով որ հոն իր արհեստը ի դործ դնելով պիտի կրնար ապրիլ: Բայց, ախո՛ւ, չէր կրցած բան մը ընել: Ի վերջոյ նամակագիրը կը խնդրէր իշխանէն որ իրեն թոյլ տայ «արքայական պալատին դորգերը նորոգելու» հաճոյա վարձատրութեան մը փոխարէն:

– Պատասխանէ՛ որ, ըսաւ իշխանը հեղնական դէմքով մը, մեր պալատին մէջ նորոգուելու դորգեր չկան:

Այսուհանդերձ նամակին մէջ հարիւր Ֆրանքնոց պանքնօթ մը դետեղեց:

(Շար. 79)

ՏՕՆ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 6

Տօն է Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն մերոյ՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451–ին) վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց:

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.

Ծայրագոյն Պատրիարքին
եւ կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց

կը պատարագէ՝
ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ԱԲՂ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Գաւազանակիր Հայրապետին

Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը (զղջոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւնները կատարելու համար:

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 6

Ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԱՐՍԷԼ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ կրօնական ժողովը Սրբոց Վարդանանց Ազգային եւ Ղեւոնդեանց Քահանայից տօներու ուրախ առիթով կը հրաւիրէ չրջանի հաւատացեալ ժողովուրդը առաւօտեան ժամերգութեան եւ պատարագի միասնական աղօթակատարութեան, որ տեղի կ'ունենայ՝

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 6, *առաւօտեան ժամը 9–ին, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի*
339, *Ave. du Prado - 13008 Marseille*

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Ս. Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՑ· ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ-

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (223) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

ԲԱԼԷԻՏՈՒԹՒՒՆ
Երեք համերգ՝ երեք սերունդ
ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Բաբելոնի Աշտարակի Առասպելը
ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

(Շար· Ա· էջէն)

ցաւ զեղարուեստական բաժին մը: Անի Յովհաննէսեան արտասանեց «Եկեղեցին Հայկական»: Անոյշ Տօնապետեան քամանչայի վրայ հնչեցուց Սայաթ Նովայէն «Իշխէ մի»: Եւա Աբթինեան երգեց «Կիլիկիա»: Աբթօ Պէքճեան արտասանեց «Վէրք Հայաստանի»էն հատուած մը: Սաթենիկ Խտրոյեան ջութակով մեկնաբանեց «Կռունկ»ը եւ «Մրգրանի ծառ»: Անդրանիկ Մինասեան երգեց «Ցուշապճներ»: Խաչիկ Եղմայեան երգեց «Երեւան պաղ եմ արել» եւ Անուշաւան Աբեղայ ժամկոչեան մենակեց «Ցոյսի Հայրենիք, Լոյսի Հայրենիք» եւ «Տըլէ Եաման»:

Գարեգին Ա·, ինչպէս ինք ըսաւ, արտասանեց օրուան իր 10–րդ ճառը, եւ չէշտեց՝ «ես չեմ յոգնած, երբ յոգնիս ցուցի ձեզ, ներողամիտ եղէք»: Կաթողիկոսը խրախուսեց ժողովուրդը բոլորուելու Եկեղեցւոյ եւ Հայրենիքի շուրջ, զօրացնելու զազուէթի ազգային կեանքը, պատմութիւն կերտելու եւ ոչ թէ պատմութիւնը միայն վերյիշելու, այլ նայիլ դէպի ապագան որպէս՝ մէկ ազգ, մէկ հաւաքականութիւն, մէկ ոգի եւ մէկ եկեղեցի:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Պօսոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ միջոցաւ· – Տիկին Տորումեանի (ծնեալ՝ Ա.բրահամեան) մահուան առթիւ Պր· Անտէ Չիֆչիպաշեան 500 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին կարօ Յովսէփեան 200 Ֆր·, Մշակոյթի Տուն 500 Ֆր·, Շալճեան ընտանիք 200 Ֆր·:

Տիկին Օհանեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Ճառայեան 100 Ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները·–

Ծննդեան Իւղագին· –

Օր· Մարկրիթ Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Առաքել Ղարիպեան, Օր· Գաթրին Սաւարի 500–ական Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Արա Արտաշէսեան, Պր· Ուզունեան, Պր· Նազդաչեան 300–ական Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պէքարեան, Պր· Գրիգոր Թոնկուրեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Կապաեեան 200–ական Ֆր·, Տիկին Ընծայ Վարդանեան, Տիկին Մաթուսքոֆ, Տիկին Սոնա Փանոսեան 100–ական Ֆր·, Տիկին Սալի Պապայեան 150 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Պարտապճեան 100 Ֆր·:

Դպրոցին· –

Տէր եւ Տիկին Ժապ Փանոսեան 2000 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան 1000 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ակօ Գաւուքճեան 500 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Զորուր 100 Ֆր· :

Թերքիկին· –

Պր· Մեսրոպ Ադամեան 200 Ֆր·, Պր· Խոտւար Փափազեան 200 Ֆր·, Տիկին Ադանի Պարոնեան 50 Ֆր·:

Փոխան Ծաղկեպսակի· –

Արմէն Պայրամեանի մահուան առիթով Տիկին Սոնա Փանոսեան եւ Պր· Ջաթիկ Փանոսեան փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆրանք:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround*, groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.

Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

dans le cadre du 20ème anniversaire de la M.C.A.

EXPOSITION DE PEINTURE

HENRI GHAZERIAN

«Histoire ... le retour»

Les œuvres de Henri GHAZERIAN seront exposées
du 24 Janvier au 2 Février

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

Programme de la visite de KAREKINE Ier

DECINES

Mardi 4 Février

14h30 : Bénédiction de l'Eglise Sourp-Asdvadzadzine;

15h00 : Dépôt de gerbe au Mémorial du Génocide arménien;

15h15 : Visite de la Maison de retraite «Fleurs d'Automne»;

15h30 : Rencontre de la délégation officielle à l'Hôtel-de-Ville par le Maire, M. Pierre Crédoz;

16h00 : Accueil de la population par M. le Maire de Décines au Centre Culturel «Le Toboggan».

***

ՓԱՐԻԶ

Զորեքշաբթի, փետրուար 5

Ժամը 10–ին, Գարեգին Ա· կը վերադառնայ Փարիզ:

Ժամը 11–ին կ'այցելէ Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին:

Ժամը 17·30–ին, կաթողիկոսը կ'ընդունուի Նոթրը Տամ տը Փարիի մէջ՝ կարդինալ Սրբ· Ժան–Մարի Լիւսթիժէի կողմէ:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF CONFERENCE

Le Comité des Jeunes et le Comité de Paris Ile-de-France de l'UGAB vous invitent à une conférence sur le thème:

«FRANCE-TELECOM FACE A LA LIBERALISATION: LE NOUVEAU VISAGE DES TELECOMS EN FRANCE»

avec M. JEAN-JACQUES DAMLAMIAN,
Directeur du Développement à France-Télécom

le Mercredi 5 Février à 20 h 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles
— Entrée libre —

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

L'ECOLE
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille

organise un

SUPER LOTO

Dimanche 9 Février à 16 heures

au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado – Marseille 8e
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT

Un *week-end* en *Tunisie* ou en *Corse* pour 2 personnes

VENEZ NOMBREUX

Encouragez le développement culturel de nos élèves.

Ս· ՓՐԿԻՉԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 4

Տօն է Ղեւոնդեանց Քահանայից

Այս առթիւ, փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագ կը մատուցուի ժամը 10–ին:

ՍՏՈՒԳՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1) *Նոյեմբերէն ի վեր, թղթատարի ղրկած բաժանմունքը Chèques postaux չի ղրկեր այլեւս դրամարներու համապատասխանող չէքերու կտրօնները. ուրեմն «Յառաջ» չի կրնար դիտնալ թէ ո՞վ է ղրկողը: Կը խնդրուի մեր բաժանորդներէն որ այլեւս ՈՒՂՂԱԿԻ ՈՉ ՄԿ ԳՈՒՄԱՐ ՂՐԿԵՆ ՄԵՐ ՇԷՔ – ՓՈՍԹԱԼԻ ԹԻՒԻՆ, ԱՅԼ ՇԷՔԵՐԸ ՄԵԶԻ ՂՐԿԵՆ ՈՒ ՄԵՆՔ ՓՈԽԱՆՑՆՔ:*

***

2) *Այդ իսկ պատճառով չենք դիտեր թէ որոնք ղրկած են հետեւեալ դրամարները (ստացուած Յունուար 9–ին).*

1100 Ֆր· (Լիոնէն),
1100 Ֆր· (Փարիզէն),
1100 Ֆր· (Փարիզէն):

Կը խնդրենք որ ղրկողները յայտնեն մեզի իրենց անունն ու հասցէն:

Շնորհակալութեամբ
Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»ի

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2
DIMANCHE
2 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 223

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրաթուա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·041 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.041

ԵՐԵՔ ՀԱՄԵՐԳ՝ ԵՐԵՔ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԲԱԼԷՏՈՍԲԱՓ

արուեստաւէրի մը օրագրեն

մեկնաբանութեան շուրջ

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Կարելի՞ է ամբողջովին անջատել մեկնաբանութեան խորհուրդը ստեղծագործական իր ակէն : Նոյնպէս բոլորովին ապատել ունկնդիրը մեկնաբանէն :

Երբ այդ տարբեր կարգի արուեստագէտը պարտին ապահովել թէ արուեստասէրը պարտին ապահովել թէ նուազ չափով արտադրիչ եւ յեւակայութիւն մը ի սպաս դնել երաժշտական երեւոյթին, որպէսզի ամբողջանայ, երգահանին գործը : Ոստում մը՝ փոխանցելու համար հոգեբնախօսական ազդակները, որոնք կը նոյնանան ինքնին մեր երեք անբաժանելիներուն մօտ, կազմելով անոնց սաղմնային կորիզը : Հարկ է համաձայնիլ սակայն բացատրութեան մը վրայ : Ա՛յն է՝ ի՞նչ է երաժշտութիւնը :

Ձայներու միջոցաւ խորհրդածելու արուեստը : Այսօրուան ընդունուած սահմանումն է ա՛յդ : Բայց չէ եղած միշտ նոյնը :

Տասնեւութերորդ դարու երաժիշտը հաւանաբար ըսէր՝ «ձայները ականջին ախորժալուր ձեւով ներդաշնակօրէն հաղորդելու արուեստը» :

Ուրեմն կան իշխող ազդակներ մեր հասկացողութեան սահմաններուն ներքեւ, որոնք մասամբ կախում ունին նաեւ մեր ապրած չրջանէն : Ու սերունդներ իրերայաջորդ չեն ունենար նոյն մօտեցումը արուեստի գործին՝ նոյն հասկացողութիւնն ու զայն տալու ճաչակը ստիպողաբար : Պիտի փոխուի անոր մեկնաբանութիւնը : Նախանիւթը ճայնը պիտի մնայ, բայց պիտի տարբերին զայն տալու եւ ընկալելու ձեւերը :

Երբ խորհինք թէ ներքին ներդաշնակութեան ներզգացումով յայտնաբերուող ցոլարձակում մըն է մեկնաբանին արտայայտել ուզած զգացումները գործի մը կատարման ընթացքին, դժուար չէ զուչակել թէ տարբեր սերունդներ տարբեր հոգեբանական ըմբռնումով կը մօտենան անոր :

Անչուշտ այդ բոլորը ինքնաբերաբար պիտի կատարուի նաեւ մեր կողմէ ունկընդրութեան ընթացքին :

Միւս կողմէ, ստեղծագործ երեւակայութեան մը ելեւէջներուն հետեւիլ կը պահանջէ նաեւ մեր վերարտադրիչ երեւակայութեան որոշ աշխատանքը : Հոդ է կը խորհիմ բուն մասնակցութիւնը : Ու այդպէսով ունկնդիրն ալ կը մասնակցի գործին իրագործման, ըլլալով երկրորդ աստիճանի մեկնաբան մը : Ինչպէս այս վերջինն ալ է՛ երկրորդ աստիճանի յօրինող մը :

Բոլորուած է չրջապիծը երկի ստեղծագործ աշխատանքին : Ու այդ աշխատանքը կը տարբերի կարծէք սերունդէ սերունդ, ենթակայ ի մասնաւորի ժամանակներուն յարմարող յուզման տուեալներուն, ճաշակներու փոփոխման, կրօնական թէ ընկերային ազդեցութեանց, դեղեցիկի հասկացողութեան նաեւ ուղեկան զոհացումի ըմբռնումին :

Ինչո՞ւ այս մէջբերումը մեկնաբանութեան չուրջ :

Անցեալ տասը օրերու ընթացքին կայացած երեք սրտայոյզ համերգներ առաջիկայ հանրօրէն պիտի կարենային մեզի ներքնովին խորհրդածել տալ մեկնաբանութեան տարբեր մօտեցումներուն վրայ : Ցատկանչական էր նաեւ սերունդներուն դերը անջատօրէն դիտուած : Սաղ սերունդի արուեստագէտին բոլորովին ազատ ըմբռնումը, իր սէրն ու զգօնութիւնը արտայայտելու խաչաձեւ եւ հատու ձեւը, հնչողական փնտռտուքներով : Մինչ երիտասարդը հաւատաւոր՝ որ զերծ է սխալելու մտավախութենէն, բռնի կը ստիպէ ունկնդիրը հետեւելու իրեն՝ ինքնավստահ, վառ իր երեւակայութեամբ ու կը յաջողի քեզ անվհեր երթով մը առաջնորդել իր աշխարհը : Կայ տակաւին երկու չրջանները միացնող կամրջակին վրայ միշին սերունդի արուեստագէտը, որ կը չանայ գտնել, առաւելագոյն կշռել, մեկնաբանած գործին յատկանչական գրօշմը ու զայն պայծառ բիւրեղացումով մը ներկայացնել :

Ծօգքը անչուշտ ընդհանրապատիկ ձիրքերով օժտուած իրաւ մեկնաբաններուն մասին է :

Եւ ունէինք վերջին տասը օրերուն՝ այդ կարգի նուիրեալ չորս հայ արուեստագէտներ, համայիչ երեք համերգներու մենակատար թէ ղեկավար :

Յունուար 16, Թէաթր տէ Շան զ'Էլիզէ

ԺՈՐԺ ԲԷՀՂԼԻՎԱՆԵԱՆ ԵՒ ՓՐԱՆՍՈՒԱ-ՐԸՆԷ ՏԻՒՐԱՊԼ

Երբ Պըզանսոնի համաչխարհային մըցոյթը չահեցաւ հինգ տարի առաջ, յիշեցինք զինքը իրրեւ ծանօթ երդչուհիի մը տաղանդաւոր զաւակը : Այսօր Ժորժ Բէհղլիվանեան արդարօրէն կրնայ հպարտանալ անոր յաղթական երթով : Վերելք որ զայն հասցուցած է մինչեւ սեռունդի լաւագոյն ղեկավարներուն կարգին դասուելու ըղճալի դիրքին :

Ու երկկ դիշերուան համերգէն եաք փարիզ ալ հաստատեց մաքնիսական ուժը անոր ճպռտին : Կախարդիչ բնոյթը : Հարկ կա՞յ ընդգծելու թէ ղեկավարն ալ անչուշտ կրնայ կատարելագործել իր ընդծին ձիրքը, բայց առաւելապէս որակը անոր, բաղդատմամբ դործիական ճիւղի արուեստագէտներուն, քան մ'աւելի կախեալ է սկզբնական ձիրքէն : Ընդունուած է՝ ղեկավարութեան տաղանդը մ'ալ աւելի թիւնը տուաւ անոր դրսեւորելու այդ ճառագայթարձակ դործին առոյդ թէ նրբին բոլոր դարձուածքները : Պրահմսի յատկանչական երաժշտ աշխարհին բոլոր տուեալներովը պերճացած :

Ճուղիչ եւ միանդամայն կենսունակ, ուրախ մթնոլորտ մը ստեղծելով :

Անմոռանալի պահ մըն էր Պրահմսի երաժշտութեան՝ զդեցնելով անոր պճնազարդ տարազ, բայց տալով նաեւ վեհ թատերական տարողութիւն :

Ցայտագրի առաջին մասին մէջ լսեցինք Ֆրանսուա-Ռընէ Տիւշապլը, պէհովէնի Տօ Միներ դաշնակի երրորդ քոնչերթոյին մէջ, որմէ առաջ Բէհղլիվանեան զեկավարած էր Էկմոնթի նախերգանքը հըրաչէկ եղերական չունչով : Պատկերացնելով լաւագոյնս ազատագրական ոգին, արհամարհելով մահուան գաղափարը : Փառաւորումը զոհողութեան՝ պէթհովէնեան հանճարեղ երթով : Այդ քանի մը վայրկեաններէն եաք իսկ Բէհղլիվանեան չահած էր ունկնդիրներուն վստահութիւնը :

Գեղեցիկ ու դասական յայտագրի մը լաւագոյն նմոյշն էր այս դիչերուանը, որմով բան մ'աւելի կրնայ արտայայտել արուեստագէտը՝ իր արժէքն ու դիտութիւնը :

Յունուար 19, Սալ Կավօ

ԱՆԻ ԵՒ ԲԱՓՓԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Մեծ է համեմատութիւնը ուղղակի սեղմ երգապնակի վերածուած համերգներուն : Սառեցնելով անփոխարինելի հմտերգի պահը : Ա՛յս մէկը արժանի էր այդ աւարտին : Մանաւանդ որ տեղ տուած էին երկու արուեստագէտները, իրենց յայտագրին մէջ, գրեթէ անծանօթ մը նացած երեք դեղեցիկ ու հետաքրքրական գործերու : Նօթագրութիւններն իսկ դժուար գտանելի : Մին՝ Զայքովսքիի Գաս-Նուագքի պարախաղին, գլխապտոյտ տուող մէկ տարբերակը, զոյդ դաշնակի համար վերածուած իր ձեւով : Ուրիչ մը՝ Կլանղպէրկի «Հրաւէր Վալսի» ժողովրդական մեղեդիներու երանդաւոր մէկ խառներգը :

Ուրախութեան աղբիւր գործեր որոնք առաւելաբար կը դժուարացնէին արտայայտելու կերպը, առանց կորսուելու դիւրին չեչտաւոր նուագի մը հեչտալուր եւ լեւէջներուն մէջ : Դժուար է աղնուական ոճով տալ ուրախ պարը :

Այդ էր որ իրագործեցին Անի ու Բաֆֆի Պետրոսեան մեծ վարպետութեամբ, յայտագրի վերջաւորութեան :

Վերադառնանք սակայն Զայքովսքիի այն գործին որ իսկապէս հնչականութիւններու բազմերանգ փունջ մըն է դեղեցիկ, ուր կան՝ դորով, հեղնական սուր նչմարներ, հեզաճկուն պարեր զանազան կշռոյթներով : Զայքովսքի այս կարգի հեչտալուր մեղեդիներու վարպետն է : Երբ երկու դիտակից արուեստագէտներ, կողմէ կը մեկնաբանուի այսպիսի գործ մը առանց մեղկութեան, մարզատանման լուսաւոր նուագով, կ'ապահովէ բարձր կատարներուն գլխապտոյտ տալու զուարթ դինովութիւնը :

Կար նաեւ Ռախմանինոֆի ռուսական ոգիսոտին, զոր տուին երազկոտ, թըրթըռուն, ազատ ոստումներով, ստեղծելով անոր կրակոտ մթնոլորտը :

Երկեակին չայողութեան մեծապէս կը նպաստէ իրենց նուագին դիրար ամբողջացնող հնչողական ձեւաւորութիւնը :

Անիի արտաբերող ստեղնաչարային հըրաչալի մասնագիտութեան կու գայ աւելնալ Բաֆֆիի չղկուած բայց ճնչող հպումները, աւելի գունագեղ դարձնելով իրենց մեկնաբանութիւնը :

Ցայտագրին առաջին մասը չատկացուած էր Շուիէնի ու վստահուած՝ Բաֆֆի Պետրոսեանի :

Նօսրացած է Շուիէնը մելամաղձոտ բանաստեղծական չեչտերով տուող արուեստագէտներուն չարքը : Աւազ սերունդին կը պատկանին անոնք : Տարբեր է այսօրուան ըմբռնումն ու ճաչակը : Նոյնքան ազդու : Ցաճախ կը փնտռենք սակայն Իվ Նաթի, Գորթոյի կամ Կիլելսի մը խորհրդաւոր նուագը՝ ինքնահոս ու չնորհաղարդ : Ստեղնաչարային իր արուեստով, Պետրոսեանի Շուիէնը կը յիչեցնէ այդ դպրոցը, աւելի վիպական ըմբռնումով : Անայլայլ, ազատ, ճնչող բայց ճղղիւռ կշռոյթով չատաչացող երգեր, որ անքակտելի կապերով կը կապուին հոդիդ, անդչօրէն չուացնելով զայն : Եւ կը տողանցեն երգերը չաջորդական, իրարմէ զեղեցիկ, հոգիիդ խորերը ղրոչմելով հետզհետէ Շուիէնի հանճարեղ գործերը : Իրիկնաերգեր, մաղուրքաներ :

Շուիէնի բուն հոգին արտացոլող վաստակն են թէ սրտոտ մեղեդիներ : Կու գայ յետոյ, նչանաւոր երկրորդ Սքերցոն, չաղթական վերջին ոստումներով : Եւ կու գան էթիւտները՝ լարախաղացի ճկունութեամբ եւ կ'ունկնդրենք Բաֆֆի Պետրոսեանի համոզիչ նուագը անիրական աչխարհի մը իրական մզձաւանջներուն անճնաոուր : Ուրախ ժամ :

(Շար.ը Դ. էջ)

Առիթով մը, իրլանտացի հռչակաւոր վիպասան Ճէյմս Ճոյս նշած է, թէ երեք հարիւր տարուան գործ ձգած էր հետազօտողներուն։ Բանի՞ տարիներու գործ ձգած է արդեօք Կոստան Զարեան։

Իր կենսագրութեան պարագային, խընդիրը մուխ կէտերով չի փակուիր։ Ինչպէս ըսած ենք այլ առիթներով, նաեւ պէտք է դումարել թէւրիմացութիւնները ու հակասութիւնները։

Արա Պալիոզեան կը մէջբերէ հետեւեալ վկայութիւնը.—

«— Զարեա՞ն, Կոստան Զարեա՞ն — ըսաւ ինծի վերջերս ամերիկահայ ծանօթ դրող ու գաղութային ղեկավար մը, երբ յիշատակեցի անոր անունը—։ Շատ լաւ ճանչցած եմ զինքը։ Շատ լաւ, փաստօրէն։ Շատ տհաճ տիպար մը։ Անձնակեդրոն։ Եսասէր։ Պարապ։ Ես... ես... ե՛ս։ Երբ Փարիզ էի, Փիքասոն ըսաւ ինծի. երբ Մատիսէ էի, Լորքան ըսաւ ինծի. երբ Պրիւսէլ էի, Վերհարէն ըսաւ ինծի... եւ Լենին, Մարինեթթի, Մայակովսկի... Անունը կու տայիր եւ բոլորն ալ իր մտերիմ բարեկամներն էին»(1)։

Անանուն այս անձին խօսքը յատկանշական է։ Մինչ մէկ կողմէ կը բանաձեւէ Զարեանի չուրջ գոյութիւն ունեցող մթնոլորտն ու տրամադրութիւնները, միւս կողմէ անձն ու գործը միաձուլելու միամտութիւնը կը ցուցաբերէ։ Այսինքն, քանի որ Զարեան անձնակեդրոն է, ուրեմն իր վկայութիւնները կեղծիք են։

Կեղծի՞ք են իսկապէս։

Հայկական բարեխառնութեան ծանօթ մէկ գիծը, հետեւելով օրէնքներուն, Զարեանի պարագային պէտք է կրկնըւած ըլլար։ Երբ այս կամ այն հռչակաւոր օտարը առընչութիւն մը ունեցած է մեզի հետ, «մերը» այլ արժէք կը ստանայ։ Սակայն, այս պարագային «մերը», ըլլալով զարտուղի ու կանոնազանց տիպար մը, որ «մեր» արժեչափերուն մէջ չի տեղաւորուիր, կը մնայ բացառութիւն։

Ասիկա կը նշանակէ, որ Զարեանի մարդկային գիծերը արդէք եղած են (ու կը մնան) իր գրական աշխարհը անհասպաշար կերպով թափանցելու։

Ահա թէ ուր կը ծնի առասպելը։

Եւ Զարեանի չուրջ պտըտող առասպելները քիչ չեն։

Անոնց չարքին՝ «Բաբելոնի աշտարակը»ի առասպելը։

ԱՆՏԵՍԱՆԵԼԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կենսագրութիւններու մէջ չրջապտյող տեղեկութիւններու չարքին գրուած է, թէ «1925—ին նա դարձեալ Փարիզում էր։ Այստեղ հիմնում եւ խմբագրում է արուեստի, գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան "Բաբելոնի աշտարակ" ամսագիրը (Ֆրանսերէն)»(2)։

Ի՞նչ էր այդ թերթը, ո՞րն էր իր բովանդակութիւնը, որքա՞ն տեւեց. այս բոլորի մասին տեղեկութիւնները չատ յստակ չեն։

Թորոս Թորանեան, օրինակ, Զարեանի մահէն անմիջապէս եռք գրուած յօդուածի մը մէջ կը հաստատէ.—

«Փարիզի մէջ Կոստան Զարեան հիմնեց "La Tour de Babell" [sic] արուեստներու եւ գրականութեան համաչխարհային հանդէսը, որուն անմիջապէս սկսան աշխատակցիլ Ռոմանիայէն՝ Նիքոլա Եորկան, Չեխոսլովաքիայէն՝ Վասիլաւ [sic] Զեռնին, Հնդկաստանէն՝ Ռապինդրանաթ Թակորը, Սպանիայէն՝ Տիունա Մունօն [sic], նկարիչներէն՝ Եակալովը [sic], Փիքասօն, Լարիանովը։

Այս հանդէսի էջերէն Զարեան կոչ ըրաւ աշխարհի յառաջադէմ բանաստեղծներուն, միանաբան գրել ու ստեղծել "Համադիւցազներգութիւն" մը՝ որուն առաջին դրուխը ինք գրեց 1925 Յունուարի Նոյեմբերին»(3)։

Հակասութիւնները կը սկսին երբ Ստեփան Կուրտիկեանի հաւորին մէջ Զարեանի բերնին գրուած հետեւեալ խօսքերը կը կարդանք.—

«Այդ տարիներ գրական լայն հետաքրքրութիւններ ունէի եւ գրական գործունէութիւն ծաւալելու կրքոտ ձգտում եւ ահա Փարիզում հիմնեցի ու 1926—27 թուականներին խմբագրեցի "Լա Թուր դը Բաբել ("Բաբելոնի աշտարակը") Փրանսերէն հանդէսը՝ նպատակ ունենալով համաչխարհային գրականութեան լաւագոյն նմոյշներ ներկայացնել եւ նպաստել ժողովուրդների մշակութային կապի եւ բարեկամութեան ամրապնդմանը։ Այս առիթով ես իմ նպատակը պարզաբանող նամակներ ուղարկեցի աշխարհի ականաւոր չատ գրողների, արուեստագէտների եւ չատ խրախուսիչ պատասխաններ ստացայ։ Հնդիկ աշխարհահռչակ բանաստեղծ Ռաբինդրանաթ Թագորը պատասխան նամակում, չնորհաւորելով իմ ձեռնարկումը, գրում էր, որ դա լումա է մտցնում ժողովուրդների հոգեկան կապերի ամրացման ու փոխըմբռնման գործում, եւ ինքը սիրով կ'աշխատակցի հանդէսին։ Պարբերական նում տպագրուեցին Ֆրանսիացի, անգլիացի, հայ, չին, ճապոն եւ այլ ազգերի չատ ականաւոր գրողների եւ բանաստեղծների գործերը, ինչպէս նաեւ անուանի նկարիչներ Պիկասոյի, Լեժէնի [sic], Շագալի եւ այլոց ստեղծագործութիւնները»(4)։

Չհաչուելով 1926—27 թուականի հարցը, որ բացայայտ վրիպում մըն է (սխալ գրառո՞ւմ, թէ յուշագրկումի սովորական դէպք), հակասութիւնները կը չարունակուին Զարեան — Կարօ Փօլատեան հարցազրոյցի ընդմէջէն, երբ ֆրանսահայ գրադէտը կ'ակնարկէ ֆրանսերէն interpénétration բառին, զոր Զարեան իր գիւտը կը նկատէ.—

«Այդ չրջանին մի քանի մանիֆեստ էի գրել եւ գրկել բոլոր յայտնի բանաստեղծներին։ Նրա մէջ չեչտում էի աշխարհի ներթափանցման անհրաժեչտ զարգացման կարեւորութիւնը։ Տպագրը առաջինը եղաւ, որ ոգեւորած պատասխանեց իմ կոչին։ Բազմաթիւ ֆրանսացի գրողներ եւ արուեստագէտներ —Լեժէն, Պիկասոն, Անտրէ Սալմոնը եւ ուրիշներ— իրենց ձրի աչխատակցութիւնը ինձ տրամադրեցին։ Շատ խօսլացիներ, սպանիացիներ, որոնց մէջ հանգուցեալ Մաչադոն, Ունամունոն, Սալինասը, չատ չինացիներ, ճապոնացիներ։ Ընդհանուր ոգեւորութիւն առաջ եկաւ եւ այդ բառը մտաւ ֆրանսական լեզուի մէջ։ Հիմա, գրեթէ ամէն օր, թերթերի եւ հանդէսների մէջ հանդիպում եմ այդ բառին»(5)։

Հետաքրքրական է, որ միեւնոյն չրջանին, Զարեան «Հայաստանի Կոչնակ»ի մէջ հրատարակած է «Մի չներդործում» խորագրով յօդուած մը, ուր ծրագրային կերպով կը պարզէ այդ տեսութեան հիմքերը(6)։

Զարեանով քիչ թէ չատ զբաղած ուսումնասիրողները որեւէ նորութիւն չեն բերած կարճատեւ կեանք ունեցած այս հանդէսին մասին։ Ընդհանրապէս, գոհացած են երկրորդ ձեռքէ աղբիւրներով, այսինքն, գրողին թէ իր գաւիին հաղորդած տեղեկութիւնները վերարտադրելով, որոնք յետոյ մեքենական կերպով փոխանցուած են մէկ գիրքէն միւսը։

Ցարդ հանդէսը ուղղակի ընթերցող չէ ունեցած։

Մեր ձեռքն է "La Tour de Babel"ի առաջին թիւին լուսապատճէնը։ Բնօրինակը կը գտնուի Կոստան Զարեանի անձնական արխիւին մէջ, Երեւան։ Մեզի յայտնի չէ, եթէ այս միակ համարէն հայկական թէ ոչ—հայկական գրադարաններու մէջ որեւէ օրինակ կայ։

Ցիչեալ համարը թուագրուած է "I Année, Novembre 1925"։ Տպուած է «Ներաչխեան» տպարանը։ "Revue mensuelle de tous les continents"ը կը հաչուէ 64 էջ, առաւել վեց էջ ծանուցում։ Տասներկու աշխատակից եւ տասներկու նկարիչ։

Ստեղծագործական բաժինը կը կազմեն Սէն—Փօլ—Ռու («Այլաբանութիւն»), Ջ. Շնէօր («Եւ եղեւ աւարտ»», Ֆերնան Տիվօ («Գծային»), Ճուղեփափէ Վաննիքըա («Te Deum Laudamus»), Ալեքսանտր Ռուսիքով («Երբ դուք մեռած ըլլաք...»), Արչակ Զօպանեան («Վերջին մոռացումը», հեղինակին կողմէ թարգմանուած) եւ Կոստան Զարեան («Կոչ»)։

Աբուեստի նիւթերով կը զբաղին Անտրէ Սալմոն («Ձեւ եւ գոյն»), Թոյօ Իվաթա (ճափոնական պարի մասին), Անրի Սերույա («Արուեստ եւ փիլիսոփայութիւն»)։ Քրոնիկին մէջ կը խօսուի խորհրդային գրական — գեղարուեստական կեանքին (Ժան Ֆոնթընուա), արդի չինական գրականութեան (Չինկ — Չաօ — Չինկ) եւ հրէական «Զոհար» գիրքին մասին (H.S.=Անրի Սերույա)։

Նկարիչներու չարքին են Փապլօ Փիքասօ, Ֆերնան Լեժէ, Մարք Շակալ, Ա. Տըլօնէ, Արտենկօ Սոֆիչի եւ ուրիշներ։

Ինչպէս կը տեսնուի, Թորանեանի, Կուրտիկեանի եւ Փօլատեանի (կամ, անոնց ընդմէջէն, Զարեանի) յիչատակած անուններէն չատեր այս թիւին մէջ ներկայ չեն։ Հաւանաբար, նամակցած են միայն, ինչպէս Ռապինդրանաթ Թակորի պարագային։

Արդարեւ, Թակոր ժամանակին նամակ մը գրած կ'ըլլայ Զարեանին. ըստ Արմէն Զարեանի, իր հօր ողջոյը՝ 1960—ականներուն, այդ նամակը անվերադարձ «փոխ առնուած է» երեւանցի մտաւորականի մը կողմէ, որուն անունը մեզի յայտնի չէ։ (Ա. Զարեանի մօտ միայն տեսանք պարապ պահարան մը որուն վրայ մատիտով գրուած էր «Թագորի նամակը»)։ Սակայն, ստորեւ կը հրատարակենք ուրիշ նամակ մը, որ ըստ երեւոյթին սերտօրէն առընչուած է Թակորի նամակին հետ եւ որուն ձեռագիրը կ. Զարեանի անձնական արխիւը կը մընայ.—

Santiniketan, 4/9/1925

Dear Sir,

The poet Rabindranath Tagore is very ill indeed but he asks me to sent you his good wishes for success in your admirable undertaking and asks that you will pardon him answering with his own hand your very kind letter.

[1 բառ անընթ.] me yours very sincerely
C. F. Andrews

Ունամունոյի պարագային, 1924—1930—ին սպանացի նշանաւոր գրողը Ճըրանսա տարագրուած էր, ապրելով նախ Փարիզ եւ ապա Հանտայ (Փիրէնեան լեռներուն մօտ)։ Թերեւս այս առիթով նամակցած (գուցէ եւ հանդիպած) ըլլայ Զարեանի հետ, նկատի ունենալով որ իրարու ծանօթ էին 1917—ին եւ կապ պիտի պահէին մինչեւ Ունամունոյի մահը(7)։

«ՀԱՄԱԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ»

Բացառելով Փիքասոն եւ Լարիանովը, Թորանեանի յիչած անունները հանդէսին մէջ չեն երեւիր։ Սխալ է նաեւ, որ Զարեան միանաբան համադիւցազներգութիւն գրելու կոչ ըրած ըլլայ. ասիկա պէտք է փոխաբերական իմաստով հասկըցուի, քանի որ ան կ'ըսէ.

Je vous le livre poètes
ce héros indécis d'une panépopée
chantée depuis l'aurore
au seuil de vos portes
là-bas du Pole à l'Equateur
sur les montagnes d'Asie
et ici à Paris

Je vous le livre ce mendiant des heures
afin que la vie (buveurs d'orage buveurs d'azur)
soit dit, soit dit
au chant multiple des voix dispersées
et ici
collectivement
recrées(8).

Զարեանի անձնական արխիւին մէջ պահպանուած է իր ձեռագրով էջ մը, որուն վերեւը նկարած է սեղան մը։ Գործագրութեան տակը չարադրուած է հետեւեալ դրութիւնը, որ ըստ երեւոյթին հանդէսի հաւատոյ հանդանակին նախնական տարբերակն է.—

«La T. de B. veut réunir tous les écrivains et tous les artistes du monde qui œuvrent à la formation d'une nouvelle conscience mondiale.
——donne le tableau du mouvement artistique de tous les pays.
——est la tribune libre d'où chaque esprit libre peut se prononcer.
——n'est pas la revue d'une école: elle n'appartient pas à une coterie, elle est complètement libre.
——cherche à unir tous les esprits qui répandent leur lumière par le monde.

(«"Լա Թուր տը Պապէլ" կ'ուզէ խմբել աչխարհի բոլոր գրողներն ու արուեստագէտները որոնք կ'աչխատին ստեղծել համաչխարհային նոր գիտակցութիւն մը։
——բոլոր երկիրներու գեղարուեստական չարժումին պատկերը կու տայ։
——ազատ բեմն է ուրկէ ամէն ազատ միտք կրնայ արտայայտուիլ։
——դպրոցի մը հանդէսը չէ։ Ան չի պատկանիր խմբակի մը, այլ բոլորովին ազատ է։
——կը ձգտի միաւորել աչխարհի մէջ իրենց լոյսը տարածող բոլոր միտքերը»)։

Հանդէսի կողքի ներքին մասը տըպուած բացատրագիրը ձեւական որոչ տարբերութիւններ ունի.—

«La Tour de Babel est une revue d'art et de littérature mondiale. Elle n'appartient à aucune école artistique.

La Tour de Babel unit tous les éclaireurs et tous les pionniers de la nouvelles [sic] conscience universelle. Elle cherche l'unité spirituelle de l'humanité et accueille toute expression valable de la vie artistique moderne.

La Tour de Babel est largement ouverte à tous les arts, à toutes les conquêtes spirituelles de tous les continents, de tous les peuples».

(«"Լա Թուր տը Պապէլ" համաչխարհային արուեստի եւ գրականութեան հանդէս մըն է։ Ան գեղարուեստականն որեւէ դպրոցի չի պատկանիր։

Լա Թուր տը Պապէլ տիեզերական նոր գիտակցութեան բոլոր լուսաբանողներն ու ռահվիրաները կը միաւորէ։ Ան կը ձգտի մարդկութեան հոգեկան միութեան եւ արդի գեղարուեստական կեանքի բոլոր արժէքաւոր արտայայտութիւնները կը հիւրընկալէ։

Լա Թուր տը Պապէլ լայնօրէն բաց է բոլոր արուեստներուն, բոլոր ցամաքամասերու եւ ժողովուրդներու հոգեկան նուաճումներուն»)։

Այս միտքերը սերտ կապ մը ցոյց կու տան interpénétration—ի չղացքին հետ, զոր Զարեան նկատած է որպէս իր գիւտը։ Շրջանի ֆրանսական մամուլի համ-

ԲԱԲԵԼՕՆԻ ԱՇՏԱՐԱԿԻ ԱՌԱՍՊԵԼԸ

Ա՛յսպես է ահա 1923–24-ին Իրա-
նում, այդ թվում Պարսից ծոցի ափին
գտնվող Բուշեհր նավահանգստում։ Ան-
գլիական հետախուզությունը չէր գոր-
ծում միայն Իրանի տարածքում, այլև
հարևան Աֆղանստանում, որտեղ ան-
գլիական հետախուզական ծառայու-
թյունների ղեկավարությունը ձգտում
էր ամրապնդել իր դիրքերը։ Ահա թե
ինչ է գրում այդ մասին Ֆ. Ռոբերտսը
«Ներսից» գրքում։

«Ամանուլլա խանի գահակալու-
թյան առաջին տարիներին Աֆղանս-
տանում ռազմական առաքելություն
ղեկավարող գեներալ Ֆրենկ Ռոբերտ-
սը ստիպված էր ամեն կերպ ջանք գոր-
ծադրել, որպեսզի ամրապնդի իր դիր-
քերը։ Ռոբերտսը ստիպված էր հաշ-
վի առնել նաև այն հանգամանքը, որ
Աֆղանստանում ռազմական առաքե-
լության ղեկավարը միաժամանակ
Հնդկաստանում գտնվող բրիտանա-
կան հետախուզության ներկայացու-
ցիչն էր։ Ռոբերտսի գործունեության
հիմնական նպատակն էր ամրապնդել
Աֆղանստանում Անգլիայի դիրքերը
և ամեն կերպ խոչընդոտել Խորհրդա-
յին Միության ազդեցության տարած-
մանը։ Ռոբերտսը ստեղծեց հատուկ
ծառայություն, որի գործակալները
հետևում էին Աֆղանստանում գտնվող
խորհրդային դեսպանության անդամ-
ների գործունեությանը։ Ռոբերտսի
գործակալները հետևում էին նաև
Աֆղանստանում գտնվող խորհրդային
մասնագետների գործունեությանը։
Ռոբերտսի գործակալները հետևում
էին նաև Աֆղանստանում գտնվող
խորհրդային մասնագետների գործու-
նեությանը։ Ռոբերտսի գործակալնե-
րը հետևում էին նաև Աֆղանստանում
գտնվող խորհրդային մասնագետների
գործունեությանը։ Ռոբերտսի գործա-
կալները հետևում էին նաև Աֆղանս-
տանում գտնվող խորհրդային մասնա-
գետների գործունեությանը։ Ռոբերտ-
սի

ԵՐԵՔ ՀԱՄԵՐԳ՝ ԵՐԵՔ ՍԵՐՈՒՆԴ

(Շար. Ա. Էջէն)

Յունուար 26, Սալ Փլէյել

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Համերգը քանի մը վայրկեան ետք պիտի սկսի. լոյսերը մարած են՝ այս մէկը եւս կը խոստանայ սրտայոյզ ըլլալ, ուր Լամուրէօ նուագախումբին ընկերակցութեամբ Վարդան Մամիկոնեան պիտի նուագէ Զայքովսքիի առաջին քոնչէրթոն:

Ակամայ կը խորհիմ՝ ահա գործ մը տասնեակ անդամներ յաղթահարուած մեծ վարպետներու կողմէ, զոր երիտասարդ մեկնաբանը պարտի տալ նորարար ոճով, առանց պատրանկարելու անոր աշխոյժ կշռութիւնը բնոյթը առաջին իսկ չափերէն: Ցետոյ պիտի յաջորդէն հետաքրքիր դնացքով արեւահամ մեղեդիներ: Օգտագործելով ժողովրդական երգեր, Զայքովսքի յաջողած է կերտել իր ամենասիրուած գործերէն մին, որ կը պահանջէ ոչ միայն քաջ երաժշտական բարձր որակ, այլ նաեւ քնարերգակ լեզու, կեանքի չքեղ տեսիլք իր եղերական երեսակներով: Գիտեմ թէ ինքնավստահ ու վարձառու երիտասարդն է միանգամայն Վարդան Մամիկոնեան:

Փոխուա՞ծ է արդեօք իր տեսիլքը, բազդատմամբ անոր առաջին կատարման, երբ տարիներ առաջ, Քաթրայի համերգի մը ընթացքին: Հաւանական է: Բազմաթիւ անդամներ կատարումը աշխարհի դանադան բեմերուն վրայ տարողութիւն մը ունեցած պէտք է ըլլայ կը խորհիմ գործին ու խորացուցած զայն ալ աւելի, քանի արուեստագէտը որոշ մակարդակի մը անդին բեմին վրայ է որ կրնայ յառաջացնել իր տեսիլքը: Կը սպասեմ նոր չէշտաւորումներու, հնչողական գիւտերու:

Տարօրինակ պատմութիւնը այս գործին՝ ուր Զայքովսքի առնել ուզած ըլլայ իր նոր վերջացուցած երկին մասին Անթեն Ռուպինշթայնի կարծիքը, եւ ան ալ ստորագնահատած ըլլայ զայն, առարկելով թէ դժուարութիւնը աննշան կը դարձնէ զայն: Զայքովսքի վհատած, Հանս Ցոն Պիւլովի խորհուրդ կը հարցնէ որ անմիջապէս հմայուելով գործին դեղեցկութենէն, անոր առաջին ունկնդրութիւնը կ'ապահովէ Պոսթընի մէջ, 1875ին: Այդ թուականէն ի վեր բոլոր անուանի դաշնակահարները սիրահարած են անոր քնարերգակ խորհուրդին:

Շուտափոյթ քայլերով կը յառաջանան դէպի դաշնակ Եութաքա Սասո ու Վարդան Մամիկոնեան: Ընդօծին ուրիշ նը կատեւի յատկութիւն մըն է բեմին վրայ հանդարտօրէն նախատեսել գաղտնամիտ փոթորիկը, հակառակ հոգեկան ալեկոծումին որուն անպայմանօրէն ենթակայ է մենակատարը այդ պահուն: Առաւելապէս տէր կ'երեւի Վարդան իր ջիղերուն: Դաշնակի երգացանկին ամէնէն դժուարին մէկ գործի մեկնաբանութենէն քանի մը րոպէ առաջ այս խոնարհ ու ինքնամփոփ կեցուածքը, վախազդու սեւ զանգուածին առջեւ՝ ցցուած աչքերուդ դիմաց վտանգաւոր ցուլի մը նման, արդէն իսկ առաջարկ է յաղթանակի, եթէ ունենաս կատարելագործուած ստեղնաշարային նուագիդ ինքնավստահութիւնը: Ցետոյ ու աշխոյժ միանգամայն, Զայքովսքիի քոնչէրթոյին ծանրակչիռ առաջին աքոռները հրաբխային թափով մը կը սրուին: Զգալիօրէն գործը խարխուած է նաեւ հարուստ ներաշխարհով: Ակնբեր՝ որկորուստ ախորժակը մեկնաբանին, գործին ներքին ծալքերը թաքուն հաղորդիչ դարձնելու, հնչողական խաղերով: Զայքովսքիի՝ վերին աստիճան խռովեալ հոգիին ապրումները արտայայտել, մօտեցումով մը որ մարակէ ունկնդիրին երեւակայութիւնը: Ուշադիր՝ դաշնակահարին նախադասելու կերպին, նուագախումբը հարազատօրէն կը հետեւի, Եութաքա Սասո յաջողած է համեբաշխ մթնոլորտը ստեղծել իրենց միջեւ, իր ճշդիւտ համաչափ ճպռտով:

Ամենուս առաջին մասին կը յաջորդեն սրամտութիւն, միանգամայն վիպականութիւն պահանջող մասերը: Պայծառութեամբ դիտէ ներկայացնել զանոնք Մամիկոնեան, ընծայելով իրապէս քաղցր էին ներս ու դուրս զացողներին: Հանրապետութիւնը տակնուվրայ էր: Հեռախօսներըը զրնգում էին փարիզի մէկ ծայրից միւսը: Ոստիկանապետը հրամաններ էր տալիս: Բակերի մէջ զինուորներ էին թագցրել: Ներքին գործոց նախարարը ամէն վայրկեան տեղեկութիւններ էր ուզում: Անցորդներին կանգնեցնում էին եւ նրանց ինքնութեան թղթերը զննում»(27)

Ինչո՞ւ այս վերաբերումը Զարեանի հանդէպ: Պատասխանին որոնումը մեզ կը հարկադրէ բանալ իր կեանքին նոր թղթածրար մը՝ խորհրդահայ վարչակարգի հետ իր կապերու պատմութիւնը:

Վ. Մ.

Պուէնոս_Այրէս

---

(1) Ara Baliozian, *The Greek Poetess and Other Writings*, Kitchener, 1988, 67_68: Անձնական նամակի մը մէջ, Ա. Պալիօզեան մեզի յայտնած է իր անանուն խօսակիցին ինքնութիւնը, որ Միացեալ_Նահանգներ գաղթած է 1960_ականներու վերջերը եւ պէտք է նանչցած ըլլայ Զարեանը Պէյրութ ապրած տարիներուն (1951_54):

(2) Հայկ Խաչատրեան, *Գրական տեղեկատու*, Երեւան, 1986, 164:

(3) Թորոս Թորանեան, *Կոստան Զարեան (կեանքը եւ գործը)*, «Նայիրի», 8 Մարտ 1970, 5:

(4) Ստեփան Կուրտիկեան, *Արտասահմանի հայ գրողների հետ*, Երեւան, 1984, 65:

(5) Կարօ Փոլատեան, *Զրոյցներ*, Բ. հատոր, Գահիրէ, 1961, 104:

(6) Կոստան Զարեան, *Մի ընդհատում*, «Հայաստանի Կոչնակ», 12 Յունիս 1926, 886_887:

(7) Մանրամասնութիւնները տե՛ս Վարդան Մատթէոսեան, *Զարեան եւ Ունամունօ. նախաքայլեր*, «Յառաջ», 23 Հոկտեմբեր 1994:

(8) Constant Zarian, *Appel*, «La Tour de Babel», Novembre 1925, 58.

(9) Զարեան, նշ. աշխ., 886:

(10) Նոյն:

(11) Նոյն, 887:

(12) Մարկ. Նշանեան, *Կոստան Զարեան. անկարելի թատրոնը*, «Բազմավէպ», բացառիկ թիւ, 1994, 183:

(13) Զարեան, *Երկեր*, Անթիլիաս, 1975, 95:

(14) Գրականութեան եւ Արուեստի Ընդհէ Զարեցի անուան Պետական Թանգարան (ԳԱԹ), Բենիամին Նուրիկեանի փոնտ, թիւ 314:

(15) Կոստաց Զարեան, *Սրտի ճանապարհով*, «Նայիրի», Փետրուար 1948. *Ես կա՛մ, կը մնա՛մ*, Մարտ 1948. *Օ՛, իմ հայրենիք*, Յունիս 1948: Երկրորդ եւ երրորդ հատուածներուն խորագիրները պարագայական են:

(16) Վազգէն Գաբրիէլեան, *Սփիւռքահայ գրականութիւն*, Երեւան, 1987, 353: «Ահ, հասկացի՛ր, ես ծարաւ եմ Հայաստանով» տողը առնուած է անխորագիր բանաստեղծութենէ մը (տե՛ս Կոստան Զարեան, Հատուած «Զի, գարուն և Հայաստան» շարքէն, «Անի», Մայիս 1946, 58):

(17) Զարեան, *Սրտի...*, 4:

(18) ԳԱԹ, Ա. Զօպանեանի փոնտ, Բ. բաժին, թիւ 2156 (այսուհետեւ՝ ԳԱԹ, Ա.Զ.Փ, թիւ...):

(19) ԳԱԹ, Ա.Զ.Փ, թիւ 2133:

(20) ԳԱԹ, Ա.Զ.Փ, թիւ 2134:

(21) ԳԱԹ, Ա.Զ.Փ, թիւ 2135:

(22) Թորանեան, նշ. աշխ., 5:

(23) Փոլատեան, նշ. աշխ., 104:

(24) Անձնական խօսակցութիւն Արմէն Զարեանի հետ, Երեւան, Հոկտեմբեր 1992 (վ. Մատթէոսեան, *Արմէն Զարեանի յիշատակին*, «Յառաջ», 29 Յունիս 1994, 2): Թերեւս բաղելով նոյն աղբիւրէն, վերջերս այս տեղեկութիւնը կրկնած է Մարի_Ռոզ Աբուսէֆեան. տե՛ս *Անհանգիստ անցորդն ու իր ճամբան* (Կոստան Զարեանի ծննդեան 110_ամեակին առիթով), «Գրական Յաւելուած _ Հորիզոն», Յունուար 1996, 4:

(25) Գ. Եղիկեան, *Իմ յիշողութիւններիս*, «Հայրենիք» ամսագիր, Ապրիլ 1938, 82 (ընդգծումը մերն է):

(26) Beatriz R. Solveira, *Las relaciones con Rusia durante las présidencias de Yrigoyen y Alvear* (1916-1930), Cordoba, 1995, 27.

(27) Կոստան Զարեան, *Բանկօօպը եւ մամուլի ոսկորները*, Անթիլիաս, 1987, 490_491:

բարեխառն վայրկեաններ: Եւ անմիջապէս յետոյ կը հետեւի անոնց գործին կշռութաւոր երրորդ մասը՝ հրաշէկ վերջաբանը:

Կարելի՞ է չսիրել այս գործը: Զայքովսքիի լաւագոյնը կը պարունակէ՝ ինչպէս երեք վերջին համանուագները, թաւջուխակի Ռոքոքօ թեմային տարբերակները եւ ջութակի քոնչէրթոն:

Անհաւատալի բայց իրա՛ւ, վիթխարի է երեք վերջին տարիներու ընթացքին Վարդան Մամիկոնեանի յառաջընթացը մեկնաբանութեան մարզի մէջ ուր կը գտնէ գործին ամենակարեւոր դիծերը: Ու զանոնք կ'արտայայտէ ընթեռնելի նուրբ ձեւով: Ունի կատարելագործուած վառ գոյներով զուսպ նուագ՝ առանց ծանրաբեռնելու մեղեդին: Եւ կու տայ զայն հաւասարակշռուած հոգեկան սլացիկ ոստումներով ու հաստատ կշռոյթով: Սահպելով քեզ հետեւելու իրեն՝ հասցնելու համար իր կղզին: Հոգ բեղնաւոր՝ կապոյտ պայծառ երկինքով: Հեռու ապականած ափերէն: Անարատ տաղանդ՝ դերազանց ապագայի տէր հայ արուեստագէտ:

Զայտագրի երկրորդ մասն ալ նոյնքան հետաքրքրական՝ յատկացուած էր Շոսթաքովիչի ժողովրդական հինգերորդ համանուագին: Հակառակ կարգ մը դիւրին երաժշտական կերպարներու դոյութեան, նոյն համանուագը ազդու եւ դեղեցիկ է: Ուժեղ եւ նախնական բնոյթով: Փրոքոֆիեւի, Գալալեւսքիի, Խաչատրեանի համանուագային գործերուն կալուածին բաղդատմամբ, Շոսթաքովիչի նոյն այդ բաժինը աւելի ծանր կը կշռէ: Հանճարեղ մեղեդիական գիւտեր ունի զորս կու տայ խաչաձեւեալ՝ ուրախութեան թէ տրտութեան ընթացիկ հոլովոյթով: Երբեմն արեւն ու ամպերը միատեղ՝ ջրանկարային փափկութեամբ մը պատկերացուած: Վիրաւորեալ մենակեաց հոգի՝ քաղաքային ծանր ճնշումներու նշաւակ, դժուար եղած է առանց կաշկանդումի ազատօրէն ստեղծագործել: Եութաքա Սասո կրցաւ հաշտեցնել մեզ այս բարդ համանուագին հետ, յաջողելով պատկերացնել Շոսթաքովիչի հակոտնեայ հոգեվիճակները դիւրաւոռ հարուստ գոյներով: Սասոկօրէն կը դրսեւորէ իր զգացումները: Համերգը սակայն հակառակ այս գործին հրապուրիչ մեկնաբանութեան, մեր մտքերուն խորը պիտի մնայ՝ Վարդան Մամիկոնեանի հրամցուցած Զայքովսքիի քոնչէրթոյով: Ներշնչեալ իր նուագով:

***

Ուրիշ հէքեաթ:

Կիրակնօրեայ հեռատեսիլի յայտագիր մը դիտելէ ետք՝ ուր հայ արուեստագէտ մը կարծես դիտումնաւոր կերպով ստորագնահատուեցաւ՝ անտեսելով օրինական ներկայացման ձեւերը, ինքնութիւնը, ազգութիւնը ու արժանիքները՝ մօտաւորապէս երեսուներեք տարի առաջ պատահած դէպք մը մտաբերեցի: Ուրախ վերջացող տխուր պատմութիւն մը, որուն երեւոյթն է հետաքրքրական, ուստի կարելի է զանցառել յատուկ անուններըը դերակատարներուն:

Վերադառնանք սակայն րոպէ մը կիրակնօրեայ հեռատեսիլին. ի՞նչ էր պատահած:

Կամայ թէ ակամայ ողորմելի դարձած պատասխանատու ներկայացուցիչ մը որ ակնհերեւօրէն հաճելի կը ջանար թուիլ սրբահին մէջ ներկայ հիւր դեսպանի մը: Ծիծաղելի էր աւելի տեսարանը քան տխուր: Գուցէ հայ դիտորդը բան մ'աւելի զգաց տխրութիւնը անարդար երեւոյթին ու ընդվզեցաւ, քանի դաշնակահարը հայ էր: Ցայտագրի վերջաւորութեան, երբ կը խորհէի պատահարին մասին, արդէն իսկ բազմաթիւ հեռաձայնեներ: Տեսա՞ր: Հարկ էր որոշել հակազդեցութեան կըտրուկ ձեւերը. բողոքել ուժով, տրտնջալ, զանգատիլ իշխանութիւններուն մօտ, նամակներու տեղատարափի մը բռնել հեռատեսիլի յայտագիրներու պատասխանատուն: Հայ դիտորդը անմիջական պատիժ կը պահանջէր: Ա՛յդ պահուն էր որ յիշեցի Թէաթը տէ Շան զ'Էլիզէի մէջ պատահածը իմ մէկ զաչնակահար ընկերոջս, տաք օդով, 1963_ի Յուլիս ամսուան մէջ: Դէպք որ պատահեցաւ վերջին նուագախմբային փորձի մը ընթացքին, որուն ներկայ էի: Կը տրուէր՝ Ռախմանինոֆի «Փականինիի Թեմային վրայ ռափսոտիի տարբերակները»:

Դաշնակահարին քրտնած մատները սայթաքում մը ունեցան: Նուագախումբը կրկնեց նախադասութիւնը, բայց նոյն տեղը զարձեալ կնճռոտեցաւ կշռոյթը: Ղեկավարը փոխանակ վնտռելու բուն պատճառը սայթաքումին, որուն մէջ ինքն ա՛լ ունէր պատասխանատուութեան որոշ բաժին, զառնալով դաշնակահարին, նեղուած չեշտով մը ըսաւ՝ «չեմ կրկներ՝ գործը լաւ չէ՛ք ճանչնար».

Շուարած նուագախումբի անդամներ, տառ լուութիւն: Ղեկավար _ մենակատար հեռացան բեմէն առանց գիրար բարեւելու: Թէաթը տէ Շան զ'Էլիզէի պարապ մութ վերնատունէն կը հետեւէի փորձին: Մինչեւ որ հասայ բեմին եռեւի հիւրասրահը, հանդարտեցնելու մտքով ընկերոջս արդար յուզումը, արդէն իսկ մեկնած էր: Ո՛չ ոք գտաւ զինքը օրուան ընթացքին: Ու համերգը նոյն գիւերը տեղի ունեցաւ փոփոխեալ յայտագրով, այն պարտուակով թէ դաշնակահարը քանի մը ժամ առաջ անակնկալօրէն անհանգստացած էր: Ունկնդիրներ, որոչ չափով իրազեկ առտուան պատմութեան, սուլեցին ութ_տասը վայրկեան, արդելք ըլլալ ուզելով համերգին:

Յաջորդ օրը դէպքը դատական բնոյթ ստացաւ:

Մինչ այդ՝ դաշնակահարը հրաւէր ըստացած էր ներկայանալու Ազգ. Նուագախումբի ինը հոգիներէ բազկացած ներկայացուցչական ժողովին: Ու երբ յայտնի դարձաւ իրականութիւնը, ղեկավարին լիրբ կեցուածքը՝ առաջարկուեցաւ իրեն հեռեւեալը:

Տարիս Միւյոյի դաշնակի վերջին քոնչէրթոյին առաջին ունկնդրութիւնը ապահովել: Հարկ կա՞յ ըսելու թէ զոհացուցիչ էր առաջարկը: Նամանաւանդ անոր համար նաեւ որ ան ունեցաւ յաջորդ եռանկին տեւողութեան ընթացքին, տասը տարբեր քաղաքներուն մէջ Փրանսայի, Ազգային նուագախումբին ընկերակցութեամբ տասը համերգներ տալու իրաւունք:

Տխուր դէպքը՝ ուրախ վերջաւորութիւն ունեցած էր: Կային սակայն այն օրերուն հեղինակաւոր անձնաւորութիւններ, ազդեցիկ, որոնք անաչառօրէն պաշտպանեցին զոհուած մենակատարին դատը Ազգային նուագախումբի ներկայացուցչական կազմին մօտ: Պէտք չէ մոռնալ անոնց դերը, հէքեաթին երջանիկ վերջաւորութեան մէջ:

Այսօ՛ր, եթէ դիտակցինք մեր կարողութեան, առանց աւելորդ յոխորտանքի, գաղութը կրնայ մեծապէս օգտակար հանդիսանալ Վարդան Մամիկոնեաններու:

Ունի՞ սակայն գաղութը, այսօր, հեղինակաւոր մարդիկ: Զգալի չէ՞ պակասը անոնց:

Եւ բարի կամեցողութիւն ունեցող, ոգեկան թէ նիւթական ուժի տէր ազդայիններուն, յաճախ կը պակսի միացեալ ուժերով աշխատելու փափաքն ու կորովը: Գոհացում չեն գտներ: Զունինք տեսակէտ բաժնելու սովորութիւնը: Մինչ, արուեստի գետնին վրայ նամանաւանդ, առաջին պայմանն է յաջողութեան՝ միանակնան հաղորդակցութեան զանազան ձեւերուն կռթնիլ՝ որմելու համար քիչ թէ չատ ամուր պատ մը ինքնապաշտպանութեան, համաչխարհային տրամագիծով, մեր արժանաւոր արուեստագէտներուն: Քանի ունի՛նք եւ, բազմաթիւ:

Բա՞ւ է գոհանալ կրկնելով յաճախ՝ անոնք մեր լաւագոյն դեսպաններն են: Եւ լոյս Քաղաքը պէտք չէ՞ որ օրինակ հանդիսանայ ա՛յդ ուղղութեամբ՝ բոլոր պաղութիներուն:

Ամէն յոյս կորսուա՞ծ է: Կարելի չէ՞ ծրագրի մը յատակագիծը որոնել:

Ահա՛, երեք համերգով, երեք սերունդի պատկանող չորս հայ արուեստագէտներ, տասը օրուան ընթացքին եկան հրմայել Ֆրանսացիները ու լուսաւորել մեր նեղլիկ հորիզոնը:

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Փարիզ, Յունուար 27

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 4
MARDI
4 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·042 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.042

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). – Յունուար 31–ին, Գարեգին Ա. այցելեց երեք եկեղեցի: Ժողովուրդը ամէնուրեք խուռներամ եւ ջերմեռանդութեամբ դիմաւորեց իր Հոգեւոր Պետը:

Սկսն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցիով սկսաւ ժամը 9–ին: Երախաները յատուկ արտօնութիւն ստացան իրենց դպրոցներու անօրէնութենէն բացակայելու համար եւ դրօշակներ ձեռքերնին, կաթողիկոսական պինանշանով, սպասաւորիչ տեսարան մը պարզեցին եկեղեցւոյ մուտքին: Հոգեւոր հովիւը՝ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իզնաւիրեան մաղթեց բարի գալուստ: Սկսն – Թ'Անթուանի բարձունքին վրայ ցցուած Սուրբ Թադէոս Բարթուղիմէոս եկեղեցւոյ հաւատացեալներու անունով հոգեւոր հովիւ՝ Վարդավառ Գասպարեան արտասանեց յարգալիր խօսքը: Պուվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին, բակով եւ ներսով լեցուած, արժանավայել կերպով դիմաւորեց Կաթողիկոսը: Հոգեւոր հովիւը՝ Նշան Խչիր. Քհնյ. Գուրյումճեան եղաւ Թարգմանը իր ծուխին հոգեկան ցնծութեան: Թաղականութիւնը Կաթողիկոսին նուիրեց մանրակերտ քանդակը, փայտի վրայ փորագրուած, բակին մէջ կանգնած յուշարձանին, որուն առջեւ առջեւ Գարեգին Ա. արտասանեց «Հոգւոց»ը եւ գետեղեց ծաղկեպսակ: Գարեգին Ա., եկեղեցիներէն ներս, իր խօսքը կեդրոնացուց հաւատքի զօրացման, եկեղեցւոյ կերպարանափոխման, նոր ուժականութեան մը հրամայականներուն վրայ եւ Հայաստանի եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ առջեւ բացուած նոր ճանապարհին վրայ պահանջելով բոլորին ջիտակից յանձնառութիւնը: Կաթողիկոսը անմոռան չձգելու համար ոչ մէկ ծուխ գնաց մինչեւ Քամփ – Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցին մաղցող ճամբուն ակիզբը եւ հոն օրհնեց «Պահպանիչ»ով ընդառաջ եկած ժողովուրդը:

***

Նոյն օրը, Կաթողիկոսը այցելեց քաղաքի իշխանութիւնները: Ժամը 10–ին, ընդունուեցաւ քաղաքապետ՝ Ժան – Գլօտ Կօտէնի կողմէ: Քաղաքապետարանի մուտքի աստիճաններուն վրայ Համազգայինի ղպրոցի աշակերտութիւնը ճիւղեր ձեռքերնին եւ «Մեր Հայրենիք» ազգային հայլերգով ողջունեցին Կաթողիկոսը: Պատուոյ դահլիճին մէջ, ընտրեալներուն եւ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, քաղաքապետը արտասանած ճառին մէջ չեշտը դրաւ Մարսէյլ քաղաքի ասպնջական աւանդութիւններուն վրայ եւ հայ գաղութին դրաւած յատուկ տեղին. գաղութ մը որ, ըսաւ, ուշադիր է ճեռք բերած վերանորոգման, զօտեպնդման եւ յոյսի պատգամին: Կաթողիկոսը իր պատասխանին մէջ վերյիշեց Ֆրանսայի, Փրովանսի եւ Հայերու միջեւ հաստատուած կապերը, Մարսէյլի Հայերուն համարկումը եւ արձանագրած յաջողութիւնները սերունդներուն ընդմէջէն ու ընդգծեց Հայաստանէն ներս բացուած նոր շրջանը եւ երկրի ընդհանուր կեանքին մէջ եւ եկեղեցւոյ մէջ: Ապա, Կաթողիկոսը հանդիպում մը ունեցաւ «Մարսէյլ – Էսփէրանս»ի անդամներուն հետ: «Մարսէյլ – Էսփէրանս»ը կ'ընդգրկէ քաղաքի բոլոր եկեղեցիներու, քրիստոնեայ կամ ոչ, հոգեւոր պետերը: Եղաւ նուէրներու փոխանակում:

***

Ժամը 17–ին, Գարեգին Ա. եւ իր շքախումբը ժամանեցին Պուշ – ու – Ռոն նահանգի ընդհանուր Խորհուրդ, ուր դիմաւորուեցան նախագահ Լիւսիէն Վիէ-

թրոլի (Պուշ – ու – Ռոն) մէջ, Ապ· Ձակատի թեկնածուն Տիկին Գաթրին Մեկրէ (ամուսինը՝ Պրիւնօ Էէր կըբնար ներկայանալ) դլուխը հասաւ թաղապետական ընտրութեան ձայներու 46,7%–ով, իրեն կը հետեւին ընկերվարական թեկնածուն (որու ընտրութիւնը չեղեալ համարուած էր) Անկլատ 37%–ով եւ ԻՒ – Տի – Էֆ–ի թեկնածուն Կիչար որ 16,3% առացաւ: Բ. շրջանին համար, ամէն ինչ կախում ունի այս վերջինին դիրքէն:

Պելկրատի մէջ, ցոյցերը կը չարունակուին երկուշէկս ամիսէ ի վեր: Այս անգամ սակայն ապահովութեան ուժերը բիրտ կերպով միջամտած են եւ Պելկրատի մէջ, փետր· 2–ին, 80 վիրաւոր կար:

Շիրաք չատ լաւ վիճակի մէջ գտած է ելլինը եւ լաւատես արտայայտութիւններ ալ ունեցաւ վերադարձին անոր առողջութեան մասին: Բազմաթիւ հարցերու չուրջ, Ֆրանսայի եւ Ռուսաստանի դիրքերն ալ իրարու մօտ են, կ'ըսէ Շիրաք:

ԳՈՐՍԻԿԱՑԻ Մէջ 56 ոճրափորձեր գործուած են փետր· 1–ին եւ 2–ին, որոնց տէր եղած է Անկախապաշտ չարժումը:

ԱԼԺԵՐԻԱ խիստ հակազդեցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի քաղաքական դէմքերու յայտարարութեանց առթիւ: Հ. ում Շառէթի եւ մանաւանդ Թիւքար տ'Էսթէնի թելադրութիւնները պատճառ եղան որ Արտաքին նախարարը Ա.Հմեթ Ա.թաֆ յայտարէ այս առընչութեամբ.– «Կը վախնանք որ Ֆրանսա մեր գործերով չզբաղի, չմիջամտէ մեր ազգային հարցերուն»: Յունուար 31–ին եղած այս յայտարարութեան օրն իսկ, ութ դիւղացիներ, որոնց մէջ 13 ամսու նորածին մը կը սպաննուէին Ալժէի հարաւը: Շաբաթավերջին, 38 Ալժերացիներ եւս մորթուած են:

ԼՒ – ՍԵՆԵԿԱԼԻ մէկ օդանաւը չախողեցաւ փետր· 2–ին, թամպակունատ օդակայանը երբ հազիւ թռիչք առած էր: 23 մեռեալ կայ (Ֆրանսայի) եւ 29 վիրաւոր: Քննութիւն բացուած է պատճառները գտնելու համար, կ'ըսուէր թէ օդանաւը չատ հին էր եւ ծանրաբեռնուած:

ՇՎԱՐՆԱԾի պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Փարիզ: Համայնավար նախկին պարագլուխը մկրտուած է եւ ընտրած Յորժ անունը Լատուրի տեղ եւ այս այցելութեան առթիւ ալ կը չեշտէ.– «Կովկասի բոլոր կռուանիճորներուն բանալին Վրաստանի ձեռքն է»:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ 2,9% նուազում մը արձանագրած է Դեկտեմբերին, բայց ամբողջ տարուան վրայ, 1996–ին, 3%–ի չափ մը կայ, ինչ որ լաւատեսութեան չի մղեր:

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԸՆ խիստ ազդարարութիւն մը ըրած է Գերմանիոյ այն հակողութեան համար զոր կը պարտադրէ «Գիտապաշտութեան (?Սիանթոլոժի) Եկեղեցիին»: Միացեալ – Նահանգները չատ մտահոգ են, որովհետեւ Ամերիկացիները որոնք անդամ են այդ աղանդին խարականութեան ենթակայ են:

ՓՈՒԹՊՈԼ

Վալանսի Հայ Մարզականը 1 – 3 պարտուեցաւ կէօնեոնէ այս վերջնոյն դաշտին վրայ: Ա.ժմ 14–րդ է դասաւորման մէջ 31 կէտով: Գլուխն է Մարթիկ 44 կէտով: 22–րդ եւ վերջինն է Էվիանալ 16 կէտով:

խումբը ղեկավարութեամբ՝ Ս. Եղմայեանի: Տարօն Եպիսկ· Ճէրէճեան խօսք առաւ: Գարեգին Ա. որպէս քարոզի բնաբան առաւ, օրուան Աւետարանէն «Ես եմ հովիւն քաջ, հովիւն քաջ զանձն իւր դնէ ի վերայ ոչխարաց»: Եւ ապա, խոր եւ արտաղդայ չնորհակալութիւն յայտնեց Տարօն Եպիսկոպոսին, բոլոր եկեղեցականներուն եւ ժողովուրդին ըսելով թէ կը մեկնի Մարսէյլէն զօրացած, վերադառնալու յանկութեամբ: Քարոզը կեդրոնացուց օրուան ոճին վրայ «Սրբոյն Իսահակայ Պարթեւ Հայրապետին մեծոյ»: Ս. Սահակի պատմակերտ դէմքը ներկայացուց անոր կեանքի, ճանապարհի եւ գաղափարականի ընդմէջէն: Ժամը 15–ին Կաթողիկոսը մեկնեցաւ Լիոն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

***

ԼԻՈՆ

ԲԱՅՈՒՄ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ-ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը որ յատուկ օդանաւով (Սեւան ճամբորդութեան ընկերութեան եւ Պ. Սերժ Մանուկեանի կարդադրութեամբ) Լիոն ժամանած էր Շաբաթ, Փետրուար 1, ժամը 16–ի չուրջ, ժամը 17·30–ին Հրաշափառով մուտք կը գործէր Ս. Յակոբ եկեղեցին ուր հաւաքուած էր խուռներամ բազմութիւնը եւ կ'ընդունուէր Նորվան Եպիսկ·ի եւ քահանայից դասին կողմէ: Գարեգին Ա.–ի կ'ընկերանային կաթ· պատուիրակ Գիւտ Ածք·, Տարօն եւ Նարեկ եպիսկոպոսները եւ Գերմանիոյ առաջնորդը՝ Գարեգին եպիսկ· Պէքճեան, ինչպէս նաեւ դեսպան Վիզէն Զիտէեան: Բարի գալուստի իր խօսքին մէջ Նորվան Եպիսկոպոս ուրախութիւն յայտնեց այս այցելութեան առթիւ, յիշելով թէ կաթողիկոսական առաջին այցելութիւն մը վայելած էր Լիոնի գաղութը ընդունելով իր անուանակիցը՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը, ապա նաեւ երջանկայիշատակ Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը: Գարեգին Ա. ջերմ բառերով իր խօսքն ուղղեց ներկաներուն, յայտնելով թէ ծանօթ էր Ֆրանսահայութեան, առաւելաբար Փարիզ եւ Հարաւային Ֆրանսա, ու այսօր կը ծանօթանար կեդր· Ֆրանսայի ժողովուրդին: Կարճ արարողութենէ ետք, ժողովուրդը կը համախմբուէր դպրոցի բակը ուր կը կատարուէր օրհնութիւնն ու բացումը Մարգարեան – Փափազեան դպրոցին նոր բաժիններուն: Օրհնութենէն ետք, խօսք առնելով, Նորվան Եպիսկ· հակիրճ պատմականը կ'ընէր դպրոցի ծննդեան պայմաններուն, երբ 1984–85 թուականներուն Մարգար եւ Արփինէ Մարգարեան Տիգրան Փափազեանէ ժառանգած իրենց կտակը նուիրած են եկեղեցւոյ, որ որոշած է զայն յատկացնել դպրոցի մը շինութեան: Այդ թուականէն ետք ալ, Մարգար Մարգարեանի մահէն ետք, տիկին Մարգարեան կը չարունակէ իր բարոյական եւ նիւթական անոսկարկ օժանդակութիւնը բերել եկեղեցիին նորոգման աշխատանքներուն եւ դպրոցին: Նորվան Եպիսկ· թուեց այն նոր եւ առատաձեռն նուէրները որ եղան վերջերս և նոյն օրը (Ս. Մանուկեան, Ռ. Տօնիկեան եւլն·) և որոնք թոյլ տուին դպրոցին ընդլայնումը, նոր սրահի շինութիւնը, եկեղեցւոյ նորոգութիւնը: Նորվան Եպիսկ·էն ետք յաջորդաբար խօսք առին Լիոնի քաղաքապետ՝ Ռ. Պառի ներկայացուցիչը՝ Քրիսթիան Ֆիլիփ, խնամակալութեան կողմէ նախագահը Իվ Ռուսէլ, անօրէնուհին տիկին Տըպէ, հուսկ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը որ յատկապէս ծանրացաւ դպրոցի եւ կրթական

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

ԺԹ.

Կը չարունակեմ Ղարաբաղեան Ֆոլքլորի մասին այս հատ ու կտոր նշումները, լայնօրէն օգտագործելով Լեւոն Յարութիւնեանի «Նշխարներ Արցախի Բանահիւսութեան» (Երեւան, 1991) հատորը իբրեւ աղբիւր ու ենթախորք՝ ասելի համբոյղական պատկերը տալու համար օրագրութեան մէջ երթեւեկող Ղարաբաղցիներուն:

Գաղտնիք չէ որ Սփիւռք ծնած Հայութիւնը ոչ միայն իր լեզուական Ֆոլքլորը չունի, այլեւ ըլլալով չախչախիչ մեծամասնութեամբ քաղաքաբնակ՝ անկարող է լրիւ գնահատելու մշակոյթի այս մասնակի երեւոյթը, որ Ֆոլքլոր կը կոչուի: Հարցը թէ՛ լեզուական անհաղորդութիւն է եւ թէ՛ ալ իմացական ընկալչութեան խնդիր մը: Սփիւռքահայերս չունինք քաղաքի ենթաբարբառ (slang) ոչ ալ վաւերական գեղջարուեստ (folklore) ու կը գոհանանք այն քիչով, որ դեռ կը գործածուի պատահաբար եւ յաճախ իբր դունաղեղ ու տարաչխարհիկ խօսակցութիւն՝ Այնճարի, Քեսապի, Նոր Զուղայի, պարսկահայ գիւղերու բնակիչներուն եւ Հնդկահայոց կողմէ: Կայ անշուշտ թերաճ Ֆոլքլոր մը նախկին Պուրճ Համուտի, Հոլիվուտի եւ անգլիախօս Ամերիկահայ Khendjouk Culture–ի («Ընկերոջի մշակոյթը», որ կենդանի է արեւելեան Միացեալ Նահանգներու եւ Ֆրեզնոյի մէջ) հետ կապուած: Գիտնալով թէ Հայերս որքան չամառ եւ խոր կապեր ունինք մեր լեզուին հետ, դեռ կարելի է խորհիլ թէ ամէն հին ու հոծ գաղութ Թուրքիայէն Պալքաններէն եւ Արեւելեան Եւրոպա մշակած է իր լեզուական ենթաբարբառը: Ազգային այս հարստութիւնը պրպտելու, վերկելու եւ պահելու հարց մը կը ծագի, եւ այս գործին մէջ «Ինթըրնէթ» կոչուածը կրնայ չատ օգտակար ըլլալ:

Վերադառնալով Ղարաբաղի Ֆոլքլորին, Լեւոն Յարութիւնեան կը յայտնէ, թէ Ղարաբաղցիներուն մօտ հիմնական սկզբունք եղած է ազատասիրութիւնը, ազգային իրաւունքներու, արժանապատուութեան համար անվերջ մաքառումը: Ու չկայ աւելի ցայտուն փաստ, քան կեանց – մահու պայքարը, որ կը մղուի Թուրքերուն դէմ:

Մարթ ըշխարէս լուսը տանը պտրհաճաւց ա տեսնում

Այս տողը, որ կը թարգմանուի «Մարդ աշխարհին իր պատուհանին չափով լոյս կը տեսնէ» իմաստով, պահպանուած բացատրութիւնն է այն նեղ ու սահմանափակ աղատութեան, որ ան ունի՝ վայելելու աշխարհի անսահման տարածութիւնները: Ղարաբաղցին ազատ չէ եղած, հզօր թաներու տակ ապրած է, բայց իր հոգին, է, որ ազատ եղած է ճախընելու, եւ իր աչքն է, որ մնայուն չտառած է իր բարձր լեռներուն:

Ոչ միայն ազատ վայր մը չէ աշխարհը, այլ նաեւ ծուռ է եւ անհնարին է այս ծուռ աշխարհին մէջ չիտակ ապրիլ:

«Կարել չըս դուզ էյրնիս, վեր հղէն ծորմոռ ա»:

«Դուզը դուզումն ա մնամ», կ'ըսէ Ղարաբաղցին, այսինքն, չիտակը միշտ չիտակ կը մնայ: Սակայն հակառակ ատոր, կը նշէ Յարութիւնեան, Ղարաբաղցիին խիղճը միշտ դինքը կը տանջէ օրովհետեւ անկարող է անտարբեր նսեմ անարդարութեան դիմաց:

«Հարուր տրեկաց էլ ընիմ, ծոռ փատը չալիճ չըմ շինիլ»:

(Հարիւր տարեկան ալ ըլլամ, ծուռ վայրը գաւազան չեմ գործածեր):

Ըստ Ղարաբաղցիի բարոյական սկզբունքներուն, ամէն ազէտ տանելի է՝ միայն թէ երկնային ըլլայ: Բուն չարիքը մարդոցմէ կուգայ, այդ է անտանելին: Ու երախայական միամտութեամբ հարց կուտայ. –

Պա կեռւղաճողը փախչիլ չի՞ (բան մը դողցողը անմիջապէս կը փախչի)

Պա ուրիշին սուփրան օտողը բուշտաճալ չի՞ (ուրիշին հացը ուտողը կշտանալ չի՞ դիտեր)

Պա ուրիշին կնէգը կեռւղաճողը համաճիլ չի՞ (ուրիշին կինը գողցողը ամչնալ չի՞ դիտեր):

Ու երանի տալ անոր որ աշխատանքի մէջ է, ու կեանքը՝ խաղաղ:

Ներակ ընա, հու վեր իմճ աճ բրտը– ընճումում, բրտնիզգում չըն (երանի անոր որ իր հողին վրայ ինք կ'աշխատի, ուրիշները չաշխատցնեը)

Ներակ ընա, հուրու բրտնճէճ աղու չըն խառնում, բեզ խմըցնում (երանի անոր, որուն հողը կ'աշխատի իր տիրոջ հետ):

Հողը անշուշտ սրբութիւն է, սուրբ մասունք նախնիքէն աւանդուած:

«Վեղը չըչարէ», կ'ըսէ գիւղացին, այսինքն՝ հողը աշխատցուր: Եւ ինչպէս Յարութիւնեան կը չեշտէ, Ղարաբաղցին չէ հաչտուած իր հողի կորուստին, զրաւուած բռնակալներու կողմէ ու ինք հրաւած՝ լեռներուն վրայ: Եւ ահա ինչպէս ան կը սգայ իր վիճակը:

Առանց չոլ սարն հի՞նչ կանին – առանց բաց դաշտի՝ լեռն ի՞նչ կարելի է ընել

Պա առանց սարն չոլն հի՞նչ կանին – առանց սարի՝ դաշտն ինչ կարելի է ընել

Առանց վերթի հարն հի՞նչ կանին – առանց որդիի հայրն ի՞նչ կրնայ ընել:

«Ժողովրդական ոգերգի չանգ ու չափով ստեղծուած այս տաղը, կ'ըսէ Յարութիւնեան, – արտայայտում է հայրենական սրբութիւնները կորցրած բնակչութեան ողբերգութիւնը»:

Սակայն Հայերը տեղի չեն տար, աշխարհի վրայ չկայ ուժ մը, որ Հայէն իր հողը կրնայ խլել, որքան ալ դժբախտ ըլլայ ան:

Հայ ընիճ
վայ ընիճ
Ըստծու թայ ընիճ

(Հայ ենք, դժբախտ ենք, Աստուծոյ հաւասար ենք):

Չար աշխարհ է, ուժեղը միայն կրնայ դիմանալ: Բայց Հայը հաւատք ունի իր վրայ եւ բնութեան վրայ, եւ այս հաւատքէն՝ յոյս կը ծնի, Հայուն համար յոյսը իրական, ապրող հոգի է:

Հայիճ հրցըրեն – Հինչա՞ս ըս ապրում: Ասից՝ Յոյսաւ:

Յոյսը հաւատաւորին խափիլ չի:

(Հայուն հարցուցին – ինչո՞վ կ'ապրիս: Ըսաւ՝ Յոյսով:

Յոյսը չի խաբեր իրեն հաւատացողը):

Յունուար 6, 1997

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՉԱՐԵՆՑԻ 100–ԱՄԵԱԿԻ ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան Յունուար 24–ին մասնակցած է Չարենցի ծննդեան 100–ամեակի յոբելեանի կազմակերպութեան յատուկ պետական յանձնաժողովի առաջին նիստին: Նախագահը իր ելոյթին մէջ չեշտած է այս տարի անուանի բանաստեղծին յիշատակը արժանի կերպով ոգեկոչելու կարեւորութիւնը: Եղած են բազմաթիւ առաջարկներ:

***

Յունուար 24–ին, Գրողներու Տան սրբահներուն մէջ նշուած է նաեւ վաստակաւոր դրականագէտ Սուրէն Ազաթանգեանի (1922 – 1986) ծննդեան 75–ամեակը, դրասէր տուաւոր բազմութեան մը ներկայութեան:

***

ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻԻ 110–ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՇՈՒՄԸ

Յունուար 23–ին Երեւանի քաղաքապետ Վանօ Սիրադեղեան ընդունած է Ս. Պետերբուրգի իշխանութեանց պատուիրակութիւնը: Այդ առթիւ կազմակերպուած նստաշրջանին, որ տեւած է երկու օր, ելոյթներով հանդէս եկած են Ս. Պետերբուրգի քաղաքապետ Վլատիմիր Յակովլեւ, Ս. Պետերբուրգի Իշխանութեանց պատուիրակութեան ղեկավար Վալերի Սերեդա, Ս. Պետերբուրգի Պետական համալսարանի ռեկտոր Լիւդմիլա Վերշինինա, Ս. Պետերբուրգի Պետական համալսարանի պրոֆեսոր Վլատիմիր Ֆեդորով, Ս. Պետերբուրգի Պետական համալսարանի պրոֆեսոր Ալեքսանդր Սիդորով, Ս. Պետերբուրգի Պետական համալսարանի պրոֆեսոր Վլատիմիր Ռոման

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԻՒԱՆԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐԸ

Ընդհանուր թիւով, Հայաստանի մէջ կը գործեն 11 օտար դեսպանութիւններ եւ 26 երկիրներ ալ ունին գործավար դեսպաններ, որոնց նստավայրը, սակայն, Հայաստան չի գտնուիր: Իսկ Հայաստան ունի 23 դեսպանութիւններ արտասահմանեան երկիրներու մէջ եւ անոնցմէ 13–ին դեսպանները համատեղութեան դրութեամբ կը պաշտօնավարեն նաեւ այլ երկիրներու մէջ: 1996–ին Հայաստանի մէջ բացուած է միայն մէկ՝ ուկրանական դեսպանութիւնը, նոյնպէս Հայաստան իր կարգին առեղծած է միայն մէկ դեսպանութիւն՝ Չինաստանի մէջ:

*
**

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉԻ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ

Հայաստանի մէջ Թմրամոլութեան եւ թմրեցուցիչներու չրջանառութեան դէմ պայքարի չրջանակներուն մէջ Ներքին եւ Արդարադատութեան նախարարութիւններուն կողմէ պարբերաբար կատարուող գործողութիւններուն չնորհիւ 1996–ին յայտնաբերուած եւ ոչնչացուած են 158 տպար քմ. կանեփ եւ 4600 քմ. կակաչ:

*
**

ԿՓԱՄԱՐՏԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Կափամարտի Հայաստանի Դաշնակցութիւնը կը ծրագրէ 1998–ի պատանիներու կամ երիտասարդներու համաչխարհային ախոյեանութիւնը Երեւան կազմակերպելու առաջարկ ներկայացնել: Նչուած է որ 1996–ի ճատրակի ողիմպիականներէն եօք պաղոհներու մեծ մասը բարեկարգուեցաւ, անհրաժեշտ ենթակառոյցներ ստեղծուեցան եւ ձեռք ձգուեցաւ որոշ փորձառութիւն՝ նման նախաձեռնութիւններու համար: Բացի այդ, Կափամարտի Հայաստանի Դաշնակցութիւնը Եւրոպայի եւ ընդհանրապէս միջազգային Դաշնակցութիւններու հետ իր ունեցած յարաբերութիւնները սերտացնելու նպատակով մտադիր է նաեւ հրաւէր ուղղել որոշ համագումարներ Հայաստան կազմակերպելու:

*
**

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Փրոֆէսէօր Լմմա Ծատուրեանի մահով թափուր մնացած Հայաստանի Երաժշտական Ընկերութեան նախագահի պաշտօնին նչանակուած է Դաւիթ Ղազարեան: Հայաստանի մշակոյթի վատակաւոր այս գործիչը Երեւանի Երաժշտանոցի փրոֆէսէօր է, նաեւ ծանօթ խմբավար, յատկապէս մանուկներու երգչախումբերու: Ան արդէն 20 տարի է կը վարէ Ընկերութեան նախագահի տեղակալի պաշտօնը:

*
**

Առողջական ծանր վիճակի մէջ գտնուող ծանօթ Լութակահար Կարապետ (Կարօ) Հայրապետեանին օգնելու նպատակով Երեւանի պետական Ֆիլհարմոնիքը Յունուար 30–ին տուաւ համերգ մը, որու հասոյթը եւ եղած հանգանակութիւնը կը տրամադրուին Լութակահարին, որու անհրաժեշտ է խնամուիլ արտասահման:

*
**

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐՈՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սէուլի մէջ մօտ ատենէն կը սկսին համալսարանական ձմեռնային համաչխարհային խաղերը որոնց կը մասնակցի նաեւ Հայաստանի փոքր պատուիրակութիւն մը: Ան կը բաղկանայ լեռնադահուկորդ Արման Յարութիւնեանէ եւ դահուկորդ Արմէն Եղիազարեանէ: Իրենց կ'ընկերանայ որպէս ղեկավար՝ Աշոտ Տիրացուեան:

"ՈՉՆԻ"ի արամտութիւններէն

— Բժիշկ, միայն անկեղծ ասէք, դուք ինձ կը բուժէ՞ք:

— Ըստ վիճակագրութեան՝ նման դէպքերում հարիւր հիւանդից առողջանում է մէկը:

— Այսինքն, բոլորովին յոյս չկա՞յ...

— Ընդհակառակն, դուք անպայման կը բուժուէք, որովհետեւ երէկ մահացաւ իննսունինն հիւանդը:

*
**

Լողափին.

— Դուս, ի՞նչ է, լողալու ես գալիս աշխատանքի ժամի՞ն:

— Ես այստեղ գործով եմ եկել:

— Ի՞նչ գործով:

— Քարտուղարուհի եմ ընտրում:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ... ՍԷՕԼԷՕԶԻ ՎԱՐԱԳՈՑՐՆԵՐԸ

Հայաստանի մէջ Քրիստոնէութեան պետական կրօն հռչակման 1700–ամեակի կապակցութեամբ, ծրագրուած է Ուշինկիրնի մէջ, Միացեալ – Նահանգները, կազմակերպել հայ եկեղեցական վարդապետներու ցուցահանդէս մը:

Այս առթիւ մեր ուշադրութեան յանձնուեցաւ «Պայքար» օրաթերթի մէջ 1980 Նոյեմբեր 22 թուականին լոյս տեսած նամակ մը, ստորագրուած Գրնէթիքըթ Նահանգէն Արամ – Սմբատ Խաչոյեանի կողմէ, ուր կը խօսուի Սէօլօզ գիւղի վարդապետներուն մասին:

Ըստ այդ գրութեան, Թէոդիկ կը նկարագրէ համակ ոսկեթել վարագոյր մը, որուն համար Հոմմէն Սէօլէօզ եկած էին Եւրոպացի գնորդներ եւ 10·000 հնչուն ոսկի առաջարկած էին, Այդ հնութիւնը Թալհայի միջոցաւ Պոլիս կը ղրկուի եւ պետական կալուածոց ընդհանուր տնօրէն Լութֆի Կ'իւրացնէ զայն, գաղթականաց նախկին տնօրէն Շիւքրիի հետ:

Սէօլէօզի Ս. Հրեշտակապետ Եկեղեցին ունեցած է Յորանի երկու վարագոյր, երկուքն ալ ոսկեթել. մին, մեծը՝ արտաքին, իսկ միւսը՝ ներքին վարագոյր: Այս երկու վարագոյրներն ալ նուէր եղած են հռչակաւոր Խաչոյեան ընտանիքին կողմէ, 1830–ական թուականներուն սկիզբը:

Տեղահանութենէն առաջ այդ վարագոյրները լ պահ կը դրուին Թրքացած Սէմէրճեան ընտանիքի մօտ, որոնք զերծ կը մնային աքսորէ եւ ջարդէ: 1922–ին յետոյ այս Սէմէրճեանները կը փոխադրուին Սելանիկ (Յունաստան) ուր եւ կը ղրաղին վաճառականութեամբ:

Անտոյդ տեղեկութիւններու համաձայն, այդ վարագոյրները փոխադրուած են Հայաստան եւ յանձնուած պատկան իշխանութեանց: Արդեօք որքա՞ն ստոյգ է այս տեղեկութիւնը եւ արդեօք կա՞ն անձեր որոնք կրնան լուսաբանիչ տեղեկութիւններ տալ այս վարագոյրներու եւ անոնց ճակատագրին մասին:

Եթէ կան այդ անձերը, կը խնդրուի որ կապ պահեն 1700–ամեակի դրասենեակին հետ, գրելով հետեւեալ հասցէին. —

17th Centenary of the Proclamation of
Christianaty in Armenian
P.O. Box 3141
Grand Central Station
New York, NY 10163
1700–ԱՄԵԱԿԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Յունուար 16, 1997
Նիւ – Եորք

ՀԱՅ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պատմական ծանրակչիռ եւ անկիւնադարձային այս տարիներուն, երբ Հայաստանի եւ Արցախի մեր ժողովուրդը կ'ապրի ազատ ու անկախ հայրենիք կերտելու եւ զայն օժտելու ապագայ դարերը դիմակալելու ամրութեամբ, հայութիւնը իր ամբողջական ուժերով եւ կարողականութեամբ պարտաւոր է, բարձրորակ ազգի մը գիտակից վերաբերումով ամէնուրեք տէր կանգնելու իր պարտաւորութիւններուն, բոլոր մարզերէն ներս:

Արդ, հինգ տարիներէ ի վեր մեր հայրենիքը թեւակոխած է ինքնիշխան ապրելու եւ անկաշկանդ կերպով ստեղծադործելու ժամանակաշրջան մը որ իր դժուարութիւններով եւ մինչեւ իսկ իր դոյութիւնը վտանգող իրադարձութիւններով կընայ անդարմանելի կորուստներու պատճառ հանդիսանալ: Եւ պատմութեան առջեւ ասոր մէկ ու միակ պատասխանատուն պիտի մնայ այսօրուան ապրող հայութիւնը անխտիր:

Սփիւռքահայութեան աւագ պարտականութիւնն է միացեալ ճակատով ամբօրէն կանգնիլ հայրենի մեր ժողովուրդին կողքին եւ անսակարկ նուիրումով սատար հանդիսանալ անոր քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային նպատակներու իրագործումին:

Ներկայիս կուզանք ուրախութեամբ յայտարարելու որ այս առաջադրանքներով կազմուած է «Հայ Համաչխարհային Ընկերակցութիւն» մը հետեւեալ յստակ նպատակով. —

Ա. — Հայաստանն ու հայեցի արժէքները ծանօթացնել օտար աշխարհին:

Բ. — Օգնել նորանկախ Հայաստանի Պետութեան քաղաքականապէս եւ օժանդակել հայ ժողովուրդին տնտեսական եւ մշակութային վերելքին:

Գ. — Տատարել մեր հայրենիքին մէջ ժողովրդավարութեան եւ մարդկային իրաւանց առաւել զարգացումին;

Առ այդ, կոչ կ'ուղղենք համայն Սփիւռքահայութեան առանց զաղափարական, յարանուանական եւ այլ խորութեան բոլորուիլ վերոյիշեալ նպատակին չուրջ, մանակցելով «Հայ Համաչխարհային Ընկերակցութեան» իբրեւ լիիրաւ անդամ, ընդունելով անոր ծրագիրն ու գործելակերպը:

Ներկայիս յայտարարենք նաեւ որ մենք պատրաստ ենք անվերապահօրէն գործակցելու բոլոր կազմակերպութիւններուն, միութիւններուն եւ անհատ ազգայիններուն հետ որոնք համաձայն են «Հայ Համաչխարհային Ընկերակցութեան» մեր նպատակներուն:

Մօտ օրէն կը յայտարարուին անունները այն երկիրներուն եւ քաղաքներուն ուր «Հայ Համաչխարհային Ընկերակցութիւնը» պիտի ունենայ իր տեղական վարչութիւններն ու մասնաճիւղերը նախաձեռնութեամբ՝ Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան, Հ. Ց. Դ. Վերականգնումի Շարժումին, Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան եւ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան:

ՀԱՅ
ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՆԴ ՊԱՐՏԱԶՃԵԱՆ
Նախագահ

Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութիւն
ՊԵՏՐՈՍ Ց. ՄՈՒՇԵԱՆ

Հ. Ց. Դ. Վերականգնումի Շարժում
ՀՐԱԶ ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւն
ՀՐԱԶ ՊՕՑՍՃԵԱՆ

Հայկական Բարեգործական
Ընդհանուր Միութիւն
ՀՐԱՆԴ ՊԱՐՏԱԶՃԵԱՆ

Թորոնթօ, Գանատա
Յունուար 15, 1997

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Աղքատ Հայ ուսանողները՝ որոնք արձանագրութեան համար բացառիկ ծախքեր կ'ունենային՝ միշտ կրնային յոյս դնել իշխանական քսակին վրայ, որչափ որ անոր տարողութիւնը կը ներէր:

Եթէ իրեն դիմող մը ձեռնունայն վերադառնար՝ կրնար վստահ ըլլալ որ Լուսինեան դանձարանը բոլորովին պարապ էր:

Հակառակ նախկին կրօնաւոր մը ըլլալուն՝ Գուիտոն Լուսինեան չատ ազատամիտ, զբեթէ անհաւատ մըն էր:

Երբ լսեց թէ Մանթաչեան մտադիր է մեծաքանակ դրամ մը նուիրել Փարիզի մէջ եկեղեցի մը կառուցանելու համար:

— Ապո՛ւշ մարդ, զոչեց, ի՞նչ պիտի ընեն եկեղեցին, թո՛ղ այդ ծախսելիք դրամարով դպրոց չինէ ու մարդ հասցնէ:

Այս քննադատութիւնը թերեւս չափազանց էր, քանի որ հանդուցեալ ռուսահայ բարերարը դպրոցներու ալ մեծապէս նպաստած եւ հարիւրաւոր ռուս եւ հայ ուսանողներ պահած է:

*
**

Տարեդլխին մօտ իշխանը՝ որ իմ պաշտօնավարութենէս զոհ էր, ըսաւ ինծի.

— Կաղանդի առթիւ կ'ուզեմ քեզի բան մը ընել, դրամական նուէ՞ր մը կը նախընտրես՝ թէ կը փափաքիս Սինայ լեռն եւ Ս. Կատարինէի տպեւտ ըլլալ:

Կնճռոտ հարցում մը արդարեւ, որուն պատասխանելու համար տփղուեցայ քիչ մը մտածել:

— Իշխա՛ն, կմկմացի, ինծի համար անչուշտ մեծ պատիւ մը կը համարիմ ձեր տպեւտներու չարքին մէջ դասուիլ, բայց այդպիսի փառքի մը արժանի չեմ նկատեր ինքզինքս եւ...

— Հասկցայ, ըսաւ իշխանը խօսքս ընդմիջելով:

Կաղանդին դրամական նուէրը մը տարցայ, բայց Մարկրիթ հասկցուց ինծի որ իշխանը չատ դժգոհ մնացած էր իմ պատասխանէս:

— Եթէ տպեւտութիւնը նախընտրէիր՝ թերեւս դրամական նուէրը դարձեալ պիտի տանայիր, ըսաւ:

— Ախո՛ս, հառաչեցի:

*
**

Հայերուն մէջ բաւական Սինայ լերան տպեւտներ կը գտնուին: Երկու Գահիրեցի Եգիպտահայեր որոնց անունը չեմ յիշեր, տպեւտութեան աստիճանը ընդունեցան իմ հոն գտնուած միջոցիս:

Այդ օրերը Մարկրիթ հիւանդ էր եւ իշխանը ինծի առաջարկեց որ հրովարտակներուն տակ, իբրեւ դիւանապետ՝ Տը Պոտուէն ստորագրեմ:

Մերժելի այդ անմեղ կեղծարարութիւնը:

— Եթէ կ'ուզէք՝ Երուանդ Օտեան կը ստորագրեմ, ըսի, բայց ոչ թէ Տը Պոտուէն:

Ի վերջոյ կառապան պազիլը ստորագրեցաւ այդ երկու վաւերաթուղթերը:

Տարի մը ետքը երբ Եգիպտոս վերադարձայ՝ Ալփիար որ նոյն միջոցին սկսած էր կրկին իր «Փարոս»ը հրատարակել, ինձ ցոյց տուաւ ապտեռներէն մին որ իր լամբակին վրայ կը կրէր Սինայ լերան պատուանշանի ոգեքը ու անով կը յոխորտար:

— Ասպետ ըլլալէն ի վեր հետը չէ խօսուիր կոր, ըսաւ Ալփիար:

Այն ատեն իրեն պատմեցի թէ ի՛նչ պարագաներու տակ իր ասպետութեան հրովարտակը ստորագրուած էր:

— Կ'ափսոսեմ «Փարոս»ին մէջ պատմէ եղելութիւնը, ըսաւ մեր սրամիտ բարեկամը, քեզի փառաւոր ճաշ մը կերցնեմ:

Անմիջապէս «Ծիծաղելիութեան ասպետներ» վերնագրով յօդուած մը գրեցի որ «Փարոս»ի երկու թիւերուն մէջ հրատարակուեցաւ եւ որով վերոյիշեալ իրողութիւնը պատմած էի միեւնոյն ատեն ցոյց տալով Լուսինեան պատուանշանիններուն արժէքը:

Յ. Ալփիար իր խոստումը յարդեց ու միասին գացինք «փառաւոր ճաշը» ընելու:

Կերակուրը աւարտելէ ետքը երբ ճաշասրանէն դուրս կ'ելլէինք, յանկարծ սեղանէ մը մարդ մը ոտքի ելաւ եւ սպառնական՝ Ալփիարին վրայ խուժեց:

— Սինայ լերան ասպետն է, մրմռաց քովէս «Փարոս»ի տնօրէնը կրցածին չափ պաշտպանողական դիրք մը առնելով:

(Շար. 80)

(Շար. Ա. էջէն)

հարցերու վրայ (հայերէն եւ ֆրանսերէն)։ Ապա, ղէկաւորութեամբ կաթողիկոսին, ներկաները, որոնց կարգին նաեւ ֆրանսացի անձնաւորութիւններ եւ հիւրեր (այս վերջիններու կարգին «Հայաստան» Հիմնադրամի նախագահը՝ պ. Թերզեան եւ «Յառաջ»ի տնօրէնուհին) կրցան այցելել դպրոցը, որ կը բարձրանայ երեք յարկերու վրայ, լաւագոյն տարաւորութիւններ կրելով։ Դպրոցը՝ մանկապարտէզ եւ նախակրթարան, ներկայիս ունի արդէն 100 աշակերտ։ (Դպրոցին մասին մանրամասն պիտի անդրադառնանք յետագային)։

Երեկոյեան, հարիւր հոգիի մասնակցութեամբ ճաշ մը կը տրուէր Օրսի ճաշարանը ի պատիւ Գարեգին Ա.ի, որու ընթացքին յաջորդաբար խօսք կ'առնէին Ազգ. Մխիթեան նախագահը՝ Ռ. Տօնիկեան քարի գալուստի խօսքերով, Նորվան Եպիսկ. որ կ'անդրադառնար այն երեւոյթին թէ սիրոյ սեղանները աւանդութիւն են, Գիւտ Արք., Հայաստանի դեսպան Վ. Զիտէչեան, հուսկ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Իր ուրախութիւնը կը յայտնէր թէ նման պարագաներ առիթ կը ստեղծեն որ հաղորդ ըլլայ ժողովուրդին հետ։ Գաւազանակիր Անուշաւան Արք. երկու երդերով իր մասնակցութիւնը կը բերէր։

Կիրակի առաւօտ, Ս. Ճակոբ եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուած էր։ Դասին մէջ տեղ գրաւած էին քոյր բոլոր եկեղեցիներու ներկայացուցիչները, կաթողիկէ, օրթոտոքս, բողոքական, նաեւ մահմետական եւլն.։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը գնահատական խօսքէ ետք Նորվան Եպիսկ.ի, հոգաբարձուներուն եւ կազմակերպիչ յանձնախումբին այս հայավայել ընդունելութեան համար, օրուան իր քարոզին բնաբան առաւ՝ Եղէք կատարեալ ինչպէս ձեր երկնաւոր Հայրն է կատարեալ։ Եւ օտար հիւրերուն ներկայութեամբ ալ արտայայտուեցաւ ֆրանսերէն։

Արարողութեան յաջորդեց ճաշ մը Սոֆիթէլ պանդոկը։ Ու Գ. Ռ. Տօնիկեանի քանի մը խօսքերէն ետք, խօսք առաւ Լիոնի Արք.՝ Ժան Պալանի ներկայացուցիչը Գերպ. Ապէլ Գորնիյոն, որ չէչեց թէ ինչ որ հասարակաց է Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ Լիոնի Եկեղեցւոյ միջեւ առաքելական ծագումն է, եւ ինչ որ նաեւ հասարակաց է Հայց. Եկեղեցւոյ եւ Լիոնի Եկեղեցւոյ միջեւ, առաքելական պարտականութիւնները կատարելու կերպն է։

Ապա խօսելու հրաւիրուեցաւ «Հայաստան» Հիմնադրամի նախագահը՝ Պ. Պ. Թերզեան որ անդրադառնալէ ետք թէ կաթողիկոսին այս այցելութիւնը առիթ մը կու տայ որ վերանորոգուի մեր հաւատքը եւ կապուածութիւնը Հայաստանի, չէչեց այն բախտը զոր ունի մեր սեռունդը ողջունելով ազատ ու անկախ Հայաստան մը զոր մեր ծնողքը երազած էր։ Խօսեցաւ դպրոցին մասին, որու կը մասնակցի Հայաստան Հիմնադրամը, շնորհաւորեց Նորվան Եպիսկ.ը իր տարած անձնահատելի աշխատանքին համար, ու օգտուելով Ֆրանսայի կարգ մը քաղաքական դէմքերու ներկայութենէն, անդրադարձաւ նաեւ Ղարաբաղի, յոյս յայտնելով որ Ֆրանսա կը բարեփոխէ իր դիրքը Արտաքին Նախարարութեան ցաւալի արտայայտութիւններէն ետք։

Վերջին խօսքը առաւ Կաթողիկոսը որ ոգեկոչեց Լիոնի Եպիսկոպոսին՝ Իրէնէի յիշատակը եւ անձնական յիշատակներով ալ ճոխացուց իր խօսքը։

Ա. Մ.

*
**

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Կէսօրէ ետք, ժամը 4–ին, Հայրապետը հանդիպում ունեցաւ երիտասարդութեան հետ Գալիւերի քաղաքապետարանի «Լը Ռատիան» կեդրոնի սրահին մէջ։ Մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր հոն։

Հայրապետը սրահ ժամանեց իրեն ընկերացող եկեղեցականներու հետ, դէպ–խաւորութեամբ Նորվան Եպիսկ. Զաքարեանի, «Հայրապետական մաղթանք»ի հնչիւններու ներքեւ։ Բացման խօսքով տիկին Ժանին Բալուլեան (ֆրանսերէն) եւ Պ. Գեղամ Կանանեան (հայերէն) կատարելէ ետք հայ ժողովուրդին պատմականը, կաթողիկոսը նկատեցին Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի, Ղեւոնդ Երէցի, Մեսրոպ Մաշտոցի, Ներսէս Շնորհալիի եւ Կոմիտասի արժանաւոր յաջորդը։ Հարցումներու բաժնին անցնելէ առաջ, դեղարուեստական համառօտ յայտագրով հանդէս եկան տիկին Թաթուն Մկրտիչեան եւ Լիոնի «Սպիտակ» նուագախումբը։

Նախ Գարեգին Ա. ուզեց սահմանել «երիտասարդ» հասկացողութեան մասին իր ըմբռնումը, ապա չեչտը դրաւ պատմական այն իրողութեան վրայ թէ հայ ժողովուրդի Ոսկեդարը՝ 5–րդ, Արծաթեայ դարը՝ 12–րդ եւ Գրական Զարթօնքը՝ 19–րդ դարերուն երիտասարդներու գործերը եղած էին։ Ապա տիկին Ժանին Բալուլեանի ղէկաւորութեամբ բեմ հրաւիրուած վեց երիտասարդներու հարցումներուն պատասխանները սպառիչ կերպով տուաւ կաթողիկոսը։ Այդ վեց երիտասարդ – երիտասարդուհիները նախապէս պատրաստուած հարցումներով յայտնաբերեցին իրենց հետաքրքրութիւնը հրատապ այլազան խնդիրներու կապակցութեամբ։ Անոնց հարցումները կը վերաբերէին Հայ Եկեղեցւոյ ազգային նկարագրին, համամայնավար վարչակարգին բերած անասսունածութեան համոզումներու վնասներուն, Հայաստանը ՀԸԱ–ին մտնելու հետ յարաբերութիւններուն, դրաբարը աշխարհաբարով փոխարինելու պահանջին, Էջմիածին–Անթիլիաս կապերուն, նոյնինքն Գարեգին Ա.ի հեռանկարներուն եւ դերին։ Անոնք կ'ուզէին գիտնալ թէ կաթողիկոսին վերջին հանդիպումը Հռոմի Քահանայապետին հետ սպառնալիք մը չէ՞ր բերեր Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ ինքնուրոյնութեան, թէ աստուածաբանութիւնը իր արժանի կարեւորութիւնը ստացա՞ծ էր Հայ Եկեղեցւոյ կղերականներուն կողմէ, վերջապէս, անոնք կ'ուզէին Գարեգին Ա.ի տեսակէտները իմանալ ամուսնալուծման, վիժումի, մահապատիժի, դիակիզումի, պիո–էքիմի, էօթանազիի եւ այլ հարցերու մասին։ Ու կաթողիկոսը դոհացում կու տար բոլոր հարցումներուն իր պերճախօսութեամբ, օրինակներով եւ երբեմն ալ հիւմուրով։

Երբ վերջ կը դնէր հանդիպումը ժամը 6·30–ին, կը նկատուէր համընդհանուր դոհունակութիւն մը բոլոր ներկաներուն մօտ։

Մեկնումին, կրկին կը հնչէր «Մաղթերգ հայրապետականը»։

*
**

Բոլոր հանդիսութեանց ներկայ էին մետիանները եւ Կիրակի, Փետրուար 2–ին, Տիմանշ (Փրոկրէ–Լիոն) լայն արձագանգ կու տար, չեչտելով այցելութեան խորհրդանշական կէտը՝ կաթողիկոսը եւ մանուկները, կ'ըսէր «Հայերու Պապը իր ժամանակին առաջին պահերը յատկացուց մանուկներուն»։

*
**

Հարկ է նաեւ գնահատել կազմակերպիչ յանձնախումբը որ չանգ չէր խնայած լաւագոյն կերպով կատարելու համար ընդունելութիւնը։ Այս երկօրեայ հանդիսութեանց կը մասնակցէին նաեւ շրջաններէն եկած բազմաթիւ Հայեր։ Լիոնի եւ շրջանի այս այցելութիւնը վերջ կը դնէ երեքշաբթի, Փետրուար 4–ի իրիկունը ժողովրդական ճաշով մը որու կը մասնակցին աւելի քան 500 Հայեր։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Ծաչի Տէսինի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կ'ուտայ Սուրբ Աստուածածնին Եկեղեցին, Կիրակի Փետրուար 9, բոլոր մահացած խաչուհիներուն հոգիներուն համար եւ

ՏԻԿԻՆ ՍՕՆԱ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին։

Պատարագէն ետք հոգեճաշ կը տրուի Կապոյտ Ծաչի կողմէ Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Թովմաս Թովմասեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տանիելեան 700 Ֆր. կը նուիրեն Հայ Մարտիկներու Օժանդակ Մարմնին (ատենապետ «Յառաջ»էն) եւ 300 Ֆր. «Յառաջ»ին փոխան ծաղկեպսակի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Թովմաս Թովմասեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Հայ Մարտիկներու Օժանդակ Մարմինը փոխան ծաղկեպսակի չնորհակալութեամբ ստացած է 1200 Ֆր. Ապրիլ ակումբէն եւ Պանտոլի բարեկամներէն։

ՏՕՆ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 6

Տօն է Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն մերոյ՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451–ին) վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց։

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.

Ծայրագոյն Պատրիարքին
եւ կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց

կը պատարագէ՝

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ԱՐՔ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Գաւազանակիր Հայրապետին

Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը (զպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար։

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 6

Ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՄԱՐԷԼ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ժողովը Սրբոց Վարդանանց Ազգային եւ Ղեւոնդեանց Քահանայից տօներու ուրախ առիթով կը հրաւիրէ շրջանի հաւատացեալ ժողովուրդը առաւօտեան ժամերգութեան եւ պատարագի միասնական աղօթակատարութեան, որ տեղի կ'ունենայ՝

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 6, *առաւօտեան ժամը 9–ին, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի*

339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Ս. Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆԱ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Արշամ Պապայեանի մահուան 10–րդ տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ միջոցաւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները. –

«Հայաստան» Հիմնադրամին. –

Մարի Պապայեան, Ժեռար Պապայեան, Ժան – Շառլ Պապայեան 1000–ական Ֆր.։

«Յառաջ»ին. –

Մարի Պապայեան, Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցի 1000–ական Ֆրանք։

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան. –

Բժիշկ Ժորժ Թադոյեան 500 Ֆր.։

Սէն Լու Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ. –

Մարի Պապայեան եւ Ժան – Շառլ Պապայեան 1000–ական Ֆր.։

Սէն – Ժերոմի
Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ. –

Ժան – Շառլ Պապայեան 1500 Ֆր., Մարի Պապայեան, Ժեռար Պապայեան, Փիէռ Ղազարեան եւ Ժաք Կարապետեան 1000–ական Ֆրանք, Պերճ Կարապետեան 500 Ֆր., Մուշեղ Ճերանեան, Ռոժէ Գոյումճեան, Հրաչ Լոքէ, Դաւիթ Պանոիկեան, Լեւոն Լքէռ, Սերժ Սվազլեան 300–ական Ֆր., Անդրանիկ Փամպուքեան, Սարգիս Թուքլեան, Երուանդ Հարունեան, Ալպէռ Հարոյեան 200–ական Ֆր., Տիկին Սարգիսեան, Արամ Նէվչէհիրլեան, Հանրի Մկրտիչեան 100–ական Ֆր.։

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. –

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամները իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Պր. Սահակ Տօրումեանի եւ զաւակներուն, Օր. Մարի Տօրումեան, Օր. Մարի Աբրահամեանին եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր, մեծ – մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՌՈԶԱ. ՏՕՐՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Լուտւար Տէրիէլեան խումբը
կը ներկայացնէ՝

«ԲՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՅՈՒՆ»

եւ

Երեւանէն ժամանած երգիչը՝
ՀԱՄԼԻԹ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Շաբաթ, Փետրուար 8, ժամը 20·30–ին

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
04 – 91 – 50 – 15 – 09

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF CONFERENCE

Le Comité des Jeunes et le Comité de Paris Ile-de-France de l'UGAB vous invitent à une conférence sur le thème:

«FRANCE-TELECOM FACE A LA LIBERALISATION: LE NOUVEAU VISAGE DES TELECOMS EN FRANCE»

avec M. JEAN-JACQUES DAMLAMIAN,
Directeur du Développement à France-Télécom

le Mercredi 5 Février à 20 h 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles
— Entrée libre —

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

L'ECOLE
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 9 Février à 16 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado – Marseille 8e
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT

Un *week-end* en *Tunisie* ou en *Corse*
pour 2 personnes

VENEZ NOMBREUX
Encouragez le développement culturel de nos élèves.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround*, groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.

Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.

ՅՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5
MERCREDI
5 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·043 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.043

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՍԱՐՍԱՓԻՆ ԱՄԷՆՕՐԵԱՅ ՄՏԵՐՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ծոմապահութեան ամսուան – ռամազան–ի սկիզբը ալժերացի ժողովուրդը երկու բան կը մաղթէր. – գիներու կայունութիւն եւ բրտութեան արարքներու դադար: Բայց վայրագութիւնը աննա–կընթաց թափ արձանագրեց առաջին իսկ օրէն, իսկ գիները չարժեցան յոյսերու հակառակ ուղղութեամբ: Ճիշդ է որ նա–խորդ ռամազաններու եւս արհունալի դէպ–քեր պատահած էին, բայց այս անգամ ժիլ–ն սարսափելին խոստացած էր ու խօսքը կը յարգէր:

Մայրաքաղաքին պաշտօնական չէնքերը ապահովութեան շղթաներու տակ են, ինքնաշարժները արտօնութիւն չունին ա–նոնց առջեւ կանգ առնելու: Մեծագոյն պողտան նոյնիսկ ամբողջովին կը փակ–ի երթեւեկի, երեկոյեան ժամը 19–էն մինչեւ առաւուան ուրբ: Թաքսիներու չարժավարները մնայուն վրդովումի մէջ են: Խճողումները, մեծ բազմութիւնը գիրին թիրախներու կը վերածէ գիրենք: Մանաւանդ երբ «չատ տաք» շրջաններու մէջ տեղացյ կ'ընեն կառքերու երկար չարաններով: Կան չարժավարներ որոնք ուղղակի կը մերժեն այդ շրջանները յա–ճախորդ տանիլ, հակառակ որ ռամազանը ընդհանրապէս գործի աչխոյժ ժամանակ մըն է անոնց համար: Մարդիկ գնումներ կ'ընեն, այցելութիւն կուտան իրարու: Մինչդեռ այս տարի իրերայաջորդ, գրե–թէ ամէնօրեայ պայթումները, մահա–փորձերը, զոհերը, ժողովուրդին մեծ մասը կը մղէ տուներէն դուրս չելլելու բացի այն պահերէն երբ պարտաւոր են փողոց իջնելու:

Հոն ամէն մարդ կրնայ կասկած արթըն–ցընել. չէ՞ որ դպրոցականի տեսքով, պա–յուսակներով հինգ երիտասարդներ էին սենիքայի նախագահ Պէնհամուտան հը–րապարակի մը վրայ սպանողները: Դեկ–տեմբեր 29–ի եւ Յունուար 5–ի միջեւ երեսուն պայթուցիկ ծրարներ, կառքեր խայծատուած են. անոնցմէ մէկը տինա–միթ լեցուած հիւանդատար կառք մըն էր, Ալժէի Դպրոցասրութեան գլխաւոր կեդ–րոնին մօտ պտնուող դարմանատան մը քով կանգ առած:

Սովորութիւն հաստատուած է հանրա–յին բոլոր վայրերուն մուտքին – ճաչա–րան, հանրախանութ, չուկայ, դրամա–տուն – եկուորներուն պայուսակները խուզարկելու: Այսուհանդերձ, ահաբե–կիչները ճարը կը գտնեն ամէն պատեհ չրջանցելու, ինչպէս Ալժէի մէկ սրճարա–նին այն երկու «յաճախորդ»ները որոնք խմելէ ետք իրենց ապսպրած սուրճերը, հոն, սեղանին վրայ մոռցան իրենց գնած կօչիկին տուփը ու մեկնեցան: Սրճարա–նին տէրը երբ ուզեց անոնց ետեւէն հաս–ցընել տուփը, ան իր ձեռքին մէջ պայ–թեցաւ:

Շատ մը թաղերու երիտասարդները հերթապահութեամբ հսկողութիւն կազ–մակերպած են, ինչպէս 1961 – 1962 տա–րիներուն: Միւս կողմէ, կեանքը աւելի եւս արժէք ստացած է. աղջիկներ հոգ կը տանին իրենց հագուստին, չպարին, կը չպարուին նոյնիսկ անոնք որոնք լաչակ կը կրեն: Ասիկա, երբ ռամազանի սկիզ–բէն ի վեր թուրքիկ մը բոլոր լիսէներուն մէջ կը ցրուի, պահանջելու համար որ 12 – 18 տարեկան բոլոր մանկամարդու–հիները քօղարկուած փողոց ելլեն:

Ուսուցչուհիներու եւ աչակերտուհինե–րու մեծ մասը լաչակաւոր են: Դասերու ընթացքին ամէնքը փուչի վրայ կ'ըլլան. ամէնէն փոքր ազմուկ մը անմիջական խուովք կը պատճառէ: Ամէն օր խրատ–ներ կուտան աղոցը որ չալքատն փողոցը, անտեղի չատախօսութիւններ չընեն, ան–ծանօթներու չհետեւին, եւայլն:

Այսուհանդերձ, ամէն մարդ կը հիանայ ժողովուրդին քաջութեան: Զօրավիդ կը կենան իրարու, այցելութեան կ'երթան, լրագրողները հակառակ որ արկածահար, զոհ հարազատներ ունին, ամէն օր կ'եր–թան իրենց գործին. ու անոնց խոր անձ–նաւորութիւն թուած է Ներքին նախա–րարութեան հաղորդագրութիւնը որով անկախ թերթերը կ'ամբաստանուէին ա–հաբեկիչներու քարոզչութիւն ընելով, զոհերու թիւը մեծցնելով եւ երբեմն մին–չեւ իսկ ահաբեկչական արարքներ յօրի–նելով: Մտադրութիւնը հասկնալի էր. պէտք էր տալ միմիայն պաշտօնական, արտօնեալ տեղեկութիւնը որ կուգար նա–խարարութենէն:

Հակառակ տեւական մղձաւանջին, ա–մէնօրեայ սպառնալիքներու, պայթում–ներու, զոհերու, ջրային ու հոդեկան մեծ ճնշումին որ չատերու մտաւոր հաւասա–րակչռութիւնը խախտած է արդէն, ալ–ժերացի ժողովուրդը կը հետապնդէ միակ նպատակ մը. տոկալ ու վերապրիլ,

ՓԻՒՐՏԵՐՈՒ ԵՐՐՈՐԴ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԱԶՄՈՒԱԾ

Հարաւային Քիւրթիստանի մէջ յայտա–րարուած է Բ. կառավարութեան մը կազ–մութիւնը: «Քիւրթիստանի ժողովրդա–վար Կուսակցութեան» ղեկավար Մ. Պար–զանիի 1996 Նոյեմբերին կազմած կառա–վարութենէն ետք մրցակից պարագլուխ Ճ. Թալապանի եւս կազմած է իր կառա–վարութիւնը, Ռիսուլ Ալիի գլխաւորու–թեամբ: Պարզանիի կողմնակիցները դժ–գոհութեամբ դիմաւորած են այդ քայլը որուն դէմ արտայայտուած է նաեւ Պաղ–տատ, չեչտելով որ պիտի չընդունի անոր օրինաւորութիւնը: Ուշագրաւ կը նկատ–ուի մանաւանդ այն պարագան որ Թալա–պանի իր կառավարութիւնը կազմած է Լոնտոնի մէջ կարդ մը չփումներ ունե–նալէ եւ անգլիացի երկու դիւանագէտի չրջան կատարած այցելութենէն ետք:

Քիւրթիստանի Ընկերվար չարժումին պարագլուխն ալ դէմ արտայայտուած է նորակազմ կառավարութեան, «անկուրջ գան» որակելով հողագործ ժողովուրդի մը երեք կառավարութիւն ունենալու պա–րագան: Քիւրտերը էրպիլի մէջ գործող Պարզանիի կառավարութենէն զատ կառա–վարութիւն մը ունին: Նաեւ Պաղտատի մէջ:

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(4 Février)

Sevan se meurt de soif

Այս խորագրին տակ, Ան Դաստաքեան յօդուած մը ստորագրած է. Տխուր պատ–կեր մը կը գծէ Սեւանայ լճին եւ չրջապա–տին, ուր կ'ըսէ պանդոկները փակ են, որովհետեւ զբօսաչրջիկութեան եր–բեմնի այս վայրը չաճախող չունի այլ եւս: Բաւական մանրամասնօրէն կ'անդ–րադառնայ կացութեան, հակիրճ ակնար–կով մը անցեալին ալ, կ'ըսէ թէ լիճին մակարդակը 20 մեթր նուազած է եւ այ–սօր Հայերը մտահոգ են:

ներ կուտան աղոցը որ չալքատն փողոցը, անտեղի չատախօսութիւններ չընեն, ան–ծանօթներու չհետեւին, եւայլն:

Այսուհանդերձ, ամէն մարդ կը հիանայ ժողովուրդին քաջութեան: Զօրավիդ կը կենան իրարու, այցելութեան կ'երթան, լրագրողները հակառակ որ արկածահար, զոհ հարազատներ ունին, ամէն օր կ'եր–թան իրենց գործին. ու անոնց խոր անձ–նաւորութիւն թուած է Ներքին նախա–րարութեան հաղորդագրութիւնը որով անկախ թերթերը կ'ամբաստանուէին ա–հաբեկիչներու քարոզչութիւն ընելով, զոհերու թիւը մեծցնելով եւ երբեմն մին–չեւ իսկ ահաբեկչական արարքներ յօրի–նելով: Մտադրութիւնը հասկնալի էր. պէտք էր տալ միմիայն պաշտօնական, արտօնեալ տեղեկութիւնը որ կուգար նա–խարարութենէն:

Հակառակ տեւական մղձաւանջին, ա–մէնօրեայ սպառնալիքներու, պայթում–ներու, զոհերու, ջրային ու հոդեկան մեծ ճնշումին որ չատերու մտաւոր հաւասա–րակչռութիւնը խախտած է արդէն, ալ–ժերացի ժողովուրդը կը հետապնդէ միակ նպատակ մը. տոկալ ու վերապրիլ,

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Գարե–գին Ա. Փարիզ կը վերադառնար Զորեք–չաբթի առաւտ, Փետրուար 5–ին եւ ժամը 11–ին կ'այցելէր Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լու–սաւորիչ Եկեղեցին, նոյն իրիկունն ալ, ժամը 17·30–ին կ'ընդունուէր Նոթր – Տամի Մայր Տաճարը Փարիզի Արքեպիս–կոպոսին՝ Ժերաններ Լիւսթիժէի կողմէ:

Նախապէս, երկուչաբթի, Փետր. 3–ին, Լիոնէն դացած էր Սէն – թ'Էթիէն, ուր եւս Ս. Գրիգոր Եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուած էր, ինչպէս կից սրահը ուր գինք կ'ողջունէր Պր. Հովիկեան: Հոս ալ խան–դավառ բազմութեան մէն է որ Գարե–գին Ա. իր խօսքը կ'ուղղէր:

Կաթողիկոսը ապա կ'անցնէր Վալանս, միչտ ընկերակցութեամբ Գիւտ Աբգ·ի, Տարօն եւ Նարեկ եւ Գարեգին Եպիսկո–պոսներու եւ Հայաստանի դեսպան՝ Վի–գէն Չիտէչեանի,

Շքախումբը Վալանս կը ժամանէր ժամը 15·30–ին եւ Հրաչափառով մուտք կը գոր–ծէր Ս. Սահակ Եկեղեցին ուր գինք կ'ող–ջունէր Նարեկ Քհնյ. Վարդանեան: Ներ–կայ էին Փրանսայի բազմաթիւ անձնա–ւորութիւններ սկսելով Մարչան Եպիսկո–պոսէն, նահանգապետէն, քաղաքապետէն, երեսփոխաններէն եւ թաղապետական ան–դամներէ: Հոն էր նաեւ Պոլսոյ Գարեգին պատրիարքը, որ քանի մը չաբաթ է վա–լանս կը պտնուի: Հոս ալ, Գարեգին Ա. կը խօսէր հայերէն եւ Ֆրանսերէն: Այս արարողութեան կը յաջորդէր ընդունե–լութիւն մը նահանգապետարանը, ուր տեսակցութիւն կ'ունենար նահանգապե–տին հետ, ապա կայք մը՝ հայ նահատա–կաց Յուչարձանին առջեւ նախքան վերա–դարձը եկեղեցին: Ճաշէն ետք, հանդի–սութիւն մը տեղի կ'ունենար Պէլ – Իմաժ սրահը: Երեկոյթը կը վարէր Տիկին Հեր–մինէ Քէչիչեան եւ զեղարուեստական թաժնի ընդմիջումներով, յաջորդաբար խօսք կ'առնէին Անդր Սիրանեան, Գիւտ Աբգ., Նարեկ Քհնյ., հուսկ՝ Կաթողի–կոսը որ չինիչ խօսքերով խորապէս կը տպաւորէր հաւաքուած բազմութիւնը:

Հանդիսութեան ալարտին, ժամը 22·30–ին Կաթողիկոսը կը վերադառնար Լիոն, ուր յաջորդ առաւօտ, Փետրուար 4–ին կ'ընդունուէր քաղաքապետ Պաուի կողմէ եւ ցերեկին ալ ճաշի հիւրը կ'ըլլար Պիւ–լիքեան հիմնարկը նախքան Տէսին, Շար–վիէօ եւ Վիլէօրպան այցելելը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ, Փետր. 3–ին, ընդունած է Վը–րաստանի նախագահը եւ իրենց տեսակ–ցութեան աւարտին, յայտարարած է որ Ֆրանսա վճռած է «աչխոյժ քաղաքակա–նութիւն մը վարել Կովկասի մէջ»: Ֆը–րանսայի նախագահը ընթացք տալով Շվարնաձէի եւրոպական ձգտումներուն, ըսած է թէ Կովկասը մաս կը կազմէ եւ–րոպական տարածքին:

Վիթրոլի թաղապետական ընտրու–թեան Բ. չրջանին համար բոլորը ղօրա–կոչի ենթարկուած են Ազգ. Ճակատին դէմ: Մեծամասնութիւնը քաչեց իր թեկ–նածուն առանց սակայն կոչ ընելու իր թեկնածուին ի նպաստ քուէարկողներուն որ իրենց քուէն ընկերվարական թեկնա–ծուին տան: Կուսակցութենէն ալ երեք պատասխանատուներ վտարուեցան, ո–րովհետեւ կը խորհէին որ Անկլատ, ըն–կերվարական թեկնածուն չի կրնար դէմ դնել Ազգ. Ճակատին, քանի որ քննու–թեան տակ առնուած է, զանազան գեղ–ծարարութեանց համար:

ՄԻԱՑԵԱԼ–ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ֆրանսայի դեսպանուհին՝ տիկին Փամէլա Հարիման ուղեղային արիւնահոսութեան զոհ դա–ցած է Փետր. 3–ին եւ մահաքունի մէջ ամերիկեան հիւանդանոց փոխադրուած: 76 տարեկան է եւ Փարիզի իր պաշտօնը կը վարէր 1993–էն ի վեր:

ՊԵՐՆԱՐ ԹԱՓԻ, նախկին նախարար, նախկին երեսփոխան, բայց Եւրոպական Խորհրդարանի դեռ անդամ (մինչեւ Փե–տրուար 17) բանտ մտաւ Փետրուար 3–ի իրիկունը, ուր կրնար մնալ մինչեւ 24 ժամ կամ ուղի ամիս: Թափի երկու տարի բանտարկութեան դատապարտը–ւած էր եւ պիտի ուղի ամիս բանտ մը–նայ, 1995 Նոյեմբեր 28–ին, Վալանսիէն –

ՊՈԼՍՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ Տ�էՐ ԿԸ ԿԱՆԳՆԻ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ

Պոլսոյ երկրեղու Ակօս չաբաթաթերթէն (Յունուար 31) կը տեղեկանանք թէ Գարե–գին Պատրիարքը պատրիարքարանի նորա–կազմ խորհրդակցական ժողովի Ա. նիստէն ետք յայտարարութիւն մը ըրած է էրզրու–մի հայկական այն եկեղեցիին մասին զոր տեղւոյն Թաղապետութիւնը որոշած էր մզկիթի վերածել: Առաւելաբար Մեծի Տանն կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա.ի նոյն հարցին առընչութեամբ եկեղեցինե–րու Համաշխարհային Միութեան կատա–րած դիմումին ուղղուած յայտարարու–թեամբ կ'ըսուի. «Տեղեկացանք թէ Ան–թիլիասի Կաթողիկոսը եկեղեցիներու Հա–մաշխարհային Միութեան միջոցով ՄԱԿ–ին դիմած է, պահանջելով որ ար–գելք դրուի մզկիթի վերածումին եկե–ղեցիի մը որ նախապէս մեզի կը պատկա–ներ: Այս նիւթը մեր իրաւունքներուն ու պարտականութիւններուն սահմաններուն մէջ գտնուելով, մեր պատրիարքութեան պատասխանատուութեան տակ է: Թուր–քիոյ սահմաններէն ներս արձանագրուող զարգացումները կը հետաքրքրեն Պոլսոյ պատրիարքարանը: Եթէ նախաձեռնու–թիւն մը հարկաւոր է, ատիկա միայն մեր կողմէ կրնայ առնուիլ»:

ՕՄ մրցումին կաչառակերութեան համար եւ բեկանիչ Ատեանին դիմած էր: Ատեա–նը հարցը պիտի քննէր Փետրուար 4–ին եւ օրէնքը կը պարտադրէ որ նախորդ օրը ինք յանձնուի արդարադատութեան եւ բանտ առաջնորդուի, այլապէս հարցին քննութիւնը կը յետաձգուէր եւ կը ստիպ–ուէր ութ ամիս բանտը մնալ: Այժմ, եր–կու կարելիութիւն կայ. եթէ Ատեանը բեկանէ արուած վճիռը, Թափի Փետր. 4–ին իսկ ազատ է, եթէ չբեկանէ, բանտը կը մնայ ութ ամսուան համար, բայց կրնայ վայելել կէս–ազատութեան դրու–

(Շար.ը կարդալ Դ· էջ)

ՅԱՌԱՋԻ ՏԵՍԱԿՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ - ԹԵՒՐԱՆ ԱՅՍՕՐ

Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսին եւ իր չքախումբին մեկնելէն վերջ Ս. Ղազարէն, Թեհրանի Առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան, յաւելեալ երկու օրեր եւս մնալով Վենետիկ, սիրայօժար պատասխանեց բոլոր հետաքրքրութիւններուս, նկատմամբ Իրանահայ գաղութին:

Հակառակ 18 տարիներ առաջ կատարուած յեղաշրջումին, հակառակ կարգ մը ծայրայեղութիւններու, որոնց ամէնքն ալ ենթարկուեցան անխտիր, Իրանի հայութիւնը, համեմատաբար Լիբանանի եւ Սուրիոյ, նուազ գաղթած է եւ նուազ տուժած իր ենթակառոյցներով: Առաջնորդը լաւատես պատկեր մը ներկայացուց, ուր չեչտելով հանդերձ թուական եւ ընտրանիի որոշ նուազում, պահած է ազգային, կազմակերպչական եւ եկեղեցական առանձնաշնորհումներ, որոնք աւելի տկար չափով գոյութիւն ունին Միջին — Արեւելքի այլ երկիրներու մէջ:

Թէեւ մասնաւոր մարդահամար մը գոյութիւն չունի, բայց Արտակ Արք.ի եւ երեսփոխան Պ. Վարդանեանի համաձայն այսօր Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան մէջ կ'ապրին չուրջ 200.000 Հայեր, գլխաւորաբար Թեհրանի մէջ:

Իրանը կազմուած է երեք եկեղեցական թեմերէ: Թեհրան, Արտպատական, Սպահան: Միայն մայրաքաղաքին մէջ կը գործեն եօթը եկեղեցի (Ս. Աստուածածին, Ս. Սարգիս, Սրբոց Թարգմանչաց, Ս. Մինաս, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Վարդանանց, Թադէոս — Բարթողիմէոս եւ Ս. Գէորգ) վերջին երկուքը համայն Թեհրանի հնագոյն եկեղեցիներն են:

Ատրպատականի թեմը, կեդրոն ունենալով Թաւրիզ (Դավրէժ) քաղաքը, կը կառավարուի կաթողիկոսական փոխանորդով մը: Ունի Ս. Սարգիս, Ս. Աստուածածին եւ Յոյի պատմական Ս. Սարգիս Եկեղեցին, ինչպէս նաեւ Ս. Թադէ վանքը եւ Ս. Ստեփանոս վանքը: Վերջին երեքը կը նորոգուին իրանեան կառավարութեան կողմէ, աջակցութեամբ Առաջնորդարանին եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան: Երկիը եւ Մշակոյթ կազմակերպութիւնը կը գործէ առանձին:

Սպահանը, Նոր Ջուղան, ծանօթ են իրենց 13 վանքերով եւ եկեղեցիներով: Թէեւ հայ բնակչութեան թիւը բաւական նուազած է հոն, բայց Առաջնորդարանն ու աշխարհականներու խորհուրդը կանդուն կը պահեն ազգային կառոյցները:

Եկեղեցի եւ քահանայ ունին նաեւ Թեհրանի չրջանի կարեւոր կեդրոնները. Ղազուին, Ռաշտ, Ընգէլի, Մաչատ, Սուլթանապատ: Այս ձեւով, Առաջնորդը իր հովանիին ներքեւ ունի 14 քահանայ, որոնցմէ չատ դոհ ըլլալ կը թուի:

Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան մէջ վերքրամանութիւնները ներկայացնող 5 երեսփոխաններ գոյութիւն ունին (2 հայ, 1 ասորի, 1 զրադաշտական, 1 հրեայ):

Միայն Թեհրանի մէջ կը գործեն, ոչ խառն, 25 հայ վարժարան, 12.000 աշակերտութեամբ, Թաւրիզի մէջ 1, Նոր Ջուղայ 1: Բոլոր վարժարաններն ալ պարտադրաբար ունին իսլամ տնօրէն, բայց վերջերս Առաջնորդին չանքերով ընդունելի եղած է հայ փոխ — տնօրէնի մը գոյութիւնը: Կը դասաւանդուին 5 պահ Հայոց լեզու եւ կրօնական դասաւանդութիւն՝ հայերէնով:

Թեհրանի թեմին մէջ կը գործեն 22 Մշակութային — Մարզական Միութիւններ որոնց կարեւորագոյնը կը համարուի «Արարատ» Միութիւնը, որ հպարտ է իր մարզադաշտով, մեծադոյնը համայն Սփիւռքի:

«Ալիք» օրաթերթը գլխաւոր կապն է ամբողջ գաղութին եւ լոյս կը տեսնէ 66 տարիներէ ի վեր: Կայ հրատարակչական թեթեւ գործունէութիւն մը, պարբերաբար լոյս ընծայելով գանոգան բովանդակութեամբ գիրքեր, ինչպէս նաեւ ներքին պահանջները գոհացնող դասագիրքեր:

Կը գործէ հայկական ռատիօժամ ամէնօրեայ հաղորդումներով, պետութենէն հովանաւորուած եւ վճարուած:

Համայնքը կը կառավարուի զոյգ ձեւի կանոնագիրքերով: Ա. Ընտանեկան — ժառանգական եւ Բ. Թեմական: Եկեղեցական ամուսնութիւնները ու ամուսնալուծումները քաղաքային արժէք ունին. ժառանգութիւնները կը կատարուին ըստ հայկական օրէնքի: Պետութիւնը ընդունած է հայերէն լեզուով կատարուած կտակները, կատարուած Առաջնորդարանի մէջ:

Կը գործեն երկու ծերանոցներ (Հայ Կանանց Միութիւն եւ Հայ Կաթողիկէ): Օղնութեան կամ կապոյտ Խաչի փոխարէն կը գործեն Հայ Կանանց Բարեգործական Ընկերակցութիւն, Հայ Կին Միութիւն եւ Անահիտ Միութիւն: Այս վանապան Միութիւններն են որ իրենց կարգին կը պահեն թատերական խումբեր:

Առաջնորդարանի բոլոր եկեղեցիներու մէջ կը յիշուին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ զոյգ Կաթողիկոսները: Փոքրամասնութեանց մէջ հայերը կը կազմեն մեծագոյն համայնքը:

Հակառակ Միջին — Արեւելքի միւս երկիրներու, յատկապէս արաբական, Իրանի մէջ Հայերը չեն վայելիր ոսկեդարեան թեմամբ: Հասարակայնութիւնը (թոռնօ) չատ աւելի զարգացած է. կան բազմաթիւ ճարտարարուեստներ, կը գործէ ճարտարապետներու Միութիւն եւ չուտով 200—է աւելի հայ գործատէրեր կը մասնակցին իսլամական յեղափոխութեան 18—ամեակի առիթով նախաձեռնուած տօնավաճառին, կազմակերպուած «Արարատ» Միութեան մէջ, Թեմական Խորհուրդէն:

Ուրիշ չատ ուրախալի լուր մը. մինչ արաբական երկիրներու մէջ գրեթէ ոչինչ էի վերածուած է համալսարան յաճախող հայ ուսանողներու թիւը (տես՝ Լիբանանի մամուլին պարբերական դանդատները), Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան համալսարաններուն մէջ կ'ուսանին 2 հազարէն աւելի ուսանողներ (քիմիա, մեքենագիտութիւն, բնագանգութիւն, թուաբանական գիտութիւններ) եւ կը գործեն բաւական թիւով հայ վրոփէսէօրներ նոյն համալսարաններուն մէջ:

Իրանեան երկու գլխաւոր համալսարաններու մէջ, Թեհրան եւ Սպահան, կը գործեն Հայագիտական ամպիոններ: Առաջինը կ'աշխատակցի Երեւանի Հ. Աճառեան Հիմնարկին հետ: Երկուքն ալ ունին պետական արժէք:

— Ի՞նչ է իրանահայ գործատէրերու վարմունքը Անկախ Հայաստանի գործարարներու հետ, նկատի առած սահմանային բացառիկ դիւրութիւնները ... ժըլտական. սկզբնական եռանդի չրջանին չատեր փորձեր կատարած եւ յուսախաբ մնացած են: Ախտոս: Բայց օրական հրիւրաւոր պարսկական բեռնատար կառքեր սահմանը կ'անցնին հիմնականօրէն ուտեստեղէն արտածելով եւ պղնձեղէն ներածելով: (Համաձայն Հայաստանեան վաստահելի աղբիւրներու, որ անյայտ կ'ուզեն մնալ, 15.000 թոն պղնձավաճառի Հայաստանի սահմանը անցած են եւ այժմ նոյն կը կատարուի Արցախէն ... Ախտոս):

Վարեց՝

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՋՏԻԿԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵԶԱԿԻ ՄԻՋՆՈՐԴԸ

Օփրահ Ուինֆրի ամերիկուհի սեւամորթ խօսնակ մըն է որ, հեռատեսիլի իր ըրոյց — ելոյթներով, մեծ ժողովրդականութիւն վայելած է: Ներկայիս, ըրական մարզին նուիրուած իր յայտագիրով, գործած է այն անձը՝ որուն գնահատականը բաւ է որ գիրքի մը վաճառքը մեծ յաջողութիւն դանէ: Նախքան իր ելոյթը 100 հազար օրինակով ծախուած գիրքեր, անկէ յետոյ հասած են 750 հազարի:

Անցեալ տարուան Սեպտեմբերի կէսերէն ի վեր, ամէն օր կէսօրէ եօթ ժամը չորսին, Ուինֆրի կը սկսի «գիրքի ակումբ» իր յայտագրին: Բայց, այժմ, իր հանդիսատեսներուն փոխանակ միայն նոր հրատարակութիւններ ներկայացնելու, կ'ընտրէ ըրական արժէք ներկայացնող երկեր: Ուինֆրի նաեւ ամիսը մէկ գիրք կ'ընտրէ եւ անոր կը նուիրէ ամբողջ յայտագիր մը, որ կ'ընդգրկէ գրողին կեանքագրականը եւ գիրքը կարդացած չորս հանդիսատեսներու կարծիքները անոր մասին: Ուինֆրիէն, նախադասութիւն մը՝ «Այս գիրքը կեանքս փոխեց», մոգական տպաւորութիւն կը գործէ եւ մեծ թափ կուտայ անոր վաճառքին: Իրեն չնորհիւ, որակաւոր քանի մը գիրքեր ի վերջոյ կրկին պէսթ — սելլըրներ դարձած են, երբ երկար ժամանակէ ի վեր անկէ հեռու կը գտնուէին:

Հրատարակչական մարզին անձ մը կ'ըսէ. «Ուինֆրիի պարագան կը փաստէ հաւաստիութիւնը այն բանին՝ որուն մասին շրջանէ մը ի վեր կը խօսուի գրական շրջանակին մէջ, այն է թէ՝ որակաւոր գիրքերը եւս կրնան ընդարձակ հասարակութիւն մը ունենալ որպէս ընթերցող. կը բաւէ գանոնք ծախել գիտնալ»: Այս կարելիութեան հասնելու համար «միջոցներէն մին հեռատեսիլն է» քանի, «հակառակը շատ մը եւրոպական երկիրներու... ԱՄՆ—ու մէջ դեռ գոյութիւն չունի որեւէ գրական հեռատիտում»:

Ուինֆրիի ընտրութիւնները հիմնուած են անկախ նախասիրութիւններու վրայ, իր յիշողութենէն կամ հրայրքէն եկող: Հրատարակիչներուն յայտնած է թէ իրեն ճօնուած գիրքեր չուզարկեն, ներկայման նիւթ դառնալու համար: Ուինֆրի երեւոյթին մասին ձէյմս Հիլլմըն, Քարլ Կուսթաւ Եունկի աշակերտներէն եւ որուն վերջին հատորը մեծ տարածում գտած է, չնորհիւ Ուինֆրիի անոր նուիրած յայտագրին, կ'ըսէ. «Օփրահ հանդիսատեսներու խումբ մը իր ետին կը ձգէ, կազմուած գլխաւորաբար կիներէ, որոնք սովորաբար գիրք չեն գներ բայց որոնք ընկալող են խորհուրդներու՝ այն անձերէն տրուող՝ որոնց կը վստահին: Այս խումբը անտեսուած է ցարդ: Կայ համակարգչ, որ թէեւ միակն է որ ունինք. միակ այլընտրանքը զոր կը տեսնեմ, կը գտնուի էնթերնէթի վրայ», որուն օգտագործումով «հազարաւոր նոր սպառողներ կու գան: Օփրա®ին. աշխարհի մէջ կը մնայ առանձին պարագայ մը»:

Ուրեմն, ե՞րբ Հայ Օփրահ Ուինֆրի մը: Թերեւս սմանք, հասկնալիօրէն, ըսեն թէ նախ պէտք է գտնուին երկրագունտը ծածկող հայկական հեռատեսիլ, բաւարար թիւով որակաւոր հայ գրողներ, բաւարար թիւով հրատարակիչներ եւ՝ բաւարար թիւով յայտագիրը դիտող հայ անհատներ...:

ԱՆՏՈՒՆԻ Բ.

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՂԱԶԱԽՍՏԱՆԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԿԸ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԻ

Նախագահ Նազարբայեւ որոշած է տեղափոխել իր մայրաքաղաքը՝ Ալմաթին (նախկին Ալմա Աթա): Բնականաբար կան կողմնակիցներ եւ ընդդիմադիրներ: Առաջիններուը բնապահական պատճառներու վրայ կը հիմնուին. քաղաքը երկրաչարժային զօտի է ու զօրաւոր ցնցում մը կրնայ ըլլալ: Նաեւ քաղաքը չատ բազմութիւն է ու օդի ապականութիւնը անհանդուրժելի սահմաններու հասած է: Գաղափարին ընդդիմադիրները կ'առարկեն որ երկրաչարժի վտանգը ցոյց տըրուածին չափ մեծ չէ, յետոյ, տեղափոխութիւնը մեծամեծ դումարներու կը կարօտի. ո՞րկէ պիտի գտնուին անոնք:

Ինչ կը վերաբերի տեղափոխութեան առաջնորդող ազդակներու, «Գայնեզըլ Թայմզ» վերջերս կը գրէր թէ մայրաքաղաքը զաւառի մոռցուած ոստանի մը մէջ հաստատելու նախագահ Նազարբայեւի նպատակը պատասր կանգնիլ է ազգայնական Ռուսերու որոշ խումբի մը ախորժակներուն, որոնք իրենց ակնարկը կ'ըսուի թէ սեւեռած են Ղազախստանի հիւսիսային մասին որ սահմանակից է Ռուսաստանի:

Հարկաւոր դումարներուն մասին կառավարութիւնը խոստացած է պետական պիւտճէէն մէկ թէնկ (տեղական դրամանիշը) մը իսկ չատնել: Մորհրդարանին առջեւ խօսք առնելով Նազարբայեւ բացատրած է թէ նոր մայրաքաղաքին բոլոր կառոյցներուն նկութականը պիտի ապահովուի ներդրումներու տէրերուն կողմէ որոնց չատ ձեռնտու պայմաններ պիտի տրամադրուին: Նախագահական հրամանագրով մը նոր մայրաքաղաքը՝ Աքմոլա ընկերա-տնտեսական յատուկ զօտի հռչակուած է եւ օժտուած հարկային ու մաքսային առանձնաշնորհումներով, այն օտար ձեռնարկութիւններուն համար որոնք պիտի ուզեն հոն հաստատուիլ: Ստեղծուած է մայրաքաղաքին տեղափոխութեան հիմնադրամ մըն ալ ուր հատաքուած քանի մը տասնեակ միլիոն տոլարը կ'ըսուի թէ կամաւոր մասնակցութեան արդիւնք չէ:

Ալմաթիէն թռիչքով երկուուկէս ժամուան հեռաւորութիւն ունի նոր մայրաքաղաքը: Մինչ առաջինին մէջ արեւը կը փայլի, երկրորդին փողոցները սառնապատ են: Ան արդէն չինութեան ընդարձակ հրապարակի մը վրածուած է: Պուլտոզըրներ, կռուններ կը բանին 24 ժամ: Շէնքերէ մարդիկ ուրիչ տեղ կը փոխադրուին որովհետեւ մէկը նախադահին կեդրոնատեղին պիտի ըլլայ, ուրիշ մը Մորհրդարանը: Պիտի կառուցուի 400 հազինոց սրահ մըն ալ ուր երեսփոխանները պիտի հաւաքուին կարեւոր որոշումներ տալու համար: Անհապաղ պարտութեամբ կառուցուած է մըզկիթ մըն ալ. կը գործէ օրթոտոքս եկեղեցի մը եւ յայտարարուած է որ հանդանակութիւն կը կատարուի վերաչինելու համար մայր տաճարը որ փլցուած էր նախորդ վարչակարգին կողմէ: Մօտակայ կղզեակի մը վրայ նախագահին ամառանոցը, քաղաքին ծայրամասի թաղերուն մէջ ալ առանձնատուներ կը կառուցուին պաշտօնատարներու համար: Այս տարուան ընթացքին արդէն ամէնէն կարեւոր տասը նախարարութիւններ պիտի փոխադրուին: Ատոր փոխարժէքը 400 միլիոն տոլար պիտի ըլլայ:

Աքմոլան մայրաքաղաք ընելու առաջին պաղափարը պատկանած է Խրուչչովի: Ան է նաեւ որ ուզած է որ Ցելինոգրադ կոչուի ան (կոյս հողերու քաղաք), երբ տեղեկացած է թէ Աքմոլա կը նշանակէ «Սպիտակ դերեզման»: Մայրաքաղաքին տեղափոխութեան առընչութեամբ ալ խնդրոյ առարկայ եղած է անունին նշանակութեան հարցը. բայց լեզուաբաններ գտած են որ Աքմոլա բառը նաեւ կրնայ սպիտակ մզկիթ, կամ սպիտակ մինարէ նշանակել ու հարցը փակուած է:

Անուններու փոփոխութիւնը աւարտած չէ հոն. տակաւին կան Լենինի, Կարլ Մարքսի, Հոկտեմբերի անունը կրող փողոցներ: Գլխաւոր հրապարակին վրայ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԱՏՐԱԿ

Ձատրակի միջազգային Դաշնակցութեան (ՖԻՏԷ) փոխ-նախագահ եւ Ձատրակի Հայաստանի Դաշնակցութեան նախագահ Վանիկ Զաքարեան Արմէնփրէսի թղթակիցին յայտնած է թէ Լաս-Փալմաս (Սպանիա) տեղի ունեցած ՖԻՏԷ-ի նիստին ընդունուած է աղջիկներու համաշխարհային ախոյենութեան աւարտական խաղերը Երեւան կազմակերպելու Հայաստանի առաջարկը:

***

ԿԱՊԱՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Այս տարի Կապանի մէջ կը սկսի Ս. Մեսրոպ Մաշտոց եկեղեցւոյ չինութիւնը որ կ'աւարտի քրիստոնէութեան Հայաստանի մէջ պետական կրօնք հռչակման 1700—ամեակի տօնակատարութեանց նախօրեակին:

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆ — 1700

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՆԻՍՏԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունուար 17–էն 19 Փարիզի Ս. Յովհ.–Մկրտիչ Մայր Տաճարին կից Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ գումարուեցաւ 1700–ամեակի Ուխտագնացութեան Յանձնախումբի վարչական մարմնի անդրանիկ նիստը։ Ժողովը ներկայ էին 1700–ամեակի Գրասենեակի վարիչ–տնօրէն Մեսրոպ Արք. Աշճեան, Ուխտագնացութեան Յանձնախումբի առենապետ Յովնան Արք. Տէրտէրեան, Մինչին Արեւելքի երկիրներու պատասխանատու Սեպուհ Ծ. Վրդ. Սարգիսեան, ՀԱՊ–ի երկիրներու պատասխանատու Նաթան Ծ. Վրդ. Յովհաննիսեան, Հայաստանի պատասխանատու Բագրատ Արշ. Գալստեան, Եւրոպայի երկիրներու պատասխանատու Գ. Լեւոն Պաղտասարեան, Հիւսիսային Ամերիկայի եւ Գանատայի պատասխանատու Գ. Անդրանիկ Պարսամեան, Աւստրալիոյ պատասխանատու Օր. Սապրինա Պաքլա։ Ժողովէն կը բացակայէր Հարաւային Ամերիկայի պատասխանատուն։

Ժողովի նիստերուն լրջութիւնը մանաւանդ Մխիթարեան Նախագահ Գեղամ Գեւոնեան, «Ազգ ծագ» ընկերակցութեան նախագահ Յակոբ Վարկոլիէ, նոյն ընկերակցութեան գանձապահ Պուզա, «Ակն» ազգագրական երգչախումբի ղեկավար Արամ Քերոբեան։

Ժողովը բացուեցաւ աղօթքով, որմէ ետք ողջոյնի խօսքով հանդէս եկաւ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նազարեան։ Ժողովը շարունակուեցաւ հետեւեալ օրակարգով.–

1.– Ներածական խօսք – 1700–ամեակի գրասենեակի վարիչ – տնօրէն Մեսրոպ Արք. Աշճեան,

2.– «Ուխտագնացութեան ծրագիրը իր ընդհանուր դիծերուն մէջ» – Յովնան Արք. Տէրտէրեան,

3.– Վարչական մարմնի անդամներու առաջարկներ,

4.– Վարչական մարմնի անդամներու պատասխանատուութիւններու եւ պարտականութիւններու բաշխում,

5.– 1997 Փետրուար 19–էն 23–ին Լեւանի մէջ կայանալիք մէկ – թեմական ներկայացուցչական մարմնի ժողովի օրակարգի պատրաստութիւն,

6.– Պիտճէի հաստատում։

Վարչական մարմնի տոյն անդրանիկ ժողովը վերոյիշեալ օրակարգի հիման վրայ կայացուց հետեւեալ որոշումները.–

Ա.– Հրատարակել ուխտագնացութեանց նուիրուած դրքոյկ – ուղեցոյց մը՝ հինգ լեզուներով (հայերէն, ռուսերէն, անգլերէն, արաբերէն, ֆրանսերէն)։

Բ.– Ուխտագնացութեանց ծրագիրը արժեւորելու համար որդեգրել Մշոյ Ս. Կաթողիկոսական ընկերակցութեան ծրագիրը՝ իր կանոնադրով։

Գ.– Ուխտագնացութիւնները աւելի ազգայական եւ յիշատակելի դարձնելու նպատակով կազմակերպել որոշակի սահմանուած թիւով ծառայողութիւն՝ երեւանի Նորք Թաղամասի եւ Խոր Վիրապի տարածքին, հաստատել ուխտաւորի խաչքար – պատը, որու վրայ պիտի գրուի անոր անունը։

Դ.– Ուխտագնացութեան մասնակցիլ փափաքողներուն համար ձեռնարկել յատուկ դասընթացքներ։

Ե.– Ուխտաւորի քայլերգ ստեղծել։

Զ.– Յուցապաստառներ պատրաստել։

Մեսրոպ եւ Յովնան սրբազաններու կողմնակի ելոյթներէն ետք, վարչական մարմնի անդամները իրենց յանձնարարուած չրջաններու պատասխանատուութիւններէն զատ վարչական մարմնի մէջ ստանձնեցին պարտականութիւնները։ Այսպէս.–

Նախագահ՝ Մեսրոպ Արք. Աշճեան, առենապետ՝ Յովնան Արք. Տէրտէրեան, քարտուղար՝ Բագրատ Արշ. Գալստեան, դանձապահ՝ Անդրանիկ Պարսամեան, հրատարակչական աշխատանքի վարիչ՝ Սեպուհ Ծ. Վրդ. Սարգիսեան, օդնական՝ Նաթան Ծ. Վրդ. Յովհաննիսեան, համակարգողական հարցեր՝ Լեւոն Պաղտասարեան, օդնական Սապրինա Պաքլա։

Որոշուեցաւ նաեւ տարին մէկ անգամ գումարել մէջ – թեմական ներկայացուցչական խորհուրդ, որ իր անդրանիկ ժողովը պիտի գումարէ յառաջիկայ Փետր. 19–էն 23, երեւանի մէջ։ Հաստատուեցաւ նաեւ այս ժողովի օրակարգը հետեւեալ նիւթերով.–

1.– Զեկոյց՝ Յովնան Արք. Տէրտէրեան,

2.– Երեք թեմերու զեկոյցներ (Արտաեան, Կոտայք, Արմաւիր) եւ ծրագրերու ներկայացում,

3.– Ճամբորդական ծրագիր (Ռումանիա, Ղրիմ, Հայաստան)՝ Լեւոն Պաղտասարեան,

4.– Հրատարակչական՝ Սեպուհ Ծ. Վրդ. Սարգիսեան,

5.– Ս. Կարապետի Ընկերակցութիւն՝ Մեսրոպ Արք. Աշճեան։

6.– Խօսք Արտաքին Առեւտուրի նախարար Գառնիկ Նանագուլեանի կողմէ։

Ժողովը պատրաստեց եւ հաստատեց ուխտագնացութեանց պիւտճէի նախագիծը։

***

Յունուար 18–ի երեկոյեան վարչական մարմնի չորս անգամներ՝ Յովնան Արք. Տէրտէրեան, Նաթան Ծ. Վրդ. Յովհաննիսեան, Բագրատ Աբեղայ Գալստեան եւ Անդրանիկ Պարսամեան մեկնեցան Ամթերտամ յաջորդ օր պատարագելու եւ տեղւոյն հայ համայնքի հետ ուխտագնացութեան ուղղութեամբ աշխատանքներ տանելու ինչպէս նաեւ կազմակերպչական դործունէութիւն ծաւալելու համար։

Յաջորդ օրը, կիրակի առաւօտեան, Ամթերտամի Հայոց Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ մատուցեց Յովնան Արք. Տէրտէրեան, որու ընթացքին քարոզեց եւ բացատրեց ուխտագնացութեան էութիւնը։

Յաւարտ պատարագի Սրբազան Հայրը տեղւոյն համայնքի վարչականներուն եւ երիտասարդութեան մանրակրկիտ բացատրեց եւ կարեւորեց ուխտագնացութեան անհրաժեշտութիւնը։

ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒԹԻՒՆ

Փ ա ր ի զ
Յունուար 20, 1997

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԷՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՍ – ԱՆՃԼԷՍ

Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ Արմէն Սարգսեան, Միացեալ – Նահանգներ դոնուած օրերուն, Յունուար 11–ին մէօրեայ այցելութիւն տուած է Լոս – Անճլըսի հայկական դաղութին։

Շաբաթ, Յունուար 11–ի առաւօտեան ժամը 9։30–ին, Ռեճընթ Պէվըրլի Ուիլշըր պանդոկին մէջ, վարչապետը նախաճաշ – հանդիպում մը ունեցած է դաղութին զանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներու հետ։ Ժամը 11։30–ին վարչապետը տուած է մամուլի ասուլիս մը, որուն ներկայ եղած են հայ եւ օտար չուրջ 60 լրագրողներ։ Վարչապետի կողքին, ասուլիսին ներկայ եղած են Միացեալ – Նահանգներու Հայաստանի դեսպան Փիթըր Թամըճ, Հայաստանի Ուաչինկթընի դեսպան Ռուբէն Շուղարեան, Հայաստանի Առեւտուրի եւ Զբօսաչրջիկութեան նախարար Գառնիկ Նանագուլեան եւ Հայաստանի Լոս – Անճլըսի աւագ հիւպատոս Արմէն Բայբուրտեան։ Կէսօրէ ետք ժամը 3–ին, վարչապետը այցելած է «Հայաստան» հիմնադրամի գրասենեակը եւ Հայաստանի Լոս – Անճլըսի հիւպատոսարան, ուր հանդիպումներ ունեցած է ՌԱԿ–ի եւ Ս.Դ.Հ.Կ.–ի ղեկավարութեանց հետ։ Ժամը 5–ին, Փասատինայի Սիվիք Սենթըրի մէջ ի պատիւ Հայաստանի վարչապետին տրուած է ընդունելութիւն մը, որուն հրաւիրուած են չուրջ 250 հոգի։ Քաղաքապետ Պիլ Փախարեան Փասատինա քաղաքին բանալին յանձնած է վարչապետին։

Ժամը 7–ին, Սիվիք Սենթըրի ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցած է վարչապետին մէօրեայ այցելութեան առթիւ կազմակերպուած ճաշկերոյթ մը, որուն ներկայ եղած են երկու հազար հոգի։ Բացումը կատարած է Բարսեղ Գարթալեան։ Յայտադիրը վարած է Թաֆֆի Ուրֆալեան։ Խօսք առած են Հայաստանի հիւպատոսը՝ Արմէն Բայբուրտեան, դեսպան Ռուբէն Շուղարեան եւ դեսպան Փիթըր Թամըճ։

Վարչապետ Արմէն Սարգսեան չուրջ մէկ ժամ խօսած է Հայաստանը յուզող բոլոր հարցերուն մասին։

***

Հ. Յ. Դ.
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՄԱՐՄՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՍ – ԱՆՃԼԷՍ

Հայաստանի Հ.Յ.Դ. Գերագոյն Մարմնի քաղաքական ներկայացուցիչ Ռուբէն Յակոբեան Յունուար 15–ի երեկոյեան Լոս – Անճլըսը ժամանած է, վեցօրեայ այցելութեամբ։

Յունուար 16–ին, Ռուբէն Յակոբեան այցելած է Ազգային Առաջնորդարան եւ Հ.Օ.Մ.–ի Շրջ. Վարչութեան կեդրոնը։ Յունուար 17–ի երեկոյեան, Ռուբէն Յակոբեան տուած է մամլոյ ասուլիս մը, որուն ներկայ եղած են մամուլի ներկայացուցիչներ։ Ան ներկայացուցած է Հայաստանի ներկայ քաղաքական պատկերը եւ Հ. Յ. Դ.–ի գործունէութիւնը, պատասխանելով նաեւ լրագրողներու հարցումներուն։

Յունուար 18–ի երեկոյեան Ռուբէն Յակոբեան ներկայ եղած է Փասատինայի Հայ կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած Հ.Յ.Դ. Օրուան խրախճանքին եւ խօսք առնելով դրուատած է մթնոլորտը։

Կիրակի, Յունուար 19–ի առաւօտեան, Կլենտէյլի «Ամպրոզիա» ճաշարանին մէջ տեղի ունեցած է նախաճաշ – հանդիպում մը Ռուբէն Յակոբեանի հետ։ Ներկայ եղած են զանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ։

Նոյն օրը, երեկոյեան, Փասատինայի Սեքսըն սրահին մէջ նշուած է Հ.Յ.Դ.–ի 106–րդ տարեդարձը։ Բացումը կատարած է Ստեփան Պօյաճեան։ Յանուն Հ.Յ.Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Կ.Կ.–ի խօսք առնելով Յովիկ Սալիպա անդրադարձած է Հայաստանի, Արցախի եւ Սփիւռքի յատկապէս Լոս – Անճլըսի գաղութի իրականութեանց։ Հ.Ե.Դ.–ի կողմէ խօսք առած է (անկլերէն) Քրիս Գուրջեան։ Օրուան բանախօսը՝ Ռուբէն Յակոբեան, անդրադարձած է Հայաստանի եւ Արցախի ներկայ կեանքին, քաղաքական, ընկերային եւ այլ երեւոյթներուն, Հ.Յ.Դ.–ի դիմագրաւած դժուարութիւններուն, քաղաքացիական հարցին։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։ Հուսկ՝ խօսք առած է ողբացեալին այրին՝ Եւգինէ Ղարիպեան, որ այս առթիւ եկած է Պոսթընէն։

ԼՐԱՏՈՒ

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896–1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ասպետը՝ որ սուրի տեղ պատառաքաղ մը կը ճօճէր իր ձեռքին մէջ, մօտեցաւ Ալիխարին եւ բարձրագոչ նախատինքներով սկսաւ բացատրութիւն պահանջել Լուսինեան պատուանշանին մասին դէր–ուած յօդուածին համար։

Ներկաները միջամտեցին ցաւալի ընդհարումի մը առաջքը առնելու համար եւ ճաշարանապետը հրաբորբոք ասպետը դուրս հանեց պատառաքաղը ձեռքէն առնելով զայն ղինաթափ ընելէ ետք։

– Ուրիշ տեղ քեզի հետ կը տեսնուիմ, դոչեց մարդը չանթահարիչ նայուածք մը ուղղելով Ալիխարի, որ անայլայլ պատասխանեց.

– Սինայ լերան Ս. Կատարինէի վանքին մօտերը ժամադիր ըլլանք։

Եւ սակայն այդ յօդուածէն ետքը մարդը իր լամբակին վրայէն վանեց պատուանշանին ոգեքը։

Ըրածս պարզապէս չարութիւն էր։ Խեղճ մարդը այնքան երջանիկ ու հպարտ էր իր պատուանշանովը։

***

Տարիուկէսէ չափ պաշտօնավարեցի Լ– խանէին քով։ Օր մըն ալ յանկարծ Մարկըլիթ ըսաւ ինծի.

– Իշխանը երկու ամիսէ չափ դիւղ պիտի երթայ օդափոխութեան եւ բառարանի աշխատութիւնները պիտի դադրին։ Երկու ամիս ետքը դարձեալ պիտի սկսիք ձեր դործը։

– Լա՛ւ, դոչեցի ուրախութեամբ, ուբեմն երկու ամիս արձակուրդ պիտի վայելեմ...։

– Կարծեմ սխալ հասկցաք խօսքս, ըսաւ օրիորդը, իշխանը ձեզի խորհուրդ կուտայ երկու ամսուան համար ուրիշ դործ մը ճարելու։

– Ինչո՞ւ համար, միթէ իր բացակայութեան մէջոցին ամսական պիտի չստանամ։

– Ո՛չ։

– Բայց անիրաւութիւն է այդ, դոչեցի, այնատեն պէտք էր որ դոնէ ամիս մը առաջ ինծի իմաց տայիք ու օրական ժամ մըն ալ միջոց չնորհէիք, որպէսզի կարենայի ուրիշ դործի մը մասին դիմում ընել, ինչպէս օրէնքը կը պահանջէ։

– Իշխանը միշտ այդպէս վարուած է իր պաշտօնեաներուն հետ։

Իսկոյն իշխանին քով վազեցի, որ բազմոցի մը վրայ երկնցած էր հիւանդապին վիճակի մէջ։

Տեսայ որ կարելի չէր հետը երկար բառակ բացատրութիւններ ունենալ։ Մարկըլիթ ալ խնդրեց ինծ որ զայն հոգնեցնեմ եւ եթէ բողոք մը ունիմ՝ նամակով մը հաղորդեմ։

Բարկացած՝ դուրս ելայ Վիլլայէն եւ հետեւեալ օրն իսկ բաւական կծու նամակ մը ուղղեցի իրեն որ անպատասխանի մը–նաց։

Աւսր վրայ Նէօյլիի հաշտարար դատարանին առջեւ դատ բացի, կոչնադիր մը ղրկելով իշխանին սա՛ հասցէով.

«Պարոն
«Ամբրոսիոս Գալֆայեան»
(Անուանանալն իշխան (Լուսինեան)»։

Փարիզի մէջ հազար ֆրանքէ պակաս խնդիրներու համար հաշտարար դատարանին դիմում կ'ընէայ, ուր կրնաս դատդ դուն անձամբ տեսնել առանց փաստաբանի օժանդակութեան։

Վերջապէս ներկայացայ դատարան, ուր իշխանին կողմէ եկած էր իր փաստաբանը եւ օրիորդ Մարկըլիթ։

Բաւական զուարճալի էր այդ դատավարութիւնը։

Ամէն անդամ որ ես խօսէի՝ իշխանը կ'անուանէի «պարոն Ամբրոսիոս Գալֆայեան», իսկ իր փաստաբանը զայն կը կոչէր «Նորին Բարձրութիւն՝ Իշխան Լուսինեան»։ Ի վերջոյ հաշտարար դատաւորը դոչեց.

– Նախ հասկնանք, թէ դատը որո՞ւ դէմ է, պարոն Ամբրոսիոս Գալֆայեանի, թէ Իշխան Լուսինեանի։

– Այո՛, Ամբրոսիոս Գալֆայեանի հետ է իմ խնդիրս, պատասխանեցի։

– Իսկ դուք որո՞ն փոխանորդն եք, հարցուց դատաւորը փաստաբանին։

– Իշխան Լուսինեանին։

– Ի՞նչպէս կ'ըլլայ ասիկա։

– Իշխան Լուսինեան պարոն Ամբրոսիոս Գալֆայեանի կեղծ անունն է, ըսի։

Փաստաբանը քաղքեց։

(Շար. 81)

(Շար. Ա. էջէն)

թիւն մը, որ կը չնորհուի երբ դատապարտեալները մէկ տարիէն պակաս են: Այդ պարագային, օրուան մէջ ազատ է եւ դիւերները բանտը կը մնայ: Ներկայիս, Թափի Փիլմ կը դարձնէ եւ ամէն պարագայի մէջ, նիւթական նեղութիւն չունի եւ միշտ կը ընակի ուր ալ Սէնֆէլի առանձնատունը: Փետրուար 3–ին, Թափի կրկին մետիաններու մեծ վրտէքն էր, բայց կը յաջողէր խաղալ բերել բոլոր նկարահաններր եւ տունէն դուրս ելլել աներեւոյթ, մինչեւ Սանթէի բանտը:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 3 / 4)

ԿԱԶԱՏԱՐԻՆ ՊԱՑԹՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Հայաստանին եւ Վրաստանին կազ ապահովող խողովակաշարին Ջէչէնիոյ տարածքին վրայ զոնուող հատուածի մը պայթումէն եռք կազի մատակարարումը կը կատարուի, առժամապէս, նուազ լարի տրամագիծով լրացուցիչ խողովակաշարով: Ելեկտրականութեան արտադրութեան մակարդակը պահպանելու համար կ'օգտագործուին պահեստաւորուած կազի պաշարները, ինչպէս նաեւ աթոմակայանին բոլոր կարելիութիւնները: Ան ներկայիս կը գործէ 370 մեկավաթ ուժգնութեամբ:

*
**

ԻՐԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Ազգային ժողովի նախագահ Բարդէն Արարքցեան ընդունած է Իրանի լիազօր դեսպան Համիտ Ռըզա Նիքքար Խոֆտահանին: Անոնք քննարկած են Ազգ. ժողովի նախագահին Իրան կատարելիք այցելութեան առընչուող հարցեր: Դեսպանը յայտնած է թէ մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասուի այս այցելութեան եւ ան կը խթանէ երկու երկիրներու միջպետական համագործակցութեան զարգացումը:

*
**

ԻՐԱՆ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵԼԵԿՏՐԱԳԻԾԻ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աւարտած է Իրան – Հայաստան 220 քիլօվաթ բարձր լարումով ելեկտրական պիծի Հայաստանի բաժնի շինութիւնը: Փոխ չահաւէտ պայմաններով երկու երկիրներու ելեկտրական համակարգները միացնող այս ծրագրին շրջանակներուն մէջ Հայաստանի տարածքին կառուցուած է շուրջ 42 քիլոմեթր պիծ եւ վերակառուցուած՝ շուրջ 13 քիլոմեթր:

*
**

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՊ–ի երկիրներու ֆութպոլի ախոյեանութեան բաժակի խաղերու Բ. փուլին Երեւանի «Փիւնիկ»ը 0 – 3 պարտուելով Մոսկուայի «Սպարտակ»էն, դուրս մնացած է մրցաշարքէն:

*
**

Աթլէթիզմի ծանօթ անուն Արմէն Մարտիրոսեան Նորվեկիա տեղի ունեցած մարզահանդէսին, 16,46 մեթր հեռաւորութիւն ցատքելով դրաւած է Բ. տեղը:

*
**

Մոսկուա տեղի ունեցած հեծանիւի բաց ախոյեանութեան խումբերու դասաւորման մէջ Հայաստանի ներկայացուցիչները յաջող արդիւնք ձեռք ձգած են դրաւելով երկրորդ տեղը: Արսէն Ղազարեան, Արտեմ Գալստեան, Արմէն Գէօզալեան, Դմիտրի Դեակով, Կարէն Սոլոյեան մրցաշարքի տարբեր ձեւերուն մէջ նուաճած են առաջին դիրքերը:

*
**

Շուէյտի Սունտովալ քաղաքը տեղի ունենալիք երիտասարդական ձմեռնային ողիմպիականներուն կը մասնակցին նաեւ Հայաստանի պատանի մարզիկները, որոնք կը ներկայանան 9 հոգինոց խումբով մը:

Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Զորլու (Զորթեան) եւ զաւակները՝ Լօրան եւ Մաթիէօ

ինչպէս նաեւ Սանտրճեան, Զորլու, Յովհաննէսեան եւ ձանպեռէն ընտանիքները

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց անմոռանալի մօր, մեծ – մօր եւ ազգական-ին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԶՈՐԼՈՒ-Ի (ԶՈՐԹԵԱՆ)

(Ծնեալ՝ Սէտէֆճեան)

մահը, որ պատահեցաւ յեա կարճատեւ անհանգստութեան, Փետրուար 2–ին 85 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Փետրուար 7, ժամը 14–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Փոխան ծաղիկի նուէրները կ'ընդունուին Իսի – Լէ – Մուլինոյի Սրբոց Թարգմանչաց Վարժարանին:

27, Chemin de la Planche
78100 St-Germain-en-Laye

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի ղեկավարն ու անդամները 200–ական ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին, խումբի անդամուհիներէն՝ Օր. Պերճուհիի մօր՝ Տիկին Թաշճեանի եւ Օր. Մարիի մօր՝ Տիկին Տօրումեանի մահուան առիթներով:

Նոյն առիթներով Տէր եւ Տիկին Վարժապետեան 200 Ֆր., իսկ Մինասեան ընտանիք 100 Ֆր. կը նուիրեն Սահակ – Մեսրոպ ղպրոց դասու:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1997 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant. —

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Asistants sanitaires;**
- **Economes.**

Ecrire à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite de candidature: 1er mars 1997.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 8

Տօն է կոստանդնուպոլսոյ Սրբոյ Ժողովոյն (381 թուականին) հարիւր յիսուն Սրբոց Հայրապետացն:

Ժամը 4·30–ին երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին՝ Խորանին վարագոյրը կը դոցուի՝ ամբողջ Մեծ պահքի չրջանին համար, ի նշան Սադամի եւ Եւայի դրախտէն արտաքսումին:

ԾԱՆՕԹ. – Այս երեկոյէն սկսեալ եւ ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան՝ Աւետարանը չեն համբուրեր:

Փետրուար 9–էն մինչեւ Մարտ 31 նեբառեալ՝ Պատկ Օրհնել արգիլուած է:

ASSOCIATION CULTUELLE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE PARIS ET DE LA REGION PARISIENNE

MODIFICATION DES STATUTS DE L'ASSOCIATION

En application de l'article 21 des statuts, vous êtes priés de noter que l'Assemblée Générale Extraordinaire des membres de l'Association se tiendra le :

Mercredi 19 Mars 1997 à 20 heures
au siège de l'Association
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Si la proportion des 2/3 des membres de l'Association n'est pas atteinte, une deuxième Assemblée Générale Extraordinaire est convoquée pour le :

Mercredi 9 Avril à 20 heures
au siège de l'Association
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Le Président
du Conseil d'Administration

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Արնուվիլի կապոյտ թաչէի մասնաճիւղը եւ Հ. Ց. Դ. Նոր սերունդի կառավարենց խումբը երեկոյթ մը կը կազմակերպեն՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15–ԻՆ
Մանրամասնութիւնները յետագային:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՏՕՆ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 6

Տօն է Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն մերոյ՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451–ին) վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց:

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.

Ծայրագոյն Պատրիարքին
եւ կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց

կը պատարագէ՝
ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ԱՐՔ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Գաւազանակիր Հայրապետին

Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր հայերը (ղպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց պաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 6

Ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ժողովը Սրբոց Վարդանանց Ազգային եւ Ընտանեաց Քահանայից տօներու ուրախ առիթով կը հրաւիրէ չրջանի հաւատացեալ ժողովուրդը առաւօտեան ժամերգութեան եւ պատարագի միասնական աղօթակցութեան, որ տեղի կ'ունենան՝
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 6, առաւօտեան ժամը 9–ին, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
339, Ave. du Prado - 13008 Marseille

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Ս. Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՑ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Խտուար Տէրիէլեան խումբը
կը ներկայացնէ՝

«ԵՕԹՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՑՈՒՆ»

եւ

երեւանէն ժամանած երգիչը՝
ՀԱՄԼԷԹ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Շաբաթ, փետրուար 8, ժամը 20·30–ին

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
04 – 91 – 50 – 15 – 09

ASSOCIATION MACHTOTZ

Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne
organise

Cours accéléré d'arménien, 1er niveau pour non-arménophones

Nouvelle session de l'enseignement par la méthode audiovisuelle
22 FEVRIER — 21 JUIN 1997 : *STAGE DE* 50 *HEURES*
le Samedi matin de 9h30 à 12h30
Eglise Arménienne St. Jean-Baptiste — 15, rue Jean-Goujon, Paris 8e
Ces cours s'adressent aux non-arménophones, enfants à partir de 8 ans et adultes, voulant apprendre rapidement à PARLER, LIRE et ECRIRE l'arménien, dans la limite de 600 mots. L'enseignement est assuré par Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN, auteur du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones.*
Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours (soit 12 F. de l'heure).

Cours accéléré d'arménien, 2ème niveau

par professeurs qualifiés :
a) 24 FEVRIER - 30 JUIN 1997 — le Lundi de 19h à 20h30;
b) 22 FEVRIER - 21 JUIN 1997 — le Samedi de 12h30 à 14h.
Ces cours sont destinés aux élèves ayant déjà des notions d'arménien oral et écrit et voulant améliorer leur connaissance.
Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours.
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51 (après 18 heures).

L'ECOLE
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 9 Février à 16 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado – Marseille 8e
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT

Un *week-end* en *Tunisie* ou en *Corse* pour 2 personnes

VENEZ NOMBREUX
Encouragez le développement culturel de nos élèves.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6
JEUDI
6 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վճռամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·044 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.044

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ԲԱԲԳԷՆ ԱՐԱՐՔՅԵԱՆ ԹԷՀՐԱՆԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Ազգ. ժողովի նախագահը Բաբգէն Ա-րարքցեան կարճ այցելութիւն մը կատա-րած է Թեհրան շաբաթավերջին (փետր. 1-էն 3) եւ ունեցած է չարք մը հանդի-պումներ նախագահ Ռաֆսանճանիի, Ար-տաքին նախարար Վելայէթիի, Մորհրդա-րանի նախագահին եւ նախարարներու հետ: Մտորագրուած են կարեւոր պայմա-նագրեր: Բ. Արարքցեանի կ'ընկերանային Արդիւնաբերութեան նախարարը՝ Աչոտ Սաֆարեան, Իրանի դեսպանը եւ ինք ե-րեսփոխաններ: Հայաստանի պատուիրա-կութիւնը հանդիպում մըն ալ ունեցած է Առաջնորդին՝ Ատոռակ Արք.ի եւ համայն-քին հետ:

– Երեւանի վրայ ձիւնել սկսած էր փետրուար 4-ին, բայց ցուրտը այնքան ասոնիկ չէր:

– Ազգ. ժողովի 5-րդ նստաշրջանը ըս-կսած է եւ օրակարգի գլխաւոր նիւթն է պիւտճէի քննարկումը:

*
**

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 4 / 5)

ՍՈԼԱՆԱՅԻ
ԿՈՎԿԱՍ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՕԹԱՆ-ի գլխաւոր քարտուղար Խաւիէր Սոլանա դալ չաբաթ կ'այցելէ Կովկաս: Ան իր պատուիրակութեան հետ Հայաս-տան կը ժամանէ փետրուար 12-ին եւ կը մեկնի 13-ին: Նախատեսուած են հանդի-պումներ Հանրապետութեան եւ Ազգային ժողովի նախագահներուն հետ, ինչպէս նաեւ՝ Արտաքին եւ Պաշտպանութեան նա-խարարներու: Սոլանա դասախօսութիւն մըն ալ կուտայ Ամերիկեան Համալսարա-նին մէջ նախքան այն մամուլի ասուլիսը, զոր կուտան ինք եւ Արտաքին նախարար Ալ. Արզումանեան:

*
**

ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՆՈՐ ԴՊՐՈՑԻ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ

Երեւանի ժողովրդական տնտեսութեան Հիմնարկին մէջ տեղի ունեցած է կառա-վարման նոր դպրոցի հիմնադիր ժողովը, որու ընթացքին ընտրուած են խորհուրդի 11 անդամները: Նախագահ ընտրուած է Հայաստանի Արդիւնաբերողներու եւ Գոր-ծարարներու Միութեան նախագահ Արամ Վարդանեան, փոխ – նախագահ՝ Գրիգոր Կիրակոսեան: Այս առթիւ փաստաթուղթ մը մտորագրած են Երեւանի ժողովրդա-կան տնտեսութեան Հիմնարկը, Հայաս-տանի Առեւտուր – արդիւնաբերական Պա-լատը, Հայաստանի Արդիւնաբերողներու եւ Գործարարներու Միութիւնը, Հայաս-տանի Դրամատուներու Միութիւնը եւ Լիոնի Առեւտուրի Պալատը, ճշդելով ա-նոնցմէ ամէն մէկուն ընելիքները՝ դըպ-րոցին տեղծման, գործունէութեան եւ մասնակցութեան մարզերուն մէջ:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ԿԱՏԱՐԵԼ
ԻՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հակառակ պետական պիւտճէին սահ-մանափակութեան, Հայաստան կը փորձէ կատարել վճարման իր պարտականու-թիւնները՝ միջազգային կազմակերպու-թիւններու նկատմամբ: Այսպէս 1997 Յունուարէն, Հայաստան ՄԱԿ-ի կանո-նաւոր պիւտճէին փոխանցած է 1 միլիոն 279·138, իսկ խաղաղարար գործողու-թիւններու իրագործման համար՝ 425·000 տոլար:

*
**

ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Փետրուար 2-ին «Զուարթնոց» օդակա-յանը էջք կատարած ամերիկեան օդանա-ւը Հայաստան բերած է չուրջ 3 միլիոն տոլար արժողութեամբ դեղօրայք եւ սար-քաւորումներ: Ասիկա 89-րդ «օդային ա-ռաքելութիւն»ն է զոր կը կատարէ Միաց-եալ Հայկական Հիմնադրամը:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ՍԵՒ ՅԱՆԿԻՆ ՎՐԱՑ

Մէյթալ – Նահանգներու Արտաքին գործոց նախարարութեան մարզկային ի-րաւանց Յունուար 30-ի տեղեկագիրը ան-դամ մը եւս մէյղղային հանրային կար-ծիքի ուշադրութեան յանձնեց Թուրքիոյ պարագան: Հոն քաղաքական բնդդիմա-դիրներու կիրարկուած չարչարանքները, բանաի մէջ տեղի ունեցած սպանութիւն-ները յաճախակի բնոյթ ունին. նոյնն է պարագան անհետացած անձերու: Հոլըջ այլ հարց մըն է արտայայտութեան ազա-տութեան սահմանափակումը: Տեղեկա-գրին տուեալներով 1996-ի ընթացքին 135 լրագրող ձերբակալուած է, 11-ը բանտարկուած, եօթը յարձակում կրած եւ մէկն ալ առեւանգուած: Հալածանքի կ'ենթարկուին, կը բանտարկուին նաեւ մարդկային իրաւանց պաշտպանները, պատասխանատուները եւ անոնց փաստա-բանները:

Հարցաքննութեան պատրուակով հսկո-ղութեան տակ առնուած ուսանող – ուսա-նողուհիներ անդամ չարչարանքներու կ'ենթարկուին, նոյնիսկ երբ ոչինչ կը գտնուի զիրենք դատապարտելու համար:

Մանիսայի բանաը այս առումով իր մասին սկսած է խօսեցնել վերջերս երբ հոն հասած է ապահովութեան նոր պա-տասխանատուն: Ան նախապէս պաշտօ-նավարած է հարաւ – արեւելեան չրջանին մէջ ուր փքֆ-ի հետ ճակատումը առօրեայ է. մաս կը կազմէ ոստիկանութեան այն ուժերուն որոնք այդ ճակատումին մղե-ձաւանջը կը կրեն: Այլ տեղեր ուր թըշ-նամի դոյութիւն չունի, իրենք ամէն վայրկեան պետութեան հակառակորդներ կը նշմարեն, Այդ հոգեվիճակով որպէսզի մաքրագործեն քաղաքը, կը սկսին հալա-ծել ձախակողմեան դաղափարներու ծա-ռայողներն ու խաղաղասէրները, անոնց ամէն մէկուն մէջ անիշխանական մը տես-նելով: Այս վճռակամութիւնն ալ կը յան-դի 16 – 18 տարեկան երիտասարդներու ձերբակալութեան, խոշտանգումներուն:

Մարդկային իրաւանց միջազգային դաշնակցութեան տեղեկագիրն ալ կ'ըսէ թէ անցնող տարուան ընթացքին Ազգային ապահովութեան դատարան առաջնոր-դուած են 11 – 14 տարեկան 28 պատա-նիներ ու 14 – 17 տարեկան 244 երիտա-սարդներ:

Դատ մը բացուած է Մանիսայի ոստի-կաններէն տասնին դէմ որոնք սակայն չեն կալակայուած ու կը շարունակեն դոր-ծել: Ու արեւմտեան չրջանակներ դար-մանք կը յայտնեն կէս – դինուորական այդ առեանին փութկոտութեան որ առանց ապաւելու ոստիկաններու դէմ բացուած դատին աւարտին, կը դատապարտէ երի-տասարդները:

Թիւնները՝ միջազգային կազմակերպու-թիւններու նկատմամբ: Այսպէս 1997 Յունուարէն, Հայաստան ՄԱԿ-ի կանո-նաւոր պիւտճէին փոխանցած է 1 միլիոն 279·138, իսկ խաղաղարար գործողու-թիւններու իրագործման համար՝ 425·000 տոլար:

*
**

ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Փետրուար 2-ին «Զուարթնոց» օդակա-յանը էջք կատարած ամերիկեան օդանա-ւը Հայաստան բերած է չուրջ 3 միլիոն տոլար արժողութեամբ դեղօրայք եւ սար-քաւորումներ: Ասիկա 89-րդ «օդային ա-ռաքելութիւն»ն է զոր կը կատարէ Միաց-եալ Հայկական Հիմնադրամը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՈՏՆԱՁԱՑՆԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՑ

Անգարայի թաղապետութիւններէն Սին-ճանի մէջ անցեալ չաբաթավերջին կրօ-նամոլ տարրերու կողմէ կազմակերպը-ւած հանրահաւաք մը մեծ փոթորիկնե-րու պատճառ է քաղաքական մարզին մէջ: «Երուսաղէմի երեկոյ» անուանուած համախմբումը որուն մասնակցած էր Ի-րանի Անգարայի դեսպանն ալ, լաիք վարչակարգին դէմ արտայայտութիւն-ներու, լողունգներու, ճառերու սանձար-ձակ բեմ մը եղած էր, աթաթիւրքեան սկզբունքներու բացայայտ ոտնակոխու-մով: Այս պարագան բուռն հակազդեցու-թիւններու պատճառ եղած է երկրին մէջ ու ծանր ամբաստանութիւններ կ'ուղղը-ւին իշխանութեան գլուխ գտնուող կրօ-նամէտ կուսակցութեան:

Գաղտնիք չէ որ վարչապետ Էրպա-քան ու իր կուսակցականները ամէն առի-թով կրօնական վարչակարգ հիմնելու ձգտումներ կ'արտայայտեն, չարիաթի կոչեր կը հնչեն: Սինճանի ցոյցը այն-պէս կը թուի որ բաժակը յորդեցնող կա-թիլը եղած է ու մամուլը օրեր առքն ալ էջեր կը յատկացնէ երեւոյթին:

Փետրուար 5-ի թերթերը կը տեղեկա-ցընէին թէ նախորդ օրը մայրաքաղա-քին զրահապատ միաւորումներու գըլ-խացին հրամայլերու եւ դինուորական այլ վառքերու չարասիւն մը ցուցադրա-կան երթ մը կատարած է Սինճանի գըլ-խաւոր պողոտայէն: Ընդհանուր մեկնա-բանութիւնը այն է որ բանակը անտար-բեր չէ պատահածին ու լուռ աղդարա-րութիւն մը ուղած է ուղղել երկրին լաիք կարգերուն սպառնացողներու: Ներքին նախարարութեան հրահանգով ալ պաշ-տօնանկ եղած է Սինճանի թաղապետը որ հաւանօրէն դատուի Ապահովութեան պե-տական տեսանին առջեւ:

Մինչ դինուորական հարուածի մը չը-չուկները օրէ օր աւելի լսելի կը դառ-նան, էրպաքան անդրդուելի կը ձեւանայ: Ան մինչեւ իսկ մամուլը ամբաստանած է պատահարները չափազանցելու միդքով ու ակնարկելով հրաապլերու երթին, ը-սած. «ի՞նչ է պատահեր. Հանրապետու-թեան տօնին օրն ալ 240 հրապայլ չքերք կը կատարեն»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ծայրագոյն հիւսիսը ահա-ւոր արկած մը պատահած է փետրուար 4-ին, իրիկուան դէմ, երբ բանակի եր-կու թռանիներ բախում ունեցած են, ո-րու հետեւած է պայթում մը: 73 զին-ուորականներն ալ մեռած են: Անոնք կ'ուղղուէին դէպի հարաւային Լիբա-նանի գրաւեալ չրջանը: Կը կարծուէր որ մչուշը պատճառ եղած է արկածին: Թը-ռանները պայթուցիկ կը փոխադրէին:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՖՐԱՆՍԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋ ԿԸ ԳՏՆԷ ՇԱԲԱԹ ՕՐ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը փարիզ վերադարձաւ Զորեքչաբթի օր, փետր. 5-ին: Նախորդ օրը, ինչպէս ընդհանրա-պէս, չատ ծանրաբեռնուած յայտագիր մը ունեցած էր: Երեքչաբթի առաւ, Լիոնի մէջ, յաջորդաբար կ'ընդունուէր քաղաքա-պետ Ռ. Պաւի, ապա՝ նահանգապետա-րանը Ռեժիս Կիյոյի կողմէ, Ձերեկին ճաշի հիւրն էր Պիւլլիւքեան Հիմնարկին Սէն – Սիր օ Մոն տ'Օր:

Որոշ յապաղումով, ժամը 15-ի չուրջ, Գարեգին Ա. իր չքախումբով կը հասնէր Տէսին եւ մուտք կը գործէր Ս. Աստուա-ծածին եկեղեցին, ուր պինք կ'ողջունէր հոգեւոր հովիւը՝ Ղեւոնդ Քահանայ: Հոս ալ, Կաթողիկոսը կ'արտայայտուէր հա-յերէն եւ ֆրանսերէն, յիշելով թէ առաջին անգամն է որ Տէսին կը գտնուէր, ցարդ ան միայն քարտէսի վրայ վայր մըն էր երեն համար: Աբարողութեան աւարտին Կաթողիկոսը, իր չքախումբը եւ բարմու-թիւնը կ'ուղղուէին դէպի Նահատակաց Յուշարձանը, ուր ծաղկեպսակ մը կը դը-նէր, յետոյ քանի մը խօսք կ'արտասանէր կազմակերպիչ յանձնախումբի մէկ ան-դամը, ապա՝ Կաթողիկոսը որ կը չեշտէր թէ մեր կեանքով պէտք է ապտակ տանք անոր որ մեզ սպաննել ուզեց եւ օրինակ ըլլանք, հզօրացնելով Հայրենիքը: Քա-ղաքապետ՝ Փիէր Քրէտող կ'ընդունէր Կաթողիկոսը եւ հետը կ'ունենար առան-ձին տեսակցութիւն մը: Աւելի ուշ, Թո-պրոկան սրահին մէջ է որ Տէսինի հայու-թեան հետ հանդիպում մը կ'ունենար: Ասոնք կ'առնէին քաղաքապետը, Պր. Միր-ղոյեան, հուսկ՝ Կաթողիկոսը:

Եղած են նաեւ նուէրներու փոխանա-կումներ Կաթողիկոսին եւ քաղաքապետին միջեւ:

Տէսինէն Կաթողիկոսը կ'անցնէր Շար-վիէօ եւ Հրաշափառով մուտք կը գործէր Ս. Նշան եկեղեցին, ուր ծաղկեպսակ մը կը դնէր ցեղասպանութեան յիշատա-կարանին, իրիկուան մօտ կ'ընդունուէր քաղաքապետին կողմէ:

Պաշտօնական այցելութիւն մը տալէ ետք Վիլէօրպանի քաղաքապետարանը, կը վերադառնար Լիոն ուր մամուլի ա-սուլիս մը տեղի կ'ունենար:

Զորեքչաբթի առաւօտ ժամը 11-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կ'այցելէր փարիզեան չրջանի այն եկեղեցին ուր դեռ չէր գացած, Շաւալի Ս. Գրիգոր Լուսա-ւորիչ:

Այս մասին եւ նոյն օրուան եւ յաջորդ օրուան յայտագրին կ'անդրադառնանք յե-տագային:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին այցե-լութիւնը վերջ կը գտնէ Շաբաթ օր, փետրուար 8-ին:

Թռանիներուն բեկորները մեծ վնասներ պատճառած են նաեւ հոն ուր ինկած են:

ՄԻԼՈՍԵՒԻՉ կրկին դիրք փոխեց եւ տրամադիր է տեղի տալու ընդդիմու-թեան: Կը խոստանայ որ օրէնք մը պի-տի քուէարկուի հասաստեղով ընդդիմա-դիրներու յաղթանակը թաղապետական ընտրութիւններուն: Նոյեմբեր 17-էն ի վեր (ընտրութիւններու թուականը), Մի-լոսեւիչ չուարամի կը մատնէ ընդդի-մութիւնն ու աչխարհը փոփոխական իր

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՀԵՒԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Հայաստանի մէջ նոր վարչապետի ու նոր կառավարութեան մը ներկայութիւնը պատճառ է որ մամուլը իրերայաջորդ հարցազրոյցներ հրատարակէ նոր նախարարներու հետ: Յունուար 18–ի «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը կրթութեան ու գիտութեան մարզին նոր տիրոջ՝ նախարար Արտաշէս Պետրոսեանի հետ Անահիտ Աղամեանի կատարած զրոյցով օրակարգի կը բերէ բաւական փշոտ հարցերու կծիկ մը:

Ծանօթ է որ մէկ կողմէն ամբողջատիրական վարչակարգէ մը ժողովրդավարութեան անցքը, առոր գործնական ո՛չինչով պատրաստ ըլլալու պարագան, միւս կողմէ՝ Ա. Բլէհեանի նախարարութեան շրջանի քիչ մը խիղախ քայլերն ու անոնց յաճախ կամայական մեկնաբանութիւնները փոթորիկներու պատճառ եղան ամէն նէն կենսական այս բնագաւառին մէջ: Վերջապէս, կիրքերը հանդարտած ըլլալ կը թուին նոր նախարարին նշանակումով:

Արտաշէս Պետրոսեան գիտնական է: Այս բնորոշումը չի սահմանափակուիր Բիւրականի անոր գործունէութեամբ. աստեմատքի զանազան կեդրոններուն կողմէ եւս հրաւիրուած, մեծարուած է որպէս այդ: Այս պարագան նոյնիսկ հարց տալու մղեց շատեր թէ որքա՛ն տեղին էր գիտութեան մարզին զեղչել նման ուժ մը, ի վերջոյ վարչարարական աշխատանքի սիրոյն. որովհետեւ, որքան ալ մեծ ըլլայ առաջինը երբեք չէ քակուիր անոր հաստատամտութիւնը, դժուար է երեւակայել որ կրթութեան ու գիտութեան աշխարհին տիրութիւնը բաւարար կորով ու ժամանակ ձգէ ուրիշ բանով զբաղելու:

Ինչպէս ինք կը սահմանէ ինքզինք՝ «նախ գիտնական», առաջ պէտք է ենթադրուի «կեանքին ու գործին վերաբերմունքի որոշակի համակարգ»: Նաեւ հետեւութիւնները փորձի վրայ հիմնելու, որոշումները ընդհանրացումներէ քաշեցնելու երեւոյթ: Ահիկա սխալներու հաւանականութիւնը կրճատող միջոց կը նկատէ Ա. Պետրոսեան:

Կրթութեան ու Գիտութեան ներկայի նախարարութիւնը կը միացնէ Լուսաւորութեան ու Բարձրագոյն Կրթութեան եւ Գիտութեան նախկին երկու նախարարութիւնները: Ահիկա ալ պատճառ է որ կառոյցի, պաշտօնէութեան հարցեր դոյութիւն ունենան: Նոր կարգաւորումով երեք փոխ – նախարարներ եւ Գիտութեան, Բարձրագոյն Կրթութեան, Հանրակրթական ենթաբաժիններ դոյութիւն պիտի ունենան: Այս բաժանումին նպատակն է հեռանկարները յստակացնել ու պատասխանատուութեան մակարդակը բարձրացնել:

Պատասխանելով առաջնահերթութիւններու մասին հարցումին, նախարարը կը յիշէ դասագիրքերու հարցը: Կայ ուսումնական նոր ծրագրերի պատրաստութիւնը: Ցառաջիկայ ամիս ծրագրուած է յանձնախումբ մը կազմել որուն գործը պիտի ըլլայ նկատի ունենալ տասնամեակներու եւ վերջին երկու տարուան փորձառութիւնները, անոնցմէ մեկնելով պարզել վերջնական պատկերը: Այդ յանձնաժողովը պիտի դրազի դասագիրքերու հարցով ալ: Այս մարզին մէջ նախարարը կարեւոր կը նկատէ ոչ թէ սա կամ նա դասագիրքին թերութիւնը, կամ արժանիքը, այլ հետեւելի դաղափարախօսութեան ճշդումը: Պէտք է հետեւիլ համաչխարհային մօտեցումին որ կը ջանայ երկխօսութիւն հաստատել դասագիրքին եւ աշակերտին միջեւ. մինչդեռ, Հայաստանի մէջ կիրարկուած մեթոդը կը հակի դէպի դասական մօտեցում: Ուսուցիչն է որ պիտի կրնայ փոխանցէ աշակերտին, իսկ դասագիրքը օժանդակ միջոց է: Ընտրելի ձեւը պիտի որոշէ յանձնաժողովը, երկու ձեւին կողմնակիցներն ալ մտիկ ընելէետք:

Ներկայիս, կան այլ հարցեր ալ: Ամէնուն հիմքը կը կազմէ ընկերայինը: Ներկայի խնդիրները յանձնուած են տեղական իշխանութիւններու, որպէսզի լուծումին: Մանկապարտէզները կը պատկանին համայնքներուն, 1400 դպրոցներուն գերակշիռ մասը մարզերուն եւ քաղաքապետարանինն են: Երեւանի 200 դպրոցներէն 12 յատուկ դպրոցները միայն նախարարին ենթակայութեան տակ են:

Կայ բարձրագոյն ուսման մասնաւոր հաստատութիւններուն կարդավիճակի հարցը: Անկախութենէն ի վեր գոյութիւն ունին այդ հաստատութիւնները, յատուկ արտօնագրով: Ընդհ. արդէն 20 հազար ուսանող եւ մօտ 3 հազար ՀՀ–ական երկրներէ: Հարցը անոնց պատասխանատուներուն հետ տեսակցութեան մակարդակին է:

Ներկան «հիանալի ժամանակաշրջան, սարսափելի հետաքրքիր» կ'որակէ նախարարը, աւելցնելով՝ «ամենամեծ երջանկութիւնը այն է երբ ցնդատակներ կան եւ խնդիրներ»:

Զրոյցին վերջին մասին մէջ պատասխանելով ուղղակի իր անձին վերաբերող հարցումին, կը ժխտէ նոր պաշտօնով դիտնականի ասպարէզին վերջ տալու միտքը: Կ'ըսէ թէ միշտ ժամանակ կը գտնէ դրազելու երիտասարդ գիտնականներու, աւարտաճառ պատրաստող իր ուսանողներուն հետ ու ճշդելու անոնց աշխատանքն ու յետագայ ընթացքը: «Գիտութիւնն ինձ համար հարազատ տարերք է, որից հրաժարուելը հաւասարազօր է սեփական եսից հրաժարուելուն»:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓՈՐԻՋ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

Համազգայինի դրական մշակութային յանձնախումբը խիստ գնահատելի գաղափարը ունեցած էր իր հերթական դասախօսութիւններէն մէկը նուիրելու Շաւարշ Նարդունիի, դաղութիս տիրական դէմքերէն մէկը, որ գրեթէ մոռցուած էր իր մահուան երեսնամեակին նախօրեակին:

Յանձնախումբին կողմէ, Տիկին Սիլվա Հալէչեան ներկայացուց օրուան դասախօսը՝ Յակոբ Պալեան, տալով անոր կենսագրական հակիրճ գիծերը իր ծննդավայր՝ Հալէպէն Պէյրութ ուր չարունակած էր բարձրագոյն եւ համալսարանական ուսումը, գարձած գրականութեան եւ լրագրութեան տոքթոր, ապա դասաւանդած Ն. Փալանճեան ճեմարանը, եղած առենապետ Համազգայինի վարչութեան, նախքան Ֆրանսա փոխադրուիլը 1974–ին, ուր յաջորդաբար նախաձեռնած էր Մարսէյլի Համազգայինի դպրոցի հիմնադրութեան, չորյան մը վարած «Կամք»ի խմբագրութիւնը, հուսկ՝ տասը տարի է անօրէնն էր ԱՅՐ – ԷՖ – ԷՄ ձայնասփիւռի կայանին:

Յակոբ Պալեան աւելի քան ժամ մը ներկայացուց Շաւարշ Նարդունին, գործը խորապէս եւ սպառիչ կերպով ուսումնասիրած էր, ինչ որ պատճառ եղաւ թերեւս որ խտացած պատկեր մը կարելի չըլլայ ներկայացնել, մանաւանդ անոնց – ըլլ– բախտաբար մեծամասնութիւն – որոնք չէին ճանչցած Նարդունին, թերեւս ոչ իսկ անունը լսած երբէք հայ մամուլ չեն կարդար:

Շաւարշ Նարդունի նաեւ, իր ամբողջ կեանքի երկայնքին, սերտ կապ ունեցած է «Յառաջ»ի հետ, որու օդնական խմբագիրը եղած է Շաւարշի կոդքին թերթին սկզբնական շրջանին, ապա մանաւանդ անոր մահէն ետք, չուրջ տասը տարի եւ մանաւանդ մնայուն աշխատակիցը: «Յառաջ»ի խմբագրատունը ունէր իր դրասեղանը, ուր կը վարէր նաեւ իր «Հայ Բոյժ»ի խմբագրութիւնը: Այս իրողութիւնը, այլ մանաւանդ Շ. Նարդունիի արժէքը, ըստ փիւռքի որպէս մեր մտաւորական գլխաւոր դէմքերէն մէկը, բաւին ամէնէն ճշգրիտ եւ ազնիւ խմաստով, պատճառ են որ լայն հատուածներ տանք Յակոբ Պալեանի դասախօսութենէն: Ան սկիզբէն իսկ, կարդալէ ետք քանի մը տող Նարդունիի «Գիւղիս սուգը» գրութենէն, լաւագոյնս բնորոշեց զայն սա խօսքերով. –

«*Հայկական Սփիւռքի վաւերական արտայայտութիւններէն է Շաւարշ Նարդունի, այդ հարազատութեան բերումով ալ հայ մտքի մեծերէն մին: Սերունդ մը զոր նորերը չեն ճանչնար, որ գանազան տեղատուութիւններու պատճառով, սեփականութիւնը պիտի դառնայ մատենադարանները: Իր հայրենի բնաշխարհէն պոկուած, բայց զայն իր հետ մշակոյթի մեծ աւազան՝ Փարիզ՝ բերած էր, իր հայկականութեան ամուր ենթահողը դարձնելով այդ յաւերժական Աչխարհը, իր պատկերներով, ձայներով, հոգիով, կեանքով, Բանի կարկաչով: Այս հանդիպումն կէտին վրայ, անկեղծիք եւ անզիջում, իր նոր եւ ինքնատիպ դիմագիծը ստեղծած ամբողջական մտաւորական մըն է, որ Ներկայ էր հայ կեանքի բոլոր ճակատներուն վրայ, անդուլ եւ անդադար, ժամանակէն ծուէն մը իսկ չկորսնցնելու հեւքով, մղձաւանջով: Յանձնառու եւ բաց, առանց կողմնապաշտ ըլլալու, կողմը Հայութիւնն էր, զոր ամէն բանէ վեր դասելու ասպետական շունչը պահեց անադարտ: Անխարդախ՝ ճա՛ւ այսօր, երբ իր ժառանգութիւնը աչքէ անցնելու բաղութիւնը կ'ունենանք: Մեծ բաղաքակրթութեան եւ լուսաւոր մշակոյթի ոստանը չխաթարեց արմատախիլ Հայուն տեսիլը: Տեսլապաշտ մը՝ որուն առօրեային մաս կազմեցին հայ գիրը ու գրականութիւնը, Հայոց պատմութիւնը, ազգի մեծութեան անխախտ գիտակցութիւնը եւ ազգի լինելութիւնը: Արտակարգ մարդ մը որ անսաց իր կոչումին եւ ամբողջական յանձնառութեամբ գիտցաւ փակագծի մէջ դնել սեփական ասպարէզը եւ բարոյութիւնը: Կոթողական տիպար մը»...:*

Շարունակելով Նարդունիի ներկայացումը, որպէս մտաւորական, դրագէտ, բանաստեղծ, բժիշկ, այլ մանաւանդ հոմուտ միտք, մոլեռանդ պաշտպան հայ լեզուի որու պաշտամունքն ունէր, Յակոբ Պալեան կուտար նաեւ կենսագրական տեղեկութիւնները:

Շաւարշ Նարդունի (Ադվադեան) ծնած է Ամասիա, 1898 Փետր. 14–ին Տեառնդառաջի օրը, ուր առնելէ հետ իր նախնական ուսումը, չարունակած է Ամասիոյ կեդրոնական վարժարանը: Նարդունի, կ'ըսէր դասախօսը՝ «հոգեկան «տաճարութեան» անմոռանալի մասնիկն էր Ամասիան»: Նարդունի ապա կ'անցնէր Պոլիս, հուսկ՝ Փարիզ ուր կը կատարէր բժշկական իր ուսումը: Յ. Պալեան կը չարունակէ. –

«*Նարդունի իր գիտակցական եւ ստեղծագործական կեանքը բացառաբար ապրեցաւ Ֆրանսայի մէջ, մասնաւորաբար՝ Փարիզ: Այցելած է Ֆրանսայի զանազան բաղաքները, նաեւ Միջին – արեւելեան հայկական գաղութները, սակայն իր աշխատանքի վայրը եղած է Փարիզը, որու եռուն մշակոյթէն, թատրոնէն, գրականութենէն, օփերայէն, ստացած է սքանչելի որ գիտէ հարստացուցած է, առանց երբեմ օտարացման առաջնորդելու: Ընդհակառակն, հարուստ մշակոյթի հետ շփումը ազգային մշակոյթի բարմացման եւ յառաջդիմութեան նպաստած է:*

*Նարդունիի մտաւոր հսկայ ժառանգութիւնը կարելի չէ գրեթէ նկատի առնել, նախ անոր համար տակաւին չկայ իր գործին մատենագիտութիւնը, չէ կատարուած հաւաքման աշխատանքը: Եթէ այդ աշխատանքը կատարող մը գտնուի, անոր ընդմէջէն կարելի կ'ըլլայ հետեւիլ Ֆրանսայի մէջ ծաւալած ազգային – մշակութային կեանքին, եւ դեռ կարելի կ'ըլլայ ընկերա – բազմակողմանի երեւոյթներ եւ հոլովոյթ վեր առնել· խորհրդային Հայաստան եւ արտասահման, գրական ուղիներու որոնում, լեզուամշակութային խնդիրներ, մամուլ եւ հրատարակչութիւն, տպարաններ, եւայլն: Շաւարշ Նարդունի, ինչպէս իր սերնդակիցներու արժանաւորները, հայ մանկապարտէզներու դասախօսներ չէին, նիւթի մը կամ ժամանակաշրջանի մը մասնագէտներ: Անոնք արատաւոր էին բազմաթիւ եսակատներու վրայ գործել, իրենք զիրենք սպառել, ազգային հրամայականներու անսալով: Ոմանց պարագային՝ ապրուստի հրամայականով: Անոնց շարքին՝ վաւերական բանաստեղծներ»:

Յ. Պալեան յիշեց թէ Նարդունի պաշտամունքն ունեցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան, դիջում չէ կատարած ազգի իրաւունքներուն գծով, տալով հատուածներ անոր խօսքերէն կամ գրութիւններէն ու չեչտեց գրագէտի անոր հանդամանքը, նոյնիսկ երբ ան յօդուած կը գրէ օրաթերթի համար: Անդրադառնալով կրկին հայ լեզուի նկատմամբ անոր ունեցած պաշտամունքին, դասախօսը կ'ըսէ. –

«*Շեշտեցինք հայ լեզուին նկատմամբ ունեցած իր բացառիկ սէրը, կիրքը: Այդ կը վկայեն իր զոյգ հատորները՝ ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ, պաշտպանութիւն հայ լեզուի – Առաջին հատորը լոյս տեսած է «Յառաջ»ի տպարանէն, Փարիզ, 1967–ին, իսկ երկրորդ հատորը լոյս տեսած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան տպարանէն, Անթիլիաս, Լիբանան, 1969–ին, ներածական գրած է Գարեգին Եպիսկոպոս, այժմ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս: Ներածականին մէջ կը կատարուի քնորոշ սահմանում մը· «Նարդունիի հայապետական սպասը իրացած վաստակով մը չէ բնորոշուած որքան ոդիով մը»: Նարդունի հայ լեզուի եւ մշակոյթի մասին երբ կը խօսի, մի՛շտ ի մտի ունի ազգը, Մշակոյթը կը համարի Հայութեան կայսրը: Գրերու Գիւտին, Մեսրոպի եւ Հայ Մշակոյթին մէջ կը տեսնէր հայութեան յաւերժացման հիմերը»:*

Յ. Պալեան իր դասախօսութիւնը վերջացուց հետեւեալ հատատումներով. –

«*Ոմանք կրնան հարց տալ թէ ինչո՞ւ խօսիլ Նարդունիի մասին, երբ իր մահէն երեք տասնամեակներ անցած են, իր ժամանակակիցները կը շիջին եւ նորերն ալ չեն ճանչնար. զիս, չեն ալ կրնար ճանչնալ, այդ տրամադրութիւնն ալ չունին: Նորերու անմիջական հետաքրքրութեան բաւարարութիւն տուող ոչ վէպ ձգած է ոչ ալ ծանօթ գրականութիւն: Եթէ Մալհերպ կամ Պուալօ չներկայացուին գրականութեան դասագրքերու մէջ, կը կարծէ՞ք որ պիտի գտնուին Ֆրանսացիներ որոնք գրատուն պիտի երթան այդ հեղինակներու գործերը գնելու: Մեծ ազգերը իրենց ազգային – մշակութային ժառանգութիւնը կը համարկեն, կը դասեն իրենց կրթական ծրագիրներուն մէջ, որպէսզի ազգի փիզիքական շարունակողները դառնան նաեւ ազգի ոգեկան շարունակողները, չըլլան ամբոխ որուն կարելի է թուանշանները պիտակ փակցնել, գումարտակներու կամ խումբերու բաժնելով: Նարդունի եւ իր նմանները, մտաւորականներ եւ գրագէտներ, պիտի տառապին իրենց ժամանակին մէջ ընդելուզուած ըլլալու մեղքէն, որովհետեւ աւելի կ'արձագանգեն ժամանակակիցներու եւ անոնց անմիջական պահանջներուն, կարիքներուն, քան նոյն այդ ժամանակակիցները եւ յաջորդ սերունդները հետաքրքրելու կոչուած ընդհանրական նկարագրով գործեր ստեղծման: Նարդունիի էջերը կրնան հետաքրքրել, եւ մեծապէս, ժամանակակից ընթերցողը, բայց կը կարօտին ներկայացման, դասաւորման, ինչպէս այդ կ'րնեն, օրինակ, գրականութեան գրքեր, ներկայացում՝ ըստ նիւթի եւ ըստ պատմախաղաքական շրջանակի: Նարդունին պէտք է դիտել եւ ներկայացնել որպէս ժամանակաշրջանի մը հարցերուն, հարցադրումներուն. խռովքներուն վկայարանը, լիֆֆրանոը, մասնաւորապար՝ Ֆրանսայի մէջ նոր ծաղկող եւ նուաճում արձանագրած գրականութեան, ինք՝ նոյն այդ գրականութեան յառաջամարտիկներէն: Ճիշդ է որ, պատմութեան վերապահած անակնկալով, այդ օրերուն Փարիզ յայտնուած էին արդէն չափահաս կամ բոլորովին նոր դէմքեր, 1915–ի խորշակէն հազիւ տասը տարի անցած, որոնք հետզհետէ արտադրեցին, հակառակ կեանքի դաժան պայմաններուն, Զօպանեանէն մինչեւ կարապետ Փոլատեան, անցնելով Շաւարշ Միսաքեանէն, Շաւարշ Նարդունիէն, Շահան Շահնուրէն, վազգէն Շուշանեանէն, Որբունիէն, Հրաչ Զարդարեանէն, Թոփալեանէն, Նիկողոս Սարաֆեանէն: Իսկ ընդհանուր մթնոլորտի գոյացման համար, կարելի է այս առնուններուն վրայ գումարել ուրիշներու ներկայութիւնը, նոյնիսկ խորհրդանշա-*

Ոչ միայն ներկային առջեւ ծառացող հարցերը լուծելու, այլ նաեւ նոր հասնող սերունդներու յարմարագոյն հեռանկարներ պատրաստելու պատասխանատու մարդն է Ա. Պետրոսեանի դլխաւոր ծածը: Ցատկապէս արժէքներու, չափանիշներու դլխիվայր շրջած հայաստանեան ներկային մէջ, արդէն ուշացած անհրաժեշտութիւն է այլասերումները սանձելու գործը: Մանկապարտէզին մինչեւ համալսարան, փողոցի սեղանիկ ու կրպակներէն մինչեւ մեծ վաճառատուներ, կայ երիտասարդութիւն մը որ առանց մեղաւորը միշտ ինք ըլլալու, կարծեց թէ անկախութիւնը կը նշանակէ սահմանի, օրէնքի, կանոնի, սանձի ընդյում: Այս իրավիճակին մէջ կրթութեան նախարարին գործունէութեան դաշտը լայնօրէն կը զանգ կրթական ու գիտութեան համակարգը: Բլէհեանի պաշտօնավարման վիճայարոյց, աղմկոտ եւ հետեւաբար ոչ շատ արդիւնաւոր շրջանէն ետք, Ա. Պետրոսեանի նախարարութեամբ պէտք է արձանագրուի դրականներու դումար մը:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

կան ներկայութիւնը, ինչպէս՝ Ահարոնեան, վրացեան, Ռուբէն, Խատիսեան, եւայլն: Իսկ պատկերը կ'ամբողջանայ եթէ նկատի ունենանք արուեստագէտները, որոնցմէ շատեր շարունակեցին ապրիլ եւ արտադրել, երբ դադրած էր ընդհանուր շարժումը, որուն վերջին փայլատակումը հանդիսացաւ Անդաստանը, պարբերագիրք գրականութեան եւ արուեստի: Այս եռեակի մէջ մշտնջենաւոր ներկայութիւն եւ նպատակ այլեւայլի եւ ամբողջական իմաստաւորում կը պատշաճի իրեն որ գիտցաւ տեսնել գրադարանները եւ մշակոյթի աշխատանքները բերել ժողովուրդին: Այս բոլորի յայտնաբերման բեմը եղաւ մասնաւորաբար «Ծառայ»ը, հակառակ անոր որ բազմաթիւ գրական ուրիշ թերթեր լոյս տեսան, համեմատաբար կարճ կամ երկար ժամանակամիջոցներով: Գրական էջնիադանները կրնան հարց տալ թէ ի՞նչ պիտի մնայ այս կամ այն գրողէն որպէս ժառանգութիւն: Այս հարցումը ուղղելու համար Նարդունիի պարագային, նախ աչքի առաջ պէտք է ունենանք իր գործի ամբողջութիւնը, եթէ նոյնիսկ այդ պիտի կատարուի գրականութեան պատմութեան համար: Ապա միայն կարելի կ'ըլլայ վերլուծում կատարել եւ կարծիք կազմել: Ներկայ հանգրուանին նա'ւ պէտք է ճանչնալ Նարդունին, մարդ մը որ սպասարկեց *Հայոց փոքր ածուին*, ուր *մեծ գործեր կան կատարուած*, ինչպէս կ'ըսէ Խորենացի:

... փորձեցի Նարդունիի գործին ընդմէջէն գտնել անխարդախ անձի մը մտածումները, անոր մտքի ոլորապտոյտները: Եթէ չըլլայ «Ծառայ» օրաթերթը, գրեթէ ոչ ոք, պարզապէս ոչ ոք կը յիշէ Նարդունի խօսքն ու գիրը: Մինչդեռ, մեր ներկայ պայմաններուն մէջ, երեսուն տարիներու հեռատեսութենէ, *մտաւորական Նարդունի* մեզ կրնայ լուսաբանել»:

Այս չհեկեկաց դասախօսութեան աւարտին եղան հարցումներ Նարդունիի, դիրքերուն տարածման եւ նման հարցերու շուրջ:

Ա. Մ.

ՍՏԱՑԱՆ

ՐՈՍՓՈՐԻ ԵՒ ՄԱՐՄԱՐԱՑԻ
Ա.ՓԵՐՈՎ
(ձամբորդական գրութիւն)
ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
Երեւան, 1996

ԼԵԶՈՒԻՆ՝ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՁԱՇԱԿ

Իսրայէլի քաղաքական աշակոլմեան դէմքերուն մէջ հետզհետէ կ'աւելնայ պաղեստինեան պետութեան մը կողմնակից, կամ առնուազն նման պետութիւն մը ընդունելու պատրաստակամ դիրուղեներու թիւը: Կարեւոր փոփոխութիւն է այս երեւոյթը, յատկապէս երբ յիշուի որ Կոլտա Մէյր նոյնիսկ կը մերժէր «պաղեստինցի» կոչուած ժողովուրդի մը գոյութիւնը, իսկ Պէկին կը խօսէր միայն «ահաբեկչական կազմակերպութեան» մը մասին որ «ինքզինք ՊԱԿ կ'անուանէր»:

Այսօր, թէեւ պէտք է ըսել որ Հրեաններուն մօտ կեցուածքի այս նորութիւնը դաղափարական յանկարծակի փոփոխութեան արդիւնք չէ. ան կը յայտնուի երբ իրականութիւնը փոխակերպուած է արդէն:

Կատարուած հետազօտութեան մը համաձայն, Պաղեստինցիներու նկատառումը իսրայէլեան մամուլին մէջ, լուրջ փոփոխութիւն կրած է 1985 – 1995 տասնամեակին: Անոնք այսօր կը նկատուին առաբական աչխարհին ամբողջական ու անջատ մէկ մասը: Այլեւս վերջ դաած է Պաղեստինցիները անորոշ պնդուած մը նկատելու մօտեցումը:

1981–ին իսրայէլեան պատուիրակութիւն մը բանակցելու դացած էր Եգիպտոս, դրաւեալ հողամասերու եւ Քէմփ Տէյվիտի համաձայնութեան մասին: Եգիպտացիները որոշած էին պիրենք հիւրընկալել Ազեքսանդրիոյ ծովեզերեայ չքեղ մէկ պանդոկին մէջ որ «Պաղեստին» կը կոչուէր. Հրեաները խստիւ մերժեցին հոն իջեւանիլ, այդ անունին պատճառով: Բազմաթիւ են նման օրինակները: Այս պատկերէն եանք, այսօրուան կացութիւնը իսկական յեղափոխութիւն կը նկատուի: Թէ՛ վարչապետ Նեթանիահու, թէ՛ իր նախարարները, աշակոլմեան բոլոր հոսանքներու ներկայացուցիչները առանց վարանումի կը խօսին «պաղեստինեան իշխանութեան», «պաղեստինեան խորհուրդ»ին մասին: «Պաղեստին» անունին դործածութիւնը յատակ ցուցանիշ կը նկատուի այն բանին որ Հրեաները կ'ընդունին անոնց յատուկ ինքնութիւնը եւ իրաւունքները արաբական աչխարհին մէջ: Ատիկա կը նշանակէ նաեւ թէ անոնք որեւէ Արաբներ չեն զորս կարելի ըլլայ բնակեցնել եւ համարկել դրացի երկրի մը մէջ: Մինչդեռ, մինչեւ 70–ական թուականներու վերջերը իսրայէլեան սպասարկութիւնները միշտ կը կրկնէին որ արաբական երկիրները պարտ էին ընդունիլ «Պաղեստինէն մեկնած Արաբները»: Այսօրուան մօտեցումը կը նշանակէ թէ Իսրայէլացիները այսուհետեւ համաձայն են երկիրը երկու ժողովուրդի մէջ բաժնելու եւ թէ պատրաստ են ընդունելու «երկու ժողովուրդ, երկու պետութիւն» սկզբունքը:

Այս հոդեվիճակը կը հարթէ լեզուական չվոթ մըն ալ. Իսրայէլի քաղաքացի Արաբներուն համար «պաղեստինցի»ի կոչումէն խուսափելու համար կը դործածուէին «ոչ – հրեայ», «փոքրամասնութեան պատկանող» կամ «Իսրայէլացի Արաբ» եզրերը: Վախը կար որ դանոնք ուղղակի Պաղեստինցի կոչել, կրնար նշանակել թէ իրենք եւս ազդային իրայատուկ իրաւունքներ ունին, եւայլն:

Նշուած փոփոխութիւնները ժամանակիւ օրինակ մը կուտան այն իրականութեան մասին որ լեզուական նախապայմը կ'ըլլայ այլ մարդի եւ քնոյթի փոփոխութիւններու: Այս պարագային, մնայուն խաղաղութեան համաձայնութեան մը պայմաններով Պաղեստինեան պետութեան մը ստեղծումի դաղափարին համամտութիւնը կը մատնէ Իսրայէլի աչխոհրդականին թեւը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՕՐԱԼ ՉԷԼԻՔ Կ'ԸՍԷ ԹԷ ԻՆՔ ԵՒ ՉԱԹԼԸ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԳՈՐԾԱԾՈՒԱԾ ԵՆ «ԱՍԱԼԱ»Ի ԴԷՄ

«Մարմարա» Յունուար 30–ին հետեւեալ արձագանգը կուտայ Օ. Չելիքի ըրած յայտարարութիւններուն.–

***

Օրալ Չելիք, որուն անունը Մէհմէտ Ալի Աղճայի կողքին սերտօրէն կապուած էր Ապտի Իփէքճիի եւ Հռոմի Պապին դէմ սարքուած մահափորձերուն, Յունուար 29–ին կարեւոր տեղեկութիւններ տուաւ Սուսուրլուքի Խորհրդարանական Քննիչ Յանձնախումբին: Օրալ Չելիքի տուած տեղեկութիւններէն եռք քննիչ յանձնախումբի նախագահ Էլքաթմըչ յայտարարեց թէ այլեւս ստուգուած է թէ Պետութիւնը գործածած է կարգ մը կասկածելի անձեր: Հիմա հարցն այն է թէ պետութեան այս ռազմավարութիւնը իրաւական հիմք ունի՞, թէ ոչ:

Օրալ Չելիք, մերժելով հանդերձ պատասխանել քանի մը կարեւոր հարցումներու, ընդհանրապէս հետաքրքրական տեղեկութիւններ տուաւ եւ մերժեց այն ամբաստանութիւնները թէ ինք մեղսակից եղած է Պապին եւ Ապտի Իփէքճիին դէմ գործուած մահափորձերուն մէջ: Ան պնդեց որ Մէհմէտ Ալի Աղճա կը սակերը իր անունը կուտայ: Ան արդէն փոքրաթիւ մըն է Օրալ Չելիքի կարծիքով:

Օրալ Չելիք ըսաւ որ 1980–էն վերջ է որ ինք գործածուած է պետութեան կողմէ: Ըսաւ որ, երբ Զուլկերիոյ մէջ հերոլութեան տակ կը գտնուէր, այդ շրջանի վարչապետ Թուրկութ Էօզալի մերձաւորներէն Պետական նախարարի մը օժանդակութեամբ ազատ արձակուեցաւ բանտէն: Այնուհետեւ Պետութիւնը գործածեց զինքը, սակայն պետութիւնը իր խոստումները չյարգեց եւ այդ պատճառաւ ալ զղջացած է պետութեան հաշուոյն ծառայութիւն մատուցած ըլլալուն համար: Օրալ Չելիք կրակ ժայթքեց նաեւ ԱՆԱՓ–ի ընդհանուր քարտուղար Եաչար Օքուեանի եւ ԱՆԱՓ–ի փոխ – կուսակցապետ՝ Ակեահ Օքթայ Կիւնէրի դէմ, պնդելով որ ասոնք մութ անցեալ ունին եւ հիմա զինքը չատ կը զայրացնեն իրեն դէմ խօսելով: Օրալ Չելիքի կողմէ տրուած տեղեկութիւններուն մասին Յունուար 30–ին Թուրք մամուլի մէջ կը տրուին հետեւեալ ծանօթութիւնները:

– Երբ արտասահման կը դտնուէիք, պետութիւնը ձեզ գործածէ՞ց:

– Այո:

– Ո՞վ առաջարկեց:

– Չեմ կրնար պատասխանել:

– Չաթլըն կը ճանչնա՞ք:

– Շատ մօտիկ ընկերս է, Եւրոպա միասին դացինք:

– Ատրաքներու ընթացքին Չաթլը ձեզի հետ միասի՞ն էր:

– Միասին էինք: Զորս հոգի էինք, Չաթլը մեր խմբակին Եւրոպայի պետն էր:

– Միւս երկուքը որո՞նք էին:

– Չեմ կրնար հրապարակել:

– Պետութիւնը որո՞ւ դէմ ուղեց որ աշխատիք,

– ԱՍՍԱԼԱ–ին դէմ:

– Չեր արարքներուն փոխարէն ձեզի դրամ վճարուեցա՞ւ:

– Մեզի մէյն 10·000 տոլար վճարեցին իբրեւ ճամբու ծախք: Որպէս ճանապարհածախք պետութիւնը տակաւին մեզի պարտական է: Առոր փոխարէն մենք ալ պահանջեցինք, որ մեր 12 «Իլքիւճիւ» ընկերները ազատ արձակուին: Պետութիւնը խոստացաւ, բայց խոստումը չյարգեց:

– ԱՍՍԱԼԱ–ի դէմ ո՞ր երկիրներուն մէջ արարքներ գործեցիք:

– Ամբլի քան 20 արարքներ իրագործեցինք, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Յունաստանի, Պելժիոյ, Գուլկարիոյ եւ Գանատայի մէջ: Միայն Ֆրանսայի մէջ 18 արարքներ իրականացուցինք:

– Ամենք ի՞նչ տեսակ արարքներ էին:

– Թուրքիոյ ի նպաստ ամէն տեսակ արարք: Ո՛չ թէ այդպէս ռումբեր պայթեցնելու նման դէպքեր: Ընդհակառակն այն ինչ որ ընել պէտք էր:

– Փ.Ք.–ի դէմ ալ աշխատեցա՞ք:

– Ես աշխատեցայ:

– Պետութիւնը ձեզի անցագիր տուա՞ւ:

– Այո, անցագիր եւ ամէն տեսակ փաստաթուղթ: Արդէն եթէ պետութիւնը չտար, մենք ամէն ինչ ապահովելու դիւրութիւն ունէինք: Միայն ես 10 անցագիրներ ունէի:

– ԱՍՍԱԼԱ քանի՞ հոգիէ կը բաղկանար: Զորս հոգիով ի՞նչպէս կրցաք պայքարիլ ԱՍՍԱԼԱ–ին դէմ:

– ԱՍՍԱԼԱ–ն մօտաւորապէս 500 հոգի ունէր: Միայն թէ այս կազմակերպութիւնը կարեւոր օժանդակութիւն կը ստանար Ամերիկայէ եւ Ֆրանսայէ նման ուժեղ երկիրներու դաղտնի գործակալութիւններէն:

– Զորս հոգի՞ով է որ դուք ԱՍՍԱԼԱ–ին հաչիւը վերեցիք:

– Այո, բայց կային ուրիշներ, որոնք մեզի կ'օդնէին: Հոն ուր կը գործէինք, այդ երկիրներուն հիւպատոսներն ալ մեզի կ'աջակցէին: Բազմաթիւ նախարարներ կ'օդնէին: Նախ չորս հոգի էինք, յետոյ հինդերորդ անձ մըն ալ մեզի մասնակցեցաւ: Տեսէք այսօր ԱՍՍԱԼԱ անունով բան մը մնացա՞ծ է:

– ԱՍՍԱԼԱ–ի դէմ որոնցմէ՞ օժանդակութիւն ստացաք,

– Պետութեան ամենաբարձր խաւերէն: Ընդհանրապէս կ'ըսուի որ ՄԻԹ–ը մըրցակցութիւն ունի ապահովութեան հետ: Մինչդեռ այս երկու կազմակերպութիւնները չատ համերաչխ կերպով կ'աչխատին արտասահմանի մէջ:

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ասոր վրայ Ամբրոսիոս Գալֆայեանի հայերէնէ ֆրանսերէն դրպանի բառարանը հանեցի եւ զայն դատաւորին ներկայացնելով ըսի.

– Հարցուցէ՛ք պարոն փաստաբանին թէ արդեօք այս բառարանին հեղինակը իր փոխանորդեալը չէ՞:

Հարցումս կրկնեց դատաւորը:

– Այո՛, իշխան Լուսինեանն է այդ բառարանին հեղինակը, պատասխանեց փաստաբանը:

– Լաւ ուրեմն, դոչեցի, հոս իրրեւ հեղինակ նշանակուած է Ամբրոսիոս Գալֆայեան ... տեսէ՛ք Ֆրանսերէն տառերով ալ տպուած է այդ անունը,

– Ճիշդ է, խոստովանեցաւ հաչտարար դատաւորը:

Եւ փաստաբանին դառնալով աւելցուց.

– Ի՞նչ պիտի ըսէք ասոր:

– Շատ պարզ է, պատասխանեց փաստաբանը, Գալֆա եւ իշխան նոյն նշանակութիւնը ունին, գալֆա բառը արաբերէն գալֆա բառն է՝ որ իշխան կամ վեհապետ կը նշանակէ:

– Ո՛չ, ըսի, գալֆա բառը թրքերէն է եւ պարզապէս չինութեանց հսկող կամ սորին կարգի ճարտարապետ կը նշանակէ:

Փաստաբանը ուզեց հակառակը ապացուցանել, մինչ ես իմ ըսածիս վրայ պնդեցի:

Հաչտարար դատաւորը անհամբեր դոչեց.

– Ես արեւելագէտ չեմ, այդ լեզուաբանական հարցերով չեմ կրնար զբաղիլ, ուստի բո՛ւն խնդրին դառնանք.

Իմ բողոքս պարզեցի ու դատաւորը վճռեց թէ կէս ամսականն առնելու իրաւունք ունէի:

Այսպէս բաժնուեցայ Լուսինեան իշխանէն:

***

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Դարձեալ Եանեսֆօ. – Իմ գաւառաբարբառս. – Զօպանեան եւ իր հակառակորդները. – Բաշալեան երեկոյթը. – Սուրէն Պարթեւեանի բանախօսութիւնը. – Արփիար եւ վահէ Արզուեան. – «Նոր Կեանք»ը Պարթեւեանի կը յանձնուի. – Զօպանեան Արփիարի դէմ. – Ազատ խօսք. – Արփիար փարիզ կուգայ. – Պօղոչեայի գիւտը. – Զօպանեանի երեք գաղափարները եւ փղոսկրի հանիքը. – Յուցահանդէսին զոհերը. – Պարսից Շահին թոչնապետը:

***

Այդ միջոցին էր երբ Արշակ Զօպանեան դիս Պուլվառներուն վրայ տեսնելով ըսաւ.

– Եղբայր երկու չաբաթ է որ քեզ տեսնել կ'ուզեմ ու չեմ կարող տեղ մը դտնել քեզի:

– Ի՞նչ կայ, հարցուցի հետաքրքիր:

– Եանիկօղլ եսեւէ եսեւ երեք նամակ դրեց ինծի՝ խնդրելով որ քեզ անպատճառ տեսնեմ ու ըսեմ որ իրեն դրկես քովդ դտնուած դաւառական բառերուդ հատորածոն:

– Ի՞նչ դաւառական բառերու հաւաքածոյ, հարցուցի զարմացած, իմ քովս այդպէս բան մը չունի:

– Դուն հաւաքած ես եղեր այդ բառերը. իրեն այդպէս ըսեր ես վիճննա դըտնուած միջոցիդ...: Մարդը պատրաստ է նոյնիսկ ի փոխարէն դրամ ալ դրկելու. բայց անմիջապէս կ'ուզէ կոր հաւաքածոն:

Այն տեն յիշեցի որ եանիկօղլին հաճելի ըլլալու համար մէկ քանի անդամ այդպիսի երեւակայական հաւաքածոյի մը խօսքը ըրած էի իրեն, զոր իբր թէ փարիզ մոռցած էի:

Խնդիրը պատմեցի Զօպանեանին:

– Մե՛ղք, դոչեց, խեղճ մարդը հիմա յուսախաբ պիտի ըլլայ:

– Արդեօք դրկե՞մ դաւառական բառերու հաւաքածոն, ըսի խնդալով:

– Ինչպէ՛ս, քանի որ այդպիսի բան մը չունիս:

– Հատ մը կը պատրաստեմ ... մտքէս դաւառական բառեր կը չինեմ իրենց նըշանակութիւնները տալով .. իր ճաշակները պիտեմ եւ կրնամ ուզածին պէս բան մը պատրաստել:

Գաղափարը չատ սիրուն թուեցաւ Զօպանեանին.

– Ըրէ՛ քիչ մը կը խնդանք, ըսաւ, մանաւանդ որ ես ալ կ'ազատիմ իր նամակներէն:

– Վաղն իսկ կը պատրաստեմ ու կը դրկեմ, վճռեցի:

Բաժնուեցանք իրարմէ:

(Շար. 82)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. – Տէր եւ Տիկին Շարթ 1000 ֆրանք:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարիամ Գասունեպանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան 400 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Խտուար Տէրիէյեան խումբը
կը ներկայացնէ՝

«ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՅՈՒՆ»

եւ

երեւանէն ժամանած երգիչը՝
ՀԱՄԼԷԹ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Շաբաթ, փետրուար 8, ժամը 20·30–ին

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
04 – 91 – 50 – 15 – 09

(Շար. Ա. էջէն)

կեցուածքով: Այդ իսկ պատճառով, այս նոր դէրքորոշումը վստահութիւն չի ներշնչեր:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ իշխանութիւնները (նախկին համայնավար) տեղի տուին եւ ցոյցերու ճնշումին տակ հաւանեցան կանխահաս ընտրութիւններ ընել Ապրիլին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆի փոխ–վարչապետ նշանակուեցաւ Անատոլի Կուլիկով, Բ. Ելցինի կողմէ: Կուլիկով Ներքին նախարար կը մնայ եւ այլեւս իր հակակշռին տակ են նաեւ հարկային ոստիկանութիւնը եւ մաքսային սպասարկութիւնները: Կուլիկով բոլորովին ղէմ էր ռուս–չէչէնեան համաձայնութեան եւ չի ծածկեր իր տեսլութիւնը Լերդի հանդէպ:

ՓԱՔԻՍՏԱՆի ընտրութիւններուն մահմեդական Լիկան 207 ախոռներու 134–ը ապահովեց Չախչախիչ պարտութեան մատնելով Պենազիր Պութթոն:

ԵՐԿԱԹՈՒՂիի գործադուլը (փետր. 5) այնքան ալ զգալի չէր: Տեղ–տեղ մէկ երթեւեկը դանդաղ էր եւ որոշ ուղղութիւններու սպասարկութիւնը չէր ապահովուած:

ՎՐԱՍՏԱՆի նախագահը՝ Շեվարնաձէ Սէն–Սիր (Ֆրանսայի սպայից վարժարանը) այցելեց ուր իր յարդանքը մատուցանեց վրացի իշխանի մը՝ Դիմիտրի Ամիլախվարիի յիշատակին: Ան, 1942–ին, մեռած է էլ–Ալամէյն, օտար լեգէոնի չարքերուն մէջ ուր եզակի դէմք մը եղած է: Սէն–Սիր մոտ էր 18 տարեկանին որպէս օտար, վինք ներկայացուցած էր վրացական աքսորեալ կառավարութիւնը, որ 1921–ին հեռացած էր Թիֆլիսէն եւ Փարիզ հաստատուած: Շեվարնաձէ յայտարարած էր Ֆիկարօ–ի· – «Վըրաստանի պատմութիւնը հարուստ է մարդոցմով որոնք մեռան ուրիշ երկիրներու շահերուն համար», կարելի է աւելցնել՝ միայն Վրաստանի՞ պատմութիւնը:

ԻՐԱՆի հիւսիս–արեւելեան լեռնային շրջանը երկրաշարժ պատահած է փետրուար 5–ին եւ յաջորդական երկու ցնցումներու հետեւանքով 38 մեռեալ կար եւ 90 վիրաւորներ:

ԲԵԿԱՆԻԶ ԱՏԵԱՆԸ հաստատեց Տուէյ վերաքննիչ Սահանի վճիռը Պ. Թափիէի նկատմամբ, որ պարտի ութ ամիս բանտը մնալ: Հաւանական է որ կարգադրութիւններ ըլլան եւ օրուան մէջ ազատ ըլլայ, նաեւ այն պատճառաւ որ կ'աշխատի: Արդարեւ, շարժանկարի դերասանի իր ասպարէզը կը շարունակէ, նոր ֆիլմ մը դարձնելով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Սուրբ Աստուածածին եկեղեցին, կիրակի փետրուար 9, բոլոր մահացած խաչուհիներուն հոգիներուն համար եւ

ՏԻԿԻՆ ՍՕՆԱ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին:

Պատարագէն ետք հոգեճաշ կը տրուի Կապոյտ Խաչի կողմէ Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1997 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant. —

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Asistants sanitaires;**
- **Economes.**

Ecrire à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite de candidature: 1er mars 1997.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround*, groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.

Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.

Ս. ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՇԱՒԱՐՇ, փետրուար 8

Տօն է կոստանդնուպոլսոյ Սրբոյ Ժողովոյն (381 թուականին) հարիւր յիսուն Սրբոց Հայրապետացն:

Ժամը 4·30–ին երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին՝ Խորանին վարագոյրը կը դոցուի՝ ամբողջ Մեծ պահքի չրջանին համար, ի նշան Սադամի եւ Եւայի դրախտէն արտաքսումին:

ԾԱՆՕԹ. – Այս երեկոյէն սկսեալ եւ ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան՝ Աւետարանը չեն համբուրեր:

Փետրուար 9–էն մինչեւ Մարտ 31 նեռառեալ՝ Պսակ Օրհնել արգիլուած է:

ՀԱՅՑ· ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ

Կանոնագրի 21–րդ յօդուածի հետեւողութեամբ, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Չորեքշաբթի, Մարտ 19, 1997,
ժամը 20–ին
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, ռիւ ժան–կուժոն, 75008 Փարիզ

Այն պարագային երբ իրաւասու անդամներուն 2/3–րդ համեմատութիւնը չգոյանայ այդ օր, հրաւիրուած էք երկրորդ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 9, 1997
ժամը 20–ին,
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, ռիւ ժան–կուժոն, 75008 Փարիզ

Ատենապետ.
Կրօնական Ընկերակցութեան
Վարչական Խորհուրդի

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԾՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԴԻՄԵԾԷ'Ք «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱՓ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ճոխ խաթաղոկ

COMMUNIQUE D'ARMENIE-VILLAGE

L'ECOLE SECONDAIRE DU VILLAGE DE YEGHEKNOUD

L'école secondaire du village de Yegheknoud dans la région de Lori a été mise en état de fonctionnement le 17 décembre 1996.

Elle porte le nom du principal donateur de France, Yervant Berbérian.

La nouvelle école de 200 élèves est dotée de laboratoires, d'ateliers, de salle de sport. La construction a été exécutée par les sociétés «Monté» et «Tcherchin».

Comme l'a souligné M. Krikor Salamanian, représentant d'Arménie-Village en Arménie et superviseur des travaux, le financement de ce bâtiment a été assuré également par l'UCFAF et la JAF à travers Arménie-Village.

L'inauguration officielle de l'école a eu lieu en présence de M. Hovannès Mardilian, marzbed de la région de Lori, des collaborateurs des constructeurs et des invités.

Service de Presse
du Marzbédaran de la région de Lori

L' ECOLE
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 9 Février à 16 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado – Marseille 8e
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT

Un *week-end* en *Tunisie* ou en *Corse* pour 2 personnes

VENEZ NOMBREUX

Encouragez le développement culturel de nos élèves.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք–Նշանուխ	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ·Վէ·Ա· (տե՛ս· փակագծի մէջ ընդհ· գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անդամ հրատարակելի ազդերու, Մինչեւ Մէկ Քառորդ Սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խաչիկ Արթինեանի *մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպսակի Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները·* –

Տիկին Մարի – Ժան Խաչատուրեան, Տիկին Իսկուհի Սէֆէրեան 500–ական ֆրանք, Տիկին Նանսեա Քէօֆէչ, Տիկին Ռոզէթ Տօնիկեան 200–ական ֆր·:

Մասնաճիւղը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ողջացեալին պարագաններուն:

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7
VENDREDI
7 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ· – Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում.)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·045 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.045

ԱՐՑԱԽ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՇԱԻԻԼ.- Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ, ՓԱՐԻԶ.- ՆՈԹՐ ՏԱՄ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԼԻՒՍԹԻՃԷ ՈՂՋՈՒՆԵՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

«ԸՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 5)

ԴԱՆԻԱՅԻ ԲԱՆԱԳՆԱՅԻՆ ԼՂՀ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ԼՂՀ նախագահ Ռ. Քոչարեան ընդունած է Օ–ԷՍ–Սի–Ը–ի հերթական նախագահի ներկայացուցիչ Սիւզան – Ռեյմոր Քրիսթիանսէնը: Մտերմակերտ տեղի ունեցած տեսակցութեան դանիացի դիւանագէտը մատնանշած է ի տես Մինսկի խումբի հովանաւորներուն մէջ տարուող բանակցութիւններուն ապրիլին բնոյթին եւ աւելցուցած է թէ անհրաժեշտ է գործօն կերպով որոնել փոխադարձ ընդունելի լուծումներ, հարթելու համար կողմերու անդիջող կեցուածքը: Իսկ Ռ. Քոչարեան յայտնած է թէ Լեռնային Ղարաբաղի վճռակամութիւնը պաշտպանել է իր անկախութիւնը եւ կարելի չէ ԼՂՀ–ի եւ Ադրբեջանի միջեւ այլ ձեւի յարաբերութիւններ նաեւ կարելի չէ ԼՂՀ–ի եւ Ադրբեջանի միջեւ այլ ձեւի յարաբերութիւններ նաեւ, քան դրացիութեան միայն, եւ այդ առումով, իր իսկ խօսքերով՝ «բանակցութիւնները կարող էին ընդունել երկու հանրապետութիւնների միջեւ բանակցութիւնների մշակումը՝ իրաւահաւասար եւ փոխադարձ ընդունելի հիման վրայ»: Ինդրին կարգադրութեան կարեւոր հարցերէն մէկը, ընդգծած է ԼՂՀ–ի նախագահը, Արցախի բնակչութեան ապահովութեան երաշխաւորումն է, եւ այդ առընչութեամբ ան խօսած է ապահովութեան համաչրջանային երկարամեայ համակարգի մը մշակման մասին:

*
**

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՊՈԼՍՈՑ ՄԷՋ

Արտաքին նախարար Ալեքսանդր Արզումանեան, Սեւծովեան անտեսական Համագործակցութեան Արտաքին նախարարներու հանդիպումին մասնակցելու համար Պոլիս մեկնած էր փետրուար 6–ին, իսկ ժողովին աշխատանքները կը սկսէին փետրուար 7–ին:

*
**

ԱՀԱԲԵԿԻԶՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎՃԻՌԸ ՏՐՈՒԱԾ

Հայաստանի Գերագոյն Դատարանը աւարտած է դատավարութիւնը այն դործին, որ կը վերաբերէր 1996 Յունուար 15–ին Կապանի հեռուստանոցի կամուրջի պայթումին: Ահաբեկչական այս արարքին զոհ գացած էին չորս հոգի, երկու երախաներ՝ Նունէ եւ Նելլի Աւագեան, հայր ու տղայ Գեղէոն եւ Շուրիկ Սարգսեան: Քրէական գործերու դատական յանձնաժողովին փետրուար 4–ին հրապարակած դատավճիռով՝ Վրէժ Յարութիւնեան՝ ահաբեկչական գործողութեան կազմակերպման, պետական ստացուածքի ոչնչացման յանցանքով դատապրտուած է 15 տարի բանտարկութեան եւ անձնական գոյքի գրաւման, արարքը գործելու յանցանքով նոյն պատիժին ենթարկուած է նաեւ Սամուէլ Բեգլարեան: Մեւս ամբաստանեալները՝ Լէոնիդ Օհանջանեան, Յակիմ Ոսկանեան դատապարտուած են, համապատասխանաբար, 1 եւ 2 տարի արգելափակման:

*
**

ԱԹՈՄԱԿԱՅԱՆԻ ԽԱՆԳԱՐՈՒՄԸ

Փետր. 4–ի առաւօտեան ժամը 6·30–ին Հայաստանի հիւլէակայանին մէջ, բիւրպօժեներաթէօր–ի ելեկտրական չղթանեղու խանգարումի մը հետեւանքով Բ. ենթամասի գործունէութիւնը կասեցուած է: Կասեցման գործողութեան ժամանակ, բաժնին ապահովութեան բոլոր համակարգերը անխափան գործած են եւ հիւլէական կամ չորգճակման հետեւանքներ չկան: Միջազգային ինքնուրոյն չափանիշով այս պատահարը կը դնահատուի որպէս դէրօ մակարդակի չեղում:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՄԵԼԱ ՀԱԲԻՄԱՆ, Միացեալ–Նահանգներու դեսպանուհին որ ուղեղային արիւնահոսութիւն ունեցած էր փետր. 3–ին եւ ամերիկեան հիւանդանոց փոխադրուած, մեռաւ 48 ժամ ետք: 76 տարեկան, Փամելա Հարիման ծագումով անգլիացի, 19 տարեկանին ամուսնացած էր Զրչիլի տղուն Ռանտոլֆի հետ, ապա, 40 տարեկանին Հայուարտի, չարժանկարի ամերիկացի արտադրիչ, հուսկ՝ ամերիկացի դիւանագէտ, մեծահարուստ Հարիմանի հետ: Գլխաւոր դէմքերէն էր դեմոկրատ կուսակցութեան եւ մեծ վարկ կը վայելէր ամէնուրեք:

Ե. ՇՎԱՐՆԱՁԷ դոհ վերադարձած է Փարիզէն: Վրաստանի նախագահը մի–ջազգային վարկ կը փնտռէր եւ օտար ներդրումներ: Ֆրանսայէն խնդրած է որ մինչեւ Մոսկուայի մօտ որպէսզի Ռուսաստան զաղրի զօրավիդ ըլլալէ արհաղ անջատողականներուն: Գոհ է որ Շերաք կրկնած է թէ Ֆրանսա զօրավիդ է «Վրաստանի ինքիչխանութեան եւ հողային ամբողջականութեան»:

ՄԵՏԷՈՅԻ (Ալժէրի հարաւը) մօտ ինը հոգինոց ընտանիք մը մոլթուած է փետրուար 3–էն 4–ի գիչերը: Էլ–Վաքաճ թերթին համաձայն, փետրուար 1–ին, 31 հոգի ջարդուած են նոյն շրջանը:

ԴՈՒՄԱՑԻ (Ռուսաստանի երեսփոխանական ժողով) երեսփոխանները օրէնք մը քուէարկեցին որով «Պետութեան սեփականութիւն» կը յայտարարուին արուեստի այն գործերը զորս կարմիր Բանակը իւրացուցած էր Գերմանիոյ դրաւման շրջանին: Օրէնքը կը վերաբերի մշակութային բոլոր դանձերուն որոնք Ռուսաստան բերուած են:

ՖՐԱՆՍԱ 12 միլիոն բնակիչ նուազ կ'ունենար գարէ մը ի վեր, եթէ չըլլային դաղթողները: Բնակչութեան աճին 40%–ը կը վերաբերի գաղթողներուն:

ՓԱՐԻԶԻ ՖՆԱՓ–ԷՔՍԱՒԸ թալանի ենթարկուած է փետրուար 5–ին եւ 43 երիտասարդներ հարցաքննուած են միջադէպերէն ետք: Ժամը 17–ին է որ ռափ նուագահանդէս մը տեղի պիտի ունենար եւ սրահը ծայրէ ծայր լեցուն էր, երբ մնօրէնութիւնը դիմած է շուրջ 100 երիտասարդներու որ դուրս ելլեն, ինչ որ մերժած են եւ իրենց վրէժը լուծած են ամէն բան կոտրել թափելով եւ ջարդուփըչուր ընելով ցուցափեղկերը:

ՅՈՒԹՊՈԼԻ Եւրոպայի Սիւփէր Գուփին տիրացաւ Թորինոյի ճուվենթուսը, փարմայի մէջ, փետր. 5–ին, դարձի մրցումին ևս յաղթելով (3–1) Փարի–Սէն–Ժերմէնին, 15 օր առաջուան չախչախիչ՝ 6 – 1 յաղթանակէն ետք: Սիւփէր Գուփը դէմ դիմաց կը հանէ ախոյեաններու ախոյեան ակումբը որ ճուվենթուսն էր եւ բաժակակիրներու ախոյեանը, որ այս տարի փարիզեան ակումբն էր:

ՇԱԻԻԼ

Շաւիլի փոքրաթիւ գաղութին է որ Գարեգին Ա. վերապահած էր Ֆրանսայի մէջ կատարած իր հովուապետական այցելութեան վերջին հանդրուանը: Աւրդարեւ, Շորեքշաբթի, փետրուար 5, ժամը 11 էր երբ Գարեգին Ա. Լիոնէն նոր հասած, կը ժամանէր Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուր հոծ բազմութիւն մը արդէն հաւաքուած էր, պինքը ղիմաւորելու: Օրհնելէ վերջ աշակերտուհիի մը կողմէ իրեն ներկայացուած հացն ու աղը, Գարեգին Ա., զանգակին ղօդանջներուն տակ, «Հրաշափառ»ով մուտք կը գործէր եկեղեցի. պինքը կ'ողջունէին դպրոցին աշակերտները՝ ծաղիկ մը ձեռքերնին: Տեղւոյն հոգեւոր հովիւ՝ Ցարութիւն Քահանայ Թաշճեանի բարի գալուստի խօսքերէն ետք, կաթողիկոսը խորան բարձրանալով, իր խօսքը փոխանցեց ներկաներուն:

Գարեգին Ա. ըսաւ.

«Երէկ, Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից տօնն էր, վաղը պիտի նչենք Վարդանանց. Ղեւոնդը, Վարդանը սուրբեր էին, որոնց չունչով, որոնց կտակով պէտք է լեցուինք, կարենալ պայքարելու համար: Որովհետեւ, այսօր մենք ալ կը դանուինք Աւարայրի դաշտ մը. բայց այս անդամ մեր թշնամին Պարսիկը չէ, այլ աւելի թաքուն բան մը՝ անտարբերութիւնը: Ուստի մասնակցիլ եկեղեցւոյ կեանքին կը նչանակէ Վարդանի գինուոր ըլլալ»: Ան, իր խօսքը աւարտեց ըսելով որ «երբեք պէտք չէ դադնալ եղածով՝ ինչ որ կը նչանակէ նահանջ, այլ միշտ դիմել դէպի յառաջ ու չարունակել ստեղծել, ի գին զոհողութեան», եզրակացնելով. «Հայաստանի վերանուաճուած ազատութեան եւ անկախութեան ամրապնդումը ամէն մէկ Հայու պատասխանատուութեան կը կարօտի»:

Ապա, Գարեգին Ա. ուղղուեցաւ եկեղեցւոյ կից Ս. Պալասանեան սրահը, ուր, յանուն Կոնական Ընկերակցութեան, Գրիգոր Փափազեան գինք ընդհաւորեց ու ներկայացուց օրուան պաշտօնական հիւրերը: Ներկայ էին Շաւիլի նախկին եւ ներկայ քաղաքապետերը, Սեւրի քաղաքապետը, Վիրոֆլէյի քաղաքապետը (ինչպէս Վիլլա'Աւրէյի ծերակուտական – քաղաքապետը, Օ – ը – Սէնի երեսփոխանը եւ Վերսայլի փոխ – քաղաքապետը: Հոս էին նաեւ Քոյր Եկեղեցիներու (Կաթողիկէ եւ Բողոքական) ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Պ. Պոտէի՝ Շաւիլի Ժան Մուլէն դպրոցին տնօրէնը, որ ծրագիր մը մշակած է իր հաստատութեան մէջ հայերէնի դասաւանդութեան մը համար:

Հոս, Գարեգին Ա., ֆրանսերէնով բարեկամական խօսք ուղղեց Ֆրանսացի հիւրերուն, դրուատելով անոնց բարի մօտեցումը եւ ջերմ ղպացումը հանդէպ հայ գաղութին:

Պաշտօնական անձնաւորութիւններուն անունով խօսք առաւ Պ. Ժան Լըվէն ու Շաւիլի քաղաքապետարանին կողմէ օրուան հիւրին յանձնեց քաղաքին մետալը. հայ գաղութն ալ Հայրապետին յանձնեց իր նուէրը: Ժամը 12–ին, ընդունելութիւնը վերջ կը դտնէր եւ Գարեգին Ա., դոհունակութեան տողեր արձանագրելէ վերջ եկեղեցւոյ ոսկէ մատեանին մէջ, հրաժեշտ կ'առնէր Շաւիլի հայութենէն:

ՀՐԱՉ ՀՐԱՉԵԱՆ

*
**

ՓԱՐԻԶ

Ցերեկին, Հայաստանի դեսպանատունը ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր դիւանագիտական մարմնի ներկայացուցիչներուն:

Ժամը 17·30–ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Փարիզի Մայր Տաճարին՝ Նոթր – Տամի մէջ կ'ողջունուէր Փարիզի Արքեպիսկոպոսին՝ Ժերաճուար Ժ.–Մ. Լիւսթիժէի կողմէ, որ հակիրճ խօսքերով կ'անդրադառնար Հայոց պատմութեան, կ'ոդեկոչէր ցեղասպանութիւնը ու կը յիչէր նաեւ երջանկայիչատակ Վազգէն Ա.ի այցելութիւնը 1986–ին: Գարեգին Ա. ջերմ խօսքերով կը պատասխանէր, չեչտելով այս այցելութեան եզակի բնոյթը եւ ընդդծելով որ մեզ միացնող կէտերը չատ աւելի են քան ինչ որ մեզ կը բաժնէ, անկախ Հայաստանի մէջ, կ'ըսէր Գարեգին Ա., էջմիածին մեծ դեր մը ունի կատարելիք՝ վերանորոգել հաւատքը: Կը կատարուէր նաեւ եկեղեցական արարողութիւն մը, չարականներ կ'երգուէին եւ կարդինալ Լիւսթիժէ կ'ըսէր թէ հակառակ անոր որ սովորութիւն չէ, կը հրաւիրէր ներկայ հոծ բազմութիւնը ծափահարելու եւ այս հրաւէրին ի պատասխան բուռն ծափահարութիւններ կ'ըլլային անսովոր բնոյթ մը տալով Մայր Տաճարին:

Տեղի կ'ունենար նուէրներու փոխանակում եւ ժամ մը տեւող այս տպաւորիչ արարողութեան աւարտին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հրաժեշտ կ'առնէր Փարիզի Արքեպիսկոպոսէն:

*
**

Հինդշաբթի, փետրուար 6–ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ժամը 12–ին կ'ընդունուէր Էլիզէ, նոյն իրիկուն ալ՝ Հոթէլ տը Վիլ: Այս մասին՝ մեր յաջորդ թիւով:

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԶՕՐՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱԽԱԿԱՆ

Այս խորագրով հարցազրոյց մը, կատարուած՝ մարզին նախարար Գրիգոր Պողպատեանի հետ («Հայք» Յունուար 18) կը պարզէ ամբողջ աշխարհի համար բեւեռազոյն այս ազգակին պատկերը անկախացումէն հինգ տարի ետք: Խորագրին հաստատումը կուգայ նոյնինքն նախարարէն որ կ'ըսէ թէ պետութեան անկախացումին հետ անհրաժեշտ էր հաղորդակցութեան եւս անկախացումը: Հայաստանի մէջ այդ քնազատառը այսօր, արտաքին աշխարհը նկատի առած, ոչ մէկ դժուարութիւն կը ներկայացնէ. խօսքը կը վերաբերի հեռաձայնային ու հաքը կը վերաբերի հեռաձայնային ու համակարգիչի կապին: 1991–ին իսկ մշակուած ծրագիրը առաջին կէտ ճշդած էր միջազգային կապերու հաստատումը. նոյն տարուան վերջաւորութեան իրականացաւ ամերիկեան AT&T–ի հետ արբանեակային կապը: Այս մարզին մէջ, հետքերկրաքակն է կարդալ որ մինչ Խորհրդային Միութիւնը միջազգային 65 հանգոյց ունէր, այսօր Հայաստան ունի 180 հանգոյց Միացեալ – Նահանգներու հետ որոնց միջոցով կը կապուի ամբողջ աշխարհին: Ուղիղ կապեր կան նաեւ Ֆրանսայի, Գանատայի, Անգլիոյ, Իրանի հետ:

Այս տուեալները հաւանաբար զարմանք պատճառեն բոլոր անոնց որոնք երեւանի մէկ անկիւնէն ուրիշ անկիւնի մը իրենց խօսակիցին հետ չեն յաջողիր կապ հաստատել. այդպէս էր երէկ, այդպէս է այսօր: Նախարարը իր բացատրութիւններով կը պարզէ հանելուկը. «այսօր միջազգային հեռախօսային կապը աւելի հեշտութեամբ է իրականանում, քան երեւան քաղաքում»: Պատճառը այն է որ տեղական ցանցին համար յատկացումներ չեն եղած, տրամադրելի զումարները գործածուած են միջազգային կապերու զարգացման, որպէսզի անոնց չահը տրուի տեղական ցանցին զարելացման:

Այսօր երկիրը նախկին խորհրդային դրացիներուն համեմատութեամբ Բ. դիրքը ունի 100 հոգիի վիճակած հեռաձայնների թիւով: Երեւանէն արդէն սկսած է ինքնաշխատ կայաններու եւ հաղորդալարի ցանցին նորոգումը երբ 1995–ին ստեղծուած է «Արմէնթէլ» կոչուած հայ-ամերիկեան ձեռնարկութիւնը եւ 75 միլիոն տոլարնոց վարկի համաձայնագրի տակ ստացուած է «Սիմէնս» ընկերութենէն: Ցաջորդ տարին Երեւանի մէջ 30 միլիոն տոլարի ներդրում կատարուած է: Այսօր կը գործէ յատուկ սպասարկութիւն մը որուն միջոցով կարելի է որեւէ բաժանորդի համար հեռաձայնով մեսաժ մը արձանագրել տալ որ կարելի կ'ըլլայ հաղորդել անդլերէն, հայերէն, ռուսերէն լեզուներէն մէկով: Այս սպասարկութիւնը արտասահմանէն ալ պատուէր կ'արձանագրէ: Այս սպասարկութենէն կարելի է օգտուիլ գնելով «բաժանորդային սարք»եր, որոնց գիները 100 – 200 տոլարի միջեւ կը տարբերին: Նախարարը կ'աւելցնէ թէ պահանջներու յաւելումին հետ գիները կ'աժանանան:

Զրուցավար Վ. Մելիքսեթեան կը հարցընէ աւելի մեծ զանգուածներ հեռաքերքրող վաղուոյ հանրային հեռաձայներուն կացութեան մասին: Գրիգոր Պողպատեան կը բացատրէ որ 1992–էն այդ ուղղութեամբ աշխատանք սկսած է: 1994–ին ինքնաշխատ նոր սարքեր գետեղուած են: Ներկայիս բոլոր հեռաձայները կը գործեն ժրքոններով, բայց աստիճանաբար անոնց տեղը կ'առնեն քարտերը: Ապսպրած են քարտով գործող 120 գործիքներ:

Սեփականաշնորհումը խնդրոյ առարկայ է այս մարզին մէջ ալ: 1996–ին սեփականաշնորհուած է հեռաձայնի չարաժական (գլխաւորաբար ինքնաշարժի մէջ գործող) ցանցը եւ հեռատեսիլի հաղորդալարով կայանի ձեռնարկութիւն մը: Ուրիշներ պիտի հետեւին: Ծրագրուած է միջազգային աճուրդով վաճառել «Արմէնթէլ»ի պետական բաժինին մէկ մասը:

Հաղորդակցութեան նախարարութեան գործունէութեան մէկ տեղ կը գրաւէ օրէնքներու պատրաստութիւնն ու ներկայացումն ալ: Երկու անգամ ձեռնարկած են առաջ, բայց անկատար ըլլալուն պատճառով եւս առած են օրէնքը: Նախարարը յարմար կը նկատէ երկու գլխաւոր օրէնք ներկայացնել. Թղթատարութեան եւ հեռահաղորդակցութեան մասին առանձին:

Մեծ ներդրումներու կարօտ է ձայնասփիւռի հաղորդումներու բնագաւառն ալ: 1990–էն սկսեալ դադրութեան աւար եղած են սիւները, թելերը: Ծախքերու հաշուառումը «սարսափելի» թիւերու կը յանգի: Մշակուած է ծրագիրը ձայնասփիւռի հաղորդումները չրջանային կեդրոններ հասցնելու, անոնցմէ ալ փոքր կայաններու: Աւտոր համար պէտք է հաստատուին այդ կայանները:

Ինչ կը վերաբերի հեռատեսիլի հաղորդումներուն, հայկական եւ ռուսական երկուական ծրագիրը կը հեռաստուի. «Ար» ընկերութիւնը եւս սկսած է հեռասըփռումներու: Կան նաեւ տարբեր մասնաւոր կայաններ:

Նոյն նախարարութիւնն է թղթատարին ալ «տէրը»: Նախ հեռագիրներու մասին. երկրին մէջ անոնք կ'ընդունուին հայերէն, արտասահմանի համար բոլոր այն լեզուներով որոնց հարկաւոր թէքնիք միջոցները կան: Մարզը կը զործէ համակարգիչներով: Թղթատարի միջազգային առաքումները կ'ըլլան օդային ղիծով. իրանի հետ կայ ցամաքի ուղղակի ճամբան:

Ֆրանսական վոսաին հետ յատուկ համաձայնութիւն մը Հայաստանի նամակները կը հասցնէ աշխարհի բոլոր ծայրերուն, անկէ՝ ալ Երեւան: Իսկ ներքին սպասարկութիւնը որոշ դժուարութիւններ ունի դիւղերը նամակ հասցնելու:

Ենթադրելով Գրիգոր Պողպատեանի խօսքերէն, մամուլն ալ նոյն վիճակը կը պարզէ: Այն օրէն երբ կառավարութիւնը որոշեց Կապի նախարարութենէն առնել մամուլի առաքումը՝ «Հայմամուլ»ը, դժուար կ'ըլլայ տարբեր մարզերու եւ համայնքներու թերթ հասցնել: «Հայվոսա» ընկերութիւնը մամուլի փաժանորդագրութիւններ կ'ընդունի, թերթերը իրենց հասցէներուն հասցնելու նպատակով:

Բաւական դրական տուեալներու քով, արտաքին աշխարհին հետ կապ հաստատելու մտահոգութեան ու քայլերուն հետ ներքին մարզին սրբագրութեան կարօտ վիճակին պատճառած զարմանքը կը տեսէ դրոյթին ընթերցումին ամբողջ տեւողութեան: Քիչ մը տարօրինակ է նախարարութեան տրուած անուանումն ալ: Թեւս ներքին հարցերն ալ կարգաւորուին այն օրը երբ այդ անուանումին «կապ»ը փոխակերպուի «հաղորդակցութեան»...:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՄՈՑԵԱՆ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍԻ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒԹԵԱՆ

Պուէնոս – Այրէսի հայկական վարժարաններու մեծ մասը զուրկ է հայագիտական բարձրագոյն ուսումի տէր ուսուցիչներ ունենալու կարելիութենէն: Կը գործէ ինքնաչխատութեամբ պակասները լրացնելու դիտակցութիւնը որուն կը նպաստէ անչուշտ վերապատրաստութեան ազդակը: Այս երեւոյթը որ դրեթէ ընդհանուր է ամբողջ Սփիւռքին համար, կը մղէ ամէն մէկ գաղութ իր պայմաններուն համաձայն լուծումներ գտնելու, կամ փորձելու:

Այս մտահոգութեամբ, Մարի Մանուկեան Կրթական հաստատութիւնը Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր ամիսներուն Երեւանէն հրաւիրած է թանասիրական գիտութիւններու փրոֆէսէօր Սուրէն Դանիէլեանը որ հրապարակային դասախօսութիւններու շարքով մը եւ ուսուցիչներուն դրականութեան դասընթացքով մը օղնական ըլլայ լրացնելու հայագիտութեան մարզի պակասները: 40 – 45 հոգի ամէն օր հետեւած են այդ դասընթացքին: Դասախօսը ծանօթացուցած է Ի. գարու արեւմտահայ եւ արեւելահայ գրական դէմքեր, ինչպէս՝ Յ. Թումանեան, Համաստեղ, Շ. Շահնուր, Վ. Թէքէեան, Զահրատ, Զ. Խրախունի, Ռ. Հատտէճեան, Ու. Սարոյեան, եւայլն:

ՄԵՐ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՅԱՐՄԱՐԻ ՄԵՐ ՕՐԵՐՈՒ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԿԸ ՏԵՒԷ

Նիսի Հայ Մարզական Միութիւնը (U.S.A.) քաղաքին ամենահին մարզական ակումբներէն մէկն է. կը նկատուի նոյնիսկ, իր տարիքով, երկրորդը: Առաջինը այժմու Ֆութպոլի մեծ ակումբն է «Օլիմփիք Ժիմնաստ» հիմնուած 1904ին:

Երկրո՞ղը, երթո՞ղը, հինգերո՞ղը, չկրցանք ստուգել. կարելի ալ չէ պիտնալ այդ, ճշդրիտ լրջօրէն: Պէտք է թղթատել նահանգապետութեան արխիւները, – դառն սկիզբէն...

Անկասկած, «Ժիմնաստ»էն վերջ, չարք մը միութիւններ ծնունդ առած են Նիսի մէջ, բայց չեն տեւած: Հայ Մարզական Միութիւնը կը տեւէ:

Հիմնուած է 1925–ին քանի մը գաղթականն տղոց կողմէ. առնց մեծ մասը՝ նախկին անդամներ Պալթի Հ. Մ. Ը. Մ.–ին: Պալթ Պոլսոյ մէկ արուարձանն է:

Հ. Մ.–ը կը տեւէ, յարմարելով մեր օրերու պահանջներուն, դժուարութիւններուն, դէմ դնելով նիւթական միջոցներու սակաւութեան եւ մանաւանդ, փոքրաթիւ գաղութի մը մէջ, մարզուելու նըւիրեալ հայածնունդ երիտասարդներու հետզհետէ նօսրացած թիւին,

Քաղաքապետութեան նպաստը 500 ֆրանք է տարեկան: Պիւտճէին մնացեալ մասը պէտք է հայթայթէ սեփական միջոցներով՝ նուէր, հանդէս, օրացոյցի վաճառում:

***

Այդ պայմաններու տակ, Հ. Մ.–ը, ըլլալով, մնալով միշտ մարզական միութիւն մը, զարճած է մանաւանդ ընկերային ակումբ մը: Ունի իր կեդրոնատեղին, յարմար կառոյց մը Մատըլէնի թաղին մէջ՝ ուր հայ գաղթականներ հաստատուած են եւ որուն վերջաւորութեան մօտ կը կանգնի, 1928–էն ի վեր, Ս. Աստուածածին եկեղեցին՝ նուէր այդ տեղներու մեր մեծահարուստներէն Տիգրան Զամքէրէնի:

Հայ Մարզականը հաւաքավայր մըն է. անոր չուքին տակ կուգան զիրար գտնել հիներ եւ նորեր, կը խաղան թուղթ, ճատրակ, կը խօսակցին: Միութիւնը ունի նաեւ իւզական խմբակ մըն ալ մկրտուած՝ «Էյտի'զ»: Ժամանակին ունեցած է իւզական խումբ մը պասքէթպոլի նահանգային ախոյեանութեան մէջ:

***

Այսուհանդերձ միութեան մարզական գործնէութիւնը չէ դադրած երբեք, բացի պատերազմի տարիներուն,

Եթէ, քանի մը տարիներէ ի վեր, Քոթ ա'Ազիւրի Ֆութպոլի մեծահասակներու մրցաշարքերուն մէջ չերեւնար Հ.Մ.–ը, ան ներկայ է սակայն փոքրերու առաջնութեան մէջ (փիւփիյլ): Աւելի լայն է իր մասնակցութիւնը պասքէթպոլի ախոյեանութիւններուն՝ ուր Հ. Մ.–ը ունի երեք խումբեր: Ընդհանուր մարզիչն է Պ. Պամպվոլա:

Ի՞նչ է խումբերուն դասաւորումը: Պասքէթպոլի մէջ անցեալ տարի, մեծահասակները, նահանգային պատուոյ դասակարգ, 5–րդ. պատանեկան կազմը՝ 2–րդ: Հաւանաբար, դասաւորումը այնքան ալ կարեւոր չէ Հ. Մ.–ի վարիչներուն համար՝ որոնց գլխաւոր նպատակն է միութեան յարատեւութիւնը եւ ընկերային հայ մթնոլորտի պահպանումը իր անդամներուն մէջեւ, իր համակիրներուն մէջեւ:

***

Այսուհանդերձ միութեան մարզական գործնէութիւնը չէ դադրած երբեք, բացի պատերազմի տարիներուն,

Եթէ, քանի մը տարիներէ ի վեր, Քոթ ա'Ազիւրի Ֆութպոլի մեծահասակներու մրցաշարքերուն մէջ չերեւնար Հ.Մ.–ը, ան ներկայ է սակայն փոքրերու առաջնութեան մէջ (փիւփիյլ): Աւելի լայն է իր մասնակցութիւնը պասքէթպոլի ախոյեանութիւններուն՝ ուր Հ. Մ.–ը ունի երեք խումբեր: Ընդհանուր մարզիչն է Պ. Պամպվոլա:

Ի՞նչ է խումբերուն դասաւորումը: Պասքէթպոլի մէջ անցեալ տարի, մեծահասակները, նահանգային պատուոյ դասակարգ, 5–րդ. պատանեկան կազմը՝ 2–րդ: Հաւանաբար, դասաւորումը այնքան ալ կարեւոր չէ Հ. Մ.–ի վարիչներուն համար՝ որոնց գլխաւոր նպատակն է միութեան յարատեւութիւնը եւ ընկերային հայ մթնոլորտի պահպանումը իր անդամներուն մէջեւ, իր համակիրներուն մէջեւ:

***

Այսուհանդերձ միութեան մարզական գործնէութիւնը չէ դադրած երբեք, բացի պատերազմի տարիներուն,

Եթէ, քանի մը տարիներէ ի վեր, Քոթ ա'Ազիւրի Ֆութպոլի մեծահասակներու մրցաշարքերուն մէջ չերեւնար Հ.Մ.–ը, ան ներկայ է սակայն փոքրերու առաջնութեան մէջ (փիւփիյլ): Աւելի լայն է իր մասնակցութիւնը պասքէթպոլի ախոյեանութիւններուն՝ ուր Հ. Մ.–ը ունի երեք խումբեր: Ընդհանուր մարզիչն է Պ. Պամպվոլա:

Ի՞նչ է խումբերուն դասաւորումը: Պասքէթպոլի մէջ անցեալ տարի, մեծահասակները, նահանգային պատուոյ դասակարգ, 5–րդ. պատանեկան կազմը՝ 2–րդ: Հաւանաբար, դասաւորումը այնքան ալ կարեւոր չէ Հ. Մ.–ի վարիչներուն համար՝ որոնց գլխաւոր նպատակն է միութեան յարատեւութիւնը եւ ընկերային հայ մթնոլորտի պահպանումը իր անդամներուն մէջեւ, իր համակիրներուն մէջեւ:

***

Այսուհանդերձ միութեան մարզական գործնէութիւնը չէ դադրած երբեք, բացի պատերազմի տարիներուն,

Եթէ, քանի մը տարիներէ ի վեր, Քոթ ա'Ազիւրի Ֆութպոլի մեծահասակներու մրցաշարքերուն մէջ չերեւնար Հ.Մ.–ը, ան ներկայ է սակայն փոքրերու առաջնութեան մէջ (փիւփիյլ): Աւելի լայն է իր մասնակցութիւնը պասքէթպոլի ախոյեանութիւններուն՝ ուր Հ. Մ.–ը ունի երեք խումբեր: Ընդհանուր մարզիչն է Պ. Պամպվոլա:

Ի՞նչ է խումբերուն դասաւորումը: Պասքէթպոլի մէջ անցեալ տարի, մեծահասակները, նահանգային պատուոյ դասակարգ, 5–րդ. պատանեկան կազմը՝ 2–րդ: Հաւանաբար, դասաւորումը այնքան ալ կարեւոր չէ Հ. Մ.–ի վարիչներուն համար՝ որոնց գլխաւոր նպատակն է միութեան յարատեւութիւնը եւ ընկերային հայ մթնոլորտի պահպանումը իր անդամներուն մէջեւ, իր համակիրներուն մէջեւ:

***

Այսուհանդերձ միութեան մարզական գործնէութիւնը չէ դադրած երբեք, բացի պատերազմի տարիներուն,

Նիսի Հայ Մարզական Միութեան նախագահն է, 1975–էն ի վեր, Ռոպէր Գանձանակեան, գործատէր մը, այժմ հանգիստի կոչուած, հինոնց նուիրեալ այդ Միութեան, նախագահութեան կոչումէն առաջ ալ:

Աւելի քան կէս դարուան ժամանակամիջոցի մը մէջ, Միութեան նախագահած են, յաջորդաբար, Վռամշապուհ Ցովնանեան, Պարոյր Ցովնանեան, Ենովք Խաչատուրեան, վերջին Վ. Ցովնանեան, Պարգեւ Օտաճեան, Մամբրէ Սպղանեան, Թերար Մազմանեան, Փերայր Մազլումեան եւ ներկայիս՝ Ռոպէր Գանձանակեան, Մէկ մասը նախկին մարզիկներ. ոմանք արդէն «մեկնած»:

Նախագահները եւ անոնց օժանդակ վարիչները ունեցած են լաւ յարաբերութիւններ տեղական մարզական չրջանակներու եւ քաղաքական անճնաւորութիւններու հետ: Միութեան պատուոյ նախագահները մէկն է Շարլ Լհրման, քաղաքապետի կոյդ՝ որուն անունով մկրտուած է Նիսի մարզական համալիրներէն մէկը: Հ. Մ.–ի գանազան հաւաքոյթներուն յաճախ ներկայ են երեսփոխաններ, քաղաքապետութեան ներկայացուցիչներ, քաղաքին մէջ ծանօթ անձեր:

Ֆութպոլի խումբն ալ լաւ յիշատակներ ձգած է այն ատենուան իր մրցակիցներուն մօտ:

Թոնի Պէսի, լրագրող մը, առիթով մը կը գրէ. – «Անձնապէս կը յիշեմ, երբ պատանի խաղացող մըն էի, հայկական խումբ մը՝ որ ասպարէզ կը կարդար այն ատենուան լաւագոյններուն, պատուոյ դասակարգին մէջ իսկ: Կամքի ուժը, կորովը եղած են, աւանդաբար, ցեղին յատկանիշները...»:

***

Նիսի Հայ Մարզական Միութիւնը սատարած է ճանչցնելու Հայը տեղացիներուն, յաճախ իր լաւ կողմերով:

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ որ Հ. Մ.–ը Ֆրանսական Ֆութպոլին տուած է միջազգային կարգի կարող խաղավար Միշել Քիթապճեան, վարած է մրցումներու երկար շարք մը, Ֆրանսա եւ օտար երկիրներ ալ: Վարած է Ֆրանսայի բաժակի կրկնակի աւարտականներ 1963–ին: Ընդգծենք՝ եզրային հայ խրաւարարներու գործակցութեամբ: Անուններ՝ Էօրտէճեան, Սաճեան:

Այդ տարիներուն, յետ պատերազմեան մօտիկ չրջանին, ունէինք մասնակցութիւն, յաճախ յաջող, Ֆրանսական մարզաչարհին. ըլլայ արժէքաւոր մարզիկներով, ըլլայ վարիչներով: Հետզհետէ կը մարի արդեօ՞ք մեր երիտասարդներուն ձեռնարկու ոգին, աչխատելու կամքը, այս մարզին մէջ ու խանդավառութիւնը...

***

Թէեւ մարզական պետնի վրայ, քանի մը տարիներէ ի վեր, քիչ մը հեռու բարձր արդիւնքներէ, Հ. Մ.–ը սակայն կը մնայ, չնորհիւ իր վարիչներուն փորձառութեան, լաւ կազմակերպիչ մը, ըլլայ Միութեան տարեդարձներուն առթիւ, ըլլայ ուրիշ առիթներով, կ'օգնէ նաեւ Հայաստանի մարզիչներուն:

Անցեալ տարի Հ. Մ.–ը կազմակերպիչն էր Նիսի մէջ տեղի ունեցած Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի մարզական խաղերուն՝ որուն մասնակցած է նաեւ իր պասքէթպոլի խումբը եւ չհաած է, ինչպէս որ կը յիշէ Պ. Գանձանակեան, բաժակը:

Անոնք՝ որոնք, Ֆրանսայի մէջ քանի մը կողմերէն զայիկ Նիս մասնակցելու այս խաղերուն, յայտնած են մեզի, գանազան առիթներով, իրենց գոհունակութիւնը Հ. Մ.–ին տուած ընկերական ընդունելութեան եւ խաղերուն լաւ կազմակերպութեան համար:

Նիսի Հայ Մարզական Միութիւնը կը չարունակէ տեւել եւ գործել արդէն 71 տարիներէ ի վեր, առանց, ներկայիս, զգայացունց մարզական արդիւնքներու, բայց միշտ ի սպաս երիտասարդութեան, հայութեան ու բարեկամութեան՝ իր անդամներուն միջեւ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԶՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ԶԵՌԱԴԻՐՆԵՐԸ ԶԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Հայկական կեանքը Միլանոյի մէջ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ ՀԱՏՈՐԸ

Յունուար 19, կիրակի օր Միլանոյի Հայ Տան մէջ ներկայացուեցաւ հանդուցեալ Ճարտարապետ Յարութիւն Գազանճեանի լինքնակենսագրական դիրքը՝

«Otto grammi di piombo, mezzo chilo di acciaio, mezzo litro di olio di ricino» —

«8 կրամ կապար, կէս քիլօ պողպատ, կէս լիթր ռիկնափայտի ձէթ» նշանակալից վերնագիրը մը, 20-րդ դարու միջազգային պատմական եղելութիւններուն հետ համընկնող Գազանճեանի կեանքին երեք տարբեր շրջանները: Մանկութեան տարիներուն կ'ապրի ցարական կայսրութեան անկումն ու բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը, 8 կրամ կապար բաւական էր մարդկային կեանք մը ջնջելու համար: Աւելի եաք քեմալական յեղափոխութիւնը, ուրտեղ կէս քիլօ պողպատէ չինուած թուր մը բազմաթիւ կեանքեր կը խլէր եւ վերջապէս ֆաշիստ վարչակարգի տարիները, ուր ընդդիմադիրներուն ու հակառակորդները կը նուաստացնէին կէս քիլօ լուծողական խմցնելով:

Անթոնիա Ալբալան որ գրած է նաեւ նախաբանը իր տպաւորութիւնները տուաւ ըսելով՝ «...կը ճանչնայի Յարութիւն Գազանճեանը որպէս անձնաւորութիւն, պիտի իր արժանիքները ու իր կատարած աշխատանքները՝ վերագտնել ու արժէւորել հայկական ճարտարապետութիւնը, միասին մի քանի ուրիշ ոգեւորուածներու հետ ... բայց կարդալով այս դիրքը դիտցայ նաեւ, որ իւրաքանչիւր Հայու մէջ թաքնուած է աշուղը, տաղասացը»:

Գազանճեան յառաջացած տարիքին, կարգ մը դէպքերէ ու եղելութիւններէ մղուած կ'որոշէ պատմել իր յուշերը: Շատ լեզուներ գիտէր բայց երեւի գրելու համաութիւնը բաւական չէր, որ գինք մղէր գրի առնել իր ապրած կեանքը, հետեւաբար այս ծանր պատասխանատուութիւնը յանձն կ'առնէ բժշկուհի Անահիտ Քեհեաեան, անոր զուգին Սթեֆանօ Գազանճեանի հետ միասին, եւ այսպէս կամաց – կամաց, օրեր ու ամիսներ չարունակ Յարութիւն կը պատմէ... եւ Անահիտ կը գրէ:

Գիրքը լոյս տեսաւ հեղինակին մահուընէ վերջ: Անահիտ Քեհեայեան խօսք առնելով զեղեցիկ ու համառօտ ձեւով ներկայացուց գրքին բովանդակութիւնը իր ցաւալի դէպքերով, որոնց կողքին անպակաս են նաեւ զուարճախօսութիւնները:

Փրոֆէսէօր Վիլհէլմ Ֆոն Հօհէնձօլլէր որ աշխատակցած է Գազանճեանի հետ, բերաւ իր վկայութիւնները, եւ յայտնեց իր երախտագիտական զգացումները այն բոլոր բաներուն համար, զորս իրեն փոխանցած էր իր սիրելի փրոֆէսէօրը: Տիկին Ֆոն Հօհէնձօլլէր՝ արուեստագիտուհի անոր յիշատակին ապրումով արտասանեց իտալական բանաստեղծական կտոր մը:

Քանի մը անկեղծ բառերով Պր. Հրանդ Բամպակեանն ալ յիշեց իր սիրելի բարեկամը: Հեղինակին որդին՝ Սթեֆանօն ազդուած յայտնեց իր չնորհակալութիւնները: Գրքին վերջաբանը գրած է Հայր Լեւոն Զէքիեան:

Տաթեւիկ եւ Նունէ Հայրապետեան իրենց բարձր հմտութեամբ եւ զեղեցիկ կատարողութեամբ դաշնակի վրայ ելոյթ ունեցան նուագելով նախ Լիսթի ռափսոտին զոր Յարութիւն Գազանճեան առաջին անգամ երբ ոտք կը դնէ Վենեատիկ, Ս. Մարկոս հրապարակի վրայ կը լսէ եւ այդ օրուընէ ի վեր այդ կ'ըլլայ իր կեանքին անբաժանելի մէկ մասը այնքան, որ ան կը փափաքի որ այդ երաժշտութիւնը ընկերանայ իրեն, իր կատարելիք վերջին ճամբորդութեան: Երաժշտական բաժինը ամբողջացաւ Յարութիւնեանի եւ Բարսեղեանի սքանչելի դործերով:

***

ԱՐԱՄ Ա.Ի ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա. իր պատուիրակութեան անդամներով Վենեատիկէն Միլանօ կը ժամանէր Յունուար 27, Երկուշաբթի իրիկուն: Ս. Քառասուն Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ կատար իր օրհնութիւնը եւ ապա բոլորը կ'ուղղուէին պանդոկ: Եկեղեցւոյ հոդաբարձութիւնը ի պատիւ պատուարժան հիւրերուն կը կազմակերպէր հանդիպումընթրիք մը: Ինչպէս մեծ ընտանիքի մը անդամներ՝ Միլանոյի հայութիւնը կը համախմբուի Հայ Տան մէջ միասնաբար վայելելու Արամ Ա.ի ներկայութիւնը, որուն կ'ընկերանային նաեւ բարձրաստիճան եկեղեցականներ՝ Զարեհ Արքեպիսկոպոս Ազնաւորեան, Իերիսոյ Թեմի Առաջնորդ Սուրէն Արք. Քամբոյեան, Քուէյթի Թեմի Առաջնորդ՝ Օշական Եպիսկ. Զալոյեան, Անթիլիասի Դպրեվանքի տեսուչ՝ Շահան Վրդ. Սարդիսեան: Ներկայ էին նաեւ մեծ Պապիկեան, Միլանոյի Լիբանանի հիւպատոսը եւ այլ հիւրեր աշխարհի տարբեր կողմերէն, համայնքիս հոգեւոր հովիւը՝ Սարդիսեան Քհնյ. մէկ առ մէկ կը ներկայացնէ հիւրերը եւ կը մաղթէ անոնց բարի գալուստ:

Ապա խօսք կ'առնեն եպիսկոպոսները, իրենց ուղերձները լի էին սիրոյ ու համերաշխութեան խօսքերով:

Կ'արտայայտուին Վատիկան իրենց կատարած առաքելութեան մասին, յանուն Քրիստոնեայ Եկեղեցիներու Միութեան:

Արամ Ա. խօսեցաւ Հայ Եկեղեցիներու միասնականութեան մասին շեշտը դնելով էջմիածինի ու Անթիլիասի փոխադարձ խաղաղ յարաբերութիւններուն վրայ, Անթիլիասի ու էջմիածնի դիրքը ամբողջացնելու մասին, Սփիւռքը Հայրենիքին, Հայրենիքը Սփիւռքին փոխադարձ կարիքին մասին, եւ վերջապէս միասնաբար մէկ եկեղեցի ու մէկ ժողովուրդ երազի իրականացման մասին: Ապա անդլերէնով խօսքը կ'ուղղէր հիւպատոսին շնորհակալութիւն յայտնելով լիբանանեան կառավարութեան որու հովանու տակ հաշտօրէն կ'ապրին Լիբանանահայերը եւ կը սիրեն այդ երկիրը որպէս իրենց երկրորդ հայրենիք ու կ'աշխատին անոր բարգաւաճման համար:

Իսկ մէթր Պապիկեան կը զեկուցէր իտալերէնով հասկցուելու համար իտալախօս Հայերէն:

Ծանդալառութիւնը մեծ էր երբ բոլոր ներկաները միասնաբար կ'երգեն նախ՝ «Յանկամ տեսնել իմ Կիլիկիա» եւ ապա «Հայաստան երկիր դրախտավայր» խորհրդանշական երգերը: Ուշ դիշերին ներկաները մեծ գոհունակութեամբ կը հեռանան Հայ Տունէն:

ԿԵԿԵԼ ՄԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեամբ կուզանք տեղեկացնել որ Շաբաթ, Յունուար 25, Մոնրէալի (Տորվալ) օդակայանի Հիլթըն պանդոկի սրահներուն մէջ դումարուեցաւ «Մոնրէալի Եգիպտահայերու Ընկերակցութիւն»ի հիմնադիր ժողովը աւելի քան 200 նախկին եգիպտահայերու մասնակցութեամբ:

Հիմնադիր ժողովը քննեց եւ հաստատեց նորակազմ ընկերակցութեան Ծրագիր – Կանոնագիրը եւ ընտրեց 11 ազգային ներէ կազմուած վարչութիւն մը:

Ընկերակցութեան նպատակն է ի մի հաւաքել եգիպտոսի զաղութէն Մոնրէալ հաստատուած Հայերն ու իրենց զաւակները, անկախ իրենց քաղաքական կամ դաւանական պատկանելիութիւններէն, վառ պահել անոնց մէջ մեր ազգային – մշակութային բարքերն ու սովորութիւնները, օգնական կանդնիլ Հայրենի Պետութեան, գործակից զաղութիս բոլոր կազմակերպութիւններուն հետ ի չահ զաղութի ընդհանրական չահերուն եւ Հայրենիքի ի նպաստ կատարուող նախաձեռնութիւններուն:

Ժողովի աւարտին տեղի ունեցաւ ճաշ-իրախճանք նոյն պանդոկին մէջ, խանդավառ մթնոլորտի մէջ:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԴԻՒԱՆ

Մոնրէալ, Յունուար 29

Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար.–
Հեռ. – (514) 336 – 6716
Հեռատիպ – (514) 336 – 3981
E-mail: beno@cam.org

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՌՈՒՄԱՆՈՎՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՆ

Յունուարի վերջաւորութեան ռուսական մամուլը մեծ ազմուկով անդրադարձած է Ռոմանովներու վերադարձի նիւթին, ակնարկելով այն չշուկներուն որոնց համաձայն նախագահ Ելցին գաղտնօրէն կը պատրաստուի «պաշտօնական» օրինավիճակ մը չնորհելու Ռուսաստանի վերջին ցարին չառաւիղներուն: Անոնց գլխաւոր տիպարը կը նկատուի իշխան Լուփորին որ կնոջական հիւանդութիւններու մասնագէտ մըն է մոսկովեան հիւանդանոցի մը մէջ: Ան փոխ-նախագահն է Ռուսաստանի արդիւնաբերութեան ընդհանուր ժողովին: Կ'ըսէ թէ բանակցութեան մէջ են Կրեմլինի հետ որպէսզի գոնէ խորհրդանշական կերպով վերարժանաւորում մը կատարուի Նիքոլա Բ. ցարին չառաւիղներուն: Որոշ առումով մը նաեւ քաղաքական այդ քայլը ան յուսալի կը նկատէ նոյնիսկ մինչեւ ամառ:

Պէտք է ըսել որ երկրին ներկայի քաղաքային կացութիւնը մեծապէս կը նպաստէ ցարական հեռանկարներու փայփայումին: Հեռատեսիլի յայտագիրները նիւթ կ'ընեն այդ հեռանկարները, քանաւէճեր տեղի կ'ունենան: Մինչեւ իսկ «Մոսկովսկի Կոմսոմոլից» ժողովրդական օրաթերթին խմբագիրը պնդած է թէ սահմանադրական միապետութիւն մը միայն կրնայ երկիրը փրկել:

Հարցին քաղաքական երեսակը ծնունդ կ'առնէ խորհրդային կարգերու անկումէն ի վեր օրէ օր խորացող գաղափարական պարապին: Միապետութեան վերադարձի այլընտրանքը արդիւնք է նաեւ կայուն քաղաքականութեան մը կարօտին որ ըստեղծուած է Ելցինի յաճախակի բացակայութեամբ:

Անոր երկարատեւ բացակայութիւնները պատճառ կ'ըլլան որ չաջորդութեան թեկնածուներու անուններ հրապարակը լեցնեն. մեծագոյն տեղը կը գրաւէ զօրավար Լեբէդ: Բոլոր հարցախոյզները զինքը յաղթական ցոյց կուտան կանխահաս հանրական ընտրութեան մը պարագային:

Իշխան Լուփորինի համաձայն 1997-ը յատկանշական տարի մըն է ու իմաստալից պիտի ըլլայ ազգ. հաշտութիւն մը: Նախ ցարական ընտանիքին աճիւնները պէտք է Ս. Պետերսբուրգ թաղուին: Ապա Կրեմլին պէտք է կարգադրէ ընակավայրի, փոխադրութեան, ապահովութեան հարցերը որպէսզի ցարական ընտանիքը վերադառնայ. պէտք է որոշուի գահաժառանգին դաստիարակութեան հարցն ալ: Ան այս տարի պիտի լրացնէ 16 տարեկանը որ բաւարար տարիք է թագադրութեան համար: Իշխանը կը չեշտէ թէ իրենք ոչ վարչապետի պաշտօնը, ոչ ալ իրենց կալուածները պիտի պահանջեն,

Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը տաչա մը յատկացուած է ցարին չառաւիղներուն ու իշխան Կէօրկի արդէն արձանագրուած է Ս. Պետերսբուրգի ծովային վարժարանը: Կը պակսի միայն Ռուսաստան բնակութեան արտօնագիրը:

Իշխան Լուփորին այսուհանդերձ, զգուշակից է ու կը խոստովանի որ հրաշքի մը պէտք չէ սպասել. եթէ նոյնիսկ ցարական իշխանութիւնը վերահաստատուի, երկրին հարցերը լուծում պիտի չգտնեն մէկ օրէն միւսը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Իսկոյն սուլ մը տուի եւ տեարակ մը առի, յետոյ Պուլ Միչի վրայ սրճարան մը գացի, մեկնեցայ եւ գրիչ մը ուզեցի եւ դրծի սկսայ:

Երկու ժամուան մէջ տեարակը գաւառական բառերով լեցուած էր:

Քանի մը նմոյշներ տամ եթէ կ'ուզէք·

Պրնուկ· – Չիուն եաեւի ոտքերուն վրայ զոյացած ուռեցք, Արաբկիրի գաւառաբարբառէն:

Ջմբուղուկ· – Գարնանային ծաղիկ անտեսեւ եւ դեղնադոյն, Վասպուրականի նահանգին յատուկ,

Կմպոշ· – Տեսակ մը տաշտ, հաց խմորելու համար: Եւդոկիոյ գաւառաբարբառ:

Եւ այսպէս 120-ի չափ բառեր, վայկեանապէս մտքիս մէջ ծնած, իրենց նշանակութիւններովը եւ ծագումով:

Տեարակը ծրարեցի, Եանէնքոյին հասցէն գրեցի վրան ու ձգեցի թղթատուն՝ ա'լ վրան չմտածելով:

Կիրակի առաւտ մը, 10 – 12 օր եաքը, անկողնիս մէջ թերթ կը կարդայի:

Յանկարծ սենեակիս դուռը զարկին:

– Ո՞վ է ան, հարցուցի պառկած տեղէս:

– Ցրուի՛չը· պոչեց դրան եաեւէն ձայն մը:

Ցրուիչը այն ատեն միայն մինչեւ սենեակին դուռը կուգայ՝ երբ յանձնարարեալ բան մը ունի տալու:

Բայց ես այդպիսի յանձնարարեալ բանի մը չէի սպասեր, ուստի զարմանքով անկողնէս դուրս ցատքեցի ու դայի դուռը բանալու:

– Պարոն Երուանդ Օտեանը դո՞ւք էք, հարցուց ցրուիչը:

– Այո, պարոն:

– Ուրեմն ստորագրեցէ՛ք այս թուղթը:

Միեւնոյն ժամանակ բացաւ իր վզէն կախուած պայուսակը եւ սկսաւ ղրամներ համրել:

Դրա՞մ· ո՛վ հրաշալիք:

Թուղթը ստորագրեցի եւ իրեն տուի առանց վրան նայելու:

Մարդը 75 ֆրանք համրեց եւ տուաւ ըսելով՝

– Ձի՛չգ է:

– Ձիչգ է, պատասխանեցի մեքենաբար:

Յետոյ, չկրնալով հետաքրքրութիւնս զսպել՝ աւելցուցի·

– Բայց ուրկէ՞ կուգայ այս գումարը:

– Թուղթը չկարդացի՞ք, Վիէննայէն է, պատասխանեց ցրուիչը կասկածոտ ակնարկ մը նետելով վրաս: Դուք չէ՞ք Պր. Երուանդ Օտեանը, հարցուց երկրորդ անգամ:

– Այո՛, ես եմ, փութացի ըսել···:

Վիէննա բառը ամէն բան լուսաբանած էր:

– Մթթէ Պր. Եանէնքոյի կողմէ ղրկուած չէ՞ այս ղրամը, աւելցուցի:

Ցրուիչը ակնարկ մը նետեց ստորագրած թուղթիս վրայ եւ ըսաւ·

– Այո՛, Պր. Անտրոնիք Եանէնքոյի կողմէն է:

– Երեք օրէ ի վեր կը սպասէի կոր այս գումարին, աւելցուցի:

Ցրուիչը մեկնեցաւ:

Գաւառական բառերու հաւաքածոյիս փոխարէնն էր որ կը ստանայի:

Բայց զաւեշտը այստեղ չի լմննար:

Ամիս մը եաքը Վիէննայի Մխիթարեանց Միաբանութեան «Հանդէս Ամսօրեայ»ի վերջին թիւը տեսայ Արշակ Զօպանեանի դրասեղանին վրայ· առի աչք մը նետելու համար վրան:

Երեւակայեցէ՛ք զարմացումս երբ իմ հնարած գաւառական բառերս տեսայ այդ պատկառելի ուսումնաթերթին մէջ տպուած, հետեւեալ ծանօթութեամբ:

«Պարոն Երուանդ Օտեանի հաւաքածոյէն քաղուած գաւառական բառեր»:

Այդ բառերէն մէկ քանին թերեւս հայ լեզուի մէջ գործածուած եւ այդ կերպով նուիրագործուած են: Ասիկա անշուշտ փառք մըն է ինծի համար, որուն մէջ մեծ բաժին մը ունի սակայն Եանէնքօ: Առանց անոր հետապնդումներուն՝ երբեք մտքէս պիտի չանցնէր այս հայ լեզուն օժտել 120 նոր բառերով:

Փութամ ըսելու որ այս լեզուպիտանն անմեղ խաբեբայութեան մէջ բոլորովին անպատասխանատու են Վիէննայի Մխիթարեան Հայրերը եւ այս խաղը երբէք չի կրնար նեղմացնել իրենց անժըխտելի հեղինակութիւնը հայ բանասիրութեան մէջ:

***

Փարիզի մէջ, ուր երեք տարիի չափ մնացի, կրնամ ըսել որ հակառակ նիւթական անճոռի պայմաններու, շատ հաճելի ժամանակ անցուցած եմ:

Բաւական մեծ կամբ մըն էինք որ դրեթէ միշտ միասին կ'ապրէինք: Աբշակ Զօպանեան, Խոսկար Շահին, Տօքթոր Պ. Քօլօլեան, Երուանդ Մանուէլեան, Մաքսուտ Միհրդատեանց, Սուրէն Պարթեեան, Ատոմ Եարճանեան, Զապէլ եւ Տիգրան Եսայեան, Արտաւազդ Չանըմեան, Ծընտըղլեան եղբայրները՝ մին այժմ Տօքթոր Գրիգոր Ծընտըղլեան եւ ուրիշներ միասնօյլ զանգուած մը:

(Շար. 83)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Սուրբ Աստուածածին եկեղեցին, Կիրակի Փետրուար 9, բոլոր մահացած խաչուհիներուն հոգիներուն համար եւ

ՏԻԿԻՆ ՍՕՆԱ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին։

Պատարագէն ետք հոգեճաշ կը տրուի Կապոյտ Խաչի կողմէ Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԾՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՌՈՔԼՅՈՐ – ԼԻ – ՓԷՆ Տիկին Շաքէ Յակոբեան – Գլաուկըն 900 Ֆր.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի «Նայիլի» մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Ջորեքշաբթի, Փետրուար 12, ժամը 15–ին, եկեղեցւոյ կից սրահը։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ASSEMBLÉE GÉNÉRALE

LE COMITE DE SECOURS POUR LES ORPHELINS ET ETUDIANTS informe ses membres que la prochaine Assemblée Générale Ordinaire se tiendra le **jeudi 20 février** à 15 heures à son siège social :

15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Objet :

— Examen et approbation des comptes de l'année 1996
— Rapport moral du bureau
— Projet de budget 1997
— Questions diverses.

Ս. ՍՐՈՒՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Փետրուար 8

Տօն է կոստանդնուպոլսոյ Սրբոյ Ժողովոյն (381 թուականին) հարիւր յիսուն Սրբոց Հայրապետացն։

Ժամը 4·30–ին Երեկոյեան Ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին՝ Խորանին վարագոյրը կը դոցուի՝ ամբողջ Մեծ պահքի շրջանին համար, ի նշան Ադամի եւ Եւայի դրախտէն արտաքսումին։

ԾԱՆՕԹ. – Այս երեկոյէն սկսեալ եւ ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան՝ Աւետարանը չեն համբուրեր։

Փետրուար 9–էն մինչեւ Մարտ 31 նեբառեալ՝ Պասկ Օրհնել արգիլուած է։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Էտուար Տէրիֆլեան խումբը կը ներկայացնէ՝

«ԲՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՑՈՒՆ»

եւ

երեւանէն ժամանած երգիչը՝
ՀԱՄԼԷԹ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Շաբաթ, Փետրուար 8, ժամը 20·30–ին
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
04 – 91 – 50 – 15 – 09

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround*, groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.

Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1997 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant. —

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assistants sanitaires;**
- **Economes.**

Ecrire à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite de candidature: 1er mars 1997.

ՔԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Բարեկենդանի առթիւ սիրով կը հրաւիրէ հայ երախաներն ու ծնողքները

17, rue Bleue, Paris 9e

Փետրուար 15, Շաբաթ օր, ժամը 14–էն 18։ Ծպտուած երախաներուն առաջին երկրորդ եւ երրորդ ամէնէն լաւ ծպտուածներու դեղեցիկ նուէրներ պիտի տրուին։ Ջուարճալի օր մը անկակնկալներով։

Մուտքը ազատ է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու ասկաղիները

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք–Նշանուխ	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ·Վ·Ա· (տե՛ս· փակագծի մէջ ընդհ· գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

L'ECOLE «KHATCHADOUR ABOVIAN»

de la Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 9 Février à 16 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado – Marseille 8e
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT

Un *week-end* en *Tunisie* ou en *Corse* pour 2 personnes

VENEZ NOMBREUX
Encouragez le développement culturel de nos élèves.

ՀԱՅՏ· ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ

Կանոնագրի 21–րդ յօդուածի հետեւողութեամբ, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Չորեքշաբթի, Մարտ 19, 1997,
ժամը 20–ին
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, ռիւ ժան–Կուժոն, 75008 Փարիզ

Այն պարագային երբ իրաւասու անդամնէ ուն թիւին 2/3–րդ համեմատութիւնը չգոյանայ այդ օր, հրաւիրուած է երկրորդ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 9, 1997
ժամը 20–ին,
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, ռիւ ժան–Կուժոն, 75008 Փարիզ

Ատենապետ
Կրօնական Ընկերակցութեան
Վարչական Խորհուրդի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աղաւնի Եուսուֆեանի *մահուան առթիւ Կապոյտ Խաչէ Պանէօ – Գաշանի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. – Տիկին Սիլվա Սերոբեանէ եւ Տիկին Վարդուհի Գարաօղլանեանէ 200–ական Ֆր., Տիկին Սաթենիկ Թիրենկիւլեանէ 500 Ֆր.։*

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ASSOCIATION MACHTOTZ

Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne
organise

Cours accéléré d'arménien, 1er niveau pour non-arménophones

Nouvelle session de l'enseignement par la méthode audiovisuelle
22 FEVRIER — 21 JUIN 1997 : *STAGE DE* 50 *HEURES*
le Samedi matin de 9h30 à 12h30

Eglise Arménienne St. Jean-Baptiste — 15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Ces cours s'adressent aux non-arménophones, enfants à partir de 8 ans et adultes, voulant apprendre rapidement à PARLER, LIRE et ECRIRE l'arménien, dans la limite de 600 mots. L'enseignement est assuré par Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN, auteur du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones.*

Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours (soit 12 F. de l'heure).

Cours accéléré d'arménien, 2ème niveau

par professeurs qualifiés :
a) 24 FEVRIER - 30 JUIN 1997 — le Lundi de 19h à 20h30;
b) 22 FEVRIER - 21 JUIN 1997 — le Samedi de 12h30 à 14h.

Ces cours sont destinés aux élèves ayant déjà des notions d'arménien oral et écrit et voulant améliorer leur connaissance.

Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours.

RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51 (après 18 heures).

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8-9
SAMEDI - DIMANCHE
8-9 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. - Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթաթերթի առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.046 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.046

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔԻ ՀԵՏ

ՊԱՏՈՒՈՑ ԼԵԳԷՈՆԻ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ԱՍՏԻՃԱՆ ՇՆՈՐՀՈՒԵՑԱԻ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.ԻՆ ԵՒ ՍՊԱՑԻ՝ ԳԻՒՏ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ԱՌԱՋ ԸՆԴՈՒՆՈՒԵՑԱԻ ՆԱԵՒ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հինգշաբթի, Փետրուար 6-ին, Փարիզի Ս. Ցովհաննէս Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Վարդանանց պատարագը մատուցանեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին դասաւանդող Աստուածաբանական Ճեմարանի Ռեկտոր Արժ. Տ. Գարեգին Ա. Ծայրագոյն Պատրիարք Կաթողիկոսը որ նախ անդրադարձաւ նախորդ օրուան այն ապաւորիչ արարողութեան որ տեղի ունեցած էր Նոթր - Տամի մէջ եւ իր տեսակցութեան կարգինալ Լիւսթիժէի: Ապա, արարողութեան ատարին Գարեգին Ա. ընդունուած էր Փարիզի Արքեպիսկոպոսին կողմէ, իր բնակավայրը: Ապա, Կաթողիկոսը անդրադարձաւ օրուան ոգին՝ Վարդանանց:

Ժամը 12-ին է որ Գարեգին Ա. ընկերակցութեամբ Գիւտ Արք.ի, Վիգէն Քիւլէեանի կ'ընդունուէր Էլիզէ Նախագահ Ժակ Շիրաքի կողմէ, որու հետ կ'ունենար աւելի քան կէս ժամուան տեսակցութիւն մը: Կը ծեծուէին բազմաթիւ հարցեր, Գարեգին Ա. կը խօսէր գլխաւորաբար Ղարաբաղի մասին, ինքնորոշման իրաւունքի եւ Ֆրանսայէն մեր ունեցած ակնկալութիւններուն; ժամը 12.45-ին էր որ Կաթողիկոսը եւ Նախագահ Շիրաք, Գիւտ Արք. եւ Հայաստանի դեսպանը մուտք կը գործէին այն հիւրասրահը, ուր արդէն հաւաքուած էին չուրջ հարիւր հոգի, որոնց մէջ յիշենք կարդինալ Լիւսթիժէ, տիեզերական պատրիարքութեան եւ այլ եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ, բազմաթիւ անձնաւորութիւններ ինչպէս՝ Սերժ Զիւրլիւք (Ալքաթէլ), Ժան - Ժակ Տամլամեան (Ֆրանսթելեքոմ), Ժ. Տէլմինճեան (Կազ տը Ֆրանս), Ալէն Թէրզեան (Շարժանկար), Փաթրիք Տէվէճեան (Երեսփոխան - քաղաքապետ) եւ ուրիշներ, ինչպէս նաեւ հայ գաղութէն ներկայացուցիչներ: Ժագ Շիրաք, որ կուրծքին կը կրէր Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի զանգակը, կարճ ելոյթ մը ունեցաւ, որու սկիզբը խօսք ուղղելով Կաթողիկոսին անդրադարձաւ Հայոց ցեղասպանութեան, չէջտելու համար որ եթէ այս նահատակ երկիրը կրցած էր ապահովել իր վերապրումը, այդ կը պարտէր Քրիստոնեայ հաւատքին կանխահաս յաղթանակին եւ իր եկեղեցւոյ հիմնադրութեան, եկեղեցի մը կառուցուած տառապանքին վրայ եւ դարձած, պատմութեան դժբախտութիւններով՝ «բացակայ հայրենիքին տեսանելի հոգին»: Նախագահը կ'ողջունէր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը, Մեսրոպը, Սահակը, Գրիգոր Նարեկացին ու կը յիշէր իր բարեկամ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի հետ իր այցելութիւնը Ազգ. Մատենադարան, ուր հիացումով դիտած էր, անցեալ Ցունիսին ձեռագրերն ու աւետարանները: Եւ հոս կը չեշտէր. - «կարելի չէ մոռնալ ձեր երկրին մասին, առանց տեսնելու, բարձրանալը, հազարաւոր եկեղեցիներու ընդմէջէն, անոնցմէ մէկուն՝ Մայր Տաճարը Անիի որու ապագան սրտիս մօտ է, առանց խորհելու էջմիածնայ եւ կիլիկեոյ կաթողիկոսութիւններու դիւցազներգութեան, որոնց, բացառիկ դէպք, բեռը ստանձնեցիք, ալ աւելի մօտեցնելով ձեր եկեղեցւոյ աւանդական երկու ճիւղերը»: Շիրաք կ'ըսէր նաեւ, անդրադառնալէ եւս Գարեգին Ա.ի կենսագրականին քէսապէն կիլիկեան Աթոռ, հուսկ՝ էջմիածին. - «Գիտէք որ, հոս, երկրի մը մէջ էք, որ ընդմիշտ, յատուկ սէր մը ունեցած է Հայաստանի հանդէպ եւ կը փափաքի օգնել անոր: Այդ ըրինք ձեր երկրի վերակառուցման համար անառար երկրաշարժի վաղորդայնին 1988-ին, ըրինք տնտեսական տագնապին ատեն որ յաջորդեց խորհրդային Միութեան փայփայումին: Պիտի շարունակենք ընել, մնայուն լուծում մը գտնելու համար այն կռուան խնճորին որ ֆանի մը տարի է արդէն սուգի մատնեց Հայաստանն ու Ադրբեջանը»:

«Այսպէս, բոլոր հաւատացեալները կրնան իրենց պաշտամունքը կատարել իրենց նախնիներու հողին վրայ, Լ. Ղարաբաղի 1600 եկեղեցիներու մէջ, ինչպէս կ'ըրնեն փրանսահայ գաղութին 350 հազար Հայերը որոնց կ'այցելէ այսօր, ձերդ սրբութիւնը»:

Ապա, Շիրաք իր ուրախութիւնը կը յայտնէր, յանուն Ֆրանսայի Հանրապետութեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին չնորհելով Պատուոյ Լեգէոնի Սպրայինի կարգի հրամանատարի աստիճանը: Շնորհակալելով իր խօսքը, կ'անդրադառնար այս անդամ կաթողիկոսական Պատուիրակ Գիւտ Արք.ի, տալով նաեւ անոր կենսագրական դիծերը Հալէպէն Փարիզ եւ տարած աշխատանքը եկեղեցիներու Խորհուրդին թէ էքիւմէնիք Խորհուրդին մէջ ու կը չնորհէր (լուրը տուած էինք առեներին) Պատուոյ Լեգէոնի սպայի աստիճանը:

Յայտնապէս յուզուած, Գիւտ Արք. չնորհակալութիւն կը յայտնէր իրեն եղած այս պատիւին համար որ մեծ ուրախութիւն կը պատճառէ, մանաւանդ ի ներկայութեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին:

Իր կարգին խօսք առնելով, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր խոր յուզումը կ'արտայայտէր այս անակնկալին համար: Կ'ըսէր թէ Նախագահ Շիրաք ոգեկոչելով իր կենսագրականը, պատճառ եղած էր որ վերյիշէ այն օրերը, երբ կը սկսէր Ֆրանսերէնը բառեր արտասանել, ճանչնալ Ֆրանսայի մեծ դէմքերը ինչպէս՝ Փօլ Ուիւ Վէնու: Որպէս առաջին սպասաւորը մեր Եկեղեցւոյ, կը չեշտեր իր ուրախութիւնը որ նաեւ Ամենայն Հայոց առաջին Կաթողիկոսն էր ազատ ու անկախ Հայաստանի մէջ: Կեանքը կ'ըսէր, Աստուծոյ մէկ պարգեւն է եւ անոր պէտք է պատասխանենք մեր հաւատարմութեամբ: Շնորհակալութեան իր խօսքը կը յայտնէր Ֆրանսայի որ 20-ական թուականներուն տուած էր Հայերուն ինչ որ կորսնցուցած էին՝ պատուութիւնը, գտած էին բայ սիրտ մը ուր կրցած էին գործել որպէս չինարար ժողովուրդ: Կը յիշէր Տանիէլ Ռոփսի մէկ խօսքը՝ l'Arménie sanglante, mais l'Arménie vivante:

Այս պաշտօնական բաժինէն ետք, ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, կը չարունակուէին խօսակցութիւնները, նկարահանումները:

***

Երեկոյեան ժամը 6-ի չուրջ է որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը ժամանէր Փարիզի քաղաքապետարանը Հոթէլ տը Վիլ եւ ուր պիտի ընդունէր Ժան Թիպերի: Քաղաքապետին գրասենեակին մէջ իսկ տեղի կ'ունենար կէս ժամուան տեսակցութիւն մը ի ներկայութեան, Գիւտ Արք.ի, Հայաստանի դեսպանին, եկեղեցւոյ վարչութեան քանի մը անդամներու եւ այլ անձնաւորութիւններու: Տեսակցութեան աւարտին, որու ընթացքին Գարեգին Ա. կրկին արծարծած էր Ղարաբաղի հարցը, աւելի լայն ընդունելութիւն մը տեղի կ'ունենար: Խօսք առնելով, քաղաքապետ Ժան Թիպերի կ'ըսէր թէ Կաթողիկոսին այցելութիւնը ամբողջ Ֆրանսայի մէջ յատուկ արձագանգ մը կը գտնէր, ու այս առընչութեամբ կ'ակնարկէր Ֆրանքեւհայկական հին յարաբերութիւններուն, խաչակրութենէն սկսեալ մինչեւ վերջին երկու Աշխարհամարտները: Կը յիշէր նաեւ թէ վերջին արքան Ֆրանսայի մը եղած էր, չեշտելով թէ Հայաստան կը պատկանէր Ֆրանսախօսութեան եւ Ֆրանսասիրութեան ընտանիքի մը որու լաւագոյն խորհրդանիշն էր Կաթողիկոսը: Իր խօսքին աւարտին Ժան Թիպերի Փարիզ քաղաքի վերմէյ մետալը կը չնորհէր Գարեգին Ա.ի:

Իր խօսքին մէջ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը նախ կ'անդրադառնար այն իրողութեան թէ առաջին անգամն է որ կը գտնուէր այս վայրին մէջ, աւելցնելով թէ իր տունը կը զգար հոս, այս քաղաքին մէջ, ուր մեր մշակոյթը իր ծաղկումն ունեցած է, վերածնունդի չրջանին, 19-րդ դարուն, երբ կար հայագիտութեան վարժարան մը եւ բազմաթիւ ֆրանսացի մըտաւորականներ հայ լեզուով եւ մշակոյթով տարուած էին ինչպէս Մէյէ եւ ուրիշներ, մինչ հայ մտաւորականներ փարիզ կուգային ուսանելու ու Պոլիս իրենց վերադարձին կը դիմավորէին մեր մշակոյթը ֆրանսական մշակոյթին հարստացումով: Իր կարգին, Կաթողիկոսը Սուրբ Էջմիածնի մետալը կը նուիրէր Ժան Թիպերիի:

Հանդիպումը վերջ կը գտնէր ժամը 19-ի չուրջ:

***

Ուրբաթ, Փետրուար 7-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը խորհրդակցական դռնփակ ժողովի մը եւ, Ֆրանսայի Եկեղեցիներու Կրօնական պատասխանատուներու եւ մէկական աշխարհական ներկայացուցիչներու հետ տեղւոյն թեմական հարցերուն չուրջ, նոյն իրիկունը կը մեկնէր Սինկափուր ուր կը մնար 3 օր, նախքան Աւստրալիա անցնիլը:

Ա. Մ.

***

«Յառաջ» տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հետ, որ լոյս կը տեսնէ Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի (Փետր. 12, 13) մեր թիւերով:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ բաւական չփոթ կայուքիւն մը ստեղծուած է Փետրուար 6-ին, պինեալ միջադէպէ մը ետք որ պատահած է Փետրուար 5-էն 6 լուսնալիք գիշերը, կղզիին Թրքական եւ յունական գօտիները բաժնող գիծին վրայ: Ըստ Թրքական աղբիւրներու, յոյն կիպրացի մը վիրաւորուած էր հրացանաձգութեան մը ընթացքին, երբ երկու պինեալ յոյն կիպրացիներ՝ պաշտպանուած ուրիշներէ որոնք նաեւ պինուած էին, փորձած են վար առնել Թրքական դրօշակը անցքի Աքընճըլար կէտին վրայ, 30 քմ. Նիկոսիոյ հարաւ-արեւելք: Կիպրոսի օրինաւոր կառավարութիւնը չէ հաստատած լուրը եւ բացարձակապէս հերքած է որ ոեւէ յոյն կիպրացի պինուորական կամ ոչ պինդրոյ առարկայ ըլլայ: Միւս կողմէ, ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչ մը յայտնած է թէ միջադէպ մը պատահած է Լուրուճինա, Նիկոսիայէն 20 քմ. հարաւ-արեւելք, բայց մանրամասնութիւն չէ տուած:

ՎԻԹՐՈԼԻ մէջ (Պուէ-տիւ-Ռոն) լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէ կիրակի օրուան (Փետրուար 9) ընտրութեան նախօրեակին: Այլեւս ամէն ինչ կախում ունի էմ-Փի-էմ եւ Իւ-Տի-Էմ ընտրողներէն, քանի որ իրենց թեկնածուն քաշուեցաւ եւ հրապարակը մնաց ընկերվարական թեկնածուին ընդդէմ Ազգ. Ճակատին: Վատնդը անկէ կու գայ որ ընկերվարական թեկնածուն մեծ վարկ չի վայելեր: Մինաց որ քաղաքը ծանր տագնապի մէջ է: Վերջին տարիներուն տնտեսական կացութիւնը ծանր է, գործազրկութիւնը ծաւալած է, բազմաթիւ փոքր վաճառատուներ փակուած են եւ այդ բոլորը բերրի դաշտ մը կը կազմեն Ազգ. Ճակատին համար:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Հանրապետութեան նախագահը՝ Ս. Տէմիրէլ յայտարարած է որ Թուրքիա իր վէթօն կը դնէ Ատլանտեան Ուխտի ընդլայնման ծրագրին, եթէ չընդունուի Եւրոպական Միութեան ծաւալումին մէջ: Այս յայտարարութիւնը կատարուած է հանդիպումէ մը ետք, Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղար՝ Սոլանայի եւ Թուրք պատասխանատուներու միջեւ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ մէջ, գործազրկութիւնը մրցանիչ համեմատութեան մը հասած է —12,2%— վատթարագոյնը 1993-էն ի վեր, ինչ որ ըսել կու տայ սոսկալ - դեմոկրատ ընդդիմութեան որ Քոհլ իր Ուաթերլօն կ'ապրի աշխատանքի չուկային վրայ:

ԼԻՈՆի նախկին քաղաքապետը՝ Նուա-ռի, Գաննի նախկին քաղաքապետը՝ Մուլոյի, հեռատեսիլի Ա. կայանի լրագրող՝ Փուավը-տ'Արվորի բեկանիչ Ատեանի դիմումները բոլորն ալ մերժուած են: Դատապարտուած էին ընկերային ինչքերու չարաչահումներու համար: Նուառ յայտարարեց թէ վերջնապէս կը քաչուի քաղաքական կեանքէն: Արդէն, վերջերս, Նուառ, քաղաքական բեմէն քաչուելէն առաջ թատերական բեմ անցած էր, ապա նաեւ վիպագրութեան նուիրուած:

ՍԵՐՊ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ներկայացուցիչները ընդունուած են, Փետրուար 6-ին, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին կողմէ եւ սերտ վերանորոգումի Շարժումին կողմէ Վուք Տրասքովիչ յայտարարած է որ վերջ կը դնեն ցոյցերուն, կրելիութիւն մը ընծայելու համար երկխօսութեան: Պայման կը մնայ որ իշխանութիւնը տէր ըլլայ իր խոստումին եւ ընդունի ընդդիմութեան չաղթանակը:

Բ. ԵԼՑԻՆ, առաջին անգամ ըլլալով Սմանորէն ի վեր, հեռատեսիլէն յայտարարութիւն մը ըրած է, խոստանալով թոյլատուութիւններուն, որոնք կ'աչխատին, որ իրենց թոչակները պիտի չէնչուին:

ՀՕՐՍ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ(*)

Օր մը հայրս ըսաւ. «Կ'երթաս, կուգաս, թերթերու մէջ ընփորքաժներդ կը հրատարակուին, կը կարդանք, լուսանկարներդ կը դիտենք, բայց մեզի օգուտ մը չտանիս»:

«Ինչո՞ւ» ըսի:

«Օր մը տեղ մը տարի՞ր դիս»:

«Ո՞ւր տանիմ քեզ» հարցուցի:

«Ուր որ կ'ուզես կ'երթաս, զործատէր մարդ ես»:

Կէս մը հեզնական, կէս մը լրջութեամբ նայեցաւ ինծի, «Օր մը դիս առնել ու երկիր, ծննդավայրս տանիլ մտածեցի՞ր բնաւ» ըսաւ: «Կ'ուզեմ ծնած տունս տեսնել: Դուն ալ եկուր ու տեսիր: Եթէ դուն տանիս դիս արժէք կ'ունենայ: Եթէ ոչ, ամէն դիւղ դիւղ է»:

Ճոյս տալ չէր ըլլար: Գործերս կարգադորեցի, նաւով Կիրաուն, անկէ ալ թաքսիով մը Շապինքարահիսար գացինք: Ճամբուն լեռները հետզհետէ աւելի բարձրանալ կը զառնային: Բուսականութիւնը կը փոխուէր ու քանի կը բարձրանայինք, ծառերը եղեւիններու կը փոխարկուէին: Տեղ մը որուն անունը չեմ յիշեր, զորշ լեռ մը ցցուեցաւ մեր դէմը: Նշանաւոր է եղեր այդ վայրը: Հոն ճաշեցինք: Մեր որամադրութիւնը տեղն էր: Նայեցայ հօրս. յայտնի էր որ կ'ուզէր այս հողերուն մարդը ըլլալ: Վեց տարեկանին Շապինքարահիսարէն քաժնուած, Պոլիս զպրոց զրկուած էր: Գիւղի երախայ մըն էր ու զարճած էր քաղաքացի: Ցետոյ յիշեցի: Նախապէս մերթ ընդ մերթ պատմած էր թէ այս լեռներէն հետիոտն ինչպէս չաբաթէ մը անցած ու ծովափ, այսինքն Կիրասոն հասած էին: 1910ական թուականներուն պէտք է ըլլար: Գեղջուկ երախայ մը կայսրութեան մայրաքաղաքին մէջ զպրոցական դառնար...: Ի՜նչ մեծ բախտ էր: Պոլսոյ Օրթագիւղի վարժարանին մէջ զպրոցական մաքուր համազգեստ մը հագուիլ, Կիրակի օրերը Գուրուչէշմէի Եկեղեցին կոմիտասի երգեհոնին մէջ երգել, տարեկիցներու հետ խաղալ, կարենալ խնդալ... ու տակաւին մէկէն կուշտ ու կուտ ջուր խմեց: «Օ՛խ», ըսաւ, «ջուր ըսածդ ասիկա՛ է»:

Սարէն ձորէն կը խօսէինք: Հայրս մէկէն կալի վայրը հարցուց: Անունը նորէն «ահա՛, հոն է» ըսին: Հոն զացինք:

Հայրս պարապ մնացած կամնասայլը ցոյց տալով «ես միշտ ատոր վրայ կ'ելլէի, անդադար կը շրջէի» ըսաւ: «Թերեւս ալ որպէս ծանրութիւն մայրս զիս հոն կը հանէր: Բայց ես ալ, ճիշդը ըսելու համար, շատ կ'ախորժէի»:

Գեղջուկները՝ Ահմէտ, Մէհմէտ, Եուսուֆ, Իսա ... հօրս նայեցան ու ի վերջոյ դուրս տուին իրենց լեզուին տակ պահուածը. «Եթէ կ'ուզես նորէն հոն կենալ ու շրջիլ, անմիջապէս կը պատրաստենք» ըսին, «Ահա՛, ելի՛ր»:

Մէկը ճիերը բերաւ, մէկը կամնասայլին լծեց ճիերը: Այդ միջոցին հայրս բաճկոնը հանեց ու ելաւ սայլին վրայ: Զեռքը ճիւղ մը բռնած «ախ՛հ» ըսաւ, ճիերը քայլ առին, քալեցին, զարճան, զարճան, զարճան: Հայրս այդ պահուն վեց տարեկան էր: Ճիերը կը յառաջանային, ան կամնասայլին վրայ նստած, մեր տեսածով կը շրջէր անընդմէջ, բայց ո՛վ գիտէ ինչեր կը մտածէր: Այն հին օրերուն նման, մայրը ո՛վ գիտէ երբ «կը բաւէ՛ այլեւս» պիտի ըսէ...: Ան՝ վեց տարեկան հայրս, կը զառնար, Ահմէտները, Մէհմէտները կը գիտէին, ես ալ անոնց հետ: Թերեւս կէս ժամ տեւեց ատիկա, թերեւս աւելի:

Ի վերջոյ ճիերը յամրաքայլ զարճան, հայրս ոտքի ելաւ սայլին վրայ, կեցուց ճիերը: Երբ մեր քովը վերադարձաւ, անոր աչքերը թաց էին: Տակաւին ո՛վ գիտէ ի՛նչ կարօտներ ունէր, ինչպէս՝ մանկութեան հին, անվերադարձ օրերը: «Այո՛, երբ վեց տարեկան էի, ահա՛ այսպէս կը շրջէի կամնասայլին վրայ» ըսաւ:

Մուխը իջնելու մօտ հրաժեշտ առինք Եայճը գիւղէն: Ամէնուն հրաժեշտ տալինք: Երկու — երեք քիլոմեթր հեռացեր էինք, հայրս ինքնաշարժը կեցուց: «Կեցի՛ր որ անդամ մը հեռուէն նայինք գիւղին» ըսաւ, իջաւ կառքէն, ես ալ իջայ: Նայեցաւ, նայեցաւ բլուրին սառորտի գիւղին, չեմ գիտեր, մա՞յրը թէ հայրը փնտռեց: Ցետոյ մէկէն զարճաւ ինծի, «Երթա՛նք» ըսաւ: Շապինքարահիսարէն Սուչէհրի — Սըվազի ճամբան առինք: Սըվազէն ալ չիտակ Պոլիս:

Գոհ էր. դեղարան եկող ամէն բարեկամի իր գիւղը կը պատմէր: Կարծէք ապրելու նոր եռանդ մը եկած էր վրան:

Օր մը «նայէ՛ լինծի» ըսաւ, «գիւղ զացինք, աղբիւրէն ջուր խմեցինք, մարդոց հետ խօսեցանք, կամնասայլին վրայ եղանք, թան խմեցինք, այս բոլորը լաւ էին, բայց բան մը մոռցանք: Եւ ամէնէն կարեւորը ատիկա էր: Մոռցա՛յ»:

«Ի՞նչ է» հարցուցի:

«Ի՛նչ պիտի ըլլայ, միրգերը» ըսաւ. «չոր թութ, պաստեղ, ծիրան ... ատոնք զրպանս կը լեցնէի, անդադար կ'ուտէի, չատ կը սիրէի: Մոռցանք բերելու: Եւ կը յիշեմ, երբ Պոլիս զպրոց զալու համար գիւղէն կը բաժնուէի, մայրս տոպրակով մը այդ միրգերէն տուած էր ինծի... ամբողջ ճամբու ընթացքին կերած էի»:

«Զգէ՛, հոգ չէ» ըսի, «յաջորդ տարի կ'երթանք, կ'ուտես որքան որ ուզես»:

Ծուռ ծուռ նայեցաւ ինծի: Պակաս մը կը զգար. հասկցայ:

Չոր թութ, պաստեղ, միրգեր...: հայրս մեռաւ: Սակայն իր գեղը տեսնելէ, անոր ջուրը խմելէ ետք:

Յուզարկաւորութեան երթալու համար տունը կը սպասէի: Ինծի հետ էր բանասեղծ բարեկամս Նեզաթ Իւսնիւն որ մահացած է այսօր: Յուզարկաւորութիւնը երկուքին պիտի սկսէր: Տակաւին կէս ժամ մնն աւելի տանն կար: Այդ միջոցին դուռը զարնուեցաւ, զացի բացի: Դրան առջեւ երկու հոգի կար. իրենց ձեռքը մեծ-կակ տախտակէ տուփ մը ունէին: Իրենց դէմքերը ծանօթ կը թուէին:

«Հրամեցէ՛ք» ըսի:

«Պարոն Տաճատ Կիւլէրը կը փնտռէինք» ըսին, «ասիկա իրեն բերինք, Եայճը գիւղէն, Շապինքարահիսարէն»,

Ցիշեցի: Հօրս գիւղին գիւղացիներն էին անոնք որոնք մեզի թան տուած, կամնասայլը բերած, ճիերը լծած էին. Ահմէտները, Մէհմէտները, Եուսուֆներն էին: Թերեւս իրենց անուններդ հիմա չեմ յիշեր. թերեւս ոչ Մէհմէտ, ոչ ալ Եուսուֆ կը կոչուէին, սակայն անոնք էին: Հօրս գիւղացիները: Շուարեցայ, ներս առի զիրենք:

«Հայրս մահացաւ» ըսի, «հիմա յուղարկաւորութեան կ'երթանք, եթէ կ'ուզէք դուք ալ եկէք, մօտ է»:

Շուարած էին: Լռութիւն մը տիրեց: Տուիր բայի: Մէջը չոր թութ, պաստեղներ, միրգեր կային ամենայն առատութեամբ: Շուարեցայ:

Անոնք խօսք առին. «Պր. Տաճատը մեր գիւղացին է: Եկաւ, պատեցաւ, սակայն առանց միրգերը առնելու վերադարձաք: Մենք ալ Պոլիս կուզայինք, մտածեցինք միրգ բերել: Բախտ չէ եղեր...»:

Ոչ Նեզաթ, ոչ ալ ես ըսելիք բառ գտանք: Հօրս խօսքերը յիշեցի. «զացինք, պատեցանք, ջուրը խմեցինք, բայց չոր թութը, պաստեղը, միրգերը առանց ուտելու վերադարձանք»:

Հասած էր յուղարկաւորութեան երթալու ժամը: Երեք փոքրիկ պարկ զոյ, երկու — երեք ափ չոր թութ, քանի մը կտոր պաստեղ, քանի մը չոր սալոր..., բոլորը տոպրակներուն մէջ լեցուցի: «Եկէ՛ք, երթանք» ըսի: Թաղումի պահուն միրգերը զադաղին մէջ դրի: Գիւղացիները իրեն բերեր էին այն պտուղները որոնց կարօտը ունէր ան:

Երբեմն երբ հայրս եւ իր գիւղը կը յիշեմ, կամ Անատոլուի որեւէ մէկ գիւղին մօտէն կ'անցնիմ, միշտ աչքերուս առջեւ կը յայտնուի հայրս որ կամնասայլին վրայ կը զառնայ ու կը զառնայ:

ԱՐԱ. ԿԻՒԼԷՐ

(Թարգմանեց՝ Ա. Թ.)

(*) — Ծանօթ լուսանկարիչ Ա. կիւլէրի պատմուածքներու «Բաբելոնէն վերջ պիտի ապրինիմ» հատորին թրքերէն թարգմանութեան մէջ առնուած այս գրութիւնը մէկ հատուածն է «Ստեղծագործ մէկ Ամերիկացիս կորսնցուցի» խորագրուած էջին որ գրուած է Ու. Սարոյեանի մահուան առթիւ ու լոյս տեսած «Կէօսքէրի» (Ցոյց) հանդէսին մէկ, 1981ին:

Հ. ՍԱՀԱԿ ՎՐԴ. ՃԷՄՃԷՄԵԱՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՀԱՅ ՏԱՆ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 26, Հայ Տան սրահը, նմանօրինակ հանդիսութիւններու համար ներկայ եղող սովորականէն աւելի մեծ թիւով անձեր եկած էին յարգելու համար վաղամեռիկ Մխիթարեան Հ. Սահակ Վրդ. Ճէմճէմեան Աբբահօր յիշատակը:

Հակառակ անոր որ Հ. Յովսէփ Աթոռակալ Վարդապետի ներկայութիւնը նշանաւած էր յայտադրին վրայ, ան բացակայ էր: Սոխակաւած եղած էր Ս. Ղազար մնալ հիւրասիրելու համար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Գրամ Ա. Հայրապետը, որ Յովհաննէս — Պօղոս Բ. Պապին տրած պաշտօնական այցելութենէն վերջ երկօրեայ այցելութիւն մը փափաքած էր տալ Ս. Ղազար Կիրակնօրեայ պատարագին ներկայ ըլլալ, Ուրեմն Հ. Գրիգորիս Վրդ.ը կը փոխարինէր Աթոռակալ Վրդ.ը եւ Մխիթարեան Միաբանութեան խօսքը կը փոխանցէր ներկաներուն: Ան՝ չատ դուսպ, լուրջ, տեղին եւ հոգեւորականի ոճով ներկայացուց Մխիթարեան Հ. Սահակը, Աբբահայրը: Բոլորին հասկնալի ըլլալու համար խօսեցաւ մաքուր, իտալերէնն լեզուով:

Կ'արժէ խօսքին որոշ մասերը բառացի թարգմանելով տալ, որովհետեւ իմաստալից են եւ անոնց մէջէն կը զգացուի միաժամանակ Մխիթարեան Միաբանութեան վերակազմումի մը եւ վերանորոգման ծրագիրներու յուսադրիչ հեռանկար մը: Այսպէս խօսեցաւ ան մօտաւորապէս:

«Նախ նշեմ որ նպատակս մեռեալ անձի մը, սուգի օրուան մը նշանակումի մասին չէ խօսելիքս: Հ. Սահակի մահով Մխիթարեան Միաբանութեան համար պակսեցաւ կրող սիւն մը որուն վրայ հիմնուելով Միաբանութիւնը ինքզինքը հաստատ կը զգար: Որով, եկած է ատենը, հաւանաբար նախախնամական ժամը, խորունկ անդրադարձում մը ընելու համար մեր անցեալին վրայ, վերակազմելու եւ վերահաստատելու համար, Աստուծոյ լոյսին տակ, մեր առաքելութիւնը դէպի 21րդ դար:

Ինչպէս Քրիստոս մինչեւ իր մահը սիրեց իր աշակերտները եւ անոնց համար տուաւ իր կեանքը: Ինչպէս Եղիշէ, 5րդ դարուն, ըսաւ՝ մահ իմացեալ անմահութիւն է, այնպէս ալ անոնք որոնք Հ. Սահակի մօտը եղան, մանաւանդ դէպի մահ տանող իր քանի մը օրերուն, կրնան վկայել որ ինք հեռու չէր այդ զազափարներէն: Ինք իրրեւ իսկական վանական, իրրեւ իսկական փիլիսոփայ դիմաւորեց իր մահը:

Երբ կրօնաւորական ուխտերը կը կատարէ, ամէն իսկական Մխիթարեան, երբ իր չորրորդ ուխտը կ'ընէ իր ազգին ծառայելու համար, իր ամբողջ կեանքով կը նուիրուի իր ազգին եւ անոր կատարելագործման ու սրբացման համար կը նուիրէ իր ամբողջ կեանքը:

Այսօր, այս առիթով, պէտք է ըմբռնենք ինչպէս է Հ. Սահակի հոգին որ կը բնակի մեր սրտերուն մէջ: Հ. Սահակ անցեալը չէ, ոչ ալ ներկան, նոյն ինքն մեր ապագան է:

Մեր միաբանութեան համար որ ճակատագրական ճգնաժամային չրջաններ կ'ապրի յաճախ, Հ. Սահակ մեր ճամբուն վրայ եղաւ ժայռաքար մը որ կը պատմէ կանգ առնել եւ խորհրդածել լրջութեան:

Ի՞նչ է Հ. Սահակի ապրելակերպը որ իր ամբողջ վեհութեամբ ներկայ է մեր մէջ: Կրնանք երեք հիմնական ազդակներ վերլուծել իր կեանքէն:

Առաջին ազդակը իր կեանքը դէպի սքանչելութիւն ձգտող դիծն է: Հ. Սահակ ոչինչ կ'ընէր եթէ այդ բանը զինքը դէպի աւելի կատարելութիւն պիտի չտանէր: Հ. Յովսէփ որ իր տեսուչը եղած է, իր ուսանողական չրջանէն իսկ կը թուէ չատ մը օրինակներ: Հ. Սահակ ինքզինքին չէր արտօներ նոյնիսկ վայրկեան մը վատնել իր աշխատանքի ժամերէն:

Երկրորդ ազդակը, Միաբանութիւնը դէպի կատարելութիւն առաջնորդող դիծն էր: Հ. Սահակ որ ըստ մեր սահմանադրական կանոնագրին ընտրուեցաւ 13րդ Աբբահայր, ամէն տեսակի զոհողութիւն ըրաւ, չանք թափեց իր Միաբանութեան համար եւ անոր սիրոյն զոհուեցաւ: Այստեղ չեմ կրնար այս հարցերուն վերաբեալ մանրամասնութիւններու մէջ մտնել: Ես որ զործակից եղայ վարչական վերջին եղելութիւններուն, կրնամ վկայել որ Հ. Սահակ իր կեանքը տուաւ պաշտպանելու համար Միաբանութիւնը: Հոս է մարդուն մեծութիւնը: Իրը ըրած էր Աւետարանի խօսքը՝ թէ եթէ ցորենի հատիկը չմեռնի՝ չի կրնար պտուղ տալ:

Հ. Սահակ ունեցաւ իսկական միթթարեանի կեանք: Իրեն համար ամենամեծ հպարտութիւնն էր ստորագրել. Մխիթարեան Միաբան:

Երրորդ առաջնորդող դիծն էր իր նուիրումը ազգին: Մանուանդ իր կեանքի վերջին չրջանին կը պատգամէր թէ իրեւ Մխիթարեան Միաբանութիւն պէտք է նուիրուինք մեր ազգին ծառայութեան, հոգեկան, մչակութային եւ նոյնիսկ նիւթական ծառայութեան:

Մեզի համար, իր զաղափարներով եւ հեռանկարներով, ըլլալով հանդերձ բան մըն ըուն իմաստով Միաբան Վարդապետ մը, էր նաեւ յեղափոխական մը:

Ան չատ լաւ կը գիտակցէր մահուան մօտալուտ ըլլալուն: Կատակելով, նոյնիսկ հրահանգներ տուած էր իր թաղման համար: Սխալած էր երկու տարիով, նշանակած էր 1999 թուականը:

Բայց եթէ ինք յեղափոխական էր, ի՞նչ կը ծրագրէր ընել երբ Աբբահայր ընտրուեցաւ, կ'ըսէր. Աստուծոյ զատաստանին առջեւ պիտի զատուինք եթէ 20րդ զարուն վերջաւորութեան չմտածենք եւ որոշում չտանք թէ ինչպէ՞ս պիտի ծառայենք մեր ազգին: Ուրուագծած էր ծրագիրներ, այսօր քննարկութեան առարկայ են մտանաւոր յանձնախումբի մը կողմէ, իրականացնելու համար Հ. Սահակի երազը: Հ. Սահակ անձ կերտող մըն էր: Իր մեծադոյն չանքը եղած է կերտել երիտասարդները, այդ գործին մէջ դնելով իր երիտասարդական ոգին: Էր նաեւ մէկը՝ որ քննադատական ոգիով կը վերլուծէր իր արարքները եւ իր այս համեստ պարկեչտութիւնը կը յուզէր նոյնիսկ իր ընդդիմադիրները որ չէին բաժներ իր ընտրութիւնները:

Այս ամէնուն հետ ինք նուիրուած էր իր մչակոյթին եւ ուսումնասիրութիւններուն: Հրատարակութիւնները լոյս կ'ընծայէր ըստ մեր ազգի պահանջներուն: Եւ այս անհրաժեշտութիւնները կը փոխանցէր իր չուրջի անձերուն:

Ինք անխոնջ պրպտող մըն էր եւ իր գործերը կ'ապացուցանեն այդ: Իր բոլոր ճիրքերով, մեզի համար Հ. Սահակ եղաւ լուսաւոր ատեպ մը: Իր մտատիպարը եղած էր Հ. Մկրտիչ Աւգէրեան: Կ'ուզէր անոր առաքինութիւնները ունենալ անոր որ եղած էր Մխիթարեան դպրութեան սիւնը: Բայց, Հ. Սահակը իր մահուընէ վերջ մեզի թողուց նաեւ ծանրակչիռ պարտականութիւններ որոնք միաճեւ իրեւ ծրագիրներ արդէն հսկայական են: Ամէն Մխիթարեան որ լրջութեամբ կ'առնէ Հ. Սահակի պատգամները, իր ուսերուն վրայ կը զգայ հսկայ պատասխանատուութիւններու ծանր բեռ մը»:

Մէկ վայրկեանի յոռնկայս յարգանքի ամփոփում մը վերջ տուաւ Հ. Գրիգորիս խօսքերուն:

Վաստակաւոր ուսումնասիրող Հ. Սահակի մասին խօսեցաւ փրոֆ. Կապրիէլ Ուլուհոճեան: Ուրախութիւնը յայտնեց որ Հ. Գրիգորիսի խօսքերուն ընդմէջէն կը հետեւցնէ, որ թէեւ Հ. Սահակի մահը մեծ կորուստ մըն է, բայց մխիթարական է գիտնալ որ անոր անձնաւորութիւնը իր

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿՆՈՒԹԻՒՆ

Մարոնի պատրիարք Սֆէյրի ծննդեան մղձանջները անգամ մկրատուած հեռախուզէ եաք, ընդհանուր համոզումը այն է որ ոչինչ կրնայ խուսափիլ Լիբանանեան զրաքննութենէն: Տրուած բացատրութիւնը այն է որ պետութիւնը չատ զգոյ չէ քրիստոնեայ դիմաւոր այդ անձնաւորութեան քիչ մը չատ քննադատական ոճին, հանդէպ՝ կիրարկուած քաղաքականութեան: Տեղեկատուութեան նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը յայտնած է թէ այսուհետեւ արգիլուած է վերնագրել Լիբանանի պատկերին ու նոյն պատճառել Լիբանանի պատկերին ու միջազգային դեռնին վրայ վայելել սկըսած անոր վարկին: Ան հեռատեսիլի արբանեակային արտօնեալ կայաններուն ալ յիշեցուցած է սահմանները որոնք պէտք չէ բռնաբարուին: Արգիլեալ նիւթերու ցանկ մը պատրաստուած չէ, բայց ներկայ համաձայնութեան մը նիւթ են անոնք, պետութեան եւ խնդրոյ առարկայ կայաններուն միջեւ: Այդպէս, պէտք չէ յարձակիս խօսիլ Լիբանանի սուրիական զբաւման եւ Հըզպոլլահի հարաւային շրջաններու դիրքերուն մասին, կամ մեկնաբանութիւններ կատարել Իսրայէլի հիւսիսային գօտիին ուղղուած հրթիռներուն առընչութեամբ: Թելադրուած է նաեւ լուռ մնալ հաւատքի հարցերու մասին ու հետաքրքրութիւն ցոյց չտալ թըմրեցուցիչի մաքսանենգութեան նիւթին:

Պետութիւնը կը սահմանափակէ լրատուիւներու դիմաւորներն ալ. նոր օրէնքով մը 52 կայաններէ միայն 4–ը յաջողած են գործելու արտօնագիր վերստանալ: Առաջինը պետական կայանն է, միւս արտօնուածները կը պատկանին վարչապետ Հարիրի, տեղեկատուութեան նախարարին եւ Լիբանանեան ուժերու քրիստոնեայ նախկին զօրավարին: Իսկ հորհրդարանի նախագահը արտօնութիւն ստացած է հեռատեսիլ կայանով մը որ այսօր գոյութիւն չունի: Պէտք է ստեղծուի: Ակնարկելով այս կարգադրութեան, տեղեկատուութեան նախարարը ըսած է թէ իրենց նպատակն է պարզապէս Լիբանանի այնպիսի պատկեր մը ցոլացնել որով քաղաքացիները կարենան տպալ ճիշդ ինչպէս ժողովրդավար կարգերը որոնք կը տիրեն երկրին մէջ:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՍՈՑ Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ապա Դպրաց Դասու սրահը, Յունուար 26–ին կրօնական եւ աչխարհական հանդիսութիւններով տօնուած են «Գողթան» Դպրաց Դասու 277–րդ եւ երգչախումբին 72–րդ կրկնակ տարեդարձները հանդիսապետութեամբ Պատրիարքին, որ նաեւ քարոզած է եւ դպրութեան չորս աստիճան չնորհած «Գողթան»ի երիցագոյն անդամներէն՝ Արա Գարագաշեանի եւ Մանուկ Օրթաոլանի: Կէսօրուան ընթրիքին ընթացքին գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը: Հանդիսութեան բացումը կատարած է դպրապետ՝ Վարուժան Քէօսէեան: Մեկնաբանուած են քանի մը երգեր Արա Պարթեւեանէ եւ Պերճ Շիկահեր խօսք առնելով պատկերացուցած է Պարթեւեանը եւ անոր երաժշտական վաստակը: Արտասանութիւններէ եաք, խօսք առած է Երուանդ Կոպէլեան որ արտայայտուած է «Գողթան»ի անդամներէն Ժիրայր Գասպարեանի կեանքին ու ծառայասէր ոգիին մասին: Մեկնելէ առաջ, խօսք առած է նաեւ Գարեգին Պատրիարք, որ զուն հաստատումներ ըրած է երգչախումբին երէկուան եւ այսօրուան պարզած պատկերին մասին, նաեւ Գումգապուի բնակիչներու թիւին (անցեալին՝ 800 հայ ընտանիքներ): Իր երբեմն, ըսած է երբ «Գողթեան» եւ «Զուարթնոց» երկչախումբերը միասնաբար մինչեւ «Գարթալ» կ'երթային պատարագը բազմաձայն երգելու համար:

***

ՊՈՒՍՈՑ Մաչքա Մատէն համալսարանի ամփիթեատրոնին մէջ, Յունուար 24ին, երեկոյթ մը տեղի ունեցած է որու ընթացքին Հայաստանէն հրաւիրուած «Տկղար» նուագախումբը հայ ժողովրդական երաժշտութեան յայտագիր մը ներկայացուցած է: Դուդուկ, չէի, պարկապուկ, թմբուկ, պկու, սանթուր, հայկական սրինգ եւ նման գործիքներ կը կազմեն նուագախումբը, զոր կը ղեկավարէ Կառլէն Միրզոյեան եւ որ կատարած է բացումը: Խումբը ունի նաեւ հինգ երգիչներ:

ԱՆՀԵՏԱՅՈՂ ԱՐԾԷՔՆԵՐ

Պարսկահայ գեղանկարիչ ԴԱՎՐԻՇ

Ինչպէս «Ցառաջ» տեղեկացուց (1997 փետր. 1) վերջերս Գերմանիոյ Շթուտկարթ քաղաքին մէջ իր մահկանացուն կնքեց պարսկահայ հանրածանօթ գեղանկարիչ – մանրանկարիչ Անդրէ Սեւրուգեան, որ միջազգային գեղարուեստական շրջանակներու մէջ ճանչցուած էր Դավրիշ ծածկանունով:

Ծնած էր 1894 Մայիս 1–ին, Թեհրան: Զաւակն էր հռչակաւոր լուսանկարիչ Անդրանիկ Սեւրուգեանի, որուն գործերուն նուիրուած ցուցահանդէս մը կազմակերպուած էր 1990–ին, Ուաչինկթընի Սմիթսոնեան Հիմնարկի սրահներուն մէջ: Անդրանիկ Սեւրուգեան անձնական լուսանկարիչը եղած էր Նասրետտին Շահի:

Դավրիշ չատ կանուխէն նուիրուած էր գեղանկարչութեան, իբր առաջին կարեւոր գործ, 16 տարեկանին ջրանկար նը կարելով Թուս քաղաքի մէջ գտնուող Ֆիրտուսիի դամբարանը: Այդ բարձրարժէք նկարը ապագրուած է գերմանական Կրոսկ Գունսթկեղիխթ (Մեծ Արուեստի Պատմութիւն) հատորին մէջ:

1912–ին Դավրիշ կ'երթայ Փարիզ, կատարելագործուելու տեղւոյն Գեղարուեստից Վարժարանին մէջ, բայց ուսումը կը մնայ կիսատ, 1914–ի ընդհ. պատերազմին պատճառաւ: Կամաւոր կը գրուի Ֆրանսական բանակին, երթալ կռուելով ռազմաճակատին վրայ:

Պարսկաստան վերադարձին, մեծապէս տպաւորուած Ֆիրտուսիի Շահնամէն (Արքայից Մատեան) ամբողջ տասը տարի կ'աշխատի ստեղծագործելով 416 դեղանկարներ, նուիրուած՝ այդ մեծ դիւցազներգութեան դրուագներուն եւ հերոսներուն, ի մէջ այլոց Հուսրեվ (Խոսրով) ու Շիրին սիրավէպին, որուն հերոսուհին՝ Շիրին (Անոյշ) 7–րդ դարուն ապրած հայ արքայադուստր իչխանուհի մըն էր: Իր այդ գործերով, Դավրիշ գեղանկարչական ինքնայատուկ ոճ մը կը ստեղծէ պարսկական մանրանկարչութեան մէջ:

Շահնամէի գեղարուեստները առաջին անգամ կը ցուցադրուին Թեհրանի մէջ, 1934–ին, Ֆիրտուսիի ծննդեան հազարամեակի հանդիսութիւններուն առթիւ: Ապա, Դավրիշ զանոնք կը ցուցադրէ Հնդկաստանի զանազան քաղաքներուն մէջ: Հայտարապատի Նիզամը հրապուրուած, այդ գեղանկարներուն կարեւոր մէկ մասը կը գնէ եւ տեղւոյն թանգարանին մէջ յատուկ սրահ մը յատկացնելով, տեւական ցուցահանդէսի մը նիւթ կ'ընէ:

Այս յաջողութիւններէն խրախուսուած, Դավրիշ կը տեղափոխուի Վիէննա, իր ստեղծագործութիւնները ծանօթացնելու համար արեւմտեան աշխարհին ալ, ցուցահանդէսներ կազմակերպելով Պէռլինի, Վիէննայի, Լոնտոնի եւ այլ եւրոպական ոստաններու մէջ:

Իր կարեւոր ստեղծագործութիւններուն կարգին կարելի է յիշել Օմար Խայեամի քառեակներուն նուիրուած պարսկերէն եւ հայերէն զանազան հրատարակութիւնները զարդարող հարիւրաւոր նուրբ մանրանկարները, պարսիկ մեծ բանաստեղծ Հաֆըզի Դիւանին նկարազարդումը, ինչպէս նաեւ հայկական նիւթերու յատկացուած գեղանկարներ, Վարդան Մամիկոնեանի, Սայաթ–Նովայի եւ այլոց նուիրուած:

Դժբախտաբար, համաշխարհային Բ. պատերազմին ընթացքին իր գործերուն մէկ մասը կը փճանայ ռմբակոծութիւններուն պատճառաւ:

Նիւ–Եորքի Կորքի Կալըրին (նուիրուած՝ հայազգի նկարիչ Արշիլ Կորքիի անուան) երկու կարեւոր ցուցահանդէսներ կը սարքէ Դարվիշի գործերուն նուիրուած, առաջինը 1988–ին եւ վերջինն ալ 1996 Դեկտ 28–ին, այսինքն՝ արուեստագէտին մահուընէ անմիջապէս վերջ:

Դարվիշ մահացաւ ուրեմն 1996 Դեկտ. 17–ին, աւելի քան 102 տարեկան հասակին, մինչեւ վերջին օրերը պահելով մտքի պայծառութիւնը: Թաղումը կատարուեցաւ Դեկտեմբեր 23–ին Հայտելպերկ քաղաքի Պերկիքրահոփ դերեզմանատունը, ի ներկայութեան արուեստագէտներու եւ արուեստի պատմաբաններու: Արարողութեան նախագահած է փրոֆ. տոքթ. Ֆրիտրիխ Հէյէր, իսկ դամբանականը խօսած է տոքթ. Պահլա:

Ա.Լ. ԲԱՂԴԵԱՆՑ

քաղաքական ուժով կը մնայ ներկայութիւն մը Մխաանութեան մէջ:

Փրոֆ. Ուլուհոճեան խօսեցաւ իբրեւ մասնագէտ իր յարաբերութիւններուն մասին Հ. Սահակի հետ հայկական, լեռնականեան եւ պատմական պրպտումներուն մասին դիտական դեռնի վրայ, վեր առնելով անոր հմտութիւնը եւ նիւթերու դասաւորումի առած կարեւորութիւնը դիւրացնելու համար ապագայ ուսումնասիրութիւնները:

Անզնահատելի է, ըսաւ, ի միջի այլ դործերու, չարունակութիւնը եւ հրատարակութիւնը հայերէն ձեռագիրներու ցուցակին: Ինք գրեց եւ հրատարակեց «Մայր ցուցակ հայերէն ձեռագրաց մատենադարանի ի Վենետիկ»ի Ե. Զ.Է հատորներ: Ունի տակաւին անտիպ երկասիրութիւններ որ կը կարօտին հրատարակութեան:

Հուսկ խօսեցաւ Միլանոյի հոգեւոր հովիւ Սարգիս Քահանայ Սարգիսեան: Վեր առաւ կրօնաւորի արժէքները Հ. Սահակի եւ իր բարեկամական յարաբերութիւնները:

Նունէ եւ Տաթեւիկ Հայրապետեան քոյրերը եւ իրենց մայրը, տաղանդաւոր դաշնակահարներու ընտանիք մը, փոխան ի փոխ նուագեցին հայկական կտորներ: Նուագելու իրենց զուսպ եւ ներշնչուած ձեւը եւ կատարներու ընտրութիւնը ոչինչով խանդարեց, այլ մանաւանդ լրացուց օրուան հոգեկան ապրումները:

Վ. Բ.

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 - 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Եւ սակայն յետոյ այդ խումբը բաւական բուռն կերպով անջատուեցաւ:

Այս իրողութիւնը կ'արժէ պատմել:

Սուրէն Պարթեւեանն արդէն իր «Վաղուան Զայնը» հրատարակած էր Մանուան Զայնը» հրատարակած էր Մանչեսթրի մէջ եւ կատաղի պայքար մը մղած Աբչակ Զօպանեանի դէմ:

«Վաղուան Զայնը» դադրելէն եաքն ալ (արդէն միայն հինգ թիւ լոյս տեսած է) խուլ հակառակութիւնը մնացած է Զօպանեանի եւ Պարթեւեանի միջեւ: Այս վերջինը առանձին չէր եւ իրեն հետ ուներ ամբողջ Հակաչօպանեան խմբակ մը, որ կը կազմէին Ատոմ Եարճանեան, Արտաւազդ Չանըմեան, Մաքսուտ Մխըդատեանց: Այս հանդիսն ալ հակակիր էր Զօպանեանին, բայց ո՛չ այնքան բուռն կերպով որքան «Վաղուան Զայն»ը:

Զօպանեան՝ որ յաւակնութիւն ունէր մտաւորական երիտասարդութեան վրայ տեսակ մը քահանայապետական դերի-

– Հիմա անշուշտ պատրաստած ես բանախօսութիւնդ, ըսէ՛ տեսնենք ի՞նչ պիտի խօսիս, հարցուցի:

Այսօր, ափյափոյ բան մը գրեց, պատասխանեց, դեռ վրայէն չեմ անցած, եթէ կ'ուզես անգամ մը միասին կարդանք:

– Կարդա՛ տեսնենք:

Պարթեւեան սկսաւ կարդալ իր բանախօսութիւնը: Լեւոն Բաչալեանի դրական տաղանդին վրայ արդար գովեստներու հետ՝ ծայրէ ծայր թունալից ակնարկութիւններ կար Զօպանեանի հասցէին:

– Եղբայր, ըսի, պարզապէս թակարդ մըն է որ կը լարէք Զօպանեանի դէմ, եթէ ասանկ բան մը պիտի խօսէիր պէտք չէր որ գինքը հրաւիրէիք նախագահելու:

– Ես չհրաւիրեցի, Ատոմը հրաւիրեց:

– Այո՛, բայց Հայ Ուսանողներու Միութեան կողմէ հրաւիրեց եւ նոյն իսկ նախագէս Զօպանեանի հաւատարը չէ թէ իրեն դէմ ակնարկութիւն պիտի չըլլայ:

– Իր կողմէն տուեր է այդ հաւատարմը, ես այն առեն ճառս չէի պատրաստած եւ ինչ չէր կրնար դիտնալ ինչ խօսելիքս:

– Ըստ իս անպատշաճ բան մըն է ասիկա:

– Անուն չեմ տուած, թո՛ղ իր վրայ չառնէ:

(Շար. 84)

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Փետրուար 13

Երեկոյեան ժամը 16–ին Նախատօնակ Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ Տեառնընդառաջի առթիւ, Ժողովրդին վարդապետը բաց։

Ուրբաթ, Փետրուար 14

Տեառնընդառաջ

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի Ժողովրդին վարդապետը բաց։

Կը պատարագէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր· Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Հայկուհի Շալճեանի *մահուան 4–րդ տարելիցի եւ Գէորգ Վարպետեանի մահուան 5–րդ տարելիցի Հոգեհանդստեան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները.* –

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան՝ Շալճեան ընտանիք 200 Ֆր., Վ. Պօյաճեան 150 Ֆր· Սեպուհ Ճանիկեան եւ Տհնչալի Վարպետեան 100–ական Ֆր.։

«Ցառաջ»ին՝ Վ. Պօյաճեան 150 Ֆր., Սեպուհ Ճանիկեան 100 Ֆր. եւ Տհնչալի Վարպետեան 300 Ֆր.։

TEBROTZASSÈRE

L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)
présentent

— La *CHORALE DE L'ECOLE*
(sous la direction de Haïg Sarkissian)

— et l'*ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN* A R A X E et S A S S O U N de Marseille.

le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises

au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)

(*) *Association culturelle du Raincy.*

«ԾԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք–Նշանտուք	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ·Վ·Ա· (տե՛ս· փակագծի մէջ ընդհ· գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անդամ հրատարակելի ազդերու, Մինչեւ Մէկ Քառորդ Սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՓՐԱՆՄԱՆ

Չորեքշաբթի, Փետր· 12, ժամը 17·30–ին
Մարսէյլ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԻ Ծ· ՎՐԴ· ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Ուրբաթ, Փետր· 14, ժամը 17·30–ին
Սէն – Թ'Անթուան
Ս· Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա· ՔՀՆԾ· ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Փետր· 19, ժամը 17·30–ին
Սէն – Ժերոմ
Ս· Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՎԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ուրբաթ, Փետր· 21, ժամը 17·30–ին
Պօմոն
Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ
Քարոզիչ՝
ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Փետր· 26, ժամը 17·30–ին
Քամփ – Ֆրէդ
Ս· Կարապետ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ ՔՀՆԾ· ՏԷՏԷԵԱՆ

Ուրբաթ, Փետր· 28, ժամը 17·30–ին
Լա Սիոթա
Ս· Փրկիչ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ· ՃԷՐԻՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17·30–ին
Սէն – Թ'Անթուան
Ս· Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՆՇԱՆ ՔՀՆԾ· ԴՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 7, ժամը 17·30–ին
Պուլվար – Օտտօ
Ս· Յակոբ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆԾ· ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17·30–ին
Սէնթ – Մարկրիթ
Ս· Աստուածածին Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆԾ· ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 14, ժամը 16–ին
Նիս
Ս· Աստուածածին Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՆԱՐԵԿ ՔՀՆԾ· ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 17·30–ին
Սէն – Լու
Ս· Գէորգ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ ՔՀՆԾ· ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 21, ժամը 17·30–ին
Մարսէյլ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ· ՃԷՐԻՃԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 10–ին
Մարսէյլ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քառաձայն երգեցողութիւն «Արեւագալի» Ժամերգութեան

Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Սէն – Ժերոմի Ս· Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ իր Թաղի եւ Շրջակայից բարեպաշտ Ժողովուրդին Թէ՝ Քառասնորդաց Մեծի Պահոց չրջանին ամէն Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 5–ին Հոկումի արարողութիւն պիտի կատարուի հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

Չորեքշաբթի, Փետր· 12, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Փետր· 19, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Փետր· 26, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 17–ին

Արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԻ Ծ· ՎՐԴ· ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՑԱՆԶԱՆԱԽՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Առաքելական Եկեղեցին
Իսաներորդ դարուն

Դասախօս՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԻՐ – ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 24, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէմիրեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն։

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Բարեկենդանի առթիւ սիրով կը հրաւիրէ հայ երախաներն ու ծնողքները
17, rue Bleue, Paris 9e
Փետրուար 15, Շաբաթ օր, ժամը 14–էն 18։ Ծպտուած երախաներուն առաջին երկրորդ եւ երրորդ ամէնէն լաւ ծըպտուածներու ղեղեցիկ նուէրներ պիտի տրուին։ Զուարճալի օր մը անկակնկալներով։

Մուտքը ազատ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը Չորեքշաբթի, Փետրուար 12, ժամը 15–ին, եկեղեցւոյ կից սրահը։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ASSEMBLÉE GÉNÉRALE

LE COMITE DE SECOURS POUR LES ORPHELINS ET ETUDIANTS informe ses membres que la prochaine Assemblée Générale Ordinaire se tiendra le **jeudi 20 février** à 15 heures à son siège social :

15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Objet :

— Examen et approbation des comptes de l'année 1996
— Rapport moral du bureau
— Projet de budget 1997
— Questions diverses.

L' ECOLE
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 9 Février à 16 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado – Marseille 8e
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT

Un *week-end* en *Tunisie* ou en *Corse* pour 2 personnes

VENEZ NOMBREUX
Encouragez le développement culturel de nos élèves.

ՀԱՅՑ· ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ

Կանոնագրի 21–րդ յօդուածի հետեւողութեամբ, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Չորեքշաբթի, Մարտ 19, 1997,
ժամը 20–ին
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Այն պարագային երբ իրաւասու անդամներուն թիւին 2/3–րդ համեմատութիւնը չգոյանայ այդ օր, հրաւիրուած է երկրորդ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 9, 1997
ժամը 20–ին,
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Ատենապետ
Կրօնական Ընկերակցութեան
Վարչական Խորհուրդի

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1997 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant. —

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assistants sanitaires;**
- **Economes.**

Ecrire à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite de candidature: 1er mars 1997.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround*, groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.

Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11
MARDI
11 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԸ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրաւնատ : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·047 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.047

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ 5-ՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԻՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Փետրուար 3-ին սկսած է Ազգ. ժողովին 5-րդ նստաշրջանը: Անոր նախօրեակին նախագահ Բ. Արարքցեան մասնաւոր ասուլիսով մը տուած է բացատրութիւններ ու պատասխանած հարցումներու: Նստաշրջանի օրակարգին վրայ 30 նախագիծ կայ որոնց չուրջ 30-ը անտեսական ոլորտին կը պատկանի: Նախագահը անոնց առաջին տեղը կը տեղի պիւտճէի օրէնքին նախագիծը:

Պատասխանելով այն հարցումին թէ ինչ կը մտածէ խորհրդարանական նոր ընտրութիւններու մասին որոնք վերջերս յաճախ նիւթ կ'ըլլան հանրային կարծիքին մէջ, Բ. Արարքցեան պատասխանած է. «որեւէ հիմք դրա համար չեմ գտնում»:

*
**

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔՈՎ ԵՐԵՒԱՆ — ՊՈԼԻՍ

Տարիէ մը վեր կը գործէ Երեւան — Պոլիս ցամաքի ճամբան, հանրակառքերու չարաթական մեկնումով: Երթեւեկը կ'արժէ 70 տոլար: Կարզադրութիւնը կարելի եղած է հայկական եւ թրքական գործակալութիւններու գործակցութեամբ: Թրքական կողմին պատասխանատուն զանգատած է մեայն որ Հայաստան — Թուրքիա սահմանին փակ ըլլալուն հետեւանքով ճամբան անհարկի կերպով կ'երկարի: Աւելցուցած է որ կը սպասեն սահմանի անցքին բացումին: Երբեմն այնքան ուղեւոր կ'ըլլայ որ երկրորդ հանրակառք մըն ալ կը տրամադրէ: Այդ ճամբան կը գործածեն նաեւ Պուլկարիա, Ռումանիա գացողները որոնք Պոլիսէն նոյն ընկերութեան հանրակառքերով կը շարունակեն իրենց ճամբան:

*
**

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ — ԻՐԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ ԿԱՆՑՆԻ՞ ԼՂՀ-ԷՆ

ՀԱՊ-ի երկիրներուն հետ գործակցութեան Ռուսաստանի նախարար Տուլիեւ Յունուար 31-ին յայտարարած է թէ Ռուսաստանէն Իրան դիմող երկաթուղին եթէ անցնի Ղարաբաղէն, շատ չահաբեր կ'ըլլայ Ռուսաստանի ու Ադրբեջանի համար: Այդ երկաթուղիին բացումը Ռուսաստանին կարելիութիւն կու տայ շատ մը միանական ծրագիրներ մշակելու կովկասեան Հանրապետութիւններուն հետ: Տուլիեւ առաջարկած է որ 300 միլիառ ռուբլիի վարկ յատկացուի այդ ծրագրին:

*
**

ԱԼԿՈՒԼ ՎՆԱՍԱԿԱՐ Է

Տաուշի կոթի գիւղէն 62 տարեկան բնակիչ մը վիճելով ընտանիքին անդամներուն հետ, գինովցած է, ապա էշուն հեծած անցած Ադրբեջանի սահմանը ու յայտնուած Ղազախի շրջանի Թարաքլու գիւղը: Ադրբեջանցիները ոչինչ համարելով անոր «արդարացում»ը, պատանդ առած են զայն ու Յունուար 29-ի «Ազգ»ը կը տեղեկացնէ որ բանակցութիւն կը տարուի կոթեցին ետ բերելու համար:

*
**

ՀԱՅ — ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԵՐԸ

Վերջերս, Մոսկուայի մէջ ստորագրուած է Հայաստանի մէջ հայ — ռուսական բաժնետիրական ընկերութիւն մը հիմնելու մասին համաձայնագիրը: Նախնական պայմանագրութեամբ, ռուսական կողմը կը յատկացնէ կապ, սարքաւորումներ եւ որոշ դրամագ մը: Բաժնետիրական այս ընկերութեան ստեղծման Սէ — Ը-ի վարկին: Ժ. Լիպարիտեան աւելցուցած է նաեւ որ հայկական կողմին համար անընդունելի պիտի ըլլար որ հակամարտութեան կողմ հանդիսացող Ադրբեջանը հանդէս գայ համանախագահ նշանակողի դերով:

*
**

Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գերագոյն Դատարանին մէջ Փետրուար 6-ին սկսած Սեպտեմբեր 25-ի դէպքերուն առընչուող դատավարութեան ներկայ Վազգէն Մանուկեան արտայայտուելով այս մասին ըսած է թէ իր կարծիքով փոխանակ այս դատավարութեան, ուրիշ՝ շատ աւելի մեծ դատավարութիւններ պէտք է տեղի ունենային, առընչուած նախագահական ընտրութիւններու կեղծիքներուն, որովհետեւ ամէն ինչի հիմքը հողէ է: Ան աւելցուցած է նաեւ թէ եթէ կեղծիքները ըլլան, ժողովուրդը կրնայ պաշտպանել իր իրաւունքները:

*
**

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 7 / 10)

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄԸ

Օ-ԷՍ-Սէ-Ը-ի հերթական նախագահի ներկայացուիչ՝ դանիացի դիւանագէտ Սիւզան Քրիսթէնսէն որ կ'այցելէ Կովկաս, հաքուի մէջ յայտարարած է Օ — ԷՍ — Սէ — Ը-ի դանիական նախագահութեան առաջարկը որ կը վերաբերի Մինսկի խումբի երրեակ նախագահութեան՝ Ֆրանսա, Ռուսաստան եւ Միացեալ — Նահանգներ: Այս կապակցութեամբ Հայաստանի դիրքորոշումը պարզելով Արտաքին նախարար Ալէք Արզումանեան, մաս կը կազմէն Կարէն Միրզոյեան, Աբթիւր Մանասարեան եւ իր խորհրդականը Դիմիտրի Մարտիրոսեան: Պատուիրակութիւնը հասած օրն իսկ (Փետր. 6-ի իրիկունը) այցելած է Պատրիարքարանը: Մանրամասնութիւնները կու տանք առանձին: Մարտ Մարմարա-ի տեսակցութիւնը Արտաքին նախարարին հետ, Սեւ Ծովեան Համագործակցութեան նիստին ծեծուած հարցերուն կապակցութեամբ. —

*
**

Հ. — Թուրքիոյ Արտաքին նախարար՝ Թանսու Չիլլէր երէկ Սեւ Ծովեան Համագործակցութեան բացման ընթացքին խօսեցաւ երկաթուղիի նոր ծրագրի մը մասին, որ պիտի փոխարինէ նախկին մետաքսի ճամբան: Ի՞նչ է Հայաստանի դիրքը այդ ծրագրին նկատմամբ: Հայաստան նախապէս ուսումնասիրա՞ծ էր այսպիսի ծրագիր մը:

Պ. — Ո՛չ, ուսումնասիրուած հարց չէ: Մենք առայժմ չենք կրնար մեկնաբանել այս ծրագիրը, քանի որ ծրագրի

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՍԻՆԿԱՓՈՒՐԻ ՄԷՋ

Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը, ինչպէս գրած էինք, Աւստրալիա իր ճամբուն վրայ կայք մը կատարեց Փետրուար 8-ին, Սինկափուր:

Օդակայան եկած էին զինք դիմաւորելու օտար եւ հայ ներկայացուցիչները նաեւ Քուալալումփերէն, Ճափոնէն եւ այլ վայրերէ ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի դեսպանը:

Կիրակի, Փետրուար 9-ին, Գարեգին Ա. պատարագած եւ քարոզած է Հայոց Եկեղեցին ի ներկայութեան օտար եւ հայ ներկայացուցիչներու, կաթողիկէ, բողոքական, օրթոտոքս հոգեւորականներու: Քարոզին նիւթը ըրած է Մեծ Պահոց իմաստը: Այս առթիւ, կաթողիկոսը Ս. Ներսէս Շնորհալիի չքանչանը շնորհած է Տիկին Հելէն Մէթիսի որ բազմաթիւ տարիներէ ի վեր կը պահպանէ եւ հոգ կը տանի տեղւոյն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԻՆԵՄԱՅԻ ՍԵԶԱՐՆԵՐԸ

ՊԱՏՈՒԻՈՑ ՍԵԶԱՐԸ՝ Շ. ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ

Շաբաթ, Փետրուար 8-ին, Շան զ'Էլիզէի Թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ շարժանկարի Սեզարներու 22-րդ երեկոյթը: Ֆրանսական լաւագոյն ֆիլմը նկատուեցաւ Ռիսիքիւլ, լաւագոյն բեմադիրները (միաժամանակ), Ֆ. Թորէթոն եւ Պ. Թաւէռնիէ, լաւագոյն դերասանուհին՝ Ֆանի Արտան (Փետալ Տուսի մէջ), լաւագոյն դերասանը՝ Ֆ. Թորէթոն (Քափիթէն Գոնան) եւայլն, եւայլն: Ինչպէս ամէն տարի կար նաեւ պատուոյ սեզար մը: Անցեալ տարի անոր արժանացած էր Անրի Վէրնէյլ (Աչոտ Մալաքեան) եւ այս պատճառ եղաւ որ երեկոյթը ներկայացնողը՝ Անթուան տը Գոնն անդրադառնայ որ 2 տարի յաջորդաբար կը պարգեւատրուի Հայ մը եւ այդ առընչութեամբ փորձեց սրամտութիւն մըն ալ ընել որոշողներու մականուններուն հետ (Գրավէնեա՞ն եւայլն) որ շատ յաջող չէր. ինչպէս շատ յաջող չէր նաեւ պատուոյ այդ Սեզարին յանձնումի սենարիոն Միշէլ Սերոյի հետ:

Երեկոյթի ընթացքին, որուն ներկայ էր Մշակոյթի նախարարը, ելոյթներ եղան ընդհատումով աշխատող (էնքեր — միքան) արուեստագէտներու կողմէ, որոնք մտահոգ են իրենց ապագային համար:

Նպատակներէն են Հայաստանի տարածքով Թուրքիա կազ փոխադրելը, հանրապետութեան ուժանիւթի համակարգի կարելիութիւնները լաւագոյնս օգտագործելը, ուժանիւթի արտադրութիւնը աւելցնել եւ զայն արտասահման վաճառելու հնարաւորութիւններ ստեղծելը: Ըստ Ուժանիւթի նախարարութեան լրատուութեան, այս պայմանագրութեան չրջանակներուն մէջ կը սկսի Հայաստան կազ հասնիլ 1997-ի առաջին կիսամեայրին, ընկերութեան պաշտօնապէս արձանագրութենէն ետք:

ՍԵՒ ԾՈՎԵԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՊՈԼՍՈՑ ՄԷՋ

«ՄԱՐՄԱՐԱ»-ի տեսակցութիւնը Ալեք Արզումանեանի հետ

Թուրքիոյ փոխ-վարչապետ ու Արտաքին նախարար Թանսու Չիլլէր Փետր. 7-ին, Սեւ Ծովեան Տնտեսական Համագործակցութեան Արտաքին նախարարներու համագումարը բացաւ համագումարի տրամադրուած նոր չէնքին մէջ: Համագումարէն առաջ բացումը կատարուեցաւ նաեւ այն չէնքին, որ վերանորոգուած եւ Սեւ Ծովեան Համագործակցութեան տրամադրութեան տակ դրուած է: Պատմական Միւշհիր Փուաթ Փաշա ապարանքը այսուհետեւ իբր երդիք պիտի ծառայէ Սեւ Ծովեան Համագործակցութեան աշխատանքներուն:

Այդ նիստին Թանսու Չիլլէր հանդէս եկաւ մեծ ծրագրով մը, որ է Ամմաթիէն մինչեւ Սպանիա եւ Լոնտոն երթալիք երկաթուղիի մը ծրագիրն էր: Այս դիծը, որ պիտի փոխարինէ նախկին մետաքսի ճամբան, նոր ոգեւորութիւն մը պիտի ստեղծէ ընդհանուր համակարգին մէջ: Թուրքիա պատրաստ է իրեն բաժին ինկած 127 քմ. երկարութեամբ բաժինը ամբողջացնելու: Այս երկաթուղիի ցանցին վրայ անտեսական եւ ճարտարարուեստական ձեռնարկութիւններ իրենք իրենց միջեւ ընկերակցութիւններ պիտի հիմնեն եւ արտածում պիտի ընեն դէպի Եւրոպա:

Մէջոց մը վերջ ալ ուղեդիծին վրայ պիտի կազմաւորուին մաքսային դռներ:

Թանսու Չիլլէր յայտնեց թէ Եւրոպական Միութեան եւ Սեւ Ծովեան Համագործակցութեան միջեւ ազատ առեւտուրի չուկաներ պիտի հաստատուին:

Փետրուար 7-ի այս ժողովին կը մասնակցէին Ալպանիա, Ադրբեջան, Պուլկարիա, Հայաստան, Վրաստան, Մոլդովա, Ռումանիա, Ռուսաստան, Ուկրանիա, Յունաստան եւ Թուրքիա: Հայաստանի պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէ Արտաքին նախարար՝ Ալէք Արզումանեան, մաս կը կազմեն Կարէն Միրզոյեան, Աբթիւր Մանասարեան եւ իր խորհրդականը Դիմիտրի Մարտիրոսեան: Պատուիրակութիւնը հասած օրն իսկ (Փետր. 6-ի իրիկունը) այցելած է Պատրիարքարանը: Մանրամասնութիւնները կու տանք առանձին: Մարտ Մարմարա-ի տեսակցութիւնը Արտաքին նախարարին հետ, Սեւ Ծովեան Համագործակցութեան նիստին ծեծուած հարցերուն կապակցութեամբ. —

*
**

Հ. — Թուրքիոյ Արտաքին նախարար՝ Թանսու Չիլլէր երէկ Սեւ Ծովեան Համագործակցութեան բացման ընթացքին խօսեցաւ երկաթուղիի նոր ծրագրի մը մասին, որ պիտի փոխարինէ նախկին մետաքսի ճամբան: Ի՞նչ է Հայաստանի դիրքը այդ ծրագրին նկատմամբ: Հայաստան նախապէս ուսումնասիրա՞ծ էր այսպիսի ծրագիր մը:

Պ. — Ո՛չ, ուսումնասիրուած հարց չէ: Մենք առայժմ չենք կրնար մեկնաբանել այս ծրագիրը, քանի որ ծրագրի

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱԽԱԳԱՀ ԳԼԻՆԹՐՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ Ա. ՇՐՋԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Նախագահ Ուիլիամ Ճըֆըրսըն Գլինթընի ընտրական յաղթանակով 1936–էն ասդին առաջին անգամ ըլլալով Դեմոկրատ նախագահ մը կ'առաջնորդուէր իր պաշտօնին երկրորդ շրջանի մը համար։ Այդ թուականին է որ ամերիկացի ժողովուրդը նախագահ Ֆրանքլին Ռուզվելթը արժանի դատած էր երկիրը վարելու երկրորդ քառամեակի մը համար։ Միջանկեալ շրջանի Դեմոկրատ նախագահներէն՝ Հերբրի Թրումըն մերժեց իր թեկնածութիւնը վերընտրութեան համար, ձոն Քենըտի սպաննուեցաւ, իսկ Լինտըն Ճոնսըն եւ Ճիմի Կարթըր պարտուեցան։

Գլինթընի երդման արարողութեան արտասանած ճառը կ'արտացոլացնէր երկուսակցական ոգի եւ իր առաջադրութիւնը աւելի համեստ էր քան առաջին անգամ, երբ իր ծրագիրները մարտահրաւէրի մը բնոյթը կը կրէին՝ «Ամերիկան նորոգելու համար պէտք է ըլլանք համարձակ» նշանաբաններով, մինչ հիմա կը խոստանայ «կառավարութիւն մը, որ աւելի փոքր է, կ'ապրի իր միջոցներուն համաձայն, եւ աւելին կ'ընէ նուազով»։ Անշուշտ կրօնաչունչ – մարգարէաչունչ մասեր ալ կը պտնուէին հոն, ինչպէս՝ «պէտք է մեր հնամեայ ժողովրդավարութիւնը յաւիտեանս երիտասարդ պահենք։ Առաջնորդուած՝ աւետեաց երկիրի մը հին տեսիլքով՝ մեր նայուածքը ուղղենք նոր խոստումներու երկիրի մը»։

Սպիտակ Տան մէջ իր քառամեայ պաշտօնավարութեան ընթացքին, ամերիկացի ամէնէն երիտասարդ նախագահներէն մէկը եղող Պիլ Գլինթըն բաւական վարձատրութիւն ձեռք ձգեց որպէսզի իր յաղողութիւններուն կողքին նկատի առնէ նաեւ ձախողութիւնները եւ անոնց պատճառները։ Այսօր ան աւելի քան իրատես ըլլալու պատճառներ ունի, քանի Քաքի-Թոլը – Գոնկրէսը – կը զեկավարուի Հանրապետականներու կողմէ եւ կը հակակշռէ Սպիտակ Տունը։ Իր յաջողութիւններու կարգին պէտք է դասել աշխատաւորներու նուազագոյն աշխատավարձի յաւելումը, 100·000 նոր ոստիկաններով քաղաքացիներուն ապահովութեան ծրագրումը, ռազմական եւ կիսառազմական զէնքերու քաղաքացիներուն վաճառումի արգիլքը, տարեկան եւլեմատացոյցին եւ արտաքին պարտքին հակակշռումը։ Իր պարտութիւններէն գլխաւորը հաւանաբար նկատուի ճախողութիւնը՝ ժողովրդային ընդհանուր առողջապահական դրութեան մը հաստատումին, որուն խոչընդին համար սուղ դին մը վճարեց մասնաւորաբար Ա. տիկինը՝ Հիլըրի Գլինթըն։ Կէս յաջողութիւն մըն էր միասեռականները բանակին մէջ ներառնելու ծրագիրը։

Երկրորդ պաշտօնավարութեան շրջանը կը սկսի նաեւ ընդհանուր վարկաբեկումի մթնոլորտի մը մէջ։ Հոս նկատի չունինք նախագահին անձին դէմ դատական հետապնդում կատարելու մերօրեայ օրքան աժան նոյնքան տգեղ ճեւերը, որոնք համաճարակի մը համեմատութիւնը ստացած են այս երկրին մէջ, այլ այն պնդանդիմութիւնները որոնք կ'անուանուին Թրէվըլկէյթ, Ուաքըրկէյթ, Ֆայլկէյթ (Լճ – Պի – Ա֊ի ծրարներ), իսկ վերջինը՝ հարցական օրինականութեամբ նուիրահատաք եւ օտար նիւթական օժանդակութիւն Դեմոկրատական Ազգային Ցանձնախումբի ընտրական սընտուկին։

Այս վերջին հարցը համամերիկեան դատակղութեան եւ ընկերային խոտրումի բնոյթը ունի, քանի որ չի սահմանափակուիր Դեմոկրատ կոմիտին, որ հանդնական էր ընդհանուր 229 միլիոն տոլարի գումար մը, գումար մը, որ իր կարգին գեռեւս եւս կը մնայ Հանրապետականներուն նախնօրինակ «յաջողութենէն», որ հասած էր 312 միլիոնի։ Այս ճեւով Դրամը եւ զայն ունեցողը – Մեծ Դրամատուները – իր վճռական խօսքը կ'ունենայ ամերիկեան նախագահական, ծերակուտական եւ ներկայացուցչական ընտրութիւններուն մէջ եւ կը ծառայէ կուսակցութիւններուն կամ անոնց թեկնածուներուն «վերապրումին» – բառը կը յատկանի։ Գլինթըն դիւրացուց որ Համաշխարհային Դրամատունը եւ Միջազգային Դրամական Ֆոնտը դումարներ տրամադրէ Հայաստանի ծրագիրներուն համար։ Անցեալ տարուան Ճունուարին տարաձրեց Գոնկրէսէն վաւերացուած Մարդասիրական Օգնութեան Ներքին Օրէնքը (ՄՕՆՕ), որ ծանօթ է որպէս Humanitarian Aid Corridor Act անուանումով։ Այդ ճեւով 1996 Թուականի համար Հայաստանի ուղղակի օգնութիւնը կը բարձրանար 85 միլիոն տոլարի, եւ նաեւ 12·5 միլիոն կը տրամադրուէր Անդրկովկասեան Զեռնարկութեան, որ ստեղծուած էր զարգացնելու անհատական մարզի նախաձեռնութիւնները եւ օտար ներդրումները այդ շրջանին մէջ։ Գլինթընի ուրիշ կարդ մը համակրական նկատուած արտայայտութիւնները, – ինչպէս Սպիտակ Տան մէջ ընդունելութիւն զոյգ կաթողիկոսներուն եւ ամերիկահայ համայնքի ներկայացուցիչներուն – որքան ալ դնահատելի, առաւելաբար մաս կը կազմէ նրբանկատ այլ «անվնաս» այդ ներքին քաղաքականութեան։

Նախագահ Գլինթընի կառավարութիւնը հետեւողականօրէն ընդդիմացաւ 1993–էն ի վեր Հայաստանը շրջափակման տնտեսականօրէն ենթարկող Թուրքիան տնտեսապէս պատժելու Գոնկրէսին առաջարկներուն՝ մանաւանդ որ ՄՕՆՕ–ի տրամադրութիւնը կը սահմանէր նիւթական օգնութենէ զրկել այն երկիրները «որոնք կ'արգիլեն կամ այլապէս սեղմութիւն կ'ենթարկեն, ուղղակիօրէն կամ անուղղակիօրէն, Միացեալ – Նահանգներու մարդասիրական օգնութեան փոխադրութիւնը կամ յանձնումը»։ Այդ ուղղութեամբ անգամ մը ան նոյնիսկ գործածեց նախագահական վեթօն ձախողեցնելով Գոնկրէսական օրինագիծը։

Վերընձեալ ՄՕՆՕ–յի օրէնքին համաձայն եթէ Ազրբէյճան կը զրկուէր ամերիկեան կառավարութեան ուղղակի օգնութենէն, այսուհանդերձ Բաքու տասցաւ շուրջ 100 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն ամերիկեան «ոչ – կառավարական կամ անհատական կազմակերպութիւններու» միջոցով յատկացուելու համար ազերի դաղթականներուն։ Սպիտակ Տունը արդելք եղաւ, միւս կողմէ որ նման ուղղակի օժանդակութիւն մը կատարուի Արցախի դաղթականներուն եւ տեղափոխուած անձերուն համար։

Գլինթընի կառավարութիւնը մերժեց ճանչնալ Արցախի ինքնորոշման իրաւունքը։ 1996–ին մերժեց ամերիկահայ համայնքին ներկայացուցիչներուն իրեն հետ տեսակցութեան մը խնդրանքը, երբ իր վարչութիւնը աննպաստ հաստատում մը կատարեց Արցախի հարցով։ Հակառակ եթէ Հայաստանի ուղղակի օգնութեան ծրագիրը ներառնուի օտար երկիրներու օգնութեան տարեկան պիւտճէին ներս (ինչպէս՝ Իսրայէլի, Եգիպտոսի, Թուրքիոյ, Ճունաստանի եւ մի քանի այլ երկիրներու պարագային), ՄՕՆՕ–յի միջոցով Հայաստանի օգնութեան ծրագիրը ամէն տարի պէտք է առաջարկուի եւ վաւերացուի։ Սպիտակ Տունը նոյնիսկ առաջարկեց որ Հայաստանի 85 միլիոն օժանդակութիւնը կրճատուի 30 միլիոնով։

Մեծ Եղեռնի տարեկան ոգեկոչումներուն առթիւ հայ համայնքին յղած իր պիտակ մէջ, նախագահ Գլինթընը չարունակարար մերժեց գործածել «Ցեղասպանութիւն» բառը։ Իրեն համար Ապրիլ 24–ը դատապարտեցաւ «չարդ»երու կարգին։

Հատանաբար տեղին է բանալ փակագիծ մը։ Ամերիկեան նախագահական վերջին ընտրութիւններուն եթէ հայկական բոլոր կազմակերպութիւնները, բացի Դաշնակցութենէն, կողմնորոշուեցան Հանրապետական թեկնածու Պոպ Տոլի կողքին, ուշադրութեան հատաքը որ ան բացառութիւն կազմող նախագահը պիտի ըլլար, որ բնականաբար առանց վնասելու երկրին հիմնական շահերուն, իր առաւելագոյնը պիտի ընծայէր ի նպաստ հայութեան եւ Հայաստանի։ Եւ կը հատատաբ նաեւ որ տարբերութիւնը չօշափելի պիտի ըլլար հայութեան համար։ Կը փակենք փակագիծը։

Ուաշինկթընի այս քաղաքականութիւնը մեզ չի զարմացներ այնքան առնն որ պատրանքով չենք մօտենար իր «հայանպաստ» տրամադրութիւններուն եւ նաեւ չենք տարուիր դերդնահատելու մեր ուժերը։ Այսուհանդերձ, նկատի առնելով վերջին շրջանին քաղաքական դէպքերու աննպաստ զարգացումը Արցախի հարցով, Ամերիկահայութիւնը պէտք է իր ուժերը մէկտեղէ եւ աւելի նպատակասլաց կերպով յառաջ տանի լոպպիինկի իր աշխատանքը։ Կ'ապրինք բախտորոշ որոշումներու շրջան մը, եւ մեր միակ նպատակը պէտք է ըլլայ մեր նիւթական – բարոյական ուժերու օգտագործումը ի նպաստ մեր դատին։

Նախագահ Գլինթընն իր երկրորդ պաշտօնավարութեան նախընթաց օրերուն ամերիկահայ տասնեակներէ դէպատուր կազմակերպութիւններու ստորագրութեամբ ստացաւ բողոքագիր մը, որուն քիչ մը խիստ ոճը հատատար էր խոտածէ հայութեան հակազդեցութեան Լիզպոնի ժողովին, ուր Եւրոպայի Ապահովութեան եւ Համագործակցութեան Կազմակերպութեան անդամ 53 երկիրներ, ներառեալ Միացեալ – Նահանգներ, փորձեցին Հայաստանին պարտադրել որոշում մը որով եթէ կը ճանչցուէր Ադրբէյճանի հողային ամբողջականութիւնը, կ'անտեսուէր սակայն Արցախի ինքնորոշման իրաւունքին սկզբունքը։ Եւ ամերիկահայ համայնքին ներկայացուցիչները դարձեալ կը խնդրէին հանդիպում մը Սպիտակ Տան մէջ։ Բնականաբար Գլինթընն այնքան ալ ընդունիկ չէր նամակին բովանդակութենէն, որ անմիջապէս ընթացք տար խնդրարկուներու առաջարկին։

Այս ժխտական մթնոլորտն է որ բարխառնուեցաւ վարչապետ Արմէն Սարգսեանի Ամերիկա այցելութեամբ եւ Ուաշինկթընի մէջ իրեն հանդիպ ցոյց տրուած մասնաւորապէս ջերմ ընդունելութեամբ։ Յարաբերութիւններու ջերմացումին ծառայեց նաեւ մնայուն յիշեցումը թէ 1997–ի ընթացիկ տարուան համար Հայաստանի ընծայուելիք ամերիկեան ընդհանուր օգնութիւնը բարձրացած է 151 միլիոն տոլար դումարի «ինչ որ Իսրայէլէն եւք ամերիկեան բարձրագոյն օգնութիւնը կը կազմէ անձ դլուխ»։ Մեզի համար կարեւորը այն է, որ Ուաշինկթընն, ինչպէս որեւէ մայրաքաղաքի պարագային, իր հիմնական շահերուն ներհակ չգտնէ հայանպաստ քաղաքականութիւն մը։

Ամերիկահայերուն լոպպիինկի աշխատանքը պէտք է զարգանայ հետեւաբար վեր առնելով երկու կողմերուն շահերու զուգակցութիւնը, կամ առնուազն անոնց անհատականութիւնը, երբ կը փորձուի դտնել արդար լուծում մը Արցախի հարցին։

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ԼՈՆՏՈՆԻ ԲԱՐԵԿԱՄ ԺԻՐԱՅՐ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

Սիրելի Ժիրայր,

Մի՛ կչտամբեր զիս՝ քեզի ուղղուած նամակը հրատարակութեան տուած ըլլալուս համար։ Ինծի համար վարմունք չէ ատիկա, ո՛չ ալ անխորհուրդ քայլ։ Կը կարծեմ թէ՝ սխալ է սեւեռականութիւն հաստատել ընկերութեան վերաբերող հարցերը եւ բանտարկել զանոնք ուղեղներու, թղթածրարներու կամ դարակներու մէջ։ Հանրութեան վերաբերողը պէտք է անպայման յանձնուի բոլորի ուշադրութեան, քննուի ամէնուն կողմէ՝ չմեղանչելու համար ա՛յնքան յեղյեղուած եւ բերնի ծոմոց դարձած, դեմոկրասիի կանոններուն։ Ներէ՛ ուրեմն, եթէ յուզումներս չվերապահեմ միայն քեզի ու զոնէ մէկ անգամ դաւանաճանեմ մեր մտերմութեան։

Թերեւս, որոշ թելադրանքներ կամ նըշմարներ, առաջին տպաւորութեամբ, խրտչեցնեն քեզ, բայց եթէ քիչ մը փորձես խորացնել մտածումներդ, գուցէ չդատապարտես զիս։ Ըսեմ նաեւ, որ ապերախտ մը չեմ եւ չեմ ալ ուրանար դըրնահատանքներուդ արժէքը։ Շնորհակալ եմ եւ երախտապարտ լինիմ ձօնած դրութեանդ ու քու տեսութիւնը հաստատող ու զօրացնող եմ, մտածումներէն ըրած մէջբերումին համար։ Գիտցի՛ր սակայն, որ լաւ թիկունք մը չեմ քեզի։ Կը սխալիս կռթնելով իմ վրայ։ Քեզի անհրաժեշտը, հաստատուն դեմինն է եւ ոչ թէ աւազախրամը։ Օրինակով մը, պարզեմ միտքս։

Թէեւ վճռած էի այլեւս երբեք չխօսիլ հոդեով պղտիկներու մասին, բայց, լեզուս բոլորովին չկապուած եւ առյաւէտ մեկնելէ առաջ, չեմ ուզեր սրտի վրայ ճնշող, առակս մտածում ձգել ետիս։ Պէտք է պարզեմ՝ մարմինը ծակծկող, բուռ չըլան մը, եւ մեր միակ նպատակը պէտք է ըլլայ մեր նիւթական – բարոյական ուժերու օգտագործումը ի նպաստ մեր դատին։

Նախագահ Գլինթընն իր երկրորդ պաշտօնավարութեան նախընթաց օրերուն ամերիկահայ տասնեակներէ դէպատուր կազմակերպութիւններու ստորագրութեամբ ստացաւ բողոքագիր մը, որուն քիչ մը խիստ ոճը հատատար էր խոտածէ հայութեան հակազդեցութեան Լիզպոնի ժողովին, ուր Եւրոպայի Ապահովութեան եւ Համագործակցութեան Կազմակերպութեան անդամ 53 երկիրներ, ներառեալ Միացեալ – Նահանգներ, փորձեցին Հայաստանին պարտադրել որոշում մը որով եթէ կը ճանչցուէր Ադրբէյճանի հողային ամբողջականութիւնը, կ'անտեսուէր սակայն Արցախի ինքնորոշման իրաւունքին սկզբունքը։ Եւ ամերիկահայ համայնքին ներկայացուցիչները դարձեալ կը խնդրէին հանդիպում մը Սպիտակ Տան մէջ։ Բնականաբար Գլինթընն այնքան ալ ընդունիկ չէր նամակին բովանդակութենէն, որ անմիջապէս ընթացք տար խնդրարկուներու առաջարկին։

Այս ժխտական մթնոլորտն է որ բարխառնուեցաւ վարչապետ Արմէն Սարգսեանի Ամերիկա այցելութեամբ եւ Ուաշինկթընի մէջ իրեն հանդիպ ցոյց տրուած մասնաւորապէս ջերմ ընդունելութեամբ։ Յարաբերութիւններու ջերմացումին ծառայեց նաեւ մնայուն յիշեցումը թէ 1997–ի ընթացիկ տարուան համար Հայաստանի ընծայուելիք ամերիկեան ընդհանուր օգնութիւնը բարձրացած է 151 միլիոն տոլար դումարի «ինչ որ Իսրայէլէն եւք ամերիկեան բարձրագոյն օգնութիւնը կը կազմէ անձ դլուխ»։ Մեզի համար կարեւորը այն է, որ Ուաշինկթընն, ինչպէս որեւէ մայրաքաղաքի պարագային, իր հիմնական շահերուն ներհակ չգտնէ հայանպաստ քաղաքականութիւն մը։

Ամերիկահայերուն լոպպիինկի աշխատանքը պէտք է զարգանայ հետեւաբար վեր առնելով երկու կողմերուն շահերու զուգակցութիւնը, կամ առնուազն անոնց անհատականութիւնը, երբ կը փորձուի դտնել արդար լուծում մը Արցախի հարցին։

արտաքին աշխարհէ ներմուծուած միքրոնները, լուացուիմ, մաքրուիմ, «Բիւրեղանա՛մ»... ներկայանալէ առաջ ատապելի նմանող, երկնային դատարանին: Մարկ ըրէ՛ ուրեմն, տարիներ առաջ ինծի պատահածը: Յառաջիկային կրնայ օգտակար ըլլալ քեզի, քանի իւրաքանչիւր դէպք կամ պատահար, տալիք դաս մը ունի:

Դժուարութենէ դուրս ելլելու ամբողջ յոյսը իմ վրայ դրած, ամենամօտիկ ծանօթներս մին, իրեն նուէր արուած դրքին ընդհակառակութիւն յայտնելու համար, կոպտօրէն նետեց երեսիս. — «Ինքզինքդ դրպէ՞տի տեղ դրիր»: Ապշած դիտեցի դէմքը, որ դէմքի չէր նմաներ. իմ ճանչցած մարդը չէր. օտար մկկը, որ իրեն մը կը հարցնէր եւ ես չէի հասկնար հարցումին իմաստը: Ո՛չ դրամ կը պահանջէի իրմէ, ո՛չ դրպէտի տիտղոս: Նուէր արուած դրքին առաջին էջերուն ալ յայտարարած էր. — «Ես դրպէտ մը չեմ»: Ուրկէ՞ կ՚ելլէր հետապնդածը: Կրնա՞ս բացատրութիւն մը գտնել այս անվայել վարմունքին:

Երեսուն տարի միասին էինք եղած, օժանդակած իրարու, առանց տրտունջի, իրարու պակասութիւնները լրացուցած նոյնիսկ, սիրոյ նմանող բարեկամութիւն ալ հաստատուած: Գիտէինք, դիւրաւ խաչձուող քաղաքական դիրքաւորումները մեր երկուքին, բայց յարաբերութիւնները եղած էին առանց բախումի, առանց որեւէ անախորժութեան եւ ահա՛ յանկարծ ... սեւ կատու մը կը կտրէր ճամբան ... կը մտածէք թէ՝ եթէ այսպիսի սերտ մտերմութիւններ կրնան խաթարուիլ մէկ օրէն միւսը, այդ ալ առանց պատճառի, թշնամիներ իրաւունք չունի՞ն մթին լսերը իջեցնել դէմուդ կամ ատրճանակի բլթակին կռնել, Ինչո՞ւ կը զրմանաք, որ աչխարհի մէկ ծայրամասին բանակները արշաւեն՝ իրենց հետ ապրելութիւն չունեցող հողամասի վրայ, ասպատակին միւս ծայրամասը...:

Երկա՛ր մտածելէ ետք ,զգայ ... զգայ ինծի դէմ եղած յարձակման պատճառը: Ծանօթիս տարիներէ ի վեր զգուշած քաղաքական կիրքն էր որ կը զարթնէր: Չէ՞ որ մենք դաշրած էինք այլեւս իրարմէ կախում ունենալէ եւ ինք բոլորովին ազատ էր չունի եւ կատուի վերաբերում ունենալ: Ես չէզոք մը չէի: Ինքն ալ՝ հակառակ ինքզինքը չէզոք յայտարարելուն, չատ հեռու էր չէզոք մը ըլլալէ: Արդէն ի՞նչ ըսել է չէզոք. դիմացինը խաբելու խարդախութիւն: Ուստի առած, զարգացած մարդը երբեք չէզոք չի կըրնար ըլլալ. կամ ալ է կամ ձախ, կամ անիվանական: Անհատը, ըստ իր ուսման ու դաստիարակութեան, կը հասնի եզրակացութեան մը, որ կը դառնայ իր հաւատքը, դաւանանքը, կուսակցութիւնը: Չէզոք մէ՛կ պարագայ ծանօթ է ինծի. — Զանազան հաշիւներէ մղուած, ազդ մը կ՚ուզէ պատերազմ յայտարարել ուրիշի մը դէմ, բայց զայն պարտութեան մատնելու վստահութիւնը կը պակսի իրեն, կամ պարզապէս՝ առանձին չտանձնելու համար կատարելիք նախճիրին պատասխանատուութիւնը, կը հրաւիրէ դրացին կամ համախոհը, օգնելու իրեն. մինչ այս վերջինը, որմտադիր չէ այդ պահուն արիւն հոսեցնել ու կը մերժէ. ուրեմն կը մնայ չէզոք:

Ծանօթս, առանց որեւէ կուսակցութեան պատկանելու, բոլոր յառաջդիմութիւն բառէն սարսափողներու պէս, կը հետեւէր միջազգային յեղափոխութեան հեռքերուն: Այս կեղծ–ծամ գլուխները, ճղճիմ եսերն են որ կեանքը կը վերածեն ծանծաղուտի, տղմային ճահճախուտի, խնկէչութեան, այդպէսով ալ կը տիրապետեն հրապարակին, կը պարտադրեն իրենց կամքը:

Այո՛, սիրելի ժիրայր, այսպիսի չնորհներով օժտուածները կան, որոնք չեն զոհանար իրենց ազարտած հոգիները ցուցադրելէ, երկիր փոխադրել կը փորձեն՝ արեւմուտքէն հաւաքած բոլոր կեղտերը: Գաղութներու այլասերումը կանխելու, հոգեկան կորովը բարձրացնելու, քիչ մըն ալ երազ տալու համար հաղարաւոր կոչնակներով հայրենիք զանգահարուեցաւ. Հայաստան դարձաւ պաշտամունքի առարկայ կուռք պիտի մտածուի քանդե՞լ զայն, թէ նորանոր ջահերով լուսաւորել ու պճնազարդել,

Միջանկեալ յիշեցի այս պարագան, որպէսզի խորհրդածես, Դուն, ինծի պէս, անցեալին չես պատկանիր: Երիտասարդ տղայ, յոյսեր ու յուզումներ կը վխտան քու մէջդ, միտքեր ու զգացումներ կը բախին իրար, արուեստ ու գեղեցկութիւնները կը կապտեն քեզ: Պիտի ապրիս կեանքը իր ամբողջ ուժգնութեամբ: Ապրումի եւ արտայայտութեան միջոց ընտրած ես գրիչը: Ուրեմն լա՛ւ սերտէ առարկան՝ հրապարակ իջնելէ առաջ, ուշադրութեամբ դիտէ՛ չուրջդ: Բազմաթիւ են իմ ծանօթիս նմանողները: Անչուշտ պէտք ունիս քեզի համակրողներու, հաներութեան զբաղանքին: Անոնք է որ պիտի կշռեն քու ծանրութիւնը: Քեզի կը մնայ ընտրութիւն կատարել չունի եւ կատուի մի՛ջնել: Ո՞րն է կեանքի քաղցրութիւնը ուսուցանող լաւագոյն դիրքը, ո՞ւր է ճըշմարիտ յաջողութեան ճամբան:

Եթէ չես ուզեր ընդունիլ կեղծ ներբողները, չողոքորթ պռոտոտախօսութիւնները, պայքարի պիտի ելլես. կուրծք պիտի տաս ըլլացած կոհակներու, դէմ պիտի կանգնիս կատաղի վհոմակներու եւ այդ պիտի ըլլայ քու դոհունակութիւնը, քու փառքը:

Ջերմօրէն՝

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈՒԼԵԱՆ

Փետրուար 1, 1997
Փ ա ր ի զ

ԳՂՁՈՒԹԷ ԳՂՁՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Յակոբ Ազգային Վարժարանի Բասզըմաճեան սրահին մէջ, Յունուար 24–ին, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Սանահին մասնաճիւղի դրական յանձնախումբին երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Չարենցի, անոր ծննդեան 100–ամեակին եւ եղերական մահուան 60–ամեակին: Բացման խօսքը արտասանած է Տիկին Ծիա Հայտոդրծեան: Օրուան բանախօսը՝ Մարկ Նշանեան, չուրջ ժամ մը անդրադարձած է բանաստեղծին կեանքին ու գործին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտաղիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է «Հորիզոն»ի դրական յաւելուածի խմբագիրը՝ Վ.Բէյ – Ամէն Արթինեան:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Ս. Ահարոնեան սրահին մէջ, Յունուար 22–ին, կազմակերպութեամբ տեղւոյն եւ Լաւալի Հայ Դատի Յանձնախումբերուն եւ Հ.Յ.Դ. Գէմ Լեւոն Շանթ եւ Բեկոր Աչոտ գոյդ մասնաճիւղերուն տեղի ունեցած է գանատացի լրագրողի մը ունկնդրութիւնը: Ան՝ Ճօ Ֆիորեթօ ականատեսի իր վկայութիւնները ու տպաւորութիւնները գրած էր արդէն անգլիատառ «Կազէթ» օրաթերթին մէջ, Արցախի նախագահական ընտրութեան մասին, Զեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է Հայ Դատի Յանձնախումբին առենապետը՝ Թորոս Տիմիթեան, ներկայացնելով օրուան զեկուցաբերը: Ապա, լրագրողը խօսած է Հայաստան եւ Արցախ կատարած իր ճամբորդութեան մասին:

***

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՈՒՏԻ (Պէյրութ) Յակոբ Տէր – Մելքոնեան Թատերասրահին մէջ, Յունուար 14–ին, մամուլի ասուլիս մը տուած է Համազգայինի «Գ. Իփէկեան» Թատերախումբը: Բեմադիր Վարուժան Խաբչեան եւ չորս դերակատարներ՝ Սօս Սարգսեան, Վիգէն Մտեփանեան (Հայաստանէն) եւ Կարին Փայլակեան եւ Խաչիկ Տէմէճեան բացատրութիւններ տուած են եւ պատասխանած են հարցումներուն իրենց ներկայացնելիք յաջորդ թատերախաղին՝ Արթիւր Միլլըրի «Գինը» դործին մասին:

***

ԼԱՒԱԼԻ (Գանատա) Հ.Յ.Դ. Երիտասարդական Միութեան Բեկոր Աչոտ մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ, Յունուար 25–ին, Ազգային յեղափոխական երգերու վառատօն մը տեղի ունեցած է, նախագահութեամբ Արամ Պարոնեանի: Ձոխ երգացանկով մը ելոյթ ունեցած են Յարութ Փամպուքճեան, Ներսիկ Իսրիեան եւ Շահէ Սպայեան (Լոս – Անճըլըսէն):

ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լեզուներու տարեկան ցուցահանդէս – տօնավաճառին – էքսփօլանկ – առթիւ այս անգամ (Յունուար 29 – Փետրուար 2) ուշադրութիւնները կեդրոնացած են Եւրոպայի լեզուական փոքրամասնութիւններուն վրայ. տուգուած է որ Եւրոպայի Միութեան սահմաններով գծուած չորջանի մը մէջ 370 միլիոն Եւրոպացի մօտ չորս տասնեակ լեզու կը գործածէ որոնք մաս կը կազմեն «լեզուական փոքրամասնութիւն» կոչուած ամբողջութեան: Եւ ըսել որ այս հաշիւին մէջ առնուած չեն լեզուներու բազմաթիւ բարբառները: Այս հաստատումները կ՚ընէ Պրիւսէլի մէկ յանձնախումբը որ կը գրաղի լեզուական փոքրամասնութիւններով ու անոնց հարցերով: Հոն տրուած են նաեւ անհետանալու վտանգին ենթակայ լեզուներու, փայլուն չորջան մը ապրողներու անուններ ալ: Տեղեկատուութեան կցուած ցանկով մը ամփոփուած են լեզուներու, անոնց խօսուած պետութիւններուն անունները եւ խօսողներու թիւը:

Առաջին տեղը կը գրաւէ գաթալերէնը զոր՝ կը խօսի միայն Սպանիոյ մէջ աւելի քան վեց միլիոն հոգի. վերջին կարգը կը գրաւէ պէրմպէրներու լեզուն որ կը խօսուի Սպանիոյ մէջ 25 հազար հոգիի կողմէ: Որպէս Ֆրանսայի լեզուական փոքրամասնութիւն նշուած են գերմաներէնը, գաթալաններու, պասքերու, դորսիքացիներու լեզուները, պրըթոններէնը, օքսիթանէրէնը, հոլանտերէնը: Այս խումբերուն համար տրուած բարձրագոյն թիւը 2 միլիոն 100 հազար է (օքսիթանէրէն), նուազագոյնը՝ 20 – 40 հազարը (հոլանտերէն):

Աւելորդ է հաւերէնը փնտռել այդ ցանկին վրայ, հակառակ միայն Ֆրանսայի մէջ մինչեւ 400 հազար ընդունուած մեր ներկայութեան, տիպար նկատուած համարումին ու օրը տասն անդամ կրկնուած հերկլեզուութեան յաւակնութիւններուն ու հաւաստումներուն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ
Հայագիտական – Բանասիրական Հանդէս
1 – 4 – 1996
Հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, Ս. Ղազար, Վենետիկ:

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

– Բայց անկարելի է որ վրան չառնէ, քանի որ ակնարկութիւնները չատ բացայայտ են:

Վերջապէս չատ վիճաբանութիւններէ ետքը, Պարթեւեան ըսաւ որ կծու ակնարկութիւնները պիտի ջնջէ իր բանախօսութեան մէջէն:

– Գիտցո՛ւիր որ Լեւոն Բաշալեանն ալ զժգոհ պիտի մնայ այդ բանախօսութենէդ, եթէ գրածիդ պէս կարդաս ըսիլ իրեն:

Ցետոյ միասին զացինք Հայ Ուսանողներու Միութեան սրահը, ուր արդէն հաւաքուած էին մեր բոլոր բարեկամները:

Արշակ Զօպանեան բազմեցաւ նախագահի աթոռին վրայ՝ իր քովը ունենալով Լեւոն Բաշալեանը՝

Ցետոյ առաջին անգամ ինք խօսք առաւ ու Բաշալեան ու իր դրականութիւնը ներկայացուց ներբողալից գառերով: Անկէ ետքը Աւտմ Եարճանեան եւ ուրիշներ Բաշալեանի լաւագոյն գրուածքներէն ընթերցումներ ըրին:

Ի վերջոյ Արշակ Զօպանեան ըսաւ.

– Խօսքը Սուրէն Պարթեւեանինն է:

Պարթեւեան ոտքի ելաւ, եկաւ նախագահական աթոռին դիմաց եւ սկսաւ կարդալ իր բանախօսութիւնը:

Բաւ մը չէր զեղչած իր գրածներէն. նոյն իսկ կարծեմ, վերջին վայրկեանին, քիչ մըն ալ աւելցուցած էր անոնց վրայ: Ու հարուածները հատու, թունալից, անողոք կ՚իջնէին Զօպանեանի գլխին որ հո՛ն նստած՝ զանոնք կրծարաց կ՚ընդունէր:

Ներկաները որոնց մեծ մասը թէ՛ Բաշալեանի եւ թէ Զօպանեանի հաւատարապէս համակիր էին՝ տհաճութեամբ, դըրեթէ ցաւսմով մտիկ կ՚ընէին այդ պարսաւճառը որ կարծես Բաշալեանը փառաբանելէ աւելի նպատակ ունէր Զօպանեանը դատապարտելու:

Եւ կայծն ոմանք ալ որ գուռն կերպով կը ծափահարէին ամէն անգամ որ Պարթեւեան իր գինարանէն նոր պայթուցիկ մը կը հանէր Զօպանեանի դէմ:

Մէկ քանիները, Զօպանեանի համակիր, չկրնալով համբերել, մեկնեցան սրահէն, ուրիշներ նստած տեղերնին դրեթէ քըրտինք կը թափէին, Լեւոն Բաշալեան ինքն ալ յայտնապէս նեղուած էր:

Բանախօսութիւնը լմնցաւ. Բաշալեան չնորհակալութեան քանի մը խօսքեր արտասանեց եւ երեկոյթը վերջացաւ:

Զօպանեան դիւցազնաբար իր նախապատահական աթոռին վրայ մնաց մինչեւ ետքը: Բայց եղած նախատինքը չմոռցաւ:

«Անահիտ»ի առաջին թիւին մէջ լսկ «Բաշալեան երեկոյթ»ին պատմութիւնը ըրաւ ամենաբուռն յարձակումներ ընելով Սուրէն Պարթեւեանի, Աւտմ Եարճանեանի եւ նոյն իսկ Լեւոն Բաշալեանի դէմ զոր համախոհ կարծեց իրեն դէմ սարքուած խաղին:

Սուրէն Պարթեւեան «Անահիտ»ի յարձակումներուն պատասխանեց «Ծարագան» խորագրով պարբաւտեւորով մը որ իր սեռին մէջ գլուխ գործոց մըն է եւ ուր պիս ալ պէտք եղածին պէս լուացած է իբրեւ Զօպանեանի կուսակից:

«Ծարագան»ի հրատարակութիւնը Զօպանեանի դրական համբաւին այնպիսի հարուած մը տուաւ որուն ազդեցութիւնը կարելի է ըսել թէ տեւական եղաւ:

Անկէ ետքը Զօպանեան ա՛լ չփորձեց զուտ դրական սեռը մշակել ու ինքզինք նուիրեց թարգմանութիւններու եւ ուսումնասիրութիւններու:

***

Արփիար միշտ կը չարունակէր Լոնտոն մնալ ուր կը հրատարակէր «Նոր Կեանք»ը եւ կը վարէր Հնչակեան կուսակցութիւնը:

Վահէ Արզուեան որ կուսակցութենէն հեռացուած էր՝ Արփիարի չնորհիւ մտած էր կրկին գործօն չարքերուն մէջ: Ասոր հետեւանքը այն եղաւ որ Վահէ Պոլիս եկաւ Զարեհ Գոչեանի հետ յեղափոխական ծրագիր մը ի գլուխ հանելու համար. իրեն կ՚ընկերանար նաեւ Ֆրանսուհի մը: Վահէ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուեցաւ, մինչ Զարեհ Գոչեան յաջողեցաւ վախչիլ ու փարիզ վերադառնալ, ուրկէ Լոնտոն գնաց:

Վահէ քանի մը ամիս բանտարկուած մնալէ ետքը՝ չնորհիւ ամերիկեան անցագրի մը եւ Ֆրանսուհի նշանածին չանքերուն, ազատեցաւ բանտէն եւ ոստիկանութեան ծախքովը վտարուեցաւ Պոլսէն եւ եկաւ Փարիզ:

Նոյն միջոցին Գոչեան ալ Լոնտոնէն վերադարձաւ Արփիարի հետ զժտուելէ ետքը:

Վահէ եւ իր մէկ քանի հաւատարիմ գործակիցները չատ զժգոհ էին Արփիարէն որ արդէլք կը հանդիսանար իրենց յախուռն գործունէութիւններուն: Կ՚ուզէին զինքը հեռացնել կամ գոնէ «Նոր Կեանք»ի խմբագրութիւնը յանձնել անոր եւ կեդրոնի անդամակցութենէն հրաժարեցնել: Ժամանակ ըսելու որ զարմանալի կեդրոն մըն էր Հնչակեան կեդրոնը, ուր մէկ անդամը Լոնտոն կը գտնուէր, միւսը Ամերիկա, երրորդը Կիպրոս, չորրորդը Փարիզ եւ հինգերորդը Եգիպտոս:

Արփիար սակայն պաշտպաններ ունէր Ամերիկա ուր բոլոր մասնաճիւղերը իրեն համակիր էին: Եւ ամերիկեան մասնաճիւղերն էին միայն որ դրամ կը հասցընէին կուսակցութեան՝ այնպէս որ Արփիար չանաս կ՚ըսէր.

– Եթէ Քրիստափոր Գոլոմպոս Ամերիկան դտած չըլլար՝ Հնչակեան կուսակցութիւնը այսօր գոյութիւն պիտի չունենար:

Վահէի հետ այն ատեն չատ մտերմօրէն կը տեսնուէի եւ Արփիարի մասին իր դատումներուն կատարելապէս համամիտ էի: Արփիար յեղափոխական վարիչ չէր կըրնար ըլլալ, ասոր տարիներէ ի վեր համոզուած էի: Նոյն համոզումը ունէր նաեւ Արշակ Զօպանեան:

Ուստի երեքիս չատ դիւրաւ փարիզի մէջ դաւադրութիւն մը կազմեցինք Արփիարը տապալելու համար:

(Շար. 85)

(Շար. Ա. էջէն)

մանրամասնութիւններուն ծանօթ չենք: Մինչեւ որ մանրամասնութիւնները չտես-նենք, այդ մասին չենք կրնար կարծիք յայտնել: Անշուշտ մենք անհրաժեշտ աշխատանքը կը տանինք եւ կը ցանկանք որ այդպիսի ծրագիր մը իրականանայ, պայմանաւ որ այդ երկաթուղին անցնի Հայաստանի վրայով: Կը կարծեմ որ այդ ծրագիրը չի կրնար մշակուիլ առանց Հայաստանի մասնակցութեան:

Հ. – Այսօրուան առաջարկուած ձեւին մէջ Հայաստանի մասին խօսք կա՞յ թէ չկայ:

Պ. – Չկայ: Հայաստանի մասին խօսք չկայ: Բայց առայժմ, ինչպէս ըսի, մանրամասնութիւնները յայտնի չեն: Քանի որ Թուրքիոյ կողմէ այսպիսի ծրագիրը մը կ'առաջարկուի, այս ծրագիրը ոչ-ջունելի է: Բայց այդ մասին Հայաստանի կարծիքը ի՞նչ կ'ըլլայ, այդ մկկը յայտնի կը դառնայ մանրամասնութիւններու քննարկումէն ետք:

Հ. – Երէկուան համագումարի ընթացքին գլուխ գլխի հանդիպումներ ունեցա՞ք այլ պաշտօնակիցներու հետ:

Պ. – Այո՛, հանդիպումներ ունեցանք Ադրբեջանի, Վրաստանի, Ռումանիոյ Արտաքին նախարարներուն հետ, ինչպէս նաեւ տիկին Զիլլէրի հետ:

Հ. – Ի՞նչ տպաւորութիւն ունիք տիկին Զիլլէրի հետ ձեր ունեցած հանդիպումէն:

Պ. – Մենք ուզակից քննարկեցինք ԹՀՄ Սեւ ծովեան Համագործակցութեան շրջանակի մը մէջ ինչեր կարելի է ընել եւ թէ ինչեր կարելի է սպասել հայեւթուրք յարաբերութիւններու մէջ:

Հ. – Գո՞հ էք այս այցելութենէն:

Պ. – Այո, գոհ ենք:

Հ. – Պարոն նախարար, ձեր դիւանագիտական ասպարէզին հետեւած ենք այն օրէն ասդին, երբ Հայաստանի ներկայացուցիչ նշանակուեցաք Ամերիկա: Հիմա որ ստանձնեցիք Արտաքին նախարարի դժուարին պարտականութիւնը, արդեօք ատիկա պիտի նշանակէ՞ թէ պէտք է սպասել Հայաստանի Արտաքին քաղաքականութեան մէջ կարեւոր փոփոխութիւններու:

Պ. – Ձիշդն ըսելու համար Հայաստան նոր փուլի մը մէջ մուտք գործած է մասնաւորաբար տնտեսական փոխ-յարաբերութիւններու եւ զարգացումներու տեսակէտէ: Ծրագիրը արդէն այնպիսի փուլի մը մէջ մտած է որ կրնամ ըսել թէ այլեւս կարելի չէ կարեւոր փոփոխութիւններ ակնկալել քաղաքական իմաստով: Այժմ աւելի մեծ կարեւորութիւն կը տրուի տնտեսութեան, տնտեսական յարաբերութիւններու: Անշուշտ որ մենք չենք կրնար մեր արտաքին քաղաքականութիւնը անջատել երկրին արտաքին առեւտուրի յարաբերութիւններու քաղաքականութենէն: Այս առումով աւելի սերտ գործակցութիւն պիտի մշակենք կառավարութեան այն օղակներուն հետ որոնք պատասխանատու են քաղաքական-տնտեսական զարգացումներէն: Գալով զուտ քաղաքական գործունէութեան, պիտի աշխատինք աւելի աշխուժացնել մեր կապակերպութիւնները, ինչպէս նաեւ տարածաշրջանի այլ երկիրներու յարակից կապակերպութիւններու հետ մեր յարաբերութիւնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ՃԱԿԱՏԸ հարաւային Ֆրանսայի չորրորդ քաղաք մը ձեռք ձգեց փետրուար 9–ին, Քարթին Մեկրէի յաղթանակով Վիթրոլի թաղապետական ընտրութեան Բ. շրջանին: Արդարեւ, Պրունօ Մեկրէի կինը (ինք չէր կրնար ներկայանալ որովհետեւ անցեալ ընտրութեան սահմանուած դումարէն աւելի ծախսած է իր ընտրապայքարին համար) ձայներու 52,48%–ով ձեռք ձգեց Վիթրոլի քաղաքապետութիւնը մինչ ընկերվարական Ժան – Ժակ Անկլատ կը գոհանար 47,52%–ով: Այս արդիւնքը մեծ անակնկալ մը չէր: Ընկերվարականները, իսկ տարակարծիք էին Անկլատի թեկնածութեան շուրջ, քանի ան պզտոր անցեալ մը ունի, վարկաբեկուած է եւ չէր վայելեր հարկաւոր վստահութիւնը: Էնփէ – էնո–ը արդէն կը դատապարտէ Ընկերվարական կուսակցութիւնը որ հողը պատրաստած էր Ազգ. ճակատի համար: Արդիւնքները առաջ եւ վերջ քաւական լուրջ միջադէպեր պատահեցան եւ 3 հոգի վիրաւորուեցան: Թուլոնէ, Օռանժէ, Մարսիլիոյէն ետք, Վիթրոլ 4–րդ քաղաքն է որ Ազգ. ճակատի ձեռքը կ'անցնի ինչ որ ըսել տուաւ Ժ. Մ. Լը Փէնի որ այս արդիւնքը թերեւս Ֆրանսական պարտնան ծիծեռնակն է: Հարցը հոն է, եւ քաղաքագէտները որոնք իշխանութեան գլուխն են պէտք է անդրադառնան, որ Ազգ. ճակատը այլեւս չի սարսափեցներ ընտրողները եւ թէ գործազրկութիւնը, գաղթողները, անապահովութիւնը եւ թմրամոլութիւնը չհաղորդակցելի տուեալներ են ըլլ փէնիթներուն համար եւ այդ հարցերուն է որ լուծում պէտք է բերել:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ նշանակեց իր թեկնածուները 1998–ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն համար: Աստնց 45%–ը նորեր են եւ մէկ երրորդն ալ՝ կիներ:

ԱԼԷՆ ԺԻՒՓէ հարցազրոյց մը տուած է «Լիպերասիոն»ի (փետրուար 10) նըւիրուած երիտասարդներու գործազրկութեան: Նոյն օրը, արդէն, նախարարապետը ժողով մը կը գումարէր չհակակից կողմերուն հետ օրակարգի նիւթ ունենալով այդ ծանրակշիռ հարցը:

ՆԱԻԶԵԻԱՆի եւ Թաւրիզի միջեւ երկաթուղային կապը վերահաստատուած է ինը տարիներու ընդհատումէ ետք: երթեւեկը դադրած էր 1988–ին Ազրբէյճանի եւ Ղարաբաղի ընդհարումներու պատճառաւ:

ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ ԵՒ ԱՐԱՖԱԹ նոր տեսակցութիւն մը ունեցան Էրէզ (Գազայի մուտքի անցքը) զարկ տալու համար խաղաղութեան գործընթացին: Որոշեցին բանակցութիւններու ուղ խառն յանձնախումբեր կազմել: Նեթանիահուի համար, իսրայէլ կը բազմապատկէ արարքները Պաղեստինցիներու հանդէպ, բայց անոնք ոչինչ կ'ըսեն: Քանի պաղեստինցի կիներ պէտք է աղատ արձակուին, ի մասոյ:

ԱԼՊԱՆԻՈՑ մէջ չատ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են, գլխաւորաբար երկրին հարաւը՝ Վլորա ուր 40 վիրաւորներ կային եւ մէկ հոգի ալ սրտի տաղնապէ մեռած էր:

ՍՈՒՐԻՈՑ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ Հաֆէզ էլ Ասատ առողջական վիճակին մասին զանազան մտահոգիչ լուրերը կը չրջին: Եթէ դաշնիք չէ որ Ասատ սրտի, շաքարախտի եւ փրոսթաթի հարցեր ունի, յայտնութիւն մը կ'ընէր, փետրուար 9–ին, «Սընտէյ Թայմզ» ըսելով թէ Սուրիոյ նախագահը երկու շաբաթ հոգեվարքի մէջ էր 1996–ին եւ ռուս բժիշկներ եկած ու փրկած են: Դամասկոս հերքեց:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՑ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Լիոն–Տէսինի Հ.Մ.Ը.Մ.–ի 17 տարեկան չէն վար պատանիներու խումբը կամպարտէլլա Բաժակին ի հաշիւ որակման խաղին անակնկալ յաջողութիւն մը արձանագրած է յաղթելով Լուառի Սէն–Ժան–տը–Լա–Ռիւէլ խումբին՝ վէնալթիներով 4 – 3, խաղին օրինաւոր ժամանակին 1 – 1 արդիւնքի մը յանգելէն ետք: Ա.յսպէսով հայ մարզիկները որակուած են 16–րդ աւարտականներուն:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Փետրուար 13
Տեառնընդառաջի Նախատօնակ

Կէսօրէ ետք, ժամը 4·30–ին՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, Երեկոյեան Ժամերգութիւն կը կատարուի:

«Համբարձ»ի ժամանակ՝ Խորանին վարդապետը կը բացուի և ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋԻ Նախատօնակ, Անգասան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ:

Ծանօթ. – Տարւոյս առաջին ԱՆԴԱՍՏԱՆն է որ կը կատարուի: Վերջին ԱՆԴԱՍՏԱՆը տեղի կ'ունենայ Խաչվերացի տօնին երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 14–ին:

Ուրբաթ, Փետրուար 14
Տեառնընդառաջ

Տօն Քառասնօրեայ Գալստեաց Քրիստոսի
Աստուծոյ Մերոյ Ի Տաճարն

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին, Պատարագ կը մատուցուի:

կերվարական կուսակցութիւնը որ հողը պատրաստած էր Ազգ. ճակատի համար: Արդիւնքները առաջ եւ վերջ քաւական լուրջ միջադէպեր պատահեցան եւ 3 հոգի վիրաւորուեցան: Թուլոնէ, Օռանժէ, Մարսիլիոյէն ետք, Վիթրոլ 4–րդ քաղաքն է որ Ազգ. ճակատի ձեռքը կ'անցնի ինչ որ ըսել տուաւ Ժ. Մ. Լը Փէնի որ այս արդիւնքը թերեւս Ֆրանսական պարտնան ծիծեռնակն է: Հարցը հոն է, եւ քաղաքագէտները որոնք իշխանութեան գլուխն են պէտք է անդրադառնան, որ Ազգ. ճակատը այլեւս չի սարսափեցներ ընտրողները եւ թէ գործազրկութիւնը, գաղթողները, անապահովութիւնը եւ թմրամոլութիւնը չհաղորդակցելի տուեալներ են ըլլ փէնիթներուն համար եւ այդ հարցերուն է որ լուծում պէտք է բերել:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ նշանակեց իր թեկնածուները 1998–ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն համար: Աստնց 45%–ը նորեր են եւ մէկ երրորդն ալ՝ կիներ:

ԱԼԷՆ ԺԻՒՓէ հարցազրոյց մը տուած է «Լիպերասիոն»ի (փետրուար 10) նըւիրուած երիտասարդներու գործազրկութեան: Նոյն օրը, արդէն, նախարարապետը ժողով մը կը գումարէր չհակակից կողմերուն հետ օրակարգի նիւթ ունենալով այդ ծանրակշիռ հարցը:

ՆԱԻԶԵԻԱՆի եւ Թաւրիզի միջեւ երկաթուղային կապը վերահաստատուած է ինը տարիներու ընդհատումէ ետք: երթեւեկը դադրած էր 1988–ին Ազրբէյճանի եւ Ղարաբաղի ընդհարումներու պատճառաւ:

ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ ԵՒ ԱՐԱՖԱԹ նոր տեսակցութիւն մը ունեցան Էրէզ (Գազայի մուտքի անցքը) զարկ տալու համար խաղաղութեան գործընթացին: Որոշեցին բանակցութիւններու ուղ խառն յանձնախումբեր կազմել: Նեթանիահուի համար, իսրայէլ կը բազմապատկէ արարքները Պաղեստինցիներու հանդէպ, բայց անոնք ոչինչ կ'ըսեն: Քանի պաղեստինցի կիներ պէտք է աղատ արձակուին, ի մասոյ:

ԱԼՊԱՆԻՈՑ մէջ չատ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են, գլխաւորաբար երկրին հարաւը՝ Վլորա ուր 40 վիրաւորներ կային եւ մէկ հոգի ալ սրտի տաղնապէ մեռած էր:

ՍՈՒՐԻՈՑ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ՝ Հաֆէզ էլ Ասատի առողջական վիճակին մասին զանազան մտահոգիչ լուրերը կը չրջին: Եթէ դաշնիք չէ որ Ասատ սրտի, շաքարախտի եւ փրոսթաթի հարցեր ունի, յայտնութիւն մը կ'ընէր, փետրուար 9–ին, «Սընտէյ Թայմզ» ըսելով թէ Սուրիոյ նախագահը երկու շաբաթ հոգեվարքի մէջ էր 1996–ին եւ ռուս բժիշկներ եկած ու փրկած են: Դամասկոս հերքեց:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Փետրուար 13

Երեկոյեան ժամը 16–ին Նախատօնակ Անգաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ Տեառնընդառաջի առթիւ, Խորանին վարադոյրը բաց:

Ուրբաթ, Փետրուար 14
Տեառնընդառաջ

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի Խորանին վարադոյրը բաց:

Կը պատարագէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «Satenig» de Vaulx-en-Velin
organise

un REPAS FAMILIAL

Soirée «MANTE»
Samedi 22 Février à partir de 20 heures
dans la Salle des Fêtes
de la Mairie Annexe
88, avenue Roger Salengro,
69120 Vaulx-en-Velin (La Côte)
Cette soirée sera animée
par le Disc Jockey *Raffi*
Prix du repas : 100 F.
Réservation après 20 h. aux :
04 78 77 63 93
04 78 82 06 86
04 78 80 27 43
— Parking surveillé —

ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՑԱՆԶԱՒՈՐՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Առաքելական Եկեղեցին
Խաչերորդ դարուն

Դասախօս՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԻՐ – ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 24, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէմիրեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն:

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Բարեկենդանի առթիւ սիրով կը հրաւիրէ հայ երախաները ու ծնողքները
17, rue Bleue, Paris 9e
Փետրուար 15, Շաբաթ օր, ժամը 14–էն 18: Պատուած երախաներուն առաջին երկրորդ եւ երրորդ ամէնէն լաւ ծրագրուածներու դեղեցիկ նուէրներ պիտի տրուին: Զուարճալի օր մը անկակնկալներով:
Մուտքը ազատ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉի Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Զորեքշաբթի, Փետրուար 12, ժամը 15–ին, եկեղեցւոյ վերի սրահը: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀՈԳՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՔՐԱՆՍԱ

Զորեքշաբթի, Փետր. 12, ժամը 17·30–ին
Մարսէյլ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Ուրբաթ, Փետր. 14, ժամը 17·30–ին
Սէն – Թ'Անթուան
Ս. Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա. ԲՀՆՑ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Փետր. 19, ժամը 17·30–ին
Սէն – Ժերոմ
Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՎԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

Ուրբաթ, Փետր. 21, ժամը 17·30–ին
Պօմոն
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Քարոզիչ՝
ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Փետր. 26, ժամը 17·30–ին
Քամփ – Փրէգ
Ս. Կարապետ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ ԲՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ուրբաթ, Փետր. 28, ժամը 17·30–ին
Լա Սէրթա
Ս. Փրկիչ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԻՃԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17·30–ին
Սէն – Թ'Անթուան
Ս. Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՆՇԱՆ ԲՀՆՑ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 7, ժամը 17·30–ին
Պուլվար – Օտտօ
Ս. Յակոբ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ԲՀՆՑ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17·30–ին
Սէնթ – Մարկրիթ
Ս. Աստուածածին Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ ԲՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 14, ժամը 16–ին
Նիս
Ս. Աստուածածին Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՆԱՐԵԿ ԲՀՆՑ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 17·30–ին
Սէն – Լու
Ս. Գէորգ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ ԲՀՆՑ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 21, ժամը 17·30–ին
Մարսէյլ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԻՃԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 10–ին
Մարսէյլ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քառաճայն երգեցողութիւն
«Արեւագալի» Ժամերգութեան

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ իր Թաղի եւ Շրջակայից բարեպաշտ ժողովուրդին Թէ՝ Քառասնորդաց Մեծի Պահոց չրջանին ամէն Զորեքշաբթի երեկոները ժամը 5–ին Հակումի արարողութիւն պիտի կատարուի հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

Զորեքշաբթի, Փետր. 12, ժամը 17–ին
Զորեքշաբթի, Փետր. 19, ժամը 17–ին
Զորեքշաբթի, Փետր. 26, ժամը 17–ին
Զորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17–ին
Զորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17–ին
Զորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 17–ին

Արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՅՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 12
MERCREDI
12 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·048 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.048

Օրուան հարցեր

ԱԼՊԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆԸ

Ալպանական ողջամիտ մամուլը ժողովուրդին զայրոյթէն սկիզբ առած վերջին ցոյցերուն առթիւ խիստ քննադատականներ կ'ուղղէ իշխանութեան որ ոչինչ ըրած է արգելք ըլլալու համար բռնութիւններու ոչ իրապաշտ ձգտումներուն ու ոչինչ կ'ընէ այդ ուղղութեամբ, ցոյցերու սկսելէն ետքն ալ:

Նախկին խորհրդային ոլորտին պատկանող այլ երկիրներու նման Ալպանիա ևս որ մաս կազմեց Եւրոպայի խորհուրդին, առանց մեծ ճիգի, չուտով հարստանալու երազներով օրօրուիլ սկսաւ: Ալպանցիները որպէս ապրուստի միջոց, սկսան մանր առեւտուրով զբաղիլ, ուշադրութիւնը միջազգային կազմակերպութիւններու նիւթական օժանդակութեան եւ Յունաստան, Իտալիա ու եւրոպական այլ երկիրներու մէջ աշխատող իրենց հարիւր հազարաւոր հայրենակիցներուն խնայողութիւնները: Բայց հարստանալու իրենց յոյսերը մասնաւորապէս կապեցին նորելուկ այն կազմակերպութիւններուն որոնք իրենց պահ դրուած դրամարներուն վրայ մինչեւ 100%-ի հասնող տոկոսներ կը խոստանային: Պետական արտօնագրի տէր այդ ձեռնարկութիւնները սունկի նման բազմացան, ինչպէս Ռուսաստանի, Հայաստանի պարագային ու կարճ ժամանակի մէջ մեծ դրամագլուխներ հաւաքուեցան անոնց մօտ: Ցետոյ ինչպէս իրենց նախորդները, ալպանական այս ձեռնարկութիւններն ալ անխնայ հուշակեցին, ապստամբութեան լայն ալիք մը ստեղծելով ժողովուրդին մէջ: Ու զայրոյթը վերածուեցաւ բողոքի ցոյցերու, միջազգային հանրային կարծիքը կեղրոնացնելով Եւրոպայի ամէնէն աղքատ այս երկրին վրայ ուր գործատուները վախ են, գործազրկութիւնը ամէն օր նոր մրցանիշ կը հաստատէ եւ ուր ջուրն ու ելեկտրականութիւնը օրական քանի մը ժամ մլայն կը տրուին:

Ո՞ւր կը հասնի երկիր մը որ անտեսութիւն չունի եւ որուն ժողովուրդը մոռցած է, կամ կը նախընտրէ մոռնալ թէ ապրելու համար պէտք է արտադրել: Կը հասնի հոն ուր կը գտնուի ներկայիս Ալպանիան: Հոն փուլ եկած են բոլոր երազները որոնք աշխարհի լաւագոյնը ուենալու, Մերսէդէսներով մանգալու հեռանկարներ ներշնչած էին երկաթէ վարագոյրին ճնշումէն հազիւ վրկուած բազմութիւններուն: Եւ պէտք է ըսել որ ոչ ոք անոնց յիշեցուց թէ ամէն ժամանակ աւելի ու աննախադէպ թափով աշխատելու պարտաւոր էին, ոչ թէ չքեղ կեանքի, այլ նախ ընդունելի միջինի մը հասնելու համար: Պետութիւնը մեծագոյն մեղաւորն է այս կացութեան. փոխանակ իրապաշտութեան հրաւէր ուղղելու իր քաղաքացիներուն, պաշտօնեայքն ու դէմքերը ամէն առիթի ներբողեցին ժողովրդավարութեան յաղթապանծ ընթացքը. ամբողջ աշխարհին ցոյց տրուին բարգաւաճ երկրի մը արտակարգ արդիւնքներուն պատկերը, չհետեւելով ազատականացման իրենց վճռակամութեան: Բայց նոյն միջոցին երկրին հասարակ մարդիկ ու հիւանդները օրէ օր մեծցող թշուառութեան մը կը մատնուէին, հերքելով պաշտօնական ամէն յայտարարութիւն:

Այս վիճակին էր որ մարդիկը մղեց որպէս յոյսի վերջին դուռ, դիմելու տոկոներու ղրախտ մը խոստացողներու: Դիւղացիներ լքեցին իրենց հողերը, քաղաքացիներ իրենց կալուածները ծախեցին ու ամէն մարդ ունեցած-չունեցածը պահ տուաւ, օգտուելու համար 30-100% տոկոսներէ: Ցաջորդած յուսախաբութեան հետ զայրոյթը կ'ուղղուի իշխանութեան կուսակցութեան որ ժողովրդավարականն է. անկէ չատ բան աւելցնելով ամէնէն ճնշուածն ու ամէնէն աղքատը ըլլալ: Հարցը հոն է որ կառավարութեան անդամներն ալ միմիայն իրենց անձնական հարստութեան մասին կը մտածէին: Նոյն մտասեւեռումով, նոյն փուճկոտութեամբ: Ու չատ զարմանալի թուեցաւ նախագահին Նոր Տարուան ճառը որ պուլկար եւ հեռ իր պաշտօնակիցներուն արտասանածէն ամբողջութեամբ կը տարբերէր: Նախագահ Պերիչա խօսելով «ամէն մարդու մեծ յաջողութենէն», «յաղթական ընթացք»էն եւ «զանգուածներու խանդավառութենէն», նոյնութեամբ կը կրկնէր նախորդ վարչակարգին փոխանցուած տարազները: Մինչ նոյն օրը պուլկար նախագահը նեղոդութիւն կը խնդրէր իր քաղաքացիներէն:

Այսօր, երկրին մատնուած անյոյս կացութեան մէջ ողջամիտ շրջանակները կը ապասեն որ զեղծարարութեամբ, կաշառակերութեամբ այլասերած կառավարութիւնը հրաժարի ու նոր ընտրութիւն կազմակերպուի, գործի դլուխ բերելու համար մարդիկ որոնց մտահոգութիւնը պիտի ըլլայ ժողովուրդին ապագան ու երկրին ժողովրդականացումը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈԳՈՎ

Ա. Ժիփէ կարգ մը առաջարկներ ըրաւ լուծում մը գտնելու համար 25 տարեկանէն վար երիտասարդներու դործազրկութեան, այն ժողովին ընթացքին զոր դումարած էր Փետրուար 10-ին չհակակից կողմերու հետ: Նախարարապետը կը խոստովանի որ երիտասարդներու գործազրկութիւնը «հաւաքական ծանրակչիռ ձախողութիւն մըն է»: Կողմերը համաձայնած են որ աշխատանք հայթայթուի 400 հազար երիտասարդներու 1997-ին: Առանք սակայն, առժամեայ աշխատանքները պիտի ունենան, չորս ամսուան տեւողութեամբ: Այս կարգադրութիւնը մկրտուած է «արհեստի առաջին փորձառութիւն» եւ կը վերաբերի ուսանողներու (Պաք+2): Պարզ է որ հիմնական լուծումներ չեն, բայց եօթը ժամուան վիճաբանութեան ընթացքին կարելի չէ եղած հրաչքներ գործել: Ճիշդ է որ Ֆրանսա առանձին պարագայ մը չէ Եւրոպայի մէջ, բայց, ամէնէն ծանր կացութիւնը կը պարզէ երիտասարդներուն համար (24%, 25 տարեկանէն վար, Մեծն-Բրիտանիա՝ 14%): Գերմանիա 12%-ով դրական լուծումներ գտած է:

Ալժերիոյ մէջ, Ռամազանի վերջաւորութիւնն ալ արիւնալի եղած է, ինչպէս եղաւ Ռամազանի ամբողջ շրջանը: Փետրուար 7-էն 8-ի գիշերը սպանըւած է Մոհամէտ Մատանի, ծանօթ փութպոլիստ, երբ մզկիթէն դուրս կ'ելլէր: Զինեալ խումբ մըն ալ կրակ բացած է հաւատացեալներու վրայ որոնք Գուպայի մզկիթէն դուրս կ'ելլէին, հոս ալ երկու մեռեալ կար: 48 ժամուան ընթացքին, 28 հոգի սպաննուած է:

Սպանիոյ մէջ, երկու ոճրափորձեր գործուած են ի պատասխան արդարադատութեան նախաձեռնութեան պասք անկախապաշտ կուսակցութեան ղեկավարներուն դէմ: Հերի Պաթասունա, քաղաքական օրինաւոր ճիւղն է ԷԹԱ-ի, որու դէմ ներկայիս հարցաքննութիւն կը կատարուի եւ որու ղեկավարութեան 25 անդամները պէտք է բացատրութիւններ տան իրենց գործակցութեան մասին ԷԹԱ-ի հետ: Այս երկու ոճրափորձերէն մէկը գործուած է Կրընատա, ականուած կառքի մը միջոցաւ, միւսն ալ՝ Մատրիտ, ուր զերազոյն դատարանի դատաւորը զնդակ մը ստացած է ծոծրակին: Երկու արարքներուն հետեւանքով երկու մեռեալ եւ տասը վիրաւոր կայ:

Պերլուսկոնի նախագահն ալ Շ. Սգնաւուրն էր եւ նաեւ ինք որ տարուան լաւագոյն մեկնաբան – երգիչը նկատուեցաւ այրերու բաժնին մէջ, մինչ կիներու մարզի չաղթականն էր Պարպարա:

Փալէ ոչ Գոնկրէ տեղի ունեցած այս երեկոյթին այլ մրցանակներ ալ բաշխուեցան, տարուան ալպոմին համար պարգեւատրուեցաւ Լոի Միշել, տարուան երգն ալ նկատուեցաւ Այշա զոր կ'երգէր Խալէտ:

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ 12-ՐԴ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐԸ

ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԸ՝ Շ. ԱԶՆԱՒՈՒՐ

Երեկոյթին նախագահն ալ Շ. Սգնաւուրն էր եւ նաեւ ինք որ տարուան լաւագոյն մեկնաբան – երգիչը նկատուեցաւ այրերու բաժնին մէջ, մինչ կիներու մարզի չաղթականն էր Պարպարա:

Փալէ ոչ Գոնկրէ տեղի ունեցած այս երեկոյթին այլ մրցանակներ ալ բաշխուեցան, տարուան ալպոմին համար պարգեւատրուեցաւ Լոի Միշել, տարուան երգն ալ նկատուեցաւ Այշա զոր կ'երգէր Խալէտ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻՆ ԱՆՑՔԸ ԲԱՆԱԼՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ սահմանային անցքը բանալու պատրաստութիւններ կը նշմարուին: Թրքական կողմը վեց ամսուան ընթացքին նորոգած է Իդդիրը այդ անցքին միացնող 20 քմ.նոց ճամբուն 15 քմ.ը ու լայնցուցած զայն: Էրզրումի Ատեւուրի Սենեակին նախադահը ըսած է թէ այդ անցքին բացումը մեծ զարկ պիտի տայ չրջանի տնտեսական զարգացումին: Ան աւելցուցած է որ ներկայիս Վրաստան եւ Իրան Թուրքիայէն գնուած ապրանքը չատ բարձր գիներով կը ծախեն Հայաստանի, մեծամեծ չահեր ապահովելով: Մինչդեռ, սահմանային դրան բացումը առիթ պիտի տայ ուղղակի առեւտուրի, չէզոքացնելով միջնորդ կողմերը:

ՀԵՌԱՏԻՊ ՓՐՈՅԷՆ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 10 / 11)

ՊԻԻՏՃԷԻ ՆԱԽԱԳԻԾԻ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ ԵՒ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի պետական պիւտճէի նախագիծին Ազգ. ժողովի մէջ քննարկման ընթացքին «Բարեփոխմաններ» երեսփոխանական խումբը վանդալաւոր նկատած է բացը պոծելու ուղղուած՝ պետական գոյքի սեփականաշնորհումէն եւ ապաղազէյնացումէն ակնկալուող չուրջ 14 միլիառ դրամը, այն պատճառաբանութեամբ որ եթէ սեփականաշնորհումը կատարուի նախկին ընթացքով եւ միջոցներով այդ թիւը անիրատես կ'ըլլայ: 1997-ին միջազգային աճուրդով սեփականաշնորհման կը դրուին հետեւեալ ձեռնարկութիւնները.- «Նայիրիտ», «Փոլիվինիլացետատ», «Լոյս», «Մարս», «Արմէնթէլ», Երեւանի կոնեակի, Զարենցաւանի «Ցեներոլիտ», Վանաձորի մանրաթելի եւ «Ռուբին» գործատունները, Երեւանի պետական հանրախանութը, «Երքիմչին», Իջեւանի «Գորգեր», Բջնիի հանքային ջուրերու գործատունները, Սիսիանի կարի գործատունը, «Արաքս» կօշիկի, Գիւմրիի հիւսուածեղէնի գործատունները, «Արմենիա-1», «Արմենիա-2», «Դուին» եւ «Անի» պանդոկները:

***

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Փետրուար 9-էն 10-ի գիշերը ժամը 9·49-ին Հայաստանի հիւսիսային չորջանը երկրաշարժ արձանագրուած է: Գիւմրիի, Վանաձորի, Ստեփանաւանի, Արթիկի եւ Իջեւանի մէջ զգալի եղած ցնցումներուն ուժգնութիւնը հասած է Մերքալիի վրայ (12) 4-5 բալի: Երկրաշարժին վերնակեդրոնը եղած է Վրաստանի Դմանիս բնակավայրի մօտերը՝ Թիֆլիսէն 80 քմ. հարաւ-արեւմուտք,

(Շար.ը կարդալ Գ· էջ)

ՅԱՌԱՋԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի ՀԵՏ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրուելէ ետք Լոսանճելըսի Աթոռին 131–րդ գահակալը ձեռնարկեց իր հօտը ճանչնալու ան–հրաժեշտ քայլին, Այցելեց նախ Հայաստանի Հանրապետութեան Ղարաբաղ, ապա նոքին Սփիւռքի կարեւոր կեդրոնները – Մոսկուա, Թիֆլիս, Օտեսա, Եւրոպան ու կարդը եկաւ բուն Սփիւռքին: Ֆրանսա տըրուած հովուապետական այցը նոյն ծրագրին հերթական հանգրուանը կը կազմէ: Զայն առիթ նկատեցինք նաեւ ունենալու Գարեգին Ա.–ի տպաւորութիւնները եւ չափելու նիւթեր որոնք յաճախ չէ որ օրակարգի կուգան մեր զրուցին մէջ:

*
**

Հ. – Ինչպէս առաջին էայլէն իսկ յայտնեցիք, ձեր այս այցը նպատակ ունէր հանդիպելու հօտին, լսելու զայն եւ լսուելու ամէնէ: Գացիք բոլոր շրջանները. այսօր, վերադարձի նախօրեակին կրնա՞ք ըսել թէ լիովին իրականացաւ յատկապէս լսելու եւ լսուելու ձեր նպատակը:

Պ. – Մեծաւ մասամբ՝ այո՛: Առիթ ունեցայ հանդիպելու բոլոր զրուցիներուն, կարելիութիւն ունեցայ մանաւանդ հանդիպելու երիտասարդներուն հետ ո–րոնք ինչպէս Մարսէյլ, Լիոն, իրենք հարցումներ ունէին, որոնց ջանացի պատասխան տալ իմ փորձառութեանս, դիտութեանս ու նախանձախնդրութեանս սահմաններուն մէջ: Կրնամ ըսել որ զգացի թէ կենդանի հաղորդակցութիւն մը սկիզբ առաւ. զէթ ժողովուրդը զգաց որ ես հետաքրքրուած եմ իրենցմով եւ իրենց հարցերը ինծի համար անձնական ծանօթութեան նիւթ պէտք է դառնան, որպէսզի կարենամ իմ պատասխանատուութեանս սահմաններուն մէջ ընել այն ինչ որ իմ պարտքս կը նկատեմ: Տեսայ որ իրենք ալ շատ ուշադիր էին ըսածներուս. իրենց հակազդեցութիւնները շատ դրական դըտայ: Տեսայ որ քաղաքավարութեան սահմաններէն անդին, իսկական հետաքրքրութիւն ունէին ընդունելու եւ մասնակցելու այն բոլոր աշխատանքներուն որոնք ծրագրուած պէտք է ըլլան յառաջիկայ չորս – հինգ տարիներուն համար, դոնէ մինչեւ 2001 թուականին, որպէսզի կարելի ըլլայ մեր եկեղեցւոյ մէջ վերանորոգութիւն մը յառաջ բերել: Տեսայ որ այս մարզին մէջ երիտասարդութիւնը երկու տեսակ զգայումի մէջ կը տատանի: Առաջինը՝ արդի կեանքին իրենց վրայ ազդելու երեւոյթն է, բնականօրէն, միւս կողմէն իրենցմէ կը պահանջուի որ աւանդութիւնը, անցեալի ժառանգութիւնը պահեն. արդ, ի՞նչպէս դոնել ներդաշնակութեան դիծը անցեալին եւ ներկային, հինին եւ նորին միջեւ, առանց անցեալը արհամարհել, անտեսելու որպէս մեռած աւանդութիւն եւ առանց նորը արհամարհելու որպէս նորութեաբեր ու ոչ համապատասխան մեր եկեղեցիին ոգիին: Ներդաշնակութեան այս դիծը պէտք է դոնուի, անցեալը նորով վերարժեւորուելուն, նորն ալ անցեալով սնուցանելուն մէջ: Այս տեսակէտով յատկապէս մենք՝ հոգեւորականներս շատ ընելիք ունինք: Այս մասին մեր բոլոր եպիսկոպոսներն եւ թեմական բոլոր խորհուրդներուն աշխարհական ներկայացուցիչներուն հետ երկու կամ երեք օրուան խորհրդակցական հանդիպում մը պիտի ունենանք Ապրիլին Ս. Էջմիածնի մէջ: Այս փորձառութիւնս պիտի բաժնեմ եկեղեցւոյ բոլոր պատասխանատու անձերուն հետ, տեսնելու համար թէ ի՛նչ կրնանք ընել ապագային:

Հ. – Լսելու եւ լսուելու ձեր առաջադրանքը միակողմանի իրականացում ունեցաւ Փարիզի հանդիպումին, որոշ յուսախաբութեան մը պատճառ ըլլալով: Երկխօսութեան առիթ չստեղծուեցաւ ու միայն մենք ձեզ լսեցինք: Կային երիտասարդներ որոնք իրենց հարցումներով եկած էին, ձեր պատասխանները ունենալու ակնկալութեամբ. հարցումներ որոնք նոյնպէս արընչուած էին արդի կեանքին թելադրանքներուն, ինչպէս կ'ըսէք թէ եղաւ պարագան այլ տեղերու: Հոս, գոնէ կրնա՞ք բացատրութիւն մը տալ Փարիզի առանձնակի այդ երեւոյթին մասին:

Պ. – Ես չեմ կարծեր որ դիտաւորեալ կերպով եղած էր: Ես առիթ ունեցայ տեսնելու որոշ անձեր, թէեւ ճիշդ է որ կազմակերպուած ձեւով նիստ տեղի չունեցաւ երիտասարդներու հետ, խօսակցութեան, հարցում–պատասխանի ձեւով, բայց որոշ չափով Փարիզը կը ճանչնայի արդէն, բաղդատաբար Ֆրանսայի միւս շրջաններուն: Կրնամ ըսել թէ հաղորդ էի Փարիզի ժողովուրդին կարելի հարցումներուն մեր եկեղեցւոյ մասին: Հետեւաբար, չեմ կարծեր որ յուսախաբութիւն առեղծուած ըլլայ: Կը յուսամ որ յաջորդ այցելութիւններուս առիթ կ'ըլլայ անոնց եւս պահացում տալու:

Հ. – Տեղական, մասնակի այս պարագաներէն ետք, կրնայի՞ք ամբողջական հաշուեյարդար մը ներկայացնել գաղութին տրուած հովուապետական ձեր այս այցելութեան:

Պ. – Դժուար է քանի մը նախադասութեան մէջ ամփոփել տպաւորութիւնները: Պէտք ունիմ անոնց մասին խորհրդածելու: Առիթներ պիտի ունենամ վերստին նայելու կատարուածներուն, կշռելու յայտնուած միտքերը: Այս հանդիպումներուն կրնամ ըսել հետեւեալը. ես աւելի աշխոյժ զգացի մեր եկեղեցին Ֆրանսայի մէջ քան ինչ որ կ'երեւակայէի: Առիթ չեմ ունեցած վկայութիւնս մեր եկեղեցիին վերազարթօնքին մասին Հայաստանի մէջ, զիրենք մեծապէս խանդավառեց: Ցոյս է որ ասկէ ետք աւելի կենդանի յարաբերութիւններ մշակուին կեդրոնին եւ թեմերուն միջեւ: Այսօր եկեղեցիները զուտ պատմական յուշարձաններ չեն, այլեւս սկսած են նայուիլ, դիտուիլ որպէս եկեղեցական կեանքի աղբիւրներ: Ճիշդ է որ այսօր բոլորն ալ չեն աղբերանալ, չեն հոսիր, բայց մարդիկ անոնց կը նային անոնց մէջ հոգեւոր սնունդ առանալու տրամադրութեամբ:

Հ. – Կը կարծէ՞ք որ մեր եկեղեցին պատրաստ է այդ կանչին պատասխանելու այսօր, յատկապէս 70 տարուան ծանօթ շրջանէն ետք: Վերակառուցումի մեծ խնդիր մը դրուած չէ՞ մեր եկեղեցիին առջեւ որպէսզի ան կարենայ պատասխանել այսօրուան, ձեր նշած առաքելութեան:

Պ. – Մեր եկեղեցին լրիւ համաստով պատրաստուած չէ այդ մարտահրաւէրին ամբողջական գոհացում տալու: Բայց պատրաստութեան ընթացքի մէջ է: Անկա դոնէ ես կը զգամ Հայաստանի այն երիտասարդներուն մէջ որոնք եկեղեցիով կը հետաքրքրուին. կ'ուզեն Դպրեվանք յաճախել, կամ կրօնական դասընթացքներու հետեւիլ ուսուցիչ եւ մեծաւ մասամբ ուսուցչուհիներ դառնալու. 90 տոկոսը իսկական սեռին կը պատկանի: Կը պատրաստուին կրօնական դաստիարակութեան եւ եկեղեցին արդէն եօթը դասընթացքեր պատրաստած է: Հետեւաբար շարժում մը կայ: Այս մարդը առաջնահերթութիւն մըն է այդ առաքելութեան վերանորոգման ընթացքին մէջ:

Կրօնական քարոզչութիւնը պէտք է տարածուի կեդրոնական քաղաքներէ դուրս դիւղական շրջանները, ինչ որ հին աշխարհ արեւմտահայ մեր աւանդութեան մէջ գաւառները կը կոչէինք. կեդրոնական քաղաքներու մէջ կեդրոնացումը բաւարար պիտի չըլլայ մեր ժողովուրդին զանգուածներուն հասնելու համար: Այս առումով ունինք դժուարութիւն, որովհետեւ դիւղական շրջանները զացող հոգեւորականներու թիւը շատ քիչ է: Հիմա կը փորձենք դիւղական այդ շրջաններէն երիտասարդներ բերել որպէսզի պատրաստուելով երթան իրենց շրջանները:

Այս մարդին մէջ ինծի համար կարեւոր է հոգեւորականներու պատրաստութեան մեթոտը: Ինչի՞ համար կը պատրաստենք հոգեւորականները. որպէսզի ծէ՞ս կատարեն, հաստատութիւնը պահեն, ինչպէս որ էր խորհրդային շրջանին, թէ այնպիսի դաստիարակութիւն, մթնոլորտ պէտք է ստեղծենք հոգեւոր ճեմարաններու մէջ որ աշակերտները մղուին դէպի ժողովուրդ երթալ: Երթան՝ ըմբռնելով իրենց առաքելութիւնը, ոչ թէ եղածը պահպանելու հոգեբանութեամբ, այլ եղածը փոխանցելու եւ ժողովուրդին կեանքին մէջ փոխադրելու հասկացողութեամբ: Կրնամ ըսել որ Քրիստոնէական դաստիարակութեան կեդրոնը որ բացինք, բաւական կարեւոր, օգտաշատ աշխատանք կը տանի այս կապակցութեամբ թէ՛ հեռատեսիլի հաղորդումներով, թէ հանրամատչելի գրականութեան տարածումով: Հետեւաբար, կը կրկնեմ որ տակաւին պատրաստ չենք, բայց այդ ընթացքին մէջ ենք որոշակի, տեղապին աշխատանքով:

Հ. – Իսկ դասախօսի նեղութիւն չէ՞ք կրեր այդ առաքելութեան մէջ յաջողելու համար:

Պ. – Այդ ուղղութեամբ ոչ միայն տեղական ուժերով ուզեցինք զոհանալ, այլև արտասահմանէն հոգեւորականներ հրաւիրեցինք: Կը զգամ որ առաւել պէտք է զօրացնենք անոնց վերադարձը դէպի Մայր Աթոռ. կամ դոնէ որոշ ժամանակի դասաւանդութեան համար: Այսպէս, օրինակ հրաւիրեցինք Ուրուկուայի մեր միաբաններէն Յակոբ Եպիսկ. Գլճեանը եկաւ, դասաւանդեց. եւ հիմա կիլիկեան Աթոռի միաբաններէն Տաթեւ Արք. Սարգիսեանը հրաւիրեցինք: Հոգեւոր ճեմարանին մէջ աստուածաբանական նիւթեր կը դասաւանդէ: Հայագիտական նիւթերու համար դժուարութիւն չունինք:

Տեսակցեցաւ՝ **ԱՐՓԻ ԹՈՒՐԱՅԵԱՆ**

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ

(ԹԱ.)

Սեպտեմբեր 15–Հոկտեմբեր 2, Երեւանի մէջ տեղի ունեցան ճատրակի 32–րդ Ողիմպիական խաղերը որոնց մասնակցեցան քանի մը տասնեակ երկիրներէ եկած վարպետները: Այս դէպքը նշելու համար, Հայաստանի Հանրապետութեան Թղթատարական վարչութիւնը հրատարակ հանեց հինգ նոր նամականիշեր: Առանցքէ չորսը նոյն չարքի մը կը պատկանին եւ առաջին անդամն ըլլալով տեղ կը գտնեն 8 նամականիշեր պարունակող տետրի մը մէջ: Իւրաքանչիւր դրոշմաթուղթ կ'արժէ 40 դրամ: Երեքը կը ներկայացնեն ճատրակատախտակներ –զոյգ և մութ սրճադոյն– սև ու ճերմակ իրենց քարերով: Ամէն մէկը նուիրուած է յայտնի հայ վարպետի մը յաղթանակին՝ Հենրիկ Գասպարեան, Տիգրան Պետրոսեան և Կարի Գասպարով: Դրոշմաթուղթերը կը կրեն նաեւ այս խաղերուն խորհրդանիշը որ չորրորդին վրայ աւելի մեծ չափերով ներկայացուած է: Ընտրուած խորհրդանիշը բաղկացած է՝ ճատրակատախտակէ մը մեծ ու փոքր Մասիսներով: Մակագրութիւնը անգլերէն լեզուով կը ծանուցանէ՝ 32 Chess Olympiad, Yerevan 96, եւ հայերէն (Պէտք է խոստովանիլ որ հարկ եղաւ խորացոյցին դիմել այդ հայերէնը կարդալու համար) Շախմատի 32–րդ, Հայաստանի օլիմպիադա, Երեւան 1996: Այս նոր դրոշմաթուղթերը (2×4) դետեղուած են տետրի մը մէջ, Գրքոյկին չափերուն վրայ տեղ գտած են վերոյիշեալ հայ ականաւոր գրոսմայեստերներուն (այս բառը կ'օգտագործուի ճատրակի վարպետները բնորոշելու համար) դիմանկարները: Ներսի մասը զարդարուած է Երեւանի ճատրակներու Տունին եւ մարզահամերգային համալիրին լուսանկարներով: Հայերէն եւ անգլերէն հակիրճ դրութիւն մը «Հայկական ճատրակներու» պատմութիւնը կ'ամփոփէ:

Այս չորս արժէքներէն զատ, նոյն նիւթին շուրջ հրատարակուած է առանձին նամականիշ մը՝ 90 դրամի արժողութեամբ Տիգրան Պետրոսեանի դիմանկարով:

Թողարկումին վերջին դրոշմանիշը կը պանծացնէ Նորվեկիացի յայտնի երկրախոյզ, Ֆրիտիոֆ Նանսէնին յիշատակը: Մակագրութիւնը կը յիշեցնէ որ Նանսէն երկրախոյզի առաքելէն դուրս, մարդասիրական կարեւոր ծառայութիւններ կատարած է Առաջին Համաշխարհային պատերազմէն յետոյ, որպէս Ազգերու Դաշնակցութեան յատուկ պատուիրակ եւ դաղթականաց անդրանիկ «Բարձր Կոմիսար», յատկապէս Հայաստանի մէջ: Այդ իսկ պատճառով, Նանսէնին ձօնուած այս նամականիշը (արժէքը 90 դրամ), կը մտնէ Տուրբ երախտիքի չարքին մէջ, Ֆր. Վերֆէլի եւ Ազ. Գրիսպոյեդովի կողքին:

ԿՈՐԻՒՆ

Այս նոր նամականիշերը եւ տետրը կարելի է ստանալ դրելով հետեւեալ հասցէին՝
INTERNATIONAL STAMP COMPANY,
P.O.Box 159, Montvale, New Jersey 17645,
U.S.A.

ԵՒՐՈՊԱՆ ԵՆԹԱԿԱՑ ԱՊԱՆԱՑԻԱԿԱՆԱՑՈՒՄԻ ՀՈՎԵՐՈՒ

Դարուն Բ. ցեղասպանութեան յիշատակը տեւականապէս վառ պահելու կեցուածքը Եւրոպան ներկայիս ենթարկած է ապանացիականացումի հոլովոյթի մը որուն մէջ կը ներքաշուին բազմաթիւ եւ կէրներ: Հարցը ծայր առաւ Զուիցերիոյ դրամատուներու պահ դրուած հրէական գումարներու իւրացումին պնդումով ու այսօր Շուէյտ, Փորթուկալ, Հոլանտա, Նորվեկիա եւ Ֆրանսա առընչուած են անոր: Հետազօտող յանձնախումբեր կազմուած են որոնք քրքրելով թղթածրարներ, հաշիւներ ու այլ փաստաթուղթեր, պիտի յանդին եզրակացութեան:

Խնդիրը սակայն չի ներկայանար միայն նիւթական երեսակով. անոր կը տրուի իրաւական – բարոյական տարածք մըալ, քանի որ ցեղասպանութեան զոհ հըրեաներու հարստութիւնը իւրացնելու ապրքը կը մեկնաբանուի որպէս մեղսակցութիւն նացիներու ոճիրին:

Զուիցերիա յատուկ տեղ մը ունի այս առումով, քանի որ խնդրոյ առարկայ գումարներուն մեծագոյն մասը հոն կը դտնուի: Եւ արդէն հաստուցումի հեռանկար մը մերժելու անոր սկզբնական կեցուածքը սուր հակադրութիւններու պատճառ եղաւ յատկապէս Միացեալ – Նահանգներու հրէական կեդրոններուն եւ զուիցերական չահերուն մէջեւ: Երկիրը Միացեալ – Նահանգներու հետ առեւտրական իր յարաբերութիւններուն համար սպառնալիքներ ստացաւ, վտանգուած դտաւ իր դրամատուներուն բարի համբաւը եւ մարդասիրական երկրի աւանդական իր պատկերը:

Հարցը չէր վերաբերեր միայն զուիցերական դրամատուներու պահ տրուած գումարները վերադարձնելու: Այդ գումարները մօտ 150 միլիոն ֆրանք հաշուեսար», յատկապէս Հայաստանի մէջ: Այդ իսկ պատճառով, Նանսէնին ձօնուած այս նամականիշը (արժէքը 90 դրամ), կը մտնէ Տուրբ երախտիքի չարքին մէջ, Ֆր. Վերֆէլի եւ Ազ. Գրիսպոյեդովի կողքին:

ԿՈՐԻՒՆ

Այս նոր նամականիշերը եւ տետրը կարելի է ստանալ դրելով հետեւեալ հասցէին՝
INTERNATIONAL STAMP COMPANY,
P.O.Box 159, Montvale, New Jersey 17645,
U.S.A.

ւած են, բայց ծանրակչիռը այն է որ դըրամատուները չարունակ ուրացած են նման գումարները ունեցած ըլլալ: Ինչ որ այսօր Հրեաները կը վերագրեն գերական կեղրոնական գրամատան, իր արկղերուն մէջ մինչեւ այսօր հաւանօրէն տեղ գտած ոսկին չէ որ Գերմանացիներու կողմէ պատերազմի ընթացքին տըրուած է: Այլ այն երեւոյթն է որ այդ դըրամատունը այդ ոսկիին փոխարէն գումարական գերական դրամ տալով օրինականացուցած է յափշտակուած հարստութիւնը ու այդ ձեւով զօրակից եղած հիթլէրեան պատերազմական մոնեասութեան:

Այս տեսանկիւնէն հարցը կը ստանայ քաղաքական բնոյթ: Այսօր Զուիցերիա վերապրողներուն կամ զոհերու ժառանգներուն որոշ հատուցում վճարելով կրնա՞յ քաւել Ողջակիզումին մէջ պատասխանատուութեան իր բաժինը: Այս հարցումին պատասխանը պիտի հիմնուի պատմաբաններու խմբակի մը պրպտումներուն եզրակացութեան վրայ:

Ցիւրիխի «Նոյէ Ցիւրիխըր Ցայթունգ»ը մինչեւ հիմա ըսուածներէն արդէն հետեւցնելով որ գործուած սխալներ կան, յատկապէս ապառտանեալներու նկատմամբ կիրարկուած քաղաքականութեան մէջ, դիտել կուտայ որ հիթլէրեան դրամ մտնելէ առաջ Գերմանացիներու կողմէ պատերազմի ընթացքին տըրուած է: Այլ այն երեւոյթն է որ այդ դրամատունը այդ ոսկիին փոխարէն

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր հօր՝ Լեւոն Եազըճեանի յիշատակին, Տիկին Ա. Մարսըրու 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իր սիրելի բրեկամուհի Տիկին Մատըէոն Խարբուրլեանի մահուան առթիւ Տիկին Շնորհիկ Գրմըզեան իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալին ընտանիքին եւ փոխան ծաղիկի 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

***

Այրի Տիկին Բարսեղ Պուռուշեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սարոյեան իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Պուռուշեանի, Տէր եւ Տիկին Արմէն Գիպլեանի, Այրի Տիկին Վերժին Անտուրեանի եւ փոխան ծաղիկի 300 Ֆր. կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (ըստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆր. «Յառաջ»ին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Իմի. — Տիկին Վ. Պօղոսեան 300 Ֆր.։

***

Գ.Է.Ը.Մ.Ո.Ն — Ֆ.Ե.Ր.Ա.Ն. — Ժան Եորկի 200 Ֆր.։

(Շար. Ա. էջէն)

Գիւմրիէն 70 քմ. հիւսիս-արեւելք, ուր ուժգնութիւնը հասած է 6-7 բալի։

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ ՍԿՍԱԾ

Երեւանի օզակաճեւ զբօսայգիին մէջ, «Այրարատ» (նախկին «Ռոսիա») չարժանակարի սրահի մօտերը սկսած են Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ կառուցման աշխատանքները, հողը փորելով։ Կ'ւսարտի քրիստոնէութեան Հայաստանի մէջ պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակի նախօրեակին,

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԱՐԶԱԾ ՊԱՏԿԵՐԸ

Ներկայիս Հայաստանի մէջ կը գործեն քաղաքական 54 եւ հանրային 1116 կազմակերպութիւններ։ Գործելու պաշտօնական արտօնութիւն ստացած են 592 լրատուական միջոցներ, որոնց մէջ 178 օրաթերթ եւ շաբաթաթերթ, 76 ամսագիր, 93 հեռատեսիլի սթիւտիօ, 23 ձայնասփիւռի ծրագիր եւ 22 գործակալութիւն։

***

ՀՐԱՆՏ ԲԱԳՐԱՏԵԱՆԻ ՀՀԾ-ԷՆ ՀԵՌԱՆԱԼՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Նախկին վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի ՀՀԾ-էն հեռանալուն մասին մինչ Շարժումի վարչութեան նախագահ Յուսիկ Քահանայ Լազարեան հրաժարած է պատասխանելէ իրեն եղած հարցումներուն, միայն ըսելով թէ հարկ է հարցումը ուղղել Հ. Բագրատեանին, Ազգ. Ժողովի փոխ — նախագահ Արա Սահակեան «Արմէնփրէս»ի թղթակցին հետեւեալ ձեւով մեկնաբանած է պատահարը, — «Դա սպասելի էր, որովհետեւ Բագրատեան վարչապետը չստացաւ ՀՀԾ-ից այն աջակցութիւնը, որը նա պէտք է ստանար իրրեւ ՀՀԾ-ից առաջադրուած վարչապետ։ Թէեւ կարող էր լինել հակառակը՝ ՀՀԾ-ն հրաժարուէր Բագրատեան վարչապետից, որովհետեւ Բագրատեան վարչապետը չտուեց ՀՀԾ-ին այն աջակցութիւնը, որը եւ պէտք է ցոյց տար իրրեւ ՀՀԾ-ից առաջադրուած վարչապետ։ Բայց ՀՀԾ — վարչապետ կապը ունեցել է նաեւ արդիւնաւէտ համագործակցութեան երկար մեդրամիսներ։ Դրա համար ոչ մէկը, ոչ միւսը չեն կարող զոյգ։ Կեանքը շարունակւում է...»։

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ հետեւեալ կիրակիներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն կը կատարուի՝

կիրակի, Փետրուար 16
Արտաքսման Կիրակիին

կիրակի, Մարտ 2
Տնտեսի Կիրակիին

կիրակի, Մարտ 9
Դատաւորի Կիրակիին

կիրակի, Մարտ 16
Գալստեան Կիրակիին

կիրակի, Մարտ 23
Անառակի Կիրակիին

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Փետրուար 13
Երեկոյեան ժամը 16-ին Նախատօնակ Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ Տեառնընդառաջի առթիւ, Խորանին վարադոյրը բաց։
Ուրբաթ, Փետրուար 14
Տեառնընդառաջ
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարադոյրը բաց։

Կը պատարագէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Զորեքշաբթի, Փետրուար 12, ժամը 15-ին, եկեղեցւոյ կից սրահը։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ օծման 65-ամեակի առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները, որոնց համար վարչութիւնս կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնները։

Օր. Վալերի Պօղոսճեան 10·000 Ֆր., Պ. Տրդատ — Արէն Պօյաճեան 3000 Ֆր., Հրաչեան ընտանիք 1500 Ֆր., Պ. Ժիրայր Միհրանեան 1500 Ֆր., Պ. Դաւիթ Պանտիկեան 5000 Ֆր., Մեթր Լեւոն Ճոլաքեան 3000 Ֆր., Պ. Ժան Մելքոնեան 5000 Ֆրանք, Պոլսահայ Մշակութային Միութիւն, Տիկին Մարիամ Փէչքէչեան, Պ. Ռուժէ Գուլումճեան, Տիկին Էլիզ Ջրպաշեան, Պ. Օհան Հէքիմեան, Պ. Խոսրով Սարգսեան, Պ. Ռոպէր Ադիլաճեան, Պ. Պօղոս Ազարեան, Օր. Սիլվա Գարբիէլեան, Պ. Ժորժ Գէորգեան, Ամն՝, կապոյտ Խաչի չորս մասնաճիւղեր, Պ. Երուանդ Ճարուհեան, Պ. Շարլ Կուրտիկեան 1000-ական Ֆր., Պ. Ժաք Սողոմոնեան 700 Ֆրանք։

(Շար.)

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Բարեկենդանի առթիւ սիրով կը հրաւիրէ հայ երախաներն ու ծնողքները
17, rue Bleue, Paris 9e
Փետրուար 15, Շաբաթ օր, ժամը 14-էն 18։ Ծպտուած երախաներուն առաջին Երկրորդ եւ երրորդ ամէնէն լաւ ծըպտուածներու դեղեցիկ նուէրներ պիտի տրուին։ Զուարճալի օր մը անկաշկանդական։
Մուտքը ազատ է։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ ընթացքին, ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի. —

Զորեքշաբթի, Փետրուար 12
Գ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎԱՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Փետրուար 19
Ժ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎԱՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Փետրուար 26
Ժէ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎԱՐԴ. ԳԼՎԼԸԳԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Մարտ 5
ԻԴ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Մարտ 12
Լ.Ա. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Մարտ 19
Լ.Ը. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՓՐԱՆՍԱ

Ուրբաթ, Փետր. 14, ժամը 17·30-ին
Սէն — Թ'Անթուան
Ս. Թադէոս — Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆՑ. ԳԱԼԷՆՏԻՐԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ
ԳՐԱԿԱՆ — ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆԶՆԱԽՈՒՄԲ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Հայ Առաքելական Եկեղեցիի Իսաներորդ դարուն
Դասախօս՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ — ՄԻՆԱՍԵԱՆ
Երկուշաբթի, Փետրուար 24, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէմբրեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e
Զեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն։

TEBROTZASSÈRE
L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)
présentent
— La *CHORALE DE L'ECOLE*
(sous la direction de Haïg Sarkissian)
— et l'*ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN* ARAXE et SASSOUN de Marseille.
le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises
au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)
(*) *Association culturelle du Raincy.*

ՃՇԴՈՒՄ

Շաբաթ — կիրակի, Փետրուար 8 / 9-ի «Յառաջ»ի գրութեան՝ պարսկահայ գիւղանկարիչին անունը պէտք է ըլլայ Դարվիշ։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Փետրուար 13
Տեառնընդառաջի Նախատօնակ
Կէսօրէ եռք, ժամը 4·30-ին՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի։
«Համբարձ»ի ժամանակ՝ Խորանին վարադոյրը կը բացուի եւ ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋԻ Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ։
Ծանոթ. — Տարւոյս առաջին ԱՆԴԱՍՏԱՆն է որ կը կատարուի։ Վերջին ԱՆԴԱՍՏԱՆը տեղի կ'ունենայ Խաչվերացի առթիւ երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 14-ին։
Ուրբաթ, Փետրուար 14
Տեառնընդառաջ
Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի
Աստուածոյ Մերոյ Ի Տաճարն
Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի։

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
DINER DANSANT
La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround*, groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.
Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.
***
LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «Satenig» de Vaulx-en-Velin
organise
un
REPAS FAMILIAL
Soirée «MANTE»
Samedi 22 Février à partir de 20 heures
dans la Salle des Fêtes
de la Mairie Annexe
88, avenue Roger Salengro,
69120 Vaulx-en-Velin (La Côte)
Cette soirée sera animée
par le Disc Jockey *Raffi*
Prix du repas : 100 F.
Réservation après 20 h. aux :
04 78 77 63 93
04 78 82 06 86
04 78 80 27 43
— *Parking surveillé* —
***
REPAS
Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.
Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :
04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.
— *Prix du repas* 70 *F.* —

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13
JEUDI
13 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ· – Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·049 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.049

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵՐԳԻՈՑ Խորհրդարանը վաւերացուց ընդվիմութեան յաղթանակը Թաղապետական ընտրութիւններուն, դրեթէ մխաճայնութեամբ: Նոյեմբեր 17–ին տեղի ունեցած այս ընտրութիւններէն ի վեր, ցոյցերը չարունակուած էին և ի վերջոյ Միլոսևիչ ստիպուեցաւ խոստովանիլ և ընդունիլ իր պարտութիւնը: Ընդվիմութեան յաղթանակները կը վերաբերին 14 քաղաքներու, ներառեալ Պելկրատ: Ընդվիմութեան համար առաջին հանդրուան մըն է իշխանութեան գլուխ գտնուղ ընկերվարականներուն դէմ եւ կը պատրաստը-ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն, նախատեսուած տարեցոյս վերջ:

ՎԼՈՐԱՑԻ (Ալպանիա) մէջ տեղի ունեցած է Ռուսթեմիի թաղումը: 30–ամեայ երիտասարդը սպաննուած էր առջի օր ապահովութեան ուժերուն կողմէ: 70 հազարնոց այս քաղաքին 30 հազար բնակիչները համախմբուած են կեդրոնական հրապարակին վրայ, զոհին նկարներով:

ԼԻՄԱՅի ճափոնական դեսպանատան մէջ միչտ կը մնան 72 պատանդներ, արդէն մօտ երկու ամիս է (Դեկտեմբեր 17–էն ի վեր): Փերուի նախագահին մէկ բարեկամը, որ նախընտրած է «անանուն» մնալ ըսած է թէ ահաբեկչական խմբակին պետը այս արարքով իր ակնկալած արդիւնքներուն ճիշդ հակառակը ձեռք ձգած է: Աբդարեւ, ծանօթ է որ ան կը պահանջէր իր չարժումին բանտարկեալներուն ազատ արձակումը, մինչ այսօր անոնց վիճակը մեծ համեմատութիւնով վատթարացած է: Այլեւս ոչ մէկ այցելութիւն արուծնուած է, կը տառապին յուրտէ (4000 մեթր բարձրութեան վրայ), անորակելի անուշդ մը կը սառնան եւ Լիմայի կարմիր Խաչի կեդրոնը բողոքներու վայրի մը վերածուած է ուր ընտանիքները կու գան իրենց ցաւը պատմելու: Փետրուար 11–ին «նախնական խօսակցութիւնները» սկսած էին կեռիլոսներու եւ կառավարութեան միջեւ, դեսպանատան մօտ չէնքի մը մէջ: Կողմերը, սակայն, կրկնած են որ ոչ մէկ պիջումի տրամադիր են:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ 4,6% համեմատութեամբ պիտի նուազեցնէ իր սակերը Ապրիլ 15–էն սկսեալ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐի 66 թեմադիրներ մանիֆեստ մը ստորագրած են (Լը Մոնտ եւ Լիպերասիոն) ուր կը յայտնեն թէ պիտի չարունակեն ապատան տալ ապօրինի կացութեան մէջ օտարականներու, պիտի չմատնեն անոնց ներկայութիւնը եւ կոչ կ'ընեն իրենց հայրենակիցներուն որ անոսատեն եւ չենթարկուին տարբդի օրէնքներու: Այս տարբդը կը վերաբերի Փառքուա առաւել Տըպրէ օրէնքին՝ դաղթողներու նկատմամբ:

ՊԵՐՆԱՐ ՔՈՒՇՆԷՐ յայտարարած է թէ մեռք ունի հարաւային Սուտան ապատանելու, հոն ուր «հիւանդանոց մը ունի», դառնութեան իր բաժակը յորդած ըլլալով: Ծանօթ է որ նախկին նախարարը ոչ մէկ տեղ կրցաւ թեկնածութիւնը ղնել, դլխաւորաբար իր «հին բարեկամներուն»՝ ընկերվարականներու պատճառաւ, ինչ որ Գանապ Անշէնէի առիթ ընծայած էր այս «Առանց սահմանի բժիշկներ»ու հիմնադիրը մկրտելու «առանց սահմանի թեկնածուն»: ԷՒ–ԹԷ–ԷԼ ձայնասփիւռի կայանէն է որ Քուշնէր իր մտքը թափած է. – «Երբ ժողովրդական էի, կու գային դիս փնտռելու, հիմա որ նուազ ժողովրդական եմ, դիս կը քշեն»: Ներկայիս, արմատական–ընկերվարական կուսակցութեան բանբերն է, բայց իր դառնութեան մէջ, իր ձախող արտայայտութիւններն ալ կը մոռնայ, երբ օրինակ, եւրոպական ընտրութիւններուն առեն (1994) 3–րդ էր Ռոքարի ցանկին վրայ եւ կը պարծենար որ Պ. Թաւիէի ցանկին ի նպաստ քուէարկած էր:

ՊԱԱՔ ԱՆԶԱՏՈՂԱԿԱՆ չարժումը՝ ԷՊԱ, Մատրիտէն եւ Կրընատէն եռք, Թոլոսայի մէջ է որ մահափորձ մը գործեց, սպանելով Ֆրանսիսքօ Առաթիպէլը: Ան կը մեղադրուէր ահաբեկիչներուն կողմէ որ իւրացուցած է վրկագինին մէկ մասը զոր դանձած էր գործատէր Ռեվիլլայի ազատ արձակման համար (2,5 միլիոն Ֆրանք) որպէս միջնորդ:

Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Գիւտ Արքեպիսկոպոս Նազարեթեանին, Մարսէյլի եւ Լիոնի չրջաններու Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ՝ Գերշ. Տ. Տարօն Եպիսկոպոս ձէրէճեանին եւ Գերշ. Տ. Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանին, հոգեւոր հովիւներուն, հոգաբարձութեանց, ընդունելութեան յանձնախումբերուն, բոլոր կազմակերպութիւններուն, հաստատութիւններուն, մամուլի սպասաւորներուն, որոնք օգտաչատ եւ արդասաւորներ ծառայութեան մը վերածեցին Մեր հայրապետական այցելութիւնը:

Մեր բարձր գնահատանքը նաեւ կաթողիկէ, Օրթոտոքս եւ Աւետարանական Եկեղեցիներու իշխանութենց եւ Պետական պատասխանատու անձնաւորութենց եւ սպասարկութենց իրենց յարգալից եւ օրինակելի վերաբերումին համար:

Կ'աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած որ իր երկնային չնորհները առատօրէն հեղու ձեր բոլորին վրայ եւ առաւել եւս ծաղկեցնէ ձեր կեանքը հոգեւոր, եկեղեցական, կրթական, մշակութային եւ ազգային – ընկերային մակարդակներու վրայ:

Օրհնութեամբ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց
Փետրուար 8, 1997

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԽՕՍՔ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ

Երէկ, Փետրուար 7–ին, մեկնեցանք Ֆրանսայէն, աւարտելէ եռք Մեր Հովուապետական անդրանիկ այցելութիւնը Ֆրանսայի Մեր սիրեցեալ Ժողովուրդին (Ցունուար 23 – Փետրուար 7, 1997):

Դեռ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին չհասած՝ սրտի պարտք կը զդանք այս հակիրճ դիրով յայտնելու Մեր սրտագդած չնորհակալութիւնն ու խոր գնահատանքը այնքան սիրալիր, յարգալից եւ խանդավառ ընդունելութեան համար զոր ցոյց տուիք Մեր անձին եւ առաքելութեան նկատմամբ, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ հարազատ ոգիով եւ հայավայել վերաբերումով:

Մեր ջերմ գնահատանքը Աբեմաեան

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ, ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ

CARLA BRUNI

Երկուշաբթի առաւօտ է, նայուածք մը առաւօտեան թերթի ճակատին, տրտնջութիւն մը, մշուշի նման, կ'իջնէ տրամադրութեանս վրայ: Երբ ծայրայեղութիւնը կը նկատեմ ընդունելի, նոյնիսկ քաջալերելի, արուեստի բնագաւառին մէջ, իշխանութեան աթոռի մը համար կատարուած ընտրութեան ծայրայեղի մը յայղողութիւնը կը համարիմ վտանգաւոր աղէտ:

Թերթի առաջին էջին վրայ ա'յլ լուրեր, երիտասարդներու դործադրկութիւնը դիմագրաւելու նո'ր միջոցառումներ, օդանաւային ընկերութեան մը աշխատաւորներուն գործադուլի սպառնալիք, կայ վարպետի մը ծաղրանկարը, սակայն, որպէսզի պարպուիմ, նախ պէտք է դրեմ քանի մը օր առաջ անցուցած պահերուս, անոնց հետեւած խորհրդածութիւններուս մասին:

Ըսեմ որ այնքան ալ անպէտք բան չէ սա հեռատեսիլը: Այլապէս, ի՞նչ ձդողութեամբ, այդ երեկոյ, ան պիտի քաչէր դիս համակարդիչիս առջեւէն, նստեցնէր իր դիմացը:

Գեղասահքի մրցոյթի մըն էր, մրցոյթը չէ որ կը հետաքրքրէր դիս, արդէն մրցողներուն մէջ չունէի նախընտրութիւն, այլ նոյնինքն սառոյցի վրայ ցուցադրուած վայելչութիւնը, ոստումները, մարմիններու դիրկընդխառնումն ու անջատումը, մարմնի գործածութեան վեմ արտայայտութիւնը:

Չեմ կրնար սահմանել գեղեցկութիւնը, սակայն երբ կը հանդիպիմ անոր, կը ճանչնամ զայն, ան կրնայ պարփակուիլ տողի մը մէջ, նայուածքի մը մէջ, ան կրնայ պարփակուիլ լռութեան մը մէջ, դդալի մը մէջ: Ու այդ երեկոյ, դիտելով այդ զոյդերու սահանքը, հեռանալով՝ ընտրուած երաժշտութեան մը ընկերակցութեամբ անոնց կատարած դլխու եւ թեւերու չարժումներուն, անոնց հետ ե'ս ալ պարեցի, ե'ս ալ ճախրեցի զդլխանքի ոլորտներուն մէջ, ցընցուեցայ ե'ս ալ, ծածանեցայ ե'ս ալ:

Այսպէս, երկու ժամ, այդ զոյդերը ինծի պարդեւեցին երանութեան պահեր, քանի մը անդամ ալ դիս բամբեցնելով երջանկութեան դադաթին:

Այդքանը բաւարար չէլլար, ահաւասիկ ա'յլ յայտագիր մը, մարդկային մարմնի չքեղութեան ա'յլ ցուցադրութիւն մը: Այս անդամ, աչխարհի գեղեցկագոյն կիները աչխարհի գեղեցկագոյն զգեստներով պարուրուած՝ սկսան տողանցել պատատին վրայ, իսկական կիներ էին, արարչագործ, Արարչի գործ, նայուածք ունէին անոնք, ունէին քալուածք, ջրվէժ ու ծխակ, ունէին ներկայութիւն: Կը փոխուէին կատները, մէյ մը չղարչի առատութիւն, մէյ մը բեհեզի, մէյ մը ատանդապահ, ուրիչ անդամ սանձաձակ, անդամ մը երփներանգ, ուրիչ անդամ զդօն, կը հեռեւէի ես, կրկին կը համոյուէի, երազի մը պէս վերջ կը գտնէր այդ յայտագիրն ալ, ես ինքզինքս կրկին կը գտնէի կեանքի անողոքութեան դիմաց, քաղաքական դէմքերու, կը մտածէի աչխարհի վիճակին մասին, մարդկութեան տպրած տաղնապին մասին, կը փորձէի դտնել պատճառներ:

Կը չարունակէի մտածել, կ'անդրադառնայի որ չափազանց լայն կը բանայի կարկինս, բայց չէի կրնար արդիլել ինքզինքս նոխադներ մատնանչելէ: Կը մտածէի, կը յիչէի տարիներ առաջ լսած այն խօսքը, թէ «չկա'ր մեղաւոր աշակերտ, այլ կար միայն մեղաւոր ուսուցիչ»: Կը մտածէի, «ուսուցիչ»ը կը փոխարինուէր «դեկավար»ով, «իշխանաւոր»ով, բոլոր անոնցմով որոնք կոչուած էին առաջնորդելու ժողովուրդներու բազմութիւնները, յատկապէս անոնք որոնք իչխանութեան հասած էին ընտրութեամբ:

Ու եթէ մարդկութեան անձկութիւնը կը չարունակուէր, կը նչանակէ որ անոնք կը ձախողէին իրենց պարտականութիւններուն մէջ: Բոլո'րը:

Յեղափոխութի՞ւն: Ո'չ մէկ յեղափոխութիւն, որովհետեւ բոլոր յեղափոխութիւններն ալ ծնունդ տուած էին նոյնանմանի իչխանաւորներու:

Դիմում փիլիսոփաներու եւ մտաւորականնե՞ր: Ո'չ, որովհետեւ առաջինները կը ճամարտակէին չարունակ իրենց անկիւններուն մէջ, երկրորդները կ'անհետանային երբ իրենց կարիքը կը զդացուէր:

Ու կ'անդրադառնայի որ իչխանաւորները իրենց զլխաւոր խարիսխը կ'ընէին ժամանակը, կը վերածուէին «առատաձեռն»ի իսկ անոնց «ծախսած»ը մարդուն ամենաթանկագին «դանձ»ը՝ կեանքը կ'ըլլար:

Թող ո'չ մէկ իչխանաւոր սարսափէր ինձմէ, այդ երկու յայտագիրները մէջս կը ստեղծէին ընդվզում մը, այդ զեղեցկութիւններուն, կու գային հակադրուիլ մարդկային մարմնին դէմ իրագործուած նոդկալի գործողութիւնները, այդ «տաճար»ին ուղղուած քամնելի հարուածները, պատերազմ, մարդասպանութիւն, «vache folle», «թունաւոր ածխին», գործազուրկի ամլութիւն, մանուկներու չարաչահում, երբ զիտակցութեանս մէջ, աչխարհի իւրաքանչիւրը անհատ կը վերածուէր, ո'չ թէ կը վերածուէր, այլ է'ր զեղատահքի աստղ, է'ր համարժէք՝ նորաձեւութեան ցուցադրութեան զեղուհի,

– Վե՞րջը, – յանկարծ հարց կու տար հայելիս:

– Թերեւս ամէն ինչ «սիրել» եւ «սիրաչահիլ» երկու բայերու միջեւ կատարուած նախընտրութենէն կախեալ է, – կը պատասխանէի վեհերոտ:

Աչխարհը հասած էր այստեղ, որովհետեւ փոխանակ «սիրել»ու իր նմանը, մարդ արարածը կը նախընտրէր «սիրաչահիլ» զայն, առաջին վերաբերմունքը նկատելով «անչահ», երկրորդը միայն՝ «չահաբեր»:

Սէր, չահ, չահաբեր, անչահ, չահասէր:

– Ա՞յդքան, – հարցով կրկին դիմացս կ'ելլէր հայելիս:

– Աւելցուր «չահադործում»ն ու անոր բոլոր ստորաբաժանումները: Մնացեալը, սիւնակի հարց, ուրի'չ առիթով:

***

Ախտաճանաչում, դարման, զեղասահքի մրցոյթին, դատակազմի անդամներ, երկու առանձին նիչերով, տեխնիկա եւ արուեստ, կը դնահատէին կատարումները, ահաւասիկ, ե'ս ալ, որպէս անդամ միայն դի'ս հաչուող դատակազմին, դիտելով մարդկութեան «սահք»ը, կ'ըսէի.

– Զերօ՝ ե'ւ որպէս տեխնիկա ե'ւ որպէս արուեստ: Այս այսպէս չի' կրնար չարունակուիլ:

– Իսկ ո՞վ է խորագրի Carla Bruniն, – եթէ հարց տրուէր, պիտի պատասխանէի, թէ, այո՛, երբ հանդիպէի զեղեցկութեան, կը ճանչնայի զայն, սակայն պիտի ուղէի յայտարարել նաեւ խեղճութիւնս ինչ կը վերաբերէր նման «պարիկ»ի մը նկարագրութեան, ապա աւարտէի.

– Նման դիցուհի դնահատելու համար հարկ է ճանչնալ զայն, իսկ ան մէկն է իւրաքանչիւրիս: Գառլա Պրիւնին ե'ս եմ, դո'ւն ես, մե'նք ենք:

***

Հիմա, կրնամ հանդի՛ստ մը վերադառնալ առաւօտեան լրագրիս:

ՄՈՎՍԷՍ ՊԱԶԱՐՃԵԱՆ

ՅԱՌԱՋԻ ՏԵՍԱԿՅՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հ. – Եկեղեցական վերակարգաւորման ընդհանուր հոլովոյթին մէջ կը գետեղուի հաւանօրէն, ֆրանսահայ թեմը նորովի կարգաւորելու նիւթը: Փարիզի ձեր մամուլի ասուլիսին պատասխանելով այս մասին հարցումի մը, ըսիք թէ կը նախընտրէիք հոտին հանդիպելէ, աւնոր բազկերակը ճնշելէ եւոէ միայն արտայայտուիլ այս ուղղութեամբ: Այսօր այս մտայնութիւնը ձեզի կարելի՞ է արդեօք աւելի շօշափելի քաւեր ըսել:

Պ. – Թերեւս ոչ վերջնականօրէն զոհացուցիչ ձեզի համար, բայց կրնամ չսո անկեղծօրէն այս առընչութեամբ ունեցած տպաւորութիւնները փոխանցել:

Առաջին՝ Ֆրանսայի մէջ մեր եկեղեցւոյ վարչական կազմակերպութեան հարցը նոր բան չէ, այլ դոյութիւն ունեցած է տասնամեակներէ ի վեր: Երկրորդ՝ մենք ուզեցինք իմանալ թէ ի՛նչ է հիմակուան դրութեան գործնական պատկերը: Թուղթի վրայ տեղեկութիւն ունենալ ուրիշ բան է, տեսնել կեանքի մէջ այս կառուցուածքին գործնական արտայայտութիւնը, ուրիշ բան: Այստեղ ունինք հարց մը: եկեղեցիները կը կոչուին առսնխասխոն գիւղիւէղ – պաշտամունքային ընկերակցութիւններ. արդ՝ ի՞նչ է անոնց դոյավիճակը պետական օրէնքի առջեւ եւ ի՛նչ պէտք է ըլլայ մե՛ր ազգային եկեղեցական վարչական ըմբռնումներու տեսակէտէն: Երրորդ՝ տեսայ որ կան մէկ թեմի վերածուելու կոմնակիցներ եւ թէ կան թեմական տարբեր միաւորներ ունենալու կոմնակիցներ: Մենք հրաւիրեցինք բոլոր եկեղեցիներէն մէկական ներկայացուցիչներ եպիսկոպոսանեռու հետ եւ յառաջիկայ Ուրբաթ (*) առաւօտ նիստ մը պիտի դումարուի որպէսզի կարենանք ամփոփ կերպով ունենալ իրենց տեսակէտները: Այս բոլորէն ետք Ս. Էջմիածին վերադարձիս Գերաղոյն հոգեւոր խորհուրդին հետ եւս կը խորհրդակցիմ, տեսնելու համար թէ ինչպէս կրնանք այնպիսի կազմակերպական ըմբռնութիւն մը ունենալ Ֆրանսահայութեան մէջ որ թէ՛ Ֆրանսահայութեան ամբողջութիւնը կարենայ արտայայտել եւ թէ չորհանները մէջ կարելի դառնայ այնպիսի գործունէութիւն որ մէկ իշխանութեամբ միայն ղեկավարուած չըլլայ, այլ տեղական պատասխանատուներ դնուելին: Ահա, այդ ժողովէն ետք կրնամ իմ վերջնական տեսակէտս եւ դրաւոր կերպով յայտնել:

Հ.– Արդեօք Փարիզի գլխաւորութեամբ կեդրոնացում մը իր անպատեհութիւնն ալ պիտի չունենա՞յ. հոս մասնաւորաբար Արեւելքի գաղութներէն հասած ծնողներ աւանդաբար աւելի մօտ են եկեղեցիին, կը զգմանան, կ'ընդվզին տեսնելով որ ան ցրուումի մեր պայմաններուն իրենց տուած դերը չի կատարեր. կարելի չէ ըսել թէ տիրութիւն կ'ընէ դպրոցներուն, կամ լուրջ մտահոգութեամբ կը վերաբերի գաղութին հարցերուն:

*Պ. – Կը խորհիմ որ դպրոցներու հարցը որուն կ'ակնարկէք, շատ կարեւոր մարզերէն մէկն է. ասիկա կառուցուածքին հետ կապ ունենալէ աւելի, գործող անձերու կենդանի հետաքրքրութեան, կամ՝ մշակոյթի, հայ լեզուի, հայ դպրոցի, հայերէն դասախարակութիւն տալու տրամադրութեան կապուած է: Տեսայ որ դպրոցական կեանքի վերաշխուժացման, հայկական դպրոց բանալու, հայ լեզուն ուսուցնելու տրամադրութիւնը ուժեղացած է Ֆրանսայի մէջ: Բնականօրէն, ազգային եկեղեցական կեանքի մէջ ինչ որ նօրինութիւն որ պիտի ըլլայ, պէտք է նեռանէ ազգային եկեղեցւոյ նկարագիրը, նաեւ այդ նկարագրէն Սփիւռքի պայմաններուն ակնարկելով՝ կրթական, մշակութային գործունէութիւնները: Բայց թէ ի՛նչ ձեւ կ'ունենայ կազմակերպական, ատիկա սա պահուս չեմ կրնար յստակօրէն ըսել: Կրնան Արեւելքի ճեմարանները աշխատասիրութեամբ եւ ուսանողներու աշխատանքին հանդէպ բծախնդիր տեսուչ մը եղաւ Նորայր Վարդապետ Պողարեան, որ հինգ տարիներ վարեց այդ պաշտօնը, 1935 Հոկտեմբերէն մինչեւ 1940 Յուլիս, ու Դպրեվանքին կապուած իր անմիջական պարտականութիւններէն զատ վարեց նաեւ «Հասկ»ի խմբագրապետութիւնը եւ հսկեց Բարզէն Կաթողիկոսի «Պատմութիւն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսաց» դիրքի տպագրութեան (էջ՝ 584):

1951–ին, ան այցելած է Հայաստան եւ Յուլիս 8–ին Էջմիածնի մէջ Եպիսկոպոս ձեռնադրուած է Գէորգ Ջ. Հայրապետին: 1973–ին, Վազգէն Ա. Կաթողիկոս իրեն չնորհած է Արքութեան տիտղոս, առ ի գնահատանք անոր բազմարդիւն վաստակին:

Նորայր Արք. պատանեկութենէն թրծուած ըլլալով ընտանեկան – կրօնական մթնոլորտի մէջ, իր ողջ կենդանութեան ապրած է անբասիր կեանք մը. ան իր անձը նուիրաբերած է դաստիարակչական աշխատանքի ու դիտա – հետազօտական պրպտումներու: Անոր խորթ թուացած է վանական կեանքի մէջ յարուցուած պատահական անճնական վէճերը. խուսափած է ընդհարումներէ ու երբեք «կողմ»ի մարդ չէ եղած: Իր հօր կեանքի օրինակին հետեւելով միշտ օգտագործած է ժամանակը ու արդիւնաւորապէս ստեղծագործած:

Հայագիտական քննադատութեան մէջ անգնահատելի է Ծովականի մատուցած ծառայութիւնը: 1984–ին, անոր ծննդեան 80–ամեակին առթիւ Revue des Etudes Arméniennes–ի 18–րդ հատորը ձօնուած էր Պողարեան Սրբազանին. խմբագիրներ փրոֆէսէօր – տոքթոր Մայքըլ Ի. Սթոն եւ փրոֆէսէօր Ս. Փիթըր Քաու հայ թէ օտարազգի հայագէտներու բաներէն ըլլալով յայտարարեցին, թէ –

«Բանասէրներու հանդէպ իր անկեղծութիւնը եւ կամեցողութիւնը ոչ միայն ձեռագիրները տրամադրելու, այլ մանաւանդ անոնց չնորհելու իր եղակի իրատեսութիւնն ու դիտութիւնը, որոնք մղուած են գիտութեան փնտռտուքի սէրէն եւ հայ ժողովուրդի մտաւորական ու հոգեկան ժառանգութեան նուիրումէն, զորս իր սիրած ձեռագիրները կը պարփակին: ... Մեզմէ իւրաքանչիւրը որ նստած եւ ուսումնասիրած է Ս. Թորոս ձեռագրատան մէջ, անմոռանալի չէ մնացած յիշեալ փորձառութենէն: Մեր հմտութիւնը աւելցած է անկէ: Մենք խոնարհ ենք անոր հեղութեան եւ գիտութեան առջեւ» (էջ՝ 9):

Ծովական աշխատակցած է «Էջմիածին», «Սիոն», «Հասկ», «Հայ Կեանք», «Բանբեր Մատենադարանի», «Արմաշ» եւ այլ պարբերականներու, ան տորադրած է

ՆՈՐԱՅՐ ԱՐՔ. ՊՈՂԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(1904–1996)

Զկայ այլեւս Հայ Եկեղեցւոյ եռամեծար վարդապետներէն Նորայր Արք. Պողարեան (Ծովական). կարճատեւ հիւանդութենէ մը ետք, ան վախճանած է Երուսաղէմի Ֆրանսական հիւանդանոցին մէջ՝ 1996 Դեկտեմբեր 19–ին:

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին կը սգայ կարուստը «բանին սպասաւոր»ին:

Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութիւնը կ'ողբայ մահը իր եղեց անդամին:

Հայ բանասիրութիւնը կորսնցուց իր ծերունազարդ ճեռագրագէտ – մատենապետը:

Հոդելոյս Պողարեան Սրբազան ծնած է Ալինթապ 1904 Յունուար 17–ին: Ան զաւակն է Գարեգին Աւագ Քահանայի եւ Սանդուխտի: Նախնական կրթութիւնը ստացած է տեղւոյն Վարդանեան վարժարանին մէջ: 1915–ի Ապրիլեան եղեռնին, ծնողքին ու երեք եղբայրներուն հետ տարագրուած է Սուրիա: 1922–ին ընդունուած է Սրբոց Յակոբեանց Ընծայարանի «Կիւլպէնկեան դասարան»ը: 1928 Յուլիս 22–ին, աւարտելով Բարզէն Եպիսկոպոս Կիւլէսէրեանի (յետոյ Ամենայից Կաթողիկոս) վարած դասընթացքը, կուսակրօն քահանայ ճեռնադրուած է Եղիշէ Պատրիարք Դուրեանի: Նոյն տարուան Սեպտեմբերին, Պատրիարք Հօր կարդադրութեամբ մեկնած է Անգլիա եւ երկու տարի հետեւած աստուածաբանական ուսումներու Լոնտոնի «Քինկ'զ Գոլէճ»ի մէջ: 1930–ին վերադառնալով վանք, չարուներկած է 1925–ին ստանձնած ուսուցչական պաշտօնը՝ մինչեւ իր խոր ծերութիւնը: 1943 – 1957 եղած է Միաբանութեան Ելեւմտից Տեսուչ: 1949 Դեկտեմբերէն մինչեւ 1992 վարած է Ձեռագրաց Մատենադարանի տեսչութիւնը: 1935–ին, հրաւէրով իր ուսուցչին՝ Կիլիկիոյ Բարձրն Ամենայից Կաթողիկոսին առանձնած է Նորահաստատ Դպրեվանքին տեսչութիւնը ու հինգ տարի ծառայած կիսթիւնը Ամենին՝ արտօնութեամբ Թորգոմ Պատրիարք Գուշակեանի: Ներքին տեսուչ Բիւզանդ Եղիայեան Պողարեանի դնահատականը կ'ընէ իր «Ժամանակակից պատմութիւն Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ» հատորին մէջ վկայելով թէ –

«Վանական եւ ուսումնական կեանքի ամուր պատրաստութեամբ, կրթական գործի մէջ ամբողջական նուիրումով ու դասատուդութեանց ամբիոնի վրայ խըզճամիտ աշխատասիրութեամբ եւ ուսանողներու աշխատանքին հանդէպ բծախնդիր տեսուչ մը եղաւ Նորայր Վարդապետ Պողարեան, որ հինգ տարիներ վարեց այդ պաշտօնը, 1935 Հոկտեմբերէն մինչեւ 1940 Յուլիս, ու Դպրեվանքին կապուած իր անմիջական պարտականութիւններէն զատ վարեց նաեւ «Հասկ»ի խմբագրապետութիւնը եւ հսկեց Բարզէն Կաթողիկոսի «Պատմութիւն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսաց» գիրքի տպագրութեան (էջ՝ 584):

1951–ին, ան այցելած է Հայաստան եւ Յուլիս 8–ին Էջմիածնի մէջ Եպիսկոպոս ճեռնադրուած է Գէորգ Ջ. Հայրապետին: 1973–ին, Վազգէն Ա. Կաթողիկոս իրեն չնորհած է Արքութեան տիտղոս, առ ի գնահատանք անոր բազմարդիւն վաստակին:

Նորայր Արք. պատանեկութենէն թրծուած ըլլալով ընտանեկան – կրօնական մթնոլորտի մէջ, իր ողջ կենդանութեան ապրած է անբասիր կեանք մը. ան իր անձը նուիրաբերած է դաստիարակչական աշխատանքի ու գիտա – հետազօտական պրպտումներու: Անոր խորթ թուացած է վանական կեանքի մէջ յարուցուած պատահական անճնական վէճերը. խուսափած է ընդհարումներէ ու երբեք «կողմ»ի մարդ չէ եղած: Իր հօր կեանքի օրինակին հետեւելով միշտ օգտագործած է ժամանակը ու արդիւնաւորապէս ստեղծագործած:

Հայագիտական քննադատութեան մէջ անգնահատելի է Ծովականի մատուցած ծառայութիւնը: 1984–ին, անոր ծննդեան 80–ամեակին առթիւ Revue des Etudes Arméniennes–ի 18–րդ հատորը ձօնուած էր Պողարեան Սրբազանին. խմբագիրներ փրոֆէսէօր – տոքթոր Մայքըլ Ի. Սթոն եւ փրոֆէսէօր Ս. Փիթըր Քաու հայ թէ օտարազգի հայագէտներու բաներէն ըլլալով յայտարարեցին, թէ –

«Բանասէրներու հանդէպ իր անկեղծութիւնը եւ կամեցողութիւնը ոչ միայն ձեռագիրները տրամադրելու, այլ մանաւանդ անոնց չնորհելու իր եղակի իրատեսութիւնն ու դիտութիւնը, որոնք մղուած են գիտութեան փնտռտուքի սէրէն եւ հայ ժողովուրդի մտաւորական ու հոգեկան ժառանգութեան նուիրումէն, զորս իր սիրած ձեռագիրները կը պարփակին: ... Մեզմէ իւրաքանչիւրը որ նստած եւ ուսումնասիրած է Ս. Թորոս ձեռագրատան մէջ, անմոռանալի չէ մնացած յիշեալ փորձառութենէն: Մեր հմտութիւնը աւելցած է անկէ: Մենք խոնարհ ենք անոր հեղութեան եւ գիտութեան առջեւ» (էջ՝ 9):

Ծովական աշխատակցած է «Էջմիածին», «Սիոն», «Հասկ», «Հայ Կեանք», «Բանբեր Մատենադարանի», «Արմաշ» եւ այլ պարբերականներու, ան տորադրած է

բայց ան պէտք է ներդաշնակեալ ճեւով ըլլայ: Ահա թէ ինչպէս կը զգամ ես Հայրենիք – Սփիւռք յարաբերութիւնները այս հանդրուանը:

Հ. – Վերջին հարցումով կ'ուզէի շօշափել Երեւանի մէջ մայր տաճարի մը շինութեան հարցը. ասիկա, մանաւանդ, ինչպէս կ'ըսէիք բիչ առաջ, Գիւմրիի վերբնին բաց վիճակն ու ներկայի պայմանները նկատի առնելով: Արդեօք բարոյական ու խղճի հարց մը չի՞ ներկայանար մայր տաճար կառուցանելու բայլով երբ երկրին մէկ երրորդը բանդուած է ու խաւաբարտէ տուներու մէջ սերունդ մը կը մեծնայ, մօտ տասնամեակէ մը ի վեր: Ի՞նչպէս կարելի է թոյլատրել որ մեծ – մեծ գումարներ յատկացուին այսօ՛ր, տաճարի մը շինութեան, որեան ալ հարկաւոր ըլլայ ան:

Պ. – Եթէ երբեք Երեւան կառուցուելիք մայր տաճարը պիտի ըլլայ յուշադրութեան կամ առատութեան արտայայտութիւն մը, ես ալ դէմ եմ:

Հ. – Ամէն պարագայի, այդ տաճարը միլիոններ պիտի արժէ հաւանաբար...

Պ. – Այո՛, բնականօրէն պիտի արժէ. սակայն յստակ դիտենք թէ անհրաժեշտութիւն մըն է նոյնինքն այդ ժողովուրդին հոգեւոր առողջութեան համար: Տեսակ մը լիւքս չէ այս տաճարին կառուցումը. դուք ինծի ցոյց տուէք քրիստոնեայ երկրի մը մայրաքաղաքը որ չունենայ մայր տաճար մը: Այսօր 1 միլիոն 200 հազար հաշուող մեր Երեւանին մէջ ունինք երեք դլխաւոր եկեղեցի եւ ուրիշ մանր քանի մը եկեղեցի որոնց ամէնէն մեծը 200 – 300 հոգի կրնայ առնել: Եթէ մեր ժողովուրդին մէջ քրիստոնէական հաւատքը կրկին պիտի կենդանի ուժի վերածենք, այդ ժողովուրդին համար հաւաքավայր պէտք է, հոգեւոր պաշտամունքի այնպիսի կեդրոնութիւն պէտք է ստեղծուի որ ժողովուրդը զգայ իր միասնութիւնը եւ ամբողջութիւնը: Կը կրկնեմ՝ լիւքս չէ: Բովհետեւ կան մանր որոնք այդպիսի նպատակի համար կուտան եւ ուրիշ նպատակի համար կրնան չտալ: Մենք ալ մեր զաւակները ղրկելու դնով չէ որ պիտի ընենք ասիկա, մանաւանդ երբ դիտնանք թէ ի՛նչ աշխատանքներ կը տարուին անմիջական մարդկային կարիքներուն հասնելու տեսակէտէն: Մեր կաթողիկոսութիւնը քանի մը իրագործում ունեցաւ պէտքի պահին մէջ. օրինակ՝ արդէն տուներ սկսած են շինուիլ Մայր Աթոռի հովանաւորութեամբ,

Այսօր այդ Մայր Տաճարին կառուցումը պիտի ըլլայ չօշափելի փաստը մեր հաւատքին կենդանութեան. անցեալի եկեղեցիները չեն բաւեր: Անոնք լեռնային կողերուն վրայ, ձորերու մէջ, երբ նորոգութեան դեղեցիկ եկեղեցիներ կրնան ըլլալ, բայց մեր ժողովուրդին կեանքին մէջ ներդործող ուժերու չեն վերածուիր: Այդպիսի Մայր Տաճարի մը կանդնումը ոչ թէ փառասիրութեան, ցուցադրութեան երեւոյթ ունի, – հեռո՛ւ, հեռու այդ դաղափարը մեզմէ, այլ կենսական անհրաժեշտութիւն մըն է մեր ժողովուրդին հոգեւոր – բարոյական կեանքի առողջացման տեսակէտէն:

– Շնորհակալութիւն վեհափառ ու բարի վերադարձ:

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

(*) Կ'ակնարկէ Փետրուար 7–ին խորհրդակցական ժողովին: Հարցազրոյցը կատարուած է Փետրուար 5–ին:

ՊՈԼԻՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷ

Պոլիս ժամանած օրն իսկ (Փետրուար 6) Հայաստանի Արտաքին նախարարը՝ Ալեք Արզումանեան առաջին առթիւ այցելութիւն մը տուած է Պատրիարքարանը: Ստորեւ *Մարմարա*–ի թղթակցութիւնը (Փետր. 7)։–

***

Նախարարը եւ իր ընկերակիցները՝ կարէն Մրմրոյեան, Արթիւր Մանասարեան եւ իր խորհրդականը՝ Դմիտրի Մարութրոսեան, իրիկունը ժամը 8.30–ին ոտիկանական կառքերու շքերթով ժամանեցին Պատրիարքարան, ուր դրան առջեւ դիմաւորուեցան կրօնական ժողովի առենապետ Մեսրոպ Արք.–ի, դիւանապետ Գրիգոր Քահանայի եւ Խորհրդականական Մարմնի անդամներուն կողմէ։ Յատկապէս Պատրիարքարան հրաւիրուած էին նորընտրեալ Խորհրդակցական Մարմնի անդամները՝ Արէտ Երկանեան, Տիգրան Ալթուն, Սեդրակ Թոքատ, Պետրոս Շիրինօղլու, Մելքոն Գարագէօսէ, Գառնիկ Գալուստեան, Օննիկ Նալպանտոգլեր, Գումգարուի Թաղային Խորհուրդի անդամներէն՝ Զաւիկ Թոքէր, Մկրտիչ Լուլէի եւ այլ ներկայացուցիչներ, Պատրիարքարանի Տիկնանց Ցանճնախումբի անդամները, եւ հայ մամուլի ներկայացուցիչները։ Հիւրերը առաջնորդուեցան դէպի մեծ դահլիճ, ուր անոնք դարձեալ դիմաւորուեցան Մեսրոպ Արք.–ի բարի գալստեան ողջոյնի խօսքով։ Մեսրոպ Արք. նախ ծանօթացուց ներկաները, ընդգծելով որ այստեղ ներկայ են Ամենայնի Մայր Եկեղեցւոյ Թաղային Խորհուրդի անդամները եւ Պատրիարքական Խորհրդակցական Մարմնի անդամները։ Ապա Մեսրոպ Արք. ծանօթացուց նաեւ հայ մամուլի ներկայացուցիչները։ «Մարմարա»–ի անունով Պարոն Կարօ Համամճեան ծանօթացաւ եւ բարի գալուստ մաղթեց նախարարին։

Իր կարգին, Հոգեհայրապետական խօսք ուղղեց Արտաքին նախարար՝ Ալեքսանդր Արզումանեան, որ ըսաւ որ այսուհետեւ յաճախակի առիթներ պիտի ունենայ մեր քաղաքին մէջ նմանօրինակ հանդիպումներ ունենալու։ Երբ լսեց որ միայն Իսթանպուլի մէջ աւելի քան 30 եկեղեցիներ ունինք, նախարարը բաւական զարմացաւ եւ այդ թիւը բաղդատելով երեւան քաղաքի եկեղեցիներու թիւին հետ, անդամ մը եւս իր զարմանքը յայտնեց Իսթանպուլահայութեան կրօնքի նկատմամբ ցուցաբերած ուշադրութեան եւ հետաքրքրութեան համար։

Աւելի վերջ Մեսրոպ Արք.–ի առաջարկով Արտաքին նախարարը եւ ընկերակիցները առաջնորդուեցան Մայր Եկեղեցի։ Մայր Եկեղեցւոյ խորանին առջեւ նախարարը բացատրութիւններ ստացաւ եկեղեցւոյ եւ յարակից մասերուն չուրջ։ Աւելի ետք հիւրերը առաջնորդուեցան քովընտի Գառզաղ Արթին Ամիրա դեղակերտ սրահը, ուր եւս տեղեկութիւններ ստացան այս տեղ կատարուած աշխատանքներուն եւ սարքուած հաւաքոյթներուն մասին։ Ապա, նախարարը եւ իր ընկերակիցները, ներկայ հիւրերուն հետ, ոտիկանական չքերթով առաջնորդուեցան Եչիլղիւղ, Հասան'ս ճաշարանը, ուր Պատրիարքարանի կարգադրութեամբ ճաշ մը սարքուած էր նախարարին եւ իր ընկերակիցներուն համար։

Ճաշի ընթացքին Հայաստանի Արտաքին նախարարը մեծ պատրաստակամութիւն ցոյց կու տար քաղաքականութեան եւ այժմու վիճակին մասին։ Եւ խնդրեց, որ փափաքողները հարցումներ ուղղեն։ Սեղծուած չատ մտերմիկ եւ հաղորդական մթնոլորտին մէջ առաջին հարցումը եկաւ մեր թերթին ներկայացուցիչէն՝ Պ. Կարօ Համամճեանէն, որ հարցուց թէ ի՞նչպէս կը տեսնէր նախարարը Թուրքիա – Հայաստան յարաբերութիւններու ապագան։ Նախարարը այս նիւթին չուրջ ընդհանրապէս արտայայտեց լաւատես այն զգալփարը թէ եթէ մօտիկ ապագային երկիրներու միջեւ սահմանադուռը բացուի, չատ աշխոյժ յարաբերութիւններ պիտի ստեղծուին։

Այս հարցումէն ետք արդէն ներկաները սկսան հետաքրքրական հարցումներ ուղղել Պ. Նախարարին, որ սիրով կը պատասխանէր բոլորին, իր տեսակէտները պարզելով կրկին հայերէնով յարաբերութիւններու մասին, թէ ի՞նչեր կը սպասուի նաեւ Սեւ Ծովեան Համագործակցութեան Հայաստանի անդամակցութենէն, Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան մօտալուտ զարգացումներուն մէջ եւ թէ, եթէ կան թուրքիոյ մէջ գործարար մարդիկ, ինչպիսի գործի կարելիութիւններ կրնան գտնել Հայաստանի մէջ եւլն.։

Նախարարը յայտնեց թէ Հայաստանի մէջ անգործութիւնը 40 տոկոսով նուազած է։ Հայաստանի տնտեսական կեանքին մէջ նոր փուլ մը սկսած է։ Կառավարութեան կազմին մէջ ստեղծուած է նոր նախարարութիւն մը, արտասահմանեան ներդրումներով զբաղող, որուն մաս կը կազմեն Առեւտուրի նախարարը, Ներդրումներու նախարարը, վարչապետը, Արտաքին նախարարը։ Այս նախարարութիւնը պիտի քննարկէ արտասահմանէն ներդրումներ բերելու հնարաւորութիւնը։ Արդէն իսկ արտասահմանեան ներդրումներ կան, ասոնցմէ մեծագոյնը Գոգա–Գոլայի ձեռնարկութիւնն է, որ միանուագ մեծագոյն ներդրումն է։ Ներդրում չէ, սակայն կարեւոր է ներդրումներու համար՝ Միխըլէնա զբօսաշրջութեան բացումը Հայաստանի մէջ, որ վաստհութիւն կը ներշնչէ արտասահմանեան գործարարներուն, որ գործակցութեան մէջ մտնեն Հայաստանի հետ։ Վերջերս մէկ չաբաթ առաջ ստորագրուեցաւ 100 միլիոն տոլարի համաձայնագիր մը, Հայաստանի քարիւղի եւ կազի պաշարներու համար, որպէսզի հետախուզական աշխատանքները սկսին։ Նախարարը յայտնեց թէ տնտեսական նոր փուլ մը, յեղաշրջում մը սկսած է Հայաստանի մէջ։ Տնտեսական քաղաքականութիւնը իր ուժականութիւնը ունի։ Այն ինչ որ ըրած է վարչապետ Հրանդ Բագրատեանի կառավարութիւնը եւ հաստատած է որոշ ստութեան մը, ատիկա ներկայիս կը չարունակուի վարչապետ Արմէն Սարգսեանի կողմէ։ Ծրագիրը նոյնն է, պարզապէս որակն է որ փոխութիւն կրած է։ Այդ ծրագիրն է՝ մշակել անկախ տնտեսութիւն, ազատ չուկայի յարաբերութիւններ եւ ժողովրդավարութիւն։ Նախարարը յայտնեց թէ այս ծրագիրը մշակուած է 1991–ի Հանրապետութեան ստեղծման պահուն եւ այսօր ալ կը չարունակուի միեւնոյն ուղիով։ 1991–ին Հայաստանի ծրագիրն էր քարիւղ ապահովել, որպէսզի գոնէ մէկ ժամուան լոյս ապահովուի։ Այսօր Հայաստան ունի այդ լոյսը, քարիւղը եւ այսօր Հայաստանին պէտք են պործատուներ։ Նախարարը յայտնեց թէ Հայաստան դիմում կատարած է Եւրոպական Միութեան անդամ դառնալու համար։ Երեւանի մէջ այս օրերուն կը դնուին իրաւաբաններ, որոնք զեկուցում պիտի պատրաստեն Եւրոպական Խորհուրդի համար Հայաստանի իրաւական համակարգին վերաբերեալ։ Նախարարը յայտնեց թէ նախորդ օր ինք ընդունած է այդ պատուիրակութիւնը, իսկ միեւնոյն պատուիրակութիւնը պիտի ընդունուէր նախագահ Լեւոն Տէր–Պետրոսեանի կողմէ։ Այդ պատուիրակութիւնը կ'ուսումնասիրէ Հայաստանի իրաւական դրութիւնը, մարդկային իրաւունքներու վերաբերող իրավիճակը Հայաստանի մէջ, որմէ ետք անոնք իրենց զեկուցումը պիտի պատրաստեն եւ պիտի յղեն Խորհուրդին։ Նախարարը յայտնեց թէ Հայաստան արդէն իսկ դարձած է Եւրոպական Մշակութային Գոնկրէսի անդամ, եւ արդէն հրաւիրուած է ստորագրելու այդ համաձայնագիրը, ունի յատուկ հրաւիրեալի կարգավիճակ Եւրոպական Խորհուրդի մէջ միջխորհրդարանական միութեան, իսկ յաջորդ քայլին Հայաստան արդէն իսկ պիտի դառնայ Եւրոպական Խորհուրդի անդամ։ Նախարարը յայտնեց թէ Հայաստան Եւրոպական Միութեան անդամ չի կրնար դառնալ յառաջիկայ տասը տարուան ընթացքին, բայց կարճ ժամանակ ետք կրնայ Եւրոպական Խորհուրդի անդամ դառնալ։

Ճաշի ընթացքին միջոց մը Մեսրոպ Արք. յիշեցուց որ նախորդ օրուան թուականը կը զուգադիպէր չատ կարեւոր տօնի մը, որ է Ս. Վարդանանց Զօրավարի տօնը։ Այս առթիւ Մեսրոպ Արք. հնուրութիւններ յղեց եւ առաջարկեց որ սեղանը փակուի աղօթքով։ Այս ընթացքին մթնոլորտին մէջ ճաշը վերջացաւ մօտաւորապէս կէս գիշերին, ուրկէ ետք հիւրերը վերադարձան պանդոկ։

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896–1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

«Ազատ Խօսք» միայն չորս թիւ հրատարակուեցաւ Փարիզի մէջ, որովհետեւ յեսոյ վերադարձայ Եգիպտոս, ուր ընդհատաբար չարունակեցի «Ազատ Խօսք»ի հրատարակութիւնը՝ որուն ամբողջ թիւերը 70–ի կը հասնին։

***

Արփիար, ա՛լ բոլորովին քաշուած Հընչակեան կուսակցութենէն, 91–ի վերջերը եկաւ Փարիզ, նիւթական չատ անցուկ վիճակի մէջ։

Իր լայնեզր ազատ գլխարկովն ու մօրուքովը վտանգաւոր անիշխանականի այնպիսի կերպարանք մը ունէր որ մէկ քանի պանդոկապետներ մերժեցին սենեակ տալ իրեն եւ ի վերջոյ ստիպուեցանք երաշխաւոր մը գտնել որպէս զի կարելի ըլլար գինքը տեղ մը տեղաւորել։

Այդ միջոցին ես Ռիչըլիէօ փողոցը չորս սենեակէ բաղկացած փոքրիկ բնակարան մը կը նատէի առանձին։

Այդ բնակարանը բարեկամ մը վարձած ու կահաւորած էր եւ յեսոյ գործի համար ստիպուած էր Փարիզէն հեռանալ եւ որովհետեւ տակաւին պայմանաժամումը լրանալուն վեց – եօթը ամիս կար, իմ տրամադրութեանս տակ դրած էր զայն։

Միայն թէ վարձքը ամբողջովին վճարած չըլլալով՝ դռնապանը գրաւի տակ առած էր կարասիները։

Որովհետեւ պարապ ննջարան մը կար՝ իմ կարդիս ես ալ զայն տրամադրեցի Արփիարին, գոնէ պանդոկի վարձքէն ազատելու համար։

Արփիար եկաւ հաստատուեցաւ այդ կնճռոտ բնակարանին մէջ, հետը բերելով երկու վերմակ, որոնք նոյնպէս գրաւի տակ առնուեցան։

Բայց միայն բնակարանը բաւական չէր։ Հարկ էր նաեւ փորձերնիս կշտացնել եւ առոր համար սկսանք մաքսանենգութեամբ տան մէջ գտնուած մանր – մունր իրեղէնները փախցնելով վաճառել։

Ամէն առտու տունէն դուրս կ'ելլէինք վերարկունիս տարապայմանօրէն ուռեցուցած եւ կը վերադառնայինք բոլորովին թեթեւցած։ Սեղանի սպաս, գիրք, կերակուրի անօթներ, փոքրիկ հայելիներ, պնակ եւայլն կամաց կամաց դուրս կրեցինք՝ մինչեւ որ օր մը դռնապանը նշմարեց Արփիարի վերակուին տակէն կախուած կասկարայ մը։

Հարկ եղաւ խնդիրը անոյշ տեղը կապել դռնապանին մեծկակ հայելի մը նուիրելով իրրեւ կաշառք։

Ձմեռը վրայ հասած էր եւ կը մսկինք տան մէջ։

– Կարասիները դուրս չենք կրնար հանել, լա՛ւ, ըսի Արփիարին, բայց կրնանք տեղւոյն վրայ սպառել։

– Ինչո՞ւ համար,

– Տաքնալու համար պարզապէս։

– Կարասիները գրաւի տակ առնուած տեղն մի առ մի չե՞ն արձանագրուած։

– Ո՛չ, տակաւին այդպիսի գործողութիւն մը չեղաւ, միայն ինծի արդիւնեցին տեղափոխութիւն ընել կամ որեւէ կարասի դուրս հանել։

– Ուրեմն անպատեհութիւն մը չկայ։

Նախ աթոռները սկսանք այրել, յետոյ դարակները եւ այս ընթացքով թերեւս ամբողջ կարասիները կրակը նետուէին, եթէ ծանօթ մը չներկայանար եւ չառնար մնացած կարասիները ծախու առնել՝ վճարելով տանտիրոջ պահանջը։

Սակարկութեան մասին դիւրաւ համաձայնեցանք եւ բնակարանին վարձքը ամբողջութեամբ վճարելէ ետքը 200 ֆրանքի մօտ դումար մըն ալ մնաց մեզի։

Արփիար, ինչպէս ըսի, մեծ սիրահար մըն էր անուշեղէնի։

Երբ միասին կը բնակէինք առտու մը մտաւ սենեակս ուրախութեամբ գոչելով։

– Երուանդ, մեծ պիւա մը ըրի։

– Ի՞նչ, հայկական խնդրին լուծո՞մը գտար։

– Աւելի կարեւոր բան մը։

– Ըսէ՛ տեսնենք։

– Պօղոչաճեի խանութի մը գտայ։

– Ո՞ւր տեղ…։

– Բուն իսկ Փարիզի կեդրոնը, Ֆօսթուտ Մօնմարթրի մէջ…։

– Իրա՞ւ կ'ըսես։

– Եւ, չուտ, քեզ տանիմ ցուցնեմ։ Միայն թէ դժբախտութիւն մը կայ…։

– Ի՞նչ դժբախտութիւն։

– Պօղոչային հետ չաբաթ չեն տար կոր։

– Կարելի է պանիրով է։

– Ո՛չ, քիչ մը տաի կերայ, առանց պահելի է … ապուշ Ֆրանսացիները իրենց բերնին համը չեն գիտեր։

Գացինք կարկանդակավաճառին քով, որ իրաւցնէ պօղաչայի պէս խմորեղէն մը կը վաճառէր։

– Ասիկա քաղաքակրթուած պօղաչա մըն է, ըսի Արփիարին կասկածոտ երեւոյթով մը։

– Չէ՛, պատասխանեց հաստատ չէչոով մը, բուն իսկ մեր պօղաչան է, մարդը երկար բարակ հարցուփորձեցի, խանութին տէրը ժամանակին Փարիզի օսմանեան դեսպան ձէմիլ փաշայի խոհարարն է եղեր, միասին Պոլիս գացեր է եւ հոն փաշային հրամանով մասնաւորաբար աշխատեր է պօղաչան չինել սորվելու համար, միայն թէ չաքար չունի որպէս զի վրան ցանեմ…։

Այս չաքարի հարցը մղձաւանջ մը եղած էր Արփիարի համար։ Ի վերջոյ անոր ալ ճարը գտաւ։ Ամէն առտու կտոր մը կունտ չաքար կը դնէր գրպանը, կ'երթար խմորեղէնը կ'առնէր ու մէյ մը չաքարը, մէյ մը խմորեղէնը կրծելով իր նպատակին կը հասնէր։

***

Արշակ Չօպանեան Փարիզի մէջ երեք մեծ դաշտարներ կը հետապնդէր. երեքն ալ իրարմէ օգտակար, իրարմէ ապշեցնող, իրարմէ վսեմ, եթէ կ'ուզէք։

Առոնց առաջինն էր Դաշնակցական եւ Հնչակեան կուսակցութիւնները իրարու մօտեցնել եւ ասոր իրրեւ բնական հետեւութիւն՝ ինք ըլլալ միացեալ կուսակցութեանց նախագահը կամ աթոռակալը։

(Շար. 87)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ դասախօսութիւն

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

իր Ալպիական մանուշակ
եւ Միրհաւ պատմուածքներու
ընդմէջէն

կը դասախօսէ՝
ԷԼԻԶԱ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Ընթերցումները՝
Ռաֆիկ Աբրահամեան
եւ
Սիմոն Պապիկեան

Կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 16–ին

Հայ Բարեգործական
Ընդհանուր Միութեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

Սիրով կը հրաւիրուի դրամէր հատարակութիւնը:

DEMANDE D'EMPLOI

Etudiante en doctorat de linguistique, diplômée des Universités de Erevan et de la Sorbonne (Paris), propose des cours d'arménien et de français pour tous niveaux, et assure des traductions des langues mentionnées.

Téléphone :
01. 45. 88. 13. 99.

INALCO

1.— INALCO : cours du second semestre à partir du 25 février :

les mardis de 15h30 à 17h30: Anaïd Donabédian, les Arméniens et leur langue des origines à nos jours;

les mardis de 18h à 20h : Krikor Beledian, traduction des textes littéraires : Նահանջը առանց երգի.

Lieu : Bibliothèque de la Maison des Etudiants Arméniens, 57, Bd Jourdan, Paris 14e. Pour faciliter l'accès, il est instamment demandé d'être ponctuel.

2.— Les personnes souhaitant s'inscrire pour la rentrée prochaine à l'INALCO et *ne possédant pas de diplôme français* doivent dès à présent prendre contact avec A. Donabédian pour effectuer une demande d'équivalence.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԾԱՆՕՆԱԽՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Առաքելական եկեղեցին
Խաչերորդ դարուն

Դասախօս՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ – ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 24, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէմիրճեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համազգային Փարիզ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՁԱՇ

Կիրակի, Մարտ 30

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Փետրուար 13
Տեառնընդառաջի Նախատօնակ

Կէսօրէ ետք, ժամը 4·30–ին՝ Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, Երեկոյեան Ժամերգութիւն կը կատարուի:

«Համբարձ»ի ժամանակ՝ Խորանին վարագոյրը կը բացուի և ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋԻ Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմաւաղուելիւն տեղի կ'ունենայ:

Ծանօթ. – Տարւոյս առաջին ԱՆԴԱՍՏԱՆն է որ կը կատարուի: Վերջին ԱՆԴԱՍՏԱՆը տեղի կ'ունենայ Խաչվերացի տօնին երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 14–ին:

Ուրբաթ, Փետրուար 14
Տեառնընդառաջ

Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի
Աստուծոյ Մերոյ Ի Տաճարն

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին, Պատարագ կը մատուցուի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը Շաբաթ, Փետրուար 12, ժամը 15–ին, եկեղեցւոյ կից սրահը: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround*, groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.

Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.

*
**

LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «Satenig» de Vaulx-en-Velin
organise

un REPAS FAMILIAL

Soirée «MANTE»
Samedi 22 Février à partir de 20 heures
dans la Salle des Fêtes
de la Mairie Annexe
88, avenue Roger Salengro,
69120 Vaulx-en-Velin (La Côte)
Cette soirée sera animée
par le Disc Jockey *Raffi*
Prix du repas : 100 F.
Réservation après 20 h. aux :
04 78 77 63 93
04 78 82 06 86
04 78 80 27 43
— *Parking surveillé* —

*
**

REPAS

Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.

Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :
04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.

— *Prix du repas* 70 *F.* —

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ ընթացքին, ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը ճիշդ 6–ին, Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի· –

Ձորեքշաբթի, Փետրուար 19
Ժ· օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ· ՎՐԴ· ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Ձորեքշաբթի, Փետրուար 26
Ժէ· օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ· ԳԼՎԼԳԵԱՆ

*
**

Ս· ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ ընթացքին ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5–ին, ՀՍԿՈՒՄ Է ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւնները կը կատարուին,

Ձորեքշաբթի, Փետրուար 19
Ձորեքշաբթի, Փետրուար 26
Ձորեքշաբթի, Մարտ 5–ին ՄԻՋԻՆՔ
Ձորեքշաբթի, Մարտ 12
Ձորեքշաբթի, Մարտ 19

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն ժամը 8·45–ին:
Արեւագալ ժամը 9·45–ին:
Պատարագ ժամը 10·30–ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին:

*
**

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՓՐԱՆՍԱ

Ուրբաթ, Փետր· 14, ժամը 17·30–ին
Սէն – Թ'Անթուան
Ս· Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա· ՔՀՆԾ· ԴԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Ձորեքշաբթի, Փետր· 19, ժամը 17·30–ին
Սէն – Ժերոմ
Ս· Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՁԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ուրբաթ, Փետր· 21, ժամը 17·30–ին
Պօմոն
Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ
Քարոզիչ՝
ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ձորեքշաբթի, Փետր· 26, ժամը 17·30–ին
Քամփ – Ֆրէզ
Ս· Կարապետ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ ՔՀՆԾ· ՏԻՏԻԵԱՆ

Ուրբաթ, Փետր· 28, ժամը 17·30–ին
Լա Սիոթա
Ս· Քրկիչ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ· ՃԻՐԻՃԵԱՆ

Ձորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17·30–ին
Սէն – Թ'Անթուան
Ս· Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՆՇԱՆ ՔՀՆԾ· ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 7, ժամը 17·30–ին
Պուլվար – Օսման
Ս· Յակոբ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆԾ· ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Ձորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17·30–ին
Սէնթ – Մարկրիթ
Ս· Աստուածածին Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆԾ· ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 14, ժամը 16–ին
Նիս
Ս· Աստուածածին Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ· ՇԱՔԱՐԵԱՆ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10–ին, Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն կը կատարուի՝

Կիրակի, Փետրուար 16
Աբրահամ Կիրակիին
Կիրակի, Մարտ 2
Տնտեսի Կիրակիին
Կիրակի, Մարտ 9
Դատաւորի Կիրակիին
Կիրակի, Մարտ 16
Գալատեան Կիրակիին
Կիրակի, Մարտ 23
Անառակի Կիրակիին

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Փետրուար 13
Երեկոյեան ժամը 16–ին Նախատօնակ Անդաստան եւ Մոմաւաղուելիւն տեղի կ'ունենայ Տեառնընդառաջի առթիւ, Խորանին վարագոյրը բաց:
Ուրբաթ, Փետրուար 14
Տեառնընդառաջ
Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց:

Կը պատարագէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋԱՓԱՐԵԱՆ
Հայր· Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

ՔԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Բարեկենդանի առթիւ սիրով կը հրաւիրէ հայ երախաներն ու ծնողքները

17, rue Bleue, Paris 9e
Փետրուար 15, Շաբաթ օր, ժամը 14–էն 18: Ծպտուած երախաներուն առաջին երկրորդ եւ երրորդ ամէնէն լաւ ծըպտուածներու պէղեցիկ նուէրները պիտի տրուին: Զուարճալի օր մը անկակնկալներով:

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ օծման 65–ամեակի առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները, որոնց համար վարչութիւնս կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնները:

Պ· Վարուժան Մինասեան 1000 Ֆր·, Ոմն՝ 600 Ֆր·, Սէն – Ժերոմի Թաղական Խորհուրդ 1000 Ֆր·, Լա Սիոթայի Թաղական Խորհուրդ 500 Ֆր·, Պ· Հանրի Մահիկեան 700 Ֆր·, Պր· Խաչիկ Եըլմազեան, Ոմն՝, Ֆրանսահայ Մշակութային Միութիւն, Մեթր Յակոբ Վարժապետեան, Պ· Յարութ. Թաչան, Պ· Գրիգոր Թաչան, Պ· Շահան Խուտավերտեան, Յակոբ եւ Անի Տօնապետեան, Գուրգէն եւ Անահիտ Մտեփանեան 500–ական Ֆրանք, Պ· Ժան Զարուպեան 600 Ֆր·, Համազգային Վարժարան, Եաղըճեան ընտանիք, Պ· Ժան Վալթեր, Պ· Վահան Խայիկեան, Պ· Պերնար Գալէնտէր, Պ· Սարգիս Տուրսունեան, Պ· Արթիւր Առաքելեան, Մորիս եւ Էմմա Սարգիսեան 500–ական Ֆրանք, Պ· Արթիւր Մինասեան 800 Ֆր·, Վարպուրականի Հայրենակցական Միութիւն 500 Ֆր·, Պ· Ալեքսանդր Պապայեան 500 Ֆրանք, Պօմոնի Թաղական Խորհուրդ 1000 Ֆր·:

(Շար·)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 14
VENDREDI
14 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում) 1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·050 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.050

ՄԱՄՈՒԼ

«COURRIER INTERNATIONAL»

(13-19 Février)

ARMENIE — EXODE

Où fuyez-vous, frères arméniens?

Մոսկուայի «Օքսչայա – կագետա» թերթը թղթակցութիւն մը հրատարակած է երեւանէն զոր ստորագրած է Վալերի Այոլեանն եւ ուր ան կը պարզէ ծաւալուն արտագաղթի մը տխուր պատկերը:

Արտագաղթողներու թիւին չուրջ, կը գրէ, վիճաբանութիւնները այլեւս նոյն կրքոտ բնոյթը չունին: Բաւական ճշգրիտ դնահատում մը հրապարակուած է. – 700 հազար է: Մասնագէտներու ուսումնասիրութիւնները, որոնց կարդին Երեւանի համալսարանի ազգագրութեան ամպիոնի պատասխանատու Հրանոյշ Խարատեանի նման ձեռնհաս անձնաւորութիւններու ուսումնասիրութիւնը արտագաղթի կայունացում մը ցոյց կուտան: Այսօր, բացի անոնցմէ, որոնք առժամապէս կը մեկնին այլ տեղ ապրուստ ճարելու համար, 50–էն 70 հազար Հայեր, ամէն տարի, վերջնապէս կը լքեն իրենց երկիրը, իրենց տուները ծախելէ եւ հրաժեշտ տալէ եւս իրենց նախնիներու դերեզմաններուն:

Միշտ, յստակ էր, որ եթէ երբեք Խորհրդային Միութիւնը տապալէր եւ սահմանները բանար, մեծ պիտի ըլլար թիւը անոնց որոնք պիտի ներգաղթէին: Բայց, որո՞ւ մտքէն կ'անցնէր, տիւ և գիւղեր տեղ ցոյցերու առեն–ղարաբաղի վերատացումի, ապա անկախութեան համար – որ Հայաստան անկախ պիտի դառնար բայց, պանդուածային վախուստ մը պիտի հետեւէր: կը կարծուի ընդհանրապէս որ Սպիտակի երկրաշարժի զոհերն են որ ճամբան բացին: Իրականին մէջ, առաջինները չեղան: Երկար առեն է որ ճամբան գծուած էր դարերու դերութիւնով, այն չրջանէն, երբ Հայերը Պետութիւն չունէին եւ օտարները, լայնօրէն, կը տնօրինէին այս ժողովուրդին ճակատագիրը: 1915 եղաւ, Ստալինի վայրագութիւնը եւ հակայ տերապետութիւնը առանց բարոյականի, առանց պատիւի եւ յիմարապատում Նոմենկլատուրայի մը: Ի վերջոյ, անկախութիւնը հասաւ, իրաւունք տալով մեր հարազատ ճակատագիրը որոշելու, Պետութիւն մը կառուցանելու, Ուրեմն, ինչո՞ւ մարդիկ կը մեկնին: Թերեւս անոր համար որ մեր Պետութիւնը դոյութիւն չունի: կը թուի սակայն թէ հո՛ս է: կարելի միակ պատասխանը այն է որ այդ Պետութիւնը իրենցը չեն նկատեր: Հետազօտողները կը նկատեն որ գլխաւորաբար միջին դասու անդամներն են – կամ ինչ որ միջին դաս էր – որ կը լքեն հայրենիքը: Առանց մէջ, բարձրագոյն ուսում կատարած անձերու համեմատութիւնը կարեւոր է, ինչ որ հաւանաբար բնական է:

Հարուստները պատճառ չունին մեկնելու, սկսած են օգտուիլ սեփականաշնորհումէն եւ իրենց ի նպաստ կը մատակարարեն երկրին չահերը, աղքատները երկաթուղիի տոմս մ'իսկ չեն կրնար գնել: Այսպէս, ընկերութիւնը երթալով երկուքի բաժնուած է, Տխուր է այն իրողութիւնը որ մեկնողները երիտասարդներ են, եռանդուն եւ իրենց ուժերուն ինքնավստահ, որ չեն ընդունիր նուաստացումները, կաշառակերութիւնը, թալանը, նախնական կեանքի պայմանները, ոճրային բարքերը: Կան, անշուշտ, խելացի, զարգացած, գործունեայ մեծ թիւով անձեր որոնք կը մերժեն հեռանալ Հայաստանէն եւ կը չանան, որքան որ կրնան, չծողուլ որ խաթարուին դարերու երկայնքին մշակուած աւանդութիւնները: Միակ ազդակն է որ յուսալ կուտայ թէ փոփոխութիւններ միշտ կարելի են: Բայց, այս մարդիկը դեռ երկար առեն պիտի ունենա՞ն հարկ եղած յամառութիւնն ու դիմադրականութիւնը:

Դժբախտաբար, ի զուր է փորձել կեցնել գաղթը երկրի մը մէջ որու ընակչութեան կէսէն աւելին պատրաստ է ընդմիշտ մեկնելու կամ, գոնէ այդ փափաքն ունի: Ինչ որ պէտք է, հիւանդութիւնը խնամելն է փոխանակ փորձելու պայքարիլ անոր կարգ մը ախտանշաններուն դէմ:

ԽՆՁ ԿԸՆԵ

«ԱԶԳ. ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԽՕՐՈՒՄ»Ը

Նախագահական ընտրութեան նախօրեակին Վազգէն Մանուկեանի թեկնածութեան չուրջ հինգ կուսակցութիւններու միացումով կազմուած էր «Ազգային համաձայնութեան դաշինք»ը, Ան կը խմբէր ԱԺՄ-ը, ՀՅԴ-ն, ԱԻՄ-ը, ՍԻՄ-ը, ՀԴԿ-ը: Յետ ընտրական չրջանի պատահարներէն եւք հայաստանեան մամուլին մէջ լուրեր լոյս տեսան թէ Դաշինքը կը քայքայուի, եւայլն:

Բաղկացուցիչ կուսակցութիւններէն ԱԺՄ–ի պաշտօնաթերթ «Այժմ»ի փետր. 5–ի թիւին մէջ Դաւիթ Վարդանեան կ'ամփոփէ միւսորումին վերջին ամիսներու գործունէութիւնը: Ըսելէ եւք թէ ուժերու իրենց համախմբումը մինչեւ զարուն քաղաքական ուժեղ ներկայութիւն կը դառնայ, կ'աւելցնէ որ ընտրութենէն ի վեր կանոնաւոր չարունակուած են իրենց հանդիպումները, նիստերը, քննարկումները: Ժողովրդավարութեան ձգտումով նախաձեռնուած է Համաժողովրդական ճակատ ստեղծելու աշխատանքներու: Անոր նպատակը պիտի ըլլայ հետապնդել երեք գլխաւոր խնդիր. ժողովրդավարութեան եւ մարդկային իրաւունքներու յարգում, իրաւական պետութիւն եւ Ադրպէյճի հարց: Ընկերային եւ անտեսական խնդիրները ան կապուած կը նկատէ գլխաւոր այս երեքին, աւելցնելով որ անոնք կը պահանջեն համախմբումը բոլոր անոնց որոնք չեն ուզեր «քոնապետական Հայաստան»,

Մինչեւ Փետրուարի աւարտը լայն եւ ազատ քննարկումներով պիտի մշակուի ձակատի ստեղծումի նիւթը, ապա համաժողովին պիտի ընդունուի կանոնադրութիւն, ընտրուի ղեկավար մարմինը:

Որպէս գործելակերպ, Դ. Վարդանեան կը թուէ հանրահաւաքներ, ցոյցեր, երթեր, ժողովրդական անհնազանդութեան արարքներ, եւայլն: Անոնց նպատակը պիտի ըլլայ ժողովրդական հզօր ալիք ստեղծել, ստիպելու համար որ իշխանութիւնը եռ կենայ բռնած ընթացքէն ու երկիրը անչրջելի հոլովոյթով մը դիմէ դէպի ժողովրդավարութիւն:

Վերջին պարբերութեամբ ըսելով թէ իշխանութիւնը փորձեր կ'ընէ պառակտելու դաշինքը, Դ. Վարդանեան կը վստահեցնէ թէ ատիկա յաջողելու ոչ մէկ հանգամանութիւն ունի, քանի որ համախմբումը համերաշխ մթնոլորտի մէջ կը դործէ, բոլորն ալ հասկցած ըլլալով որ միայն միասնութիւնը ցանկալի արդիւնքին կրնայ հասցնել:

*
**

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 12/13)

ՕԹԱՆ–Ի ԸՆԴՀ. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻՆ ԵՐԵՒԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս նախատեսուած էր, կովկասեան իր չրջապտոյտին չրջանակին մէջ ՕԹԱՆ–ի ընդհ. քարտուղարը՝ Խավիէր Սոլանա Երեւան գացած է Փետրուար 12–ին: Նախագահ Լ. Տէր–Պետրոսեան ընդունած է պէնքը եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը: Նախագահը ողջունելէ եւք այս այցելութիւնը եւ նշելէ եւք «Համագործակցութիւն յանուն խաղաղութեան» ծրագրի չրջանակներուն մէջ համագործակցութեան կարեւորութիւնը, ընդգծած է որ Հայաստան իր ապահովութեան ամէնէն կարեւոր երաշխիքը կը համարի դրացի բոլոր երկիրներու հետ բնականոն յարաբերութիւններու հաստատումը: Իր կարգին, Խ. Սոլանա ներկայացուցած է ՕԹԱՆ–ի ծրագիրները եւ չեչոը դրած է կովկասի հակամարտութիւններու կարգաւորման, խաղաղութեան հաստատման եւ համագործակցութեան զարգացման վրայ: Երկուստեք նշուած են նաեւ ՕԹԱՆ–ի եւ Ռուսաստանի մօտեցումներու միջեւ գոյութիւն ունեցող հակասութիւնները:

*
**

ՕԹԱՆ–ի ընդհ. քարտուղարը կարգ մը այլ տեսակցութիւններէ եւք Ազգ. ժողովի նախագահին, վարչապետին, Արտաքին եւ Պաշտպանութեան նախարարներուն հետ, իրիկունն ալ դասախօսութիւն մը տուած է Երեւանի ամերիկեան համալսարանին մէջ: Խ. Սոլանա յատկապէս ըսած է որ իր ներկայացուցած կազմակերպութիւնը կարեւորութիւն կ'ընծայէ Հայաստանի եւ կովկասեան այլ պետութիւններու հետ յարաբերութիւններուն եւ կը փափաքի խորացնել ներկայի կապերը: Հայաստան 1994 Հոկտեմբերին իր մասնակցութիւնը բերելով «Համագործակցութիւն յանուն խաղաղութեան» ծրագրին, ըսած է Խ. Սոլանա, անմիջական կապ հաստատեց ՕԹԱՆ–ի հետ: «Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը շատ հեռու է Պրիւսէլէն, բայց զայն մտահոգող հարցերը ու շահերը հեռու չեն» աւելցուցած է ան:

*
**

ԱՂԷՏԻ ԳՕՏԻԻՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուարին, աղէտի պատիին վերականգնումի ծրագրի ոլորտին մէջ գործածութեան յանձնուած են չուրջ 16 հազար քառ. մեթր մակերեսով 213 բնակարան ու վանաձորի ճշգրիտ հաստոցներու գործատունը: Ներկայիս Սպիտակի մէջ հակաչրժային եղանակով կը կառուցուի քառայարկ չէնք մը, որ բազմայարկանի առաջին շինութիւնն է երկրաչարժէն ի վեր: Պատկան մարմինները յայտնած են որ նման չէնքերու շինութիւնը կը չարունակուի թաղապետական զարգացման վարկով:

*
**

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԼՈՆՏՈՆԵԱՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այս օրերուն Լոնտոն գտնուող վարչապետ Սրմէն Սարգսեան բազմաթիւ տեսակցութիւններ կ'ունենայ Զարգացման եւ Վերակառուցման Եւրոպական Դրամատան բարձրաստիճան պատասխանատուներու հետ: կը նախատեսուէր նաեւ տեսակցութիւն մը վարչապետին եւ Դրամատան նախագահ Ժաք տը լա Ռոզիէրի եւ փոխ–նախագահ Ռոլան Ֆրիմէնի միջեւ: կը քննարկուին Դրամատան Հայաստանի ուղղուած ծրագիրներն ու համագործակցութեան հարցեր:

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Ժ. Թուպոն «անընդունելի» կը դտնէ 66 թեմատիկներու մանիֆեստը որ կը հրաւիրէ Ֆրանսացիները չհնազանդելու օրէնքին (օտարականներու վերաբերող): Բեմադիրներէն մէկը՝ Պ. Թուեռնիէ, ոգեկոչելով Սփինոզան՝ «երբ օրէնք մը անիրաւ է, պէտք է ընդդէմ օրէնքը», կ'աւելցնէ թէ կ'ամչնայ իր երկրէն: Քաղաքի եւ Համայնքումի նախարարն ալ՝ Ռաուլթ կը հրաւիրէ մանիֆեստը ստորագրողները որ «դան եւ ամխա մը ապրին Սէն–Սէն–Տընիի դժուարութեան մէջ գտնուող 66 թաղամասերուն մէջ»: Գաղթի նախկին խորհրդականն ալ Ներքին նախարարութեան կոչը ստորագրողները կ'որակէ. – «Զախադաւիառ»:

ԳՐՈԶՆԻԻ (Չէչէնիա) մէջ, Փետրուար 12–ին, նորընտիր նախագահը՝ Ասլան Մասխադով երդումը ըրաւ: Հրաւիրուած օտար պատուիրակութիւնները նախընտրած էին ներկայ չըլլալ, առիթ չտալու համար Մոսկուայի «բարկութեան»: Ծանր մթնոլորտի մը մէջ է որ բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան Մոսկուայի հետ, որ որոշ ինքնիչխանութեան համամիտ է, բայց ռուսական դաշնակցութեան ծոցին մէջ, մինչ Չէչէնիա կ'ըսէ որ անկախութիւնը հռչակուած է 1991–ին եւ կը մնայ միայն որ ամբողջ աշխարհը ճանչնայ: Բանակցութիւնները քարիւղի հետ ալ կապ ունին: Չէչէնիա կասպից ծովի քարիւղին արտածումի ճամբուն վրայ է: Իր հողամասը արդէն նաւթուղի մը ունի որ քարիւղը կը փոխադրէ դէպի Նովոռոսիսկի ռուսական նաւահանդիստը, բայց, կասպից ծովու մեծ պահեստներու չահագործումով նոր ճամբաներ պիտի բացուին դէպի հարաւ, Չէչէնիայէն անցնելով եւ յանգելու համար Սեւ ծով կամ Միջերկրականը:

ԿՐԵՄԼԻՆ մտահոգ է ՕԹԱՆ–ի ընդհ. քարտուղար՝ Սոլանայի «հակա–մոսկովեան» չրջապտոյտէն նախկին Խորհրդային Միութեան մէջ: Թիֆլիսէն փաք, Սոլանա Երեւան անցած է:

ԲԱՐՋ – ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ, ուր դպիր քրիստոնեաներ սպաննուած են, հինգ ուրիշներ ալ վիրաւորուած են իսլամապաշտներու կողմէ: Յարձակողները կրակ բացած են հաւատացեալներու վրայ, որոնք Ապուս – Քուրքասի Սէն – Ժորժ եկեղեցիէն դուրս կ'ելլէին:

ՀԵՏԱՋՕՏՈՂՆԵՐՈՒ համար, 65 տարեկանին հանգստեան կոչուիլը փոխանակ 68–ի, բաւական աշխուժ հանած է եւ հեռատեսիլի լուրերու բաժնին ալ (Ֆրանս 2, փետր. 12, ժամը 20) ներկայացուցած ծանօթ խլրտպէտ տոքթ. Արման Դաւիթեանի պարագան: Այս նոր օրէնքը հռչակուեցաւ 1996 Դեկտ. 16–ին եւ կը վերաբերի հարիւրէ աւելի տարբալուծարաններու, ուր լուրջ հարցեր կը ծագին: Կ'առարկուի նաեւ որ օրէնքը, գրեթէ գաղտնի քուէարկուած է, նիստի մը վերջին պահերուն, երբ 3 երեսփոխան մնացած էր միայն: Իւմանիթէ հարցապրոյց մը հրատարակած է (փետր. 13) փրոֆ. Լ. Մոնթանեէի հետ (սիտա–ի վիրիւսը գտնողը) որ կը բացատրէ թէ նման կարգադրութիւն կ'անկայունացնէ բազմաթիւ տարբալուծարաններ որ պետական արտադրութիւններ կը պատրաստեն եւ սխալ է խորհիլ թէ երիտասարդներու տեղ պիտի բացուի այս ձեւով:

ՉՕՐ. ԼԵԲԻԴ Ֆրանսա կու գայ փետր. 16–էն 21 եւ տեսակցութիւններ պիտի ունենայ Ֆ. Սեկէնի, Ռ. Մոնորիի եւ Շ. Փասքուայի հետ: Ճամբորդութիւնը կազմակերպած է Քաղաքական խորհրդականներու եւրոպական Միութիւնը:

ՊԱԿՍՈՂՆԵՐԸ...

Թուրքիոյ մէջ հայկական անցեալին կամ ներկային առընչուած նիւթերով հաւորներու հրատարակութիւնը կը չարուհնակուի պարբերական անուններով. հասկնալի է որ խօսքը կը վերաբերի այդ նիւթերուն մինչեւ երէկ թապու նկատուած մասը չօշափող գործերու: Երէկ՝ Հայերու ցեղասպանութեան որպէս նորմի մօտեցում հրապարակ լոյս թ. Աքսամի հատորն էր, յետոյ Ի. Թէրնոնի «Հայկական թապու»ն, Ա. Ռէֆիկի «Երկու կոմիտէ – երկու ջարդ»ը, յիշած ըլլալու համար անոնցմէ մէկ քանին մեր տեսածներէն: Հետաքրքրութիւն արթնցնող այս երեւոյթին մէկ ուշագրաւ յատուկ պարագաներէն մէկն է ան որ այս հրատարակութիւններուն մէկ մասը զտական հետապնդումի առարկայ եղած է, միւս մասը ոչ: Թէ ինչ բան կը մղէ այդ զանազանութեան, քիչեր գիտեն հաւանաբար:

Ընդհանուր գիծերու մէջ այս խումբին պատկանող հատոր մըն է այն մէկը որ լոյս տեսած է 1996 Նոյեմբերին «Պէլգէ» հրատարակչատունէն: Խորագիրն է «Մինչ կը պակսին Պոլսոյ, Տիյարպէքիրի մէջ»: Որպէս հեղինակի անուն, կայ պարզապէս «Ելտա» արձանագրութիւնը: Գործը կ'ամփոփէ երիտասարդ այս լրագրողուհիին յօդուածները որոնք բաժնուած են եօթը գլուխներու:

Ծնած է 1961–ին Պոլիս. կենսագրական հակիրճ նոթերու մէջ կը կարդանք թէ ինքզինք կը ծանօթացնէ որպէս Տիյարպէքիրցի – Սիլվանցի ու այնքան աւելն որ պարտաւոր չէ, մականուն չի գործածեր: Մանկութեան մարդկային իրաւանց նուիրուած կազմակերպութիւններու, ֆէմինիստական չարժումներու եւ բրտութեան, ցեղապաշտութեան, ազգայնամոլութեան դէմ պայքարող խումբերու դրօնակութեան: 1995–էն ի վեր փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն յատկացուած յօդուածներ կը տարածուին «Ազօթքի չաբաթաթերթին մէջ:

Հատորին ուշագրաւ մէկ կէտն ալ կողքի նկարներն են. անոնցմէ երկուքը՝ Տիյարպէքիր եւ Վան – 1907, առնուած են Հայկական հետազօտութիւններու եւ վաւերագրերու փարիզեան կեդրոնի 1983–ի հրատարակութենէն, Հայկական այլ մասնակցութիւն մըն ալ չարուածքն է որ եղած է «Արաս» հրատարակչատան մէջ որ հայ գրական գործեր թրքերէնի թարգմանելու եւ տպելու չարժումին առաջատարն է Պոլսոյ մէջ:

Հայերու, հայկական նիւթերու մասին գրի առնուած, կամ անոնց առընչուած յօդուածները տեղ գտած են առաջին երկու գլուխներուն մէջ. առաջինը կը կրէ «Կարծեցեալ ազգայնամոլութիւն» խորագիրը, երկրորդը՝ «Հայ համաքաղաքացիներս» (էջ՝ 9 – 78 եւ 79 – 140): Հինգերորդ մասին մէջ ալ համչէնահայերու նիւթով գրութիւն մը տեղ գտած է:

«Երէկ»ուան վերաբերող երեք գլխաւոր նիւթեր են Սեպտեմբեր 6 – 7–ի դէպքերը, Ողեւորութեան տուրքը եւ 1915–ը: Առաջինը յիշելու, այդ մասին արտայայտուելու առիթը «Ամօթալի պատմութիւնը» խորագրուած ցուցահանդէսը եղած է, կազմակերպուած՝ Մարդկային իրաւանց Պոլսոյ մասնաճիւղին կողմէ, անցեալ Սեպտեմբերին: Ցատակօրէն կ'ըսուի որ այդ դէպքերը ծրագրուած թալան մըն էին, մեկնած հին հաւատամքէ որ «անհաւատին ունեցածը հալալ է մահմետականին»: Պատրաստութեան համար ալ դիմած են զրպռութեան մեթոտին. Սեպտեմբեր 6 – 7–ի գիշերուան մէջ Ամթաթիւրքի ծնած տան պարտէզը ռումբ մը նետած է Թուրք մը որ յետագային բարձրացած է մինչեւ կուսակալութեան պաշտօնին: Սեպտեմբեր 6 – 7–ին անդրադարձը դրել կուտայ Ելտայի.

«Յունաստանի, Հայաստանի, Իսրայէլի կամ այլ «անհաւատ» (կեավուր) ազգերու հետ կարելի լարումներու պարագային այն խումբերը որոնց պիտի պարտադրուի ատոր փոխարժէքը վճարել, կը շարունակեն հանդիսանալ փոքրամասնութիւնները:

«Թալան» բացատրութիւնը կը կրկնուի Ողեւորութեան տուրքի նիւթով ալ: «Ի՞նչպէս գանձուեցաւ այդ տուրքը: Վերադարձողը գիտէ միայն եւ հաւանաբար Աստուած: Գրաւում, գրեթէ թալան...: Կառավարութիւնը մօտ 900 կալուած ապասեփականացուց, աւելի շատ կալուածներ ալ մասնաւոր ճամբաներով ծախուեցան: Կալուածներու գիները անկում արձանագրեցին: «Կեավուր»ներու ստացուածքը ոչինչ գիներով նոր տէրերու պատկանեցաւ: Այդ պայմաններուն մէջ սնանկացողները կեավուրները եղան, հարստացողները՝ Թուրքերը:

Սնոնք որոնք իրենցմէ պահանջուած տուրքը չկրցան ամիսէ մը վճարել, ձերբակալուեցան, աշխատանքի ճամբարներ ղրկուեցան եւ առանց դատարան դիմելու իրաւունքի, իրենց ստացուածքը գրաւուեցաւ: Բոլորն ալ ոչ մահմետականներէ բաղկացած մօտ 1400 հոգի էրզրումի ռեւմտեան շրջանին մէջ Աշխալէի աշխատանքի ճամբարը ղրկուեցան: 1943 Դեկտեմբերին ափսորեալները վերադարձան: անշուշտ վերադարձաց անոնք որոնք ողջ մնացած էին...»:

Կատարուածին նպատակը իրագործուած է. ոչ մահմետականները առեւտուրէն պիտի դառնան ճարտարարուեստի մարզին ու պիտի չկարենան նախաձեռնութիւն առնել, առանց մահմետականներու հետ ընկերութիւններ հիմնելու:

1915–ի նիւթը չատ հետաքրքրական անդրադարձի մը կը մղէ լրագրողուհին. այդ մասին կը զրէ Պոլսոյ Էսկինեուրթ արուարձանին քաղաքապետին՝ Կ. Զաւիանի Հայաստան կատարած այցին առիթով: Ակնարկելով Հայաստանի հետ հաշտուելու հեռատեսիլէն կատարած անոր յայտարարութեան, Ելտա կ'ուղէ հարց տալ. «Պետութիւննե՞րն են թէ ժողովուրդները որոնք պէտք է հաշտուին: Մենք հարկ է հաշտուինք Հայաստանի՞, թէ Հայերու հետ»: Ապա կը մեկնաբանէ Զափանի քայլը որով ան կ'ուղէ ըսել. «փակենք այս հարցը, մեր գործին նայինք, առեւտուր ընենք»:

Գրելով 1915–ի Էսթիւնը անդիտացող, զայն չընդունող զանազան արտայայտուղներու մասին, կը հասնի Օսմանեան դիւանները բացուած յայտարարող թըրքական կոչերուն, ըսելու համար թէ անոնք ամբողջովին անհիմն են: 1915–ին անդրադարձը պատճառ կ'ըլլայ որ մտածէ փոքրամասնութիւններու հանդէպ Օսմանեան չրջանի վերաբերումներուն մասին: Կը զրէ թէ քրիստոնեաներու զաւակները իրենց ընտանիքէն կը խլուէին դինուոր ու պալատին սպասարկու դառնալու համար: Զարմանք կը յայտնէ որ դպրոցական տարիներուն երբ պատմութեան դասին այս բոլորը կը պատմուէին, ոչ ոք կը մտածէր թէ կատարուածը մահնեուներու առեւանգում, բռնութիւն էր:

Որոշ հեղնանքով արտայայտուելով ինվէրի աճիւններու փոխադրութեան, մտմտուքէն զանազան մէջբերումներով կը քննադատէ նոյնիսկ այդ փոխադրութեան ընդդիմացողները, որոնք յամառօրէն «մոռցած են» հայկական ցեղասպանութեան մէջ անոր կատարած դերը: Բացատրութիւնները կը ներկայանան հազիւ մէկ – երկու նախադասութեամբ: Մէկը գրած է. «էնվէր Հայերու տեղահանութեան մեծագոյն պատասխանատուն է Թալաաթի հետ», ուրիշ մը յիշած 1915–ի հետեւեալ բանաձեւը. «ձօ–երը կոտրեցինք, կարգը հասաւ լօ–երուն», Ինվէրը ներկայացնելով որպէս այդ արտայայտութեան հեղինակ վարչակազմին ղեկավարը:

Այս անդրադարձը երեն դրել կուտայ. «մինչեւ այսօր երբ այս յիշատակը ջնջելու համար ոչինչ կատարուած է, երբ ներողութեան, հատուցումի փոխարէն պարգեւատրում խնդրոյ առարկայ է ... փոքրամասնութիւնները կրնա՞ն վստահիլ, կրնա՞ն հաւատալ Թուրքերու»:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՂ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ (RAA) 1996 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՌՕՏ ԶԵԿՈՒՅՈՒՄ

Հայկական ճարտարապետութիւնը ուսումնասիրող կազմակերպութեան նպատակն է ներկայ Հայաստանի սահմաններից դուրս՝ պատմական Հայաստանի տարածքում, առաջնահերթօրէն Արեւմտահայաստանում եւ Կիլիկիայում ապահարեւան երկրներում՝ Վրաստան, Ադրբեջան, Նախիջեւան եւ Պարսկաստան, ինչպէս նաեւ պատմական սփիւռքում գտնուող հայկական ճարտարապետութեան կոթողները գտնել, ուսումնասիրել եւ որպէս հրատարակութիւն ներկայացնել հայ եւ օտար հանրութեան:

Հարցը ամէն տեղ նոյնն է՝ որ նախքան չէնքերի վերջնական ոչնչացումը, օր առաջ եղածը նկարել ու չափագրել, եւ դէթ թղթի վրայ փրկել:

Այս նպատակով՝ ՌՍՄ. կազմակերպութիւնը, Հայաստանից անդամներ մեծ տարածքում, աւելի քան 25 տարի առաջ ձեռնարկել է այս ուսումնասիրութեան, ունենալով միայն գործի անյետաձգելիութեան հաւատացող մի քանի անհատների նուիրումն ու անձնական չատ փոքր տեսական հնարաւորութիւնը, աչխատելով դժուարին՝ յաճախ նոյնիսկ վտանգաւոր պայմաններում:

Ակնատես լինելով այս ցաւալի երեւոյթին, որ միտումնաւոր ոչնչացումի են հայկական ճարտարապետութեան կոթողները, դժուարանում ենք ամէն տարի ճշդել թէ՞նչ է առաջնահերթը, եւ ո՞ր պիտի աչխատենք: Այս իմաստով որոշիչ հանգամանքը տնտեսական սահմանափակումն է եւ քաղաքական տարբեր խոչընդոտները:

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

1603 թուին, Հայաստանի Բասէն եւ Գողթան գաւառներից, Շահ Աբբաս թագաւորը տասնեակ հազարաւոր Հայեր բռնագաղթեցրեց Պարսկաստան, որի նպատակն էր Պարսկաստանում զարգացնել արհեստն ու կայսրութեան մայրաքաղաք Սպահանը դարձնել առեւտրի մեծ կենտրոն:

Սպահանի Զայեանդէրուդ գետի ալիկողմեան ընդարձակ տարածքում, կարճ ժամանակամիջոցում ըստ նախագծի կառուցուեց մի քաղաք՝ Նոր Զուղան որն ունէր կանոնաւոր յատակագծով բաժանուած առանձին թաղամասեր ըստ դերդաստանների եւ տարբեր քաղաքներից գաղթեցուած ժողովրդի, ինչպէս Երեւան, Թաւրիզ, մեծ Մէյդան, փոքր Մէյդան եւ այլն:

Կարճ ժամանակամիջոցում Նոր Զուղան դառաւ մեծ համբաւ վայելող մշակոյթի կարեւոր կենտրոն, կառուցուեցին հարուստ ճարտարապետութիւն ներկայացնող ընակելի եւ քաղաքային չէնքեր, իր մէջ ունենալով չուկայ, արհեստանոցներ, վարժարան, բաղնիս եւ Նոր Զուղան մայրաքաղաք Սպահանին միացնող մինչ օրս գործածուղ աղիւսակերտ կամուրջներ: Կառուցուեցին իւրայատուկ ոճով 24 եկեղեցիներ եւ վանքեր, որոնցից այսօր կանգուն են 13–ը:

Ընդհանուր առումով Նոր Զուղայի կառուցողական արուեստը համադրումն է Հայերի իրենց հետ բերած ճարտարապետութեան՝ ձեւի, ճաշակի, գեղեցիկի հասկացողութեան, կենցաղի, աւելացրած տեղական տուեալները ինչպէս կլիման, շինանիւթը, պետական սահմանումներն ու տեղական չավանիշները՝ յատկապէս պարսկական Սաֆաւի մշակոյթի եւ ճարտարապետութեան հեղինակութիւնը:

Հայ վաճառականների կապերի շնորհիւ, տարբեր երկրներից ինչպէս Հընդկաստան, Զինաստան, Իտալիա, Հոլանտա, Պարսկաստան է հասնում կիրառական առարկաներ, եւ տարբեր ու նոր ազդեցութիւններ, որոնք համադրուելով տեղականի հետ, կերտում են մի ամբողջութիւն՝ Նոր Զուղան, այն դարձնելով հայկական դարաւոր մշակոյթի անքակտելի օղակը:

Այս վերջին տասնամեակներում տների տէրերը չաճախ փոխուել են, քանդուել են հարիւրաւոր տարիների խոշոր կառոյցներ ապարանքանման չէնքերը, առանց նախօրոք պետական ուսումնասիրութեան եւ ոչնչացել իր նմանը չունեցող պատմական հարստութիւնը:

Դժբախտաբար վերջին տարիներին բարձրայարկ չէնքեր կառուցելու արտոնութիւնը չատ կարճ ժամանակում վերջնականապէս աղաւաղելու է Նոր Զուղայի հայկական ճարտարապետական համալիրը:

Ստեղծուած վիճակը պարտադրում է մեզ օր առաջ հաւաքագրել եղածը, եւ հնարաւորութեան սահմաններում թղթին յանձնել դարաւոր ճարտարապետութիւնը:

Ուրախ ենք յայտնելու, որ այս տարեշրջանում ՌՍՄ. կազմակերպութիւնն ու պետական «Փարղիս» համալսարանը, կնքուած պայմանագրով ստանձնել են Նոր Զուղայի ճարտարապետութեան միասնական ուսումնասիրութիւնը, եկող տարիների ընթացքին:

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱՅՈՒՄ

1993 թուից յիշեալ տարածքում պատմական յուշարձանների ուսումնասիրութեան համար անհրաժեշտ հնարաւորութիւններ ստեղծուեցին, որը բազմաթիւ դիտարշումների միջոցով իրականացրեց ՌՍՄ. կազմակերպութիւնը Պր. Սամուէլ Կարապետեանի ղեկավարութեամբ:

20–րդ դարում եւ յատկապէս խորհրդային վերջին տասնամեակների ընթացքում նշուած տարածքում Աղրքէնի իշխանութեան կողմից ծրագրուած կերպով ոչնչացուեցին քարմաթիւ յուշարձաններ, ինչպէս Գետամիջոյ վանքը, Ս. Սարգիս եւ մայր եկեղեցիները Ծար գիւղում, Ղամչի, Ճունանով, Ալղուի, Մրջման, Եանչաղ, Քուրդ հալի, Թումասլեռ, Դոնակերտ, Բաչառատ եւ այլ գիւղերի եկեղեցիները:

Այնուամենայնիւ պահպանուել են մի շարք կարեւոր յուշարձաններ, որոնցից յիշատակելի են Ծիծեռնավանքը (5 – 7–րդ դար), Դադի վանքը համալիրը (ընդգրկուած 4 – 19–րդ դարերում), Լալապարի կամուրջը (19–րդ դար), հազարաչէն յօրինուածքով մելիքական տունը Ծար գիւղում (1658 թ.), Հաճաւ գիւղի աղբիւրը (1677 թ.), Քարվանճառում պահուած 916 թ. խաչքարը եւ այլն:

Չորս տարիների հետազօտութեան աչխատանքների ընթացքում հաչուառուել են 1660 յուշարձան, որոնցից գիտական աչխարհին մինչ այժմ չուրջ 1460 միաւոր անյայտ էր:

1996–ի ամրան 24 օր Քաչաթաղի չրջանում հետազօտական աչխատանքներ են կատարուել, իսկ տարուան ընթացքում գլխաւորապէս մչակուել են նախորդ տարիների հաւաքուած ուսումնասիրութիւնները:

1996–ի աչնան ՌՍՄ–ն ունեցաւ Sony – DCR VX 1000 E որը ի վիճակի է դերասնոց որակով կինո – հեռատեսիլ չափանիշներին համապատասխանող ժապաւէններ պատրաստել:

Քարվանճառի տարածքից եւ իր յուշարձաններից ունենք Սիւփեր 8 վիտէօ ժապաւէններ, սակայն ունենալով յիշուած արդի գործիքը, հարկաւոր է մի անգամ եւս նկարահանել եղածը որը կը սկսուի 1997–ի գարնան:

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Կազմակերպութեանս վերջին զեկոյցում յիշուած ուսումնասիրութիւնները ընթացքի մէջ են: Աւարտուել է ատրբեւ յիշուող աչխատանքը:

Պատմական Հայաստանի արեւելեան բաժնում՝ Օսմանեան տիրապետութեան չրջանին երկիրը վարչականօրէն բաժանուում էր «Վիլայէթ»ների, իսկ Հայաստանի արեւելեան մասը ցարական Ռուսաստանի բաժանումով կոչուում էր «Օկրուգ», որոնք երկուսը միասին կազմում էին 170 վարչական բաժանումներ:

Երկար տարիների, չարունակական աչխատանքով Պր. Սամուէլ Կարապետեանի պատասխանատուութեամբ հաւաքուել են դրականութիւնից, հայերէն եւ ռուսերէն մամուլից, տարբեր արխիւներից բոլոր դաւառներում գտնուող քաղաքներում եւ գիւղերում եղած ճարտարապետութեան կոթողները՝ ինչպէս վանք, եկեղեցի, բերդ կամուրջ եւ այլն:

Պատրաստուում է ամէն մի գաւառի ցանկը՝ միջին հաչուով 10 մեքենագրուած էջ, որը ունենալու է նաեւ քարտէզ իր բնակավայրերով եւ եղած յուշարձանների պայմանական նչաններով:

Աւարտուել է հաւաքագրումն ու սկսե-

ուել սրբագրելու, մեքենագրելու չուրջ երկու տարի տեւող աշխատանքը:

1996 Թուի Օգոստոս 14–ին, Հ.Հ. Մշակոյթի նախարարութեան հետ ՌԱԱ. կազմակերպութիւնը պայմանագիր կընքեց, որի նպատակն էր հաւաքագրել եւ տպագրութեան համար պատրաստել յիշատակի նիւթերը, լեցնելով հայ ճարտարապետութեան նաեւ հայ դատին կապուած մեծ բացը:

Այս ուսումնասիրութիւնը կազմակերպութեան կարեւորագոյն պարտականութիւններից է, որը արդի միջոցներով պիտի չարունակուի եւ հաւաքագրուի համակրելիով:

«ԳԱՐԴՄԱՆԴ» ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԸ

Գարդմանքը պատմական Հայաստանի պատուհերից մէկն է, որը Արշակունեաց թագաւորութեան շրջանէն (4–րդ դար), յիշուել է մինչ 19–րդ դարի վերջը:

Աշխարհագրականօրէն գտնուում է Արեւելեան Հանքագետութեան հիւսիս – արեւելքում, կենտրոն ունենալով Գանձակ քաղաքը (Այսօր Գեանջա):

Գարդմանքը կարեւոր դեր է ունեցել Հայոց պատմութեան մէջ եւ թէ իբրեւ իշխանական տուն, թէ իբրեւ եպիսկոպոսական աթոռ: 19–րդ մասնաւորապէս 20–րդ դարում Թաթար – Ազերիների չարունակական ճնշումների պատճառով, նօսրացել է հայաբնակ գաւառի ժողովուրդը, իսկ 1988 – 1991 տարիներին տեղահանուել են վերջին հայահոծ գիւղերը:

Անցեալ տարիներին Հայաստանում հաստատուած Գարդմանքցիները, հիմնել են «Գարդմանք» Հայրենակցական Միութիւնը, եւ ՌԱԱ–ի օգնութեամբ սկսել երեւանում լոյս ընծայել նոյնանուն թերթի հրատարակութիւնը, որի խմբագրութիւնն է տանձնել Պր. Սամուէլ կարապետեանը՝ կազմակերպութեան պատասխանատու վարչականը:

1996 Յուլիսից հրատարակուող պարբերականի նպատակն է մի տեսակ ժառանգորդը լինել բռնադրաւած երկրամասի հայերէն թերթերի, ներկայացնելով շրջանի պատմութիւնը ճարտարապետութիւնն ու ժողովրդի կենցաղը, որոնք մոռացուելու եւ պատմութեան հատ մար կորչելու վտանգի մէջ են:

ՌԱԱ–Ի ԳՐԱՆՑՈՒՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅՈՒՄ

Կազմակերպութեանս մօտ մի քանի անհատների նախաձեռնութեամբ, Ամերիկայի Միացեալ – Նահանգներում, Լոս – Անճելըսում կեանքի կոչուեց «Հայկական ճարտարապետութիւնը Ուսումնասիրող» ՌԱԱ. կազմակերպութիւնը, եւ արձանագրուեց որպէս ոչ շահադիտական միաւոր:

Այս նպատակով ստեղծուած յանձնախմբի նախագահն է Պր. Շահէն Ճարութիւնեան, եւ անդամներն են Տիկին Ռուբինա Տէր – Սարգիսեանը եւ պարոններ՝ Ռամիկ Ճարութիւնեան, Մարքօ Բրամբիլա, Արմէն Ջանեան եւ Մարք Շէնեան:

1996–ի Ապրիլ ամսուն Լոս – Անճելըսում տեղի ունեցան մի շարք ձեռնարկներ, հանրութեան ծանօթացնելու կազմակերպութեանս ընթացիկ աշխատանքների եւ գալիք ծրագրերի հետ: Այս նը պատակով եղան երկու դասախօսութիւններ, եւ Քարվաճառի հայկական ճարտարապետութեան պատկերների ցուցադրութիւնը, ինչպէս նաեւ տարբեր ելոյթներ, հանդիպումներ եւ ասոիօ – հեռատեսիլի հետ հարցազրոյցներ:

ԿՈՉ

Քրիստոնէութիւնը Հայաստանում արմատաւորուել է չնորհիւ երկու Առաքեալների՝ Սբ. Թադէոսի եւ Սբ. Բարթողիմէոսի որոնց նշխարների վրայ յետագային կանգնել են նոյնանուն երկու նշանաւոր վանքերը: Մեր եկեղեցու կարեւորագոյն երկու սրբատեղիներն էլ գտնուում

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿԵՍԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱԽԱՓՈՅԹԸ

Կեսարիոյ Հայրենակցական Միութեան մամալատուիքիւնը տեղի ունեցաւ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահը՝ Կիրակի, Փետրուար 2–ին, կրկին բազմահոգի օր մըն էր. սրահը լեցուն էր, ուրախ եւ զուարթ հայրենակիցներով:

Պր. Տ. Տատրեան հակիրճ կենսագրութիւնը ըրաւ օրուան նախագահ՝ երիտասարդ Պր. Ալեքսի Կէօվճեանի, ծնած Պոլիս 1956–ին, 17 տարեկանին եկած է Ֆրանսա, չարունակած է իր ուսումը, գտնագան հաստատութիւններու մէջ:

1990–էն ի վեր ընդհանուր քարտուղարն է Արհեստներու Բարձրագոյն Հիմնարկին:

Հայկական շրջանակներու մօտ ծանօթ է նախ իր գործնէութիւնը հայկական բարեգործական Ընդհանուր Միութեան մէջ, որպէս նախագահ 1993 – 1996 շրջանին: Իր ասպարէզին զատ՝ իր առջեւ լայն հորիզոններ կան լաւագոյնս ծառայելու հայ համայնքին:

Օրուան նախագահինն էր խօսքը:

Իր ուրախութիւնը յայտնելէ վերջ, խօսեցաւ կեսարիոյ մասին եւ իր տեղը քրիստոնէութեան տարածման Փոքր Ասիոյ մէջ: Ցիշելէ վերջ կարեւոր անձերու անուանները որոնք հայութեան հպարտութիւնը կը ներկայացնէին՝ մանաւանդ Վահան Թէքէեանի՛ խօսքը «Կը համբուրեմ Հայու յոգնած, սուրբ հոգի», միշտ չեչտեց Հայաստանի, Սփիւռքի, Արցախի երիտասարդութեան բերած նպաստը աւելի օգտակար ըլլալու Մայր Հայրենիքին:

Ուրախ եւ հպարտ ըլլանք որ բոլորս Հայ ենք եւ երկար, երջանիկ տարիներ մեր բոլորին մաղթեց Պր. Ալէքսի Կօվճեանը: Պ. Յովհ. Տէմիրճեան իր կիթառով եւ Ալֆորվիլի Հայկական Մշակոյթի Տան աշակերտներէն՝ Անժէլա Նուրկիլեան, Կարէն Աճէմեան եւ Կիւոմ Աբրահամեան եւ բոլորը նուագեցին «Մեր Հայրենիքը», ու վերջը զանազան հայկական երգերն ու նուագը խոր տպաւորութիւն ստեղծեց բոլորին մօտ:

Պր. Մինաս Տէր – Սարգիսեան արտասանեց Յովհ. Շիրազէն «Կտակը», «Մասիս Սարը», «Հայաստանի Աղջիկները»:

Պ. Բիւզանդ Ֆընտըքեան կիթառով նուագեց եւ երգեց հայրենական երգեր, եւ բանաստեղծ՝ Մաաթէոս Զարիֆեանէ:

Օր. Իրմա Պաամաճեան ֆրանսերէնով կարդաց երկար բանաստեղծութիւնը 19–րդ դարու Խորէն տը Լուսինեանի Մեծ Մէնթօ Արմենիան եւ հայերէնով «Կուռնիկ»ը:

Պր. Արլէն Շահնուր Պոլսոյ կեանքէն, արտասանեց սրամիտ ասացուածքներ, ուրախութիւն բերելով ներկաներուն:

Մամալատուիքենէն առաջ Տիկին Անտրէ Աֆէժէ բոլորս յուզեց «Աւէ Մարիա»յով ու վերջը իր «Տէր Ողորմիա»յով:

Ուրիշներ ալ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին:

Հանդէսը գրեթէ իր վերջաւորութեան էր՝ չատ ուշ ժամանակ: Քաջալերական էր նիւթականը եւ մանաւանդ ալ աւելի հոգեկան անունդը որ կրցանք փոխանցել բոլոր ներկաներու անխտիր:

Տ. ՏԱՏՐԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ

ՄԱՐՍԷՑԼ. – («Յառաջ»). –

«Խտուար Տէրիքլեան» Երիտասարդաց Միութիւնը որուն կեդրոնատեղին եւ ժամադրավայրն է Հայ Մշակոյթի Տունը երկուքուկէս տարիէ ի վեր գնահատելի յարատեւութեամբ կը ծառայէ մշակութային, գեղարուեստական գործունէութիւն, կրթական աշխատանք նիւթապէս օժանդակելով աշակերտներ հայկական դպրոց յաճախելու, եւ օգնութեան գործողութիւններ դէպի Հայաստան ու յատկապէս Գիւմրիի մանկատան որ կ'ընդունի փիլիքական եւ մտային տկարութիւններ, խանդարումներ ունեցող երախաներ:

Երկրորդ անգամը ըլլալով Միութիւնը հրապարակ եկաւ թատերական ներկայացումով մը՝ «Եօթանասունից Փեսացուն» կամ՝ «Իգնա աղայի ամուսնութիւնը», Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Փետր. 8–ին, լայնօրէն լեցնելով «Վասպուրական» սրբահը, չուրջ 300 հոգիով:

Թատրոնը դիր, դրականութիւն, խօսք եւ արուեստ է: Մշակոյթի հարազատ արտայայտութիւն է: Թէպէտ ներկայացուած թատերախաղը հայ դրականութեան բացառիկ էջ մը ըլլալէ հեռու է, սակայն արժանիքն ունի ապրեցնելու հայ խօսքը, մանաւանդ երիտասարդներու կողմէ, ինչ որ առաւել գոհացնիդիչ է:

Ջաւեշա մը, խեղկատակութիւններով, խաբէութիւններով, ծաղրածութիւններով, պարզամիտ անձերով որոնք 45 վայրկեան զուարճացուցին ունկնդիրները:

Եօթանասունից Իգնատ ազան ամուսնանալ կ'ուզէ 20 տարեկան Անժէլին հետ: Կը հրամայէ Գրաբոսին, իր ծառան, հարսանիքի պատրաստութիւնները տեսնել: Իգնատ աղայի աղջիկը՝ Մարի, սիրահարած Ժորժին, պահ մը կ'ուրախանայ թէ վերջապէս հայրը զինքը պիտի ամուսնացնէ: Բայց եղելութիւնը հասկնալով Գրաբոսէն, Ժորժին հետ կը մտածեն խաղալ բերել Իգնատ ազան: Կը համոզեն, փոխան դրամի, Գրաբոսը աղջիկ ձեւանալու եւ Անժէլին տեղը բռնելու: Գրաբոս կը համաձայնի: Կը հագուի աղջկայ հագուստներ եւ երեսը կը ծածկէ մինչեւ ամուսնութիւն: Պատուելին կը կատարէ ամուսնութիւնը: Իգնատ ազա վերջապէս կը տեսնէ իր «կնոջ» երեսը և ապշահար կ'ելլայ Թիկնաթոռին: Կը հասկնայ իր յիմարութիւնը ու կը հաւանի Մարիի և Ժորժի ամուսնութեան: Ապա, կը յաջորդէ հարսանիքի տեսարանը, խրախճանքը երգերով, պարերով եւ հիւրասիրութեամբ:

Բոլոր դերակատարներն ալ, երիտասարդներ, հաւասարապէս սահուն հայերէնով, յաջող առոգանութեամբ եղան իրենց դերերուն մէջ՝ Անդրանիկ Նաշեան (Իգնատ Ազա), Ժերոմ Իզնաւռ (Գրաբոս), Մաթա Պաամաճեան (Մարի), Սեւակ Աթաչեան (Ժորժ) եւ Վարուժան Պատուհասեան (Պատուելին):

Հարսանիքի տեսարանին մէջ Խտուար Տէրիքլեան խումբի այլ անդամներ եւ մանուկներու խումբը բերին իրենց մասնակցութիւնը պարերով: Երգի բաժինը կատարեց Համլէթ Գէորգեան՝ Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցի ուսանող եւ ակներեւ ծանօթ երգիչ՝ Պատալեանի: Համլէթ Գէորգեան ծանօթ, համակրելի եւ գնահատուած դէմք մըն է Մարսէյլի հայութեան որ քանի մը տարի առաջ «Բարեկամութիւն» երգի եւ պարի համոյթին հետ ելոյթներ ունեցաւ զանազան բեմերու վրայ: Երէկուան խոսումնասիրից պատանին ընդգրկած է երգի ասպարէզը: Համլէթ Գէորգեան ընդունուեցաւ ջերմութեամբ եւ կրցաւ ոգեւորել բազմութիւնը մեկնաբանած հարազատ երգերով: Ան, յատուկ համերգ մը պիտի տայ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Փետրուար 27–ին:

Թատերական երեկոյթի բացման խօսքը արտասանեց, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Սօսէ Յովսէփեան որ ապա վարեց խօսնակի դերը:

Խտուար Տէրիքլեան Միութեան եւ անոր մշակութային, գեղարուեստական եւ այլ գործունէութիւններու մղիչ ուժը եւ ոգին Սեդա Սիմոնեանն է որ ձեռնհասութեամբ, ամբողջական նուիրումով, խոր ապրումներով կը ղեկավարէ, կը խրախուսէ երիտասարդները մասնակցելու հաւաքական կեանքին: Դերակատարներուն, բոլոր անդամներուն արժանիքը մեծ է ոչ միայն ամիսներէ ի վեր իրենց կատարած աշխատանքին համար այլ մանաւանդ այն դիտակցութեան որ լեզուն հայկական պէտք է ապրի եւ ըլլայ միշտ ուրական:

Երեկոյթը վերջ գտաւ Սեդա Սիմոնեանի չնորհակալութեան խօսքերով եւ կոչով ուղղուած երիտասարդներուն՝ պալ եւ խտացնել չարքերը Խտուար Տէրիքլեան Միութեան:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Այս նպատակին յաջողութեան համար ամբողջ ամիսներ տենդային թղթակցութիւն մը մշակած է աշխարհի չորս կողմերուն՝ եւ մանաւանդ Ժընեւի Արեւմտեան բիւրոյին հետ ապարդիւն կերպով: Ի վերջոյ Ժընեւէն ստացած բաւական կծու նամակ մը իրեն հասկցուց թէ հարկ էր ի սպառ հրաժարիլ աթոռակալութենէն:

Արշակ Զօպանեանի երկրորդ գաղափարն էր Փարիզի մէջ հիմնել հայկական քարձրադոյն վարժարան մը, Հայ հարուստներու օժանդակութեամբ, որուն բնական հետեւութիւնը պիտի ըլլար վարժարանի անօրէնութեան պաշտօնին իրեն յանձնուիլը:

Այս գաղափարը մէջտեղ նետեց Անահիտի մէջոցաւ, մէկ ալ աշխատելով բերանացի կամ գրաւոր կերպով հարուստները համոզելու:

Այս առթիւ «Ազատ Խօսք»ի մէջ Փանթէկի մը գրեցի, որուն մէջ կը պատմէի թէ Մանչէսթրցի ծանօթ հայ վաճառականներէն պարոն Թօքաթլեան, որուն ազահութիւնը ամէն մարդ գիտէր, իրը թէ քանի հազար ոսկի նուիրած էր Եւրոպայի մէջ հայ բարձրադոյն վարժարան մը կառուցանելու համար եւ քանի հազար ոսկի ալ տուած էր իբրեւ եկամուտ այդ հաստատութեան: Ցետոյ մանրամասնութեանց մէջ մտնելով ըսած էի թէ այդ քանի հազար ոսկի եկամուտը պիտի յատկացուի փղոսկրի հանքերու արժեթուղթեր գնելու:

Այս անհեթեթութիւնը աւելի ծաղրական զարձնելու համար աւելցուցած էի որ Հնդկաստանի մէջ ժամանակաւ փիղերը կը պաշտէին եւ անոնց մարմինները մասնաւոր դերեզմաններու մէջ կը թաղէին եւ թէ այժմ այդ դերեզմանները, որոնց տեղը մի առ մի յիշած էի, անգլիական ընկերութիւն մը առած է փիղերու ոսկորները չհատպրծելու համար: Այս էր ահա փղոսկրի հանքերը, որոնց արժեթուղթերը իբր թէ հարիւրին 6 չահ կը բերէին:

Ի վերջոյ կ'աւելցնէի թէ Թօքաթլեան պայման դրած է որ բարձրադոյն վարժարանը Գերմանիոյ մէջ չինուի եւ անոր տըրէնը Գերմանացի մը ըլլայ:

Զօպանեան այդ ֆանթէզին կարդալով, զոր իրրեւ լուրջ կարելի չէր առնել քիչ շատ խոհական մէկու մը համար, կատարելապէս կլլած էր փղոսկրի հանքերը եւ յաջորդ Անահիտի մէջ բուռն յօդուածով մը կը դատապարտէր երեւակայական բարերարը, որ իր վարժարանը փոխանակ Փարիզի մէջ կառուցանել տալու՝ Գերմանիոյ մէջ հաստատել կ'ուզէր:

Բայց միայն Զօպանեանը չէր այդ ֆանթէզին կլլողը: Պոլսոյ թերթերն ալ մեծ աւեւիսը տուին, ըսելով որ Մանչէսթրցի բարեկամ մեծահարուստ Մ. էֆէնտի Թօքաթլեան 40·000 ոսկի նուիրած է Եւրոպայի մէջ Հայ բարձրադոյն վարժարան մը հիմնելու համար:

Ի վերջոյ խեղճ մարդը ստիպուեցաւ Պոլսոյ թերթերուն մէջ հերքում մը տալ լուրի մը համար, որ միմիայն Արշակ Զօպանեանի համար հնարուած էր:

Եանէօքոյի ղրկած գաւառական բառերու հաւաքածոյէն եառքը՝ այս երկրորդ խաղն էր որուն զոհ կ'երթային լուրջ հարմարուած անձերը:

Զօպանեանի երրորդ գաղափարն էր Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւն մը կազմել, որուն վարիչը պիտի ըլլար, բնականաբար ինք:

Աւոր համար բաւական արիւն քրտինք թափեց. ծրագիրը չինեց, վարչական խորհուրդ կազմեց, գնաց եկաւ, մարդիկ համոզեց, բայց, ախտ՛ս նախախնամութիւնը այնպէս վճռած էր որ իր յղացած գաղափարը Պօղոս փաչա Նուպար պիտի իրագործէր, տարիներ եառքը, Եգիպտոսի մէջ:

Այդ միջոցներուն էր որ Փարիզի հայ գաղութին մէկ մասին մէջ բուռն պայքար մը սկսաւ Զօպանեանի դէմ:

Այդ պայքարը, անմիջապէս ըսեմ, անիրաւ էր: Զօպանեանի դէմ այնպիսի անհեթեթ ամբաստանութիւններ մէջտեղ դրին՝ որոնք որեւէ իրական հիմ չունէին: Նիւթը այնքա՛ն փափուկ է որ չեմ ուզեր այստեղ յիշել, սակայն ըսեմ միայն որ այդ միջոցին Զօպանեանի հակառակորդ ըլլալով հանդերձ՝ պարտք զգացի զինքը պաշտպանել այդ ձրի զրպարտութիւններուն դէմ: Բայց հոսանքը այնքան բուռն էր որ Պատուհասեան կազմուեցաւ իրեն դէմ բանաձեւուած ամբաստանութիւնները քննելու եւ անոնց մասին վճիռ մը տալու համար:

Այդ պատուհաս Ատեանը՝ որուն անդամներէն մէկ քանին Զօպանեանի կատաղի հակառակորդներն էին, հակառակ վկանեռու բացայայտ յայտարարութիւններուն, որոնք իր անմեղութիւնը կ'ապացուցանէին եղած ամբաստանութեանց մասին, երկդիմի վճիռ մը տուաւ,

(Շար. 88)

Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Թաղւորեան,
Տէր եւ Տիկին Ակսել Փէսթքէ եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ալպրիք Կէոնիկու եւ զաւակները,
Սէմէրճեան, Տամլամաեան եւ Օթոմ ընտանիքները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ – մօր, նանիին, քեռիկինին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՄԻՀՐԱՆ ՊԱԼԹԻԱՐԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Մանուշակ Տէր – Աբրահամեան)

մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 12–ին, 105 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Փետրուար 14–ին, ժամը 15–ին Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ – Փարիզիէնի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

3, rue du Marché,
95880 Enghien-les-Bains.

TEBROTZASSÈRE

L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)
présentent

— La *CHORALE DE L'ECOLE*
(sous la direction de Haïg Sarkissian)

— et l'*ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN* A R A X E et S A S S O U N de Marseille.

le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises

au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)

(*) *Association culturelle du Raincy*

SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
A PARTIR DE
3700F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 85 48 - FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN - PARIS 96

ԿԱՐՏԱՆ – ՊԻՎԼԻՈ· –

Տիկին Վիքթորիա Յովսէփեան,
Տէր եւ Տիկին Ժակ Մելքոնեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Յովսէփեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ռընէ Յովսէփեան եւ զաւակը
եւ Յովսէփեան, Նազդաչեան, Պօյաճեան, Գուլումեան ընտանիքները եւ ընտանեկան համայն պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, կնքահօր, քեռիին եւ ազգականին՝

ԳԷՈՐԳ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 12–ին, 84 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Փետրուար 14, ժամը 14·15–ին Պիվէոի եկեղեցին։

Մարմինը կ'ամփոփուի Կարտանի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ։

«Յառաջ». – Մեր ցաւակցութիւնները Յովսէփեաց ընտանիքներուն։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround*, groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.

Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.

***

LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «Satenig» de Vaulx-en-Velin
organise

un REPAS FAMILIAL

Soirée «MANTE»
Samedi 22 Février à partir de 20 heures
dans la Salle des Fêtes
de la Mairie Annexe
88, avenue Roger Salengro,
69120 Vaulx-en-Velin (La Côte)
Cette soirée sera animée
par le Disc Jockey *Raffi*
Prix du repas : 100 F.
Réservation après 20 h. aux :
04 78 77 63 93
04 78 82 06 86
04 78 80 27 43
— *Parking surveillé* —

***

REPAS

Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.

Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :
04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.
— *Prix du repas* 70 *F.* —

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համազգային Փարիզ
ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Կիրակի, Մարտ 30

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ճլորին եւ Ժապ Տէյիրմէնճեան 500 *Ֆր.* կը նուիրեն «Ցառաջ»ին *ի յիշատակ Տիկին* էլիզ Գաւուբճեաց – Այվազեանի եւ Եղիշէ Այվազեանի։

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ ընթացքին, Զորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի· –

Զորեքշաբթի, Փետրուար 19
Ժ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Փետրուար 26
Ժէ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԻԻՌՈՆ ՎՐԴ. ԳՐՎԼԳԵԱՆ

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահքի ամբողջ ընթացքին Զորեքշաբթի երեկոները ժամը 5–ին, ՀՍԿՈՒՄ՝ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին,

Զորեքշաբթի, Փետրուար 19
Զորեքշաբթի, Փետրուար 26
Զորեքշաբթի, Մարտ 5–ին ՄԻՋԻՆՔ
Զորեքշաբթի, Մարտ 12
Զորեքշաբթի, Մարտ 19

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն ժամը 8·45–ին։
Արեւագալ ժամը 9·45–ին։
Պատարագ ժամը 10·30–ին։
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին։

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՓՐԱՆՍԱ

Ուրբաթ, Փետր· 14, ժամը 17·30–ին
Սկզն – Թ'Անթուան
Ս. Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆՑ. ԳԱԼԷՆՏԻՐԵԱՆ
Զորեքշաբթի, Փետր· 19, ժամը 17·30–ին
Սկզն – Ժերոմ
Ս· Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Բարեկենդանի առթիւ սիրով կը հրաւիրէ հայ երախաներն ու ծնողքները
17, rue Bleue, Paris 9e
Փետրուար 15, Շաբաթ օր, ժամը 14–էն 18: Ծպտուած երախաներուն առաջին երկրորդ եւ երրորդ ամէնէն լաւ ծըպտուածներուն դեղեցիկ նուէրներ պիտի տրուին: Զուարճալի օր մը անկակնկալներով:
Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պանեէօլի
Սիամանթօ Դպրոցին
ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Շաբաթ, Մարտ 8,
ժամը 20–էն մինչեւ առաւօտ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ուրբաթ, Փետրուար 14
Տեառնընդառաջ
Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի
Առտուընոյ Մերոյ Ի Տաճարն
Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին, Պատարագ կը մատուցուի։

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի հետեւեալ կիրակիներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

Կիրակի, Փետրուար 16
Աբրահամ, Կիրակիին
Կիրակի, Մարտ 2
Տնտեսի Կիրակիին
Կիրակի, Մարտ 9
Դատաւորի Կիրակիին
Կիրակի, Մարտ 16
Գալստեան Կիրակիին
Կիրակի, Մարտ 23
Անառակի Կիրակիին

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Ուրբաթ, Փետրուար 14
Տեառնընդառաջ
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վրայ՝ Ս. Ծնունդի Տաղաւարի Ժամերգութեան ընթացքին։

Կը պատարագէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՒՈՒԼԵԱՆ
Հայր· Պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

URGENT!

Etudiant arménien en doctorat, cherche toute sorte de travail, quelles que soient les conditions.
Tél. : 01. 44. 16. 11. 33 Armen

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒՅԹԱՅԻՆ ԾԱՆՕՆԱԽՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Հայ Առաքելական Եկեղեցին
Խաւերդոյ դարուն

Դասախօս՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ – ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 24, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէմիրեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սբ. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ օծման 65–ամեակի առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները, որոնց համար վարչութիւնս կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնները։

Պ. Ժաք Մարկոսեան 400 Ֆր., Պ. Ենովք Գրիգորեան, Ամն՝, Պ. Յակոբ Թաշճեան, Պ. Նուրհան Թորոսեան 300–ական Ֆր., Պ. Եդուարդ Կիւմիւշեան 250 Ֆր., Պ. Ռոպէր Սիմոնեան, Շնորհք Գալուստեան Միութիւն, Պ. Փասքալ Ջալլաքեան, Տիկին Լորա Պաղտասարեան, Պ. Ազատ Սեփանեան, Պ. Թելեմաք Զոհրապեան, Պ. Կիրակոս Հէյլվաճեան 200–ական Ֆր., Տիկին Մազմանեան, Տիկին Սաթենիկ Ցաւրութիւնեան, Տիկին Սիրանոյշ Սամուէլեան, Պ. Մուրատ Մերեմէթճի, Պ. Վռամ Սիմէոնեան, Ամն՝ 100–ական Ֆր., Տիկին Աննա Մարկոսեան 50 Ֆր.։

Պ. Ասատուր Հոլոփէկեան 500 տոլար, Պ. Ակիւլոն Գասպարեան 300 տոլար։

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15-16
SAMEDI - DIMANCHE
15-16 FÉVRIER
1997
LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա ։ Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ ։ 560 Ֆ.
Արտասահման ։ Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթաթերթի առաքում) – Հատը ։ 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·051 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.051

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԱՄՆ ՄՏԱՀՈԳ ՅՈՅՆԵՒԹՈՒՐՔ ԼԱՐՈՒԱԾ ՎԻՃԱԿԷՆ

Կիպրոսի Օգոստոս – Սեպտեմբերի պատահարներէն ի վեր որոնց ընթացքին երկու յոյն երիտասարդներ եւ թուրք վնասուած մը սպաննուեցան հակառակ կողմին ցուցարարներուն կողմէ, կղզին խաղաղութիւն գտած չէ։ Տարուան սկիզբին երկու համայնքներուն լարումը նոր տարուան տօնակատարութիւնը ստացաւ երբ Կիպրոսի կառավարութիւնը յայտնեց թէ որոշած է ռուսական 20 հրթիռ գնել։ Թուրքիոյ վարչապետը անմիջապէս հակազդեց, ըսելով որ «անհանդուրժելի զրգռութիւն» մըն էր եղածը։ Այս կացութեան վրայ երբ գումարեցաւ Միացեալ – Նահանգներու Արտաքին Նախարարին մէկ տեղեկագիրն ալ ուր յոյնեւթուրք պատերազմ մը լրջօրէն հաւանական կը նկատուէր, միջազգային լրատուիւններու ուշադրութիւնը կեդրոնացաւ կառավարձոր այս կղզիին վրայ։

1974–ի թրքական ներխուժումին որպէս հետեւանք, կղզին երկու անջատ մասի բաժնուած է այսօր. 725 հազար բնակիչներուն 80%–ը կը կազմեն կիպրացի Յոյները որոնք տարածքին 62·5%–ին տէր են, 18·4%–ն ալ Թուրքերը որոնք ունին 37·5%–ը։ Այս վերջիններուն կողմէ կըզգրիին հիւսիսային մասին վրայ 1983–ին հռչակուած Թրքական հանրապետութիւնը մինչեւ այսօր ճանչցուած է միայն Անգարայի կողմէ։

Եւրոպայի Միութեան անդամակցելու կիպրոսի կառավարութեան դիմումը քննարկումի նիւթ պիտի ըլլայ 1998–ին. ատիկա եւ Ճունաստանի զօրակցութիւնը պատճառ է որ կիպրացի Յոյները իրենք զիրենք հզօր դիրքի վրայ նկատեն ու պահանջեն որ կնճիռը անյապաղ լուծուի։ Ատիկա ալ տագնապը չեչտելու յարմարագոյն առիթ մը կ'ըլլայ։

Ծրագրուած է գարնան հանդիպում մը կիպրոսի երկու համայնքներուն նախագահներուն միջեւ, սակայն ներկայի քաղաքական սառուցեալ մթնոլորտին մէջ մեծ բան չի յուսացուիր անկէ։ Երրորդ կիսը անցած ամառուան պատահարներն են որոնց հետեւանքով երկու կողմերն ալ զոհեր ունեցան։ Այս չարքին ծանրագոյն պարագան կը կազմէ հրթիռներու յունական ապպրանքը։ Թուրքիա յայտարարեց որ պիտի չհանդուրժէ իր ուժերը յարձակման պիտի անցնին եթէ Կիպրոսի Յոյները չդադրեցնեն տեղադրել իրենց տարածքին վրայ. պատճառաբանութիւնը այն է որ այդ հրթիռներու տարողութիւնը բաւ է հարուածելու Թրքական օդային տարածքին մէջ գտնուող օդանաւեր։

ՕԹԱՆ–ի ղեկանագէտ մը որ Թուրքիոյ հետ որոշ փորձառութեան տէր է, կ'ըսէ թէ պէտք չէ անվտանգութեամբ վերաբերիլ Թուրքիոյ սպառնալիքներուն. արդարեւ, Ճունուարի վերջին օրերուն Թրքական երեք մարտանաւեր զօրակցութեան ցուցադրական այց մը տուին «Հիւսիսային Կիպրոսի Թրքական Հանրապետութեան»։

Իր կողմէն Աթէնք ալ մեծ գումարներու փոխարէն զինեալ իր ուժերը արդիականացնելու տասնամեայ ծրագրի մը դրաժամանակութեան ձեռնարկած է։ Ան եւս կը սերտացնէ զինուորական կապերը կղզիբնակ իր ազգակիցներուն հետ, պաշտպանութեան հասարակաց գօտի մը ձեւացընելով։

Այս բոլորը վտանգաւոր հեռանկարներ տեսնելու կը մղեն արտաքին դէտեր ու քաղաքական վերլուծողներ։ Շատ չատեր եւրոպական յաջորդ պատերազմին ամէնէն զօրաւոր հաւանականութիւնը կը նկատեն յոյնեւթուրք բախումը։ ՄԱԿ–ի միջնադիր ուժերը ամէն օր կը տեղեկացընեն թէ երկու համայնքներու տարածքները բաժնող դիծին վրայ յաճախակի դէպքեր կը պատահին։ 1991–ին ՄԱԿ–ի Ապահովութեան Խորհուրդը կը թելադրէր որ Կիպրոս վերածուի երկդաշնակութեան եւ երկգօտի դաշնակցութեան մը։ Բայց ատիկա ընդունելի չի կրնար ըլլալ թրքական կողմին համար որ պէտք է հրաժարի իր պետութենէն, եւ քաչէ 30 տարիներ զօրքը։ Եւ ըսել որ անոնք պատրաստած են երկար ժամանակ մնալու կղզիին վրայ, 1974–էն ի վեր Անատոլուէն բազմութիւններ հոն բերած են։ Եւ պէտք է ըսել որ թուրք ղեկավարները ո՛ր կողմին ալ պատկանին, դիտեն միակ ճանապարհը կազմել երբ հարցը Կիպրոսի վերաբերի, քանի որ գայն կ'որակեն «Ազգային»։

Այս բաները մտածել կուտան որ հարցին լուծումը Անգարայի ձեռքը կը գըտնելու է։ Թէեւ դիւրին չէ ըսել թէ լուծումը մօտալուտ է. մնաց որ Միացեալ – Նահանգներու եւ Եւրոպայի Միութեան Անդրան համոզելու ջանքերն ալ անցեալ տարուան ընթացքին բաւական տկարացած են։ Թուրքիա զայրացած է յատկապէս այն պատճառով որ ինք 1995–ի աւարտին ապրին ազատականացումի քայլեր առած է Եւրոպայի անդամ կարենալ ըլլալու համար։ Մինչդեռ Ճունաստան կը չարունակէ արդելակել Թուրքիոյ տուեալիք օժանդակութիւնը։ Անգարա ձանձրացած ալ է մարզկային իրաւունքներու մարդին մէջ իր թերութիւնները մատնանշող Եւրոպայէ մը։

Անգարայի եւ Աթէնքի միջեւ հետաւորութեան նորագոյն ապրակը կը նկատուի այն պարագան որ Թուրքիա անցեալ Ճուլիսէն ի վեր խլամական զաղափարականի տէր վարչապետ մը ունի. բան մը որ չէր պատահած կայսրութեան անկումէն ի վեր։

Այս բոլորին մէջ ամէնէն լուռ կողմն է Մոսկուան որ անչուշտ մտահոգութիւնը պատճառ չունի ՕԹԱՆ–ի երկու դինակիցներուն բախումի հեռանկարին առջեւ։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԷՕՄԷՐ ՊԷՔԱՐ ԱՍԱԼԱ-Ի ՄԱՍԻՆ

«Մարմարա» Փետրուար 12–ին հետեւեալ արձագանգը կուտայ.–

*
**

«Պայրամ»ի օրերուն մամուլը արձագանգ հանդիսացաւ Ապտուլլահ Ջաթլըի ամենամօտիկ ընկերներէն՝ Էօմէր Պէքար անուն անձի մը յայտարարութիւններուն, ըստ որոնց Ապտուլլահ Ջաթլը 1984–ին Ֆրանսայի մէջ անյաջող մահափորձ մը սարքած էր ԱՍԱԼԱ–ի ղեկավարներէն Սրա Թորանեանի դէմ։ Էօմէր Պէքար ըսած է որ Ֆրանսայի ոստիկանութիւնը երեւան հանած է այս խափանարարութիւնը եւ արդելք եղած է ինքնաշարժին մէջ զրուած ռումբին պայթումին։ Այս դէպքէն վերջ Ֆրանսայի ոստիկանութիւնը թմրեցուցիչի չինծու բանուիթեամբ մը ձերբակալած է Ապտուլլահ Ջաթլըն։

Էօմէր Պէքար հետեւեալը պատմած է.

«Ջաթլը հաւատաւոր մարդ մըն էր։ Բացարձակապէս որեւէ կապ չունէր թմրեցուցիչի հետ»։

Ըստ Պէքարի, Ջաթլը 1984–ին ձերբակալուեցաւ սրճարանի մը մէջ, որ կը զբաղուէր Սրա Թորանեանի յաճախած ծաղարանին ճիշդ դիմացը։ Ծաղարանը կը գտնուէր Նասիոն հրապարակին վրայ։ Ջաթլըն էր որ ռումբը տեղաւորած էր Սրա Թորանեանի այնտեղ տեղադրուած կառքին մէջ։ Բայց ոստիկանութիւնը անվնաս դարձուց ռումբը։ 15 օր վերջ ալ Ջաթլը ձերբակալուեցաւ, որովհետեւ Վիքթոր Հիւկօ պողոտայ 44 – 50 թիւ բնակարանի իր նամակատուփին մէջ թմրեցուցիչը հոն դրուած ըլլալու էր ոստիկանութեան կողմէ։

Ջաթլըի մէկ դասընկերն ալ ըսած է որ Օրալ Չէլիք եւ Ապտուլլահ Ջաթլը մերժած են Ֆրանսական տեղեկատուութեանց ապատարկութեան հետ գործակցելու առաջարկները։ Ըստ նոյն անձին, Չէլիք եւ Ջաթլը այն անձերն են որոնք վերջացուցին Թուրք ներկայացուցիչներու դէմ մահափորձը սարքող ԱՍԱԼԱ–ին գործը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐի բեմադրիչներէն եաք, 161 դերասիկը, իրենց կարգին անհնազանդութեան կոչ կ'ընեն Տըպրէ օրէնքին դէմ։ Ասոնք ալ կ'ուզեն քննութեան տակ առնուիլ, այսինքն մեղադրուիլ որովհետեւ ապօրինի վիճակի մէջ գտնուող օտարականներու ապաստան տուած են։ Ցիշենք որ այս ամբողջ ազմուկը բարձրացաւ այն օրէն –Փետր. 4– երբ Ֆրանսուհի մը յանցաւոր նկատուեցաւ որովհետեւ ապաստան տուած էր Զայիրցիի մը։ Ինչ կը վերաբերի Տըպրէ օրէնքին, ան Բ. ընթերցումի մը պիտի ենթարկուի Փետրուար 24–ին եւ 25–ին, Ծերակոյտին «վերադարձին»։ Մտաւորականներու այս չարժումը ծաւալ կ'առնէ օրէ օր։ Փետրուար 13–ին ալ չուրջ 2000 հոգի ցոյց մը ըրած են Թուլոնի դատարանին առջեւ, զօրավիգ ըլլալով Շաթօվալոնի թատրոնի տնօրէնին, որպէս հետեւանք անոր պաշտօնազրկման։ Այս վերջինը պաշտօնանկ եղած էր Թուլոնի քաղաքապետին դիմումին վրայ (Ազգ. Ճակատ) որ դատարան դիմած է նաեւ լուծելու համար Շաթօվալոնի «պարի եւ պատկերի ազգ. թատրոն»ը եւ հարցը պիտի քննուէր նոյն օրը։ 200 արուեստագէտներ ալ Փարիզէն գացած էին, ոմանք միայն կառ ու Լիոնի քարտիէն յայտնած էին իրենց զօրակցութիւնը։ Դատարանը որոշած է յետաձգել վճիռը (Մարտ 27–ին)։ Մշակոյթի նախարարը կ'ուզէ որ ի՛նչ չխանդուին Շաթօվալոնի պարագան եւ Տըպրէ օրինագիծը։ Լուռ ցոյց մըն ալ նախատեսուած է Փարիզ, Փետրուար 22–ին։ Շաթօվալոնի թատրոնին տնօրէնին պաշտօնազրկումն ալ զանազան պատճառներ ունի։ Ըստ քաղաքապետին կայ նիւթական բացը, նաեւ 1997–ին համար նախատեսուած յայտարարը զոր չատ «ձախ» կը նկատէ եւ կ'ըսէ թէ բոլոր հարցերուն դուն պատասխանատուն նախկին տնօրէնն է եւ անոր մեկնումէն եաք, Շաթօվալոն կրնայ նոր հիմերու վրայ աշխատիլ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Շ. Միյոն երեսաղէմ գացած է ուր պիտի ջանայ օգնել Իսրայէլի որ լիբանանեան անելքէն դուրս ելլէ։ Ան յայտարարած է «պատրաստ ենք մեր բոլոր պատասխանատուութիւնները ստանձնելու ամբողջական համաձայնութեան մը գծերին մէջ որ ընդգրկէ Լիբանանը, Սուրիան եւ Իսրայէլը»։

ՁԻՆԱՏԱՆ աւելի քան 100 հոգի զրկահարած է հրապարակային մեծ դատավարութիւններէն եաք, ուր կը դատուին բախումի հեռանկարին առջեւ։

ՍՈԼԱՆԱ - Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ատլանտեան Ուխտի (ՕԹԱՆ) ընդհանրատուղարը, ինչպէս գրած էինք, կոմկասեան իր ընկերային ընթացքին եռեւան գտնուած էր Փետրուար 12–ին։ Այս առընչութեամբ «Իմանիթէ» կը գրէ (Փետրուար 14) թէ պաշտպանութեան նախարար Վազգէն Սարգսեանի հետ իր տեսակցութեան ընթացքին, այս վերջինը ըսած է որ իր երկիրը կ'ուզէ զարկ տալ ՕԹԱՆ–ի հետ իր գործակցութեան։ «Հայաստան, այս տարի, պիտի մասնակցի ռազմափորձերու եւ ծանօթանայ ՕԹԱՆ–ի աշխատանքին» աւելցուցած է նախարարը։

ուէին մահմետական Ճինկեանկ զօրաի անկախապաշտ ապստամբները։ Խռովութեանց ընթացքին (Փետր. 5–6) արդէն 70 մեռեալ եւ 140 վիրաւոր կար։ Ուչկուր այս փոքրամասնութիւնը Ղազախստանի սահմանէն 50 քմ. է։ Փեքինի եւ իր այս գաւառին (որ կոչուած է միայն 1884–ին) յարաբերութիւնները միշտ կնճռոտ եղած են։ Ճինկեանկ ռազմադիտական գաւառ մըն է որու տարածութիւնը Չինաստանի մէկ վեցերորդն է եւ իր արտաքին սահմանը եօթը պետութիւններու հետ կը բաժնուի, քարիւղ, բնական կազ եւ հիւլէական փորձերու կեդրոններ ունի։ 16 միլիոն բնակիչ կայ եւ Հաները փոքրամասնութիւն են։ Հարցեր ծագած են Հաներուն (Ճինհաստանի դլխաւոր ցեղը) եւ Ճինկեանկի ցեղային փոքրամասնութիւններուն միջեւ, ի մասնաւորի զազախ եւ ույկուր (ծագումով թուրք մահմետական), որոնք ինքնութեան զարթում մը ունեցած են 90–ական թուականներէն։ Խորհրդային Միութեան քայքայումը, մահմետական 4 անկախ պետութեան երեւումը եւ Իսլամի ցոյցերը լուզ լեցուցած են կրակին վրայ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ նաւթատար նաւու մը պայթումէն 21 հոգի վիրաւորուած է Փետրուար 13–ին։ «Անատոլու» լրատու գործակալութեան հաղորդումին համաձայն, պայթումը տեղի ունեցած է Պոլսոյ մօտ Թուզլայի նաւահանգիստը, Թրքական նաւթի ընկերութեան պատկանող նաւթատարի մը մէջ. հակառակ անմիջապէս ձեռնարկուած մարելու գործողութիւններուն, Փետրուար 14–ին ալ հրդեհը չարունակուած է. չրջապատի չատ մը չէնքերուն ապակիները փշրուած են պայթումին ազդեցութեան տակ։

ԻՍՐԱՅԷԼի վարչապետը Նեթանիահու Ուաչինկթըն գացած է ուր հանդիպում ունեցած է Արտաքին նախարար տիկին Օլպրայթի հետ, նաեւ Պաշտպանութեան նախարար՝ Գոհէնի։ Խօսակցութեան գլխաւոր նիւթն է՝ Սուրիան։

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆի մէջ պատանդ մը ըսպանուած է առեւանգողներուն կողմէ Փետր. 13–ին, մինչ բանակցութիւնները կը չարունակուէին Փետր. 14–ին ալ ապստամբ զեկավար՝ Սաղիրովի եւ իշխանութեանց միջեւ։ Սպանուած պատանդը ՄԱԿ–ի դէտ մըն է որուն ինքնութիւնը չէր յայտնուած Փետր. 14–ին։ Սաղիրով 14 պատանդ կը պահէ որոնց ազատ արձակման փոխարէն Աֆղանիստանի իր 40 մարտիկներուն վերադարձուիլը կը պահանջէ։ Մասամբ զոհացում տացած էր, մարտիկները թռանով բերուած էին Դուշամբէէն 90 քմ. հեռու վայր մը, բայց, Սաղիրով կ'ըսէ թէ իշխանութիւնները չեն յարգեր իրենց խոստումները փոխանակումը կատարելու եւ կը սպառնայ այլ պատանդներ ալ սպանել եթէ ուզածը չըլլայ։ Պատանդներու մէջ են ՄԱԿ–ի եօթը ներկայացուցիչներ, հինգ լրագրող եւ Ապահովութեան տաճիկ նախարարը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ՈՒՐԱԽ ԹՓՈՒՄ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ...

(Ի. Եր. վերջին մաս)

Նախ պետք է ասել, որ Հայաստանի Հանրապետության արտաքին գաղտնիքը ոչ միայն ինքնին հետաքրքրական է, այլև ունի իր ուրույն առանձնահատկությունները, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի ազդեցություն են թողնում նաև մեր ներքին կյանքի վրա։ Ինչպես հայտնի է, Հայաստանի Հանրապետությունը ներկայումս ունի ընդամենը երեք արտաքին գաղտնիք։ Դրանցից առաջինը, որ ամենակարևորն է, ամենամեծն է, ամենաթանկն է, ամենաթանկագինն է, ամենաանհրաժեշտն է, ամենաանհրաժեշտագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնագույնագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնագույնագույնագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույնն է, ամենաանհրաժեշտագույն

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՄԱՖԻԱՆ

Անցեալ աշնան Գահիրէի մէջ դիւանագիտական բաժնի պետին ձերբակալուելէն յետոյ ոստիկանութեան ուշադրութիւնը կեդրոնացած է մարդկային զործարաններու ապօրինի առուծախին վրայ: Դիւանագիտական այդ պետը ամբաստանուած է մահացած անձերու աչքերը հանել եւ պատուաստի սպասողներու ծախելու յանցանքով: Ննդիրը հրապարակային բնոյթ ստացած է երբ մեռնողներու պարագաները անդրադարձած են որ իրենց մերձաւորներուն աչքերը «դողցուած» են: Ասոր վրայ եգիպտական թերթերու մէջ զրութիւններ լոյս տեսած են «հիւանդասենեակային մաֆիա»յի մը մասին որուն հաստատակ կ'ըսուի թէ կը հակակշռէ մարդկային զործարաններու առեւտուրը: Կ'ըսուի նաեւ թէ Առողջապահութեան նախարարութիւնը հարցաքննութեան ձեռնարկած է ապօրինի այդ առեւտուրին ցանցը երեւան բերելու համար, եւ թէ ձերբակալուած բժիշկը այդ ցանցին մէջ պարզ միջնորդ մըն էր միայն:

Բժշկական համալսարանէն վերոհիշեալ մը յայտնած է թէ ապօրինի այդ շուկային վրայ ամէն զործարան իր զինը ունի եւ թէ գնորդները առանց դժուարութեան կրնան գտնել իրենց հարկաւոր զործարանը ապահովելու կարող անձերուն հասցէն: Նոյն անձը յայտնած է նաեւ թէ քանի մը տարի առաջ երիկամ մը 25 հազար ֆրանք կ'արժէր. այսօր բարձրացած է 80 հազարի: Իսկ աչքի մը զինը 32 հազար ֆրանք է:

Անցեալ տարի հրովարտակով մը օրինաւոր հռչակուած է դիակներուն վրայէն զործարաններ հանելու արարքը, այն պայմանով որ ատիկա ծառայէ մարդկային կեանքերու փրկութեան: Հրովարտակը ատոր զուգահեռ խստիւ զատապարտած է զործարաններու առեւտուրը: Հակառակ ատոր, այդ հրամանագիրը այդ առեւտուրը քաջալերող բնոյթ ունեցած է: Գործարան հայթայթողներէ ոմանք հիմնադրին ընտանիքին համաձայնութիւն մը սկսած են առորագրել տալ թէ արարած զումարները նուիրատուութիւն են:

Կ'ըսուի թէ խնդրոյ առարկայ հաստատութիւնը միակը չէ ու կատարուածին մէջ կայ բարոյական երեսակ մըն ալ: Ընդհիմադիր մամուլը բացուած վէճը ապիթ կը նկատէ հանրապետական հիւանդանոցներու բժշկական ծառայութեան որակը քննադատելու համար: Այսուհանդերձ, պէտք չէ կարծել որ Եգիպտոսը ջրնկի միակ երկիրն է ուր այս չարաչահումը կը կատարուի: Շատ մը Իրաք-

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՖՐԱՆՍ-ՂԱՐԱԲԱՂԸ ԳԼԷՐՄՈՆ-ՖԵՐԱՆԻ ՄԷՋ

Գլէրմոն – Ֆերանի Հայկական Մշակութային Միութիւնը հրաւիրած էր Ֆրանսա – Ղարաբաղ Միութեան ներկայացուցիչները, տեղեկանալու համար անոնց զործունէութեան: Փետրուար 8–ին այս նիւթով կազմակերպուած երեկոյթին ներկայ եղան Ժիլ Մարտիրոսեան եւ Միքայէլ Պառաւեան: Հիւրընկալ Միութեան նախագահ Ժագ Շահպազեանի ողջոյնի խօսքէն ետք Ժ. Մարտիրոսեան համառօտ կերպով ներկայացուց 1992–էն ի վեր Ղարաբաղի իրենց զործունէութիւնը. ան դլխաւորաբար սեւեռած էր չինութիւններու մարդին. վերաշինուած էին պատերազմէն քանդուած դիւղեր, վերադարձի առիթ տալով 1991–ին դաղթածներուն: Կազմակերպութեան պիւտճէն տարեկան 80 – 100 հազար ֆրանքի չուրջ էր որ առաւելաբար կը գոյանար հանդանակուած դումարներէ:

Բացատրութիւններու կ'ընկերանային լուսապատկերներ որոնք աւելի չօշափելի դաղափար մը կուտային կատարուած աշխատանքին մասին:

ՀԱՅԿ ԺԱՆ ԵՈՐԿԻ

ՏՏԱՑԱՆՔ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Նախագահ՝
Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ
ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԻ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ

ԿԱՐԼԷՆ ԴԱՒԼԱՔԵԱՆ
Երեւան 1996

ցիներ Յորդանան կ'երթան իրենց երիկամներէն մէկը ծախելու, որպէս միակ միջոց իրենց երկրին դէմ ՄԱԿ–ի կիրարկած չրջափակումին պատճառած թշուառութեան տակաւին:

Առեւտուրին ծաւալման մէջ դեր ունի պատուաստումի զործողութիւններուն դտած յաջողութիւնն ալ: Ու հակառակ ամէն վէճի, ահմանափակումի, Գահիրէի թերթերը լեցուն են զործարան վերնագրողներու ազդերով:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ

«ԷՆԹԷՐՆԷԹ»ի ժխտական երեսները

«Էնթերնէթ»ի ցանցին դրական եւ օգտակար երեսները անժխտելի են այսօր. սակայն անիկա ունի նաեւ ժխտական երեսներ, որոնք մտահոգիչ են բազմաթիւ պատճառներով:

Նկատի առած, որ «Էնթերնէթ»ը որեւէ հակակշիռի ենթակայ չէ, անոր վրայ կ'անցնի ամէն տեսակի տեղեկութիւն, որ դիւրաւ կրնայ ոեւէ մէկուն անփափկանութիւնը դառնալ: Այսպէս, աղանդները, հաստատուած օրէնքներու դէմ ժխտական (նոյնիսկ թշնամական) կեցուածքներ որդեդրած խմբակները, պոռնկադրութեամբ զբաղող անձերը արդէն իսկ խուժած են ցանցէն ներս, մինչ առեւտրական ընկերութիւններ կ'երազեն զայն իրենց հակակշիռին ենթակայ դարձնել:

Միւս կողմէ, մաքսանենգները, ահաբեկիչներ եւ այլ տեսակի ապօրինի զործունէութեամբ զբաղող անհատներ «էնթերնէթ»ի հայթայթած հաղորդակցութեան ամէնէն զործնական միջոցը կը վայելեն:

Այս պատճառով այսօր նոր տեսակի բազմաթիւ հարցեր՝ դատական, բարոյական, քաղաքական, ի յայտ եկած են, եւ ո՛չ ոք կրնայ անտեսել «էնթերնէթ»ի մասնահրաւէրները, մանաւանդ՝ կառավարութիւնները, որոնք արդէն իսկ սկսած են լրջօրէն մտահոգուիլ:

● Ցուլիսին ամերիկացի պաշտօնատարներ կը յայտնէին, թէ անչափահասներու պոռնկութեան միջազգային խմբակի մը 13 անդամները ձերբակալուած են ամերիկեան 9 նահանգներու մէջ: Անոնք ամբաստանուած են «էնթերնէթ»ի վրայ «անային» պոռնկութեան առեւտուրին ձեռնարկելու յանցանքով:

● ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ ծնողներու մտահոգութիւնը լուսարձակի տակ դրուած էր Փետրուարին, երբ Նիւ – Եորքի մէջ երեք պատանիներ ձերբակալուած էին ենթադրաբար իրենց դպրոցը ռմբահարելու դաւ մը սարքած ըլլալու յանցանքով, ռումբով մը, որուն պատրաստութեան ձեւը «էնթերնէթ»ի վրայ սորված են...

● ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ իշխանութիւնները Փետրուարին ճնշումի քայլերու ձեռնարկած էին «էնթերնէթ»ի վրայ պոռնկադրութեան եւ նացի քարոզչութեան դէմ: Օրին Գերմանիոյ Հետազօտութեանց եւ Արհեստադիտութեան նախարարը հաստատած էր, որ Պոն պատրաստ է ջնջել այդ տեսակի կայքերը, սակայն նաեւ անիկա պէտք է ընէ «էնթերնէթ»ը հակակշռի տակ առնելու համար՝ ըսելով, թէ կարելի չէ հանդուրժել կայութեան մը, ուր որեւէ բան «կը քալէ»:

Միւս կողմէ, Օգոստոսին, գերմանական իշխանութիւնները քննութիւն բացած են «էնթերնէթ»ի վրայ հաստատուած 12 անհանդուրժելի նկարներու չուրջ, ուր կ'երեւին կին մը եւ մարդ մը, որոնք դիակի մը դլուխը եւ միւս մասերը կը սղոցեն ... Ոստիկանութեան համաձայն, նկարները համակարդչային ցանցին մէջ մտցուած են Հաուայեաններու մէջ, սակայն յստակ չէ, թէ ո՞վ ցրուած է զանոնք: Նկարներուն ընկերացող յօդուածը կ'ըսէ, թէ նկարները ցոյց կուտան Միացեալ – Նահանգներու մէջ 1980–ական թուականներուն տեղի ունեցած ոճիր մը...

● ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Ապրիլի վերջերուն որոշած էր ուսումնասիրել լաւագոյն միջոցները՝ «էնթերնէթ»ը հակակշիռի տակ առնելու, ինչ կը վերաբերի անչափահասներու եւ անձնական կեանքի պաշտպանութեան ու ոճրային զործունէութեան նման մարզերու:

● ՖՐԱՆՍԱ. առաջարկած է «էնթերնէթ»ը հակողութեան տակ պահող (օրինակ՝ բարոյականի մարզին մէջ) սկզբունքներու ընդհանուր համաձայնութեան մը մշակումը՝ պահանջելով, որ անոր օրէնքները կիրարկուին աշխարհի տարածքին:

● «Էնթերնէթ»ի լուրջ մարտահրաւէր կ'ուղղէ արեւելեան մշակոյթներուն, որոնք արդէն իսկ ողողուած են արեւմտեան լրատուական «զործիքներով» եւ սպառողական նիւթերով:

«Էնթերնէթ»ի ստեղծած խանդավառութիւնը բնականաբար տարածուած է Ծոցի արաբական երկիրներուն մէջ, ուր կան մտավախութիւններ, թէ քապու նիւթերը (սեռային, կրօնական, քաղաքական) պիտի թափանցեն Մէջին – Արեւելքի ամէնէն պահպանողական երկիրներու սահմաններէն ներս:

Միւս կողմէ, սակայն, նկատի առած, որ «էնթերնէթ»ը առեւտրական կենսական տեղեկութիւններ կը հայթայթէ, անիկա նաեւ չատ օգտակար է կառավարութիւններուն եւ անձնական չահարկումներուն: Արաբական բազմաթիւ ընկերութիւններ կ'ուզեն եւ արդէն զործնական քայլերու դիմած են օգտագործելու «էնթերնէթ»ը՝ նկատելով որ ասիկա «զոյատեւման հարց է»:

Ասիական այլ երկիրներ (Փիլիպպիններ, Ինտոնեզիա, Սինկափուր, Զինաստան, եւ այլն) ունին իրենց մտավախութիւնները, եւ կ'ուզեն զրաքննութենէ անցընել «էնթերնէթ»ի վրայ անցած տեղեկութիւնները:

Սակայն մասնագէտներ կը յայտնեն, թէ ինչքան ալ մեծ ըլլան ի զործ զրուած ճիգերը, կառավարութիւնները պիտի չկարենան զաղափարներու եւ զաղտնի կամ արդիլուած տեղեկութիւններու հոսքը կասեցնել համակարդչային ընդհանրական ցանցերուն վրայ:

«ԱԶԴԱԿ»

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 - 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ասիկա սակայն բաւական չհամարեցաւ, հակաչօպանները որոշեցին մի թինկ մը դումարել ընդդէմ իրեն եւ Ռիւ Քաուէի մէջ Ցրան – Մասօններու մեծ սրահը վարձեցին:

Մի թինկը ընդդիմաբանական էր, այսինքն Չօպանեանի կուսակիցներն ալ խօսելու իրաւունք ունէին:

Ժանօթ դերասան Ամէնեան, որ այն առեն դերասանութեան ուսանող էր փոխի մէջ՝ ի նպաստ Չօպանեանի խօսեցաւ, իրեն հետեւեցաւ նաեւ Գրիգոր Գալֆեան: Սրահը ամբողջ սկսաւ նախատել եւ սպառնալ բանախօսներուն՝ մինչեւ իսկ բէվոլվէրներ մէջտեղ ելան եւ մի թինկը ցրուեցաւ ընդհանուր խառնաշփոթութեան մէջ, ափչափոյ բանաձեւ մը քուէարկելով Չօպանեանի դէմ:

Ասիկա պատճառ եղաւ սակայն որ Ջուլը իմնար Չօպանեանի երրորդ դաղափարը, այն է Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը:

Անկէ ետքը նորանոր դաղափարներ յղացաւ կարծեմ որոնց ամէնքն ալ անգործադրելի մնացին:

Գեղեցիկ դաղափարներու ճակատագիրն է ասիկա:

***

1901–ի տիեզերական արուեստահանդէսին առեն բազմաթիւ Հայեր եկած էին Փարիզ բախտ փնտռելու. անոնց մէջ կային նաեւ Հայուհիներ՝ որոնք կը յուսային չատ դրամ չահիլ արեւելեան պարերը խաղալով:

Կը յիշեմ երկու քոյրերը որոնք Եգիպտոսէն եկած էին բաւական դրամագլխով ու մեծամեծ յոյսերով:

Որովհետեւ պիրենք Եգիպտոսէն կը ճանչնայի՝ խորհուրդ տուի որ հրաժարին իրենց յայրատ պարերէն որոնք երբեք նորութիւն մը չէին կրնար ըլլալ Փարիզցիներուն համար:

Իրենց վրայ այնքա՛ն մեծ համարում ունէին, այնքա՛ն չհաւատացած էին Եգիպտոսի մէջ իրենց դտած ընդունելութենէն որ չուզեցին հետեւիլ խորհուրդիս եւ արուեստահանդէսին մէջ ամենասուղ վարձով փոքրիկ սրահ մը վարձեցին ներկայացումներ տալու համար,

Իրենց սրահին ճիշդ քովինկը ուրիշ սրահ մը կար ուր Փարիզէի մը «զեղեցիկ Ֆաթմա» անունին տակ, նոյնպէս արեւելեան պարեր կը ներկայացնէր: Երկու մրցակիցներուն մէջ տարբերութիւնը այնքան մեծ էր ի նպաստ Փարիզուհիին որ զրեթէ պարապ սրահէ մը առջեւ իրենց ներկայացումները կուտային մեր խեղճ Հայուհիները, որոնք իրենց բոլոր զրամագլուխը վրայ տալէ եաքը՝ պարտքի տակ ալ մնացին եւ կծիկը դնելով մեկնեցան Փարիզէն:

Այդ յուսահանդէսը ուրիշ չատ Հայերու ալ յուսախաբութեան պատճառ եղաւ: Մէկը մածուն ծախելով կը յուսար հարստանալ եւ վճռացաւ, ուրիշ մը իր ապագան չինել կը կարծէր «քէֆէյն հէլվասի» ծախելով ու սնանկացաւ եւ այսպէս ուրիշներ:

Մածուն չինողը սակայն՝ որ բաւական ճարպիկ ու ձեռներէց մէկն էր, ի վերջոյ յաջողեցաւ կացութիւնը փրկել:

Պարսից Մուզաֆէրէտտինն չահը Փարիզ այցելած առեն այդ մարդը պատուական մածուն մը կը չինէ ու նուէր կը տանի Իրանի վեհապետին, որ չափազանց գոհ կը մնայ այդ նուէրէն եւ հրամայն կ'ընէ որ վարձատրեն զայն:

Շահին հետեւորդներէն մին կը կանչէ մածուն նուէր տանող Հայը եւ կ'ըսէ.

– Մեր վեհափառ տէրը չատ գոհ մնաց ձեր մածունէն եւ յանձնարարեց որ ձեղի դրամական նուէր մը ընենք, ահաւասիկ 500 ֆրանք:

– Ո՛չ, կը պատասխանէ խորամանկ Հայը, ես դրամ չեմ ուզեր, այլ կը փափաքիմ Նորին Վեհափառութեան ծառայութեան մէջ մտնել:

– Ի՞նչ կրնաս ընել, մասնաւոր արհեստ մը ունի՞ս մածուն չինելէ ուրիչ:

– Ամէն բան կ'ընեմ, կը պատասխանէ մարդը ինքնավստահ դէմքով:

– Լա՛ւ, վաղը եկուր պիս տես:

Հետեւեալ օրը կրկին կը ներկայանայ Շահին հետեւորդին:

– Թռչուն խնամել դիտե՞ս, կը հարցնէ Պարսիկը:

– Մասնագիտութիւնս է, կը պատասխանէ Հայը:

– Ուրեմն չատ աղէկ եղաւ, կը շարունակէ միւսը, մեր վեհափառ տէրը չատ մը հաղուագիւտ թռչուններ ունի որոնք միասին Թեհրան պիտի տանինք. այդ ամէն մէկ թռչունը իրեն յատուկ ուտելիքը ունի ու մասնաւոր խնամքի կը կարօտի. քանի որ քու մասնագիտութիւնդ է, քեզ Վեհափառ Շահին թռչնապետ կ'անուանենք:

Հայը իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վաղինակ Մխիթեան, իր զաւակները ու ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանէ որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Փետրուար 16–ին, Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցին՝

ՀԵՐՄԻՆԷ ՄԻՍԻՔԵԱՆ–Ի

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Օր. Վարդ Երկանեան 1000 ֆրանք կը նուիրէ «Ցառաջ»ին իր սիրելի ծնողաց յիշատակին :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
Յունիս 15–ին
Մոնմորանսիի Հանգստեան Տունը

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS
UGAB — JEUNES
90EME ANNIVERSAIRE
FESTIVITES DE CLOTURE
sous la présidence du
DR EDOUARD ATTAMIAN

EXPOSITION
«GRAPHIQUE» et «SCULPTURE»
de
HAROUTIUN YEGMALIAN

Vernissage le Mercredi 5 Mars à 20 h 30
Exposition du 5 Mars au 24 Mars
de 18h à 22h (sauf samedi et dimanche)
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

COURS D'ARMENIEN
à Saint-Etienne

L'Union Nationale Arménienne (UNA) a mis en place depuis le 8 février, des cours d'arménien pour les enfants (de 5 à 15 ans).

Mme Hoanessian, ancienne institutrice en Syrie, donne des cours tous les samedis de 15h à 17h, dans une salle spécialement aménagée de l'Eglise arménienne, 7, rue Bernard Palissy, 42000 St-Etienne. De plus, si la demande est importante, des cours d'arménien pour adultes pourront être envisagés.

Renseignements : *Carine Kulloian* :
Tél. : 04. 77. 32. 28. 18 après 20h

TEBROTZASSÈRE

L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)
présentent

— La *CHORALE DE L'ECOLE*
(sous la direction de Haïg Sarkissian)

— et l'*ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN* ARAXE et SASSOUN de Marseille.

le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises

au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)

(*) *Association culturelle du Raincy*.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պանեհօյի
Սիամանթօ Դպրոցին
ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Շաբաթ, Մարտ 8,
ժամը 20–էն մինչեւ առաւօտ

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «Satenig» de Vaulx-en-Velin
organise

un
REPAS FAMILIAL

Soirée «MANTE»
Samedi 22 Février à partir de 20 heures
dans la Salle des Fêtes
de la Mairie Annexe
88, avenue Roger Salengro,
69120 Vaulx-en-Velin (La Côte)
Cette soirée sera animée
par le Disc Jockey *Raffi*
Prix du repas : 100 F.
Réservation après 20 h. aux :
04 78 77 63 93
04 78 82 06 86
04 78 80 27 43
— *Parking surveillé* —

***

REPAS

Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.

Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :
04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.

— *Prix du repas* 70 *F.* —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է փոխան ծաղկեպսակի՝ Մարիամ Պօղոսեանի մահուան առթիւ, Զէրչեան ընտանիքէն 500 Ֆր. : Իսկ Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ադաչեանէ 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթօ Գուլումճեանէ 100 ֆրանք Խաչիկ Արթինեանի մահուան առթիւ :

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄ

Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ իր Թաղի եւ Շրջակայից բարեպաշտ ժողովուրդին Թէ՝ Քառասնորդաց Մեծի Պահոց շրջանին, ամէն Ձորեքշաբթի երեկոները ժամը 5–ին Հակումի արարողութիւն պիտի կատարուի հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

Ձորեքշաբթի, Փետր. 19, ժամը 17–ին
Ձորեքշաբթի, Փետր. 26, ժամը 17–ին
Ձորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17–ին
Ձորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17–ին
Ձորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 17–ին

Արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Հայ Առաքելական Եկեղեցին
Խաւերորդ դարուն

Դասախօս՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ – ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 24, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէմիրեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ դասախօսութիւն

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

իր Ալպիական մանուշակ եւ Միրիաւ պատմուածքներու ընդմէջէն

կը դասախօսէ՝
ԷԼԻԶԱ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Ռամիկ Աբրահամեան
եւ
Սիմոն Պապիկեան

կիրակի, փետրուար 23, ժամը 16–ին

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

Սիրով կը հրաւիրուի պրասէր հասարակութիւնը :

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈՋ

Ս. ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Ձորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6–ին, Փարիզի Ս. Ծովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի. –

Ձորեքշաբթի, Փետրուար 19
Ժ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ
Ձորեքշաբթի, Փետրուար 26
Ժէ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԼՎԼԳԵԱՆ

***

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Ձորեքշաբթի երեկոները ժամը 5–ին, ՀՍԿՈՒՄ՝ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւնները կը կատարուին,
Ձորեքշաբթի, Փետրուար 19
Ձորեքշաբթի, Փետրուար 26
Ձորեքշաբթի, Մարտ 5–ին ՄԻՋԻՆՔ
Ձորեքշաբթի, Մարտ 12
Ձորեքշաբթի, Մարտ 19

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ :

Ժամերգութիւն ժամը 8·45–ին :
Արեւագալ ժամը 9·45–ին :
Պատարագ ժամը 10·30–ին :
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ ժամը 11·45–ին :

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՓՐԱՆՍԻՍ

Ուրբաթ, Փետր. 21, ժամը 17·30–ին
Պօմոն
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Քարոզիչ՝
ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ձորեքշաբթի, Փետր. 26, ժամը 17·30–ին
Քամփ – Ֆրէյզ
Ս. Կարապետ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ ԱՒԱԳ ՔՀՆԳ. ՏԻՏԻԵԱՆ

Ուրբաթ, Փետր. 28, ժամը 17·30–ին
Լա Սիոթա
Ս. Փրկիչ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃԱԵԱՆ

Ձորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17·30–ին
Սէն – Թ'Անթուան
Ս. Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՆՇԱՆ ՔՀՆԳ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 7, ժամը 17·30–ին
Պուլվար – Օսման
Ս. Յակոբ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆԳ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Ձորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17·30–ին
Սէնթ – Մարկրիթ
Ս. Աստուածածին Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆԳ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 14, ժամը 16–ին
Նիս
Ս. Աստուածածին Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Ձորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 17·30–ին
Սէն – Լու
Ս. Գէորգ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ ԱՒԱԳ ՔՀՆԳ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 21, ժամը 17·30–ին
Մարսէյլ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃԱԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 10–ին
Մարսէյլ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քառաձայն երգեցողութիւն «Արեւագալի» ժամերգութեան

ASSOCIATION MACHTOTZ

Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne
organise

Cours accéléré d'arménien, 1er niveau
pour non-arménophones

Nouvelle session de l'enseignement par la méthode audiovisuelle
22 FEVRIER — 21 JUIN 1997 : *STAGE DE* 50 *HEURES*
le Samedi matin de 9h30 à 12h30
Eglise Arménienne St. Jean-Baptiste — 15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Ces cours s'adressent aux non-arménophones, enfants à partir de 8 ans et adultes, voulant apprendre rapidement à PARLER, LIRE et ECRIRE l'arménien, dans la limite de 600 mots. L'enseignement est assuré par Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN, auteur du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones*.

Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours (soit 12 F. de l'heure).

Cours accéléré d'arménien, 2ème niveau

par professeurs qualifiés :
a) 24 FEVRIER - 30 JUIN 1997 — le Lundi de 19h à 20h30;
b) 22 FEVRIER - 21 JUIN 1997 — le Samedi de 12h30 à 14h.

Ces cours sont destinés aux élèves ayant déjà des notions d'arménien oral et écrit et voulant améliorer leur connaissance.

Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours.

RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51 (après 18 heures).

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18
MARDI
18 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում.)
1·250 Ֆ. (շաբաթաթերթի առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·052 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.052

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ

ՀԵՏ

ՎԻԹՐՈԼԸ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ԱԿՆՈՑՈՎ

Վիթրոլի ընտրութեան Ազգ. ձակատին արձանագրած յաջողութիւնը որ երկրին մէջ քաղաքական լուրջ վերլուծումներէ, վիճարկումներէ աւելի ցուցադրական արբաքներու եւ ազմուկի տեղի տուաւ, բաւական արձագանգ գտած է ղրացի երկիրներու մամուլին մէջ ալ։

Լոնտոնի «Ֆայնէնշըլ Թայմզ»ը լուրը տալով հակիրճ վերլուծումը կ'ընէ այդ արդիւնքին առաջնորդող պատճառներուն որոնց ղէմաւորը ընկերվարականներու կաշառակերութեան, գեղծումներու հարուստ թղթածրարն է։ Թերթին կարծիքով, այնքան առեն որ Ֆրանսական սընտեսութիւնը չի բաւագաւճիր եւ ձախակողմեան ու աջակողմեան կուսակցութիւնները չեն յաջողիր ընտրողներու վստահութիւնը շահիլ, Ազգային ձակատը 1998–ի ընտրութենէն ետք ալ իշխանութեան անշրջանցելի մասնակիցը պիտի ըլլայ։

Իտալիոյ «Լա Ռեփուպլիքա»ն յարուցած ազմուկէն աւելի նկատի կ'ունենայ Ազգային Ժողովին նախագահ Ֆ. Սէկէնի խօսքերը. ան ջերմաչափի նմանցուցած էր Ազգային ձակատը, ըսելով որ ապարդիւն է փլիւիսուիայել, կամ երկխօսութեան մտնել ջերմաչափի մը հետ։ Պէտք է ճարը գտնել ջերմութիւնը իջեցնելու, դարմանելու համար հիւանդութիւնը։

Ազգային ձակատի վերջին յաղթանակին մէջ թերթը կարեւոր կը նկատէ նման թաղերու ժողովրդական զանգուածները որոնք մեծամեծ վնասներ կրած են յաճախ ձախակողմեան իշխանութիւններու կողմէ ձեռնարկուած ճարտարարուեստական ծաւալուն վերաձեւումներէ։ Այդ բազմութիւնները արտադրական հոլովոյթէն վտարուած ըլլալով, երկար ժամանակի գործազուրկներու բանակ մը կը կազմեն. իսկ երբ աւանդական կուսակցութիւնները զանոնք կը լքեն իրենց ճակատագրին, Լը Փէնի ճակատը փրկութեան լաստ մը կը թուի։

Այս թերթը եւս կը չեշտէ թէ Վիթրոլի արդիւնքներէն ետք ոչ ոք բուն պատճառները փնտռելու տրամադրութիւն յայտնեց։

Կայ մամուլ մըն ալ որ աւելի կը ծանրանայ երեւոյթին ամբողջ Եւրոպայի համար ներկայացուցած վտանգաւոր հեռանկարներուն վրայ։ Այսպէս է, օրինակ, «Պերլինկը Մորկընթոսթ»ը. զուգահեռ մը կ'ընէ Գերմանիոյ ազգայնամոլական արարքներուն հետ – ոճրային հրդեհներ, հրէականերու պղծում, եւայլն–, ըսելու համար որ առանց հետ Վիթրոլի պարագան ցոյց կուտան որ ապրանքին սերմերը միշտ ծլարձակ են Եւրոպայի մէջ, նոյնիսկ Աուշուիցէն ետք։ Եւ թէ Լը Փէնի զգաստութիւնն ու յաջողութիւնը ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ ամբողջ երկրամասին համար վտանգ կը ներկայացնեն։

Նոյն զգուշաւորը կը բաժնեն սպանական թերթեր ալ. Մատրիտի «Էլ Փաիս»ը Մասթրիխթի դլխաւոր հակառակորդը կը տեսնէ այն մտայնութեան ոգիներուն մէջ որոնց համար եկուորները երբեք եւրոպացի պիտի չհակաուին, ու մնան երկրորդ կարգի քաղաքացիներ։

Նոյն մայրաքաղաքի Ա – Պ – Սէ–ն «Ազգային ձակատ»ի պարտութիւնը կարելի կը նկատէ այն օրը միայն երբ ժողովրդավարական կուսակցութիւնները յաջողին սրբագրել իրենց սխալները։ Այլապէս, որոշ է որ Լը Փէնի կուսակցութիւնը պիտի չտկարանայ իրեն դէմ բանաձեւուած ամբաստանութիւններով։

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Ա. ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

Վարչապետ Արմէն Սարգսեան որ Լոնտոն կը գտնուէր կարգ մը հանդիպումներ ունենալու համար զանազան անձնաւորութիւններու հետ (տես՝ «Յառաջ», Փետրուար 14) վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուած է անցեալ շաբթու։

Գործողութիւնը կը վերաբերի ընչափողին եւ վարչապետը ելած է արդէն հիւանդանոցէն եւ ապաքինման շրջան մը պէտք է բոլորի քանի մը շաբաթ, հսկողութեան տակ։

Կը մնայ մաղթել որ այդ ապաքինման շրջանը չատ արագ անցնի որպէսզի վարչապետը կարենայ վերստանձնել իր ծանր պարտականութիւնները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՆՈՒԱԾԻՆՆԵՐԸ

Ստեփանակերտի ծննդատան մէջ 1997ի առաջին ամսուան ընթացքին արձանագրուած է 91 ծնունդ. 56 տղայ եւ 35 աղջիկ։ Անցեալ տարի նոյն ամսուան մէջ այդ թիւը 87 էր, հակառակ համեմատութեամբ. 52 աղջիկ, 35 տղայ։

Պատերազմէն ետք որոշ չափով բարելաւուած է ծննդատունը. կարգ մը բաժիններ նորոգուած են ու չէնքը կեանք ունի։

***

ՄԻԶԱԴԵՊ ԱՇՏԱՐԱԿԻ ՄԷՋ

Փետրուար 9–ին Աչտարակ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած միջադէպին 4 հոգի հրազէնով վիրաւորուած ու հիւանդանոց փոխադրուած են. մէկը ճամբան մահացած է։ Կ'ըսուի որ միջադէպը հետեւանք է մրցակից երկու խմբակներու միջեւ չահադիտական հաչուեյարդարի մը։

***

ԶԱՐԱԳՈՐԾ ՀԱՅԵՐ ԱԼ ԿԱՆ

Կրասնոդարի ներքին գործերու վարչութեան տուեալներով, 1996–ի ընթացքին երկրամասին հայ բնակիչները կատարած են 3790 յանցագործութիւն. նախորդ տարին այդ թիւը եղած էր 3041։ Զարագործութիւններու մաս կը կազմեն սպանութեան 22 դէպքեր, թմրեցուցիչի հետ կապ ունեցող 332 արարքներ, 442 դողութիւն եւլն.։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 14 / 17)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՍՆՈՂ ԿԱԶԻ ՔԱՆԱԿԸ

Փետրուար 13–ի տուեալներով, Հայաստան կազ կը հասնէր 5,2 միլիոն խորա–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԼՊՐԷ (ՋՔՈՒԷԱՐԿՈՒԱԾ) ՕՐԷՆՔԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ

Օրէ օր կը ծաւալի այն ինչ որ մկրտուեցաւ «քաղաքացիական անհնազանդութիւն»։ Բեմադրիչներէ, դերասաններէ, մատուռականներէ, փրոֆէսէօրներէ, թարգմանիչներէ, համալսարանականներէ, հեռատեսողներէ, դիտանականներէ, դերասաններէ եաք, Փետր. 17–ին, կարգը եկած էր գծագրիչներուն որոնցմէ 54–ը կոչ մը ստորագրած էին, գծագրութիւնը ներով ճոխացած Լիպերասիոնի մէջ։ Նախապէս դերասաններու չարքին կոչ մը ստորագրած էին Գաթրին Տընէօվ, Ֆըրանսիս Հիւսթէր, Փիէր Արտիթի, Ֆապրիս Լիւքինի, Ժանն Մօրօ եւլն. եւլն.։

Շաբաթավերջը արդէն բաւական չփոթ պատկեր մը պարզեց Ֆրանսայի մէջ, սկսելով Ուրբաթ (Փետր. 14) իրիկուընէ երբ Պ. Փիլօ սիրոյ (օրուան՝ Սէն–Վալանթէնի ոճն) նուիրուած մշակութային իր յայտագիրը փոխարինեց օրուան հարցին նուիրուած յայտագրով մը որու կը մասնակցէին անհնազանդութեան կոչին նախաձեռնողներ, Շաթօվալոնի թատրոնին պատասխանատուն՝ Ժերար Փաքէ, նաեւ Մշակոյթի նախարարը՝ Տուսթ–Պլազի եւ Ազգ. ձակատի ներկայացուցիչը՝ Պրիւնօ Կոլնիչ։ Հակառակ անոր որ այս վերջնոյն ներկայութիւնը ծանուցուած էր, Տընի Ռոշ ելոյթով մը ձգեց գնաց հաւաքոյթը հաւատարիմ մնալու համար իր յանձնառութեան՝ գործ չունենալ Ազգ. ձակատի հետ։ Այս յայտագրին ընթացքին կի Սորման որ պաշտօն ունի նախարարապետին մօտ, հարկ տեսաւ յայտարարելու որ Ա. Ժիւփէ ալ կը գտնէր որ օրինագիծը «մէկ յօդուած աւելի ունի» (ան որ կը պարտադրէ օտարական մը ընդունող ընտանիքին յայտարարել անոր մեկնումը)։ Այս «յայտնութիւնը» մեհեանին կեր տուաւ յաջորդ օրն իսկ, մինչ կիրակի, Փետր. 16–ին Ժիւփէ հակառակը կը յայտարարէր ճշդելով որ օրէնքը չատ հաւասարակշռուած է։

Ի դէպ, թերեւս, հակիրճ պատմական մը աւելորդ չէ։ 1982–ին է, Մօրուայի կառավարութեան օրով (Սրդարազատութեան նախարար՝ Ռ. Պաձինթէր) որ քուէարկուած է օրէնք մը որ կը պարտադրէ Ֆրանսացիներուն որոնք կ'ուզեն օտարական մը հիւրընկալել, համապատասխան վկայական մը ստորագրել եւ վաւերացնել տալ քաղաքապետին։ 1993–ին այս օրէնքը որ սկիզբը չէր վերաբերիր Մաղրեպցիներուն, ընդլայնուած է նաեւ Մարոքցիներուն, Թունուզցիներուն եւ Ալժերացիներուն։ Այժմ ալ նոր մէկ յօդուած կցուած է որ կ'ըսէ թէ հիւրընկալուած օտարականին մեկնումն ալ պէտք է յայտարարուի։ Այս կէտն է որ ոմանց (կոչերը ստորագրողները) համար մատնութիւն կ'որակուի։

Արդ, նախ օրէնքը դեռ չէ քուէարկուած, Ծերակոյտէն վերադարձաւ Ազգ. ժողով ուր Բ. ընթերցումի պիտի ենթարկուի Փետր. 24 – 25–ին։ Երկրորդ կէտը այն է որ այս ազմուկին առիթ տուող հարցը այս օրէնքին հետ կապ չունի։ Քանի օրէնքը դեռ գոյութիւն չունի։ Արդարեւ, ինչպէս Լիպերասիոն կը բացատրէ (Փետր. 17) տիկին Տլլթոմպ յանցաւոր նկատուեցաւ (Փետր. 4–ին) որ ապաստան տուած էր անկանոն վիճակի մէջ գտնուող Զայիրցիի մը, բայց, չէր պատասխանատուած։ Իր պարագան կը վերաբերէր 1945–ի հրամանագրի մը որ կը պատժէ ոեւէ անձ որ կ'օգնէ ապօրինի կացութեան մէջ գտնուղի մը։ Ենթակայ կէտը ընդունած էր Ֆրանսուհի մը եւ անոր զայիրցի նշանածը որ անկանոն կացութեան մէջ էր։ Ֆրանսուհիին ծնողքը որոնք դէմ էին ամուսնութեան, մատնած էին եւ այդ մատնութեան հետեւանքով է որ Ժ. Տելթոմպ դատի քաշուած էր։

Այս ամբողջը կ'ըլլայ գաղտնի, ապօրինի գաղթին առաջքն առնելու համար, բայց, ինչպէս կը պարզուի 15 տարի է որ ոչ ձախը, ոչ աջը կը յաջողին այդ ուղղութեամբ արդիւնաւէտ քաղաքականութիւն մը տանիլ եւ հետեւանքները կը նպաստեն Ազգ. ձակատին, ծայրայեղ աջին, մինչ հետապնդուած նպատակները ճիշդ հակառակն են։ Այս ուղղութեամբ եւ բացատրելու համար թէ ինչո՛ւ չի ստորագրեր նման կոչ մը, Ալէյն Ֆինքէլքրաութ կը բացատրէր թէ նման կոչեր ալ աւելի կը չղպըշտուեն այն անձերը որոնք կը տարուին Ժ.–Մ. Լը Փէնի տեսակէտներէն։

***

Ժիւփէ եւ Տըպրէ կը չանան բացատրել թէ իրար անցնելիք բան չկայ, օրէնքը կար, միայն կէտ մը կ'աւելնայ։ Կնկերվարականները եւ ձախը ընդհանրապէս, մեծ ազմուկ չեն բարձրացներ, մանաւանդ քաղաքական որեւէ կազմակերպութիւն չի կրնար զօրավիդ ըլլալ օրէնքին չհնազանդելու կոչի մը։

Ցաւալին այն է, որ ի վերջոյ, այս ամբողջը հացին խղ կը քսէ լըփէնիստներուն, որոնց դէմ մղուած պայքարը իր նպատակին չի հասնիր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՑ բեռնատար կառքերու մէկ մասին վարորդներու գործադուլը դեռ չէր վերջացած Փետր. 17–ին, բայց, մթնոլորտը հանդարտած էր Ֆրանսացի իրենց արհեստակիցներուն հետ, որոնք «պատանդ» են 10 օրէ ի վեր։ Ծանր միջադէպ մը հետեւանքով ալ Ֆրանսացի երիտասարդ վարորդ մը ճղմած էր ըմպանացի մը որ մեռած էր։ Սպանացիները հանդատեան կոչուիլ կ'ուզեն 60 տարեկանին եւ կը մերժեն սենտիքաներու բանակցութիւնները։ Փետրուար 17–ին, ուղղակի Խուան Գարլոս թագաւորին կը դիմէին։

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆԻ մէջ, ապստամբները 5 պատանդ ազատ արձակած են, մինչ բանակցութիւնները կը շարունակուէին։

ԺՈՐԺ ՄԱՒՇԷ հիւանդանոց փոխադրուած է Փետր. 16–ին, թոքի էօտէմի մը հետեւանքով։ Ծանօթ է որ համայնավար կուսակցութեան նախկին քարտուղարը 20 տարի է սրտի հարցեր ունեցած է եւ մնայուն խնամքի տակ է։ Վերջերս ալ սրտի զարկերը կանոնաւորող գործիք մը դրած էին (փէս–մէյքըր)։

ՄԻԱՑԵԱԼ–ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ազատքին նոր նախարարը՝ Մաուլէն Օլպրայթ Փարիզ հասաւ Փետրուար 17–ին։ Շրջապտոյտ մը ձեռնարկած է Եւրոպա եւ Ասիա։ Հոմմէն սկսած իր այս այցելութիւններու չարքը պիտի տանի մինչեւ Փեքին։

ՅԻԿԱՆՆԵՐՆ ալ Զուիցերիոյ դիմեցին որպէսզի վայելեն այն նոյն վերաբերումը որ վերապահուած է Հրեաներուն։ Ռոմանի Իւնիոնը (իրենց ներկայացուցչական մարմինը) դիմած է Պերնի կառավարութեան նիւթական հատուցում պահանջելով, որպէս չառաւելիղները նացիական ողջակիզումին զոհերուն։

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՓՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու չարքին Վալանս իր դաշտին վրայ 0 – 1 պարտուեցաւ Թուլոնէն։ Այժմ, 17–րդ է 31 կէտով։ Գլուխը անցաւ Թուլուզ 47 կէտով, վերջին կը մնայ Էպինալ 19 կէտով։

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑ ԹԷ ԳԼԽՈՒ ՓԱՓՈՒԿ ԲԱՐՁ

Ուղղագրութեան հարց մը գոյութիւն ունի՞ անկեղծօրէն հայերէն լեզուին համար: Կրնա՞յ ունենալ: Ո՛չ անշուշտ, քոլոր անոնց համար որոնք պատ մը պատահականութիւն պահած են, ընդհանուրը անձնականին խեղճօրէն նեղ, նեղ չըլլանակին չզոհելու համար: Երբ գողը չէզոքացուի, ո՞ր տուժողը իր տունէն գողցուած հարստութիւնը ինքնակամ կը նըւիրէ անոր, հրաժարելով սեփական ըտացուածքէն: Հաւանաբար այն հատուածը միայն որ գնահատելով հայաստանեան մամուլէն, կը կազմէ, գրական մարզին պատկանող «մտաւորականութեան մեծամասնութիւնը. կան անշուշտ անոնց թմրուկը զարնող բոլորտիքեաններ ալ որոնց դրդապատճառները կը բացատրըւին վարձկանութեան անփոփոխ օրէնքներով...: Այս վերջիններըը որպէս խղճալի մանրամասնութիւն մէկդի ձգելով, լըրջօրէն նկատի ունենալ հայաստանեան «հեղինակութիւններ»ն իսկ դրեթէ անօգուտ ժամավաճառութիւն է. բայց երբեմն կ'արժէ ընել ատիկա, նախ նիւթին սիրոյն, ապա արձանագրելու Ի.Ա. դարու սեմին «աղգային արժէք»ները պահպանելու հայաստանեան մտահոգութեան, կամ գլխու բարձէն աղգային հարց ստեղծելու ճարպիկութեան վաստը: Այս պարագաներուն հետ պէտք չէ մոռնալ յետադիմութեան այն եզակի օրինակն ալ որ կը տրուի նոյն մեծամասնութեան փաստարկումի ճիպերով:

Անհատական — ատով ալ բացատրելի — կեցուածքներէ չատ աւելի անհասկնալի ու անընդունելի է ամենամեծ եռանդով նոյն հոսանքին ուղղութեամբ թիավարող «Գրական Թերթ»ին պարագան որ հակուղէպ եռանդով կը մարմնաւորէ գումարը բոլոր ժխտականներուն: Այսպէս, գրողներու մարզին ձայնը ըլլալու յանկուցութեան տէր այդ թերթը որ առաջին րողոքը պէտք է բարձրացնէր ոչ միայն ուղղագրութեան, այլեւ յետադիմական բոլոր նկրտումներուն դէմ, ոչ իսկ վիճարկումի բեմ կ'ըլլայ. այլ կը կրկնդրեթէ հպարտօրէն — ատրկութեան կամաւոր յանձնառութիւն մը, նաեւ գալիք սերունդներու հաշուոյն:

Վերջին մէկ — մէկուկէս ամսուան ընթացքին նիւթը կը թուի կրկին այժմէականացած ըլլալ, թէեւ նոյն դիրքերուն կրկնութեամբ, «Գրական Թերթ»ին Դեկտեմբեր 24—ի թիւին մէջ կը տեղեկացուի որ Գիտութեան ակադեմիային մէջ ուղղագրութեան հարցին նուիրուած նիստ դումարուած է. մասնակցած են Հայոց լեզուի ամպիոնի վարիչները, համալսարանի դասախօսները, լեզուի պետական տեսչութեան ներկայացուցիչներ, լրագրողներ, մտաւորականներ: Զեկուցումով մըն ալ հանդէս եկած է վերոնշեալ մտաւորականներու խումբին ամէնէն կարկառուն դէմքերէն, ակադեմիային Հ. Աճառեան լեզուի հիմնարկին անօրէն ակադեմական Գէորգ Ջահուկեան: Այս առիթով թերթը յարմար գտած է նիւթին մասին հարցումներով դիմել նոյն երկչախումբին այլ անդամի մը՝ ակադեմիկոս Սերգէյ Աբրահամեանի: Ան պատասխանի ուղղագրութեան վերադարձի պահանջը «խառնակութիւն մտցնել»ու բարբք նկատելով կը դրուատէ պետական մարդոց կողմէ լեզուի օրէնքէն ուղղագրութեան հարցը դեղչելու խմաստութիւնը, քանի որ անոնք «արջի ծառայութեան» պէտք չունէին; Արմատ ու ճիւղ, սխալ ու ծուռ, լեզու եւ ուղագրութիւն լոտ կամ իրար խառնած յօդուածը առաջին էջին վրայ ըսելէետք թէ լեզուն պետականացման ենթակայ գոյութիւն չէ, չորրորդ էջին վրայ պետական լեզուի հնդամեակին կը կառչի անխուսափելիօրէն: Սփիւռքին նուիրուած վերլուծումի իւրովի սինուսներէ ետք վերադառնալով ակադեմական քննարկումին, կ'ըսէ թէ մասնակից 14 հոդիէն 12—ը «անվերապահօրէն արտայայտուել են գործող ուղղագրութիւնը պահպանելու օգտին»: Կը տրուին այս յո՛յժ դիտնական ու ազգանուէր պատուանդանը դլխաւորողներու անուններ ալ. Ե. Ջրբաշեան, Լ. Հախվէրդեան, Յ. Բարսեղեան, Լ. Եղեկեան, Ֆ. Գիւլպուտաղեան, Ա. Մարութեան, եւայլն: Պէտք չէ անտեսել խորագիրն ալ որով իսկ վճռուած է. «Գիտական, արդիական եւ մատչելի»: Անառարկելի, ամենասուրբ երրորդութիւն որուն վերջին եզրն է ապահովաբար պաշտպաններու սրտին խօսողը:

Նոյն ջաղացքին ջուր կրող մըն է «Հայոց լեզուի ամպիոնի վարիչ» Աշոտ Մարութեան. նոյն թերթին Յունուար 14—ի թիւին մէջ ան ալ կը պատգամէ. «Ջուրը պէտք է զուլալուի, կամ՝ գործող ուղղագրութիւնը փոխելու առաջարկները հիմնադրկեն եւ ժամանակավրէպ»: Ս. Աբրահամեանի մօտեցումին, միտքերուն պատճէն յօդուածը երկու նշելի տարբերութիւն ունի. առաջինը ան է որ Ա. Մարութեան պետական պատկանելիութեան պարզ հանգամանքով չի զոհանար. կ'ուզէ որ «նորաւկախ ազգային պետականութիւն»ը թոյլ չտայ «տարբեր ուղղագրութեամբ թերթեր հրատարակել»ու: Երկրորդ տարբերութիւնն ալ այն լայնախոհութիւնն է որով պետական լեզուին համար հարազատ ուղղագրութիւնը մերժող մտայնութիւնը ամենայն հանդստութեամբ տեղ կուտայ ռեֆորմ, սուբյեկտիւ, պլան, նորմատորել, եւայլնի նման բառամթերքի մը,

Մեռալին այս յուսահատեցնող կողմէն զատ, կայ բարեբախտաբար միւս, առողջ երեսն ալ: «Գրական Թերթ»էն Ռայա Խաստպետեանի հարցումներուն տրուած Ս. Աբրահամեանի պատասխաններուն հակադրող անուններով կազմուած այդ երեսը յաւելեալ խարան մըն է նոյն թերթին համար: Յունուար 18—ի եւ 22—ի «Ազդ»ը եղած է անոնց հրատարակութեան վայրը: Նախ «Խարխլուել է ուղղագրութեան պերլինեան պատը» խորագիրով Բաբկէն Զուլոասըղեան, ապա «Ապագան մեսրոպեան ուղղագրութեանն է» (*) խորագիրով Լեւոն Միրիջանեան թերթին «Մայրենի» վերնագրուած էջերուն մէջ հանդէս կուգան հրապարակը դրաւած հեղինակութիւնները ժխտելու դիրքէն: Առաջինը ըսելէ ետք թէ նպատակ չունի «գիտական սին վէճի մէջ մտնել»ու, կը պախարակէ երեւոյթը, մասնաւորաբար չեշտելով Ս. Աբրահամեանի միանական ուղղագրութեան կողմնակիցներուն տըրած որակումները որոնք «ցաւօք շատ են յիշեցնում 30—ական թուականների խոտելի եւ վաղուց դատապարտուած ոճը»: Ուրախացնող է կարդալ Բ. Զուլոասղեանի հաւաստումները թէ դասական ուղղագրութեամբ լոյս տեսնող, կամ նման էջեր անարգել տեղ տուող մամուլի անունները դատ, «ստուարացել է նաեւ երեւում դասական ուղղագրութեամբ հրատարակուող մեծագրութիւնների, գիտական ժողովածուների բանակը»: Ինչ կը վերաբերի մեռալին այս երեսով ալ դրական աշխարհի պաշտօնաթերթին կրած յաւելեալ ամօթին, յօդուածին տակ հեղինակին անունին հետեւող ծանօթութիւնն մըն է ուր կ'ըսուի. «այն յօդուածը «Գրական թերթ»ի գլխաւոր խմբագիրը հրաժարուել է տպագրել դասական ուղղագրութեամբ գրուած լինելու պատճառով»,

Ե՞րբ կը սկսի արդեօք «Գրական Թերթ»ին կիւրեղեան այրուբենով հրատարակութիւնը...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

(*) Տես՝ կողքին:

LIVRES REÇUS

LA QUADRATURE DU SIECLE
Tentative IV

Jean-Jacques VAROUJEAN.

Arak Publications, 1996.

ԱՊԱԳԱՆ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆՆ Է

«Գրական Թերթ»ում (24·12·1996) հրապարակուած է «Գիտական, արդիական եւ մատչելի» խորագրով հարցաղրոյց ԳԱ. ակադեմիայի բանասիրութեան եւ արուեստի պրոբլեմային խորհրդի նախագահ, ակադեմիկոս Սերգէյ Աբրահամեանի հետ:

Այս հարցաղրոյցի հանդէպ անտարբեր մնալ՝ կը նշանակի լռելեայն նպաստել դիտնականների ու մտաւորականների այն խմբին, որը խաչակրաց արշաւանք է ձեռնարկում, եւ արդէն սուսերները հանուած են պատեաններից: Ակադեմիկոս Սերգէյ Աբրահամեանը ահազանգում է. «Որոշ թերթեր եւ առանձին անձինք փորձում են խառնակութիւն մտցնել (եւ մտցնում են) մեր գրական լեզուի ուղղագրութեան՝ տասնամեակների ընթացքում կայունացած օրինաչափութիւնների մէջ»: Անհնար է այս տողերը կարդալ եւ ներողամտօրէն չժպտալ. եթէ այդ օրինաչափութիւնները իրօք «կայունացած» են, մի քանի թերթերի եւ անհատների «խառնակութեան» փորձերից կարիք կա՞յ այդչափ տագնապել... Մանաւանդ «խառնակութեան» արած—չարածն այն է, որ ընդամէնը, «Առաջարկներ են արուում մերժել արեւելահայերենի գործող ուղղագրութիւնը եւ վերականգնել հինը... Որոշ թերթեր զուգահեռաբար տեղ են տալիս հին եւ նոր ուղղագրութիւններին. Երեւանում գոլորշացանների համար գրքեր են լոյս աշխարհ գալիս վաղուց մերժուած այդ ուղղագրութեամբ»...

Մնում է եզրակացնել, որ յիշեալ խմբի անհանդստութեան պատճառը ոչ այնքան նշուած հանգամանքներն են, որքան այն իրողութիւնը, որ այդ ուղղագրութեան պաշտպանների ոտքի տակ, ինչպէս ասում են, հողը երերում է:

Ազատ, անկախ հռչակուած Հայաստանում հրատարակչութիւններին, մամուլին եւ բոլորին տրուած է հին՝ ազգային կամ մեսրոպեան ուղղագրութեան եւ նոր՝ գործող ուղղագրութեան ազատ ընտրութեան իրաւունք: Մայր թերթի ճակատը լուսապսակուած է մեսրոպեան ուղղագրութեամբ՝ «Հայաստանի Հանրապետութիւն»: Բայց ի՞նչ կարող ես անել. աւազ սերնդի գիտնականներից ոմանք ոչ մի կերպ չեն կարողանում բեռնաթափուել անցեալի վարչարար հոգեբանութիւնից ու աշխատասոճից: Զկարողանալով հիմնաւորել նոր ուղղագրութեան գիտականութիւնը, գիտնականների այս խումբը դիմում է քաղաքական եզրայանգումների, զարգացնելով այն միտքը, թէ, իբր, չի կարելի մերժել արեւելահայերէնի ներկայիս ուղղագրութիւնը, «որը մեր փաստական պետական լեզուն է», ինչպէս արտայայտում է ակադեմիկոս Սերգէյ Աբրահամեանը:

Մենք համաձայն չենք արեւելահայերէնի ուղղագրութեան վերանայումը պետականութեան դէմ մեղանչում համարելուն:

Հայաստանի Հանրապետութեան պետական լեզուն հայերէնն է: Հայերէնը, բայց ո՛չ երբեք միայն ու միայն արեւելահայերէնը: Հայերէն հասկացութեան մէջ մտնում են թէ՛ գրաբարը, թէ՛ արեւելահայերէնը, թէ՛ արեւմտահայերէնը: Հայերէնը այդ բոլորի, այդ թւում նաեւ մի ջին հայերէնի եւ բարբառների հանրագումարն է: Պետական այրերը, գրողները, լրագրողները, բոլորը կարող են օգտուել եւ օգտւում են Հայոց լեզուի ամբողջ պանճարանից: Այս տեսակէտից, մեղմ ասած, զարմանք է պատճառում Սերգէյ Աբրահամեանի պաշտօնական ու մասնագիտական դժգոհութիւնն այն փաստի առիթով, որ «ոմանք» «գործածում են արեւելահայերենում չեղած ձեւեր՝ մամլո (փոխանակ՝ մամուլի), գործոց (փոխ. գործերի), արվեստից (փոխ. արվեստների), թիվ 8 (փոխ. համար 8) եւ այլն»: Յարգարժան ակադեմիկոսի կարծիքով, արեւմտահայերէնից այսպէս օգտուողները «երկու ուղղագրական համակարգի միաժամանակեան կեանքի վնասակար երեւոյթ են ստեղծում»:

Ոչ մի նեղազգասիրութիւն չկայ եւ չի կարող լինել արեւմտահայերէնից տեղի եւ ըստ անհրաժեշտութեան օգտուելու մէջ: Դա համազգային զգացողութեան, համազգային լեզուամտածողութեան դրսեւորում է, որը միանգամայն դրուատելի ու քաջալերելի է: Դրանով է սկըսում այն ճանապարհը, որը տանում է դէպի միասնական ուղղագրութիւն: Բայց ո՛վ զարմանք, Աբրահամեանը դէմ են «Մէկ ազգ՝ մէկ ուղղագրութիւն» կարգախօսին, կարգախօս, որը, մեր կարծիքով, նորանկախ Հայաստանի գաղափարա—հոգեբանական ձեռքբերումներից է: Սերգէյ Աբրահամեանը յայտարարում է. «Ոչ թէ դիտական, այլ զուտ քաղաքական բնոյթ ու նպատակ ունի "Մէկ ազգ՝ մեկ ուղղագրութեան" կարգախօսը»:

Եզա՞ւ...

Աբրահամեանը փորձում է հաւատացընել, թէ մեսրոպեան ուղղագրութիւնը «բազմապատիկ անդամ կդժւարացնի մայրենի լեզուի ուսուցումը. դրանով իսկ մեծ հարուած կհասցնի մայրենի լեզուի ուսուցմանը, սովորող սերնդին, ժողովրդին»:

5—6 տարի առաջ մարդիկ դուցէ հաւատ ընծայէին այսօրինակ քարոզներին: Բայց այսօր, երբ դրեթէ ամէն չարիք ներքոյ մեսրոպեան ուղղագրութեամբ Աստուածաշունչ, կրօնական եւ աշխարհիկ բնոյթի այլեւայլ գրքեր կան, որ սիրով կարդացւում եւ, դնալով, աւելի ու աւելի սրտամօտ են դառնում, երբ հազարաւոր դպրոցականներ անոխակ կարդում, աւելի սրտամօտ են դառնում, երբ հազարաւոր դպրոցականներ անոխակ կարդում, արտասանում եւ երգում են չարականներ ու միջնադարեան այլ գրական ստեղծագործութիւններ, այլեւս անհասկանալի է «բազմապատիկ դժուարութիւնների» եւ «մեծ հարուածի» սարսափը, որը մարդկանց ներշնչել են ուզում ներկայի ուղղագրութեան ջատագովները: Ներանք այն ստահաճ գիտնոլոգած են իրենց գարոզների ներգործութեան հաւանականութեամբ, որ մտքնութի մէջ Սփիւռքը եւս գրաւուած են ենթադրում: Ըստ ակադեմիկոս Սերգէյ Աբրահամեանի, մի առանձին խնդիր չկայ Սփիւռքահայութեանը եւս մեզանում գործող ուղղագրութիւնը պարտադրելու մէջ, «պարզապես հիմնականում կարող է առաջանալ հոգեբանական բարդոյթ՝ դա էլ կվերաբերի միայն ներկա սերնդին»:

Սփիւռքահայութեան (Հայաստանից արտագաղթածներին չհաշուած) մասին այսպիսի պարզունակ կարծիքն առնուազն ցաւալի է:

Հարցազրոյցից տեղեկանում ենք, որ Սերգէյ Աբրահամեանի գլխաւորած խորհուրդն իրեն իրաւունք է վերապահել եւ ՀՀ կառավարութեանն առընթեր Լեզուի պետական տեսչութեանը «տրամադրել հայտարարութեան մի տեքստ՝ հրապարակելու համար, որով լեզուի տեսչութիւնը պահանջում է բոլորից՝ ղեկավարվել ուղղագրութեան, ուղղախոսութեան, ինչպես եւ գրական հայերենի բառական, քերականական, մշակված, կանոնարկված, ընդունված օրինաչափութիւններով, օրենքներով: Լեզուի տեսչութիւնը գրանով պիտի գառնա նախորդ չորքանի կանոնարկող որոշումների իրաւահաջորդը»:

Մենք լիայոյս ենք, որ Լեզուի պետական տեսչութիւնը բնաւ երբեք չի գառնայ «նախորդ չորքանի», այսինքն վարչահրամայական ժամանակների «իրաւահաջորդը» եւ կը մնայ մեր ժամանակին արժանի գիտական եւ իրաւական բարձրութեան վրայ: Լիայոյս ենք նաեւ, որ Լեզուի տեսչութիւնը հասարակական կարգավիճակ ունեցող Աբրահամեանի խորհրդին վերադարձրել է աննախադէպ այդ յայտարարութիւնը՝ պետական հիմնարկի իրաւունքին ու արժանապատուութեանը պատշաճող պատասխանով...

Իր տուած հարցազրոյցում Աբրահամեանն ասում է. «Բայց եթէ, այնուամե-

նայնիվ, հարկ համարվի քննարկման դնել արեւելահայերենի դործող ուղղագրութիւնը, ապա այդ քննարկումը պիտի կրի համաժողովրդական բնոյթ...»: Մենք ճիշդ հակառակն ենք կարծում: Կան հարցեր, որոնք լուծելիս չի կարելի առաջնորդուել ձայների մեծամասնութեան սկզբունքով: Մանաւանդ ա՛յն դէպքում, երբ նոյնիսկ մասնագէտների կարծիքները չեն միատեղուում: Այս պարագային ո՞րն է, ուրեմն, ելքը:

Բարեբախտաբար, արդէն հինգ տարի է, ինչ ելքը գտնուած է: Տալով յարգարաց եւ պատիւս արժանաւորաց, ասենք, որ միակ ելքը սահմանուած է պետականօրէն թոյլատրելով երկու ուղղագրութիւնների խաղաղ դոյակցութիւնը: Ներկայումս անցումային շրջան է ապրում նաեւ արեւելահայերէնի ուղղագրութիւնը: Սա նշանակում է, նախ եւ առաջ, հանդուրժողութիւն, վարչապետական միջամտութիւնների բացառում: Մերձակայ տարիներին ժողովուրդն առաւել վարժուած կը լինի մեսրոպեան ուղղագրութեանը, եւ հարցի հետ կապուած պատկերացումներն առաւել կը ճշդուեն:

Ազգային՝ մեսրոպեան ուղղագրութեան կողմնակիցները հաւատարիմ են խաղաղ դոյակցութեան սկզբունքին: Բայց ա՛ն, ինչպէս խնդրոյ առարկայ հարցա՛ն, դործող ուղղագրութեան կողմնակիցները նոյնիսկ ժամանակաւորապէս դոյակցելու մտադրութիւն չունեն:

Իրեւ դործող ուղղագրութեան անունից առաւելութիւններ չարունակաբար չեչելով «գրութեան եւ արտասանութեան համապատասխանութիւնը», «մասնաւելիութիւնը», Սերգէյ Աբրահամեանը չանում է չեեռնեելու տալ, մոռացութեան մատնել անհատուցանելի այն վնասները, որ խորհրդային եօթը տասնեակ տարիների ընթացքում այդ ուղղագրութեան պատճառով հասցուել են մեր գրաւոր մշակոյթին, սերունդների դպրոցական–կրթական մակարդակին, հայեցի մտածողութեանը, ազգային նկարագրին: Եօթանասուն տարում ստեղծուել է մի այնպիսի գրաւոր հայերէն, որը նման չէ հազարամեակների խորքից եկած ու մինչեւ 1922 թուականը հասած հայերէնին, անունով հայերէն է, սակայն իր տեսքով ու բովանդակութեամբ ոչ միայն հայերէն չէ, այլեւ յաճախ բացարձակ անհեթեթութիւն է: Ընդգծում ենք, մեր խօսքը խորհրդային դարաշրջանի գրաւոր հայերէնի մասին է, որը որոշակի անհամապատասխանութեան մէջ է բանաւոր հայերէնի հետ:

Նորանկախ պետականութեան առաջին օրերից հրապարակ եկած «Վերադարձ դէպի մեր արմատները» կարգախօսը բազմաթիւ բնագաւառների հետ մէկտեղ վերաբերում է ,անշուշտ, նաեւ Հայոց լեզուի արմատներին: Սերգէյ Աբրահամեանը դուր է փորձում մէկընեղից վերացնել համընդհանուր կամք ու բազձանք դարձած այս կարգախօսը եւս, դրելով. «"Վերադարձ դէպի մեր արմատները" կարգախօսը բացարձակապես կեղծ է»:

Ժողովրդի կարգախօսի հետ այսպէս վարուելու պատասխանատուութիւնը թողնելով ակադեմիկոսի խղճին, դործող ուղղագրութեամբ բերենք մէկ արմատի օրինակ հետեւեալ մի քանի բառերի մէջ՝ ազգԱՅԻՆ, աղբատԱՅԻՆ, բանԱՒՈՐ, գիԱՑԱԾ, եղբայրԱՑԱԾ, երգողԱՒՈՐ, զարդԱՒՈՐ, զգաստԱՒՈՐ, ընչԱՒՈՐ, ընտանեԱՒՈՐ, իմաստԱՒՈՐ, ինքԱՒՈՐ,, խաղաղԱՒՈՐ, խաւարԱՒՈՐ, ծառԱՒՈՐ, ծնողԱՒՈՐ, կենսԱՒՈՐ, կենցաղԱՒՈՐ, կռուԱՒՈՐ... Նմանատիպ բառերի քանակը չա՛տ չատ է: Բանաւոր հայերէնով թուարկուածները եւ հարիւրաւոր նման բառեր լիակատար, ստոյգ եւ անթերի հայերէնն են, իսկ մէջբերած գրաւոր տեսքով հայերէն չեն: Ճշմարիտ հայերէնում ՍԵՐ նշանակում է կաթի սեր, շիճուկ, այդ արմատից է նաեւ ՍԵՐԱՒՈՐԵԼ, ՍԵՌԱՒՈՐԵԼ,ՍԵՐԵԼ՝ պահպանելու, աճեցնելու, ծնելու իմաստով: Ուստի Հայկազեան լեզուի բառարանում մեր յիշատակած տեսքով բառեր չկան: Չկան եւ չէին կարող լինել, որովհետեւ Հայերը բոլորը ժողովուրդների նման լուրջ ժողովուրդ են եւ չէին կարող գրել, օրինակ գրաՒՈՐ, զարդԱՒՈՐ (բառացի՝ գրի չիճուկ, զարդի չիճուկ) եւ հասկանալ գիր ՍԻՐՈՂ, զարդ ՍԻՐՈՂ: Սիրել բառի համար Հայերս ունենք մէկ այլ, համապատասխան արմատ՝ ՍԷՐ: Ե՛ն եւ է՛ն բառամիջում նոյնատեսակ են հնչում: Նրանց իրարից տարբերելու համար Մեսրոպ Մաշտոցը առաջինին կոչել է Եչ եւ գրել Այբուբենի 5–րդ, երկրորդի անունը Թողել է հնչման ձեւով եւ տեղադրել Այբուբենի 7–րդ տեղում: Նրա մտքով չէր կարող անցնել, թէ երբեւէ այդ գրերը պիտի նոյնանան՝ դոյացնելով աղբի դըլխին թափուող անթիւ–անհամար բառակերպ անիմաստութիւններ...

Կարելի է բերել ոչ թէ հարիւրաւոր, այլ հազարաւոր բառեր, որոնք գրաւոր հայերէնում այլակերպուել – խմաստազրկուել են այն պարզ պատճառով, որ ե՛ւ եւ է՛ւ նման, իրար են միացուել ի՛ն եւ յ՛ն, ո՛ն եւ օ՛ն, ւ՛ն եւ վ՛ն: Աւերածութեան նոյնիսկ մօտաւոր պատկերը տալու դէպքում հատորներ կը լցուեն:

1922–ին մի լեզուաբան (Մանուկ Աբեղեան) եւ մի խումբ իշխանաւորներ (Աշոտ Յովհաննիսեան, Պօղոս Մակինտոշեան եւ այլք), թերեւս առանց լրիւ գիտակցելու իրենց արածի ահաւորութիւնը, Հայաստանի Երկրորդ Հանրապետութեան հաստատման պահից:

Հասել է ազգահաւաքի, միասնութեան, միաբանուածութեան, մէկ Ազգ, մէկ պետականութիւն, մէկ եկեղեցի, մէկ ուղղագրութիւն ունենալու բաղձալի ժամանակը: Մենք պարտաւոր ենք վերածը–նել–փրկել կործանուած մեր գրաւոր հայերէն խօսքը: Մենք պարտաւոր ենք իմանալ, որ ոչ թէ բանաւոր, այլ գրաւո՛ր խօսքով է մշակոյթ ստեղծւում: Գրեթէ այնպէս, որ կարողանանք հասկանալ չը–նաշխարհիկ հայոց լեզուի ամէն մի արմատի, ածանցի, բառաստեղծական երեւոյթի իմաստն ու նշանակութիւնը:

Իրաւամբ հպարտանալով Աստուածաչընչի լաւագոյն թարգմանութիւնն իրա–դործած մեր նախնիների հանճարով, մենք պիտակցենք, որ մե՛ղք է Աստուած, Յիսուս, աղօթ եւ ուրիշ սուրբ–գրական բառերի աւանդական գրութիւնն աղաւաղելը: Ոճրագործութեան համա–զօր է գրելը «Հայր մեր որ հերկինս ես», «հերկրի», «ի չարե». այդպիսի բառեր հայերէնում չեն եղել ու չկան:

Սուրբ Յարութեան խորհուրդը սե–րունդներից անպակաս անելու նպատա–կով, Հայն ստեղծել է Յարութիւն անունը: Այսօր այդ նուիրական անունը եւ նրանից կազմուած ազգանունը կրող հա–զարաւոր հայորդիներ ստիպուած են գրուել Հարութիւն(–յան) անիմաստ ձե–ւով: Փոխելով աստուածաչընչեան Սէմ, Յապէթ, Յակոբ, Յովսէփ, Յեսու, Յով–նան, Յովնաթան, Պօղոս եւ բազում այլ անունների գրութեան աւանդական ձե–ը, մենք այդ անունների արմատները եւս աղաւաղում ու հասցում ենք անճանա–չելիութեան:

Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը հիմնը–ւած է տրամաբանութեան, ազգային կուռ, անթերի լեզուամտածողութեան վրայ: Ըստ այդմ պիտական է եւ ժա–մանակների հետ մրցելու ընդունակ է: Մինչդեռ նոյնը չի կարելի ասել արեւ–ելահայկեան մասին, որը Հայոց գրաւոր լեզուն բնական, անսպառելի հարստու–թիւնից ու ճոխութիւնից զրկած, կեղծ օ–րէնքներով, չինծու կանոններով միտքը թղթին դրոշմելու տեսութիւն է: Նրա պաշտպանները այն համարում են նաեւ «արդիական», համեմատօրէն մոռանալով որ վարչարարութեամբ ժողովրդին պար–տադրուած որեւէ դաղափար պահպան–ւում է այն ստեղծած իրաւակարգի առ–կայութեամբ միայն: Խորհրդային իշ–խանութեանը արեղեծնակից բողոքդը–րութեան նման մի բան պէտք էր, որպէս–զի հնարաւոր լինէր Հայաստանը կտրել Սփիւռքից, եկեղեցուց, հինդհազարամ–եայ անցեալի մշակութային արժէքնե–րից... Եթէ այդ ուղղագրութիւն կոչ–ուածն այսօր էլ կայ եւ գործում է, դա նրա չնորհքը չէ... Ինչ վերաբերում է մատչելիութեանը, յիշեցնենք, որ մատ–չելիութիւնը երբեք չի կարող լինել դի–տակնութեան որոշիչ պայման: Ի հար–կէ, ամէն դիտակից բան մատչելի է, սա–կայն ամէն մատչելի բան չէ, որ դիտա–կան է:

Ջուր են փորձերը՝ կասկածի տակ վեր–ցընել Հայաստանցիներիս ուսանելու ըն–դունակութիւնը: Եթէ Սփիւռքահայը կարողանում է սովորել ազգային ուղղա–գրութեան կանոնները, Հայաստանցին ինչո՞ւ պիտի չկարողանայ:

Ամփոփելով, դնում ենք որ անհրա–ժեշտ է՝

Ա. Շարունակել երկու ուղղագրու–թիւնների խաղաղ դոյակցութիւնը:

Բ. Այդ դոյակցութիւնը Լեզուի պետա–կան տեսչութեան հսկողութեամբ դնել հատուկ պայմանների մէջ: Մեսրոպ–եան ուղղագրութեամբ չարունակել թեր–թեր, ամսագրեր, գրքեր ու դասագրքեր տպագրելը, ինչպէս որ արւում է դոր–ծող ուղղագրութեամբ:

Գ. Դպրոցներում, ուսումնական հաս–տատութիւններում պարտադիր կարգով դասաւանդել գրաբարը:

Մնացածը կ'անի ու կ'որոշի նորին մե–ծութիւն ժամանակը:

Շնորհակալութիւն «Գրական Թերթ»ին ուղղագրութեան վերաբերեալ բանավէճը վերարծարծելու համար: Ապագան մեծ–րոպեան ուղղագրութեանն է:

ԼԵՒՈՆ ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՓՆՆԱԴԱՏՈՒԻ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԹԵՐԱՑՈՒՄՈՎ

— ● —

Ապօրինի, կամ ղաղտնի ներդաղթին առաւելադոյն չափով արդելք ըլլալու նպատակով Ֆրանսայի դիւրքին խստացումը բազմազան մեկնաբանութիւններու տեղի կուտայ: Միջազդային մամուլին անունները պարբերաբար կ'անդրադառնան այս պարագային, անտեսելով որ իրենց երկիրներուն իշխանութիւնն ալ խնդրոյ առարկայ օտարականներուն ընդառաջ աւելի սիրալիր ընթացք չունի:

Գերմանական թերթի մը մէկ յօդուածագիրը Ֆրանսայի կեցուածքին մէջ մինչեւ իսկ կը մղուի փնտռելու մարդկային իրաւունքներու հայրենիքը: Ան Ֆրանսան կը նմանցնէ Խորհրդային Միութեան ուր մուտքի իրաւունք ձեռք ձգելու համար մարդ բազմաթիւ պատուարներէ պէտք է անցնէր, Այդ նոյն քննութիւնները, արդելքները կրնան, ինչպէս կ'ըսէր Խորհրդային Միութեան պարագային, բաժինը դառնալ Ֆրանսա մուտքի փափաք յայտնող օտարականի մը:

Ակէ բաժին պիտի առնեն այն բոլորը որոնք պիտի ուզեն Եւրոպայի Միութեան ոչ անդամ երկրէ մը մէկը հրաւիրել: Պիտի ենթարկուին քաղաքապետութեան ու ոստիկանութեան քննութեան: Պիտի հարկադրուին բազմաթիւ փաստաթուղթեր ներկայացնելու, նիւթական բաւարար պայմաններու ապահովութիւնը տալու, եւայլնի: Ի վերջոյ, եթէ գոհացուցին պետութիւն իրենց պայմանները, իրենց պետութիւն իրենց պայմանները, իրաւունք պիտի ստանան հիւրընկալման փաստաթուղթ մը ղրկելու իրենց հրաւիրեալին որ ատով պիտի ջանայ երկիր մուտքի արտօնագիր մը ստանալ:

Անդամ մը որ այցելութիւնը տեղի ունենայ, հիւրընկալ անձը պարտի հաստատագիր մը ստորագրել իր հիւրին մեկնումին մասին: Ոչ մէկ կասկած կայ որ նման դիմումներու տէրերը պիտի ցանկանին:

Գերմանացի լրագրողը կ'աւելցնէ թէ մեծ երեւակայութեան պէտք չկայ պիտնալու համար թէ ի՛նչ պիտի նշանակէ ալժերացի կամ մալիցի բարեկամ մը հրաւիրել: Եւ ատիկա, ոչ միայն Օրանժի նման ծայրայեղ աջակողմեան թաղապետութեան տէր շրջանի մը մէջ: Ֆրանսայի քաղաքական դէմքերը ամէն օր աւելի ու աւելի տեղի կուտան ընակչութեան օտարատեացութեան իսկական կամ ենթադրեալ դոյութեան առջեւ: Ատիկա է նաեւ Աղդային Ժողովին պատկերը ուր պահպանողականները կը փորձեն խոտացընել դիրքերը, իսկ ընկերվարական ընդդիմութիւնը կը փայլի իր բացակայութեամբ: Ու այս պայմաններուն մէջ, անկասկած կայունութեան մէջ դտնուող դաղթականներ որոնք Աղդային Ժողովին առջեւ ցոյց ալ ըրին, յուսալու մեծ բան չունին մարդկային իրաւանց հայրենիքէն:

ՔԱՂՀԱՆ

"ՈՉՆԻ„Ի ԱՐԱՒՏՈՒԹԻՒՆԵՐԷՆ

— Դու չե՞ս մոռացել, որ ինձ հարիւր տոլար ես պարտք:

— Սպասիր եւս մի երկու ամիս, եւ ես խոստանում եմ՝ մոռանալ...

***

— Դուք խպոխնդրիկ էք:

— Իսկ դա ի՞նչ է նշանակում:

— Դա նշանակում է, որ դուք լաւ էք զգում այն ժամանակ, երբ ձեզ վատ էք զգում:

***

Երիտասարդը դիմում է աշխատանքի տեղատուրման բիւրօ:

— Իսկ դուք ի՞նչ կարող էք անել:

— Ոչինչ:

— Յաւում ենք, բայց այդ տեղերն արդէն զբաղուած են:

ԳԱՂԱՓԱՐ ԳԱՂՓՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՑ Ամթաթիւրք Մշակոյթի կեդրոնին փոքր համերգասրահին մէջ, Փետր. 4–ին, նուագահանդէս մը տուած են Անի եւ Րաֆֆի Պետրոսեան, իւր ապաւորութիւնն թողլով ներկաներուն վրայ:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Փետրուար 2–ին, տեղի ունեցած է Հայ Օգնութեան Օրուան եւ Ընկերային ապաստարկութեան 10–ամեակի տօնակատարութիւնը, կազմակերպութեամբ տեղուոյն Ռուբինա մասնաճիւղին: Բացման խօսքը արտասանած է Տիգրանուհի Ամիքեան, ապա մասնաճիւղին տեղեկութիւն՝ Արփի Ամէմեանի խօսքէն ետք, թէմ հրաւիրուած են 15 նոր անդամուհիներ որոնք կատարած են իրենց երդումը հատարիմ մնալու Միութեան: Դեղարուեստական բաժին մը գործադրուած է, կարդացուած է խորհրդարանական Սարդիս Ասատուրեանի ուղերձը, – ինչպէս նաեւ թեմի առաջնորդ՝ Յովհան Արք. Տէրտէրեանի չնորհաւորութեան դիրը: Խօսք առած են Տիկին Էլինոր Գափլան, Պ. Մկլ Լասթման եւ ուրիշներ:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Հ.Մ.Ը.Մ.–կամք մարզասրահին մէջ, Յունուար 28–ին Սփակէթի – Պինկօ երեկոյթ մը տեղի ունեցած է, ի ներկայութեան աւելի քան 500 Հ. Մ. Ը. Մ.–ականներու, մարզիկներու եւ ազդայիններու: Այս առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.–ի ընտանիքին տարիներու իրենց ծառայութեան համար եղբայրներ՝ Յովիկ Գաթարոյեան, Ռուբէն Գուլումճեան, Նուպար Վարդիվառեան եւ Նուպար Թոմմասեան պարդեւատրուած են յուշամեաններով:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Մարի – Ստեֆան սրահին մէջ, Փետրուար 2–ին երաժշտական հանդերգ մը տեղի ունեցած է նախաձեռնութեամբ Համազդայինի: Ցայտագիրը կը ներկայացնէր մոնրէալաբնակ մրցանակներու արժանացած մեներգչուհի Նորա Սուրուճեան եւ հայ թէ օտար հեղինակներու (Պէթհովէն, Մոցարթ, Պրահմս, Խաչատրեան, Կոմիտաս, Եկմալեան, Կանաչեան) գործեր,

(Շար. Ա. Էջէն)

նարդ մեթր չափով: Յունուար 29–ին օդը հանուած բուն կազատարն ալ վերսաին կը դործէ փետրուար 5–էն ի վեր:

⁂

Օ–ԷՍ–ՍԷ–Ը ԵԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փետրուար 13–ին նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեանի կողմէ Օ–ԷՍ–ՍԷ–Ը–ի մօտ Հայաստանի ներկայացուցիչ Աչոտ Ոսկանեանի ընդունման ընթացքին քննարկուած են այդ կազմակերպութեան մօտ Հայաստանի ներկայացուցչութեան ընթացիքները եւ անոր հետ համագործակցութեան հարցերը:

⁂

Նոյն օրը, Օ–ԷՍ–ՍԷ–Ը–ի հերթական նախագահի անձնական ներկայացուցիչ Ա. Կասփժիկ ընդունուած է Արտաքին Նախարարի Ա. տեղակալ Վարդան Ոսկանեանի կողմէ: Ա. Կասփժիկ յայտնած է թէ փետրուար 24–ին Գոփընհակընի մէջ կը դումարուի Ֆրանսայի, Ռուսաստանի եւ Միացեալ – Նահանգներու մասնակցութեամբ երրեակ ժողով մը, որու նպատակ կայ կ'ըլլայ նաեւ ինք: Նախատեսուած օրակարդը հիմնականին մէջ կը վերաբերի Մինսկի խումբի կազմակերպական խընդիրներուն եւ աշխատանքի որոշ կէտերու յստակացման:

⁂

ԼՂՀ–Ի ԿԱՐՕՏԵԱԼ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ

ԼՂՀ–ի Ընտրդրարանին որոշումով փետրուար 13 – 19–ը ԼՂՀ–ի մէջ յայտարարուած է «Երախտագիտութեան շաբաթ»: Ամէնէն կարօտեալ ընտանիքներուն օդնելու նպատակով Ընտրդրարանին կողմէ ստեղծուած Հիմնադրամին միջոցով կը կատարուի հանդանակութիւն: Բազմաթիւ դումարներ փոխանցուած են նաեւ բանակին մօտ բացուած հաշիւին. օդնութիւն կը հասնի նաեւ երեւանէն:

⁂

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս Միացեալ – Նահանգներու կողմէ Հայաստանին տրամադրուելիք օդնութիւնը կը կազմէ 140 – 150 միլիոն տոլար: Մինչ նախորդ տարիներուն այդ օժանդակութիւնը ընդհանրապէս մարդասիրական բնոյթ ունէր, այս տարի նախատեսուած դումարներուն 65%–ը կը տրամադրուի որպէս մարդասիրական օդնութիւն, իսկ մնացեալ 35%–ը՝ որպէս զարգացման օդնութիւն եւ անձնական հատուածին աջակցութիւն: Միացեալ – Նահանգներու կառավարութեան եւ Հայաստանի կողմէ մշակուած օդնութեան ծրագիրները կը վերաբերին յատկապէս ելմտական եւ դրամատնային բարեփոխումներուն, ժողովրդավարութեան, ուժանիւթի, անձնական հատուածի զարգացման եւ մեծ մասամբ, ինչպէս ըսուեցաւ, մարդասիրական օդնութեան:

⁂

ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԹՌԻՉՔ ՄԸ ԵԻՍ

Երեւան հասած է միացեալ հայկական Ֆոնտի բարեսիրական 98–րդ օդանաւը, հորս միլիոն տոլար արժողութեամբ բժշկական ապրանք բեռցած: Ֆոնտը իր հիմնադրութենէն ի վեր (1989) ընդամէնը 170 միլիոն տոլար արժողութեամբ օժանդակութիւն առաքած է:

⁂

ՍԵԻԱՆԸ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԴԱՐՁԱԾ Է

Տարուան այս խիտ եղանակի օրերուն իսկ ձկնորսները կը չարունակեն որսը Սեւանայ լիճի սառած մակերեսին վրայ, վտանգաւոր պայմաններու մէջ: Սառերու ճեղքուելուն որպէս հետեւանք Յունուարին կրասնոսելսկցի հինգ, իսկ փետրուար 10–ին ալ Մարտունիի Ծովինար գիւղի մէկ ձկնորս ջրահեղձ եղած են:

⁂

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

Փետրուար 11–ի պատարկան նիստին, Վահան Յովհաննիսեան առանց մանրամասնութիւններ տալու ըսած է թէ իշխանութիւններուն կողմէ իրեն եղած են երկու առաջարկ՝ ազատութեան փոխարէն: Աւելցուցած է թէ, թէեւ այդ առաջարկներէն մէկուն հոգնակէս հաշտ էր, բայց նման ձեւով ազատութիւն չէր փափաքած եւ պայմանները չէ ընդունած:

⁂

Պարոյր Հայրիկեան, փետրուար 11–ին

Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ–ԺԵՐՄ

Սէն – Ժերմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ իր թաղի եւ Շրջակայից բարեպաշտ ժողովուրդին թէ՝ Քառասնորդաց Մեծի Պահոց Հրջանին ամէն Զորեքշաբթի երեկոները ժամը 5–ին Հակումի արարողութիւն պիտի կատարուի հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

Զորեքշաբթի, փետր. 19, ժամը 17–ին
Զորեքշաբթի, փետր. 26, ժամը 17–ին
Զորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17–ին
Զորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17–ին
Զորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 17–ին

Արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ՝

ՎԱՋԷ Ծ. ՎԱՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԾԱՆԶՆԱԽՈՒՄԲ

●

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Հայ Առաքելական Եկեղեցին
Խաչերորդ դարուն

Դասախօս՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԻՐ – ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 24, Երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէմիրեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Զեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «Satenig» de Vaulx-en-Velin
organise

un REPAS FAMILIAL

Soirée «MANTE»
Samedi 22 Février à partir de 20 heures
dans la Salle des Fêtes
de la Mairie Annexe
88, avenue Roger Salengro,
69120 Vaulx-en-Velin (La Côte)
Cette soirée sera animée
par le Disc Jockey *Raffi*
Prix du repas : 100 F.
Réservation après 20 h. aux :
04 78 77 63 93
04 78 82 06 86
04 78 80 27 43
—— *Parking surveillé* ——

⁂

REPAS

Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.

Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :
04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.
— *Prix du repas* 70 *F.* —

տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսին արտայայտելով Հանրապետութեան ներքին քաղաքական կացութեան մասին, ըսած է թէ իշխանութիւնները ապօրինի են, իսկ ընդդիմութիւնը ընդդիմութիւն չէ, այլ ազդային համաձայնութիւն, որ կը ներկայացնէ ժողովուրդին բոլոր զանգուածները:

ՀՍԿՈՒՄ ԵԻ ՔԱՐՈԶ

Ս. ԳՕՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մենք պահքի ամբողջ Հրջանին, Զորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6–ին, Փարիզի Ս. Գովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի. –

Զորեքշաբթի, փետրուար 19
Ժ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎԱՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ
Զորեքշաբթի, փետրուար 26
ԺԱ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԼՎԼԳԵԱՆ

⁂

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՀՐՁԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

Մենք պահքի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոները, ժամը 7–ին, ՀՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

ՀՍԿՈՒՄ պիտի կատարուի յաջորդաբար. –

Ուրբաթ, փետրուար 21
ԺԲ. օր Մեծի Պահոց
Ալֆորվիլի
Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ

Ուրբաթ, փետրուար 28
ԺԹ. օր Մեծի Պահոց
Առնուվիլ – Լէ – Կոնէսթ
Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ

Ուրբաթ, Մարտ 7
ԻԶ. օր Մեծի Պահոց
Իսի – Լէ – Մուլինոյի
Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ

Ուրբաթ, Մարտ 14
ԼԳ. օր Մեծի Պահոց
Շաւիլի
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ

⁂

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մենք պահքի ամբողջ Հրջանին Զորեքշաբթի երեկոները ժամը 5–ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւնները կը կատարուին,
Զորեքշաբթի, փետրուար 19
Զորեքշաբթի, փետրուար 26
Զորեքշաբթի, Մարտ 5–ին ՄԻՋԻՆԳ
Զորեքշաբթի, Մարտ 12
Զորեքշաբթի, Մարտ 19

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
ժամերգութիւն ժամը 8·45–ին:
Արեւագալ ժամը 9·45–ին:
Պատարագ ժամը 10·30–ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին:

⁂

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՓՐԿՈՒԱԾ

Ուրբաթ, փետր· 21, ժամը 17·30–ին
Պօմոն
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Քարոզիչ՝
ՅԱԿՈԲ ՍԱՐԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Զորեքշաբթի, փետր. 26, ժամը 17·30–ին
Քամփ – Ֆրէզ
Ս. Կարապետ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ ՍԻԱԳ ՔՀՆԾ. ՏԻՏԻԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը չբնորհակալութեամբ ստացած է 1900 Ֆր. Պ. Ժամապօրծեանէ եւ 1000 Ֆր. Ոմն–է:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ. – Քնարիկ Յարութիւնեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Հուրի Վարժապետեան կը նուիրէ 300 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թաղհոսեան մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը Շաբաթ Փետր· 22, ժամը 16–ին, Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e

⁂

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն – Ժերմի Ջ. Շնորհ մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 14·30–ին, 32 Աւենիւ տը Սէն – Ժերմի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

իր Ալպիական մանուշակ եւ Միրիաւ պատմուածքներու ընդմէջէն

Կը դասախօսէ՝
ԷԼԻԶԱ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Ռաֆիկ Աբրահամեան
եւ
Սիմոն Պապիկեան

Կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 16–ին

Հայ Բարեգործական
Ընդհանուր Միութեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

Սիրով կը հրաւիրուի դրասէր հասարակութիւնը:

CONCERT
A PARIS

en la Cathédrale Sainte Croix
des Arméniens Catholiques
le Vendredi 21 Février à 20 heures 30

par **Boutros - art - trio**
Laurent BOUTROS (Guitare)
Maria Castro BALDI (Violon)
Corinne MORRIS (violoncelle)

qui interprètent :
Komitas — Boutros — Rodrigo — Villa Lobos.
— Entrée 50 F. —

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

Dans le cadre du 20ème anniversaire
de la M.C.A.

Soirée DIAPORAMA
«LES KHATCHKARS»
réalisé par
Sarkis KARASSALMASSIAN
et **Archo MELCONIAN**
—EXPOSITION PHOTOS—
Archo MELCONIAN
«*Alfortville ... jadis*»
«*Voyages*»

Vendredi 28 Février à 20 heures 30
Les photos d'*Archo MELCONIAN*
seront exposées du 28 février au 8 mars

Sarkis KARASSALMASSIAN
et Archo MELCONIAN
seront les invités de l'émission de la
M.C.A. sur *AYP FM* 99.5
le Mercredi 26 Février vers 11h20

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19
MERCREDI
19 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL·: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· – Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·053 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.053

ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՑ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՐԿԻՆ ԹՈՅԼ ՉԵՆ ՏԱՐ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻՆ ՀՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՏԱՐԵԼ

Թրքական իշխանութիւնները կրկին թոյլ չեն տուած որ Ս· Խաչ Դպրեվանքի խնամակալութեան ընտրութիւն կատարուի: Այս առընչութեամբ «*Մարմարա*» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտար փետրուար 17–ի իր թիւով· –

***

Ուրբաթ, փետրուար 14–ի մեր թիւով արձագանգ հանդիսացած էինք քաղաքին հինգ մարմիններու ընտրութեան համար Ընտրական Յանձնախումբի կողմէ հինգշաբթի երեկոյեան կայացած կարեւոր ժողովին, որու արդիւնքներուն մասին արտօնեալ մամհոդութիւններ ալ յայտնած էինք: Օրուան գլխաւոր նիւթն էր Ս· Խաչ Դպրեվանքի Խնամակալութեան ընտրութեան հարցը, քանի որ իշխանութիւնները 1985–էն ասդին չէին ճանչնար Դպրեվանքի բարոյական անձնաւորութիւնը եւ չէին արտօներ, որ նոր ընտրութիւն կատարուի այդ հաստատութեան համար:

Ուրբաթ օրուան մեր հրատարակութենէն վերջ մեզի հետ կապ հաստատեցին Ընտրական Յանձնախումբի փոքրամասնութեան՝ Արման Թարապալեան, եւ յանձնախումբիատենապետ՝ Մարտիրոս Թորան: Այս երկուքը մեզի բացատրութիւններ տուին կատարուած աշխատանքին մասին եւ իրենք եւս իրենց մտահոգութիւնները յայտնեցին Ս· Խաչ Դպրեվանքի առընչութեամբ:

Միւս կողմէ, խմբագրատուն այցելեցին նաեւ Դպրեվանքի անունով Խնամակալ՝ Յակոբ Թաչքըն, Դպրեվանքի տնօրէն՝ Հայկ Նչան եւ Դպրեվանքի դործոն անդամներէն՝ Յարութիւն Հանչէր: Յակոբ Թաչքըն եւ ընկերները մեզի լայն բացատրութիւններ տուին վերջին զարգացումներու առընչութեամբ: Անոնք գանգատեցան նաեւ, որ վերջին օրերու եղելութիւնները ժողովուրդին մօտ այն կասկածները ներշնչած են որ Դպրեվանքը վտանգի սեմին հասած է եւ փակուելու հաւանականութեան դէմ յանդիման կը գտնուի: Մինչդեռ այսպիսի պնդում մը բոլորովին անհիմն է եւ Դպրեվանքը իր աշխատանքը բնականոն կերպով պիտի չարունակէ, առանց ազդուելու պատկան իշխանութիւններու կողմէ ընտրութեան մասին յուցաբերուած մերժումէն: Պատկան իշխանութիւններն են արդէն որ կը պնդեն թէ Դպրեվանքը պէտք է իր աշխատանքը չարունակէ նախապէս ընտրուած իր հոգաբարձուներով, ցնոր անօրինութիւն:

Այս առթիւ Պ· Յակոբ Թաչքըն յայտնեց թէ Ուրբաթ օր լինք, Արա Աւճեան նի ընկերակցութեամբ դիմած է Կուսակալութեան եւ ընտրութեան համար անհրաժեշտ ազերսագիրը յղած է: Կուսակալութեան պատկան պաշտօնեաները չատ բարեացակամ վերաբերում ցոյց տուած են դիմումի նկատմամբ, սակայն դիտել տուած են որ ընտրութեան կարելիութիւնը չկայ, քանի որ վաքըֆներու տնօրէնութիւնը եւ միւս իշխանութիւնները առայժմ չեն ճանչնար Ս· Խաչ Դպրեվանքի բարոյական անձնաւորութիւնը: Այս հարցերէն պատասխանատու ոստիկանապետը դրաւոր կերպով հաղորդած է թէ ազերսագիրը կերպով հաղորդած է թէ ազերսագիրը

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՂԹԻ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ, ԺԻԿՓԷ, ԺՈՍՓԷՆ ԵՒ ՄԻՒՍՆԵՐԸ

Ա· Ժիւլիէ «հաւասարակչռուած» որակելէ ետք Տըպրէ օրէնքը, Կիրակի, Փետրուար 16–ին, յաջորդ օրը՝ Փետրուար 17–ին որոշ նահանջ մը կատարեց յայտարարելով որ վերջին խօսքը կը պատկանի Խորհրդարանին, ուր օրինագիծը կրկին վիճարկումի նիւթ պիտի ըլլայ դալ չաբթու: Ձայնասփիւռի էմ–թէ–էլ կայանէն արտայայտուելով, նախարարապետը ձաղկեց սակայն այն (չատ յարգելի) անձերը որոնք կուչ կ'ընեն անհրաժեշտութեան՝ օրէնքին, իրար խառնելով Վիթրոլ, Շաթօվալոն եւ պաղթի օրէնքը: Քանի մը օր է, սակայն, էլիզէ, Մաթինեոն, Փիլիբ Մաղրի հետ որ Ազգ· Ժողովի օրէնքներու յանձնախումբին նախագահն է, ելք մը կը փնտռեն, սրբագրութիւններ բերելու համար: Լ· Ժոսփէն ալ, ի վերջոյ, խղած է իր լռութիւնը եւ կուչ կ'ընէ Ժիւլիէի որ՝ «նահանջէ»: Զախի դիրքը փափուկ է այն չափով, որ օրէնքը, ինչպէս գրեցինք, 1982 Մայիս 27–ի օրէնք է, երբ նախագահ էր Փիլիբ Մօռուա, Արդարադատութեան նախարար՝ Ռ· Պաւէնթէր, Ներքին նախարար՝ Կասթոն Տըֆէռ: Այդ օրէնքը կը հաստատէր հիւրընկալող ընտանիքին մուտքի վկայական ներկայացնել, վաւերացուած՝ քաղաքապետէն: Այսօր այդ օրէնքին կցուած է յօդուած մը որ կը պահանջէ հիւրընկալող ընտանիքին ընդունուած օտարականին մեկնումն ալ յայտարարել քաղաքապետարանին: Ներքին նախարարութիւնը կը խորհի որ այս ձեւով կարելի կ'ըլլայ պայքարիլ դաղտնի դաղթի ցանցերուն դէմ:

Ռ· Պաւէնթէր չուզեր որ 1982–ի օրէնքին «հայրը» նկատուի եւ կը բացատրէ որ նման վկայական մը (հիւրընկալութեան) կախում ունի օտարներու հարցերով զբաղող ոստիկանութենէն, այսինքն՝ Ներքին նախարարութենէն եւ Ներքին նախարարն ալ Կասթոն Տըֆէռն էր: Այն է, կ'ըսէ (Լիպերասիոն, փետր· 18) նախաձեռնողը եւ գլխաւոր հեղինակը: Կ'ընդունի սակայն որ չորս նախարարներ էին, նախարարապետէն եւ Ներքին նախարարէն զատ, որոնք հրաւարատակը ստորագրած են: Այս կարգադրութիւնը, կ'աւելցնէ, օրինաւոր դանուեցաւ Պետութեան Խորհուրդին կողմէ եւ ոչ մէկ կառավարութիւն —15 տարի է— խորհած է ջնջել: Ռ· Պաւէնթէր կողմնակից չէ անոնց որոնք անհրաժեշտութեան կուչ կ'ընեն, եթէ նոյնիսկ օրէնք մը անարդար կը թուի իրենց: Օրէնքի մը դէմ պայքարիլ՝ այո՛, զայն բռնաբարել՝ ո՛չ, կ'ըսէ նախկին նախարարը:

***

Երեք յոյցեր ալ նախատեսուած են այս օրէնքին դէմ: Մէկը «մաքերու լքեալ փէնականացումին դէմ», Հինդշաբթի, Փետր· 20, ժամը 18–ին, Սորպոնի հրապարակը «մենք ուսանողներս կը յայտարարենք» կոմիտէի հրաւէրով, երկրորդը՝ կառ որ լ'Էսթ եւ ոստիկանապետութեան առջեւ, Շաբաթ, ժամը 15–ին եւ երրորդ մը, չուրջ 50 կազմակերպութիւններու հրաւէրով, Փետր· 25–ին, Ազգ· Ժողովին առջեւ:

***

Լիպերասիոն (Փետր· 18) ստորագրողներու նոր ցանկեր կը հրատարակէ արհեստ առ արհեստ՝ դրողներ, լրատեսողական մարզի արհեստաւորներ, ճարտարապետներ, հոգեբոյժներ, թատերական արուեստի ազգ· բարձրագոյն վարժարանի աշակերտներ, դրավաճառներ, հրատարակիչներ, խմբագիրներ, լրագրողներ եւ քաղաքացիներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆԻ ըմբոստները ազատ արձակեցին վերջին պատանդներն ալ, բոլորն ալ ՄԱԿ–ի ներկայացուցիչները, բացի Ասպհովութեան նախարարէն որ մահնակցած էր բանակցութիւններուն: Ասոնց ազատ արձակուած են նաեւ ապստամբներու պետին՝ Սադիրովի 33 մարտիկները:

«ԿՈՄՍՈՄՈԼՍԿԱՅԱ ՊՐԱՒԴԱ,» Փետր· 17–ի իր յաւելուածին մէջ հարցականի ձեւով խորագիր մը դրած է· – «Նայինա Իոսիֆնա ընդդիմութեա՞ն անցած է» ու կը բացատրէ որ Ելցին ամրոը բուռն վիճաբանութիւն մը ունեցած է վերջերս: Տիկին Ելցին պահանջած կըլլայ որ Ելցին հրաժարականը տայ եւ այլեւս միայն ինքզինքով զբաղի եւ ամուսինն ալ պատսխանած կ'ըլլայ, կոպտօրէն որ իր գործերով չզբաղի: Կրեմլին, անմիջապէս, հերքած է· «ամրողջական զառանցանք» որակելով թերթին լուրը:

Ս· Ժիւլիէ «հաւասարակչռուած» որակելէ ետք Տըպրէ օրէնքը, Կիրակի, Փետրուար 16–ին, յաջորդ օրը՝ Փետրուար 17–ին որոշ նահանջ մը կատարեց յայտարարելով որ վերջին խօսքը կը պատկանի Խորհրդարանին, ուր օրինագիծը կրկին վիճարկումի նիւթ պիտի ըլլայ դալ չաբթու: Ձայնասփիւռի էմ–թէ–էլ կայանէն արտայայտուելով, նախարարապետը ձաղկեց սակայն այն (չատ յարգելի) անձերը որոնք կուչ կ'ընեն անհրաժեշտութեան՝ օրէնքին, իրար խառնելով Վիթրոլ, Շաթօվալոն եւ պաղթի օրէնքը: Քանի մը օր է, սակայն, էլիզէ, Մաթինեոն, Փիլիբ Մաղրի հետ որ Ազգ· Ժողովի օրէնքներու յանձնախումբին նախագահն է, ելք մը կը փնտռեն, սրբագրութիւններ բերելու համար: Լ· Ժոսփէն ալ, ի վերջոյ, խղած է իր լռութիւնը եւ կուչ կ'ընէ Ժիւլիէի որ՝ «նահանջէ»: Զախի դիրքը փափուկ է այն չափով, որ օրէնքը, ինչպէս գրեցինք, 1982 Մայիս 27–ի օրէնք է, երբ նախագահ էր Փիլիբ Մօռուա, Արդարադատութեան նախարար՝ Ռ· Պաւէնթէր, Ներքին նախարար՝ Կասթոն Տըֆէռ: Այդ օրէնքը կը հաստատէր հիւրընկալող ընտանիքին մուտքի վկայական ներկայացնել, վաւերացուած՝ քաղաքապետէն: Այսօր այդ օրէնքին կցուած է յօդուած մը որ կը պահանջէ հիւրընկալող ընտանիքին ընդունուած օտարականին մեկնումն ալ յայտարարել քաղաքապետարանին: Ներքին նախարարութիւնը կը խորհի որ այս ձեւով կարելի կ'ըլլայ պայքարիլ դաղտնի դաղթի ցանցերուն դէմ:

Ռ· Պաւէնթէր չուզեր որ 1982–ի օրէնքին «հայրը» նկատուի եւ կը բացատրէ որ նման վկայական մը (հիւրընկալութեան) կախում ունի օտարներու հարցերով զբաղող ոստիկանութենէն, այսինքն՝ Ներքին նախարարութենէն եւ Ներքին նախարարն ալ Կասթոն Տըֆէռն էր: Այն է, կ'ըսէ (Լիպերասիոն, փետր· 18) նախաձեռնողը եւ գլխաւոր հեղինակը: Կ'ընդունի սակայն որ չորս նախարարներ էին, նախարարապետէն եւ Ներքին նախարարէն զատ, որոնք հրաւարատակը ստորագրած են: Այս կարգադրութիւնը, կ'աւելցնէ, օրինաւոր դանուեցաւ Պետութեան Խորհուրդին կողմէ եւ ոչ մէկ կառավարութիւն —15 տարի է— խորհած է ջնջել: Ռ· Պաւէնթէր կողմնակից չէ անոնց որոնք անհրաժեշտութեան կուչ կ'ընեն, եթէ նոյնիսկ օրէնք մը անարդար կը թուի իրենց: Օրէնքի մը դէմ պայքարիլ՝ այո՛, զայն բռնաբարել՝ ո՛չ, կ'ըսէ նախկին նախարարը:

***

Երեք յոյցեր ալ նախատեսուած են այս օրէնքին դէմ: Մէկը «մաքերու լքեալ փէնականացումին դէմ», Հինդշաբթի, Փետր· 20, ժամը 18–ին, Սորպոնի հրապարակը «մենք ուսանողներս կը յայտարարենք» կոմիտէի հրաւէրով, երկրորդը՝ կառ որ լ'Էսթ եւ ոստիկանապետութեան առջեւ, Շաբաթ, ժամը 15–ին եւ երրորդ մը, չուրջ 50 կազմակերպութիւններու հրաւէրով, Փետր· 25–ին, Ազգ· Ժողովին առջեւ:

***

Լիպերասիոն (Փետր· 18) ստորագրողներու նոր ցանկեր կը հրատարակէ արհեստ առ արհեստ՝ դրողներ, լրատեսողական մարզի արհեստաւորներ, ճարտարապետներ, հոգեբոյժներ, թատերական արուեստի ազգ· բարձրագոյն վարժարանի աշակերտներ, դրավաճառներ, հրատարակիչներ, խմբագիրներ, լրագրողներ եւ քաղաքացիներ:

ԻԲՐԵԻ ՕՐՈՒԱՆ ՄՏԱԾՈՒՄ

ՊԷՏՔ ՉԷ ԳՐԵԼ ԲՆԱԻ ԳՐԵԼՈՒ ՍԻՐՈՅՆ

— • —

Այս առաւօտ դրասեղանիս առջեւ նըստած դրել կ'ուզէի դրելու սիրոյն: Նիւթ մը չկար մտքիս մէջ: Գլուխս ափերուս մէջ, քիչ մը յետոյ ես ինձի կ'ըսէի, – չխաղամ այս վտանգաւոր խաղը· ես որ չեմ հանդուրժած յաճախ այն մարդիկը որոնք կը դրեն դրելու սիրոյն, հիմա ե՞ս եմ որ պիտի փորձուիմ անկէ: Յաջողեցայ վանել այդ անօգուտ ցանկութիւնը մէջէս, եւ ուրախ էի փորձութենէն ինքզինքս հեռու պահած ըլլալուս համար:

Քանի մը վայրկեան ետք, օրուան լուրերը քաղելու համար ձայնասփիւռին կոճակը կը դարձնէի: Մարդիկ կը խօսէին խօսելու սիրոյն: Ըսելիք չունէին, յայտնապէս յայտապիր կը լեցնէին: Այս անդամ մտածումներու ծանր բեռ մը կը ճնշէր վրաս: Ականջս որ ամբողջովին տըւած էի խօսողներուն, պահ մը կը խղուէր եւ միտքս կ'երթար սպառողական ընկերութեան խորհուրդներուն:

Մեր դարը կը յատկանշուի նիւթական բարիքներու արտադրութեամբ, իսկ տըխուր է հաստատել որ անտեսա – քաղաքական տեսակէտէն դէշ կը կառավարուի երկիրը: Ընկերային անհաւասարութիւնները օրէ օր կը բազմանան, աղքատութիւնը կը ծաւալի, հարուստները հակառակ անյագ մսխումի զոհացում ստացած չունին կեանքէն, ապրանքներով ողողուած չուկաներուն մէջ յորդառատ դնումներով կը կարծեն ուրախութիւն գտած ըլլալ, բայց աղքատն ալ, հարուստն ալ հաւասարաչափ կը դիմաւորեն միեւնոյն ապերջանկութիւնը, որովհետեւ երկու դասակարգներուն մէջ ալ կը մաշի սէրը, կը նորոգուի մարդկային արժէքները տալարով չափելու տրամադրութիւնը: Հարուստ, աղքատ, չունին ծառուղիներու վրայ բացուած ծաղիկներուն՝ երանելի ժպիտով նայելու խոր ցանկութիւնը:

Մոռցեր էի որ մարդիկ կը չարունակէին խօսիլ ձայնասփիւռէն, վերտին կը փորձեմ մտիկ ընել ղիրենք: Ինչ որ կը խօսին անհերթեթ պատմութեան մը չուրջ է, որու մասին վստահաբար երբեք պիտի չխօսուէր եթէ ռատիօլարիչը յայտագրի ժամը լեցնելու պարտաւորութիւնը չունենար:

Այս վերջին տարիներուն պաշտօնական վիճակագրութիւնները կը յայտարարեն թէ, աշխարհի վրայ լրագիրը, դիրք կարգացողներուն թիւը զգալի նուազում կրած է: Ասոր փոխարէն, միշտ նոյն տեղեկագիրներուն համաձայն, աւելցած է ռատիոնայողներուն եւ թելեվիզիոն դիտողներուն թիւը: Ինչ փոյթ, կարեւորը մըտավախային զարգացումն է. եղեր է ատկէ դրքով կամ օրաթերթով, թէ եղեր է ռատիոյով կամ թելեվիզիոնով:

Այսպէս՝ մեր դարը կը յատկանշուի նաեւ խօսքի չատութեամբ: Խօսքը կը ըսպառի դրքի, օրաթերթի, ամսաթերթի, տարեգիրքի, ուղեցոյցի, պարբերաթերթի, չաբաթաթերթի, թերթի ու թերթի անսպառ հրատարակութեամբ եւ ռատիոյի ու թելեվիզիոնի խճողուած յայտագիրներով: Խօսքի առատութեան այս դարուն, մարդու հոգին սակայն առաւել քան անօթի է եւ կարօտ՝ էական խօսքի:

Ուրիշ երեւոյթ մըն ալ՝ կապուած դարձեալ խօսքի առատութեան հետ:

Օրուան ամէն նոր լուր կը ջնջէ նախորդ օրուան լուրը, թելեվիզիոնէն ամէն ժամու նոր ֆիլմ կը ջնջէ նախորդ ֆիլմին պատմութիւնը: Վիքթոր Հիւկոյի «Ըզուռաններ»էն եաք, Դոստոյեւսկիի «Ոճիր եւ պատիժ»ը, յանկարծ ասոր կրնայ յաջորդել «Գօլօմպօ»ն, Գօլօմպոյէն եաք թարզանի պատմութիւնները, եւ այսպէս անվերջանալիօրէն ... Մինչ ժամերը կ'անցնին ... Մարդուն յիշողութիւնը ոչինչ արձանագրած է մինչեւ յաջորդ առաւօտ: Եւ ասիկա այսպէս ամէն օր: Որքա՜ն յայտագիրները կ'երկարին այնքան մարդկային յիշողութիւնը կը կարճնայ:

Աւելին կայ դեռ: Ռուանտայի դէպքերը երբ կը ցուցադրուին, մոռցած են արդէն Պոսնի, – Հերցեկովինի դէպքերը, երբ Պելկրատի ընդդիմութեան ցոյցերը տեղի կ'ունենան; Չէչէնիոյ Ջարդը ջնջուած է յիշողութենէն:

Պատմական դէպքերուն եւ ֆիլմերու պատմութեան մէջ հասարակաց գիծ մը այլեւս կը ջնջէ տարբերութիւնը իրականին եւ սուտին, էականին եւ սովորականին մէջեւ:

Ջարդէն, աղէտէն, ցեղասպանութենէն ինչ որ կը մնայ, չարժող նկար մըն է միայն, որ անկարող է իր կարգին, ինչպէս դժուար չէ հաստատել, մարդուն դութը չարժելու:

Այս բոլորէն վեր, այս բոլորին յաղթող, կա՛յ սակայն ազատութիւնը: Ո՞վ կրնայ, օրինակի համար, ինձ արգիլել երբ չեմ ուզեր լսել ձայնասփիւռին չատախօսները: Կը դարձնեմ կոճակը: Լռութիւնը կը վերահաստատուի սենեակիս մէջ: Դարձի կուգամ դէպի ներքին լռութիւն:

Համոզուած եմ որ այս կեանքին մէջ կրնամ ապրիլ առանց ռատիոյի կամ առանց թելեվիզիոնի: Եւ՝

Կ'անդրադառնամ նաեւ կարեւոր կէտի մը, պէտք չէ դրեմ բնաւ դրելու սիրոյն:

ԽՆԿԱՆ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

ԴԷՊԻ ՄՈՒՍԱ ԼԵՌ

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ

Շատ փոքր էի, կը յիշեմ, Բ. Համաշխարհային պատերազմը սկսած պէտք էր ըլլար, քանի որ Պէյրութի (Էյրէֆիյէ) մեր պատշգամին տակէն, զանազան տաբաղներով օտար զինուորականներ կ'անցընէին, եւ մայրս միշտ կը զգուշացնէր մեզ երկուօրեակներս, որ նայինքի կեղեւ կամ որեւէ ուրիշ առարկայ չնետենք անոնց վրայ:

Այդ օրերուն էր որ, առաջին անգամ ըլլալով, ծնողքէս դուրս, տեսայ իսկական Մուսա Լեռցիներ, նիհար, չղուտ այրեր կիներ, արեւէն այրած դէմքերով, շատ մօտիկ հարազատներ, որոնք մեր փոքր, համեստ տունը իրենց անցքի կայան ըրած էին: Կը լսէի որ բարձր լեռնէն անդին, Պէքայի դաշտավայրին մէկ անկիւնը, Այնճար կոչուած աղբիւրի մը մօտ, սկսած էին նոր աւան մը կառուցանել, իրենց անձնական, քովէ քով չարուած տուներով, հոն դնտեղելու համար Մուսա Լերան 7 գիւղերու բնակիչները...: Մանկական ուղեղիս մէջ խառնաչփոթ ողբերգութիւն մը կ'ապրէի ... Մուսա Լեռ, Այնճար, Պատերազմ, Ազգակոն, մարդիկ որ Հայ էին եւ մեր տան մէջ զործածուող բարբառով կ'արտայայտուէին: Ընդհանրապէս, մեր թաղը, գրեթէ ամբողջութեամբ Հայ էր, ընկերներս ունէին հայկական անուններ, Զարեհ, Պայծառ, Լեւոն, Սեդրակ, Լուսաբեր ... քայց տան մէջ կը խօսէին թրքերէն, եւ ինծի համար, որ օրական խնդիրներ ունէի անոնց հետ, նեղացուցիչ էր հայերէնով խօսիլ եւ հասկըցուիլ...:

Քանի մը տարի վերջ, Այնճար պիտի դառնար մեր ամառանոցը ուր քոյրս եւ ես կ'երթայինք, մի քանի չաբաթ անցընելու, հօրաքրոջս մօտ, որ որբացած հօրեղբօրորդիին մայրութիւն կ'ընէր: Արդէն աւելի մեծ էի: Գիշերները, քարիւղի լամբին չուրջ հաւաքուած, անյապօրէն կը ճաշակէինք Սիմա հօրքուրիս համով հոտով պատմութիւնները: Ան այնպիսի հաւատք ունէր կրկին երկիր վերաշառնալու, որ մինչեւ մահուան օրը, գրեթէ հրիւրամեայ, ծառ մը չտնկեց, պատ մը չծեփեց եւ այդ երազով ալ վերջերս աչքերը փակեց «ԵՐԿԻՐ, ԵՐԿԻՐ» կրկնելով:

Մուսա Լեռ, ինծի համար ալ, դարձած էր դիցաբանական իրականութիւն: Կը յիշեմ երբ առաջին անգամ, Ռաս ըլ Պասիթի (Սուրիա) ծովափէն, ամպերու մէջ, ցոյց տուին ինծի հեռաւոր Մուսա Լեռը, յուզումէս՝ աչքերս մթագնեցան եւ այդ պարզ, սովորական ծովափնեայ լեռնաշղթան, յանկարծ մշուշին հետ, սկսաւ երկինք բարձրանալ, եւ Սիմա հօրքուրիս բոլոր պատմութիւնները, մի առ մի տոզանցեցին յափշտակուած աչքերուս առջեւ. նաբինչ եւ ձիթապտուղ հաւաքող աղջիկները, չերմաջրութեամբ զբաղող մայրերը, վայտածուխ պատրաստող երիտասարդները, դափնեաերեւ հաւաքող կիներ, դէպի Անտիոք եւ Ազեքսանդրէթ ուղղուած ընտանիքի հայրեր, իրենց արտադրութիւնները փոխանակելու այլ եւ այլ պիտոյքներով...:

Եւ այսպէս, տասը երկար տարիներ, ապրեցայ Մուսա Լեռնէն ոչ շատ հեռու, Հալէպ, ուր կը կատարէի զպրոցական առաքելութիւն, սպասելով յարմար առիթին, անցնելու սահմանը, որ հազիւ 45 վայրկեանի ճամբայ էր: Զարմանալի նախազգացումն ունէի, որ Միջին — Արեւելքը վերջնապէս չթողած, պիտի քալէի պապենական հողերուն վրայ եւ չնչէի ա-նոր օդը:

Հինգշաբթի, Օգոստոս 8, առաւօտեան ժամը 6·30-ին, Յովհաննէս բարեկամիս կառքով, ուղղուեցանք դէպի Պապ Ըլ Հաուա, թրքական սահման: Կիներ ու զաւակները կրկնակ հպատակութիւն ունենալով, կը նախընտրէին Կիլիկիոյ Սեաւ լեռներու ամառանոցները, ուր ունէին սիրուն բնակարան մը, քան հեզհեզակ իջեւդուղ Քէսապը. ես պիտի ընկերանայի իրեն, պայմանով որ յաջորդ օր, ուխտի երթայի քիչ անդին գտնուղ Մուսա Լեռ:

Մինչեւ սահման, ճամբան չատ ծանօթ էր ինծի. քանի՛ քանի անգամներ, վարժարանի ուսուցիչներով եւ սկաուտներով, անցած էինք այդ տեղերէն, այցելելու համար, մերձակայ բիւզանդական լքեալ քաղաքները եւ բարձունքներէն դիտելու հայկական Կիլիկիան...: Դէպի հարաւ՝ բարձունքի մը վրայ, Կ'ԻՇԽԸ Ս. Սիմէոն Սիւնակեցիին վանք — քաղաքը, իր տպաւորիչ աւերակոյտերով: Աւելի անդին՝ միշտ սուրիական հողին վրայ, կարելի էր այցելել, Հայոց Իշխան՝ Մլեհի պատմական քայց անծանօթ մնացած բերդը, Անիի նմանող հսկայ քաղաք մը, ուր տակաւին կիսականգուն, կարելի էր տեսնել հռոմէական մեծադոյն Անթիթատրոններէն մին ... Նոյն չրջանին մէջ կը գտնուէր, ՄԱՐԱԹԱ, Վարդան այդեկոյսի ծննդավայրը, որ մինչեւ 17-րդ դար, գուա հայաբնակ աւան մըն էր, եւ այժմ գարձած է քրտաբնակ: Եկեղեցիին եւ դպրոցին աւերակները յայտնի են տակաւին, եւ մինչեւ վերջերս, սիրուն խաչքար մը կանգնած էր գիւղի միակ աղբիւրին մօտ: Հեթում եւ Մլեհ, երկար տարիներ, իշխած են ամբողջ այդ չրջանին, որ դուրս կը մնար Կիլիկիոյ պատմական սահմաններէն, դաչնակցելով Հալէպի սուլթաններուն հետ:

Սահմանէն վերջ, կլիման եւ տեսարանը կարծես յանկարծ փոխուեցան: Մինչ սուրիական ափը, աստուածաչունչեան բան մը ունի, պարզ, լերկ, չոր եւ բնական աչխարհ մը, ուր ամէն վայրկեան, կարծես, պիտի հանդիպիս հորիզոնէն ծագող ուղտերու կարաւանի մը, կամ Աւետեաց երկիր ուղղուած ժողովուրդի մը, որպէս հակադրութիւն Թրքական կողմին, ուր Ֆրանսացիներու ազբատեաութենէն մնացած ասֆալտապատ ճամբաները, չեն լքուած իրենց ճակատագրին, այլ ընդհակառակն, աւելի խնամուած, նոր ազդանշաններով ճոխացած, եւրոպական մակարդակի մայրուղիներ են, որ անմիջապէս տարբեր երկիր մը ըլլալը կը զգացնեն քեզ: Այդէն հազիւ 10 / 15 հազարամեթր ճամբայ կտրած էինք, ուղղանկիւնաձեւ, քամպակի խնամուած արտերը, միատեղ ինքնաթիռներով կը հականէին, Հակադրութիւնը չատ զօրաւոր պիտի ըլլար, եթէ արտերու մէջ եւ ճամբու երկայնքին, երբեմն — երբեմն, չայատնուէին չալվարով կիներ եւ ջորեպաններ:

Շուրջ կէս ժամ ուղիղ ճամբայ ընելէ վերջ առաջին կարեւոր խաչմերուկը երեք ուղղութիւններ ցոյց կուտար: Դէպի աջ՝ Մարաչ — Այնթապ: Դէպի ձախ՝ Անտիոք Սամանտաղ (Սուէտիա), իսկ ուղիղ՝ դէպի Իսկէնտէրուն, Ատանա, անցնելով Տէօրթ — Եօլէն: Դիմացնիս, Սեաւ լեռներուն ատորոտը, երկայնքին աճած Գրէք-խանդ էր, Հալէպի Հայութեան երբեմնի ամառանոցը. աւելի ուշ պիտի լսէի որ հոն տակաւին կ'ապրի հայ ընտանիք մը հինգ անդամներէ բաղկացած:

Մեր կառքը սկսաւ բարձրանալ Ամանոսի կողերն ի վեր, մեր պատմութեան ՍԵԱՒ լեռները: Ողջոյն բարձրանալինք այնքան սիրտս կը ճմլուէր յուզումով: Անբացատրելի զգացում մըն է, երբ ժողովուրդիդ պատմութիւնը լաւ սերտած ես, ամէն մէկ անուն կը փչաքաղէ քեզ: Ցաւալին էր որ դէպի լեռնանցք մը կը բարձրանայինք, Կիլիկիոյ պատմութեան հռչակաւոր «Դառնից Ասորւոց»ը, ուսկից ով գիտէ քանի՛ քանի հայ իշխաններ եւ աշխարհականներ անցած են, սկսած Մեծն Տիգրանէն, Փիլարտոս Վարաժնունիէն (որ 1071 — 1086 տարիներուն, առեղծած է հայկական ընդարձակ իշխանութիւն, Տաւրոսէն Եփրատ, կեդրոն ունենալով Մարաչ քաղաքը) Լեւոնեաններէն եւ Հեթումներէն մինչեւ Մլեհ, մինչեւ Աղասի, մինչեւ հօրս հայրը, որ 1909-ին սպանուեցաւ ճիշդ այդ լեռնանցքին մէջ, դէպի Ազեքսանդրեակ իր ճամբուն վրայ: Որովհետեւ այդ թուականի Կիլիկիոյ կոտրածը, չխնայեց լեռներուն վրայ թառած հայկական ոչ մէկ կեդրոնի եւ չբաւականացաւ միայն Ատանայով եւ գլխաւոր քաղաքներով: Հետաքրքրական է թէ 1885-ին Ալիշան ինչ կը դրէ (Սիսուանի մէջ) այդ չրջանին համար — քաղելով Հ. Պօղոս Վրդ. Մէհէրեան իր միաբանակից դասընկերին մէկ նամակէն — «Հայ թէ մահմետական, բոլորն ալ աւազակ են առ հասարակ ... մեր Ջորեպանները իրարու հետ տարօրինակ լեզու մը կը խօսէին որ ոչ Թրքերէնի, ոչ ալ քրտերէնի կը նմանէր. հարցուցի թէ ի՞նչ ազգի կը պատկանիք. պատասխանեցին որ Հայ ենք. ի-րապէս ալ երբ ուշադրութեամբ մտիկ ըրինք, բաւական հայերէն բառեր լսացանք: Օրին մէկը ինծի ներկայացան հինգ վեց գինեալներ, Սաղմոս եւ Աւետարան խնդրելու: Ի՞նչ պիտի ընէք — ըսի — անոնցմէ մին ըսաւ որ, ես Տէրսէր եմ. — այսպէս գինեալ Տէրսէր կ'ըլլա՞յ — ըսի. պատասխանեց որ տեղւոյն Տէրսէրը ա՛յսպէս պէտք է ըլլայ ... եւայլն: (Էջ 420 — 1): Արդեօք Զէյթունցինե՞ր թէ Մուսա Լեռցիներ էին:

Յովհաննէս, վարորդ ընկերս, հաճելի անակնկալ մը ըրաւ ինծի պէյլանի լեռնանցքի ճիշդ կատարին, ճամբասփիւռի կոճակը զարձուց եւ յանկարծ սկսայ հայերէն յեղափոխական երգ մը լսել, երգուած Գառնիկէն, ... Պէյրութի Վանայ Ջայնն էր որուն ալիքները մինչեւ հոն կ'երկարէին...:

Մեր առաջին կայանը պիտի ըլլար Ա-Դիւք, Լեռնանցքին եւ Ազեքսանդրեակին կէս ճամբան, Պէյլան չհասած, աջին պիտի բարձրանայինք, չուրջ քառորդ ժամ, ներքին կպրպատ համեստ ճամբով: Ազիք (ըստ Ալիշանի) սրբատաշ քարերով, աւերակ եկեղեցի մը ունենալու էր: Ես զտայ կանդուն, լաւ պահուած եկեղեցի մը, որ Հաճի Յակոբ Աբիկեան, կալուածին տէրը, իսլամ համայնքին նուիրած է, որպէսզի փլուզումի վտանգէն զատէ: Այժմ քովը բարձրացած է փոքր մինարէ մը, եւ կը զործածուի որպէս մզկիթ: Ազիք, ամառանոցը մինչեւ 2000 բնակիչ կ'ունենայ: Նկատուած է Իսկէնտէրունի օդափոխութեան կայանը: Ամէն տարի հոն կը հանդիպէին նաեւ երեք հայ ընտանիքներ, առաջինը տեղաբնակ, երկրորդը Գրբզխանէն իսկ երրորդը Ազեքսանդրեակէն եւ բնականաբար անոնց եղանակային բաղմաթիւ հիւրերը (ինծի նման): Տեսարանը չատ տպաւորիչ է, կը յիշեցնէ մանկութեանս Լիբանանի ծովահայեաց պիւղերը, ուր տակաւին չիմէնթոն իր նախճիրը չէր զործած: Մայրիի խիտ բուսականութիւն մը, կանանչի եւ թուխ կանանչի խառնուրդ մը, որուն հետեւանքով՝ ՍԵԱՒ կոչուած պիտի ըլլան այս լեռները մեր պատմիչներէն: Մեր երեք հայ ընտանիքները սիրուած եւ յարգուած կը թուէին տեղւոյն բնակիչներէն. ես ալ յատուկ ուշադրութեան առարկայ դարձած էի, որպէս հիւր: Տան երեխաները, ուղեցին որ անպատճառ իրենց հետ երթամ, մինչեւ գիւղին արեւելեան ծայրամասը, որպէսզի նկարեմ Հալէպի հայ կաթողիկէներու վլատակ կազդուրման կայանը, աւելի ճիշդ, կիսաւարտ մնացած, Կիլիկիոյ անակնկալ պարպումին հետեւանքով:

Ճաշէն վերջ ճոխ յայտագիր մը գծած էի Յովհաննէսին հետ, Մեզի հետ էին իր կինն ու աներհայրը: Իսկէնտէրունի մէջ վարդոյէն եկած, քրտահաս ընտանիքներու պիտի հանդիպէինք, հրաւիրուած, խօսք — կապի մը հեռանկարով: Թէեւ անհամբեր էի այդ հանդիպումին, սակայն կէս ճամբան, Ազիքէն հազիւ 10 մղոն դէպի ծով, ուղեցի որ կանգ առնենք Պէյլան, ուր հայկական հարուստ անցեալ մը ունէր: Մինչեւ Կիլիկիոյ պարպումը (1939) չուրջ 1500 Հայեր կը բնակէին, մեծ մասամբ արհեստաւորներ, 110 խանութի, կրպակի տէր: Կար դպրոց եւ եկեղեցի: Եկեղեցին զժուար չեղաւ գըտնելը: Քաղաքի գլխաւոր փողոցին վրայ, տակաւին կանգուն կեցած իր զանգակատունը, խաչով հանդերձ, վերջերս օժտուած էր նաեւ թրքական դրօշով, քանի անոր սուորոտը կը գտնուէր ոստիկանատունը: Գնդացիրներով զինուած, խոժոռադէմ ոստիկաններուն ներկայութիւնը չատ պիտի դժուարացնէր եկեղեցւոյ եւ զանգակատունին համալիրը նկարելու գործս եթէ Յովհաննէսը եւ իր կինը, նկարելու պատրուակը չհնարէին..., եկեղեցիէն բան չէր մնացած: Կային փլատակներ, քանդուած գերաններ, մրոտած պատեր. բայց մեկուսի կառուցուած զանգակատունը, նոյնութեամբ կանգուն կեցած էր, իր Մայրը՝ եկեղեցին, փնտռող որբուկի մը նման...:

Պէյլանէն Իսկէնտէրուն 15 հազարամեթր ճամբայ էր, սակայն հազիւ քաղաքէն դուրս ելած, դէպի ծով օձապտոյտ պռիվայրէն կը տեսնուէր, ան, Միջերկրականի ամէնէն հիւսիս — Արեւելք գտնուող քաղաքը, փռուած խոնաւ, տափարակ հարթավայրի մը վրայ, չուրջ 200 հազար բնակիչներով, Թրքական այդ ափին միակ նաւահանգիստն էր:

Յովհաննէս, պիս անմիջապէս առաջնորդեց, քաղաքին կեդրոնը գտնուող, Հայոց Եկեղեցին, կառուցուած 1872-ին եւ նուիրուած Սերաստիոյ 40 Մանուկներուն: Եկեղեցին զործածական է, Մուսա լերան (Վափքիի) Տէր Հայրը կը սպասարկէ նաեւ հոս:

Բնիկ Իսկէնտէրունցի 10 ընտանիք հաղիւ մնացած են. ամենք հայերէնի սիրող Հալէպ փոխադրուած են, աղգականներու մօտ, հոն Մխիթարեան վարժարան յաճախած եւ ծննդավայր վերադարձած. անոնցմէ մին էր Յարութը, մեղրամոմէ սրտով, արջու պէս հուժկու երիտասարդ մը, քաղաքին լաւագոյն մեքենագործներէն մին, որ անակնկալօրէն փաթթուեցաւ ինծի ... յիշելով Հայոց Պատմութեան դասաւանդութիւնները: Յարութ, երբ տեսաւ աղգագրական սուր հետաքրքրութիւններս, խոստացաւ եկեղեցի այցելութեանս, պիս առաջնորդել կիլիկիոյ բոլոր բերդերն ու վանքերը: Հաճելի նկարագիրով, կարկառուն դէմք՝ ծանօթ էր եւ յարգուած նահանգապետէն եւ ոստիկանապետէն եւ տեսակ մը անպաչօն հիւպատոսն էր տեղւոյն հայկական փոքր հասարակութեան: Շուկային մէջ, խնամքով պատրաստուած ապուխտ սանտուիչ մը ուտելէ եւ քօլա մը խմելէ վերջ, Յարութին եղբօր կրպակը, սադին — անդին հարցնելով, գտանք Վարդոյի քրտահաս Հայերուն տունը, որ ընդարձակ բակ մըն էր զանազան սենեակներով: Այցելութեան հանդամանքն ու լեզուական դժուարութիւնները առիթ չտուին որ հարցումներ ուղղեմ Վարդոյի չրջանի Հայութեան մասին, որոնցմէ ոչ մէկ տեղեկութիւն ունէինք մինչեւ 60-ական թուականներու նչանաւոր երկրաչարժը եւ որոնցմով յատուկ կերպով զբաղեցաւ Պօղոս Աչտարեանի Պատրիարքը: Այնուհանդերձ կրցայ այնքան մը հասկնալ, որ տակաւին, Սասունի զժաարամատչելի լեռներուն վրայ, բազմաթիւ անյայտ հայկական դիւղեր կան, որոնք քաղաքակիրթ աչխարհէն բոլորովին կզգիացած կ'ապրին: Պաչտօնական քարտէսներու վրայ իսկ գոյութիւն չունին անոնք...: Հիւրանոցը, ուր հաւաքուած էինք, չկային աթոռներ, հարց տուինք թէ ո՞ւր են տիկիններն. — քովի սենեակն են — ըսին — անոնք իրաւունք չունին մեզի հետ նստելու: Ցայտնի եղաւ որ այդ սերունդին նչանախօսութիւն եւ պակաս կատարելու համար, տակաւին պէտք էին Վարդոյի իրենց ծննդավայրը դիմել...:

Ամանոսեան լեռներու հարաւային ծայրամասը՝ Մուսա Լեռն էր. թէեւ օդոստոսեան տաք խորչակը չատ բան ծածկած էր անկէ, բայց բարի Յովհաննէսը, փափաքս չմերժեց եւ ծովեզերեայ ճամբով ուղղուեցանք Մուվախի լերան ատորոտը, դէպի պատմական Հռոսոսը, որ խաչակիրներն ու Արաբները կը կոչեն Արսուս, իսկ Թուրքերը վերջերս փոխած են Ուլուչինարի:

36 քիլոմեթր երկարող ծովափին վրայ, տեղ տեղ, կրաչաղախ ներկայութիւնը զգալիօրէն խանդարած է բնութեան պեղկութիւնը. կառուցուած են զրօսանչրջիկային աւաններ, որ հակառակ ետնանկին, ամայի կը թուէին. Չուրի ըսպասարկումը, անբաւարար է — ըսուեցաւ:

Արսուս մեծամասնութեամբ քրիստոնեայ կեդրոն մըն է, յատկապէս Արաբներ, նոյնիսկ Հալէպէն եւ Անտիոքէն, որոնք սովորութիւն ըրած են ամառները ծովափ անցընելու: Ուղեցի աւելի յառաջանալ եւ գտնել այն ծոցը ուսկից Մուսա Տաղէն իջնող հայբնակիչներս Ֆրանսական մարտանաւեր բարձրացած էին: երկինքը արդէն մթնած էր, հարկ էր Ազիք վերադառնալ:

(Շար. 1)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇՈՂԱՐՋԱԿ
Բ. հատոր
(4 հատորով)

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Տպարան «Ալիք»
Թեհրան, 1996

Հայ Արիներու ջահի փոխանցում

ՀՕԲՍ՝ 18–ԱՄԵԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻՆ

Ցաճախ կը խօսուի սկաուտական շարժումին մասին. ոմանք մեղմօրէն կը հեգնեն, ուրիշներ կը յիշեն մանկութեան իրենց օրերը. կան անձեր ալ որոնք միշտ սկաուտ մնացած են:

Այս տողերը կ'ամփոփեն 1924–ին Փըրանսա հաստած 18 տարեկան երիտասարդի մը պատմութիւնը. ան երկու տարի ետք կ'որոշէ հայ երիտասարդներու հետ կազմակերպել սկաուտական ճամբար մը: Այս երիտասարդը՝ Գուրգէն Մեծատուրեան համակ խանդավառութիւն ու գործելու պարտաւորակամութիւն, հանդիպում կ'ունենայ Փրանսացիներու, Անգլիացիներու հետ որոնք նոյնպէս խանդավառ են սկաուտական շարժումին սկզբունքներով:

Այսպէսով ան կը ծանօթանայ Շարժումին հիմնադիր Պէյլըն Փաուըլի եւ 1928–ին կը հիմնէ Հայ Արիներու Միութիւնը որ տարի մը ետք ճանաչում կը գտնէ Սկաուտական համաշխարհային գրասենեակին կողմէ, մինչ տղերու կարգին:

Առիկա սկիզբը կը դնէ Հայ Արիներու պատմութեան որուն ընթացքին հազարաւոր հայ երիտասարդներ մաս կը կազմեն անոր չարքերուն. Ֆրանսա, բայց նաեւ Պելճիա, Ռումանիա, Եգիպտոս, Արժանթին...: Հայ Արիներու սերունդներ կը յաջորդեն իրարու, 1928–ի հիմնադիր մեծ հայրիկներուն տեղը կը գրաւեն այսօր թոռնիկները:

Հայ Արիները իրենց երկար գոյութեան բոլոր շրջաններուն աշխոյժ մասնակցութիւն բերած են գաղութային կեանքին, տղաքը դաստիրակած են լաւ, հաւատացեալ, ընկերասէր անձեր դարձնելու հեռանկարով. անձեր որոնք կարենան ծառնոթ կամ անծանօթ միջավայրի մը մէջ իրենց ճամբան գտնել ու յետագային ընկերութեան մէջ ունենալ իրենց տեղը, պահպանելով իրենց հայկականութիւնը:

Աւոր հետ, Հայ Արիները շուրջ 70 տարի սկաուտական շարժումին միջազգային բեմին վրայ ներկայացուցած են հայութիւնը երբ Հայաստան իր քաղաքական օրինավիճակին պատճառով չէր կրնար ընել առիկա: Հայ Արիները ամբողջ աշխարհի մէջ բարձր պահած են մեր Եռագոյնին պատիւը, անընդմէջ մասնակցութիւն բերելով ճէմպորիներու եւ համաժողովներու:

Տասնամեակներու այս բացառութիւնը որ միակն է սկաուտական ներկայ շարժումին մէջ, այլեւս չարունակելու պատճառ չունի: Հայաստան որ 1991–էն ի վեր անկախ է, իրաւունքը եւ պարտականութիւնը ունի այլեւս իր տեղը ունենալու Սկաուտական համաշխարհային շարժումին մէջ որպէս Հայաստանի սկաուտները եւ ոչ այլեւս Ֆրանսայի Հայ Արիները:

Հայ Արիներու Միութիւնը ըրաւ իր ամէն կարելին որպէսզի այս փոխանցումը լաւագոյն պայմաններու մէջ տեղի ունենայ: Օղնեց Շարժումին Համաշխարհային գրասենեակին որ նոր չարժումներու ճանչման առաջարկները կեդրոնացնող մարմինն է, ճանչնալու Հայաստանի մէջ սկաուտական մարզին մէջ կատարուածները, ապա զօրավիգ կանգնեցաւ Հայաստանի մէջ չարժումին ծագումին ու հզօրացման, գործադիր կոմիտէի անդամներուն տուած այցելութեամբ:

1996 Յունիսի վերջաւորութեան նախկին Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ Հայաստանի կողմէ կազմակերպուած սկաուտական առաջին միջազգային ճամբարին բացումին ուր ներկայ էին պետական ու կրօնական իշխանութիւններու ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ Սկաուտական համաշխարհային գրասենեակէն ՀԱՊ–ի չրջանային պատասխանատուներ, Հայ Արիներու ընկերութեան դրօշը յանձնուեցաւ Հայաստանի արիներուն (*): Խորհրդանշական այս փոխանցումը պաշտօնական հանդամանք ըստացաւ անցեալ Յունուար 17–ին Սկաուտական միջազգային չարժումին մօտ ու Հայաստանի մէջ սկաուտական չարժումին ակիզբով:

Շարունակականութիւնը ապահովուած է այլեւս ու Եռագոյնը միշտ պիտի ծածանի սկաուտական աշխարհի բոլոր ազգերուն դրօշակներուն կարգին, ինչպէս եղաւ 1929–էն ի վեր ընորհիւ Հայ Արիներու եւ անոնց հիմնադիր բժիշկ Գուրգէն Մեծատուրեանի:

Յանուն Հայ Արիներու Միութեան
ՄԻՇԵԼ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

(*) Տես՝ Սուրէն Փանոսեանի յօդուածը «Ծառաջ», 1996, Յուլիս 5

ԺՄԲ. – Աւելցնենք որ Սկաուտութեան Համաշխարհային Բիւրօն (Bureau Mondial du Scoutisme) Յունուար 17 Թուակիր չրջաբերականով մը կ'անդրադառնայ «Հայաստանի Ազգային Սկաուտական Շարժում Կազմակերպութեան» (ՀԱՍԿ) անդամակցութեան դիմումին որ Կոմիտէն քննած է Նոյեմբեր 9 – 10–ի իր նիստերու ընթացքին եւ կը յանձնարարէ որ ան ընդունուի: Շրջաբերականը կը ճշդէ որ ըստ Սահմանադրութեան Զ. 2 յօդուածին, եթէ երեք ամսուան ընթացքին ընդդիմացող չկայ կամ ընդդիմացողներու թիւը անդամ կազմակերպութեանց 100–էն 5–էն վար է, ՀԱՍԿ–ը համաշխարհային կազմակերպութեան անդամ կը հռչակուի 1997 Ապրիլ 17–էն սկսեալ որպէս Հայաստանի Հանրապետութեան Սկաուտական Ազգային Կազմակերպութիւն:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԳՐՔՈՑԿՆԵՐԸ ՈՒՆԻՆՔ, ԲԱՅՑ...

Երկու ամիսէ ի վեր Փրանսացիները սկսած են ստանալ առողջապահական իրենց գրքոյկները: Ատոր նպատակը հասկցնել է հիւանդներուն թէ օրը երեք բժիշկ տեսնելով աւելի լաւ պիտի չհնամանուին: Գրքոյկը արժեց 180 միլիոն Ֆրանք որուն պէտք է աւելցնել 45 միլիոն հոդեվի առաքման ծախքը: Եւ ըսել որ երկու ամիս եառ, այսօր, գրեթէ ոչ մէկ ընդունելութիւն գտած է ան. ոմանք զայն դնելով իրենց նամակատուփին մէջ, ծանուցումի պրակ մը կարծած են ու չիտակ աղբաման նետած. ուրիշներ կատակ մը նկատած են պարզապէս, նման այն միլիոն որ երեք հատ ստացած է անոնց մէ: Իրեն հասցէագրուածը, տասը տարի առաջ մահացած իր ամուսնինը եւ անոր առաջին կնոջը...:

Ընկերային Ապահովութեան նախաընթերութիւնը գրեթէ զոհ է. որեւէ բողոք չենք ստացած, կ'ըսեն հոն: Ճիշդ է որ բողոքող չկայ· բայց եւ այնպէս գեղին գրքոյկը ներկայութիւն մըն ալ չի նկատուիր: Բժիշկներն ալ բոլորովին անտարբեր են: Ցաճախորդներէն հազիւ 10%–ը կը ներկայացնէ զայն, քանի որ ստիպողական ըլլալով հանդերձ ոչ մէկ պատիժ ենթակայ է թերացումը: Պատասխանատու մը կ'ըսէ թէ Ցունիսին հաշուետարեգար մը պիտի ընեն, որոշելու համար թէ ինչ ձեւով կարելի է ընդհանրացնել գործածութիւնը: Եւ թէ յառաջիկայ անոր մոռացումը անհետեւանք պիտի չմնայ:

Այն բժիշկները որոնք պարտաւոր կ'ըլլան հոն արձանագրելու իրենց հիւանդին վիճակը, դարմանումը, եւլն. կը դանգատին որ յարմար ձեւով պատրաստուած չեն անոնք. եղած են նոյնիսկ բժիշկներ որոնք իրենց հիւանդներուն խորհուրդ տուած են աղբաման նետել այդ գրքոյկները: Կայ նաեւ ժամավճառ ըլլալու հարցը: Ձմրան այս եղանակին երբ կրիփի համաճարակը ամէն տեղ ներկայ է, ո՞ր բժիշկը կը յօժարի չուրջ կէս ժամ կորսնցնելու առողջական գրքոյկը ներկայացնող ամէն մէկ հիւանդի անցուցած հիւանդութիւնները, դարմանումները արձանագրելու անոր էջերուն մէջ:

Շատեր գրքոյկը կը նմանցնեն 1993–ին 70 տարեկանէն վեր անձերու տրուածին. պատրաստուած 4·5 միլիոն գրքոյկէն 90%–ը տուփերէն դուրս իսկ չէր հանուած: Կայ մաս մըն ալ որ համակարգիչի վրայ աշխատելու վարժութիւնը ձեռք ձգած ըլլալով, քարի չրջանին եղարձ ընելու տպաւորութիւնը կ'ունենայ թուղթ ու գրիչ գործածելու պարտաւորութեան առջեւ: Արդէն, կը սպասուի որ երեք տարիէն գործածութեան դրուի առողջապահական համակարգչային քարտը որ պիտի փոխարինէ գրքոյկը:

Ան նոյնիսկ եթէ գործածուի ամէնուն կողմէ, ոչինչով կրնայ նպաստել առողջական ծախքերու նուազումին, քանի որ հիւանդ մը միշտ կրնայ բազմաթիւ բժիշկներու այցելել: Այս իրականութեան մէջ դժուար է երեւակայել որ առողջապահական գրքոյկները դուրս կ'ելլեն մոռցուած, փոշոտ անկիւններէն ու կը սկսին գործածուիլ:

ՔԱՂՀԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԼԱ ՍԻՈԹԱՑԻ Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Փետրուար 9, կիրակի օր տօնուեցաւ Լա Սիոթայի Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ օծման երրորդ տարեդարձը:

Թէեւ այս դաղութը չատ հին թուականներէ ի վեր ունեցած է իր աղօթատունը, բայց երեք տարիներ առաջ փոխադրուած է աւելի պատշաճ տեղ մը, անուանակոչուելով Ս. Փրկիչ, ձեռամբ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեանի: Ուստի երրորդ տարեդարձին առթիւ Տարօն Եպիսկոպոսը, ինքն էր որ մատոյց պատարագը եւ քարոզեց:

Պատարագին ներկայ էր նաեւ հիւրաբար քաղաքս գտնուող Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս Պէճճեան: Ս. Սեղանին սպասարկեցին՝ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Մակար Քահանայ Նաճարեան, Մարտիրոս Ասպ Սարկաւագ Տէր – Մղսեան, Ուրարտիր Մուրատ Մէրճմէճեան, Քառաճայն Կոմիտասեան պատարագը, դեղեցիկ երգեցողութեամբ կատարուեցաւ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի անդամներէ կազմուած փոքր խումբի մը կողմէ, ղեկավարութեամբ Յակիկ Եըմմազեանի որու երգէոնով կ'ընկերանար՝ Տիկին Ժիւլիէթ Եըմմազեան:

Տարօն Նպիսկոպոս իր քարոզէն առաջ տուաւ տեղեկութիւններ՝ կաթողիկոսին հետ կատարած Փրանսայի չրջապտոյտին մասին, ապա բնաբան առնելով՝ «Ով դու Բեթղեհէմ, Յուդա երկրում ամենափոքրը, քու մէջէն պիտի ելլէ լաւագոյնը» պատգամը, յորդորեց տէր կանգնիլ մեր եկեղեցիներուն, տալ անոնց հոգեւոր իմաստ, նոյնիսկ եթէ քանակով քիչ ենք: Պատարագէն վերջ կատարուեցաւ հոգեհանդստեան կարգ՝ եկեղեցւոյ նախկին հոգեւոր Հայրակ Քահանայ Համբարձումեանի եւ սատարողաց ննջեցելոց յիշատակին:

Եկեղեցական արարողութեան ատենին, հոգեւոր դասը եւ ներկայ ժողովուրդը առաջնորդուեցան մօտակայ սրահ մը, ուր սարքուած էին սիրոյ սեղաններ: Ճաշի ընթացքին կատարուեցաւ ճոխ զեղարուեստական յայտագիր մը, ազգային տոհմիկ մթնոլորտի մէջ: Բարի գալուստ խօսքը արտասանեց եկեղեցւոյ նախկին խորհրդական Պր. Աբրահամ Կարապետեան, ծանօթացուց իր վարչական ընկերները եւ ուղղեց կոչ մը տեղացի ներկաներուն միասնական աշխատութեան: Մերթ ընդ մերթ խօսք առին՝ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Մակար Քահանայ Նաճարեան, Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի ղեկավար Պր. Յակիկ Եըմմազեան, Գերմանիոյ Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկ. եւ հուսկ՝ Տարօն Եպիսկոպոս: Արտասանեցին թաղի Միօրեայ վարժարանի երեք աշակերտներ միասնաբար, Թէքէեանէ «Եկեղեցին Հայկական»: Իսկ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը բերաւ մեծ խանդավառութիւն խմբական երգերով եւ Գէորգ եւ Անդրանիկ Մինասեանի մեներգներով:

Բայց օրուան անակնկալն էր Համլէթ Գէորգեան որ իր դեղեցիկ ձայնով սիրոյ սեղանին տուաւ որոշակի փայլ մը: Խտուար Տէրիքլեան խումբի հրաւէրով Մարսէյլ գտնուող, Հայաստանի Կոմիտասս Երաժշտանոցի աշակերտ, միաժամանակ Բարեկամութիւն պարախումբի մեներգիչ՝ այս ազնիւ երիտասարդը, ներկաներուն հրամցուց երկու երգեր՝ «Հայաստի երգ» եւ «Անոյշ Հայաստան», իսկ Անդրանիկ Մինասեանի հետ միասնաբար «Ծաղկիր ինձ համար»ը, տպաւորելով բոլորը: Սիրոյ Սեղանը վերջ գտաւ երեկոյեան յառաջացած ժամերուն, տալով ժամադրութիւն յաջորդ տարուան:

ԱՆԻ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 - 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ճամբորդութեան միջոցին երբեմն այդ նախնական անունդն ու ջուրն ալ կը պակսի խեղճ թռչուններուն, այսուհանդերձ ամէնքն ալ ողջ առողջ կը հասնին պարսկական մայրաքաղաքը:

Այս անակնկալ յաջողութիւնը վերջնականապէս կը նուիրագործէ հայ բախտաւորին թռչնաբուծական կարողութիւնը:

Մարդը թեհրան կը մնայ մինչեւ Մուզաֆէրէտտին Շահին մահը եւ անկէ ետքն ալ արքայական ֆէրմանով մը կը մեկնի հոնկէ, կուրծքը պատուանշանով մը զարդարուած:

***

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Փարիզի երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերութիւնը. – Աժան կերակուր, աժան լոգանք. – Ս. Գրքի ընթերցում. – Ցաջող սկզբնաւորութիւն մը. – Հակալքօլական ընկերութիւնը եւ իր նախագահը. – Ջուրով գինովութիւն. – *En Avant* թերթը. – Փրկութեան բանակը. – Իր սպաները եւ գինուորները. – Ձակատամարտի լուրեր. – Մարմնամարզական աղօթք. – Հրապարակային խոստովանութիւն:

Փարիզ, օր մը, բարեկամներէս պարոն Սեդրակ Ամպարեան, երբ ճաշարաններու ազդեցութեան մասին դանդատ կը յայտնէի.

– Ես հիանալի կերպով կը ճաշեմ 90 սանթիմի, ըսաւ ինծի:

90 սանթիմը հազիւ չորս դրուշ կ'ընէ եւ այս բանը անհաւատալի թուեցաւ ինծի:

– Ի՞նչ կ'ուտես այդքան դումարի փոխարէն, հարցուցի:

– Նախ աղանդերները, յետոյ պնակ մը առատ միս, յետոյ բանջարեղէն, յետոյ անուշեղէն, պանիր, պտուղ, գաւաթ մը դինի եւ գաւաթ մըն ալ սուրճ...

– Կատա՞կ կ'ընես, զոհեցի:

– Ընդհակառակն, չա՛տ լրջօրէն կը խօսիմ ... եւ ամէնքը այս չէ, շարունակեց, այն հաստատութեան մէջ ուր կը ճաշեմ, ընթերցասրահ, խաղասրահ եւ դրամատուն մը կայ յաճախորդներուն տրամադրութեան ներքեւ, ամէնքն ալ չքեղօրէն լուսաւորուած ու կահաւորուած ու էլեկտրական լոյսերով ողողուն:

– Ի՞նչ կ'ըսես:

– Սպասէ՛ դեռ: Հաստատութիւնը ունի նաեւ բազմաթիւ լոգարաններ ուր, 10 սանթիմի փոխարէն, կրնաս տաք ջուրով պատուական լոգանք մը առնել, օճառը հաստատութեան վրայ ըլլալու պայմանաւ...

– Չեմ հաւատար, անկարելի է, պարզապէս քիթիս կը խնդաս կոր:

– Դեռ չաւարտեցի, չարունակեց Ամպարեան անյողդողդ կերպով, հիւանդ ըլլալու պարագային հաստատութեան բժիշկը կուգայ ձիրիթաբար դարմանելու քեզի եւ դեղերդ կը պատրաստուին հաստատութեան մասնաւոր դեղարանին մէջ, միւս դեղարաններէ 100–ին 75 պակաս գնով...:

– Բայց չառաջնորդե՞ս ինծի այդ աւետեաց երկիրը, զոչեցի խանդավառուած:

– Մէկ անգամի համար կարող եմ քեզ ճաշելու տանիլ իրրեւ հիւր, բայց ոչ ամէն օր, պատասխանեց Ամպարեան, եթէ կ'ուզես այս իրիկուն հո՛ն ճաշենք:

– Բայց դուն ի՞նչպէս ամէն օր կրնաս երթալ եւ ես մէկ անգամ միայն:

– Որովհետեւ ես անդամ արձանագրուած եմ ընկերութեան, պատասխանեց բարեկամս հպարտ դէմքով մը:

– Վա՞յ, մասնաւոր ընկերութեան մը կը պատկանի այդ հաստատութիւնը:

– Բնականաբար ... երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերութեան հաստատութիւնն է, Ռիւ տը Թրէվիզի մէջ, հոյակապ չէնք մը, կատարեալ պալատ մը...:

– Բողոքակա՞ն հաստատութիւն մըն է ուրեմն:

– Ոտքէն մինչեւ գլուխը:

– Բայց դուն Լուսաւորչական ես կարծեմ:

– Այդ կարեւորութիւն չունի, բաւ է որ ընկերութեան անօրէնն Ժողովը համակրի ներկայացող քահանային:

(Շար. 90)

Ռուբէն Մելիք,
Տէր եւ Տիկին Քրիսթիան Տէր-Սահակեան եւ զաւակը,
Նաթալի Մելիք եւ Հերվէ Տըփերուա եւ զաւակները,
Նազիկ Մելիք եւ զաւակը
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր եւ հարսին՝

ԷԼԼԱ ՄԵԼԻՔ-Ի

յանկարծական մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 16-ին:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետրուար 20, ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Եկեղեցին՝

15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Մահազդ ղրկուած չընդունուիր:

«ՅԱՌԱՋ». — Մեր ցաւակցութիւնները սիրելի Ռուբէն Մելիքին եւ զաւակներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՀԱԿԸ»ին՝ Շաւարշ Մխսաֆեանի մահուան քառասնամեակին առթիւ վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան 200 Ֆր.:

***

ՍԱՐԹՐՈՒՎԻԼ. — Տիկին Նազդալեան 100 Ֆր.:

Տէր եւ Տիկին Արմէն Գիւլիւեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Յակիկ Պուրուճեան եւ զաւակները
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ — մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ԲԱՐՍԵՂ ՊՈՒՐՈՒՇԵԱՆ-Ի
(Ծնեալ՝ Զարուհի Փանոսեան)

մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 5-ին, 71 տարեկանին,

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետրուար 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մեծաւիշ Եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընկատել:

KIZILIAN
134, rue Hoche,
93100 Montreuil sous Bois.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. —
Այրի Տիկին Թադուհի Գուլումեան,
Այրի Տիկին Լուսին Գուլումեան եւ զաւակները,
Պր. Մասիս Գուլումեան, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Գուլումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայգազօրծեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նազդալեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան յառաջիկայ կիրակի, Փետր. 23-ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, իրենց զաւկին, ամուսնոյն եւ եղբօր՝

ԿԱՐՊԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ-Ի

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

(Շար. Ա. էջէն)

սադիրը անընդունելի է: Ան բերանացի ալ դիտել տուած է որ հոգաբարձութիւնը իր դործը պիտի չարունակէ առաջուան պէս, առանց ընտրութիւն կատարելու:

Այս կերպով այժմէն յայտնի է որ յառաջիկայ ընտրութիւններուն պիտի մասնակցին մեր հինգ հաստատութիւններէն միայն չորսը: Իսկ Դպրեվանքը արդէն իսկ իր ընտրութիւնը կատարած կը նկատուի եւ կը չարունակէ դործել նախկին ձեւով:

Ո՞ւրկէ ծնունդ առած է Դպրեվանքի չուրջ ստեղծուած այս անհաճոյ կացութիւնը:

Մինչեւ 1985, իշխանութիւնները կը ճանչնային Դպրեվանքի բարոյական անձնաւորութիւնը եւ կ'արտօնէին որ հայկական բարեվոխումներու ծրագրի աշխատանքներուն կազմակերպման կապակցութեամբ նախապահին հրամանագրով ստեղծուած է պետական յանձնաժողով մը, որու առաջին նիստին Լ. Տէր-Պետրոսեան ինք անձամբ նախագահած է: Ծրագիրը բաղկացած է երկու հիմնական մասերէ՝ օրէնսդրական մարդի փոփոխութիւն եւ կառոյցներու վերափոխումներ: Օրէնսդրական բարեվոխումներու հիմքը կը կազմեն քաղաքացիական, քրէական, քաղաքացիական դատավարութեան, քրէական դատավարութեան օրէնսդիրքերը, դատարանի կազմին մասին օրէնքը: Իսկ կառուցային վերափոխումները սահմանուած են Սահմանադրութեամբ նախատեսուած առաջին տեհանի, վճռաբեկ եւ վերաքննիչ դատարաններու ստեղծման:

***

Մայնքին միւս հինդ հաստատութիւններուն նման հոգաբարձութեան ընտրութիւն կատարուի Դպրեվանքի մէջ ալ: Առաջին անդամ 1985-ի ընտրութենէն վերջ է որ իշխանութիւնները մերժեցին վաւերացնել ընտրուած հոգաբարձուները: Իշխանութիւնները կը պնդէին որ Ս. Խաչ Դպրեվանքի հիմնարկութեան չրջանին հիմնադիրները ձեւակերպական պահաս մը թողած էին եւ այդ պատճառաւ ալ կարելի չէր ընդունիլ Դպրեվանքի բարոյական անձնաւորութեան հանդամանքը: Իշխանութիւնները մինչեւ 1985 մատնանիշ չէին ըրած այդ պակասը եւ արտօնած էին որ Դպրեվանքը ստանայ կալուածներ: 1985-ի ընտրութենէն վերջ իշխանութիւնները անդամ մըն ալ ընտրութեան արտօնութիւն չտուին 1989-ին:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 17 / 18)

ԱԼ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
100-ՕՐԵԱՑ ՊԱՇՏՕՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՇՈՒԵԿԵՒՐԸ

Հարիւրօրեայ իր պաշտօնավարութեան կապակցութեամբ տրուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Արտաքին նախարար Ալ. Արզումանեան պատասխանելով լրագրողներուն, ըսած է թէ Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւն չէ եղած քանի որ դայն կը ճշդէ Հանրապետութեան նախագահը, եւ նախարարութեան կը մնայ միայն դայն դործադրել: Արտաքին քաղաքականութեան ձեւերուններու կարդին Ալ. Արզումանեան ընդդծած է ԼՂՀ-ի տէ փաքթօ ոչնչութիւնը: Արցախի ժողովուրդին ապահովութիւնը երաշխաւորուած է, ըսած է ան, աւելցնելով որ միջազդային որեւէ մարմնի կարելի չէ եղած Հայաստանին պարտադրել որեւէ որոշում, որ անընդունելի ըլլար՝ ԼՂՀ-ի ժողովուրդին եւ դեկավարութեան համար: Անդրադառնալով նաեւ կապիտալի նաթամուղի ուղեկիծի հարցին, ըսած է թէ այդ մասին Հայաստանի դիրքորոշումը կը մնայ անփոփոխ, այսինքն՝ դայն անցընել Հայաստանէն, այս ընտրութիւնը տեսանելի ապագային մէնեայարմար տարբերակն ալ նկատելով: Ան աւելցուցած է նաեւ որ այդ ուղեկիծին ընտրութեան բանակցութիւններուն դարաբաղեան հակամարտութեան դադանները առընչել անընդունելի է Հայաստանի համար:

***

ԴԱՏԱՒԻՐԱԻԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ
ԲԱՐԵՓՈԽՄԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Արդարադատութեան եւ իրաւական հարմակարդի բարեփոխումներու ծրագրի աշխատանքներուն կազմակերպման կապակցութեամբ նախագահին հրամանագրով ստեղծուած է պետական յանձնաժողով մը, որու առաջին նիստին Լ. Տէր-Պետրոսեան ինք անձամբ նախագահած է: Ծրագիրը բաղկացած է երկու հիմնական մասերէ՝ օրէնսդրական մարդի փոփոխութիւն եւ կառոյցներու վերափոխումներ: Օրէնսդրական բարեփոխումներու հիմքը կը կազմեն քաղաքացիական, քրէական, քաղաքացիական դատավարութեան, քրէական դատավարութեան օրէնսդիրքերը, դատարանի կազմին մասին օրէնքը: Իսկ կառուցային վերափոխումները սահմանուած են Սահմանադրութեամբ նախատեսուած առաջին տեհանի, վճռաբեկ եւ վերաքննիչ դատարաններու ստեղծման:

***

«ԱՌԱՒՕՏ»Ը ԴԱԴՐԱԾ

Փետրուար 15-ին լոյս տեսած է «Առաւօտ» օրաթերթի 527-րդ եւ վերջին թիւը: Այս առընչութեամբ, դլխաւոր խմբագիրը՝ Արամ Աբրահամեան, ըսած է որ. — «Թերթը որպէս ազատ լրագիր կատարած է իր առաքելութիւնը եւ այս տեսքով, բովանդակութեամբ սպառած է իրեն: Ժամանակ է պէտք հանդստանալու թերթի առօրեային եւ մտածելու ընելիքներու մասին»:

Concours de Musique de Chambre
Wardan Sarxian

1996 — 1997
I ère ANNEE
organisé par le CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
Directeur : KHATCHIG YILMAZIAN

— Règlement du Concours —

1 — Le concours est public et ouvert à tous les musiciens sans limite d'âge.
2 — Tous les morceaux seront exécutés sans reprises et dans les mouvements indiqués.
3 — Les décisions du Jury sont sans appel. Le Jury se réserve le droit d'interrompre les exécutions jugées insuffisantes.
4 — Toute demande de renseignements doit être accompagnée d'une enveloppe timbrée.
5 — Les éditions indiquées sont obligatoires. Les photocopies sont strictement interdites par la loi.

Le concours aura lieu du 22 au 24 mars 97
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado, 13008 Marseille

Premières éliminatoires : **samedi 22 mars**
Deuxièmes éliminatoires : **dimanche 23 mars**
CONCERT DES LAUREATS : LUNDI 24 MARS à 20 HEURES 30

ECHELLE DES RECOMPENSES ET PRIX SPECIAUX
Premier Prix : 5 000 F
Deuxième prix : 3 000 F. — Troisième Prix : 2 000 F.

— Un bon d'achat de partitions de trois cents francs offert par «Casabianca Musique»;
— Un bon d'achat de partitions de deux cents francs offert par «La Boîte à Musique».

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Տէր եւ Տիկին Կարօ Սահեան 500 Ֆր. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին ի յիշատակ Վաչա Խաչատուրեանի եւ Նուարդ Ասլանեանի մահուան 13-րդ տարելիցին:

TEBROTZASSÈRE

L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)
présentent
— La *CHORALE DE L'ECOLE* (sous la direction de Haïg Sarkissian)
— et l'*ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN* ARAXE et SASSOUN de Marseille.

le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises
au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)

(*) *Association culturelle du Raincy.*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը Շաբաթ Փետր. 22, ժամը 16-ին, Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e

***

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՍԷն — Ժերմի Ջ. Շանթ մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 14·30-ին, 32 Ալբենիւ տը Սէն — Ժերմի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարդ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է,

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Communiqué de Presse

Le Comité du Monument Manouchian est composé de la Municipalité de Vaulx-en-Velin, des associations locales d'anciens combattants et résistants, de nombreuses associations d'originaires arméniens (culturelles, religieuses, de bienfaïsance, etc...) sans aucune distinction de caractère confessionnel ou politique.

Hommage sera rendu chaque année :
— à la Résistance et à la participation des étrangers dans ses rangs;
— à la Communauté arménienne en France.

Cette année la cérémonie aura lieu le samedi 22 février à 10 heures 30, square Manouchian à l'angle des avenues Salengro et Garibaldi, à Vaulx-en-Velin.

Prendront successivement la parole :
— *Monsieur Michel FERNANDEZ, (FNDIRP)*, au nom des Anciens Combattants;
— *Monsieur Stéphane BOUDOYAN. (UGAB)*, au nom de la Communauté arménienne;
— *Monsieur Maurice CHARRIER, Maire de Vaulx-en-Velin, Conseiller Général du Rhône.*

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Սիրով կը հրաւիրէ ձեզ ներկայ գտնուելու

Մեծ Մայրերուն եւ Մեծ Հայրերուն

Մեծարանքի Հանդիսութեան

կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 15-ին

Սահակ — Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի Ադծրունի Ջրբաչեան սրահին մէջ
339, Ave. du Prado - 13008 Marseille

Համելի անակնկալներ եւ ճոխ հիւրասիրութիւն:

Մուտքը ազատ է:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
JEUDI
20 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱՊԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրաճատ : Տար. 1·100 Ֆ· - Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում.) 1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 19·054 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.054

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ – ԲԵԼԱՌՈՒՍ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ռուսաստան անհանդիստ է ՕԹԱՆ–ի ընդլայնումի ծրագիրներէն: Ատոր մէջ իր ապահովութեան ու սահմաններուն ուղղուած սպառնալիքներ կը նկատէ ու ամէն ձեւով կը ջանայ խոչընդոտել ընդլայնումի քայլերը: Այդ նպատակով կը ձգտի նաեւ յատուկ միացում մը իրականացնել Բելառուսիոյ հետ, պարբերաբար օրակարգի բերելով այս նիւթը: Յունուարի կէսերուն նախագահ Ելցին այդ խմաստով նոր փորձ մը ըրած ու նամակ մը ուղղած է բելառուս նախագահ Լուկաշենկոյի մասին: Նամակը մամուլով հրապարակուած չէ, միայն նախագահին վարչակազմի փոխնախագահը յայտարարած է թէ Մոսկուա վերջապէս արժանի պատասխան մը ընծաեւած է ՕԹԱՆ–ի ընդլայնումի նպատակներուն:

Սահմանակից երկրի մը հետ չհասդիտական դիրքերէ մեկնած նման կեցուածք զայրոյթի պատճառած է ռուս մամուլի անուններու որոնք պատեհապաշտութեան անլուրջ արտայայտութիւն մը կը նկատեն Ելցինի առաջարկը:

Բելառուսիոյ հետ միացումին մէջ կը դիտուի Պալթեան երկիրները անտեսական չջլափակումի ենթարկելու նպատակը ինչ որ աւելորդ բան կը նկատուի Պոլինի պատին անկումէն ի վեր: Ռուսաստան պէտք է հասկնայ Արեւմուտքին որ իր հարցերը անոր ալ կը պատկանին եւ մխասնական լուծումի կը կարօտին, փոխանակ Ռուսաստանը անջատելու եւ իր ուժերէն վեր հարցերու լուծում փնտռելու, կամ սպառնալիքներ արձակելու: Ինչ կը վերաբերի ՕԹԱՆ–ի ենթադրեալ սպառնալիքի մը դէմ Բելառուսիոյ, Ռուսաստանի համար ապահովութեան գօտիի վերածելու հեռանկարին, ծիծաղելի եւ ապարդիւն կ'ըսուի ատիկա:

Ռուսաստան – Բելառուսիա մերձեցում մը կրնայ օգուտ ունենալ Մոսկուայի: Նախ անոր կու տայ Եւրոպայի վրայ թացուած պատուհան մը: Բայց այդ մերձեցումը կամ միացումը կամաւոր բան մը պէտք է ըլլայ, քանի որ Չէչէնիոյ խնդիրը ցոյց տուաւ յատկօրէն թէ Ռուսաստան կարողութիւն չունի բռնի ուժով երկիր կամ չջլուն իրեն ենթարկելու: Այս պայմաններուն մէջ կարեւոր կը նկատուի որ Մոսկուա փոխանակ անիրականալի քայլերու, կարելի միջոցներու մասին մտածէ: Յատկապէս դուրս գալու համար անտեսական անելի կացութենէն: Եթէ Բելառուսիոյ հետ միութիւնը յուսալի արդիւնքը չտայ, յուսախաբութիւնը կրնայ բելառուս ընդդիմութեան գործին ծառայել ու հրահրել հակառուս զգացումներ: Նոր միութիւն մը պէտք է դիտնայ խուսափիլ անցեալի սխալներէն եւ ազգային իրաւունքները սահմանափակելու զգացում չարթնցնել բելառուս ընտրանիին մօտ: Պէտք է զարկ տայ այդ երկրին մէջ ժողովրդավարացումին հզօրացման առանց որուն նոր միութիւն մը անհասանելի կը մնայ: Ռուսաստան ու պարտաւորութիւններու պատճառ կ'ըլլայ:

Կայ այլ երեսակ մըն ալ· ռուս մամուլի այս դէմքերը կը վախնան նաեւ որ այս միութեան ձգտումը կը չեչտէ ռուսական պետութեան ոչ մարզկայնական կողմը, համար, հրաւէրի նամակ մը ղրկել եւ ի հարկէն վերադարձի տոմս մը:

Իտալիա· – Հոս ալ հիւրընկալութեան վկայական չկայ, կարելի է ընդունել կանոնաւոր վիճակի մէջ գտնուող ոեւէ օտարական:

Մեծն–Բրիտանիա· – Հիւրընկալութեան վկայական չկայ, բայց բաւական ճկուն սիսթեմ մը լայն իրաւասութիւններ կը շնորհէ դաղթի սպասարկութեանց պատասխանատուներուն: Ոչ–եւրոպացի օտարականները կրնան վեց ամսուան վիզա մը ստանալ Մեծն–Բրիտանիոյ հիւպատոսարանէն, պայմանաւ որ արդարացնեն իրենց այցելութիւնը· ուսում, աշխատանք, արձակուրդ:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵԼՔ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՒԷ

Փետրուար 18–ին, Ալէն Ժիւպէ այն համոզումն ունէր որ ելք մը գտած է, դուրս ելլելու համար այն անել կացութենէն ուր մխրճուած են իշխանութիւնները Տըպրէյ օրէնքի մէկ յաւելեալ յօդուածին հետեւանքով:

Նախարարապետը Ազգ· Ժողովին կը թողու պատասխանատուութիւնը: «Եթէ, կ'ըսէ, Ազգ· Ժողովը լաւագոյն բանաձեւ մը գտնէ, կառավարութիւնը տրամադիր է վիճաբանելու, ցորչափ նպատակը կը պահպանուի, այսինքն՝ արդիւնաւէտ հակակշիռ մը մուտքին, ինչպէս եւ ելքին»:

Այս առընչութեամբ, մեծամասնութեան կարգ մը *ներեսփոխաններ զանազան լուծումներ կը փնտռեն: Ոմանք կը խորհին որ Պետութիւնը կրնայ յաջողցնել քաղաքապետներուն, հիւրընկալութեան վկայականներու հակակշռին մէջ, պայքարելու համար զաղանի գաղթին դէմ: Կան որոնք կը խորհին թէ հիւրընկալողին տեղ, հիւրընկալուած օտարականը ինք կրնայ իր մեկնումը հաղորդել քաղաքապետին, ինչ որ առաջքը կ'առնէ «մատնութեան»: Այս ձեւակերպութիւնը ի զօրու է արդէն կարգ մը օտար երկիրներու մէջ, օրինակ կը տըրուին Միացեալ–Նահանգները: Ընկերվարականները սկսան ձայն բարձրացնել եւ Լօրան Ֆապիւս «չարագործ» որակեց օրէնքը եւ կ'ուզէ որ ամբողջովին քաշուի հրապարակէն: Ընդհանուր ձեւով, կառավարողները ամէն օր կը բազմանան եւ բոլոր արհեստներէն եաք, կարգը եկած էր նաեւ եկեղեցիին: Ֆրանսական Եպիսկոպոսապետութիւնը զգոյշ է եւ կ'ուզէ օրինապահ մնալ, բայց եւ այնպէս վերապահութիւններ ունի օրէնքին նըկատմամբ, նոյնիսկ եթէ բազմաթիւ կաթողիկէներ համամիտ չեն: Բողոքականներն ալ վերապահութիւններ ունին, բայց, պատուելի Սթիւարթ կը չեչտէ որ տրամադիրը չէ քաղաքացիական անհրաժեշտութեան համաձայնելու:

Ի՞նչ կ'ընեն եւրոպական այլ երկիրները:

Գերմանիա· – Ոեւէ մէկը որ օտարական մը կը հրաւիրէ պարտի հիւրընկալութեան թուղթ մը լեցնել եւ հաստատել որ պիտի հոգայ անոր ծախքերը: Գերմանական օրէնքը մեկնումի յայտարարութիւն չի նախատեսեր, բայց, քաղաքացիութիւնը կը հետեւի տեղափոխութիւններուն եւ կեդրոնական ցուցակ մը թոյլ կու տայ որ օտարականի մը հետքը չկորսուի: Ներկայիս ,դաշնակցային Ներքին նախարարութիւնը կ'ուզէ խստացնել այս արդէն խիստ սիսթեմը:

Սպանիա· – Երկիրը քիչ դաղթող ունի եւ հիւրընկալութեան վկայականի հարց չկայ: Այն օտարականները որոնք պանդոկի արձանագրութիւններ չեն կրնար հայթայթել, պարտին, վիզա ստանալու համար, հրաւէրի նամակ մը յղել եւ ի հարկէն վերադարձի տոմս մը:

Իտալիա· – Հոս ալ հիւրընկալութեան վկայական չկայ, կարելի է ընդունել կանոնաւոր վիճակի մէջ գտնուող ոեւէ օտարական:

Մեծն–Բրիտանիա· – Հիւրընկալութեան վկայական չկայ, բայց բաւական ճկուն սիսթեմ մը լայն իրաւասութիւններ կը շնորհէ դաղթի սպասարկութեանց պատասխանատուներուն: Ոչ–եւրոպացի օտարականները կրնան վեց ամսուան վիզա մը ստանալ Մեծն–Բրիտանիոյ հիւպատոսարանէն, պայմանաւ որ արդարացնեն իրենց այցելութիւնը· ուսում, աշխատանք, արձակուրդ:

ԳԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը հարցաքննութեան ենթարկուած է հարցի մը կապակցութեամբ որ կ'արտաւորէ կառավարութիւնը: Նեթանիահու ընդհ. դատախազի պաշտօնին կոչած է իր –Լիքուտ– կուսակցութենէն անդամ մը՝ Ռոնի Պաո–Օն կրօնական Շաս կուսակցութեան ճնշումին տակ, սակարկութիւններէ եաք: Այդ կուսակցութեան պետը՝ Տէրի դատապարտուելու սպառնալիքին տակ էր զեղծարարութեան համար եւ Ռոնի Պաո–Օն յանձն առած կ'ըլլայ թաղել հարցը եթէ Տէրի յօդուղի զինք դատախազ նշանակել տալ եւ որու փոխարէն ալ Տէրի ընդունած կ'ըլլայ հրաժարիլը տալ Հեվրոնի պարզումի համաձայնութեան: Շասը (երկու նախարար եւ տասը երեսփոխան 120–ի վրայ) սեֆարատ ծայրայեղ հոսանք մըն է որ վճռական դեր կրնայ խաղալ Քնեսէթին (Խորհրդարան) մէջ: Այս ամբողջ պատմութիւնը երեւան հանած է լրագրողուհի մը որ կը մերժէ յայտնել իր աղբիւրները: Եթէ հաստատուին իր յայտնութիւնները, տեսակ մը Ուաթըրկէյթ է որ կրնայ պայթիլ Նեթանիահուի դլխուն: Այս վերջինը, սկիզբը «հնարամտութիւն» որակեց եղածը, այժմ փոխած է իր դիրքորոշումը եւ «տեղեակ չեմ» կ'ըսէ, անհերեւակայելի գտնելով որ իր մէկ գործակիցը նման սակարկութիւններ ըրած ըլլայ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ, ջարդը կը շարունակուի: Փետրուար 17–ին 31 գիւղացիներ մորթուած են, տուներ հրկիզուած, կիներ կենդանի ջահերու վերածուած են Գերաշի մէջ (Ալժէրէն 50 քմ. հեռու, կորսուած գիւղակ մը):

ԼԻԲԱՆԱՆի մէջ, ճափոն հինդ ահաբեկիչներ ձերբակալուած են, որոնք ճափոնական ծայրայեղ–ձախ կարմիր բանակի անդամներ կը նկատուին եւ որոնք պեքաայի ձորը կ'ապրէին պաղտնաբար: Մամուլը կ'ակնարկէ կապի մը կարմիր բանակին եւ Լիմայի դեսպանատան պատանդներու հարցին միջեւ:

ԱԼՄԱԹԻի մէջ (Ղազախստան) 700 բանուորներ գործադուլի մէջ են Ցունուար 15–էն ի վեր, որովհետեւ աշխատավարձերը չեն վճարուած քանի մը ամիս է: Առնցմէ 250–ը, անցեալ շաբաթավերջին քանի մը կտոր օճառ ստացած են վճարման փոխարէն: Բանուորները առարկած են· – «Ի՞նչ պիտի ընենք, տաք ջուր իսկ չունինք որ օգտագործենք»:

ՋՕՐ· ԼԵՒԻԴ տը Կօլի հիւրիմին առջեւ խոնարհեցաւ Փետր· 18–ին, Գոլոմպէ լէ Տէօ գ'Էվկլիդ, մեծարելով՝ «մեծ զօրավար մը, մեծ նախագահ մը, եւ Ֆրանսայի մեծ գինուորական մը» եւ աւելցուց· –«Մեծ պատիւ է ինծի համար, եթէ պիտ ունենայի որակեն»: Այն հարցումին թէ կօլի՞սա է, Լեւիդ կը ճշդէ·– «Ջօր· Լեւիդ ունի զօրավար մըն է, զօր· տը Կօլ Ֆրանսացի զօրավար մըն էր: Ջինք չատ կը յարգէմ, բայց պէտք չէ անցեալն ու ներկան իրար խառնել»:

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԵՌԱՏԻՊ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 18 / 19)

ՄԱԿ–Ի ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ ՆԵՑՈՒԿ

ՄԱԿ–ի մանկական հիմնադրամը, զարգացման նոր ծրագիրներու չրջանակին մէջ, համագործակցելու պատրաստակամութիւն յայտնած է Հայաստանի Ընկերային Ապահովութեան նախարարութեան: Այս մասին խօսած է Հիմնադրամի տնօրէն Ճուանա վան Գերվէն, Փետրուար 17–ին նախարար Յ. Յակոբեանի հետ ունեցած հանդիպման ընթացքին: Արծարծուած ծրագիրներուն մէջ յատուկ ուշադրութեան արժանացած է այն մէկը, որ կը վերաբերէր թափառաշրջիկ եւ հաշմանդամ երեխաներուն պարագային:

***

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԻ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԷՆ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Արցախի 4721 բնակիչ նպաստ կը ստանայ 8 միլիոն 900 հազար դրամի այն դումարէն, զոր Լ· Տէր – Պետրոսեանի ընտրապայքարի հիմնադրամը փոխանցած է ԼՂՀ–ի Ընկերային Ապահովութեան նախարարութեան: Օգնութիւն ցոյց կը տրուի արցախեան պատերազմին զոհուածներու մինչեւ 17 տարեկան զաւակներուն, առաջին աստիճանի հաշմանդամներուն եւ անոնց երեխաներուն, ծնողազուրկ եւ մանկութենէ հաշմանդամ մինչեւ 16 տարեկան երեխաներուն, պատերազմին եւ րախայ կորսնցուցած ընտանիքներուն:

***

Ս· ՍԱՐԳՍԵԱՆ՝ 99–ՐԴ

Թէնիսի Հայաստանի ամէնէն ծանօթ անունը՝ Սարգիս Սարգսեան, որ ներկայիս կ'ապրի ու կը մարզուի Միացեալ – Նահանգներ, Թէնիսի արհեստավարժներու վերջին աղիւսակին մէջ յաջողած է տեղ գրաւել առաջին 100–ին կարգին, գրաւելով 99–րդ տեղը:

***

ՏԱՒՇԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Տաւշի մարզակեդրոնին մէջ սկսած է Ս. Ներսէս Շնորհալի եկեղեցւոյ շինութիւնը: Նախնական հաշիւներով 100 հազար տոլար գնահատուած շինութեան ծախքերուն կէսը արդէն տրամադրած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Մարզի հիմնարկներն ու ձեռնարկութիւնները ալ պարտին անվճար տրամադրել շինանիւթ եւ սարքաւորումներ: Գումարին մնացեալը կ'ապահովուի տարբեր աղբիւրներէ եւ ժողովուրդին կատարած հանգանակութենէն:

***

ՇԻՐԱԿԻ ԵՒ ՆՈԹԻՆԿՀԸՄԻ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Շիրակի մարզի եւ Մեծն – Բրիտանիոյ Նոթինկհըմ քաղաքի միջեւ համագործակցութեան տեղծման առաջին քայլերը նետուած են: Դրամատնային համակարգի, շինարարութեան, փոխադրութեան

(Շար·ը կարդալ Գ· էջ)

ԳԷՊԻ ՄՈՒՍԱ ԼԵՌ

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՃԻԿԵԱՆ

Ադիքէն Մուսա Լեռ երթալու համար, պէտք էինք Անտիոքի ուղղութիւնը բռնել:

Մինչեւ Թօփ – Պօղազի խաչմերուկը, դէպի Հալէպ վերադարձի ճամբան էր: Ձախին կը թեքէր դէպի Մարաշ – Այնթապ – Ուրֆա, աջին Անտիոք – Սուէտիա – Քէսապ – Լաթաքիա:

Խաչմերուկէն Անտիոք եւ Սուէտիա ուղիղ 56 Հազմ· է – Ֆրանսացիներէն մը–նացած եւ խնամուած կառուցին կ'երկարի մինչեւ սուրիական սահման: Գործածած քարտէսիս վրայ, մանրամասնութիւններ չկային. մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւէի փողոցային աղբանչանները, որ չվախցնեմ Պաղրասի բերդը այցելելու բացառիկ առիթը: Գիտէի որ Անտիոքի արեւելեան փէչերուն տարածուղ, Անտիոքի դաշտագետինը այնչափ հարուստ է պատմութեամբ, որուն մէկ կարեւոր բաժինն ալ մեզի կը պատկանի:

Հազիւ 5 – 6 հազար մեթր ճամբայ կըտրած՝ ահաւասիկ, մեռաղէ նիշակով, ցոյց կը տրուէր ՊԱՂՐԱՍ ՔԱԼԷՍԻԻ ուղղութիւնը, աջին, դէպի նեղս փոքր ճամբով մը: Որոնդէս դեամին միացող պղտիկ առուակ մը, հինգ վայրկեան չանցած, մեզ առաջնորդեց, տպաւորիչ բարձունքի մը, արծիւի նման թառած ՊԱՂՐԱՍԻ բերդ: Թրքական դիւղին վառուռուն փոքրիկները, անմիջապէս պաշարեցին մեզ, մինչ դարաւոր ծառերու կոճղերուն կոթնած՝ տարեցներ, խոժոռ աչքով, կը դիտէին: Ութէն տասներկու տարեկան փոքրիկները ամէնէն համարձակները, անմիջապէս սկսան դրամ մուրալ: – Դրամը ի՞նչ պիտի ընէք – ըսի: – Պիտի չսպրնենք եւ Գերմանիա պիտի երթանք – պատասխանեցին ... (երանի Գերմանացիներուն): Բերդը այցելելու համար, լրիւ օր մը հարկաւոր էր: Պարիսպներէն մեծ մասը, բերդին կրկին պարիսպները, աշտարակը, ստորերկրեայ բազմաթիւ սենեակներն ու նկուղները, տակաւին կանգուն են: Երկար տեն, Թորոս Բ·ի, Լեւոնի եւ այլ հայ իշխաններու եւ խաչակիրներու կըռւախնճոր դարձած Պաղրասը, 1268–ին, Պիպարս Եգիպտոսի մամլուքը, առանց կաթիլ մը արիւն թափելու, կը գրաւէ մթերանոցի վերածելով զայն: Մինչեւ 1467 թուականը, Պաղրաս կանգուն եւ բնակուած էր, ըստ հայկական ձեռագրի մը յիշատակարանին (Երեւան, էջ՝ 273):

Անտիոքի կողէն քեղելով անցանք ,որ ժամանակ չունէինք, եւ ուղղուեցանք դէպի Սուէտիա քաղաքը, որ մայրաքաղաքն է համայն Մուսա տաղի դիւղերուն:

Մովսէս Մարգարէին լեռը, հեռուհեռէ կը մօտենար: Ցովհաննէս, երբեք չդադրեցինք զինք տակաւ կեցնելուս համար, որ դանազան ուղղութիւններով, նկարեմ Մուսա Լեռս: Գինովութեան պէս բան մը կ'ապրէի: Վստահաբար ամէն մարդ ունի օր մը եւ կ'ապրի այդ պահը: Իմ ՊԱՀՍ էր: Ցովհաննէս չէր զարմանար: Իսկէնտէրունի զաւակ էր· խոստովանեցաւ, որ ամէն անգամ Հալէպէն հոն հասնելուն, նոյն կարօտի զգացումը կ'ունենար: Իմս միայն կարօտի զգացում չէր· երբեք հոն չէի դնուած որ վերադարձի կարօտ ապրիմ: Բան մը աւելի էր: ՐՍՓիւռքի անարմատ զաւակ մ'էի· ԱՐՄԱՏՆԵրս կը զգայի: Այդ լերան հետ, որ հետզհետէ կը մօտենար, մարդկային դիմագիծ կ'առնէր, կ'ուղէի խօսիլ, հին ծանօթի մը նման, որպէս հարազատ, կենդանի եւ անփոփոխ վկայ էութիւնս կապող մասնիկին: Հոն ապրած եւ մեռած էին ցեղիս զաւակները: Մօրս 35–ամեայ հայրը, իր 17 ընկերներով, զոհուած էր այդ լերան վրայ, որպէսզի օտար պիղծ ձեռքեր չբռնաբարեն զայն: Այս եւ նման զգացումներէ տարուած, Սուէտիա հասնելն իսկ չզգացի:

Սուէտիա, յունարէնով Սուէտիոն, Հալէպուս եւ Արաբներուն համար եղած է եւ կը մնայ որպէս Սուէտիա· Մուսա լեռցիները կը կոչուին նաեւ Սուէտիացի, մեկնելով այս գաւառակաղ կեդրոնին անունէն: Ձեմ դիտեր երբ եւ ինչպէս պատմական Սուէտիան, դարձած է Սամանտաղ, ներկայ Թրքական քարտէսներու վրայ: Զարմանալիօրէն, կարգ մը հայ պատմիչներ, կոչած են նաեւ ՍԵԻՈՆ – Ցայս սահման եկն Մելիք Շահ աշխարհակալ, յամի 1086 եւ յետ տիրելոյ Անտիոքայ, եկն ի ՍԵԻՈՆԻՆ յեզր ծովուն ... (Սիսուան, էջ՝ 430):

Ներկայ Սուէտիան, արաբական քաղաք մըն է, յոր եւ նման Պանիասի կամ Թարթուսի: Բնական չարունակութիւնն է Լաթաքիայի, եւ արդէն բնակուած է Ասլեւի Արաքներէ: Համեմատաբար երեսի վրայ ձգուած եւ ազատ, ապմոստ, քրիստոսի ժամանակ Անտիոքի նաւահանգիստն էր – Սելեւկիոս Բերիայի – եւ դարերու ընթացքին, Որոնդէսի բերած տիղմերով լեցուած, հեռացած է ծովէն, եւ մնացած աննշան տափաստանի մը մէջ:

Ցովհաննէս որ ծանօթ էր այդ չրջանին, առանց մեծ դժուարութեան, պաղպի մէջէն դուրս դալով, բռնեց Մուսա Լեռ բարձրացող դիւղական ճամբան, որուն երկայնքին կարգով պիտի հանդիպէինք, իրարմէ ոչ շատ հեռու, նախ Զէյթունիէ, ապա Վաղըֆ, Խորպէկ, Եօղունօլուք, Հաճի Հապիպլի, Պիթիաս եւայլն...: Անուններ, դիւղեր, ընդարձակ տարածութիւններ որ այսօր Այնճարի մէջ (Լիբանան) դարձած են թաղեր, իրարու կպած...

Զէյթունիէի առաջին տուները չէինք անցած, եւ մինչ ոեւէ Հայու հանդիպելու յոյս չունէինք, իմ աչքաբաց վարորդս, մեքենայի բաց պատուհանէն – ԲԱՐ�եՒ – մը պոռաց, խնճորի անտուկները չարող մարդու մը, որ անմիջապէս եւս դարձած, մեր բարեւին պատասխանեց – ԱՍՏՈՒԾՈՑ ԲԱՐԻՆով մը – կանգ առինք· վար իջանք· Փանոս էր մեր հայրենակիցին անունը· 50–էն 60–ի մէջ, առոյգ, կենսուրախ դիմագիծ մը: Զարմանքը մեծ եղաւ, երբ յանկարծ, սկսաւ Մուսա Լերան բարբառով խօսիլ իր հետ ... անմիջապէս կանչեց ընտանիքի բոլոր անդամները, երիտասարդ տղան, եղբայրը, կինը, եւ հարսնցուներն, Օրիորդ Թալին, որ օր մը առաջ հասած էր Կիրովականէն (Հայաստան). յաջորդ օրը մեծ հարսանիք կար Վաղըֆի մէջ, որ մէկ քիլոմեթր անդին կը դտնուէր: Զանազան տեղերէ սկսած էին աթոռներ եւ սեղաններ հասնիլ: Թալին 60–ական թուականներուն Վաղըֆ դիւղէն հայրենադարձի մը աղջիկն էր, որ հարս եկած էր իր ծննդավայրը: Հարցուցի որ ուրա՞խ էր· – Օտար չեմ դդար ինքզինքս – ըսաւ: Փանոս սուրճով եւ պտուղներով հիւրասիրելէ վերջ, թողուց սնտուկ, դործ, հարսանիք եւ ամբողջ օրը եղաւ մեր առաջնորդը: Առանց իրեն, չեմ դիտեր ինչպէս, պիտի կարենայի այդքան պատմական պաշար ամբարել եւ տեղերու տուադարանութիւնը կատարել:

Զէյթունիէ, ուր ազէտի առաջին օրերուն, Ֆրանց Վէրֆէլի նկարագրած, Զէյթունի մի քանի վերապրող ընտանիքներ հիմնած են, դլխաւորաբար փնակուած է քրիստոնեայ Արաբներէ, որոնք ունին նաեւ սիրուն եկեղեցի մը: Սակայն Վաղըֆի երիտասարդ սերունդը, որ հրաժարած է Գերմանիաներ դաղթելէ, հետզհետէ նոր հողաշէրտեր կը գտնէ Արաբներէն եւ Թուրքերէն, պղտատու (խնճոր) անտառներու վերածելով: Ադդէն, Փանոսին համաձայն, 17 հայ ընտանիք տեղաւորուած են հոն:

Ճամբան հետզհետէ կը բարձրանայ· հազիւ մի քանի հազար մեթր կտրած, ցուցատախտակ մը թրքերէնով – ԲԱՐԻ ԵԿԱԾ ԷՔ ՎԱԳԸՖ ԳԻՒՂ – կ'աւետէր:

Մուսա Լերան 7 հայաբնակ դիւղերէն, ՎԱԳԸՖ միակն է որ 1939–ին, Կիլիկիոյ պարպումին, մնացած է տեղւոյն վրայ: Փոքրիկ դիւղ մըն է ընդամէնը 25 տունէրէ բաղկացած, որոնցմէ 17 հատը հաստուած են Զէյթունիէ, որ աւելի դաշտային է, օժտուած երկրագործական դիւրութիւններով: Շատ անգամ ես ինծի հարց կուտայի թէ ինչո՞ւ մնացեալ վեց դիւղերը պարպած, հաստատուած են Լիբանան: Տեղւոյն վրայ չատ աւելի դիւրին էր ըմբռնել կացութիւնը: Քէմալական Թուրքիան Եւրոպային չփացուած եւ անկախ, թոյլ պիտի տա՞ր որ Օսմանեան հզօր բանակը խոնարհեցնող այդ ըմբոստ եւ աչխարհէս կղզիացած հայ դիւղերը, առանց վրիժառութեան մնային...: Եւբեմն դիւղական իմաստութիւնը չատ աւելի հեռուները կը տեսնէ քան դիւանագէտները: Հարիւրաւոր քիւրտ դիւղերու այսօրուան ճակատագիրը, այնքան խօսուն է: Ի վերջոյ, Մուսա Լեռ Ղարաբաղ չէ, այլ Ամանոսեան լեռներու վերջին մնացորդը: Հայոց Պատմութեան դիւցազներդութեան ոսկեմատեանին մէջ, դրեց իր դրելիքը եւ վակեց: Այժմ աչխարհով մէկ ցրուած իր որդիներուն կը մնայ, անհատական եւ հաւաքական ուժերով, նոր սխրանքներ իրադործել, սերունդէ – սերունդ փոխանցելու համար Մուսա Լեռը:

Փանոս մեզ տարաւ իր ծննդքին մօտ· խնճորենիները չատ ցած են եւ բեռնաւորուած առատ պտուղներով: Գլուխները ծռած, անցանք ծառերուն տակէն, եւ փոքրիկ քացօթեայ տարածութեան մը մէջ, դրուեցան սեղանիկ եւ աթոռներ: Մինչ այդ, լուսանկարի դործիքը ձեռքիս, անցայ պատէ – պատ եւ նկարեցի դիւղական քարաչէն, սիրուն տուները, մէկը միւսէն դրաւիչ: Տէր Հօր մանչը, Ցրանսայէն նոր հասած էր, իր զաւակին հետ, արձակուրդները անցընելու· չատ ուրախ եւ հպարտ էր հոն դտնուելուն: դիւղի փոքրիկ հրապարակին վրայ, հանդիպեցայ նաեւ, սիրուն մեծ մայրիկի մը, որ ... մօրս ընկերուհին եղած էր, ու չկրցաւ արցունքները զսպել: Նկարեցի զինք, եւ խոստացայ որ անպայման մօրս պիտի պատմեմ մեր հանդիպումը: Այցելեցինք նաեւ Տէր Հօր եւ երէցկինին, որուն երկու յարկանի տունը, սքանչելի տեսարան մը ունէր դիւղին վրայ: Փոքր եկեղեցին, մաքուր պահուած, սկսած էր աւելի կարեւորութիւն ստանալ, ամառնային չարժումով եւ ծրագրուած էր վերանորոգումի ենթարկել: Այցելեցինք նաեւ կոկիկ դերեզմանատունը, ուր հին հանդուցեալները, հայերէն արձանագրութիւն կը կրեն (Տիգրան Գուլումճեան 1887 – 1964: Մխիթար Մանճեան 1911 – 1929: Նեկտար Պապիկեան 1890 – 1976 եւ այլն):

Հինդ վայրկեան չէր եղած Վաղըֆէն հեռանալնիս, հասանք բարձրավանդակ մը, ուր ճամբան երկուքի կը բաժնուէր: Ձախին Միջերկրականին նայող եզերքի եւ Գապուսիէի ճամբան, իսկ աջին, Ասլեւեցաց Երկրին նմանող, մայրիի անտառներու, դափնիներու եւ պղպատու ծառերու մէջ թաղուած, Տամլաճըքի փէչերուն (Հերոսամարտին վայրը) զուխերական քանակար յիչեցնող, երկու իրարմէ անչատ սիրուն դիւղեր, առաջինը ՅՏՐՊԼԿ, երկրորդը մի քանի հազար մեթր աւելի անդին, բարձր դիրքի վրայ, Եօղուն Օլուք: Ընդհանրապէս այս բոլոր կեդրոններուն մէջ, 70 տարուան ընթացքին, հազիւ մի քանի նոր կառոյցներ բարձրացած են, առանց անոնց նկարագիրը խանգարելու: Բոլոր տուներն ալ քարաչէն են, վայտեայ ձեղուններով, յարդէ եւ հողէ տանիքներ ունեցողները, օժտուած են լողով մը, որ անձրեւներէն վերջ, տանիքները ամրացնելու կը ծառայէ: Մեծ մասով կարմիր կղմինտրով ծածկուած, չատ նման են նախապատերազմեան Լիբանանի դիւղերուն:

Փանոս հարցուց թէ ո՞ր ուղղութիւնը, կ'ուղենք նախ բռնել: Դէպի ՅՏՐՊԼԿ, ըսի բնազդաբար: Վայրկեան մը առաջ կ'ուզէի ծնողքիս դիւղը մտնել: Այնքան լսած էի անոր այդիներուն եւ պտուղներուն գովքը, դափնիներով պատրաստուած օճառը, զուլալ ջուրերը, բուսական, թէ կենդանական հարստութիւնը եւ մանաւանդ պատմական սօսիի ծառը, իր հովանիին, ներքեւ գտնուող սրճարանով ... որ ամէն խորպէկցիի խօսակցութեան առաջին նիւթը կը դառնար աչխարհի որ անկիւնն ալ գտնուէր ան:

Մինչեւ Խորպէկի սրճարանը, ճամբան դառիվայր էր: Գիւղի մուտքին կիսաթաղ ջաղացքի քար մը, դարերով հոն կեցած, չատ հաւանաբար տակաւին գործածական էր, քանի որ լողին մէջ անցուած կոթը նոր էր: Հասանք սօսի, Խորպէկի յուչարձանը, բնութենէն կերտուած այդ իսկապէս բացառիկ ծառը, որուն չրջանը կատարելու համար առ նուազն 10 / 15 հոգի ձեռք պէտք են երկարել: Զուլալ եւ առատ ջուրերով առուակ մը կը հոսէր Սօսիին տակէն եւ չուրջը, Պասքէթի դաշտ մը քիչ մը աւելի տարածուն, սրճարան մը, ուր բազմութիւն մը այր մարդու, տարուած էին նարտիի խաղով, բայց աչքի տակէն, վերէն վար մեզ կը դննէին, առանց բառ մը արտաբերելու: Վստահաբար ամէնքը տեղացի չէին· մաս մը, Սուէտիայի խոնաւ տաքէն փախած, եկած էին մի քանի օր, սօսիի չուքին տակ զովանալու: Փանոս ծանօթներ գտաւ եւ սահուն թրքերէնով, օդէն – ջուրէն խօսեցաւ, մինչ ես, ուշադրութիւն կը դարձընէի զափնեաերեւներ խուրձ – խուրձ չալկած կիներու եւ աղջիկներու, որոնք միւս թրքուհիներու նման չալվար չէին հագուած, այլ մեր Այնճարցի մայրիկներու նման, պարզ փէչ, աչխատուած ասեղնագործ գլխածածկ մը դրած միայն: Ընդհանրապէս, Մուսա Լերան պարպուած հայկական դիւղերը, եկած գրաւած էին դրսեցի Թուրքեր, սահմանամերձ չրջաններէ:

Շրջանի Ալեւիները ձեռք չեն նետած երբեք· դուցէ նոր սերունդը, տեղեակ իսկ չէր որ ժամանակին, հոն կային հայ բնակիչներ: Երբ չուրջս հաւաքուած կիներուն ըսի՝ հայրս, մայրս այս դիւղէն են, ապշահար երեսիս նայեցան, թէ ինչպէ՞ս նման բան մը կրնայ ըլլալ...: Փանոս, ազատելով իր խօսակիցներէն, սկսաւ մի քանի բացատրութիւն տալ: Խորպէկի եկեղեցին, հիմնադրուած կոթածանած են: Փլած են նաեւ մեր պապենական տունը, որ դարձուցած էին հաչիւի ծխարան ... վերջապէս կամացուկ մը հասկցուց որ երկար կենալու չէինք հոն, որ մարդոց մոլեռանդ զգացումները չդրգռենք ... ես որ բուռն փափաք ունէի, գրեթէ բոլոր տուները մի առ մի նկարելու ... Շարունակեցինք բարձրանալ դէպի Եօղուն Օլուք:

(Շար· 2)

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԱՐՔՈՒՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԸ

«Նոր Ռուս»երը ունին այլեւս իրենց արուեստագէտն ալ: Զուրաբ Ցերեթելի կը կոչուի ան: Ներկայ կ'ըլայ բոլոր պաչտօնական ընդունելութիւններուն եւ հանդիսութիւններուն: Անոր դործերը ծաղրանքի նչանակ կ'ըլլան ցուցարարներու կողմէ որոնք ոչ մէկ խօսք ունին իրենց մայրաքաղաքին ձեւաւորումի կարդադրութիւններուն մէջ: Կ'ըսեն թէ Կրեմլինի պատին երկայինքին չարած անասունները, անոր արձանները այդ պատը կենդանաբանական պարտէզի դառադեղի մը վերածած են: Պետրոս մեծի անոր հսկայական արձանը «մարդակեր» մկրտուած է, քանի որ խաչպէս, անոր ձեռքը բռնած ոլորուած մագաղաթը կը նմանի ոլոքի (սրունքի ոսկոր) մը:

Այսուհանդերձ, անարդարութիւն է մեկ մեղքը բեռցնել Ցերեթելիի վրայ, քանի որ այդպէս կոթողային դործերու համար անհրաժեչտ է նաեւ պատասխանատու իչխանութեան համամտութիւնը: Արդարեւ, խնդրոյ առարկայ արձաններու արտօնագիրները կը կրեն նախագահականի կնիքը. թէեւ ամէնուն ծանօթ է որ Ցերեթելիի բուռն հովանաւորը Մոսկուայի քաղաքապետը Լուժկովն է:

Ինչ կը վերաբերի իչխանութեան, անոնց համար դիւրին է Ցերեթելիի հետ աչխատիլ, անկախ անոր ունեցած կամ վերագրուած տաղանդէն որովհետեւ երկար տեսնէ ի վեր ան փայլուն դործի մարդ է ու հարիւրաւոր մարդիկ կ'աչխատցնէ իր արհեստանոցներուն մէջ: Իր անսահման միջոցները, ճարտարարուեստական կարողութիւնը առիթ կուտան որ ապստրանքները պատրաստ ըլլան ոչ ոքի ուշացնելու:

Ցերեթելիի դէրքին ու համբաւին սկիզբ դրած է Ժառանգութիւն մը: 60–ական թուականներուն անոր կինը կարեւոր հաւրըստութիւն մը ժառանգեց Ցրանսայի մէջ: Տիրացան դրամի, տուներու: Անոնք տուներէն մէկը նուիրեցին խորհրդային իչխանութեան, որպէսզի արտօնութիւն տրուի դրամը իրենց մօտ՝ Վրաստան

պահելու: Առավ երկչոտ քայլերով արուեստի մեծդի դործեր պատրաստող ձեռնարկի մը հիմը դրին: Անոնց աշխատանքի նոցը աւելի քան 8 հազար քառակուսի մեթր տարածքով, իսկական գործատան մը կը նմանէր: Հոն կ'աշխատէին ոչ միայն բազմաթիւ աշկերտները որոնք ցերեկեայ դործերուն մանրակերտներէն կը պատրաստէին բուն արձանները, այլեւ հետազօտողները:

Մինչեւ 70-ական թուականներու վերջաւորութիւնը Ցերետելիի ձեռնարկութիւնը հիմնապէս վրացական մնաց: Իր երկրին սահմաններէն անդին անցնող շահերու եւս հետամուտ ըլլալով հանդերձ, ան չկրցաւ Մոսկուայի արուեստի նման մեկնատուրայի մաս կազմել: Ցետոյ, 1980-ին, Մոսկուայի ոլիմպիականներուն նախօրեակին երբ աղջիկը ամուսնացաւ մայրաքաղաքին դլխաւոր ճարտարապետին տղուն հետ, այդ դռներն ալ բացուեցան իրեն աւելի:

Այդ թուականէն մինչեւ այսօր արուեստագէտ – դործարարը ընդլայնած է իր կայսրութեան սահմանները: Կ'ըսուի թէ կայսրութեան մը մէջ արեւը երբեք չի մայր մտներ: Ցերետելիի ստեղծագործութիւնները ցրուած են Ս. Պետերսբուրգի մեծ ջերմոցներու դործատան ուր կը ձուլուին պրոնզէ իր հսկայական դործերը, ինչպէս նաեւ ճուլարան մը գնած է Փինակի մէջ ու կալուածներու հարթակը Մոսկուա:

Ցերետելիի անունը անմահ չէ դարձակութիւններէ ալ: Ամէնէն աղմկայարոյցը Գոլոմպոսի արձանին առընչուածն է: Ամերիկայի դիւտին 500-ամեակին առթիւ ՀԱՊ-ի երկիրները Միացեալ – Նահանգներուն եւ Սպանիոյ պիտի նուիրէին Գոլոմպոսի երկու արձաններ, ինչպէս յայտարարած էր Գորբաչով: Մանհաթընի մէկ պետեղուելիքը 126 մեթր բարձրութեամբ տեղ պիտի դրաւէր Մանհաթանի մէջ, մրցելով ազատութեան արձանին հետ: Այս նպատակով 1992-ին ստեղծուեցաւ Գոլոմպոս ընկերութիւնը որուն հիմնադիրներէն էր Ցերետելի: Ցաջորդ տարի լուծիով ելոյթէն կը խնդրէր որ արձանին վինութեան համար Միացեալ – Նահանգներ դրկուելիք նախանիւթէն մաքսաւորք չդանձուէր: Այդպէս ալ եղան կարգադրութիւնները: Սակայն օր մըն ալ ամերիկեան ընկերութեան մը որ դոյութիւն չունէր, հասցէին ճամբայ հանուած բաժանակներու մէջ եկատերինբուրգի մաքսատուները փոխանակ արձանին նախանիւթին, դտան ձոյլ պղինձի կտորներ: Ահիա ռազմական նախանիւթ կը նկատուի ու կը դործածուի էլեկտրոնիկի մարզին մէջ:

Մաքսանենդութեան ամբաստանութեամբ հարցաքննութիւն բացուեցաւ ոտն ընթացքին յայտնի եղաւ որ ծրագրուած էր 85 հազար թոն պղինձ հանել երկրէն, ինչ որ ռուսական արտածութեան 10%-ը կը կազմէր: Երկու թոնը արդէն ղրկուած էր առանց տուրքի եւայլնի վճարումի: Այդ բեռը Միացեալ – Նահանգներ չէր հասած. մետաղին հետքը կորսուած էր Համպուրկի ու Ռոթերտամի միջեւ տեղ մը: Կարելի չեղաւ դատարան դիմել, որովհետեւ փաստերը կը պակսէին պնդելու համար որ արարքը քանիի մը հոդիի անձնական հարստացման նպատակով կատարուած էր: Այդ քանի մը անձերէն էր Ցերետելի:

Հակառակ ամէն բանի, ան իշխանութիւններու համար բարիք մը կը նկատուի: Բծախնդիր է, ճշդապահ ու իր յաճախորդներուն կամքը յարգող: Ոչ միայն իր միջոցներով կրնայ ամէնէն բարդ դործեր ալ իրականացնել, այլեւ կրնայ երկար տեւն սպասել վճարումին: Այս վերջին պարագան չատ զարմանալի կը թուի, որովհետեւ հոն հաստատուած սովորութեամբ վճարումները կանխիկ կ'ըլլան: Բայց Ցերետելիի դործին ընթացքէն դատած, յայտնի է ան ու բոլոր հաչուեցոյցերը կը վճարուին: Խախտած չէ փոխադարձ վստահութիւնը:

ՔԱՂՀԱՆ

Իտալահայ Համակալի

ՓՐՈՖ. ԲԺԻՇԿ ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՊԻԿԵԱՆ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Վենետիկի նահանգի մեծադոյն օրաթերթ, «Իլ Կածէթթինօ»էն կ'լմանանք, մեծ հաճոյքով, որ փրոֆէսէօր – բժիշկ Գրիգոր Պապիկեան, պետը Վենետիկի հիւանդանոցի Քիթ – կոկորդ – Ականջ բաժինին, պատուոյ անդամ ընտրուած է Անգլիոյ Վիրաբուժական Արքայական Գոլէժին իր մասնագիտութեան մէջ ձեռք ձգած բացառիկ արժանիքներուն համար:

Անգլիոյ Արքայական Գոլէժը, պետականն հաստատութիւն մըն է, որ մասնագիտութեան տիտղոս կուտայ Անգլիոյ բժիշկներուն: Պատիւի տիտղոս մը չէ միայն տրուածը. Փրոֆէսէօր Պապիկեան, ասկէ վերջ, կրնայ գործողութիւններ կատարել նաեւ Անգլիոյ մէջ: Բովանդակ Իտալիոյ մէջ, միայն 10 հոգի արժանացած են այս պատիւին:

Փրոֆէսէօր – Բժիշկ Գրիգոր Պապիկեան, աշխարհահռչակ դարձաւ այն օրէնէ, երբ սկսաւ բարդ գործողութիւններով, ամբողջական խուլերուն լսողութիւն տալ: Ինչ միակն է, որ Վենետիկի իր ղեկավարած բաժինին մէջ, նման գործողութիւններ կը կատարէ. գործողութիւններ որ մեծածախք են, անշուշտ, քանի որ իւրաքանչիւր թրանզիստոր, 50 միլիոն իտալական լիր կ'արժէ, եւ պետական հիմնարկն է որ իր ղդալի մասնակցութիւնը կը բերէ նպաստներուն:

Փրոֆէսէօր Գրիգոր Պապիկեան, որդին է Տրապիզոնցի, Մուրատ – Ռափայէլեան Վարժարանի նախկին սան ողբացեալ Լեւոն Պապիկեանին:

Հ. Ց. Պ.

Վենետիկ
Փետրուար 15, 1997

ԱՆՋՆԱԿԱՆԱՑԱԾ ՋԷՆՔԵՐ

Միացեալ – Նահանգներու մէջ ամէն տարի չուրջ 500 երախաներ ու պատանիներ կը մեռնին յաճախ իրենց ծնողքին պատկանող ատրճանակներով, հրացաններով: 1400-ի չափ երիտասարդներ անճնառական կ'ըլլան ատրճանակի մը գնդակով: 1985 – 1994 89 ոստիկանները մահացած են իրենց իսկ պատկանող զէնքերով որոնք խլուած են յարձակողներու կողմէ: Այս թիւերը մտածելու մղած են արտադրողները, չատ աւելի անձնական նացած ատրճանակներ պատրաստելու մասին: Այդ ձեւով կարելի կ'ըլլայ կանխել դժբախտութիւններու կարեւոր տոկոս մը, ինչպէս նաեւ սահմանափակել յանցագործներու կողմէ գողցուած զարեւոր զէնքերու թիւը: Ամէն տարի գողցուած զէնքերու թիւը կ'ըսուի որ 500 հազարէն աւելի է:

Փոքր խմբակ մը տարիներէ ի վեր պայքարի հետազօտարանի մը մէջ կ'աշխատի զէնքերը անձնականացնելու յարմարադոյն ձեւը դտնելու: Փորձեր կ'ըլլան մագնիսական կարդանիչի դրութիւն մը զարդացնելու որ պիտի դետեղուի զէնքին մէջ ու գործէ միայն զէնքին տիրոջը մատնիչէն արձակուող հրահանգով: Այդ հրահանգին բացակայութեան կարելի պիտի չըլլայ զէնքին ըլթակը չարժման անցընել: Այլ խօսքով զէնքի մը գողութեան պարագային կարելի պիտի չըլլայ գործածել զայն: Այս սկզբունքով պատրաստուած առաջին ատրճանակները որոնց արժէքը 600 – 900 տոլար պիտի ըլլայ, փոքր չրջանի մը համար պիտի տրուին ոստիկաններու:

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 110-ԱՄԵԱԿԸ

Էնսինոյի Ցերահեան վարժարանի սրահին մէջ, Փետրուար 9-ին, նչուած է Կարօ Սասունի ծննդեան 110-ամեակը: Բացումը կատարած է հանդիսավար Եդուարդ Մկրտիչեան: Ցանուն Համազգայինի խօսք առած է տոքթոր Եղիկ Գոնիալեան: Կարօ Սասունի դրական վաստակը ներկայացուցած է Կարօ Պետրոսեան: Պէյրութի ճեմարանին մէջ Սասունի աշակերտած Ալադեազ սրտի խօսք արտասանած է: Երկրորդ բանախօսը՝ Եդուարդ Էլոյեան (Մոնրէալէն), ներկայացուցած է Կարօ Սասունի հանրային եւ քաղաքական գործիչը: Երրորդ բանախօսը՝ Հ. Ց. Դ. Բիւրոյի անդամ Կարօ Ամմէնեան, վեր առած է Սասունի մէջ յեղափոխական եւ պետական գործիչը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որմէ եռք բեմ հրաւիրուած է Սասունի որդին՝ Բաբգէն Սասունի, որուն յանձնուած է յուշանուէր մը: Փակման խօսքը արտասանած է Թեմին առաջնորդը՝ Մուշեղ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան:

***

«ՆՈՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՕՐԱԹԵՐԹԻՆ 5-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կլենտէյլի «Անոյշ» ճաչարանին մէջ, Յունուար 24-ին, տօնուած է «Նոր Հայաստան» օրաթերթի 5-րդ տարեդարձը: Ներկայ եղած են 400 հոգի: Խօսք առած են Հայաստանի Լոս – Անճըլըսի ատենապետ Արմէն Բայրուրդեան, օրուան նախագահ Հէրի Տիրամէրեան, Թորգոմ Փոսթանճեան եւ Վահան Բահարեան: Փայլակ Ահարոնեան վարած է հանդանակութիւնը, որմէ գոյացած է 16 հազար տոլար, ի նպաստ թերթի բարգաւաճման: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է թերթին հրապարակիչ – խմբագիրը՝ Վահան Ճանըղեան:

ԼՐԱՏՈՒ

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 - 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

– Եւ ի՞նչպէս կարելի է անոր համակրութիւնը չահիլ:

– Հեռու մնալով դինեմոլութենէ, խաղամոլութենէ, բղջախոհութենէ...:

– Այդչափը բաւակա՞ն է:

– Ասկէ զատ պէտք է բարեպաշտ հաւատացեալ մը ըլլալ:

– Այսինքն կիրակի օրերը ժողովարա՞ն երթալ:

– Այո՛, եթէ Բողոքական ես, իսկ եթէ ո՛չ կրնաս քու եկեղեցիդ յաճախել, այս մասին դիտողութիւն ընող չըլլար, միայն մէկ բան մը պարտաւորիչ է անդամ արձանագրուողին համար:

– Ի՞նչ բան:

– Երեքշաբթի պիչերները ներկայ գըտնուիլ Ս. Գրքի ընթերցումներուն եւ մասնակիլ Աւտուածաշնչական վիճաբանութեանց:

– Ես այսօրուընէ անդամ պիտի արձանագրուիմ Երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերութեան, յայտարարեցի բարեկամիս, միայն թէ անդամ մը միասին երթանք եւ ճաշենք որպէս զի կերակուրներուն համը դնահատեմ: Կը կարծե՞ս որ իմ ընդունելութիւնս դժուարութեան բախի:

– Ո՛վ դիտէ, պատասխանեց Ամպարեան կասկածոտ չեչտով մը, այդ մարդիկը քիչ մը դժուարահաճ են եւ մինչեւ որ քննութեան բովէ մը չանցուննեն իրենց ներկայացողը, զայն անդամ չեն արձանագրեր:

– Կ'անցնիմ այդ քննութեան բովէն, ըսի ինքնավստահ ղէմքով մը:

– Ուրեմն լաւագոյն կ'ըլլայ որ Երեքշաբթի իրիկուն մը երթանք ճաշի, որպէսզի ճաչէն եռքն ալ կարենաս անպաշտօն կերպով մասնակցիլ Ս. Գրքի ընթերցումին: Եթէ վիճաբանութեան խառնուիս եւ լաւ տպաւորութիւն մը թողուս անոնց պարոն Փիքի վրայ գործը չատ կը դիւրանայ:

Երեքշաբթի իրիկուն արդարեւ ժամադեր եղանք բարեկամիս հետ ու միասին ուղղուեցանք Ռիւ սը Թրէվիզ, որ մեծ Պուլվարներու մօտիկ փողոց մըն է:

Փառաւոր չէնքէ մը, որուն մուտքին վրայ քանդակուած էր «Երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերութիւն» բառերը, ներս մտանք եւ մարմարեայ սանդուխէ մը վեր ելլելով հասանք առաջին յարկը: Ընդարձակ սրահէ մը անցնելէ եռքը հասանք ճաշասրահը, որ եկեկարական լոյսերու մէջ կը չողար: Քառասունէ աւելի երիտասարդներ 18-էն 25 տարեկան արդէն փոքր սեղաններու չուրջը նստած կը ճաշէին: Մենք ալ նստանք պարապ սեղաններէն մէկ քով:

Առաջին անդամ աչքիս զարկաւ ճաշասրահի պատերուն վրայ փակցուած թատրոնի ազդագիրի պէս խոշոր յայտարարութիւն մը որ սա բառերով կը սկսէր «Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԵՄ»: Նոյն միջոցին Տը-րէյֆիւսի խնդրին տաք ատենն էր եւ էմիլ Զօլա նշանաւոր յօդուածը «Կ'ամբաստանեմ» վերնագրով հրատարակած էր ՕՈՕ-ի մէջ: Պատէն կախուած յայտարարութիւնն ալ Զօլայի յօդուածին հետեւողութեամբ դրուած սպիէս կը սկսէր.

«Կ'ամբաստանեմ ալքօլը որ մայրն է ամէն չարիքներու:

«Կ'ամբաստանեմ ապսէնթը որ առողջութիւնը կը փճացնէ եւ մարդս ոճրագործութեան կը մղէ:

«Կ'ամբաստանեմ ամէն ըմքօնը որ ըստ ամենքը կը խանգարէ:

«Կ'ամբաստանեմ դինին որ բանականութիւնը կորնցնել կուտայ»:

Վերջապէս յայտարարութիւնը կ'ամբաստանէր բոլոր ոգելից ըմպելիները:

Այս յայտարարութիւնները ճաչասրահին պատերուն միակ զարդարանքը կը կազմէին:

Գալով կերակուրներուն՝ իրաւցնէ համեղ ու առատ էին եւ Ամպարեան բարեկամս չէր չափազանցած, Սեղանը եւ ըմպանները մաքրութեամբ կը փայլէին եւ մարդ ճոխ ճաչարանի մը մէջ կը զդար ինքզինքը:

– Ուրեմն դինի չպի՞տի կրնանք խմել, հարցուցի բարեկամիս:

– Գաւաթ մը իրաւունք ունինք խմելու, բայց ո՛չ աւելի, դինիին տեղ կրնաս գաւաթ մը գարեջուր ալ խմել, իսկ ես ո՛չ մին ո՛չ միւսը կը խմեմ այստեղ, այլ գաւաթ մը կաթ միայն:

– Ինչո՞ւ համար:

– Կաթ խմողները աւելի յարգանք ու համարում կը վայելեն...:

– Ուրեմն ինձի համար ալ գաւաթ մը կաթ ապսպրէ՛ ... եւ իմ տեղս դուն խմէ:

Ճաչէն յետոյ ուղղուեցանք ընթերցասրահը ուր մէկ քանի լուրջ թերթեր, պատկերազարդ պարկեշտ հանդէսներ եւ պարբերականներ սփռուած էին մեծ սեղանի մը վրայ:

Պահ մը տնօրէնն Պ. Փիք ներս մտաւ: Բարեկամս զինք իրեն ներկայացուց եւ ըսաւ թէ կը փափաքէի անդամակցիլ Երիտասարդ Քրիստոնէից ընկերութեան:

– Լա՛ւ, բայց այդ մասին յետոյ կրնանք խօսիլ, պատասխանեց չոր ձայնով մը:

– Բարեկամս կը փափաքի որ այս իրիկուն ներկայ գտնուի Ս. Գիրքի ընթերցումին, չարունակեց Ամպարեան:

– Շատ աղէկ, իրրեւ հիւր գինքը սիրով կ'ընդունինք:

– Բարեկամս Ս. Գիրքը ուսումնասիրած է բաւական, չարունակեց Ամպարեան, իմ ընդունելութեանս ճամբան հարթելու համար:

Պարոն Փիք թեթեւասաստ քմծիծաղով մը պատասխանեց.

– Լա՛ւ, լա՛ւ:

Ցայտնի էր որ չատ հաւատք չունէր իմ աստուածաչնչական հմտութեանս վրայ եւ կը կասկէր թէ աւելի ժամ կերակուր ուտելու քան թէ Ս. Գրքէն ընթերցումներ լսելու համար էր որ կ'ուղէի անդամ դրուիլ Երիտասարդ Քրիստոնեաներուն:

Ընթերցասրահին մէջ բաւական մնալէ եռքը, վերջապէս դանգակի հարուած մը մեղի լմացուց թէ հոգեկան ժամանցքի ատենը եկած էր:

(Շար. 91)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մանուշակ Պախթիարեանի թարմ յիշատակին Տոքթոր եւ Տիկին Ժերար Յովսէփեան 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Ծաւաջ»ին փոխան ծաղկեպսակի։

INFORMATIONS ARTISTIQUES

— BOIS COLOMBES —

Vardan MAMIKONIAN

RECITAL DE PIANO

Bach — Ravel — Liszt — Chopin

Vendredi 28 février à 20 heures 30

Salle Jean-Renoir
Villa des Aubépines (à 200 m. de la gare)

Tarifs : 120 F. — 100 F.

Réservations : 01 47 80 72 72.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պանեէօյի
Սիամանթօ Դպրոցին
ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Շաբաթ, Մարտ 8,
ժամը 20–էն մինչեւ առաւօտ

(Շար. Ա. էջէն)

եւ տնտեսութեան այլ մարզերու մէջ դործակցութեան հեռանկարները մշակելու նպատակով այս օրերուն Գիւմրի գացած է Հայաստանի մօտ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Հիւսիսային Իրլանտայի լիազօր դեսպան Տէյվիտ Միլլըր։ Իսկ աւելի չօշափելի ծրագիրները կը ստեղծուին Շիրակի մարզպետին Անգլիա այցելութեամբ։

Մարզկեդրոն Գիւմրին ալ բարեկամական կապեր հաստատած է Միացեալ Նահանգներու Ալեքսանտրիա քաղաքին հետ։

*
**

ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ԾՐԱԳԻՐ ՎԱՆԱՁՈՐԻ ՀԱՄԱՐ

Վանաձորի քաղաքապետարանը եւ Գուդարաց թեմի առաջնորդարանը առաջին քայլերը կատարած են Վանաձորի մէջ նոր եկեղեցիի մը շինութեան ուղղութեամբ։ Հինը՝ Ս. Աստուածածին եկեղեցին փոքր է եւ տօնական օրերուն պատշաճ ձեւով չի կրնար սպասարկել բոլոր հաւատացեալներուն։ Ներկայիս կը ճգնուի նոր եկեղեցիին կառուցման վայրը։

ՀՍԿՈՒՄ ԵԻ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

Մեծ Պահքի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոները, ժամը 7–ին, ՀՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԴԷՍԵԱՆ» ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

ՀՍԿՈՒՄ պիտի կատարուի յաջորդաբար։–

Ուրբաթ, Փետրուար 21
ԺԲ. օր Մեծի Պահոց
Ալֆորվիլի
Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ

Ուրբաթ, Փետրուար 28
ԺԹ. օր Մեծի Պահոց
Առնուվիլ – Լէ – Կոնէսի
Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ

Ուրբաթ, Մարտ 7
ԻԶ. օր Մեծի Պահոց
Իսի – Լէ – Մուլինոյի
Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ

Ուրբաթ, Մարտ 14
ԼԳ. օր Մեծի Պահոց
Շաւիլի
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ

*
**

ՀԱՐԱՒՍՅԻՆ ՓՐԱՆՍԱ

Ուրբաթ, Փետր. 21, ժամը 17·30–ին
Պօմոն
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Քարոզիչ՝
ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Փետր. 26, ժամը 17·30–ին
Քամփ – Ժրէկ
Ս. Կարապետ եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ ԱԻԱԳ ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժերմի Ջ. Շանթ մասնաճիւղի երիցադոյն եւ չանապէր ընկերուհի Աարինէ Աւոճեան ոսկէ չքանշանին առթիւ մասնաճիւղիս 200 Ֆր. կը նուիրէ։

Համայն Շալճեան եւ Վարպետեան ընտանիքներու հանդուցեալներու յիշատակին հոգեհանգստի առթիւ, մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է.–

Շալճեան ընտանիք 200 Ֆր., Պօյաճեան ընտանիք 150 Ֆր., Սեպուհ Ճանիքեան 100 Ֆր.։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ դասախօսութիւն

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

իր Ալպիական մանուշակ եւ Միրիաւ պատմուածքներու ընդմէջէն

կը դասախօսէ՝
ԷԼԻԶԱ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Ռաֆիկ Աբրահամեան
եւ
Սիմոն Պապիկեան

Կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 16–ին

Հայ Բարեգործական
Ընդհանուր Միութեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

Սիրով կը հրաւիրուի գրասէր հասարակութիւնը։

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS
UGAB — JEUNES

90EME ANNIVERSAIRE
FESTIVITES DE CLOTURE

sous la présidence du
DR EDOUARD ATTAMIAN

EXPOSITION

«GRAPHIQUE» et «SCULPTURE»
de
HAROUTIUN YEGMALIAN

Vernissage le Mercredi 5 Mars à 20 h 30

Exposition du 5 Mars au 24 Mars
de 18h à 22h (sauf samedi et dimanche)

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «Satenig» de Vaulx-en-Velin
organise

un
REPAS FAMILIAL

Soirée «MANTE»
Samedi 22 Février à partir de 20 heures
dans la Salle des Fêtes
de la Mairie Annexe
88, avenue Roger Salengro,
69120 Vaulx-en-Velin (La Côte)
Cette soirée sera animée
par le Disc Jockey *Raffi*
Prix du repas : 100 F.
Réservation après 20 h. aux :
04 78 77 63 93
04 78 82 06 86
04 78 80 27 43
— *Parking surveillé* —

*
**

REPAS

Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.

Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :
04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.

— *Prix du repas* 70 *F.* —

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆԶՆԱԽՕՒՄԲ

●

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Հայ Առաքելական եկեղեցիի Իսաեերորդ դարուն

Դասախօս՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ – ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 24, երեկոեան ժամը ճիշդ 8·30, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէմիրեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Զեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Սիրով կը հրաւիրէ ձեզ ներկայ գտնուելու

Մեծ Մայրերուն եւ Մեծ Հայրերուն

Մեծարանքի Հանդիսութեան

կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 15–ին

Սահակ – Մեսրոպ Մշակոյթի կեդրոնի Աւծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ հիւրասիրութիւն։

Մուտքը ազատ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը Շաբաթ Փետր. 22, ժամը 16–ին, Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e

*
**

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Սէն – Ժերմի Ջ. Շանթ մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ Փետրուար 22, ժամը 14·30–ին, 32 Աւենիւ սը Սէն – Ժերմի Տան սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եւ Շրջակայքից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Կրօնական Ընկերակցութեան վարչական Խորհուրդի առեղապետ՝ Համազասպ Մոմճեանի յիշատակին կը նուիրեն.– Ջրբաշեան ընտանիք 3000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Թալաիր (Պոնքուր) 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անթուան Ալթունեան 300 Ֆր.։

Տէր եւ Տիկին Միշէլ Զալոյեան վարդանոյշ եւ Մարուշկա Մարտիրոսեանի յիշատակին 500 Ֆր., Պր. Ժոզէֆ եւ Օր. Իսա Գասարճեան 10·000 Ֆր., Պր. Ժան – Միհրան Պայրամեան 5000 Ֆր., Տիկին Ֆրանս Մելիքոֆ Տիկին Պիտէրմանի յիշատակին 5000 Ֆր.։

Պր. Ժագ Պահրի 1200 Ֆր., Յովսէփեան ընտանիք 5000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան – Փիէռ Խաչիկեան, իրենց պսակութեան տարեդարձին առթիւ 4000 Ֆր.։ Բժիշկ եւ Տիկին Էտուար եւ Սոնա Ադամեան 850 Ֆր., Տիկին Քնարիկ Սիրունեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Քերոբ Ծարուհեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Թիրէնկիւլեան Աղաւնի Եուսուֆեանի յիշատակին 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժորժ եւ Տընիզ Նիքոլայիտէս 15·000 Ֆր. եւ Պր. Ա. Խաչատուրեան (Փիւլիվալ) 500 Ֆրանք։

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21
VENDREDI
21 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·055 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.055

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏՆՆԿ ՅԻԱՕՓԻՆԿԻ ՄԱՀԸ

Ջինաստանի նահապետը՝ Տէնկ Յիաօփինկ, որ երեք տարի է արդէն քաշուած էր քաղաքական բեմէն առողջական պատճառներով, մեռած է Փետրուար 19–ին, 92 տարեկանին:

Պետական բոլոր ղեկավարները կը մեծարէն մարդը որ ռահվիրան է Ջինաստանի տնտեսական յեղափոխութեան, չմոռնալով անտեսել որ ինք էր նաեւ Ջինաստանի գարնան (Յունիս 1989) Թիանանմէնի հրապարակի ջարդին պատասխանատուն, երբ կրակ կը բացուէր հաւաքուած ուսանողներուն վրայ:

1976–ին է որ, 82 տարեկանին, Մաօ Ցէ Թունկ կը մեռնէր, կը ձերբակալուէր չորսերու խմբակը որուն պետն էր Մաօի այրին: 1977–ին Յիաօփինկ կը վերլսուի իր պաշտօնը եւ կուսակցութեան Ք.Ա. համագումարէն ետք, կը ձեռնարկէր արդիականացման արագ քաղաքականութեան մը: Արդիւնքները անմիջական են, տնտեսական չուկաներ կը բացուին եւ բարգաւաճումը կը սկսի: Իր մէկ ուրիշ յաղթութիւնն է Հոնկ-Քոնկի վերադարձը Ջինաստանի, ըստ Անգլիոյ հետ սառը բարուած համաձայնագրի մը 1984–ին եւ որ պիտի իրականանայ Յուլիս 1–ին:

Յաջորդութեան հարցը բաւական փափուկ է եթէ նոյնիսկ Յիաօփինկ վերջին երկու–երեք տարիներուն միայն անուն մըն էր եւ ի վիճակի չէր երկիրը ղեկավարելու: Թեկնածուները չեն պակսիր սակայն, որոնց մէջ է նաեւ նախարարապետը՝ Լի Փենկ որ քաւութեան նոխազ ծառայեց 1989–ի Թիանանմէնի ջարդին առեն, մինչ բիրտ զսպումի հրամանը հաւաքական եղած էր գլխաւորութեամբ Յիաօփինկի:

Մահուան լուրը պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ Փետրուար 19–ին: Յիաօփինկ տարիներէ ի վեր կը տառապէր Փարքինսոնի հիւանդութենէն եւ վերջին օրերուն թոքերու բարդութիւններ ունեցած է: Օտար ոչ մէկ պատուիրակութիւն կը հրաւիրուի յուղարկաւորութեան, որ հաւանաբար տեղի ունենայ Փետրուար 24–ին: Վեց օրուան ազգային սուգ հռչակուած է Ջինաստանի մէջ: Ժող Շիրաք մեծարելով Յիաօփինկը, յայտարարած է որ ան պատմութեան մէջ պիտի մնայ որպէս գլխաւոր հեղինակը այն բարեփոխումներուն որոս Ջինաստան ունեցաւ վերջին քսան տարիներուն: Գլինթըն ալ մեծարած է ան՝ «որ իր երկիրը բացաւ արտաքին աշխարհին»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ժիփքի եւ ընդհանրապէս կառավարութեան նահանջը ինչ կը վերաբերի Տըպրէ օրէնքին, չբաւեց առաջքն առնելու համար Շաբաթ (Փետրուար 22) նախատեսուած ցոյցին: Օրէնքներու յանձնախումբին նախագահը՝ Փիէր Մազոնրաքրութիւն մը առաջարկեց որ ընդունուեցաւ յանձնախումբին կողմէ: Նոր բնագիրը նահանգապետներու կը յանձնէ (եւ ոչ՝ քաղաքապետներուն) հիւրընկալութեան վկայականներու տրուիլը եւ կը ջնջէ օտարականին մեկնումը յայտարարելու պարտաւորութիւնը հիւրընկալողին կողմէ: Եթէ Ազգային Ժողովը ընդունի այս բարեփոխումը, ոչ Եւրոպացի օտարականը ժամանման օրը պիտի յայտարէ մեկնումի թուականը: Եթէ չմեկնի այդ թուականին, ապօրինի կացութեան մէջ պիտի ըլլայ: Ազմուկը չի մեղմանար սակայն եւ ոմանք սկսած են փաքուա օրէնքի ջնջումը պահանջել (Թէաթր ժեր Ֆիլիփ հաւաքուած բողոքները դէպ խաւորութեամբ կայօ Եպիսկոպոսի եւ տոքթոր Շվարցնպերկի): «Լիպերասիոն» որ ամէնէն լայն արձագանգը կուտայ օրէնքին դէմ բողոքողներուն, հրատարակած է նաեւ հարցախոյզ մը (ԻՖՈՓ – Լիպերասիոն) որմէ կը պարզուի որ Ֆրանսացիներուն 59%–ը կողմնակից է Տըպրէ օրէնքին, 58% ալ դէմ են անհնազանդութեան կոչերուն: Փաթրիք Տեվէճաեն յայտարարած է թէ ժիւպէ լաւ ըրած է բարեփոխելով օրինագիծը, որովհետեւ բանավէճը քաղաքական դէպ ընթացք մը առած էր:

ԹԱՆՍՈՒ ՋԻԼԼԷՐ վերջնապէս «անմեղ» հռչակուած է: Ազգային Ժողովը 263–ի դէմ 270 ձայնով ջնջեց այն բոլոր ամբաստանութիւնները որոնք կը վերաբերէին Արտաքին նախարարին անձնական հարցտուութեան, որ դիզուած կ'ըլլար ոչ շատ պարկեշտ մէջոցներով:

ԱԼԺԵՐԻԱ համեմատականի դրութիւնը որդեգրեց երեսփոխանական յառաջիկայ ընտրութիւններուն համար (Մայիսի վերջ կամ Յունիսի սկիզբը):

ԴՈՒՇԱՆԲԷի (Տաճիկստան) մէջ վեց հոգի սպանուած են, հօթներորդ վիրաւոր մըն ալ մեռած է ահաբեկչական յարձակման մը հետեւանքով, կարգ մը միջադէպերու ընթացքին:

«ԵԻՏԻՇ ՄԱՄՈՒԼԻ ՎԵՐՋԱԼՈՑԸ» խորագրին տակ, «Ֆիկարօ» (Փետր. 20, տնտեսական յաւելուած) կ'արձագանգէ ցուցահանդէսի մը՝ «Հարիւր տարիներու եփիչ մամուլ» զոր կազմակերպած է Մեծատեմ դրադարանի տնօրէնը: Այս առիթիւ, անոր հետ հարցազրոյց մը կը հրատարակէ ուր հակիրճ պատմականը կայ այդ մամուլին, որ անցեալին 250 օրգաններ ունեցած է որոնց մէջ 3 օրաթերթեր եւ այսօր մահամերձ է, քանի մը պարբերականներով որոնք չատ փոքր տպաքանակ ունին: Առաջին թերթը՝ Փարիզըր պկրմայնէ եիտիշ փոլէս–ցայթունկ լոյս տեսած է 1892–ին ռուս Հրեաներուն կողմէ:

ԱԶԳ. ՊԻԻՏՃԷԻՆ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒՄԸ ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵԼՈՅԹԸ

Փետրուար 18–ին, Հայաստանի Ազգ. Ժողովը ընդունած է 1997–ի պիւտճէի մասին օրէնքը: Քուէարկութենէն ետք ելոյթ ունենալով Մորտրդարանին առջեւ, նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեան նշած է որ ընդունուած պիւտճէն կ'արտայայտէ երկրին առաւելագոյն կարելիութիւնները: «Պէտք է խոստովանիլ, որ սա հիմնականում սպառողական, աւելի խիստ գնահատելով՝ դեռեւս գոյատեւման պիւտճէ է» ըսած է ան: Շեշտելով առնուազն չյետադիմելու կարեւորութիւնը, «ուրախութեամբ պէտք է նշեմ, որ այդ միտումը վերջին երեք տարիների ընթացքում անշեղօրէն պահպանուել է. թէկուզ մեր ցանկութիւններից շատ հեռու է այս պիւտճէն, բայց անցեալ տարուայ համեմատ որոշակի աճ ապահովուել է: Սա ինչ է թոնիչ ապահովելու համար, բայց սա է այսօր մեր հնարաւորութիւնը» ըսած է նախագահը:

Լ. Տէր – Պետրոսեան չարունակած է իր ելոյթը ըսելով թէ Հայաստանի տնտեսական բնականոն զարգացման մասին խօսիլ անտեղի կ'ըլլայ քանի որ դեռ երկիրը իր առջեւ ունի չլուծուած կարեւոր երկու հարցեր. Ադրպախի կնճիռը եւ չրջափակումը: Եւ նախագահը չեչտած է թէ որքան ալ մասամբ լուծուած երեւին այս հարցերը, իրականութեան մէջ ներկայի պայմանները հեռու են բնականոն զարգացման պահանջածներէն:

Նախագահը խօսած է նաեւ Թուրքիոյ հետ սահմանազատման մասին, նշելով թէ Հայաստան այդ ուղղութեամբ իր յոյսերը չէ կորսնցուցած, սակայն, աւելցուցած է ան, տակիկա կապուած է զարաբաղեան խնդրի կարգադրութեան: «Քանի դեռ այս հարցերը լուծուած չեն, մենք պէտք է լուծենք գոյատեւումն ընդդիմութիւնը, դրա հետ մէկտեղ պահպանելով Ղարաբաղի անվտանգութիւնը, հրկրի պաշտպանութիւնը, գիտակցելով մեր բանակի դերը եւ համաժողովրդականօրէն բանակին ստեղ կանգնելու պատրաստակամութիւնը» եզրակացուցած է նախագահը: Ան նաեւ չէ վարանած ըսելու թէ յառաջիկային պիտի բազմանան միջազգային ճնշումները Ղարաբաղի հարցին լուծման կապակցութեամբ. չրջանին մէջ արդէն կը բախին մեծ չահերը, քանի որ ան կը դառնայ միջազգային հետաքրքրութիւններու կեդրոն: Միշտ չէ որ միջազգային այդ հետաքրքրութիւնները, նախագահին խօսքերով՝ «հետապնդում են ժողովրդների ճակատագիրը արդարացի լուծելու նպատակ» եւ յաճախ կը ծառայեն սեփական չահերու եւ այս ամէնուն հետ մէկտեղ, եզրափակած է Լ. Տէր – Պետրոսեան, պէտք է դիտակցիլ ժողովուրդին միանալու ընելու անհրաժեշտութեան:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 19 / 20)

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՌԺԱՄԱՊԷՍ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ
Լ. ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Վարչապետ Արմէն Սարգսեանի ապաքինման չրջանին, նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեանն է որ կը կատարէ անոր պարտականութիւնները: Նախագահը ամէն օր ժամը 14–ին իր աչխատավայրէն կ'երթայ կառավարութեան չէնք՝ վարչապետին դրասենեակը: Կը հսկէ կառավարութեան աչխատակազմին եւ նախարարութիւններու գործունէութեան եւ աչխատանքներուն: Մչտական կապ ալ հաստատած է նախագահին եւ վարչապետին միջեւ ու անոնք միասնաբար կը քննարկեն կարեւոր գրեթէ բոլոր հարցերը: Փոխարինումի այս կարգադրութիւնը եղած է ըստ Սահմանադրութեան, ուր ըսուած է, որ կառավարութեան նիստերը կը վարէ նախագահը եւ անոր կարգադրութեամբ՝ վարչապետը:

*
**

ԿԵՂԾ ԴՐԱՄԱՆԻՇԵՐՈՒ ՆՈՐ ՊԱՐԱԳԱՅ ՄԸ

Կեղծ դրամանիչի այս տարուան առաջին պարապան արձանագրուած է Սեւիլա նահանգի ճաչարանի մը մէջ, ուր վճարելու համար կատարուած է 50 տոլարնոցի նմանակով: Կատարուած հետաքննութենէն պարզուած է որ դէպի «վճարողները» Պաչտպանութեան նախարարութեան զօրամասերէն մէկուն 5 սպաներն են: Անցեալ տարի, ճիչդ նոյն ժամանակաչրջանին Երեւանի մէջ յատնաբերուած էր կեղծ թղթադրամներ տպագրող ու սպառող յանցագործներու խումբ մը:

*
**

ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ԿԱՌՈՒՑԻՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԸ

Հայաստանի կառավարութիւնը, Համաչխարհային Դրամատան տրամադրած վարկով, կը չարունակէ կառուցիներու վերականգնման ծրագիրը, որու չրջանակներուն մէջ 1997–ին կը վերանորոգուին Երեւան – Կապան – Մեղրի ճամբուն՝ Սիւնիքի 63 քիլոմեթրնոց հատուածները: Հաւանական է որ աչխատանքներու իրագործումը յանձնուի օտար ընկերութեան մը:

ՄԱՐԴԸ ԼՔԱ

ՊԱՏՄՈՒՎԱԾՔ

Ս. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆԵԱՆ

Մի քանի տարի առաջ, մարտական գործողությունների ժամանակ, ես ծանր վիրավորվեցի ոտքիս։ Ինձ տարան Ստեփանակերտի հիվանդանոցներից մեկը։ Ոտքիս վերքը ցավեցնում էր, ուստի ստիպված էի անկողնում պառկած մնալ։ Ինձ հետ նույն սենյակում էին ևս երեք հոգի։ Նրանցից մեկը՝ Ռուբենը, ինձ հետ հասակակից էր։ Մյուս երկուսը՝ Վարդանն ու Գագիկը, մեզանից մեծ էին։ Ռուբենը ծանր վիրավորվել էր գլխից։ Նա ուշքի էր եկել, բայց դեռ ոչ ոքի չէր ճանաչում։ Ամբողջ օրը նա անդադար խոսում էր, ինչ-որ բաներ էր պատմում, ինչ-որ մեկին կանչում։ Ես ու Վարդանն ու Գագիկը ամեն կերպ փորձում էինք նրան հանգստացնել, բայց ապարդյուն։ Ռուբենը ոչ ոքի չէր ճանաչում, ոչ ոքի չէր տեսնում։ Նա ապրում էր իր հիշողությունների մեջ, իր անցյալի մեջ։

Ռուբենը Մարտունի քաղաքից էր։ Նա ասում էր, որ իրենց տունը գտնվում է քաղաքի ծայրամասում, մի փոքրիկ փողոցում։ Նա պատմում էր իր ընկերների մասին, իր դպրոցի մասին, իր ուսուցիչների մասին։ Նա հիշում էր իր մանկության բոլոր մանրամասները։ Նա հիշում էր, թե ինչպես է իր հայրը նրան տարել առաջին անգամ ձկնորսության, թե ինչպես է իր մայրը նրան սովորեցրել հեքիաթներ կարդալ։ Նա հիշում էր իր առաջին սիրո մասին, իր առաջին համբույրի մասին։

Ես լսում էի նրա պատմությունները, և ինձ թվում էր, թե ես էլ եմ նրա հետ այդ ամենը ապրել։ Ես տեսնում էի նրա հայրը, որ ձկնորսական նավակով դուրս է գալիս լճի մեջտեղը, ես տեսնում էի նրա մայրը, որ խոհանոցում կերակուր է պատրաստում, ես տեսնում էի նրա դպրոցը, նրա դասարանը, նրա ուսուցիչները։ Ես տեսնում էի նրա առաջին սերը՝ Աննա անունով աղջկան, որին նա ուղարկել էր իր առաջին նամակը, բայց նա չէր համարձակվել ուղարկել։ Ես տեսնում էի նրա երազանքները, նրա ապագայի մասին պլանները։ Նա ուզում էր դառնալ ճարտարապետ, նա ուզում էր կառուցել գեղեցիկ տներ, նա ուզում էր, որ իր քաղաքը դառնա ավելի գեղեցիկ։

Մի օր, երբ Ռուբենը արդեն սկսել էր ինձ ճանաչել, նա հարցրեց ինձ, թե ես որտեղից եմ։ Ես պատասխանեցի, որ Ստեփանակերտից եմ։ Նա զարմացավ և հարցրեց, թե ինչպես է Ստեփանակերտը այժմ։ Ես պատմեցի նրան, որ Ստեփանակերտը պատերազմական քաղաք է դարձել, որ այնտեղ ռմբակոծություններ են լինում, որ շատ շենքեր ավերվել են։ Նա լսում էր ինձ լուռ, առանց ընդհատելու։ Երբ ես ավարտեցի, նա երկար ժամանակ լռեց, ապա հարցրեց, թե արդյոք ես գիտեմ, թե ինչ է կատարվում իր տան հետ։ Ես պատասխանեցի, որ չգիտեմ, որ ես նրա տունը չեմ տեսել։ Նա ասաց, որ իր տունը գտնվում է քաղաքի ծայրամասում, որ այնտեղ շատ գեղեցիկ է, որ այնտեղ շատ ծառեր կան, որ այնտեղ միշտ խաղաղություն է։ Նա հարցրեց, թե արդյոք ես կարող եմ գնալ իր տունը և տեսնել, թե ինչ է կատարվում այնտեղ։ Ես խոստացա, որ կգնամ, որ կտեսնեմ, թե ինչ է կատարվում նրա տան հետ։

Ես գնացի Ռուբենի տունը մի քանի օր հետո։ Ես գնացի ոչ թե նրա համար, այլ իմ համար։ Ես ուզում էի տեսնել, թե ինչ է կատարվում նրա տան հետ, որպեսզի հետո կարողանամ նրան պատմել։ Ես գնացի ոչ թե նրա համար, այլ իմ համար։ Ես ուզում էի տեսնել, թե ինչ է կատարվում նրա տան հետ, որպեսզի հետո կարողանամ նրան պատմել։

Ես գնացի Մարտունի քաղաքի ծայրամասում գտնվող փոքրիկ փողոցը, որտեղ ապրում էր Ռուբենի ընտանիքը։ Ես գտա նրա տունը։ Տունը ավերված էր։ Պատերը փլուզված էին, տանիքը գրեթե չկար, պատուհանները ջարդված էին։ Տունը ամայի էր։ Ես մոտեցա տանը, նայեցի ներս։ Ներսում ամեն ինչ խառնված էր։ Կահույքը տեղահան էր արված, իրերը ցրված էին հատակին։ Ես տեսա նաև մի քանի լուսանկարներ, որոնք պատին էին կախված եղել։ Լուսանկարներում պատկերված էին Ռուբենի ընտանիքի անդամները։ Ես տեսա նաև Ռուբենի լուսանկարը, որտեղ նա պատկերված էր դպրոցական համազգեստով։

Ես վերադարձա հիվանդանոց և պատմեցի Ռուբենին այն, ինչ տեսել էի։ Ես չգիտեի, թե ինչպես նրան ասեմ այդ մասին, բայց նա ինքն էր հարցնում, և ես չէի կարող ստել նրան։ Ես պատմեցի նրան ամեն ինչ, ինչ տեսել էի։ Ես պատմեցի նրան, որ տունը ավերված է, որ պատերը փլուզված են, որ տանիքը գրեթե չկա, որ պատուհանները ջարդված են։ Ես պատմեցի նրան, որ տունը ամայի է, որ այնտեղ ոչ ոք չկա։ Ես պատմեցի նրան, որ տունը դատարկ է, որ այնտեղ միայն հուշեր են մնացել։

Ռուբենը լսում էր ինձ լուռ, առանց ընդհատելու։ Երբ ես ավարտեցի, նա երկար ժամանակ լռեց, ապա հարցրեց, թե արդյոք ես կարող եմ նկարել իր տունը։ Ես պատասխանեցի, որ կարող եմ, որ կնկարեմ, և կտանեմ նրան։ Նա շնորհակալություն հայտնեց ինձ։ Նա ասաց, որ ուզում է տեսնել, թե ինչպես է իր տունը այժմ։ Նա ասաց, որ ուզում է տեսնել, թե ինչպես է իր տունը այժմ։

Ես նկարեցի Ռուբենի տունը։ Ես նկարեցի այն ամենը, ինչ տեսել էի։ Ես նկարեցի ավերված պատերը, փլուզված տանիքը, ջարդված պատուհանները։ Ես նկարեցի ամայի տունը, դատարկ տունը։ Ես նկարեցի այն ամենը, ինչ տեսել էի։ Ես նկարեցի այն ամենը, ինչ տեսել էի։

Երբ ես նկարը տարա Ռուբենին, նա երկար ժամանակ նայեց նկարին, ապա հարցրեց, թե արդյոք ես կարող եմ նկարել նաև իր ընկերների տները։ Ես պատասխանեցի, որ կարող եմ, որ կնկարեմ, և կտանեմ նրան։ Նա շնորհակալություն հայտնեց ինձ։ Նա ասաց, որ ուզում է տեսնել, թե ինչպես է իր ընկերների տունը այժմ։ Նա ասաց, որ ուզում է տեսնել, թե ինչպես է իր ընկերների տունը այժմ։

Ես նկարեցի Ռուբենի ընկերների տները։ Ես նկարեցի այն ամենը, ինչ տեսել էի։ Ես նկարեցի ավերված պատերը, փլուզված տանիքները, ջարդված պատուհանները։ Ես նկարեցի ամայի տները, դատարկ տները։ Ես նկարեցի այն ամենը, ինչ տեսել էի։ Ես նկարեցի այն ամենը, ինչ տեսել էի։

Երբ ես նկարները տարա Ռուբենին, նա երկար ժամանակ նայեց նկարներին, ապա հարցրեց, թե արդյոք ես կարող եմ նկարել նաև իր դպրոցը։ Ես պատասխանեցի, որ կարող եմ, որ կնկարեմ, և կտանեմ նրան։ Նա շնորհակալություն հայտնեց ինձ։ Նա ասաց, որ ուզում է տեսնել, թե ինչպես է իր դպրոցը այժմ։ Նա ասաց, որ ուզում է տեսնել, թե ինչպես է իր դպրոցը այժմ։

Ես նկարեցի Ռուբենի դպրոցը։ Ես նկարեցի այն ամենը, ինչ տեսել էի։ Ես նկարեցի ավերված պատերը, փլուզված տանիքը, ջարդված պատուհանները։ Ես նկարեցի ամայի դպրոցը, դատարկ դպրոցը։ Ես նկարեցի այն ամենը, ինչ տեսել էի։ Ես նկարեցի այն ամենը, ինչ տեսել էի։

Երբ ես նկարները տարա Ռուբենին, նա երկար ժամանակ նայեց նկարներին, ապա հարցրեց, թե արդյոք ես կարող եմ նկարել նաև իր ուսուցիչների տները։ Ես պատասխանեցի, որ կարող եմ, որ կնկարեմ, և կտանեմ նրան։ Նա շնորհակալություն հայտնեց ինձ։ Նա ասաց, որ ուզում է տեսնել, թե ինչպես է իր ուսուցիչների տունը այժմ։ Նա ասաց, որ ուզում է տեսնել, թե ինչպես է իր ուսուցիչների տունը այժմ։

Ես նկարեցի Ռուբենի ուսուցիչների տները։ Ես նկարեցի այն ամենը, ինչ տեսել էի։ Ես նկարեցի ավերված պատերը, փլուզված տանիքները, ջարդված պատուհանները։ Ես նկարեցի ամայի տները, դատարկ տները։ Ես նկարեցի այն ամենը, ինչ տեսել էի։ Ես նկարեցի այն ամենը, ինչ տեսել էի։

Երբ ես նկարները տարա Ռուբենին, նա երկար ժամանակ նայեց նկարներին, ապա հարցրեց, թե արդյոք ես կարող եմ նկարել նաև իր ընկերների տները։ Ես պատասխանեցի, որ կարող եմ, որ կնկարեմ, և կտանեմ նրան։ Նա շնորհակալություն հայտնեց ինձ։ Նա ասաց, որ ուզում է տեսնել, թե ինչպես է իր ընկերների տունը այժմ։ Նա ասաց, որ ուզում է տեսնել, թե ինչպես է իր ընկերների տունը այժմ։

Ես նկարեցի Ռուբենի ընկեր

որոշեցին իրենց միջեւ նոր ու տարբեր խմբակ մը կազմել: Անշուշտ կարելի չէ պնդել թէ անոնք ազդուեցան միայն Թուրքիոյ քերուն կարծիքներէն: Այս խնդրին մէջ դեր խաղացած էր նաեւ Ֆրանսայի մէջ Հայ Տէմոքրաթական Շարժումի դէկավար Արա Թորանեան: Թորանեան յայտնի նապէս դէմ եկած էր նմանօրինակ անխիղճ արարքներու:

Այսպէս ԱՍԱԼԱ–է ներս խմորուեցաւ ազգօքրաթական շարժում մը: ԱՍԱԼԱ–ին գեկավարն էր Ճակոբ Ճակոբեան, որ շատ կարճ մարդ էր: Կազմակերպութեան երկրորդ ուժեղ մարդն էր Խոլու Սինոի կեղծանունով Մոնթէ Մելքոնեան, որ պինուորական ճակատին գեկավարն էր: Թուրք ականատեսը կը պատմէ թէ իրենց յարաբերութիւնները շատ տաքուկ էին Մելքոնեանին հետ: Մելքոնեան հետզհետէ ալսաւ պաշտպանել կարծր արարքներու դէմ կեցուածք մը:

Բայց առաջին օրերուն Մոնթէ Մելքոնեանն ալ թուրք վկաներուն նկատմամբ կարծր էր եւ անոնց չէր վստահեր: Այդ հակազդեցութիւնը ծնունդ կ'առնէր ամենէ թուրք եւ թուրքիացի ըլլալէն: Ժամանակի ընթացքին այդ վստահածը վերաոեւեցաւ, Մելքոնեան ու ընկերները սկսան վստահութիւն սնուցանել թուրքերուն հանդէպ: Թուրքերն ալ այդ բարեկամութենէն օգտուելով չանգային բացատրել թէ անոնք ո՞ր կէտերուն մէջ կը սխալէին:

Այդ միջոցին Ճակոբեան երկու մարդ ղրկեց Մելքոնեանը սպաննելու համար, բայց Մելքոնեանին մարդիկը զանոնք մեկուսացուցին, չարաօնեցին որ մահափորձը իրագործեն:

*
**

Ճակոբեանի ու ընդդիմադիրներուն միջեւ կռիւը սաստկացաւ: Ճակոբեան դիմացի կողմէն մարդ սպաննել կուտար: կազմակերպութեան չորս անդամները իրենց կեանքը կորսնցուցին: Իսկ ԱՍՍԱ–ի անդամներուն մեծամասնութիւնը կը կանգնէր Մոնթէ Մելքոնեանին կողքին: Մելքոնեանի կողմնակիցները որոշեցին միանալ Փարիզի Տէմոքրաթիք շարժումին եւ զինեալ քարոզութեան տեղ քաղաքական միջոցներով լսելի դարձնել իրենց ձայնը:

Այդ միջոցին Ճակոբեան Աթէնքի մէջ սպաննուեցաւ: Բայց երբ Ճակոբեան սպաննուեցաւ, իր շուրջ միայն երեք – չորս համախոհները մնացած էին: Անոնք լուսնցքային խմբակ մըն էին այլեւս: 1993–ին ԱՍԱԼԱ–ն արդէն դադրած էր ԱՍԱԼԱ ըլլալէ:

Նոյն շրջանին էր որ Ճակոբեան սկսաւ պայքար մղել նաեւ այն թուրքերուն դէմ, որոնք Մոնթէ Մելքոնեանի բարեկամները դարձած էին: Ճակոբեան պնդեց թէ այդ թուրքերը ՄԻԹ–ի գործակալներ են, եւ այսպէս պատճառ դարձաւ որ այդ թուրքերէն մէկ երկուքը ձերբակալուին: Բայց երկու օր վերջ այդ թուրքերը ազատ արձակուեցան կազմակերպութեան միւս անդամներուն պահանջքով: Ճակոբեան չկրցաւ յամառիլ, որովհետեւ այլեւս իր ուժը կորսնցուցած էր: Աւելի վերջ թերթերը գրեցին որ Մոնթէ Մելքոնեան Ղարաբաղ գնաց ու հայկական ուժերու հրամանատար կարգուեցաւ: Քանի մը տարի առաջ ալ ան ռազմաճակատին վրայ իր ճիփով մնաց հրաապայլի մը տակ ու մեռաւ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. – *Տէր եւ Տիկին Արմէն Պուտաքեան* 700 *ֆր.*։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՆՉՆԱԽՈՒՄԲ

●

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Հայ Առաքելական Եկեղեցին
Իսաներորդ դարուն

Դասախօս՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԻՐ – ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 24, *երեկոյեան ժամը ճիշդ* 8·30, *Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն,* 17, rue Bleue, Paris 9e

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն։

Եկո՛ւր միասնաբար ուսանիլ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻՆ ՈՒ ՔԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ

Կիրակի, Փետրուար 23, *ժամը* 16–էն սկսեալ, Վարժարանէն ներս

Անչուշտ, մի՛ մոռնար ծպտուելու։
Հրաւիրէ՛ ծնողքդ եւ հարազատներդ։

Գեղարուեստական
յայտագիր,
ճոխ սեղան,
անակնկալներ…

Մասնակցութիւն՝
Չափահասներ 100 *Ֆր.*,
իսկ *Բեզի համար* 25 *Ֆր.*։

Ecole Bi-hébdomadaire
SAMUEL-MOORAT
26, rue Troyon, 92310 Sevres

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1997 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant. —

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assistants sanitaires;**
- **Economes.**

Ecrire à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite de candidature: 1er mars 1997.

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷԼ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Սիրով կը հրաւիրէ ձեզ ներկայ գտնուելու

Մեծ Մայրերուն եւ Մեծ Հայրերուն

Մեծարանքի Հանդիսութեան

*ի*պրակի, Փետրուար 23, ժամը 15–ին

Սահակ – Մեսրոպ Մշակոյթի կեդրոնի Աթթրունի Զրբաչեան սրահին մէջ
339, *Ave. du Prado - 13008 Marseille*

Հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ հիւրասիրութիւն։

Մուտքը ազատ է։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷԼ. –

Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան, Այրի Տիկին Լուսին Գուլումեան եւ զաւակները, Պր. Մասիս Գուլումեան, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Գուլումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հացագործեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նազլեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան յառաջիկայ կիրակի, Փետր. 23–ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, իրենց զաւկին, ամուսնոյն եւ եղբօր՝

ԿԱՐՊԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ–Ի

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ
ՄԻՋՄԱՍՆԱՃԻԿՈՒԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Ուրբաթ, Փետր. 21, ժամը 20·30–ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Տէմիրեան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր մասնաճիւղերը հրաւիրուած են։

⁂

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը Շաբաթ Փետր. 22, ժամը 16–ին, Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e

⁂

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Սէն – Ժերմէ Ջ. Շանթ մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 14·30–ին, 32 Աւենիւ տը Սէն – Ժերմէի Տան սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

TEBROTZASSÈRE

L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)

présentent

— La *CHORALE DE L'ECOLE*
(sous la direction de Haïg Sarkissian)

— et l'*ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN* ARAXE et SASSOUN de Marseille.

le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises

au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)

(*) *Association culturelle du Raincy.*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «Satenig» de Vaulx-en-Velin
organise

un REPAS FAMILIAL

Soirée «MANTE»
Samedi 22 Février à partir de 20 heures
dans la Salle des Fêtes
de la Mairie Annexe
88, avenue Roger Salengro,
69120 Vaulx-en-Velin (La Côte)
Cette soirée sera animée
par le Disc Jockey *Raffi*
Prix du repas : 100 F.
Réservation après 20 h. aux :
04 78 77 63 93
04 78 82 06 86
04 78 80 27 43
—— *Parking surveillé* ——

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ դասախօսութիւն

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

իր Ալպիական մանուշակ եւ Միթիաւ պատմուածքներու ընդմէջէն

կը դասախօսէ՝
ԷԼԻԶԱ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Ռաֆմիկ Աբրահամեան
եւ
Սիմոն Պապիկեան

Կիրակի, Փետրուար 23, *ժամը* 16–*ին*

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

Սիրով կը հրաւիրուի պրասէր հասարակութիւնը։

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS
UGAB — JEUNES

90EME ANNIVERSAIRE
FESTIVITES DE CLOTURE
sous la présidence du
Dr Edouard ATTAMIAN

EXPOSITION

«GRAPHIQUE» et «SCULPTURE»
de
HAROUTIUN YEGMALIAN

Vernissage le Mercredi 5 Mars à 20 h 30

Exposition du 5 Mars au 24 Mars
de 18h à 22h (sauf samedi et dimanche)

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Շաբաթ-Կիրակի երեկոները ժամը ճիշդ 6–*ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄՔ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի։ –*

Զորեքշաբթի, Փետրուար 26
ժէ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎԱՐԴ. ԳԻՒՂԳԵԱՆ

⁂

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Շաբաթ-Կիրակի երեկոները ժամը 5–*ին, ՀՍԿՈՒՄՔ՝ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւնները կը կատարուին,*

Զորեքշաբթի, Փետրուար 26
Շորեքշաբթի, Մարտ 5–ին ՄԻՋԻՆԹ
Շորեքշաբթի, Մարտ 12
Շորեքշաբթի, Մարտ 19

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ։

ժամերգութիւն ժամը 8·45–*ին։*
Արեւագալ ժամը 9·45–*ին։*
Պատարագ ժամը 10·30–*ին։*
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-*ին։*

⁂

ՀԱՅԱՒԱՅԻՆ ՓՐԱՆՈՑ

Շորեքշաբթի, Փետր. 26, ժամը 17·30–ին
Քահ. – Ծրէզ
Ս. Կարապետ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ ԱՒԱԳ ՔՀՆԱ. ՏԻՏԻԵԱՆ

Ուրբաթ, Փետր. 28, ժամը 17·30–ին
Լա Սէոթա
Ս. Փրկիչ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԻՐԻՃԵԱՆ

Concours de Musique de Chambre
Wardan Sarxian

1996 — 1997
Ière ANNEE
organisé par le CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
Directeur : KHATCHIG YILMAZIAN

— Règlement du Concours —

1 — Le concours est public et ouvert à tous les musiciens sans limite d'âge.
2 — Tous les morceaux seront exécutés sans reprises et dans les mouvements indiqués.
3 — Les décisions du Jury sont sans appel. Le Jury se réserve le droit d'interrompre les exécutions jugées insuffisantes.
4 — Toute demande de renseignements doit être accompagnée d'une enveloppe timbrée.
5 — Les éditions indiquées sont obligatoires. Les photocopies sont strictement interdites par la loi.

Le concours aura lieu du 22 au 24 mars 97
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado, 13008 Marseille

Premières éliminatoires : **samedi 22 mars**
Deuxièmes éliminatoires : **dimanche 23 mars**
CONCERT DES LAUREATS : LUNDI 24 MARS à 20 HEURES 30

ECHELLE DES RECOMPENSES ET PRIX SPECIAUX
Premier Prix : 5 000 F
Deuxième prix : 3 000 F. — Troisième Prix : 2 000 F.

— Un bon d'achat de partitions de trois cents francs offert par «Casabianca Musique»;
— Un bon d'achat de partitions de deux cents francs offert par «La Boîte à Musique».

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027817 A R.C. Paris

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22-23
SAMEDI - DIMANCHE
22-23 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ· – Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

72ԴՈՒՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·056 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.056

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ յետքայլը Տըպրէ օրինագիծին կապակցութեամբ չբաւեց մտքերը հանդարտեցնելու համար: Շաբաթը հանդարտ օրուան ցոյցը (ժամը 15, կառ տը Լիթէն Շաֆըլէ) չէ ջնջուած, ընդհակառակն: Փրոֆ· Լ· Շվարցընպէրկ 100 հազար հոգի կը նախատեսէ, թէեւ ցոյցին դեմ ալ կոչեր կան: Ժ· Մաթթէոլի որ տարագրուածներու պզտ· Դաշնակցութեան պատուոյ նախագահն է, «անվայել եւ դայթակղեցուցիչ կեդծիք» կ'ըսակ (Ֆիկարօ, փետր· 21) ցոյցը, մերթ ժխտով նոյնացում մը տեսնել կեսթափոյի ձերբակալած եւ տարագրած Հրեաներուն եւ դիմադրականներուն ու զաղանի պաղծողներուն միջեւ: Արդարեւ, կառ տը Լիթը ընտրուած է որովհետեւ այդ կայարանէն է որ Գերմանիոյ արդելակայանները փոխադրուած են Հրեաներն ու դիմադրականները: Հինդշաբթի (փետր· 20) իրիկուն չուրջ հազար ուսանողներ հաւաք ունեցան Սորպոնի հրապարակը ցոյց մը ընելու համար «լըփէնականացումին» դէմ: Ուզեցին երթալ քիչ անդին, Մաթիւալիթէ ուր Լը Փէն հանրահաւաք մը ունէր, բայց, ապահովութեան ուժերը արդելք հանդիսացան: Նիսի մէջ ալ ցոյց մը եղաւ ի նպաստ օրէնքին: Լիպերասիոն կը շարունակէ հրատարակել ստորագրութիւնները, դասակարգ առ դասակարգ, ուսանողները, երաժիշտները, եկեղեցականները, դիմադրականները, կէյեր եւ կին միասեռականներ, եւլն·, եւլն·:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ երկօրեայ այցելութիւն մը կը կատարէ Ռումանիա (փետրուար 21–22): Նախագահը, որ տեսակ մը «առեւտրական ներկայացուցչի» դեր ալ ստանձնած է, հետը կը տանի 11 գործարար մարդիկ, ներառեալ ժերար Տըփառտիէօ որ դերասան ըլլալէ զատ, նաեւ գործի մարդ է: Շիրաք, պետական առաջին օտար դեկավարն է որ Պուքրէշ կ'երթայ Գոնթեհինէսկուի ընտրութենէն ի վեր: Ռումանիա ջանք չի խնայեր հրապուրելու համար Ֆրանսան: Ցաղթական կամարի հանդիսաւոր արարողութենէն եառք, մերաձաւոր հրապարակը՝ Օդաչուներու հրապարակը պիտի մկրտուի՝ ազ կօլ հրապարակ: 23 միլիոն բնակիչ ունեցող, Ֆրանսասէր եւ Ֆրանսախօս այս երկիրը լաւ չուկայ մը կը նկատուի Ֆրանսայի համար, որ առաջնակարգ դիրքի վրայ չէ ներդրումներու դեռնի վրայ, Գորբայչէն, Իտալիայէն, Գերմանիայէն եառք:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ, փետրուար 25–ին, պիտի կատարէ Տէնկ Ցիաօփինկի յուղարկաւորութիւնը: Դիակիզումէն եառք, ածխունը պիտի ցրուին ծովուն վրայ:

ՍՊԱՆԻՈՑ բեռնատար կառքերու վարորդները վերջ տուին գործադուլի իրենց չարժումին որ կը տեւէր 13 օր է, հակառակ անոր որ գոհացում չստացան (հանդստեան կոչուիլ 55 տարեկանին): Բանակցութիւնները կէս ճամբան մնացին, կառավարութիւնը տեղի չուզեր տալ այդ պահանջին (ներկայիս հանգստեան կոչուելու տարիքը՝ 60 է): Վարորդները կ'ըսեն թէ պիտի չարունակեն հետապնդել իրենց պահանջները, այլ ձեւերով:

ՀՌՈՄԻ մէջ բացուած է, փետրուար 20–ին, Դեմոկրատ Սոսիալ (ՓՀ–ՏԻՀՕ, նախկին համայնավար) կուսակցութեան Բ· համագումարը: Ան, կեդրոն ձախ մեծամասնութեան դլխաւոր յենարանն է, որ նախարարներով, 138 երեսփոխաններով եւ 15 եւրո–երեսփոխաններով: Պարագլուխը՝ Մասիմօ տ'Ալեմա բոլորին համակրանքը կը վայելէ եւ դիւրութեամբ պիտի վերընտրուէր քարտուղարի իր պաշտօնին: 48 տարեկան, կ'ուզէ Իտալիան վերածել «բնական նոն երկրի մը»:

ՏԻԿԻՆ ԳԱՐՈԼԱՑՆ ԳՈԳՍ Սուտան կ'այցելէ ձոն Լոնըրի ընկերակցութեամբ յանուն քրիստոնէական համաչխարհային Ընկերութեան, դլխաւորաբար քրիստոնեայ ընդդիմադիր չրջանները (իշխանութիւնը մահմետական է): Ապա, պիտի անցնի Էրիթրէա, ուր ժողովներ պիտի ունենայ քրիստոնեայ այդ ընդդիմադիրներուն հետ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ եւ Թերեւս աշխարհի երիտասարդն անձը՝ Ժանն Գալման Փետր· 21–ին տօնեց իր 122–րդ տարեդարձը: Բժիչկներու թելադրութեամբ, որոշուած էր որ մասնաւոր տօնակատարութիւններ չըլլան, այցելութիւններով եւ մեթիաներով որոնք կրնան վնասել իր մտային վիճակին:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԱԻՍՏՐԱԼԻՈՑ ՄԷՋ

Սինկափուրէն եւ Պանքոկէն եառք, ուր հանդիպումներ ունեցած էր պուտտայական եկեղեցւոյ հոդեւոր առաջնորդին, կաթողիկէ եւ անկլիքան եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն հետ, փետրուար 14–ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը անցած էր Աւստրալիա եւ առաջին առիթի՝ Սիտնէյ:

Փետրուար 15–ին, Ս· Ցարութիւն եկեղեցւոյ մէջ, ըսելէ եառք իր հայրապետական խօսքը հաւաքուած բազմութեան, Գարեգին Ա· այցելած է «Թարգմանչաց», «Ալէք Մանուկեան» եւ «Թումանեան» շաբաթօրեայ դպրոցները ծանօթանալով անոնց առօրեային: Իրիկունը, ճաշ մը տրուած է Կաթողիկոսին ի պատիւ Ռէճընթ պանդոկին մէջ, որու մասնակցած են եկեղեցական եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ:

Փետրուար 16, 17, 18 եւ 19, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը յաջորդաբար այցելած է Համազդայինի Արչակ եւ Սոֆի Գալաեան դպրոցը, Հ· Բ· Ը· Միութեան կեդրոնատեղին, Աւստրալիոյ Հայկական Միութեան կեդրոնը, հանդիպում ունեցած է երիտասարդներուն հետ:

Փետրուար 22 – 26–ին, Գարեգին Ա· չարունակելով իր հովուապետական այցելութիւնը, կ'անցնի Մելպուրն, Գանպերա, ուր հանդիպում կ'ունենայ Աւբսթրալիոյ վարչապետ՝ Ճոն Հովարտի հետ:

ՔԱՐԻՒՂԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՎԱՐՆԱԾԷ-ԱԼԻԵԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Բաքու կատարուած եռօրեայ այցելութեան ընթացքին Վրաստանի նախագահ է· Շեվարնաձէ նախագահ Ալիեւի հետ մամուլի ասուլիս մը տուած է· այդ ասուլիսին Ալիեւ անակնկալօրէն յայտարարած է որ քարիւղի փոխադրութեան համար վերջնապէս ջնջուած է Հայաստանի այլընտրանքը եւ թէ խողովակաչարը պիտի անցնի Վրաստանի տարածքէն: Սդրբեջանի նախագահը աւելցուցած է թէ տակաւին ճչդուած չէ Վրաստանէն եառք հետեւելի ուղղութիւնը· կազմուղը կրնայ Թուրքիայէն դէպի Եւրոպա ուղղուիլ, կամ ռուսական հողէն Սեւ ծով հասնիլ: Այսուհանդերձ, Ալիեւի համար մտահոդութեան պատճառ է խնդրոյ առարկայ թրքական տարածքներուն վրայ փրճ–ի ներկայութիւնը որ լուրջ վտանգ կը ներկայացնէ կաղամուղին ապահովութեան: Այս հարցը տեսակցութեան դըլխաւոր նիւթերէն պիտի ըլլայ Ալիեւի Անդարա այցելութեան, Ապրիլ ամսուան ընթացքին:

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ, ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ

ՆԿԱՐԻՉ ՄԸ ԱՆՑԱՒ ՓԱՐԻԶԷՆ

Հեռաձայն մը: Առաջին բառին առաջին վանկին առաջին չեչտէն կը բացայայտուէր խօսակիցիս ինքնութիւնը: Հայաստանցի էր: Հերթական խնդրանք մը պէտք է ըլլար: Դեղանկարիչ մըն էր, կը հեռաձայնէր Մատրիտէն, չէ՛, չէ՛, նիւթական օժանդակութեան համար չէր, այլ փարիզ իր կեցութեան առընչութեամբ ուղղութիւն կ'ուզէր՝ նախ եւ առաջ պանդոկի մը յանձնարարութեամբ:

Քանի մը բառով երբ կը զոհացնէի խնդրանքը,

– Դեղեցիկ, – կը բացագանչէր ան:

«Շնորհակալ եմ»ը փոխարինող «դեղեցիկ»ը կը դառնար առաւել դիպուկ, երբ քիչ եառք կը փոխարինէր նաեւ «չա՛տ լաւ»ը:

Կը հասնէր ան չուտով, աչքերս կը կատարէին իրենց վերապահուած պարտականութիւնը: Հասուն երիտասարդ մըն էր, յարաչարժ, ճակատին լայնութիւնը նշան է՛ւ փայլիլուն աչքերու թեւլաղրած ուշիմութեան է՛ւ ժամանակի աւերին, Հայաստան վերադառնալէ առաջ, ան կը ծրագրէր քանի մը օրով մը նալ Փարիզ:

«Վերադարձ», քա՛ղցր բովանդակութիւն, է՛ս էի անոր միակ «ծանօթ»ը, այդ «միակ ծանօթ»ը չէ՛ր ըլլար նոր բարեկամութիւն մը մչակելու պատրաստակամ, չունէր ժամանակ, բայց, նուազագոյն արարքով, սուրճ մը խմելու առեն, կը սառնար առաջին «հարուածª»ը:

Կարօ էր նկարիչին անունը, Կարօ Ցարութիւնեան, անոր մէկ ակնարկութիւնը Չարաւին ահա կը խառնչակէր վերապահութիւնս: Բայց ի՞նչ պարագաներու տակ ճանչցած էր ան Պոլսոյ ժամանակակից մեր բանաստեղծը, զոր կը կոչէր «մեծ», «խորունկ»: Համակարծիք էի անշուշտ նաեւ ես, բայց հետզհետէ, իր թռիչքներով, զոյնի եւ զիրի բնականէ՝ կարօ պիտի նուաճէր դիս: Ղարաբաղեան չարժումի առաջին հանդրուանին մասնակցելէ եառք, Գիւմրիէն Սոչի, Սոչիէն Մոսկուա, Մոսկուայէն Մատրիտ, ան Սպանիա հասած էր արկածով, բայց արուեստի ճանապարհով: Պիտի հասկնայի որ ան կը վերադառնար Հայաստան Սպանիոյ կեանքին հետ չարունելէ, հեռաստեսիլէն անցնելէ, Մատրիտ, Պիլպաոյ, Պարչելոնայի եւ Սան Թանտեռի մէջ անհատական եւ խմբական ցուցահանդէսներ տալէ եառք: Կը վերադառնար զոհելէ եառք իր վերջին պաստառները առեւտրական «թալան»ին, մերժելով բաժնուիլ միայն իր մօր դիմանկարէն, զոր որոշած էր պահել մինչեւ կեանքին վերջը:

Ելացած՝ Կարօ կը չրջապատէր Փարիզը, կը դիտէր յափչտակուած, կը մտնէր Louvre, կը քննադատէր «Orsay» թանդարանը, այդտեղ արհամարհանքի արժանի սալոնային արուեստ մըն ալ կար, բայց հոն էր նաեւ Կիւսթաւ Դուրպէն, վարպետը, մեծարելին:

Ո՛չ մէկ կուռք հոդիին մէջ, կուռք ունեցողը չէր կրնար անկէ անդին երթալ, «անպատում», հետեւաբար «անպատասխան», գաթ-ալոկը պայտասկինի մէջ, կարօ կ'ունենար հանդիպումներ, կը մտնէր ցուցադրասրահներ, երբ կը հանդիպէինք, անոր մէջբերումներու եւ արտասանութիւններու խնջոյքին կը մասնակցէին Վարուժանն ու Դուրեանը, Մեծարենցը, Թլկատը ու Զարենցը, ան կ'արտասանէր անդադար, կ'արտասանէր «Ո՛ Տալիդա»ն, երկուքով կանդ կ'առնէինք «կարմրաշապկայլ»ին վրայ, կ'արտասանէր «Բանուկ ուրհին», «ու, ո՛վ ֆոյր, Դուն գործատուն ա՛լ չերթաս», արտասանելով կը վերլուծէր Դուրեանի «Տրտունջք»ը, «Աստուծոյ ծաղրն է Աշխարհն ալ արդէն», կը սրսփայինք Մեծարենցի «անանձնական»ով:

Հարստանալու մարմաջը բացակայ էր ուրեքնէն, դոյութենապաշտ, պիտի պահէր որ ան ծախսէր զրպանի ունեցածէն աւելին, «Օդնեցէք լնեմ, ընկերնե՛ր», անոր հայրենիք վերադարձը սովորական վերադարձ մը աւելի նշանակալից ապրանքի մը կը վերածուէր մտածումիս մէջ, կը սառնար հայրենադարձի երեւոյթ, բայց արդէն է՛ր, այլ սպասողներ ալ կային, դաբելուր, գաւաթ մըն ալ, գաւաթ մը եւս, դինի, գաւաթ մըն ալ, գաւաթ մը եւս, պէտք է խմէր նաեւ սեղանակիցը, ուշադրութեան կեդրոն, առաւօտեան ժամը երկուքին, վրացական ճաշարանէ մը ելքին, կեցած փարիզի «Point zéro»–ին վրայ, Նոթրը Տամ տաճարին ճիշդ դիմացը, բազուկները լայն բացած, կ'երդէր Նարեկացիի ծը–նընդեան մէկ մեղեդին՝

*«...Բերանն երկբերբի, վարդն
ի շրթանց կաթէր·
լեզուին շարժողին բաղցրերգանայր
տաւիղն»:*

Ու նոր դիպուած մը պիտի ուղէր որ ոստումով մը հասնէր Փարիզի Grande Arche–ի 35–րդ յարկը, աշխարհի այդ «տանիք»ին վրայ ընդունուէր Toit de la Grande Arche–ի Շահագործումի Ընկերութեան Ընդհանուր Տնօրէն Միշէլ Ժաքէի կողմէ, Պարոն Ժաքէ հմայուէր իր զործերով, անոնց նիւթերով, իրագործումի դրաւչութեամբ, նկատէր արուեստագէտին հարուստ ղպայողութիւնը, ներկան եւ անցեալը միատեղելով ժամանակէն անդին անցնելու անոր ճիղը, թարգմանէի ես, ու ան կատարէր նախ անմիջական, ապա երկու տարիներու վրայ տարածուող առաջարկներ: Կարօ կը հրաւիրուէր մասնակցիլ յառաջիկայ Ցունէսին, Մարզկային Իրաւանց Կոմիտէին զծով, «Ouverture» թեմայով, չորս յամաքամասէ երկու հարիւր նկարիչի կողքին, դէպի «տարբեր»ը բացուելու, օտարատեացութիւնը ճաղկելու հասցէագրուած ցուցահանդէսին, ապա 1998–ի Ապրիլին, ան կրնար մաս կազմել հաւաքական ցուցահանդէսի մը, նոյն տարուան վերջերէն սկսեալ ալ ունենալ իր անհատական ցուցահանդէսը:

– Դեղեցիկ, – կ'ըսէի այս անգամ ես, ինք կը ժպտէր, կը ցնծար:

Դիւրաբորբոք, մերթ խենթ ու խելառ, ունէ՞ր ան դիմացինը տպաւորելու ծածուկ մտադրութիւն: Մոնմարթրի բարձունքին, երբ կիրքով լեցուն իր ծանօթութիւնը կը փոխանցէր ցլամարտի տեսակներուն մասին, գինք կը նկատէի ցուլ մը: Կը բողոքէր: Ո՛չ, ինք ցլամարտիկն էր, toréador–ը, հարուածողն ու տապալողը: Տակաւին աչակերտ՝ դպրոցին նկուղը նետուելու արժանացած չարաճճի, նկարիչ՝ մերժուած Հայաստանի դեղանկարիչներու միութենէն, հորիզոն նուաճելու ախորժակով, ան պիտի վերադառնար Հայրենիք, որովհետեւ հոդի կարօտը այլեւս դարձած էր անչրջանցելի, հարց կու տայի մեկուսի, թէ Հայրենիքն ալ պիտի կարենա՞ր պահել զայն:

Հինդ տարի անտալուզեան կեանքի ամէն տեսակի փորձ ձեռք ձգելէ, պրիզեան չորս կացարան փոխելէ եւ վերջապէս կայք հաստատելէ եառք, դիպուա՞ծ, 9–րդ թաղամասի «Madrid» պանդոկին մէջ, հմայելէ եառք Պարոն Ժաքէն եւ հմայուելէ եառք Փարիզով, ան կը մեկնէր Հինդշաբթի հերթական թռիչքով՝ պարապ մըն ալ ստեղծելով վիպային տիպարներով հմայուղ եւ արտասովորի վինտուտուքով բազմախոով առօրեայիս մէջ:

Ու ցամաքէն մինչեւ երկինք՝ բարի ճանապարհ կը մաղթէի Կարօ Ցարութիւնեանին, բոլո՛ր վերադարձողներուն:

ՄՈՎՍԷՍ ՊԱԶԱՔՃԵԱՆ

ՌՈՒՍ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ՏԵՍԱԾ ՂԱՐԱԲԱՂԸ

«Ջաւտրա» թերթին թղթակիցը Անտոն Սուրիկով նախագահական ընտրութեան վաղորդայնին զացած է Ստեփանակերտ, ապա այցելած նաեւ զանազան շրջաններ։ Իր տպաւորութիւններու մասին մէջ չատ բաներ կան որ հիմնովին կը տարբերին Մոսկուայի ընթացիկ արժեւորում-ներէն։

Առաջին բանը որ կը տպաւորէ զինք, նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ անակնկալ հանդիպումն է որ տեղի կ'ունենայ «շատ անսովոր իրավիճակի մէջ»։ Քաղաքագիտութեան յայտնի օրը երբ ինք ինքնաշարժով կ'ուղղուի կեդրոնական հրապարակին վրայ գտնուղ նախագահին դրասենեակը, զարմանքով կը նշմարէ որ հրապարակին միւս կողմէն քալելով ու միայն մէկ թիկնապահի ընկերակցութեամբ կը մօտենայ նախագահը։

Ան՝ Ռ. Քոչարեան որուն յետագայ հնդամեակի իր ճակատագիրը վստահելու եւ անցած պաշտօնավարութիւնը վաւերացնելու վճռած 90% համեմատութեամբ, ընտրութիւնը կը նկատէ ցուցանիշ թէ Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութիւնը իսկապէս ժողովրդային ունի։ ատիկա՝ հակառակ Ազրբեջանի ղեկավարութեան ու Արեւմուտքի որոշ ուժերուն անտեսումի փորձերուն։ Բաքուի հետ երկխօսութեան պատրաստակամութիւն յայտնելով, ան կը չեշտէ թէ իրենց համար կայ երեք անդառնալի սկզբունք. չեն համաձայներ Ա-դրբեջանի որեւէ ձեւով ենթարկումի, ռազմական ապահովութեան երաշխիք կը պահանջեն եւ անհրաժեշտ կը նկատեն որ պահպանուի ԼՂՀ – Հայաստան սահմանը, Լաչինի շրջանով։ Այդ ձեւով միայն կրնան վստահ ըլլալ որ չի կրկնուիր Ղարաբաղի շրջափակումը որ տեւեց մինչեւ 1992 Յունուարի զրաւումը եւ որուն ընթացքին արտաքին աշխարհին հետ կապ կարելի էր միայն օդային ճամբով։

Օդային այդ ճամբան այլ զարմանք ու որոշ հիացում կը պատճառէ ռուս լրագրողին։ Երբ ուղղաթիռով կը չրջի Ղարաբաղի վրայ, կը տեսնէ զրեթէ մշտական մշուշն ու ամպերը, լեռնային անհարթ մակերեսները, ատոնց միջեւ գումարուած ազրբեջանական հակօդային պէնքերը, կը հասկնայ թէ ի՛նչ մղումով հերոսապատումներ ստեղծուած են օդաչուներուն մասին։ Կը հաստատէ թէ Լաչինի անցքը անհրաժեշտ է հանրապետութեան համար ու հասկնալի՝ զայն ժամ առաջ վերանորոգելու փութկոտութիւնը։ Այդ աշխատանքը պէտք է ուարտի այս տարուան ընթացքին ու Ստեփանակերտն ու Յունուին անով միանան Հայաստանի Գորիս քաղաքին։ Ռազմական հետանկարները միշտ ներկայ են ռուս թղթակիցին միտքին մէջ որ այդ միացումին մէջ կը տեսնէ ամէն բանէ առաջ «հաշուած ժամերու ընթացքին Հայաստանէն զինամթերք, ռազմական այլ բեռներ հասցնելու» կարելիութիւնը։

Կառուցումի չարժումին միակ վայրը Լաչինը չէ։ Յատուկ ուշադրութեամբ կը չինուի Մոլալուի օդակայանին Թոխչքի ուղին ալ որ կ'ունենայ երկուուկէս քիլոմեթր երկարութիւն։ Հոն պիտի կեդրոնանան ԼՂՀ ռազմական – օդային ուժերը։ այդ գործն ալ պէտք է ուարտի այս տարուան ընթացքին։ Յատկապէս ռազմական բնագաւառին դարձած իր հետաքրքրութեամբ, Սուրիկով կը զրէ թէ չինարարական մեծ թափով կը կառուցուին զօրանոցներ ու պինուորական այլ չէնքեր ու հարկաւոր տարբեր բաժիններ։

Ռ. Քոչարեան կը հաստատէ ռուս լրագրողին տպաւորութիւնը. «բանակը պետութեան ուշադրութեան գլխաւոր ա-ռարկան է», թէ՛ որպէս անկախութեան գլխաւոր երաշխիք, թէ՛ որպէս այսօր առաւելագոյն խնամքի պէտք ունեցողը։ Երբ չուրջ տարիէ մը աւտոյի ռազմական անհրաժեշտ ենթակառոյցներու չինութիւնը, կարեւորութիւնը պիտի տրուի ոչ ռազմական չինութիւններու վերականգնումին։

Ռազմական մարդին կտրած ճամբան տպաւորիչ գտած է Սուրիկով. «բանի մը տարի առաջ՝ Հայերը ոչինչ ունէին, բացի գրուած ու գէշ զինուած պարտիզանական ջոկատներէն. այսօր ու-նին 20 հազարնոց բանակ, կազմուած՝ մարտերու մէջ թրծուած սպաներէ ու զինուորներէ որոնք կը ծառայեն երեք տարի» կը գրէ ան։

Այցելած է զօրամասեր, տեսած՝ զինուորներ. յայտնապէս զինք տպաւորած են բոլորը, մանաւանդ երբ կը կատարէ անխուսափելի համեմատականներ։ Հոն գողութիւն չկայ, չկան «գրասենեակային զօրավարներ»։ Կարգապահութիւն կը տիրէ եւ «ոչ մէկ գինով կայ»։ Աչխատավարձը առանց յապաղումի կը վճարուի եւ անունդը համապատասխան է ընդունուած չափանիշերու։

Ղարաբաղցի զինուորականները հպարտ են յատկապէս թնդանօթային զօրամասերով. անոնք ծանօթ է որ չեն անտեսեր – Ռ. Քոչարեանի խոկ արտայայտութեամբ – պատերազմի կարելի վերաթծարծում մը ու ամէնէն հաւանական հարուածին ղէմ պատրաստ կը պահեն Աղդամ – Եւլախ – Մինգեչաուր գիծը զոր «հզօր զրահապատ բռունցք» կը կոչէ հիւր լրագրողը։ ԼՂՀ-ի արտաքին քաղաքականութեան մէջ ալ ռազմական տարրը կարեւոր տեղ ունի։ Ստեփանակերտի հրապարակի նորոգութեան գործատունը կանոնաւոր աչխատող միակ մեծ ձեռնարկութիւնն է։ Շատեր զաղրած են գործելէ, ՀԱՊ-ի երկիրներուն հետ կապերը քայքայուած ըլլալով։

Այսուհանդերձ, գիւղատնտեսութիւնը կը յաջողի հիմնական անհրաժեշտները ապահովել։ Տուներուն մէջ լոյս ու ջուր կայ։ Աղբատներ չեն տեսնուիր. յանցագործութիւնը չատ ցած մակարդակի վրայ է, իսկ ծանր չարագործութիւն զրեթէ չի գործուիր։

Ռուս լրագրողը մասնաւոր կերպով նչելի կը նկատէ ժողովուրդին բարոյական ոգին։ Նչելի՝ անոր պատրաստակամութիւնը մեռնելու գնով Ազրբեջանցիին չզիջելու։ Այն ատելանքն որ ան կը զրէ. «համոզուեցայ որ Ղարաբաղի Հայերը յառաջիկայ հեռանկարին մէջ Ադրբեջանցիներու հետ մէկ պետութեան մէջ ապրելու չեն համաձայներ»։

Սուրիկով արձագանգ կ'ըլլայ նաեւ Ղարաբաղցիներու Ռուսաստանէն ունեցած յուսախաբութեան. բոլորը կ'ըսեն իրեն որ Ռուսաստան չի կատարեր կարգադրողի իր դերը։ Զ. Բալայեան կ'աւելցնէ որ Մոսկուա ընդհանրապէս քաղաքական դիծ չունի ու չի հետապնդեր աղգային իր շահերը։ Ռուս լրագրողը համաձայն է այս տեսակէտին։ Ինք ալ իր կարգին կ'ըսէ թէ Ռուսաստանի թուլութեան պատճառով Արեւմուտքը կասպից ծովու ուժանիւթի չուկային մէջ կը չանայ տեղ ու դիրք գրաւել, յետագային, ի հարկին, ռազմական բնոյթ ալ տալու համար այդ ներկայութեան։ Իր կարծիքով, քանի որ այսօր «Ռուսաստան, ոչ ՀԱՊ-ի երկիրները, ոչ ալ Ադրբեջան անհրաժեշտ նիւթականը ունին կասպիական նաւթը չահագործելու, պէտք է 15 – 20 տարի յետաձգէին անոր արտահանումը, քան՝ նահանջութիւնը յանձնել արեւմտեան ընկերութիւններու»։ Այս տեսակէտը այնքան ճիշդ է ռուս լրագրողին համար որ մինչեւ իսկ ցոյց կուտայ անոր գործադրութեան կերպը. «կասպից ծովու ճահիճին անօրինական շահագործումը արգիլելու համար կը բաւէր ռուսական երկու – երեք օդանաւերէ ուսումնական ռմբահարութիւն ընել եւ արդէն արմուտքցիներու հետքն իսկ չէր մնար»։ ՕԹԱՆ-ը դէպի ՀԱՊ-ի երկիրներ ընդլայնելու մտումն ալ վերագրելով Միացեալ – Նահանգներու, ատոր մէջ առաջին դիրքի վրայ կը դեռեզէ Թուրքիոյ դերը։ Առանց անոր եւ Ազրբեջանի կապին, անկարելի կ'ըլլայ ռազմական ուխտին ընդլայնումը։ Իսկ այդ կապին մէջեւ տեղ զրաւած պատնէշ է Հայաստանը որուն դէմ նոյն տրամարանութեամբ, Արեւմուտքին ժխտականն կեցուածքն ու ծրագիրները դժուար չէ բացատրել։ Արեւմուտքին այդ դիրքին մէջ իր դերը ունի նաեւ Սուրիկովի այն հաստատումը թէ «այսօր եւ յառաջիկայ երեք տարիներուն Ադրբեջան դըժուար է որ կարենայ հասնիլ ռազմական յաղթանակի»։

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՅՆՔԸ

«ՇՐՋԱՆ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔ. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

Երեւանի «Շրջան» շաբաթաթերթը վերոյիշեալ հարցի կապակցութեամբ հարցազրոյց մը ունեցած է Հայաստանի, Վրաստանի եւ Արեւելեան Եւրոպայի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ Հ. Ներսէս Արք. Տէր-Ներսէսեանի հետ (Փետր. 6). –

***

– Ե՞րբ է հիմնադրուել Կաթողիկէ Եկեղեցին Հայաստանում, ինչո՞վ է զբաղուում եւ ի՞նչ տարածաշրջան է սպասարկում:

– Այստեղ արձանագրուած է 1992–ին: Ստեղծուած է արձանագրումէն քիչ առաջ՝ 1991–ին, Հռոմի սրբազան Պապի կողմէ՝ որպէս չարունակութիւն այն հայ կաթողիկէ եկեղեցական համայնքին, որ դոյութիւն ունէր անցեալ դարէն մինչեւ 1920–ական թուականները, մինչեւ խորհրդային կարգերու հաստատումը, երբ զրաւեցին բոլոր եկեղեցիները: Այնուամենայնիւ, տարբեր բնակավայրերու մէջ ժողովրդական համայնքներ մնացին, իսկ խորհրդային կարգերու վերացումէն յետոյ Հռոմի կողմէ այս համայնքը վերահաստատուեցաւ եւ անոր առաջնորդութիւնը յանձնուեցաւ ինծի: Այն ատեն ես Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանուր մեծաւոր էի: Այսօր, օրինակ, Տաշիրի շրջանը 8–10 հազար բնակիչ ունեցող գիւղեր կան, որ ամբողջութեամբ հայ կաթողիկէ մնացած են հին ժամանակներէն, եւ կան նաեւ բնակավայրեր, ուր բնակչութեան մօտ կէսը Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ հետեւորդ է եւ խառն են ամուսնութիւններու հետ: 91–էն սկսեալ՝ ջանացած ենք հոգալ հոգեւոր հովուութիւն իրագործելու խնդիրը: Փանիկ գիւղը կայ Մխիթարեան վարդապետ մը՝ Կոմիտաս Վ. Մանուկեան, որ ինծմէ առաջ, դեռ խորհրդային կարգերու օրերուն եկած է եւ փանիկի եկեղեցին վերանորոգած: Այս շրջանին մենք կատարած ենք նաեւ Արեւիկ, Լանջիկ գիւղերու եկեղեցիներու նորոգութիւնները եւ սկսած ենք հոն ծխականատարութիւններ ընել: Այս գիւղերու դպրոցներուն մէջ քրիստոնէական դաստիարակութիւն կը կատարեն հայ կաթողիկէ համայնքին պատկանող քոյրեր, որոնք 5–6 տարի է, որ այս կողմերը հաստատուած են: Անոնք կը կազմակերպեն ոչ միայն դասախօսութիւններ քրիստոնէական կրօնքի, վարդապետութեան մասին, այլ նաեւ Աւետարանէն քաղուած միջոցներ, որպէսզի ժողովուրդին մէջ արժէքներն կենդանի հաստատք: Կը սպասարկեն Հայաստան եւ Վրաստանի որոշ շրջաններ:

– Մօտաւորապէս քանի՞ հետեւորդ ունի հայ կաթողիկէ համայնքը:

– Մօտ 150 հազար: Գիտենք որ բացի այս թիւէն, Երեւանի մէջ դոյութիւն ունի 30–35 հազարնոց հայ կաթողիկէ համայնք մը, սակայն ցրուած է ամբողջ քաղաքին մէջ: Գիւմրիի մէջ, այս 150 հազարէն դուրս, կան 10–15 հազար եւս:

– Իսկ մօտաւորապէս քանի՞սն են Ձեր հաւատքի սպասաւորները այս տարածաշրջանում:

– Դժբախտաբար, սպասաւորներու թիւը չատ քիչ է, այնպէս որ, չատ յաճախ ստիպուած ենք կիրակի օրերը դիւղի մը մէջ պատարագ ընել, արարողութիւն կատարել եւ երեկոյեան մեկնիլ ուրիշ գիւղ մը՝ հոն ալ հոգեւոր արարողութիւններ կատարելու: Իսկ եթէ աւելի յատակ ըսեմ, այս շրջանին մէջ կը գործեն 9 վարդապետ, որոնցմէ երեքը, որոնք կը ծառայեն Վրաստանի սահմանները, ազգութեամբ հայ չեն: Անոնք ուկրանացի եւ լեհ են, բայց սորված են հայերէն, որդեգրած են հայ ծէսը եւ հայերէն լեզուով կը կատարեն բոլոր արարողութիւնները: Սկզբնական դժուարութիւններէն ետք հիմա սկսած են նաեւ հայերէն քարոզել:

– Ներեցէք, եթէ գաղտնիք չէ, Ձեր փիւանասական միջոցները որտեղի՞ց են գոյանում եւ բաւարար համարո՞ւմ էք դրանք:

– Այդ միջոցները չափազանց քիչ են: Արտասահմանի բնակող հաւատացեալները կ'օգնեն մեզի, կան նաեւ եկեղեցական մարմիններ Գերմանիոյ, Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ, որոնք օգնութիւն կ'ուղարկեն, բայց անոնք հազիւ կը բաւեն մեր եկեղեցիներու նորոգութեան:

– Ի՞նչ էք նախատեսել յառաջիկայում:

– Ծրագիր ունինք Գիւմրիի մէջ հոգեւոր ճեմարան մը ստեղծելու այն երիտասարդներուն համար, որոնք կը վախքէն հոգեւոր կեանքի նուիրուիլ: Նախնական աչխատանքները կը կատարուին, բայց, թերեւս, կարելի ըլլայ գտնել պատրաստ չէնք մը: Բացի ատկէ, Գիւմրիի մէջ կաթողիկէ եկեղեցի կառուցանելու մասին խօսքեր կը չրջին, մենք ալ նպատակ ունինք, բայց տակաւին թուղթի վրայ է, դեռ գաղափար: Մարզպետարանի հետ պէտք է համաձայնութիւն գոյացնել՝ ո՞ւր կառուցանել, ինչպէս... Մենք հոս՝ առաջնորդարանի վերի յարկը, ուր մօտաւորապէս 100 աթոռ կարելի է դնել եւ խումբ մըն ալ ոտքի վրայ, կիրակի օրերը արդէն ծխական պաշտամունք կը կատարենք: Նաեւ ունինք երգեցիկ խումբ մը, որ դաչնակի, նուագարանի ընկերակցութեամբ կանոնաւոր արարողութիւններ կը կատարէ:

– Երեւանում կա՞յ այսպիսի առաջնորդարան:

– Ոչ: Երեւանի մէջ, սակայն, Մխիթարեան Միաբանութիւնը ստեղծած է մշակութային կեդրոն մը, որ կը գտնուի Ալավերդեան փողոցին մօտերը: Ան տակաւին նոր է, հոն կը պաշտօնավարեն Մխիթարեան երկու վարդապետներ, որոնք այս օրերուն պէտք է երթան վերնատիկ, որովհետեւ հոն նոր աբբահօր ընտրութիւններ պէտք է կատարուին:

– Գիւմրիում բնակուող մօտ 15 հազար կաթողիկէներից քանի՞սն են Ձեր առաջնորդարանի հետ կապի մէջ գտնւում:

– Մի քանի հարիւրը, որովհետեւ հոգեւոր ծառայութիւններ ալ չունինք:

– Ի՞նչ կ'ասէք Հռոմի Պապի և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի՝ վերջերս կայացած հանդիպման կապակցութեամբ:

– Մամուլի եւ վատիկանի ձայնափիւռին միջոցով տեղեկացանք որոշ մանրամասնութիւններու: Ուշադրութեանս առարկայ դարձաւ մասնաւորապէս այն միացեալ յայտարարութիւնը, զոր կատարեցին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ Հռոմի սրբազան քահանայապետը, եւ ուր յատկապէս չեշտուած են հայ եկեղեցւոյ դաւանաբանական ըմբռնումը եւ կեցուածքը: Ոչ միայն չեշտուած՝ եւ բոլորի աստուածաբաններու դիմաց, ըստ Ս. Ներսէս Շնորհալիի բացատրութիւններուն՝ Քրիստոսի բնութիւններու անխառն, անշփոթ եւ անբաժանելի միութիւնը ստուգաբանական անձի մէջ: Կը յուսամ, թէ ասիկա Եւրոպացիներն ալ կը զարմացնէ քիչ մը, եւ անոնք, որ յաճախ մոնոֆիզիտ կ'անուանէին Հայաստանի Առաքելական Եկեղեցին, այսուհետեւ պիտի զգուշանան այդպիսի արտայայտութիւններ օգտագործելէ:

– Ի՞նչ պաղպեղներ են այսօր գործում Գիւմրիում եւ ինչպիսի՞ է Ձեր վերաբերմունքը նրանց նկատմամբ, պայքարո՞ւմ էք...

– Բացի պաղպեղներէն, կայ կրօնական այլ համայնք մը՝ Աւետարանական եկեղեցւոյ ներկայացուցիչներ, որ պաղպ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՈՒՏԻ (Պէյրութ) Ց. Տէր – Մելքոնեան սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. ԼԵՄ.–ի կեդրոնական վարչութեան, Փետրուար 2–ին հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է նուիրուած արցախեան Շարժումին 9–րդ տարեդարձին: Ներկայ եղած են Արցախէն եկած Գէորգի Պետրոսեան եւ Արմէն Սարգսեան: Լիբանանեան եւ հայկական փառերգներէն ետք, երեկոյթին բացումը կատարած է Յակոբ Այնթապլեան եւ իր ելոյթին մէջ անդրադարձած 1988–ին ծայր առած չարժումին անկիւնադարձային նշանակութեան եւ Լիբանանի Հայ երիտասարդութեան մօտ անոր գտած արձագանգին: Յուզադրուած է Արցախի հետաքրքիրին կողմէ պատրաստուած ժապաւէն մը՝ «Անմահները հրամայում են» խորագրուած: Ապա, ըեմ բարձրացած է Արցախի նախագահի նախկին տեղակալ՝ Գէորգի Պետրոսեան, որ յիշած է որ թէեւ արցախեան Շարժումը 9 տարեկան է, բայց ան չէ սկսած 1988–ին, այլ այդ թուականը պայթումը եղած է: Իրեն յանդած է Արցախի Մշակոյթի տեսչութեան վարիչ եւ Արցախի Հ. Ց. Դ. կեդրոնական ներկայացուցիչ՝ Արմէն Սարգսեան որ պատմական ակնարկ մը նետած է վերջին 9 տարիներուն, նշելով արցախեան Շարժումին այն բարերար ներդործութիւնը որ ի մի խմբած է ամբողջ ազգը: Շեշտած է որ իր դաշը միայն իրը չէ, այլ ամբողջ հայ ժողովուրդին դաշը, եթէ իր դաշը կորսուի ալ կարելի չըլլար խօսիլ Ջաւախքի, Նախիջեւանի եւ Հայ Դատի այլ երեսներու մասին: Ելոյթներուն յաջորդած է զեղարուեստական յայտագիրը:

*
**

ՊՈՒՐՃԻՇ այցելած է, Յունուար 22–ին եւ 23–ին, Գանատայի Հայոց առաջնորդ Յովհան Արք. Տէրտէրեան: Տեսակցութեան մը ընթացքին զոր չնորհած է տեղւոյն «Նոր Կեանք» ամսաթերթին, բացատրած է իր առաքելութեան յատուկ նպատակը՝ մօտէն ծանօթանալ եւ հունի մէջ դնել այն բոլոր աշխատանքները որոնք կ'առընչուին 1700–ամեակ՝ «Հայաստան, երկիր ուխտավայր» ծրագրի մաս կազմող ուխտագնացութիւններուն, որ պիտի մեկնարկէ Ռումանիոյ Սուչաւա քաղաքէն այս տարուան Օգոստոս 15–ին: Իր կեցութեան ընթացքին Յովհան Արք. այցելած է Մայր Եկեղեցին, Տուտեան Մշակոյթի Տունը, Թանգարան, Արարատ հրատարակչականը եւ հանդիպում ունեցած է գաղութին ներկայացուցիչներուն հետ:

*
**

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Բաստրմաճեան սրահին մէջ, Փետրուար 8–ին տեղի ունեցած են Վարդանանցի եւ բուն Բարեկենդանի գոյգ ոճնակատարութիւնները, ներկայութեամբ Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Շարաթօրեայ Վարժարանի բոլոր աշակերտներուն: Բացման խօսքով հանդէս եկած է վարժարանին տնօրէնը որ, անդրադարձած է նաեւ գոյգ ոճներուն: Աշակերտները զեղարուեստական բաժին մը գործադրած են առընչուած այդ ոճներուն: Ներկայացուած է փոքր թատերախաղ մը Հայաստանի դիւղական կեանքէն առնուած, աւանդական Բարեկենդանի կենդանի պատկեր մը դոր պատրաստած է վարժարանին մշակութային դիտելիքներու դասախարակը՝ Պայծառ Աւետիքեան:

*
**

ԼԱՒԱԼ (Գանատա) Նոյեմբ Տամ մը Ֆաթիմա Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Փետր. 6–ին տնօրուած է Վարդանանց հերոսամարտը, կազմակերպութեամբ ՀՕՄ.–ի տեղւոյն Շուշի մասնաճիւղին: Բացման խօսքը արտասանած է մասնաճիւղի տեսնապետուհի՝ Շուշան Ադէմեան: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը: Օրուան բանախօսը եղած է Գանատայի Առաջնորդական Փոխանորդ՝ Խաժակ Ծ. Վրդ. Յակոբեան: Հաւաքոյթը աւարտած է ճաշով:

*
**

ՊՈՒԿՐԷՇԻ Ուլթիմա Օրա (Վերջին ժամ) օրաթերթը վերջերս ամբողջ էջ մը նուիրած է Ռումանիոյ հայ դաղութին:

*
**

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ կեդրոնի Համադպրոցին 3. Մանուկեան գրադարանի սրահին մէջ Փետր. 4–ին հանդիպում–ընթրիք մը տեղի ունեցած է Հայաստանէն Համազգայինի հրաւէրով ժամանած արուեստագէտներ՝ Լորենց Առուչեանի եւ Գուրգէն Սեդրակեանի հետ: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Վահէ Թղլեան, ապա մտերմիկ զրոյց մը տեղի ունեցած է: Փետրուար 8–ին ալ տեղի ունեցած է թատերական երեկոյթ մը, որու բացման խօսքը արտասանած է Վահէ Թղլեան Համազգայինի կողմէ: Ներկայացուած է լեհ թատերագիր՝ Մրոժեկի «Վտարանդիները» ուր հեղինակը կը ձգտի ամբողջատիրական կարգերու անհեթեթութիւնները:

*
**

ՌՈՒՄԱՆԻՈՑ հեռատեսիլի ընկերային եւ տնտեսական բաժնի փոխ – տնօրէն Նշանակուած է Ծանօթ լրագրող՝ Վարդան Առաքելեան: Նոյն հաստատութեան, հոգեւոր կեանքի, մշակոյթի եւ կրթութեան բաժնի տնօրէն կարգուած է Պետրոս Խորասանճեան:

ՄԵՐ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ

ՎԱՀԱՆՍԻ Հ.Մ.Ը.Մ.-Ը ԿԸ ՄՆԱՅ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ՄԱՅՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Ժորժ Աւետեան Վահանի Հ.Մ.Ը.Մ.–ին նախագահն է, Սուրիայէն գաղթած չուրջ 15 տարիներ առաջ: Սուրիայէն, ինչ որ կ'ենթադրէ որոշ մտերմութիւն մը արդէն Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութեան հետ՝ նախքան Վահան իր հաստատուիլը: Աւելի ճիշդ՝ Պուր, Վահանի մէկ արուարձանը. հոն է արդէն մասնաճիւղին կեդրոնը:

Մասնաճիւղ՝ իսկական: A.S. HOMENETMEN կը մնայ արդարեւ հաւատարիմ մայր միութեան նպատակներուն, իտէալին: Ունի յարաբերութիւն, անշուշտ, ապրելակերպին հետ, Պէյրութ:

Պ. Աւետեան կը ճշդէ՝ «Մեր միութեան խարիսխը սկաուտութիւնն է. մեր անդամներուն բոլորն ալ հայածնունդ են, ինչ որ կը սաստրէ հայապահպանման, ու այդ չատ կարեւոր է մեզի համար:

*
**

Մնալ ազդակիցներու միջեւ եղած է միշտ Վահանի Հ.Մ.Ը.Մ.–ին նշանաբանը, «Բարձրացիր, բարձրացուր»ին հետ, միանաբար. նոյնիսկ՝ եթէ պէտք է եղած զոհողութիւններու ենթարկուիլ, դուա մարզական պետնի վրայ:

Այսպէս, մինչեւ անցեալ մրցաշրջանին, Հ.Մ.Ը.Մ. ունէր, նահանգային առաջնութեան մէջ, պասքէթպոլի խումբ մը՝ բաղկացած միայն հայածին խաղացողներէ. ներկայիս չկայ:

Ժորժ Աւետեան կը բացատրէ՝ «Մեր խաղացողներէն մէկ քանիներ, արդէն «ծերացած» պիտի լքէին այս տարի մարզական գործօն կեանքը. պահեստիներ չունէինք ակումբին մէջ:

«Զուզեցինք փնտռել ու արձանագրել ոչ – Հայեր եւ, հետեւաբար, վերջ տալինք մեր գործունէութեան պատքէթ – պոլի մարզաճեւին մէջ, հակառակ որ Հ.Մ.Ը.Մ. եղած էր իր խմբակին ախոյեանը»:

Սկզբունքի հարց...

Իրրեւ գործնէութեան դետին, մարզական ճիւղին մէջ, կը մնայ Ֆութպոլը:

Հ.Մ.Ը.Մ. կը մասնակցի նահանգային առաջնութեան մէկ խումբով միայն, մինչ աւելի ընդարձակ էր իր մասնակցութիւնը 1990 – 1993 տարիներուն:

Ներկայիս կը մրցակցի երրորդ դասակարգի ախոյենութեան մէջ՝ ուր կարեւորութիւններ ունի առաջատար ըլլալու ու յառաջիկայ մրցաշրջանին դասակարգ փոխելու:

*
**

Հ.Մ.Ը.Մ.ը հիմնուած է Վալանսի մէջ քանակաչ թուականներուն բայց չէ տեւած երկար:

Այժմու մասնաճիւղը կեանքի կոչուած է չնորհիւ Լիբանանէն ու Սուրիայէն եկած երիտասարդներու,

A.S. HOMENETMEN (32, rue Pompery, 26500 Bourg lès Valence) հիմնուած է 1983 Յուլիս 10–ին: 14 տարիներու կեանք մը ուրեմն՝ որուն ընթացքին ունեցած է բնականաբար ելեւէջներ:

Ինչպէ՞ս է ներկայիս կացութիւնը կազմակերպչական պետնի վրայ:

Մասնաճիւղը ունի 32 մարզիկներ, պաշտօնապէս արձանագրուած, ուրիչ խօսքով՝ արտօնուած մասնակցելու ախոյեանական մրցումներու:

Մարզիչն է Մաքս Մարդարեան՝ որ խաղացած է, ժամանակին, Հայ Մարզական Նիւ կազմին մէջ, երբ ան կը մասնակցէր Ֆրանսայի երրորդ դասակարգի առաջնութեան:

Մասնաճիւղը կը ծախսէ տարեկան չուրջ հարիւր հազար Ֆրանք: Զունի քաղաքական նպատակ: Պիւտճէն կը հայթայթուի, հոն, ինչպէս ուրիչ տեղեր, նուէրներու, վիճակահանութիւններու, պարահանդէսներու հասոյթներով:

Առանց ունենալու, մարզական չրջանակներու մէջ, բարձր յաւակնութիւններ, առանց բնականաբար նպատակ ունենալու մրցակցութեան մէջ մտնել Վալանսի հայկունն մեծ ակումբին, A.S.O.A.V. հետ, Հ.Մ.Ը.Մ. ունի իր գործնէութեան դաշտը համայնքին մէջ, եւ ունի ալ իր տեղը Տրոմ – Արահէ նահանգներու Ֆութպոլի ակումբներուն չարքին մէջ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 - 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

– Հիմա ուրիշ բան մը պիտի հարցնեմ ձեզի, չարունակեց Պ. Փիք, Ս. Գրքի Նոր Կտակարանի մասին մէջ դրեթէ նոր մանօրինակ պատմութիւն մը կայ: Այսինքն Տէրը մահուամբ կը պատժէ երկու անձեր, կամ աւելի մանրամասնելու համար, երկու ամուսիններ որոնք նոյնպէս դողութիւն մը կ'ընեն. կրնա՞ք ըսել թէ այս ակնարկած դէպքը ո՞ւր պատմուած է:

Ոչ ոք պատասխանեց:

Նոր Կտակարանի այն գլուխը որուն կ'ակնարկեմ, բացատրեց անօրէնը, արդէն ձեզի կարդացած եմ ամէն մէկ – երկու ամիս առաջ եւ անշուշտ ձեր մէջէն չիշողներ պիտի ըլլան, կը խնդրեմ, ամփոփեցէք ձեր չիշողութիւնը:

– Յուզան՝ որ երեսուն արծաթի մատնեց իր տէրը, կմկմաց երիտասարդ մը՝ բան մը ըսած ըլլալու համար:

Այս խօսքերը ընդհանուր ծիծաղ առաջ բերին:

– Լաւութի՛ւն, հրամայեց Պ. Փիք: Օ՛ն, չանացէք չիշելու:

Ի զո՞ւր կ'աշխատէր խեղճ մարդը պատասխան մը ստանալու համար:

Վերջապէս՝ յուսահատած՝ դէպի ինծի դարձաւ.

– Պարոն, ըսաւ, կրնա՞ք արդեօք այս պարոններուն ըսել թէ ակնարկած դէպքս ո՞ւր պատմուած է...:

– Գործք Առաքելոցի հինգերորդ գլխուն մէջ, պատասխանեցի:

– Ճիշդ է, դոչեց Պ. Փիք խանդավառուած, այո Անանիայի ու Շափիրայի պատմութեան կ'ակնարկէի որ Գործք Առաքելոցի հինգերորդ գլխուն մէջ պատմուած է. կը չնորհաւորեմ ձեզի, պարո՛ն:

Ցետոյ ներկաներէն ոմանք մէկ քանի չարադրութիւններ կարդացին Աստուածաչնչական նիւթերու վրայ եւ հաւաքութիւնը վերջ գտաւ:

Երբ հրաժեշտ առնել ու մեկնելու համար մօտեցանք Ամպարեանի հետ՝ պարոն Փիքին քով, այս վերջինը ըսաւ.

– Կը խնդրեմ, համեցէ՛ք միասին ընթրիքի սենեակս գալ, թէյ մը առնելու համար:

– Ամենայն հաճութեամբ, պատասխանեցի:

Գրասենեակը երթալով՝ հագիւ թէ թիկնաթոռի մը մէջ տեղաւորուած էի՝ երբ Պ. Փիք ըսաւ.

– Մանուկ կերպով արդեօք ուսումնասիրա՞ծ էք Ս. Գիրքը:

– Մանկութենէս ի վեր ընթերցանութեան սիրելադոյն դիրքս եղած է, պատասխանեցի, եւ թերեւս տասնէն աւելի անդամներ մէկ ծայրէն միւսը կարդացած եմ ու միեւնոյն առեն ուսումնասիրած եմ Ս. Գիրքի վրայ խօսող մէկ քանի հեղինակները:

– Կ'երեւայ կոր այսպէս ըլլալը, պատասխանեց Պ. Փիք:

– Ինչպէս կը տեսնէք, բարեկամս ամէն կերպով արժանի է մեր մէջ ընդունուելու, միջամտեց Սեդրակ Ամպարեան, որ հիմա չատ աւելի համարձակութեամբ իմ թեկնածութիւնս առաջ կը քշէր:

– Բարեբախտ պիտի ըլլանք պարոն Օտեանը մեր մէջ ունենալով, փութաց պատասխանել տնօրէնը:

Հարկ կը իսկոյն օգուտ քաղել այս բարեացակամութենէն:

– Անդամակցութեան տոմս չէ՞ք կրնար իսկոյն տալ բարեկամիս համար, հարցուց Ամպարեան:

– Դժբախտաբար անկարելի է, պէտք է որ նախ պարոն Օտեան խնդրագիր մը մատուցանէ եւ յետոյ վարչութիւնը զայն ընդունի ... այս ամէնքը պարզ ձեւակերպութիւններ են, որոնք որեւէ արգելքի չեն կրնար բախիլ, մանաւանդ որ վարչութեան մօտ ես պիտի ըլլամ իր թեկնածութիւնը պաշտպանող:

– Այդ մասին չատ չնորհակալ ենք, միայն թէ բոլոր այդ գործողութիւնները առնուազն երկու չաբաթ կը տեւեն:

– Կը ջանանք աւելի չուտով լմնցնել:

Եւ իսկոյն թուղթ մը առնելով՝ խնդրագիր մը խմբագրեց՝ զոր ստորագրեցի եւ իրեն յանձնեցի:

– Մինչեւ պաշտօնապէս ընդունուիլս արդեօք չեմ կրնար գալ այստեղ ճաշել, հարցուցի:

Պ. Փիք վայրկեան մը ճակատը չփեց.

– Կանոնի հակառակ է այդ, ըսաւ, բայց ինչ որ է, ձեզի համար բացառութիւն մը կ'ընենք...:

Ցետոյ դարակի մը մէջէն երեսուն հատ տոմսակ հանեց եւ ինծի երկարեց ըսելով.

– Ամսաւիկ երկու չաբաթուան համար օրական երկու ճաշի տոմսակ:

(Շար. 93)

չէ: որ ճանչնանք անոնց հոգեւոր հովիւը, որ պատուական անձնաւորութիւն է, եւ փոխադարձ մտերմատակաան յարաբերութիւններ ունինք: Ինչ կը վերաբերի աղանդներուն, որքան որ ինծի ծանօթ է, Գիւմրիի մէջ կը գործեն յիսուսնականները, Եհովայի վկաները եւ Եհովայի որդիները, որոնց տարբերութիւնը միայն իրենք կը հասկնան: Առանձնակի յարաբերութիւններ չունիմ անոնց հետ, այդ աղանդներու ներկայացուցիչներէն ոմանք եկած են հոս, թեթեւակի խօսակցած ենք: Հակածիսական ըմբռնումներ ունին, բայց մասնաւոր պայքար չենք մղեր դեռ, առ այժմ ժամանակ ալ չունինք այդպիսի պայքարով զբաղելու: Մենք հիմա, նախ եւ առաջ, աւելի կը ձգտինք մեր հայ կաթողիկէ համայնքին մէջ հաւատքը արծարծելու: 70 տարի է, անոնք առանց քահանայի, առանց քարոզի, առանց Աստուածաչունչի են մնացեր, հետեւաբար սկիզբէն՝ այրուընէն կը սկսինք անոնց սորվեցնել, կիրակնօրեայ քարոզներու միջոցով, դասախօսութիւններու եւ ամառնային ճամբարներու միջոցով:

– Շնորհակալութիւն հարցազրոյցի համար:

– Ես ալ յաջողութիւն կը մաղթեմ «Շրջան»ին եւ չնորհակալ եմ այս հնդիպումին նախաձեռնելուն համար:

Հարցազրոյցը վարեց՝
Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ Գ. ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
Համազգայինի
«ԴԻՄԱԿ» թատերախումբին
եւ
Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան
ղեկավար՝
ԱՐԲԻ ԾՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՋԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ
Յուղարկաւորութիւն Մը
Կիրակի, Մարտ 2, ժամը 16–ին
Հ. Բ. Ը. Մ.–ի Ալէք Մանուկեան
Մշակութային Կեդրոն
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

ԱՂԱՍԻ ԱՅՎԱԶԵԱՆ
Ադէզ
Կիրակի, Ապրիլ 6, ժամը 16–ին
Հայ Մշակոյթի Տուն
17, rue Bleue, Paris 9e
M° Cadet

ՇՈՒՇԱՆ ՊԱՐՏԻԶԱՆԵԱՆ–ՋԱՆՈՒՄ
Պատը
Կիրակի, Մայիս 25, ժամը 16–ին
Վայրը կը ճշդուի յետագային
Մուտք՝ 30 Ֆրանք:
Հեռաձայն. –
01 – 43 – 70 – 62 – 95

HOMMAGE
CONCERT
YEGHICHE TCHARENTZ
10e ANNIVERSAIRE
MUSIQUE DE CHAMBRE
Haïk DAVTIAN violon
Arthur AHARONIAN piano
MERCREDI 19 MARS 1997 À 20H30
GRAND AUDITORIUM DE L'UNESCO
125 AVENUE DE SUFFREN 75007 PARIS
Soirée organisée par Le Club des Amis de AYP FM
AYP ԱՅՓ
99.5 FM
En collaboration avec le syndicat du personnel de L'UNESCO (STU)
Réservations : FNAC, VIRGIN, UNESCO 01 45 68 38 46, AYP FM 01 43 53 19 90
STUDIO VICKEN PARIS - 97

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
■ ASSISTANCE A L'AÉROPORT
■ ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
■ RÉSERVATION D'HÔTEL
■ LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
■ EXCURSIONS GUIDÉES
■ VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE
PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
A PARTIR DE
3700F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL
PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL
SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 85 48 - FAX 52 54 48
EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES
STUDIO VICKEN PARIS 96

ՍՂՔԱՏԱՐԱՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
Յունիս 15–ին
Մոնմորանսիի Հանգստեան Տունը

L'**ASSOCIATION SAINTE CROIX de Paris**
organisera ses

JOURNÉES D'AMITIÉ — BAZAR DE CHARITÉ

le samedi 8 mars, de 14h à 20h;
le dimanche 9 mars, de 12h30 à 17h;
le dimanche 16 mars, de 12h30 à 17h,
dans la salle polyvalente de l'église, 13, rue du Perche, Paris IIIe

- Plats cuisinés orientaux à consommer sur place ou à emporter;
- Epicerie, pâtisserie, confiserie orientales;
- Livres, disques, cassettes, artisanat arméniens;
- Parfumerie, bijouterie, mode;
- Arts ménagers...

MERCI D'AVANCE :
— De noter ces dates dans votre agenda
— De nous offrir de quoi garnir nos comptoirs
— De venir avec beaucoup d'amis pour déguster et pour acheter.

Le bénéfice de ces journées ira intégralement au financement de notre école arménienne du samedi.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պանեէօյի
Սիամանթօ Դպրոցին
ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Շաբաթ, Մարտ 8,
ժամը 20–էն մինչեւ առաւօտ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

Dans le cadre du 20ème anniversaire de la M.C.A.

Soirée DIAPORAMA

«LES KHATCHKARS»

réalisé par
Sarkis KARASSALMASSIAN
et **Archo MELCONIAN**

—EXPOSITION PHOTOS—
Archo MELCONIAN
«Alfortville ... jadis»
«Voyages»

Vendredi 28 Février à 20 heures 30
Les photos d'*Archo MELCONIAN* seront exposées du 28 février au 8 mars

Sarkis KARASSALMASSIAN
et Archo MELCONIAN
seront les invités de l'émission de la M.C.A. sur *AYP FM* 99.5
le Mercredi 26 Février vers 11h20

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.: 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Եկո՛ւր միասնաբար տօնենք

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔՒ ՈՒ ՔԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ

կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 16–էն սկսեալ, վարժարանէն ներս
Անչուշա, մի՛ մոռնար ծախուելու:
Հրաւիրէ՛ ծնողքդ եւ հարազատներդ:
Գեղարուեստական
յայտագիր,
ճոխ սեղան,
աճախնկալներ...
Մասնակցութիւն՝
Չափահասներ 100 Ֆր.,
իսկ էզի համար 25 Ֆր.:

Ecole Bi-hébdomadaire
SAMUEL-MOORAT
26, rue Troyon, 92310 SEVRES

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1997 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant. —

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assistants sanitaires;**
- **Economes.**

Ecrire à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite de candidature: 1er mars 1997.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REPAS

Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.

Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :
04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.

— Prix du repas 70 F. —

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS
UGAB — JEUNES

90EME ANNIVERSAIRE
FESTIVITES DE CLOTURE
sous la présidence du
DR EDOUARD ATTAMIAN

EXPOSITION

«GRAPHIQUE» et «SCULPTURE»
de
HAROUTIUN YEGMALIAN

Vernissage le Mercredi 5 Mars à 20 h 30

Exposition du 5 Mars au 24 Mars de 18h à 22h (sauf samedi et dimanche)

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25
MARDI
25 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթաթերթի առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·057 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.057

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸՊՐՒՔ ՕՐԻՆԱԳԻԾ

ՅՈՅՅԵՐԸ ՓԱՐԻԶԷՆ ԳԱԻԱՌ...

Կազմակերպիչներուն համար 150 հազար հոգիներէ կազմուած էր այն թափօրը որ կառ տը լ'Էթուալէն Ճամբայ ելաւ, Շաբաթ, Փետրուար 22–ին, դէպի Շատիլլէ: Ոտիկանութեան համար միայն 33 հազար էր անոնց թիւը, ամէնէն հաւանական թիւը չուրջ 100 հազար կը նկատուի: Եթէ Փարիզ զանգուածային բողոքի պատկեր մը պարզեց, նոյն չէր պատկերը գաւառը ուր 3000 հոգի էր ցուցարարներու թիւը Պորտօ, 2000՝ Նանթ, 1500՝ Գան (Գալվատոս), 1000՝ Սթրազպուր, 300՝ Մարսէյլ եւայլն, եւայլն: Փարիզի ցոյցին զլուխը կը գտնուէին շարժանկարի արհեստաւորները, դերասաններ, դրողներ, մտաւորականներ (Լմմանուէլ Պէար, Պերթրան Թավերնիէ, Փաթրիք Պրիւէլ, Փիէր Արտիթի, Անտրէ Կիւքսման) նաեւ Լ. Շվարցընպերկ, Տիկին Տանիէլ Միթերան, համայնավար պատասխանատուներ, սենտիքալի ղեկավարներ, եւայլն, եւայլն: Լիոնէլ Ժոսփէն Թուլուզի ցոյցին մասնակցած էր: Զախ դիրքը, մասնաւորաբար ընկերվարականներու չատ յստակ չէ եւ աւելի չյստակացաւ Լ. Ժոսփէնի արտայայտութիւններով (հեռատեսիլի լուրերու ընթացքին) Փետրուար 23–ին: Ձիւդ է որ հիւրընկալութեան վկայականի օրէնքը ձախին կը պատկանի եւ 15 տարի է ոչ ոք ձայն հանած էր եւ ձայն ելաւ մէկ յօդուածի կցումով (ելքի յայտարարութիւնը որ մտնութիւն նկատուեցաւ) եւ այլեւս, այսօր, ամբողջ օրէնքն է խնդրոյ առարկայ: Արդարեւ, այդ կցուած յօդուածը ջնջուեցաւ եւ Փետրուար 25–ին, սրբագրուած օրինագիծն է որ վիճարկումի կը դրուի Ազգային Ժողովին մէջ, բայց եւ այնպէս ցոյց մըն ալ հոն, չէնքին առջեւ, նախատեսուած է նոյն օրը: Բազմաթիւ թերթեր յաւելուածներ հրատարակեցին այս հարցին առընչութեամբ, Փետրուար 22–ի «Մոնտ»ի յաւելուածը սիւնակները տրամադրած էր 12 (ծագումով) օտարներու, որոնց կարգին չարժանկարի բեմադիր՝ Ռոպէր Կէտիկեանի: 43 տարեկան, ան կ'ըսէ թէ համարկումի հարցը երբեք չ'հակցած: Դպրոցը գապիլներ կային, քանի մը ժիթան եւ Հայեր: Մեծ հայրը վերապրող մըն էր 1915–ի ցեղասպանութենէն եւ 1919–ին Մարսէյլ ոտք կոխած է, ուր ծնած է իր հայրը: Պատերազմական դերի, հիւանդանոցը հանդիպած է կնոջը՝ Գերմանուհի մը: Կը վերադառնան Մարսէյլ եւ կը հաստատուին Էսթաքի ժողովրդական թաղամասը:

Նոր հարցախոյզի մը (Փետրուար 23) համաձայն Ֆրանսացիներուն 61%–ը դէմ են անհնազանդութեան կոչերուն, 69%–ը կողմնակից են Տըպրէ օրէնքին, բայց 43%–ը համակրութիւն ցոյց կոտան բողոքի այս չարժումին նկատմամբ, 46% ալ, սակայն, չեն խորհիր որ նման օրէնք առջքը կ'առնէ գաղտնի գաղթին: Ընկերվարականներու դիրքը «չոթթ» կը նկատուի 65%–ին կողմէ:

Այս հարցին կապակցութեամբ լոյս տեսած բազմաթիւ յօդուածներու կարգին, ամէնէն ողջամիտը կը թուէր այն որ Ալէն Ֆինքիէլքրաութ տորպեդած էր «Լիպերասիոն»ի մէջ (Փետրուար 22) խորագրուած Hystérie et héritage: Գրադիտ փիլիսոփան, որ դէմքերէն է 68 Մայիսի, կը վերլուծէ հարցը, հետեւանքները, ցուցադրութիւնը եւ կ'ուզէ որ չփոթուին Թուրքիոնները չըլլան: 1968 Մայիս չենք, կ'ըսէ, եւ ժամանակաշրջանը անհատասարութիւնները կ'աւելցնէ: Սէն – Պերնար եկեղեցւոյ «առանց թուղթի» անձերու հարցը Տրէյֆիւսի հարցը չէ, քաղաքացիական անհնազանդութեան կոչը նոր «J'accuse» մը չէ (Զոլայի դրութիւնը) եւ Գարոլ Պուքէն Լիւսի Օպրաքը չէ (առաջին այն դերասանուհին է որ դիմադրութեան հերոսուհի՝ Լիւսի Օպրաքի դերը կը կատարէ համանուն ֆիլմին մէջ): Անվայել կը նկատէ նաեւ ճամպրուկով մը կառ տը լ'Էթուալ կապկելու համար Հրեաներու տեղահանութիւնը զբաստման չրջանին: Անհրաժեշտ կը գտնէ դաղտնի գաղթին դէմ պայքարը զոր Ազգային ճակատին դիջում մը չի նկատեր:

*
**

Օտար մամուլը, մանաւանդ իտալական, չատ լայն տեղ կոտայ այս ցոյցերուն եւ ժողովրդավարութեան տագնապ կը տեսնէ Ֆրանսայի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ Շաբաթ օր, Փետր. 22–ին, վերադարձաւ Պուքրէշէն, վստահեցնելէ եօք Ռումանացիները որ Ֆրանսա զօրավիգ է իրենց Ատլանտեան Ուխտի անդամակցութեան համար: Բազմաթիւ տընտեսական համաձայնագրեր ալ ստորագրուեցան: Շիրաք մեղադրուած է Ռումանիոյ կողմէ իր հպատակներուն վերապահուած ընդունման պայմաններուն համար: Քանի մը հարիւր Ռումանացիներ վերջերս արտաքսուած են:

ՄԵԾՆ–ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ քաղաքական չըրջանակները եւ մամուլը խիստ կերպով չարձակած են գերմանական Ֆրանքֆուրթը Ալկըմայնէ Ցայթունկի մէկ լրագրողուհիին վրայ որ Արտաքին նախարարը որակած էր «Հրեայ Ռիֆքայնա», այն թղթակցութեան մէջ որ կը վերաբերէր Անգլիոյ նախարարին արտասանած մէկ ճառին Պոննի մէջ: Լրագրողուհին զարմանք յայտնեց, ճշդելով թէ հրեայ բառը նախատինք չի նկատեր:

ԵԼՑԻՆ հրապարակային առաջին երեւոյթ մը ունեցաւ Փետր. 23–ին, ծաղկեպսակ մը դնելով Անծանօթ զինուորին չերիմին եւ յայտարարեց. – «Հիւանդութիւնները վերջացած են: Դեռ պէտք ունիմ ուժ առնելու: 26 քիլօ կորնցուցի, բայց զլուխս լաւ կը բանի»:

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ տարեկան ցուցահանդէսը պաշտօնապէս բացուեցաւ Փետրուար 23–ին, նախագահ Շիրաքի կողմէ, փորթ սը Վերսայլ: Կը տեւէ չաբաթ մը:

ՎԻԹՐՈԼԻ նոր քաղաքապետուհին՝ տիկին Դոմինիք Մեկրէ հարցազրոյց մը չընորհած է Պէռլիներ Ցայթունկին ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց որ անմիջական կերպով պիտի ջնջէ հանրային բոլոր օժանդակութիւնները զաղթողներուն եւ այդ դրամը տայ Ֆրանսացիներուն: Կ'աւելցնէ. – «Կը տեսնէք թէ ինչպէս պիտի անհետանան բոլոր անոնք որոնք հո'ս են միայն դրամին համար»: Կը խոստանայ նաեւ վերջ տալ ծագումով օտար կամ ձախ կազմակերպութեանց հանրային նպաստներուն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ արեւելեան չրջանը 200 ուխտաւորներ ողջ–ողջ այրած են հրդեհի մը մէջ որ ծագած է կրօնական արարողութեան մը ընթացքին: 165 հոգի ալ ծանրօրէն վիրաւորուած են:

ՈՒԹՐՈՑԻ (հիւսիսային Ֆրանսա) բնակչութեան կատաղութիւնը կարելի չէ զսպել 11 օր անհետացած չորս պարմանուհիներու դիակներու յայտնաբերութեան ի վեր: Անոնք, 17–էն 20 տարեկան, տուն չէին վերադարձած Բարեկենդանի դիշերը եւ ոստիկանութիւնը, սկիզբը, փախուստ մը կը նկատէր: Առջի օր, Սէնթ Սեսիլ Փլաժ դտնուեցան իրենց դիակները բռնաբարուած եւ խեղդուած: Ձերբակալուած են երկու ենթադրեալ մարդասպանները, երկու եղբայրներ որոնք անցեալին 9 եւ 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էին բռնաբարութեան համար եւ ազատ արձակուած էին 1994–ին եւ 1995–ին, պատիժներու զեղչումի կարգադրութեան համաձայն: Շատեր, այս առթիւ, մահապատիժի հարցը կրկին կ'արծարծեն, առնուազն նման պարագաներու համար, բայց, ընդհանուր ձեւով աւելի կողմնակիցներ ունի բժշկական հսկողութեան սկզբունքը, սեռային յանցագործներու ազատ արձակումէն եառ:

ԱԼԻԵԻԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԸ Զ. ԲՈՒՆԻԱԹՈՎ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Ադրբեջանի նախագահ Հ. Ալիեւ ղեկավարած «Նոր Ադրբեջան» կուսակցութեան փոխ–նախագահ, երեսփոխան Զիյա Բունիաթով Փետրուար 21–ին ըսպաննուած է դինեալ յարձակումի մը ընթացքին: Ադր. ժողովէն ելքին իր բնակարանի ճամբուն վրայ անծանօթի մը յարձակման ենթարկուած է. նախայարձակը նախ դաչունահարած է երեսփոխանը, ապա կրակած: Բունիաթով վերջերս պնդելով որ ապօրինութիւններ կատարուած են Պաշտպանութեան նախարարութեան մէջ, պահանջած էր որ խորհրդարանական հետաքննդում բացուի այդ ուղղութեամբ: Ան նաեւ փորձած էր փակել տալ Բաքուի մէջ բազմացած խաղարանները: Բունիաթով որ 75 տարեկան էր, կը վարէր նաեւ Բաքուի Գիտութեան Ակադեմիայի փոխ–նախագահի պաշտօնը:

1993 Դեկտեմբերին ան ընկերացած էր նախագահ Ալիեւի Փարիզ պաշտօնական առաջին այցին:

Զ. Բունիաթով դլխաւորն էր աղրբեջանցի այն մտաւորականներուն որոնք Ղարաբաղի հայկական պատկանելիութիւնը մերժելու համար դիմած էին պանազան հնարքներու: Ինք որպէս Ակադեմիայի փոխ–նախագահ ու դասախօս պաշտպանած էր այն թեզը որ Աղուանները Աղրբեջանցիներու նախահայրերն են եւ Ղարաբաղի քրիստոնէական յուչարձանները կը պատկանին ոչ թէ Հայերու, այլ Աղուաններու...: Բունիաթով սաներէն ոմանք եւս իւրացուցած են այս տեսակէտը ու այդ ուղղութեամբ հրատարակութիւններ կատարած: Իրենց պնդումներուն մաս կը կազմէր նաեւ խաչքարերու աղրբեջանական պատկանելիութեան վարկածը. ան հիմնուած էր այն բացատրութեան վրայ թէ «խաչքար» կոչուածը աղրբեջանական «խաչատաչ»ն էր, եւլն...:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՍՊԱՅԱԿՈՑՏԻ Բ. ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՁԽԱՐՀԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀՊԱՆ ԿԸ ՀՌՉԱԿԷ ԲԱՆԱԿԸ

Թուրքիոյ սպայակոյտի Բ. նախագահ զօրավար Զէկիւք Պիր Ուչինկիըլճի մէջ «Թուրքեւամերիկեան Մտրհուրդ»ի երկօրեայ նստաչրջանին քաղաքական բովանդակութեամբ ճառ մը արտասանելով խոտօրէն քննադատած է արտաքին ու ներքին թիրախներ: Ան չեչտած է թէ Թուրք դինեալ ուժերը Սահմանադրութեան, ժողովրդավարութեան եւ ժողովուրդին ազատութեան յարդանքը կը մարմնաւորեն եւ թէ բանակը այս համակարգին պահապանն է, ժողովրդավարութեան ու աշխարհականութեան երաչխաւորը:

Արտաքին չրջանակին ուղղուած բաժինին մէջ ան ամբաստանած է Իրանը որ կը ջանայ արտածել իր յեղափոխութիւնը, դիմելով ահաբեկչական ձեւերու: Ըսած է թէ պիտի չհանդուրժուի որ Կիպրոսի մէջ խնդրոյ առարկայ հրթիռները զետեղուին ու կոչ ուղղած է Միացեալ – Նահանգներու որ արգելք լլլան ատոր: Զօրավարը աղդարարութիւն մըն ալ ուղղած է Ցունաստանի որպէսզի Եգէականի օրինակը խախտել չփորձէ ու հաչտարար լուծումի մը համար ընդունի երկխօսութեան ձեւը: Իսկ Ուչինկիըլճէն պահանջած է որ վերջ տայ Թուրքիոյ դէմ կիրարկած դինարգելին ու յանձնէ Անդարայի գնած մարտանաւերը:

Փ.Ք.Ր–ի դէմ տարուած պայքարն ալ ըստ Զօրավար Պիրի հասած է իր վախճանին, քրտական ուժերը լուսանցքային ներկայութիւն մը միայն ունին եւ ժամանակը հասած է չրջանին մէջ տնտեսականն եւ ընկերային պայմաններու բարելաւման աչխատանքին:

Սպայակոյտի փոխ–նախագահին երկրին ներքին քաղաքականութեան առընչուած խօսքերը եւ ժողովրդականութեան երաչխաւորի հանդամանքին չեչտումը ընդվզում պատճառած են իչխանութեան դլուխ գտնուող կուսակցութեան անդամներուն: Այդ ճակատէն երեսփոխան մը մինչեւ իսկ առաջարկուած է որ զօրավարը հանդստեան կոչուի, պատերազմական առեան ներկայացուի, դատուի ու բանակէն արտաքսուի:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 22 / 24)

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ
ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ
ԲԱՐԵԼԱԻՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻ ՄԷՋ Է

Վարչապետ Արմէն Սարգսեանի ապաքինումը լաւ ընթացքի մէջ է: Ըստ էութեան, ան արդէն սկսած է կատարել որոչ աչխատանքներ, նոյնիսկ քանի մը հանդիպումներ ունեցած Լոնտոնի մէջ, սակայն այս ամէնը բժչկական հսկողութեան տակ: Իսկ վարչապետին Հայաստան վերադարձի որեւէ թուական չէ ճըշդուած:

*
**

ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔ
ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ
Թ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ

Արցախեան Շարժման Թ. տարեդարձին առթիւ, «ի պաչտպանութիւն Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան» համահայկական համաժողովին հրաւէրով տեղի ունեցած է հանրահաւաք մը Երեւանի Ազատութեան հրապարակը, ուր ելոյթներ ունեցած են «Հայաստան – Արցախ» Հայրենակցական Միութեան նախագահ Սերգէյ Մելքումեան, Ռաֆայէլ Ղազարեան (ԳԻ–ԱՐ–Ք–Մ), Լենսեր Ազալովեան, Դեմոկրատ կուսակցութեան նախա–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՓՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու չարքին, Վալանսի Հայ Մարզականը 1 – 3 յաղթեց Փերփինեանի այս վերջնոյն դաչտին վրայ: Այժմ 13–րդ է, 34 կէտով: Դասաւորման զլուխն է Թուլուզ 48 կէտով եւ վերջին տեղը (22–րդ)) կը պահէ Էվիանալ 19 կէտով:

ՀՅՈՒՍԱՓԱԿԻՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

1600-ԱՄԵԱԿ...

ՄԵՍՐՈՊ ԱՐԲ. ԱՇՃԵԱՆ

Ձիշդ է. 1600—ամեա՛կ կարզացիք եւ... զարմացաք: Իրաւունք ալ ունիք, քանի այս օրերուն՝ ինչպէս վերջերս Թերթի մը քրոնիկպիրը կը նշէր՝ ազմկալի կերպով յառաջ կը քշուի Հայ Եկեղեցւոյ հիմնադրութեան, աւելի ճիշդը՝ Քրիստոնէութեան Հայաստանի պետական կրօն հռչակման 1700—ամեակը: Բայց ես, պաշնիս բերումէն անկախ, ուզեցի պրպտումներ կատարել եւ պարզապէս դիտնալ, թէ 1700—ամեակէն առաջ ուրիշ «ամեակ» ունեցա՞ծ ենք, որեւէ կերպով նշուա՞ծ են Հայ Եկեղեցւոյ նախորդ դարաշրջանները: Որովհետեւ, սրտիս մէջ կասկած մը ունէի, որ այս 1700—ամեակը քիչ մը աշխարհիկ յղացք է, մեզի տրուած մեր ազգայինակն տրամադրութիւններէն, Հայ Եկեղեցւոյ ազգային նկարագրին չհաստատումէն: Հաւանական է, որ այս հաստատումս ճի՛շդն ըլլայ, քանի դիտենք որ մեր հայրերը աւելի՛ հաւատարիմ էին եկեղեցւոյ սկզբնական խորհուրդին, աւելի տիեզերական էին իրենց հասկացողութեան մէջ, եւ եթէ եկեղեցւոյ ոճն ոճնէին, իրենց մտքին մէջ Քրիստոսի՛ եկեղեցիի ոճնն էր, ոչ թէ այս կամ այն եկեղեցիին, կամ նոյնիսկ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիին: Փա՞ստը, այն՝ որ մեր Տօնացոյցին մէջ չատ ոճներ կան նուիրուած Եկեղեցւոյ, բայց ոչ՝ Հայ Եկեղեցիին: Վարդավառի նախորդող չաբաթուան կը յիշատակուի հետեւեալ ոճնը. — «Ցիշատակ Տապանակին Հնոյ եւ Նորոյս Սուրբ Եկեղեցւոյ»: Ապչվերացի յաջորդող օրերուն, խաչի եւ եկեղեցւոյ ոճները, իրրեւ առիթ եւ դործիք վերկութեան, մէջ — ընդ — մէջ կը նշուին, խաչին յատկացուած ըլլալով Երկուշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, իսկ եկեղեցւոյ՝ Երեքշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը: Չմոռնանք սակայն այնքան հայցոյ Աչխարհամատոյն ոճնը, Քրիստոսի առաջին եկեղեցւոյն՝ վերնատան ոճնը, զոր կը նշենք Զատկի Երրորդ, Կանչ Կիրակիին:

Ուրեմն չատ յոյս չկար, որ մեր անցեալի պատմութեան մէջ գտնէի 1700-ի ոդիով ոճներ: Թէեւ աչխատանք մը եւ Հայաստանի արխիւներէն փունջ մը սահման ինձի օգնութեան հասան, թէեւ ըսեմ, կերպով մը հաստատելով նաեւ իմ նախնական ենթադրութիւնս. այն՝ որ, 1700—ամեակը քիչ մըն ալ Հայ Եկեղեցւոյ sécularisation—ին համը կուտայ: Բայց առիթ: 1901 թուին ոչինչ կայ Հայ Ժողովուրդի եւ Եկեղեցւոյ տարեդարձին մէջ 16-րդ դարադարձին ակնարկող: Երկու տարի յետոյ սակայն, կը տեսնենք որ կերպով մը կը ոճնուի Հայ Եկեղեցւոյ հիմնադրութեան տարեդարձը՝ փոքր նրբութեամբ մը: Քրիստոնէութեան Հայաստանի պետական կրօն հռչակման դարադարձը չէ, այլ 301 թ. Ս. Էջմիածնայ Մայր Տաճարին հիմնադրութեան տարեդարձը: Ինձի չինար այստեղ վերլուծել այս տարբերութեան իմաստը եւ հոդեբանական, աստուածաբանական, փիլիսոփայական վերլուծումներու երթալ. աւելի հանդամանաւոր անձեր դուցէ կատարին այդ, եւ այդ երեւոյթին մէջ ալ տարրեր նչաններ տեսնեն, քննարկեն հոդեխառնութեան հաղորդեր, եւայլն: Ես կ'առնեմ պարզ ամեակին պատմութիւնը: Ի՞նչպէս ոճնուեցաւ այդ 1600—ամեակը, 1903 թուին:

Բայց լաւ պիտի ըլլար դիտնալ, թէ ազդովին ո՞ւր էինք մենք այդ թուականին: Այսօր, յամի Տեառն 1997-ին, Հայաստանը անկախ երկիր մըն է իր բոլոր առաւելութիւններով եւ ցաւերով: Երկիրը խղճի ազատութիւն հռչակած է եւ Հայ Եկեղեցին կը վայելէ պետութեան համակրութիւնը: Շատեր դոհ չեն ալ, որ մենք քրիստոնէութեան պետական կրօն հռչակման տարեդարձը կը ոճնենք: Անոնք եկեղեցի — պետութիւն յատակ բաժանման սկզբունքներէն կը մեկնին, մոռնալով, որ այդ յղացքը անկլօ — սաքսոն սկզբունք է, եւ իսլամի ծովուն մէջ ապրող եւ իր իսկ աւանդութիւնները ունեցող Հայ Եկեղեցւոյ համար այդքան ալ ընդունելի դաղափար մը չէ:

Ինչ որ է. դառնանք «մեր ոչխարներուն», եւ տեսնենք պատմական ենթահողի մը վրայ, հայ ժողովուրդին կեանքը՝ այլ տարիներուն, մէկ — երկու տարիներու եռուռաջդիմով:

1903-ի սեմին Հայոց մեծ մասը տակաւին կ'ապրի Թուրքիոյ, Ռուսաստանի եւ Իրանի մէջ: Գաղութները, հին եւ նոր, ունինք, եւ սակայն հայ ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնութիւնը իր պատմական հողերուն վրայ է: Հին եւ նոր փոքր դաղթականութիւններ կան՝ Ճափոնէն Հնդկաստան, Սուրբ Երկիր, Եդիպտոս, Փարիզ ու Լոնտոն, Մանչըսթըր: Հարաւային Ամերիկայի խոսքը դեռ չըլլար, թէեւ Ամերիկան՝ այսինքն Միացեալ Նահանգները սկսած են իրենց դրաւիչ կանչը, եւ հաւանաբար արդէն 15.000-ի կը հասնի Ամերիկահայոց թիւը: Ամէնէն նոր եւ սակայն ամէնէն բազմամարդ դաղթն է Ամերիկան որ արդէն իսկ թեմ հռչակուած էր 1898-ին, երբ Օրմանեան Սրբազան վերջապէս ազատած էր այդ «նուէր»էն, քանի միայն դլխացաւանք էր Ամերիկահայ դաղութը Կ. Պոլսոյ պատրիարքութեան համար, որ սկզբնապէս օդնած էր թեմին որ կազմակերպուի, եւ յետոյ սակայն տեսեր էր, որ չա՞տ մեծ պատմութիւն էր կառավարել այդ անկառավարելի թեմը, եւ յանձներ էր Ս. Էջմիածնին...:

1893 թուականէն ի վեր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան դահին էր բազմած Մրմեան Հայրիկը, Հայոց պատմութեան ամէնէն անհատականալի դէմքերէն մին: Մրմեան Մուշի իր առաջնորդական օրերէն ի վեր իր անձին կրցած էր վերապահել Հայրիկ անունը, եւ յետագային, ի՛նչ վարչական պաշտօնի որ հրաւիրուած էր՝ թէեւ ձախողած էր, ազգը միչտ ալ պատրաստ եղած էր դինք աւելի բարձր դիրքի վրայ տեսնելու. — Մուչէն Վանի Առաջնորդութիւն, Պոլսոյ Պատրիարքութիւն եւ հուսկ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւն: Հայրիկը իր բարձրադոյն պաշտօնը կը վարէր ցարական Հայաստանի քաղաքականութեան մթնոլորտին մէջ՝ Կովկասի փոխարքային, իշխան Կալիցինի մղումով, վակուած էին հայկական դպրոցները, ծանր հալածանք կար հայ մչակութային եւ քաղաքական դործիչներու դէմ, Սահմանադրութիւնը կասեցուած էին Կովկասի բարեդործական, հրատարակչական ընկերութիւնները: Գրաքննութիւնը չատ խստացած էր, եւ հարուածը տակաւ կը մօտենար Հայ Եկեղեցւոյ: Եւ ինչա՛ւ տապալի այդ հարուածը 1903 Յուլիս 15-ին, երբ հրապարակուեցաւ Նիկոլա ցարի Յունիս 12-ի ուքազը (հրամանագիրը), որով վերջ կը տրուէր Հայ Եկեղեցւոյ անկախութեան, կը դրաւուէին եկեղեցւոյ կալուածները, բոլոր եկեղեցականաց, հողերն ու դոյքերը, բացի եկեղեցիներուն չինքերէն, անասուններէն եւ դիւղատնտեսական դործիքներէն:

Բայց այս որոչումին դէմ պիտի ըմբոստանար հայ ժողովուրդը եւ Մրմեան Հայրիկ, իրեն զօրավիդ ունենալով հայն հայ ազգն ու եկեղեցին, ծառացաւ ցարական այս հրամանագրին դէմ: 1903 Օգոստոսի 4-ին Մրմեան Սիոնդին հրամայեց չհրապարակել 1903 Յունիս 12-ի որոչումը, իսկ Օգոստոս 21-ին ալ կոնդակ ուղարկեց թեմերուն՝ եկեղեցիներու ունեցուածքը չյանձնելու կարդադրութեամբ...: Ցոյցեր եւ բողոքներ իրարու յաջորդեցին. հայ ժողովուրդը տէ՛ր իր իր եկեղեցիին: Իչխան Կալիցին մահափորձի ենթարկուեցաւ 1903 Հոկտեմբեր 14-ին Հնչակեաններու կողմէ: Բաքուի նահանգապետ Նակաչիձէն Թերօրի ենթարկուեցաւ Դրոյի կողմէ 1905 թ. Մայիս 11: Քիչ ժամանակ եւք Ռուսաստան ամօթալի կերպով պարտուեցաւ ճափոնի դէմ իր պատերազմին մէջ, եւ ի վերջոյ, 1905 Օգոստոս 1-ին ցարը չեղեալ համարեցաւ 1903-ի իր օրէնքը: Վերաբացուեցան հայկական դպրոցները, նոր կեանք առաւ հայ յեղափոխական չարժումը, որ 1906-ին Էջմիածնի մէջ իսկ յաջողեցաւ կազմակերպել ազգային մեծ ժողով մը եւ որ այնքան յառաջ դնաց իր կազմակերպական նախաձեռնութեանց մէջ, որ ... ցարի պինուորները Էջմիածին մտան ու ցրուեցին բոլոր անոնք՝ որոնք Էջմիածնի հաչուին Էջմիածին էին հաւաքուեր եւ ակսեր էին ծայրայեղ քայլերու դիմել Խնդրոյ առարկայ դարձնելով ... եկեղեցական իչխանութեան դոյութիւնն իսկ: Մինչ այս էր Էջմիածնի եւ առհասարակ Կովկասի կացութիւնը, անդին, Պոլսոյ մէջ տարիներէ ի վեր պատրիարքական պաշտօնը կը վարէր Օրմանեան Մաղաքիա Արքեպիսկոպոս: Սուլթանը՝ Համիտն էր անշուչտ, եւ Օրմանեան կ'ուղէր ինքզինք տեսնել պազանդուսպի դերին մէջ, մինչ ուրիշներ պարզապէս դաւաճան մը կը տեսնէին անոր մէջ, եւ մի քանի անդամ ալ մահափորձ նիւթուած էր իրեն դէմ: Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքն էր Ցարութիւն Արք. Վէհապետեանը, իսկ Կիլիկիոյ մէջ երկա՛ր, երկար տարիներու թափուր աթոռ մը եաք, Կիլիկեցիները վերջապէս ընտրեր էին իրենց նոր Կաթողիկոսը յանձին Երուսաղէմի Լուսարարապետ Սահակ Արք. Խապայեանին, որ 1902 Հոկտեմբեր 12-ին Կիլիկիա կուգար եւ Կաթողիկոս կ'օծուէր 1903 Ապրիլ 20-ին: Այդ օր, եւ դարերէ ի վեր Կիլիկիոյ մէջ առաջին անդամ ըլլալով, նորօծ Կաթողիկոսը պատրաստի ընթացքին կը յիչատակէր Ամենայն Հայոց Մկրտիչ Կաթողիկոսի անունը: Ամենայն Հայոց Հայրապետն ալ, քանի մը օր յետոյ, իր Թիւ 603 կոնդակով, կը չնորհաւորէր Կիլիկիոյ նորընտիր Կաթողիկոսը: Կիլիկիա եւ Երուսաղէմ անչուշտ հոդեւոր կարեւոր կեդրոններ էին, եւ սակայն, հակառակ ամէն տեսակի եկեղեցական եւ աստուածաբանական աւանդութեանց, երկուքն ալ ենթակայ էին Կ. Պոլսոյ պատրիարքութեան, որ մայրաքաղաքի արքեպիսկոպոսական վիճակ ըլլալուն, ինքն իրմով կը ճոխանար: Թէեւ Թուրքիոյ Հայութիւնը կը չարունակէր ապրիլ ճնշումի եւ անօրինակ տառապանքի մէջ, հայ յեղափոխականութիւնը չէր կրնար նչանակեց մ'իսկ փոխել Հայ ժողովուրդի ճակատագրին մէջ: Բայց Հայոց քաջերը կը կռուէին, եւ այստեղ — այնտեղ կը բարձրանար յեղափոխութեան դրօչը որուն, այդ օրերուն, պակը պիտի ըլլար 1904 թ. Սասնայ ապստամբութիւնը:

Ահա աչխարհա-քաղաքական ա՛յս մթնոլորտին մէջ էր, որ Մրմեան Հայրիկ կը նախաձեռնէր Էջմիածնայ մայր տաճարի հիմնադրութեան 1600—ամեակին:

Հոդեւոր ձեմարանի տեսուչ Կարապետ Կոստանեանի ուղղուած իր կոնդակին մէջ, Մրմեան Հայրիկ կը թելադրէ 1600—ամեակի նչման համար երկու յանձնախումբեր կազմել, եւ դիւրութեան համար, ունենալ երկու մասնախումբ — մէկը դրական, որ պիտի վստահուի ձեմարանին, իսկ տնտեսականը՝ միաբանական դասուն, թէեւ կը խորհի որ կարեւորը դրական մասն է ... «վասն զի յոբելեանի յիչատակը յաւերժացնողը այս դրական մասն է. տնտեսականը կ'անցնի եւ չուտով կը մոռնան մարդիկ»:

Կոնդակի վերջաւորութեան, Ա. Հայրիկ կ'ըսէ. «յամենայն սրտէ կ'աղօթեմ, որ յաջողիք ամենայն խոհական իմաստութեամբ կազմիլ ձեր ստանձնած դրական բաժին, որ ոչ միայն պատիւ է խմբագրողացդ այլ եւ մեծ պարծանք Մայր Աթոռոյս Ճեմարանի համբաւոյն: Դուք եւս փոխադարձաբար հանդերձ ձեր մանուկ աչակերտներով ծերունի Հայրիկին համար աղօթիկ որ կեանք տուող Տէր սակաւիկ մի եւս կեանք տայ ինձ, որ ձեզ հետ ողջունենք այն բարենչան օր, որ հաղարվեց հարիւր տարուան Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ ցանկալի յիչատակին օրն է, եւ քանի՞ բախտաւոր ենք, որ Հայոց Հայրիկի եւ ձեզ վիճակուեցաւ յուսով կատարել տասնեւվեց դար անյիչատակ մնացած յոբելեանի ոճն, եւ Թողուլ անմոռաց յիչատակ ապագայ պատմութեան»:

Նոյեմբեր 21-ին, միաբանութեան կողմէ Արիստակէս Արքեպիսկոպոս դրութեամբ մը կը յայտնէ Հայրիկին, որ միաբանական յանձնախումբ մը կազմուած է արդէն, ըստ այմ. — Ցուսիկ Արքեպիսկոպոս՝ նախագահ, Աչոտ Վարդապետ, Ցուսիկ Վարդապետ, Ղազար Սարկաւագ, Եսայի Սարկաւագ:

Ա. Հայրիկ կը հաստատէ կատարուած այս ընտրութիւնը 1992 Դեկտեմբեր 4 Թուակիր իր կոնդակով, մինչդեռ Ղազար եւ Եսայի Սարկաւագները արդէն իսկ արեղայ ձեռնադրուած էին, Աբրահամ եւ Զաւէն անուններով: Սոյն յանձնախումբին նպատակը պիտի ըլլար 1903 Յունիս 1 — 8-ի օրերու ընթացքին կազմակերպել պատչաճ եկեղեցական արարողութիւններ, ընդունիլ Մայր Աթոռի հիւրերն ու պատգամաւորները:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼՂՀ

ՁԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1996-ԻՆ

Փետրուարի սկիզբին ԼՂՀ Ներքին նախարարութեան աչխատակազմի ընդարձակ նիստով մը ամփոփուած է անցնող տարուան չարադործութիւններու պատկերը: Փոխ — նախարար Թաթուլ Բաղդասեանի եղրակացութիւնը այն եղած է որ 1996-ին չարադործութեան դէմ պայքարի եւ իրաւակարդի պահպանման մարդերուն արդիւնքները բարելաւուած ըլլալով հանդերձ, պէտք է բարձրացնել աչխատակիցներու արհեստավարժութեան մակարդակը:

Փետրուար 6-ի «Լ. Ղ. Հանրապետութիւն» օրաթերթը այս լուրին հետ տարակած է համառօտ հարցազրոյց մըն ալ, կատարուած Ռուզան Իչանեանի կողմէ Ներքին փոխ-նախարար Գարիկ Գրիգորեանի հետ:

Առաջին հաստատումը զոր կ'ընէ փոխնախարարը, այն է որ անցնող տարուան ընթացքին չարադործութեան դէմ պայքարի հզօրացման չնորհիւ արարքներու թիւը պակած է եւ աւելցած է չարադործութիւններու բացայայտումի տոկոսը: Այսպէս, 1995-ի ընթացքին 458 դէպք արձանագրուած էր, 1996-ին այդ թիւը եղած է 381: Լուսաբանուած արարքներու համեմատութիւնն ալ 89%-է բարձրացած է 92.9%-ի: Մութ մնացած են 1995-ին 50, իսկ 1996-ին 22 չարադործութիւններ:

1995-ի թիւին մէջ 70-ը կը վերաբերին ծանր դէպքերու. յաջորդ տարի այդ թիւը 92 եղած է: Աւտոր որպէս բացատրութիւն փոխ-նախարարը կ'ըսէ թէ 1996-ին մեծ դողութիւններն ալ նկատի առնուած են որպէս ծանր չարադործութիւն: 1995-էն 1996 թիւերու ընդհանուր նուազումին մէջ բացառութիւն կազմած են Շուչին եւ Հադրութը: Շուչիի մէջ թիւը աւելցած է 3-ով, Հադրութի մէջ՝ 21-ով: Այս վերջին պարադան կը բացատրուի թմրեցուցիչ բոյսերու մչակումի դէպքերով:

Ինչ կը վերաբերի սպանութիւններու, 1995-ին 14 դիտաւորեալ սպանութիւն դործուած է, որոնց չորսը չէ լուսաբանուած, իսկ 1996-ին այդ թիւերը եղած են 11 եւ 2:

Ինչպէս ամէն տեղ, չարադործութիւնները մեծ մասով դողութիւններ են. ԼՂՀ-ի մէջ ալ նոյնն է պարադան. միայն, նախապէս աւելի մեծ կ'ըլլար անասնադողութիւններու համեմատութիւնը, այսօր անձնական ատացուածքի դողութիւնները աւելի տարածուն են:

Ուղղուած հարցումէ մը յետոյ կ'ըլլայ որ կան չարադործութիւններ որոնք հետեւանք են հոդեկան խանդարումի: Փոխ-նախարարը կը հաստատէ առիթը, ըսելով «մեզ մօտ իսկապէս բիչ չեն պատութեան դէպքերը որոնց հեղինակները հոգեկան հաւասարակչռութիւնը կորցրած մարդիկ են»: Կ'աւելցնէ թէ 1987-ի կացութեամբ Ախերանի հոդեբուժարանը հազարէ աւելի հիւանդ կար: Պատերազմը մեծցուց այդ թիւը: Ներկայիս անոնց ծանրագոյն պարադաները Հայաստանի հոդեբուժարանները ղրկուած են եւ Ախերանի չէնքը պէտք է վերակառուցուի:

Պատերազմական տարիները պատճառ եղած են նաեւ որ կարեւոր քանակութեամբ զէնք ու զինանիւթ դտնուի բնակչութեան քով: Ատոնք հաւաքելու դործն ալ մաս կը կազմէ նոյն նախարարութեան աչխատանքին: 1995-ին 307 զէնք դրաւուած է, 1996-ին՝ 638: Աւտով հանդերձ, Գ. Գրիգորեան կ'ըսէ թէ դործը անկատար է ու տակաւին ապօրինի բոլոր զէնքերը յանձնուած կամ դրաւուած չեն:

Այս բոլորին հետ կայ անհրաժեչտութիւնը պատրաստութեան դործն ալ. աչխատողներու որակը բարձրացնելու համար դասընթացքներ կազմակերպուած են, Հայաստանէն փորձառու մասնագէտներու դործօն մասնակցութեամբ: Ի հարկին հոն ալ ուժեր կը ղրկուին: Պատրաստութեան, դաստիարակութեան աչխատանք կը տարուի դպրոցներու մէջ ալ. կը կազմակերպուին հանդիպումներ, ըրոյցներ անչափահասներու հետ:

Կարեւի կ'ըլլա՞յ այս տարի եւս չարադործութիւններու համեմատութիւնները պակսեցնել. փոխ-նախարար Գ. Գրիգորեան դժուար բան կը նկատէ տակա,

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՈՒՏԻ (Պէյրութ) Ց. Տէր – Մելքոնեան սրահին մէջ, Փետրուար 6–ին, հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է նուիրուած է Վարդանանց տօնին, նախագահութեամբ Լիբանահայոց Թեմի առաջնորդական տեղապահ Գեղամ Վրդ. Խաչերեանի եւ կազմակերպութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի Տիկնանց Վարչութեան: Բացման խօսքը արտասանած է Տիկին Շողիկ Դարբինեան: Օրուան բանախօսը եղած է Հայաստանէն՝ պատմաբան Վլադիմիր Բարխուդարեան որ նախ իր հիացմունքը յայտնած է աշակերտական կատարումներուն (երգչախումբ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր, երգ եւայլն, եւայլն): Ան ներկաներուն ուշադրութեան յանձնած է Վարդանանց ճակատամարտին դասեր քաղելու պէտքակցութիւնը; Իր խօսքի աւարտին, նշած է երեք կէտեր. – Ա) – Զուգահեռ ընթերցում Աւարայրի եւ Սարդարապատի հետ, ըսած է թէ այսօր նոյն պատկերը (Սարդարապատի) կը պարզուի Արցախով եւ մեր պարտքն է պահպանել Արցախը: Բ) – Իւրաքանչիւր սփիւռքահայ պէտք է սատարէ Հայաստանի ու անոր Պետութեան վերելքին: Գ) – Պահել Սփիւռք – Հայաստան կապը: Ժամին խօսքով հանդէս եկած է Գեղամ Վրդ. որ բարձրօրէն գնահատած է ազգային Արզարեան միջնակարգ վարժարանի անօրէնութիւնը որ լաւագոյնս պատրաստած էր յայտագիրը:

*
**

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, Փետրուար 6–ին, կաթողիկոսարանի «Շնորհալի» երգչախումբը համերգ մը տուած է Վարդանանց տօնին առթիւ հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ Արամ Ա. Կաթողիկոսին եւ նախաձեռնութեամբ Քրիստոնէական Դաստիարակութեան բաժանմունքին: 45 երգողներէ բաղկացած երգչախումբը կը ղեկավարէր Պարթեւ Աբեղայ Կիւլիւմեան: Դաշնակով ընկերակցած է Մարօ Եսայեան: Երգչախումբը ներկայացուցած է ճոխ յայտագիր մը կրօնական թէ աշխարհիկ երգերու: Յաւարտ համերգին կաթողիկոսը իր գնահատանքը յայտնած է «Շնորհալի» երգչախումբին եւ խմբավարին:

*
**

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ, Փետրուար 6–ին, իր մահկանացուն կնքած է մայր Թրփոր Գրիգոր Գրիգորով, ծանօթ խմբավար: Ծնած էր Վառնա 1920–ին եւ ամբողջ կեանքը նուիրած էր երգչախմբային արուեստին, սկսելով դպրոցէն իսկ: Նախ վարած է Կիմնազիայի երգեցիկ խումբը, ապա՝ Սոֆիայի «Երեւան» եւ այլ երգչախումբեր: Երկար տարիներ եղած է նաեւ պուլկարական ջանակի համոյթին գլխաւոր խմբավարը: Թաղումը կատարուած է Փետրուար 8–ին, Հայոց դերեզմանատունը; Դամբանականներ խօսած են Գուսան Քահանայ Հասաւեան, «Երեւան»ի վարչական անդամ, Յակոբ Շերինեան «Երեւան»ի Սոֆիայի վարչութեան առենապետ:

*
**

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՈՒՏԻ (Պէյրութ) Յակոբ Տէր – Մելքոնեան սրահին մէջ Փետրուար 7, 8 եւ 9–ին վերջին երեք ներկայացումները տուած են Արթըր Միլլրի «Գինը» թատերախաղին Համազգայինի «Գ. Խիճկեան» թատերախումբին կողմէ, բեմադրութեամբ Վարուժան Խոշճեանի, գլխաւոր դերակատարը եղած է Հայաստանէն՝ Սօս Սարգսեան: Ներկայացումը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է:

*
**

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Թէքէեան կեդրոնին մէջ, Փետրուար 4–ին, հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է ՀՌԱԿ–ի հանրապետական վարչութեան առենապետ՝ Յարութիւն Կարապետեանի եւ Հայաստանի ԹՄՄ.–ի նախարար՝ Ֆրունզէ Դովլաթեանի ժամանման առթիւ: Երեկոյթը բացած է յանուն տեղւոյն վարչութեան՝ Նուպար Պապիկեան եւ ներկայացուցած հիւրերը: Ելոյթ ունեցած է Յարութիւն Կարապետեան որ նախ անդրադարձած է ՌԱԿ – ՀՌԱԿ համաժողովին, Մորմոնական Համադրոմարի (Պոսթըն) դրական երեւոյթին եւ հոն մշակուած դործնական ծրագիրներուն: Խօսած է նաեւ Հայաստանի եւ Ղարաբաղի մասին, երկրորդ ելոյթ ունեցողը եղած է Ֆրունզէ Դովլաթեան որ ըսած է թէ դէշ օրերը անցած են եւ Հայաստան կը դանուի վերելքի ճամբուն սկիզբը: Լոնտոնաբնակ, ՌԱԿ.–ի եւ ԹՄՄ.–ի ղեկավար դէմք՝ Վարդան Ուզունեան ներկայացուցած է այժմու պատկերը Երեւանի նորակառոյց «Թէքէեան կեդրոն»ին որ կը դանուի Յանկեան եւ Ալէք Մանուկեան պողոտաներու միջեւ, նախկին «Կառնիկ» ճաշարանին տեղը: Եւրէք տարիէ ի վեր աւելի քան 600 հազար տոլար ծախսուած է կառոյցը ամբողջացնելու երկրաշարժի դէմ, ընդլայնելու եւ զայն վերածելու պատուարեր կեդրոնի մը: Բացումը կը նախատեսուի աշնան:

*
**

ՍՈՖԻԱՅԻ «Լրաթօ» հրատարակչատան տէր, դրագէտ Յակոբ Մելքոնեանի մասին դասախօսած է Դեկտեմբեր 23–ին պուլկար քննադատ Փ. Քըրճիլով: Ց. Մելքոնեան ծնած է Պուլկարիա, քանի մը տարի մնայն հայկական վարժարան յաճախած, ապա ինքնազարդացումով մշակած հայերէնը: Հեղինակն է թատերգութիւններու, յօդուածներու, պատմուածքներու (պուլկարերէն): Կատարած է հայ դրական էջերու թարգմանութիւն: Ունի նաեւ բանաստեղծութիւններ: Պուլկարերէնի թարգմանած է Քուչակի ու Ց. Շիրազի տաղերը: Հայ դրականութեան պատմութիւն կը դասաւանդէ Սոֆիայի համալսարանին մէջ:

*
**

ՍՏԱՐԱ ԶԱԿՈՐԱՑԻ (Պուլկարիա) մէջ հայկական աշխոյժ կեանք մը սկսած է այն օրէն երբ տեղւոյն Հայերը տուն մը, «Սուրբ Խաչ» աղօթավայր մը եւ Սահակ – Մեսրոպ կիրակնօրեայ դպրոց մը հիմնած են: Ազգային եւ եկեղեցական բոլոր տօները կը նշուին: Ամէն Կիրակի 10 – 12 տարեկան աշակերտներ կը հետեւին Տիկին Անահիտ Մանիքեանի դասընթացքներուն:

*
**

ՎԱՌՆԱՑԻ Փառատօնային համալիրի մեծ սրահին մէջ, Յունուար 19–ին, նըշուած է ծանօթ երգահան, ղեկավար եւ դաշնակահար Արամ Պէրպէրեանի ծնընդեան 70–ամեակը եւ գործունէութեան 50–ամեակը; Եղած են բազմաթիւ ողջոյնի խօսքեր:

*
**

ՎԱՌՆԱՑԻ մէջ, Յունուար 23–ին, տօնուած է Ս. Սարգիսի տօնը համանուն եկեղեցւոյ մէջ: Պատարագած է տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝ Սիոն վրդ. Ատամեան: Արարողութեան աւարտին փոքր ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է:

ՍԹՐԱՋՊՈՒՐԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ԱՄՊԻՈՆ

Սթրազպուրկի համալսարանը ծրագրած է իսլամական ուսումներու բաժին մը բանալ: Այս նորութիւնը մեծապէս ուշադրաւ նկատուած է գերմանական մամուլին ծանօթ անուններէն «Ցայտ»ի կողմէ որ կ'ըսէ թէ երբ ծրագիրը իրագործուի, աստուածարանութեան ուսանողները –բողոքական, կաթողիկէ եւ մահմետական– իրարու պիտի յաջորդեն նոյն լսարաններուն մէջ:

Այս որոշումը թերթին աչքատակիցին կը յիշեցնէ Վոլթէրը որ կ'ուզէր անհետացնել քրիստոնէութիւնը. կ'ենթադրէ որ ան դոհ պիտի ըլլար համալսարանին նախաձեռնութեամբ, քանի որ ան կը մեկնի օրուան պայմաններէն: Այսօր միլիոնաւոր մահմետականներ կան Ֆրանսայի մէջ ու անոնց մշակոյթին ծանօթանալու լաւագոյն ձեւը կամ լուրջ սեմինարներու, կամ Գուրանի դասընթացքներու հետեւիլն է: Սթրազպուրկի համալսարանը ընտրած է դիտական ճամբան: Համալսարանին ամպիոնը քարոզիչ իմամներ արտադրելու նպատակը չի հետապնդեր: Ուսանողները համալսարանը աւարտելէ ետք եթէ կ'ուզեն կրօնքի պաշտօնեայ դառնալ, պէտք է դիմեն կրօնական իշխանութեան ու ձեռնադրուին:

Սթրազպուրկի համալսարանին մօտ ցումին մէջ գերմանացի լրագրողը ընկերային նպատակներ ալ կը նշմարէ: Զէ՞ որ Ֆրանսայի մէջ միշտ վախը կայ որ մղկիթներու հովանիին տակ ծայրայեղ կրօնական տարրեր կը պատսպարուին, որոնք իրենց թիկունքին ունին Ծոցի կարզ մը երկիրներու նեցուկը:

Կամայ–ակամայ, Եւրոպայի մէջ անժխտելի իրողութիւն է այսօր մահմետական տարրին ներկայութիւնը: Եւ տարբ հետեւանք՝ համակեցութիւնը անոր հետ: Սթրազպուրկի օրինակը կը մխիթարէ գոյց տալու որ Եւրոպան համալսարանական եւ համաշխարհային իւրայատուկ չափանիշներով կրնայ համբակել այդ կրօնքը: Հռենոսի միւս ափին ալ կայ իսլամական հոծ ներկայութիւն մը, ինչպէս Ֆրանսայի, Մանհայմի մէջ եւ այլուր: Կան անոնց մղկիթներն ալ, երկար ժամանակէ ի վեր: Բայց կա՞յ մէկը որ մտածած ըլլայ, կամ մտածէ համալսարանին մէջ իսլամական բաժին մը հաստատելու մասին: Լրագրողը չի զարմանար նման հարցումի մը ժխտական պատասխանին, քանի որ ինչպէս կ'ըսէ, բայց չէ՞ որ Վոլթէր Ֆրանսացի էր:

ՔԱՂՀԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Սովորութիւն էր որ Երիտասարդ Քրիստոնէից հաստատութեան մէջ ճաշողները կանխիկ վճարումով որոշեալ չափով տոմսակներ կ'առնէին տնօրէնէն ու ճաշարանին մէջ ամէն մէկ ճաշի համար տոմսակ մը կուտային ծառային, Արդ, պարոն Փիքի ինձ տուած երեսուն տոմսակներուն համար հարկ էր 27 ֆրանք վճարել, դումար մը որ կը պակսէր քովս:

– Պարոն, ըսի, կը խնդրեմ թո՛ղ մնան առ այժմ այդ տոմսակները, որովհետեւ այսօր ի վիճակի չեմ անոնց փոխարժէքը վճարելու:

– Հոգ չէ, հոգ չէ, պոչեց մարդը, ես ձեր տեղը կը վճարեմ եւ յետոյ դուք կրնաք կը հատուցանէք:

– Շատ շնորհակալ եմ:

Այսպէս ուրեմն՝ Դաւիթ մարգարէին դիներորդները եւ Անահիտ ու իր կինը 15 օրուան կերակուրս ապահովեցին:

Շաբաթ մը ետքը արդէն իսկ Երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերութեան անդամ ընտրուած էի շնորհիւ Պ. Փիքի, որ կ'ենթադրեալ թէ իմ Աստուածաշնչական ծանօթութիւններուս մասին խանդավառութեամբ խօսած էր վարչական ժողովին:

Ա՛լ անկէ ետքը, ամէն երեքշաբթի դիշեր, սկսայ նորանոր ապացոյցներ տալ իմ կրօնական հմտութեանս վրայ, այն աստիճան որ վարչական ժողովի անդամները հետաքրքրուեցան լինճմով եւ ուղեցին հետս ծանօթանալ: Ընկերութեան միւս անդամները տեսակ մը ակնածանք կը զգային ինծի հանդէպ եւ չատ անդամ կը խնդրէին որ երեքշաբթի դիշերները օդնութեան հասնիմ իրենց:

Երբ 30 տոմսակները աւարտեցան, ուրիշ 30 տոմսակ եւս տուաւ Պ. Փիք, միշտ ապառիկ ըլլալու պայմանաւ: Ցետոյ կըրկին երեսուն տոմսակ եւ այսպէս չարունակուեցաւ երկու ամիսէն աւելի:

Օր մը, վերջապէս պարոն Փիք պարտ համարեց դիս իր գրասենեակը հրաւիրել:

– Պարո՛ն, ըսաւ, ձեր պարտքը հարիւր ֆրանքի հասաւ, մենք սովորութիւն չունինք ապառիկ տոմսակ տալու եւ ձեզի նինք համար բացառութիւն մըն էր ասիկա:

– Գիտեմ, պատասխանեցի եւ ասոր համար չնորհակալ եմ:

– Ե՞րբ կը յուսաք հատուցանել ձեր պարտքը:

– Առաջին առթիւ,

– Այսի՞նքն...:

– Պ. Փիք, դիտէք որ ես փախստական մըն եմ, ստացուածքներս ու եկամուտներս Ապտիւլ Համիտը գրաւած է, այս պարագաներուն ներքեւ չատ դժուար է ինձ որոշապէս ըսել թէ ե՞րբ ի վիճակի պիտի ըլլամ վճարելու...: Եթէ Թուրքիոյ մէջ քաղաքական մեծ փոփոխութիւն մը յառաջ գայ, վաստակ եղէք որ...

– Հասկցայ, հասկցայ, ընդմիջեց տնօրէնը, կ'երեւայ որ Աբեւելեան Խնդիրին լուծման հետ կապուած է ամէն բան:

Ցետոյ, պահ մը խորհելէ ետքը, չարունակեց.

– Ձեր պարագան ներկայացուցի արդէն վարչական խորհուրդին որուն անդամները մեծ համարում ունին ձեր վրայ եւ ըսին որ եթէ երբեք մեր հաստատութեան ձեր ունեցած պարտքը չէք կրնար վճարել, կրնանք զայն չպահանջել ձենէ, իսկ գալով ապագային՝ կարելի է ուրիշ կարգադրութիւն մը ընել:

– Ի՞նչ կարգադրութիւն, հարցուցի հետաքրքրուած:

– Կարգադրութիւն մը որով ասկէ ետքը ճաշի ծախքերէն ազատ ըլլաք:

– Ի՞նչպէս կարելի է այդ:

– Հիմա բացատրեմ: Նախ կարծեմ թէ ալքոլի համոզուած հակառակորդ մըն էք:

– Տարակոյս չկայ:

– Թերեւս ջնաւ չէք գործածեր:

– Ճաշի վրայ գինի մը դինկ միայն...: Գիտէ՞ք, Պօղոս Առաքեալ այդ բանը կը պատուիրէ իր Տիմոթէոս աշակերտին:

– Պօղոսի այդ թուղթը թերեւս անվաւեր է, պատասխանեց պարոն Փիք, բայց խնդիրը այդ չէ, կրնա՞ք ճաշի վրայէ գինին հրաժարիլ:

– Ինչո՞ւ չէ, եթէ հարկ ըլլայ:

– Ուրեմն գինս մտիկ ըրէ՛ք: Փարիզի մէջ հակա–ալքօլական ընկերութիւն մը կայ մեր հովանաւորութեան տակ, եթէ այդ ընկերութեան գործօն անդամ արձանագրուինք՝ ձեր ճաշը ապահոված կ'ըլլաք ձրիաբար, ընկերութեան ճաշարանին մէջ որ կը գտնուի Ռիւ Սէն – Մարթէն եւ ուրուն կերակուրները այնքա՜ն մաքուր եւ համեղ են որքան մերինները:

– Կ'արձանագրուիմ, ըսի վճռաբար, միայն թէ իմ հաւանութիւնս բաւակա՞ն է:

Ձեր մասին այնքա՜ն գովեստով խօսած ենք ընկերութեան նախագահին որ ընդունելութեան համար որեւէ դժուարութիւն չկայ, ապահով եղէք,

– Եւ ի՞նչ է գործօն անդամի մը պարտականութիւնները:

– Շատ դիւրին, հաճելի եւ միանգամայն բարոյացուցիչ գործ մը, պատասխանեց պարոն Փիք:

– Ի՞նչպէս...:

– Օրինակի համար, ենթադրենք որ փողոցը գացած մէկուոյնիպ դինուվի մը կը հանդիպիք որ գլորելով կ'երթայ, խմկոյն քովը կը մօտենաք, յարգանքով կը բարեւէք եւ որեւէ պատրուակով հետը խօսակցութեան կը բռնուիք: Երբ կը տեսնէք թէ որամադիր է ձեզի մտիկ ընելու, կամաց կամաց խօսքը ոգելից ըմպելիներու վրայ կը բերէք, անոնց վնասները կը թուէք եւ կը ջանաք դինքը համոզել որ հրաժարի այդ մոլութենէն:

– Եթէ դինուվը կոչտ վարմունք մը ունենայ ինծի հանդէպ:

– Աւելի լաւ, այն ատենն է որ ձեր արժանիքը կը բարձրանայ՝ համբերելով իր կոչտութիւններուն եւ անոնց պատասխանելով քրիստոնէական հեզութեամբ:

(Շար. 94)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԹՈՒՌ. – Տէր եւ Տիկին Օննիկ Զաքեան 700 Ֆր. կը նուիրեն «Ծառաջ»ին Տիկին Զարուհի Պուռուշեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի:

***

Տիկին Ամմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Ծառաջ»ին Էլլա Մելիճի յիշատակին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼՐՎԱԼՈՒԱ. – Տիկին Մ. Զոքքարեան 400 Ֆր.:

***

ՎԵԼԻՃԻ. – Պր. կարապետ Պալխեան 100 Ֆր.

(Շար. Ա. էջէն)

գահ Արման Սարգսեան, անդրադառնալով հակամարտութեան ներկայիս պարզած վիճակին: Ընդհանրապէս գոհունակութեան արտայայտութիւններ եղած են Ժիրայր Լիպարիտեանի այն յայտարարութեան մասին, ուր ան ըսած է թէ այսուհետեւ Հայաստան բանակցութիւն չի վարեր Ադրբեջանի հետ առանց Ղարաբաղի մասնակցութեան: Ելոյթ ունեցողները անդրադարձած են նաեւ նաւթի դրծօնին, ադրբեջանական ապատեղեկատուութիւններուն եւայլն, եւայլն:

***

ՂՐԻՄԻ ԳԵՐԱԴՈՑՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՏԵՂԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՄԸ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

Ղրիմի Գերագոյն Խորհուրդի հերթական նիստին, Խորհրդարանի նախագահի Ա. տեղակալ ընտրուած է Ղրիմի հայ համայնքի Ազգային Խորհուրդի պատուոյ նախագահ Անուշաւան Դանիէլեան, որ արդէն 1994–էն 1996 Հոկտեմբեր վարած էր տեղակալի պաշտօն, մինչեւ իր հրաժարումը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Էլլա Մելիճի մահուան տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Ծառաջ»ին:

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

«AIDE A LA JEUNESSE ARMENIENNE»
présente

HAMLET KEVORKIAN

du Conservatoire «Komitas» d'Erevan
DANS UN RECITAL UNIQUE DE CHANTS ARMENIENS

Au programme œuvres de :
Khatchadour Avedissian
Alexeï Hekimian
Sayat Nova
Koussan Cheram
Autres œuvres populaires.

Accompagné par :
Levon MINASSIAN (doudouk);
Alexandre CHIRINIAN (violon);
Arsène ASSADOURIAN (clavier);
Sourène DAVITIAN (batterie).

Jeudi 27 Février à 20 heures 30
Renseignements et réservations :
04 91 50 15 09

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REPAS

Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.

Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :

04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.

— Prix du repas 70 F. —

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ

Հայ Կրթական
եւ
Մշակութային Միութիւն

●

կը ներկայացնէ

«Հայ աշխարհիկ աւանդական երաժըշտութիւնը»:

Դասախօս՝
ԱՐՄԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

– Գեղչկական, գուսանական – աշուղական, գործիքային, բաղաքային երաժըշտութիւն...:

– Զայնագրուած երաժշտական օրինակներով եւ կենդանի կատարում՝
ՎԻՐԺԻՆԻԱ ՓԱՓԹԻԻ

Զորեքշաբթի, Մարտ 5
Երեկոյեան ժամը՝ 8·30–ին

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան
Տ· եւ Ջ· Տէմիրեաճ սրահին մէջ
17, rue Bleue, Paris 9e

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ Գ. ՇԱՐՔ

Կազմակերպութեամբ՝
Համազգայինի
«ԴԻՄԱԿ» Թատերախումբին
եւ
Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան

ղեկավար՝
ԱՐԲԻ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՋԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ
Յուղարկաւորութիւն Մը
Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 16–ին
Հայ Մշակոյթի Տուն
17, rue Bleue, Paris 9e
M° Cadet

Մուտք՝ 30 ֆրանք:

Հեռաձայն. –
01 – 43 – 70 – 62 – 95

ECOLE ARMENIENNE
« *SIAMANTO* »
DE BAGNEUX

DINER DANSANT

Samedi 8 Mars de 20h à l'aube

en présence de Mme **Janine JAMBU**
Maire de Bagneux, Députée des Hauts-de-Seine

Avec la participation de
Marten YORGANTZ
et son Orchestre

Salle des Fêtes Léo-Ferré
rue Charles-Michels, Bagneux

— Parking assuré —

Réservez vos places auprès de :
Yeghja Chirinian
01. 46. 65. 51. 04. (Après 19h).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է· – Տէր եւ Տիկին Սէֆէրեանէ 500 Ֆր· իրենց մեծ – հօր՝ Խաչիկ Արթինեանի մահուան տխուր առթիւ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԱՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Զորեքշաբթի երեկոները ժամը 6–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀԱՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՉԱՊԱՏԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի· –

Զորեքշաբթի, Փետրուար 26
Ժ|. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳՂՂԳԵԱՆ

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Զորեքշաբթի երեկոները ժամը 5–ին, ՀԱՍԿՈՒՄԻ ԽԱՉԱՊԱՏԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւնները կը կատարուին;
Զորեքշաբթի, փետրուար 26
Զորեքշաբթի, Մարտ 5–ին ՄԻՋԻՆԳ
Զորեքշաբթի, Մարտ 12
Զորեքշաբթի, Մարտ 19
Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն ժամը 8·45–ին:
Արեւագալ ժամը 9·45–ին:
Պատարագ ժամը 10·30–ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին:

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՔՐԱՆՍԻ

Զորեքշաբթի, փետր. 26, ժամը 17·30–ին
Քահ – Ծրէզ
Ս. Կարապետ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ ԱԻԱԳ ՔՀՆԾ· ՏԷՏԷԵԱՆ

Ուրբաթ, փետր· 28, ժամը 17·30–ին
Լա Սիոթա
Ս· Փրկիչ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ· ՃԷՐԼԷՃԵԱՆ

***

Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄ

Սէն – Ժերմէ Ս· Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ իր թաղի եւ Շրջակայից բարեպաշտ ժողովուրդին թէ՝ Քառասնորդաց Մեծի Պահոց չրջանին ամէն Զորեքշաբթի երեկոները ժամը 5–ին Հոգումի արարողութիւն պիտի կատարուի հետեւեալ ժամանակացոյցով. –
Զորեքշաբթի, փետր. 26, ժամը 17–ին
Զորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17–ին
Զորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17–ին
Զորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 17–ին
Աւարտուելիքը կը կատարէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ· ՎՐԴ· ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Concours de Musique de Chambre
Wardan Sarxian

1996 — 1997
I ère ANNEE
organisé par le CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
Directeur : KHATCHIG YILMAZIAN

— Règlement du Concours —

1 — Le concours est public et ouvert à tous les musiciens sans limite d'âge.
2 — Tous les morceaux seront exécutés sans reprises et dans les mouvements indiqués.
3 — Les décisions du Jury sont sans appel. Le Jury se réserve le droit d'interrompre les exécutions jugées insuffisantes.
4 — Toute demande de renseignements doit être accompagnée d'une enveloppe timbrée.
5 — Les éditions indiquées sont obligatoires. Les photocopies sont strictement interdites par la loi.

Le concours aura lieu du 22 au 24 mars 97
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado, 13008 Marseille

Premières éliminatoires : **samedi 22 mars**
Deuxièmes éliminatoires : **dimanche 23 mars**
CONCERT DES LAUREATS : LUNDI 24 MARS à 20 HEURES 30

ECHELLE DES RECOMPENSES ET PRIX SPECIAUX
Premier Prix : 5 000 F
Deuxième prix : 3 000 F. — Troisième Prix : 2 000 F.

— Un bon d'achat de partitions de trois cents francs offert par «Casabianca Musique»;
— Un bon d'achat de partitions de deux cents francs offert par «La Boîte à Musique».

TEBROTZASSÈRE

L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)
présentent
— La *CHORALE DE L'ECOLE*
(sous la direction de Haïg Sarkissian)
— et l'*ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN* ARAXE et SASSOUN de Marseille.

le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises
au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)

(*) *Association culturelle du Raincy*

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26
MERCREDI
26 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·058 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.058

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ փետրուար 19 — 21 գումարուած է «Միջազգային եւ ցեղասպանութեան հարցերու համաժողով» մը ուր ներկայ եղած է կիրարկութեան դնել «Ռուսաստանի Դաշնութեան ժողովրդավարական հանրապետութեան մէջ ցեղասպանութեան մը կանխարգիլման եւ պատիժի մասին» օրէնքը։ Ժողովին օրակարգին կապուած կէտերէն եղած է քրտական հարցը։ Մեծամասնութիւնը պաշտպանած է այն տեսակէտը որ քիւրտ ժողովուրդն ալ պատ ու անկախ պետութիւն մը կազմելու իրաւունքին տէր է։ Մոսկուա գտնուղ քիւրտ դիւանագէտները ըսած են որ իրենց նպատակը պիտի ըլլայ յաջորդ ժողովին կրկնապատկել մասնակիցներու թիւը. անդամակցութեան դիմում պիտի կատարուի գլխաւորաբար Նորվեկիոյ, Իտալիոյ, Հայաստանի, Կիպրոսի եւ եւրոպական այլ երկիրներու։

69-ԱՄԵԱՅ Պաղեստինցի մը, փետր. 23-ին, կրակ բացած է Նիւ — Եորքի Էմփայր Սթէյթ Պիլտինկի 86-րդ յարկի այցելուներուն վրայ, մէկ հոգի սպանելով եւ վեց ուրիշներ վիրաւորելով. այս վերջիններուն մէջ՝ երկու Ֆրանսացիներ։ Ենթական անձնասպան եղած է. մեռած այցելուն դանիացի երաժիշտ մըն է։ Ըստ Պաղեստինցիին ընտանիքին, 2 ամիս առաջ Ամերիկա գաղթած էր և այդ 2 ամսուան ընթացքին կորսնցուցած էր 300 հազար տոլարի հասնող իր ամբողջ խնայողութիւնը, մինչ ինք նիւթական օժանդակութիւն կը փնտռէր ներգրաւումներու ծրագրի մը համար։ Կինը ըսած է որ ամուսինը յուսահատած էր։ Սկիզբը կը թուէր որ ահաբեկչութեան հետ կապ ունեցող հարց չէ, Պաղեստինցին հանդըստանան կոչուած անգլերէնի դասատու մըն է, բայց յետագային ըսուեցաւ որ զբոսանը թուղթ մը գտնուած է ուր կ'ամբաստանէ Ամերիկան, Ֆրանսան և Մեծն Բրիտանիան որ Իսրայէլը կը գործածեն Պաղեստինցիներուն դէմ։

Ալժիի մօտ Պուֆարիքի չուկայի մը մէջ պայթումի մը հետեւանքով մէկ հոգի մեռած է եւ 12 ուրիշներ ալ վիրաւորուած։ Միւս կողմէ, կ'ըսուի թէ անցեալ փետր. 20-էն ի վեր 18 բնակիչներ սպաննուած են։ Էլ Հայաթ արաբական օրաթերթն ալ ԺԻԱ-ի մէկ հաղորդագրութիւնը հրատարակած է ուր Իսլամական Զինեալ Խումբը նոր ոճրափորձեր կը յայտարարէ Ալժէ եւ Պլիտա եւ նոր Լարդեր՝ այլուր։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ապահովութեան ուժերը, անցեալ շաբթու, ձախողեցուցած են Արաֆաթի դէմ մահափորձ մը զոր պատրաստած էին խալամապաշտ ծայրայեղ տարրեր եւ որոնք ձերբակալուած են։

ԹՐՔԱԿԱՆ ծայրայեղ ազգ Գորշ Գայլերու կազմակերպութիւնը յայտարարած է որ կիրակի օր (Մարտ 2) վարձա պիտի մտնէ, որ կիպրոսի մէկ անբնակ վայրն է Թրքական հակակշռի տակ։ Տէնքթաշ, «Թուրք Հանրապետութեան» նախագահը պատնեշած էր որ չրջանը պիտի բանայ բնակութեան, երբ Կիպրոսի կառավարութիւնը յայտնած էր թէ կը ծրագրէ Սոլ-Էօ հրթիռներ ղնել։

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԻ քաղաքապետը յայտարարած է որ կառավարութիւնը պիտի վերացնէ հրէական նոր թաղամասի մը կառուցման ծրագիրը արեւելեան Երուսաղէմի մէջ, հակառակ Պաղեստինցիներու ընդվզումութեան։

կիպրական լուրեր

ՀԱՑԿ. Ս. ՄԱԿԱՐ ՎԱՆՔԸ ԹԱՂԱՆՈՒԱԾ ՈՒ ՓԱՆԴՈՒԱԾ

Կիպրոսի փարիզեան դեսպանատունը կը հրատարակէ ամսական տեղեկատու մը։ Վերջին թիւին մէջ (Դեկտեմբեր — Յունուար) լայն տեղ տրուած է թրքական սպառնալիքներուն որոնք կ'արձակուին որպէս հակազդեցութիւն կիպրոսի գնած հրթիռներուն։ Այս գնումը կը բացատրուի որպէս անհրաժեշտութիւն՝ կիպրոսի ամբողջ տարածքները թուրք ներխուժողներու նոր մէկ յարձակումին դէմ պաշտպանելու համար։ Այդ անհրաժեշտութիւնը կը բացատրուի թուրք քաղաքական դէմքերու գնահատական ակնարկութիւններով որոնց ամէնէն յատկանշականն է Թուրք Պաշտպանութեան նախարարին «Նոր 1974»-ի մը յիշեցումը. ան ըսած է. «կրնաք կրկնել ինչ որ ըրիք 1974-ին։ Եթէ պէտք ըլլայ կրկին կը հարուածեմ»։

Այս տուեալներով, հրթիռներու գնումը կը բացատրուի որպէս պաշտպանական ապրանք մը. թերթը կ'աւելցնէ թէ 650 հարիւր մը ըլլալ թուրքիոյ համար եւ թէ այս վերջինին հակազդեցութիւնը այդ հրթիռներով զինուորական իր գերակայութեան որոշ չափով մը նուազումին հետեւանք է։ Գրութիւնը կ'աւարտի կղզիին ամբողջական զինաթափումին նորոգուած առաջարկով զոր ըրած է կիպրոսի նախագահ Գլերիտես եւ Անգարա մերժած։ «Եթէ, կ'ըսուի, թրքական զօրքը կղզիէն բաշուի, յարգելով ՄԱԿ-ի բանաձեւերը, կիպրոս ոչ բանակի, ոչ ալ զէնքի պէտք կ'ունենայ»։

***

Նոյն թիւին չորրորդ էջը անկիւն մը յատկացուած է դրաւեալ գօտիին կացութեան. «մշակութային եւ կրօնական հաղորդութեան բանդումն ու թալանը կը շարունակուի» խորագրեալ երկու պարագայ արուած է. առաջինը Փէննթատաքթելոս լերան վրայի հայկական Ս. Մակար վանքն է որ ամբողջովին թալանուած ու քանդուած է, ինչպէս նկարն ալ ցոյց կուտայ։ Կ'ըսուի թէ նոյնիսկ կիպրական թուրք մամուլը ընդվզած է կատարուածին ու Յունուար 13-ի «Օրթամ» թերթը կ'արձագանդէ անոր։ Տեղեկատուն կ'աւելցնէ թէ այդ թալանին մեղսակից է դրաւուղ իշխանութիւնը որ բոլորովին անտարբեր կը մնայ կիպրացիներու ջախջախիչ մեծամասնութեան հաւատքի սրբավայրերուն վիճակած այդ վերաբերումին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԱՅՑԸ

Թուրքիոյ սպայակոյտի նախագահ զօրավար Գարատայը որպէս բարեկամութեան արտայայտութիւն այցելած է Երուսաղէմ ուր մեծ պատիւներով դիմաւորուած ու ընդունուած է Հանրապետութեան նախագահին կողմէ։ Ան՝ Է. Վայզման այդ առիթով աւելորդ չէ նկատած յիշել թէ իր հայրը օսմանցի մըն էր քանի որ այդ հողերը Օսմանեան կայսրութեան կը պատկանէին եւ թէ ան Ա. աշխարհամարտին բժիշկ հարիւրապետ էր։

Այս այցելութեան առթիւ թուրք զօրավարը յայտարարած է թէ Իսրայէլ բարեկամ երկիր է, ինչ որ չի նշանակեր թէ Իրան եւ արաբական աշխարհը տակէ վրդովելու պատճառ ունին։ Ան երուսաղէմի ցեղասպանութեան թանգարանն ալ այցելած է, չրջած բաժինները ու պատուոյ մատեանին մէջ արձանագրած. «...Ոչ մէկ կերպով արդարանալի այս արարքները պատմութեան վիշտը եւ մարդկութեան ամօթը կը մարմնաւորեն...»։

ՀԵՌԱՏԻՊ ԵՐԿԱՐ ՔԱՐԱՔ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 24)

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՎՐԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգ. Ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեանի դլխաւորութեամբ, խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը երկօրեայ այցելութիւն մը կատարած է Թիֆլիս։ Հանդիպումներ տեղի ունեցած են Խորհրդարանի նախագահ Զուրաբ Ժվանիայի եւ խորհրդարանական բոլոր խմբակցութիւններու ղեկավարութեանց ինչպէս նաեւ Արտաքին նախարարին հետ։ Երկու երկիրներու Խորհրդարաններու նախագահները այս հանդիպումներուն արդիւնքներուն մասին միացեալ հաղորդագրութիւն մըն ալ ստորագրած են եւ տուած մամուլի ասուլիս մը։ Հայաստանի պատուիրակութիւնը ընդունուած է նաեւ նախագահ Շեվարնատզէի կողմէ։

Փետր. 20-21-ին կատարուած այս այցելութեան կապակցութեամբ Ազգ. Ժողովի մամուլի սպասարկութեան ղեկավար Վահագն Մկրտչեան տուած է մամուլի ասուլիս մը։ Անդրադառնալով վերոնչեալ հաղորդագրութեան, ան ըսած է թէ, հոն ընդգծուած են չրջանին մէջ համագործակցութեան եւ անտեսական համարկումի ու ներդաշնակութեան կարեւորութիւնը։ Ան աւելցուցած է որ վրացական թէ ղեկավար թէ այլ չրջանակներ հաւաստիացուցած են որ վրաստանի փոխադրութեան եւ նաւթային հեռաքքրքրութիւնները եւ այդ առումով վրացա-ադրբեջանական յարաբերութիւնները չեն կրնար վնասել հայ-վրացական համագործակցութեան։ Քննարկումներու ընթացքին վրացական կողմը, կովկասեան փոխադրական միջանցք մը ստեղծելու ծրագրին մէջ չեշտած է Հայաստանի ընձեռած կարելիութիւնները։

Պատասխանելով լրագրողներու այն հարցումին թէ, ո՞րքանով կարելի է միանական չուկայի մը ստեղծումը առանց Ադրբեջանի մասնակցութեան, Վ. Մկրտչեան ըսած է որ համագործակցութիւնը բաց է եւ անոր կրնան միանալ ոչ միայն չրջանի այլ նաեւ փափաքող միւս պետութիւնները։ Վրաստան — Ս-ղըրբեջան ռազմաքաղաքական դաշինքի մը կնքման պարագային հայ-վրացական յարաբերութիւններու վտանգուելու վարկածին մասին հարցումի մըն ալ Խորհրդարանի մամուլի սպասարկութեան պետը պատասխանած է թէ անոնց յարաբերութիւններուն կայունացումը կըրնայ նպաստել միւս պետութիւններուն մերձեցման։

***

ԱՐՑԱԽԵԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ՆՇՈՒՄԸ ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

Ղարաբաղեան չարժման 9-րդ տարեդարձին առթիւ Ստեփանակերտի Երիտասարդութեան եւ Մշակոյթի պալատին մէջ կազմակերպուած հանդիսաւոր երեկոյթ մը։ Ծայրէ ծայր լեցուն սրահը ներկայ եղած են ԼՂՀ-ի պետական դէմքեր, Խորհրդարանի անդամներ, չարժման որպէս մեկնակէտ համարուող նախկին մարզխորհուրդի պատմական նստաչրջանի մասնակիցներ, մտաւորականներ, զինուորականներ։ Ազգային Ժողովի նախագահ Արթիւր Թովմասեան, Պաշտպանութեան փոխ — նախարար Գարեգին Ղազարեան, Գրողներու Միութեան նախագահ Վարդան Ցակոբեան վերոյիշեալ չեչտած են 1988 Փետրուար 20-ին ընդունուած փաստաթուղթերու անանց նչանակութիւնը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՉՕՐ. ԼԵՐԷԴԻ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԸ

Չօր. Լերէդ Ռուսաստանի քաղաքական այն դէմքն է որ ամէնէն աւելի կը խօսեցընէ իր մասին։ Ինք կը ներկայանայ որպէս երկրին գահավէժ ընթացքին պատասխանատուներէն մէկը։ Ռուսաստանի կարողութեան տէր ղեկավարի թեկնածուն. որուշ է որ իշխանութիւնը գլխաւորողներէ մինչեւ այսօր յուսահատ ժողովուրդը համակրանք ունի անոր նկատմամբ եւ նաեւ լուրջ ակնկալութիւններ։ Իսկ արեւմուտքը բաւական զգուշութեամբ կը վերաբերի անոր. կը նախընտրէ զայն պահել որուշ հեռաւորութեան մը վրայ, հաւանօրէն չվշտացնելու համար բարեկամ ելլկինը, բայց նաեւ չունենալով Լերէդը որպէս քաղաքական դէմք ճիշդ արժեւորելու չափանիչները։

Այս պարագան չեչտուեցաւ զօրավարին փարիզի այցելութեամբ ալ. քաղաքական — պաշտօնական բնոյթ չունենալով հանդերձ անոր այցը, անոր հետ հանդիպումէ չխուսափեցան Մերկոյտի նախագահը եւ ուրիշներ։ Ասիկա ալ կը մատնէ վաղուան հաւանականութեան ի հաշիւ ներդրում մը։ Ստոյդ չէ որ Ելկինի նախագահութիւնը կրնայ չարունակուիլ մինչեւ չըրջանին աւարտը։ Առողջական անոր վատթուկ վիճակը այս մասին դրեթէ կասկածի տեղ չի ձգեր։ Այս պայմաններով չատ խելացի բան պիտի չըլլար Լերէդի նման դէմք մը անտեսել բոլորովին։ Ի վերջոյ, կարելի չէ մոռնալ որ Ռուսաստանի քաղաքական մարզին ամէնէն հետեւողական դէմքն է ան։ Մինչեւ այսօր անոր համբաւը ոչ կաչառակերութեան, ոչ դեղծարարութեան ամբաստանութիւններով արատաւորուած է. ոչ ալ ունեցած է Ժիրինովսկիի նման զգայացունչ հետամուտ ընթացք մը որ չատ չատ անհաւասարակչիռ դէմքի մը պատկերը պիտի տար իրմէ։ Լերէդ ամէն առիթով կը կրկնէ թէ ինք պիտի կարենայ երկրին ընթացքին տարբեր ուղղութիւն տալ, արգիլել ընկերութեան բեւեռացումները որոնց հետեւանքով հարստութիւնը կը կուտակուի նեղ չերտի մը ձեռքը, մինչ մեծամասնութիւնը կը չարչարուի ամէնօրեայ բազմազան դժուարութիւններու ծանրութեան տակ։

Չօրավարը համայնավարութեան վերադարձի չատագով մը չըլլալով հանդերձ, անվարան կ'ըսէ թէ երկրին կացութիւնը չատ աւելի դէչ է հիմա. նախորդ վարչաձեւը ճիշդ է որ քիչ բան կուտար ժողովուրդին, բայց կուտար բոլորին։ Կ'ապահովէր նուազագոյն կրթութիւն մը, արձակուրդ եւ բժշկական խնամք։ Ներկայի պատկերը կը խտացնէ ծայրագոյն արեւելեան չրջանին մէջ լըրագրողի մը հետ ունեցած հանդիպումով. այս վերջինը Մոսկուայի նկարները ցոյց տալով իր զաւակներուն, կ'ըսէ. «նայեցէ՛ք. մեր երկրին մայրաքաղաքն է ասիկա, բայց մենք երբեք պիտի չկարենանք հոն երթալ»։ Լերէդ կ'աւելցնէ թէ այդ լրագրողը ամիսը 400 հազար ռուբլի կը չահէր, մինչդեռ Մոսկուայի տոմս մը մէկ միլիոն կ'արժէր։

Փարիզ այցէն առաջ «Նուվէլ Օպսէրվաթէօռ»-ի թղթակից Պ. Կէթայի տուած հարցազրոյցին Լերէդ իր երկրին յետ — համայնավարութեան առաջին տարիներու պատկերը կը գծէ որ տարբեր չէ նախկին խորհրդային այլ երկիրներու պարագայէն։ 1991-ին զգացական մեծ պոռթկումներ եղան։ Տասնեակ միլիոնաւոր մարդիկ հաւատացին թէ ամէն բան տարբեր պիտի ըլլար. պիտի ունենային իսկական Սահմանադրութիւն մը, ժողովրդավար պետութիւն մը, կարողութիւնները ծաղ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀՅՈՒՍԱՄԻՍԿԻՆ ԸՆԴԱՌԱՋ

1600-ԱՄԵԱԿ...

ՄԵՍՐՈՊ ԱՐԲ. ԱՇՃԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երկար եւ անըմբռնելի լռութենէ մը յետոյ, Խրիմեան Հայրիկ 1903 թ. Մայիս 12 կոնդակներ կ'ուղարկէ Կիլիկիոյ Սահակ Կաթողիկոսին, Երուսաղէմի Յակոբեան Պատրիարքին եւ Կ. Պոլսոյ Մաղաքիա Պատրիարքին, 1600-ամեակի տօնակատարութեանց համար, եւ կը հրաւիրէ զիրենք, որ 1903 թ. Յունիս 8 Հայոց բոլոր եկեղեցիներուն մէջ նշեն էջմիածնայ Մայր Տաճարի հիմնադրութեան պանծալի թուականը: Կ'ափսոսայ սակայն Հայրիկ, որ դժպհի ժամանակի պատճառաւ, կարելի չէ մեծախումբ կատարել այդ տօնը, բարեպաշտներու անձնական մասնակցութեամբ:

Իր հետաքրքրութեան համար այստեղ կը հրատարակենք Օրմանեան Սրբազանին ուղղուած կոնդակը.

«Մկրտիչ Ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի...

Բարձրաչնորհ Պատրիարքի Հայոց Թուրքիոյ եւ Ս. Աբգեպիսկոպոսի Կ. Պոլսոյ Տ. Մաղաքիա հարազատի Մայր Աթոռոյս եւ յաւէտ սիրելւոյ մերոյ խընդալ ի Տէր:

Ի լրումն ուխտերորդի աւուր ամսեանն Յունիսի տարւոյս՝ որ տօն է Ս. Կաթողիկէ էջմիածնի, Մայր Տաճարին հանուրց հայկազանց, լրանայ եւ հազար-վեց-հարիւր ամն Յորելինի կառուցման Աստուածահաստատ Սրբավայրիս այսորիկ, ուր եղին հիմն հաստատութեան ըստ հրաշալի տեսլեան կենդանի նահատակին Քրիստոսի Ս. Գրիգոր Պարթեւի ընդ մեծ այգպէս Արքային Տրդատայ՝ որ եկն ի լոյս ճշմարիտ Աստուածագիտութեան քարոզութեամբ մեծին պարթեւի: Եւ թէպէտ յոյս ցանկալի էր մեզ կատարել զայն Հայազգային տօն եկեղեցականս փառաւոր եւ ըստ պատշաճին մասնակցութեամբ համայն ազգին, որք չնորհընկալ որդեդիրք են մօրս լուսոյ՝ եթէ եկեղեցականք եւ եթէ աշխարհականք: Սակայն հանգամանքն ժամանակի դժպհի արգելս տան մերոյս ցանկութեան եւ միանգամայն բարեպաշտ ազգայնոց մերոց անձամբ իսկ մասնակցիլ աստ ի տես եւ ի կատարումն Յորելինական տօնիս փառաւորութեան:

Ուստի եւ հարկ համարեցաք կոնդակաւս, այսու յանձն առնել Ձերումդ սիրելւութեան, ազդարարել հրջակերական կոնդակաւ Ձերով՝ հանդիսապէս կատարել զտօն Յորելեանին ի համայն եկեղեցիս մեր, որ ի քում վիճակի են եւ ղեկրմանդն աղօթս առնելով՝ վասն խաղաղութեան ամենայն աշխարհի, վասն հաստատութեան ամենայն եկեղեցեաց քրիստոնէից՝ յարատեւութեան եւ անշարժութեան եւ վասն մշտապէս պայծառութեան Մայր Աթոռոյ Ս. Տաճարին էջմիածնի ընդ ամին վասն պահպանութեան հայրապետական գաւազանի, զոր Տէր միշտ ծաղկեալ պահեսցէ, մինչեւ ի կատարած աշխարհի:

Ուրեմն ընդ իս եւ դուք լծակից եղբայր ի Քրիստոս ձայնակցելով կրկնեմք աստէն չարականին աղերս. «Թագաւոր երկնաւոր զեկեղեցի քո անշարժ պահեայ եւ զերկբերպագուս անուանդ քում պահեա ի խաղաղութեան, Ամէն:

Ի 12 Մայիսի 1903 ամի
եւ ըստ տումարի ՌՅԾԲ
ի հայրապետութեան մերոյ Ի ամի
յԱրարատեան Մայր Աթոռ Ս. էջմիածնի
Ի Վաղարշապատ
Թ. 112»

Միջանկեալ այդ ամիսներուն բարեբախտաբար անզործ չեն մնար Հոգեւոր Ձեմարանի դասախօսները, որոնք, ըստ տեսուչ Կարապետ Կոստանեանի մէկ զեկուցագրին, «խնդամիտ յօժարութեամբ» կը փութան օգնել, որ իրագործուին Խրիմեան Հայրիկի վախճանները: Գրական յանձնախումբը բազմաթիւ ժողովներ կը դումարէ, եւ ինչպէս առենապետ-բէն կը տեսնենք, կ'առաջարկուին հրատարակել դիտական, գրական եւ պատմական ժողովածուներ, ժողովրդական բաժին՝ որ պիտի ունենար պատմութիւն, ուղեցոյց եւ ալբոմներ: Ընդարձակ օրացոյց եւ նշանաւոր հայրապետներու եւ աւրբերու պատկերներ, ուխտաւորներու համար նուէրներ եւ ուղեցոյց գրքոյկներ՝ որոնք պիտի պարունակէին ոտնաւորներ եւ երգեր: Աւելի ուշ, կ'որոշուի նաեւ հրատարակել. –

Ա. – Լուսաւորչին նուիրուած տօնական հատոր մը, որ բացի յառաջաբանէ, ուենայ Լուսաւորչի, անոր սերունդին, Տրդատի եւ Հռիփսիմեանց մասին եղած պատմական յիշատակարանները, չարաբանները, տաղեր, ներբողներ, տեսիլներ եւ աւանդութիւնները:

Բ. – Յիշատակարաններու եւ աւանդութիւններու ժողովածու մը, ուր վերբերուի Հայոց նախնական քրիստոնէութեան պատմութիւնը՝ մինչեւ Ս. Լուսաւորչի ժամանակը:

Գ. – Ս. էջմիածնի եւ շրջակայ վանքերու չինութեանց եւ հնութեանց մասին հաւաքածոներ (ճառ, ներբող, դանձ):

Դ. – 1441 թուականէն սկսեալ հայրապետական թուղթերու եւ կոնդակներու պատճէնները:

Աւելի ուշ կ'որոշուի հրատարակել եկեղեցական-ինքնուրոյն մատենագրութիւն, երկեր եկեղեցական թարգմանական գործեր, օտար սուրբերու եւ գլխաւորաբար Արեւելքի քրիստոնեաներու վկայաբանութիւններ, Հայ Եկեղեցւոյ մէջ յարդուած Ս. Նշաններու եւ մասունքներու վերաբերեալ յիշատակութիւններ...

Ցանկը երկար է, ցանկութիւնները՝ աւելի չատ. դժբախտաբար այդ բոլորէն չատ քիչ բան իրագործուած է, եթէ չմոռնանք Գարեգին Կաթողիկոս Յովսէփեանցի, Կոմիտաս Վարդապետի եւ Կարապետ Վրդ. Տէր – Մկրտչեանի գործերը: Շատ մը յառաջադրութիւններ այսօր իսկ այժմէական են, եւ կը յուսանք որ 1700-ի Գործադիրը Մարմինը աչք մը կը նետէ 1903-ի «ցանկութեանց ցանկին» վրայ եւ աւելի փախուստը կ'ըլլայ իր իրագործումներուն մէջ:

Գալով բուն տօնակատարութեանց, դժբախտաբար չատ տեղեկութիւններ չունինք, եւ Նիւ – Եորքի իմ պայմաններուս մէջ պրպտումներ ալ չեմ կրնար ընել: Հատուկտոր տեղեկութիւններ կան, թէեւ հոս ու հոն: Ամենէն կարեւորը սակայն Մայր Աթոռ Ս. էջմիածնի տօնակատարութիւններն են, թէեւ այնտեղ ալ մեծ բան չկայ: Այսպէս, «Արարատ» ամսագրի 1903 թուականի Յուլիսի թիւին մէջ կը կարդանք որ Յունիս 2 եւ 3-ին կը նշուին Հռիփսիմեանց եւ Գայեանեանց տօները՝ համանուն վանքերու մէջ, նախագահութեամբ Խրիմեան Հայրիկին: Շաբաթ օր, Յունիս 7-ին, որ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի վիրապէն ելնոյն տօնն է, վեհափառ Հայրապետը չուրջառ կ'առնէ եւ ամպհովանիի տակ եկեղեցի կ'իջնէ եւ կը նախագահէ կիրակնամուտքի ժամերգութեան:

Հետեւեալ օրը, Կաթողիկէ Ս. էջմիածնի տօնին, վեհափառը դարձեալ եկեղեցի կ'իջնէ եւ ներկայ կը գտնուի սուրբ պատարագին, զոր կը մատուցանէ Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսը: Երգեցողութիւնը կը ղեկավարէ Կոմիտաս Վարդապետ: Հայրապետական մաղթանքէն յետոյ վանքի սեղանատան մէջ կը տրուի ճաշ, որուն ներկայ կը գտնուին Երեւանէն եւ Թիֆլիսէն եկած ուխտաւորները: «Արարատ» կը գրէ. – «Վեհափառ Հայրապետը չկարողացաւ ճաշկերոյթին ներկայ լինել յոգնած լինելուն պատճառով: Նա օրհնեց սեղանը եւ խօսեց Ս. էջմիածնի տօնի առթիւ, ապա բարեհաճեց դառնալ Վեհարան, թողնելով հանդէսը չարունակել միաբանութեան: Խօսուեցան զանազան ճառեր, առաջարկուեցան Վեհափառ Հայրապետի, Մայր Աթոռի հաստատութեան, միաբանութեան, հայ ժողովուրդի եւ ուրիշ կեանցներ: Իւրաքանչիւր կենաց բաժակից յետոյ ճեմարանի խումբը երգում էր պատշաճաւոր երգ»:

Նոյն օրը երեկոյեան վանքի բակում եւ ճեմարանում հրաւառութիւն կար: Ներկայ էր ժողովուրդի մեծ բազմութիւն եւ երեւանի, Վաղարշապատի եւ չրջակայ գաղանատան գիւղերից»: (Արարատ Ամսագիր, 1903 Յունիս, էջ՝ 609):

Այդ օրերուն Խրիմեան Հայրիկ աչխարհի տարբեր կողմերէն հեռագրեր կը ստանայ: Հատանաբար հետաքրքրական ըլլայ ներկայացնել կարգ մը անուններ եւ չբերանները: Մաքրիդիչէն, Պոլիս՝ Վահրիճ վարդապետ, Լայփցիկէն՝ հայ ուսանողներ, Արիստակէս Քհնյ. Ֆեսլեան՝ Սիլիստրայէն, Մելքիսեդիկ Արք.՝ Զմիւռնիայէն, Թաւրիզի Առաջնորդը, Հմայեակ Եպիսկ.՝ Պոլսոյ Բերա թաղէն եւ Կրճիկեան քահանայ՝ Մանչեսթըրէն, Մարսկլի թաղական Խորհուրդը, Փարիզէն Վրամշապուհ Քահանայ Քիլարեան, Երուսաղէմէն Յարութիւն պատրիարք, Սուչավայէն Իւթիւճեան Եպիսկոպոս: Ամերիկայի նորընտիր առաջնորդը՝ Յովսէփ Եպիսկոպոս Սարաճեան Փրանսերէն լեզուով հեռագիր մը կ'ուղարկէ, ըսելով. «Avons prié prospérité, mère Eglise prolongation précieux pour notre chere pontyf» (sic): Գրեթէ այս է ցուցակը ստացուած հեռագիրներուն, որ գաղափար մը կուտայ թէ ի՞նչ տարողութիւն ունէր հայ սփիւռքը, այդ օրերուն:

Բայց կը խորհինք որ տարբեր – տարբեր չբջաններու մէջ 1600-ամեակը նչուած է պատչաճ կերպով: Այսպէս, նոյն տարուան Յուլիսի 12-ին Խրիմեան Հայրիկ ընորհակալութիւն կը յայտնէ Մաղաքիա Արքեպիսկոպոսին, Կ. Պոլսոյ տօնակատարութեանց համար, եւ այդ առթիւ կ'ըսէ «... ընթերցաք նոյնպէս յէջս լըրադրաց մայրաքաղաքիդ զնկարագրութիւնս եկեղեցական հանդիսեաց եւ տօնակատարութեանց»:

Բայց, ինչպէս միչտ, fausse note մը պիտի ըլլար. 1600-ամեակի ամէնէն անհամ մէկ դէպքը տեղի կ'ունենայ... Թուրիզի մէջ: Արդարեւ, Յունիս 8-ին, 1600-ամեակի արտակարգ ցնծութեան եւ գուտ ազգային կերպարանք կրող հանդիսութիւններէն յետոյ, ճաշ կը տրուի 90 հոգիներու ներկայութեան: Բաժակաճառերէն յետոյ գայթակղութիւն մը կը յառաջանայ: Հնչակեան երիտասարդ մը, զոր օրուան առաջնորդը իր բողոքի նամակին մէջ կը բնութագրէ իբրեւ «թերուս եւ թերեւամիտ երիտասարդ», տեղէն կը ցատքէ եւ բարձրաձայն կը յայտարէ որ քրիստոնէութիւնը Հայերուն հէ դարձուցած է եւ զրկած՝ թշնամիները հարուածելու համար խոզի ժանիքներէն, որու հետեւանքով ալ «թշնամիներ նստան մեր գլխին»:

Ներկաները անմիջապէս կը լռեցնեն այդ «թերուս եւ թերեւամիտ եւ չրջանիս յաուկ հերոսին» եւ կը բաժնուին տխուր մտածմունքներու մէջ, իսկ առաջնորդը՝ Եղիչէ Ծ. Վրդ. այս բոլորը կը տեղեկագրէ Կաթողիկոսին, պահանջելով որ այդ երիտասարդը իր արժանի պատիժը ստանայ «ի խրատ եւ ի զգուչութիւն այլոց»...:

Հիմա չեմ յիչեր այդ երիտասարդին անունը, բայց՝ 1700-ամեակի սեմին, հանանական է որ իրեն պէս մտածողներ այսօր ալ կան, պիտի ըլլան:

Սրտագին մաղթանքս է, սակայն, որ 1700-ամեակը ըլլայ, ամէն բանէ առաջ, Հայ Եկեղեցւոյ ինքնաքննութեան, ինքնավերլուծման առիթ: Ճիշդ է, չատ ու չատ ծրագրեր, միջոցառումներ, յայտագրեր կան. հրատարակութիւններ պիտի ըլլան, ցուցահանդէսներ պիտի կազմակերպուին, Փրանսերէն եւ ... հայերէն լեզուներով համաժողովներ պիտի գումարուին (բարեւ լսողաց), ուխտի եւ հաւատքի օրեր պիտի հռչակուին: Այո: Բայց այս բոլորէն, յետոյ՝ 2001 թ. պիտի ուզէի, որ մենք բոլորս՝ եկեղեցական եւ աչխարհական, կարենայինք պատասխանել սա հարցումին. – «Փառք Տիրոջ, առաջին քրիստոնեայ պետութիւնն եղիր էք: Բայց կրնա՞ք ըսել, թէ առաջին էք իրրեւ քրիստոնեայ, Քրիստոսի հաւատացող, Քրիստոսի քայլերուն հետեւող»: Եթէ գիտնանք վաղուան պատասխանը 1700-ը կը տօնակատարենք ճի՛շդ ոգիով եւ մեր հայրերուն հաւատարմութեան մէջ կ'ըլլանք մեր ազգային մկրտութեամբ մեր ստացած չնորհներուն:

Հ ո ո մ

Յունուար 24, 1997

ՋԱՐԹՆՔ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԷՐ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԵԱՆԻ ՀԱՏ

Ենովք Լազեան բանասէր – մտաւորական անձը հետաքրքրական է այնքանով՝ որ ան իր ունեցած ընդհանուր զարգացման ընդգրկուն պաշարի եւ հոգեխմացական իւրայատուկ դրուածքի կողքին, տիրապետած է հայերէնին որպէս երկնիւղ լեզու, որպէս մշակոյթ, ապա եւ որպէս մասնագիտութիւն, բայց ... առաչին անգամ ծանօթացուած է մեր ոսկեդիներիկին երբ չափահաս պատանի էր արդէն: Մոսկուա ծնած ու ապրած ոչ հայախօս ծնողներու զաւակին մէջ իր մայրենիին հանդէպ յեղակարծօրէն ծնած սէրը՝ գիւղ կը մղէ անձնական ինչ – ինչ միջոցներով հայերէն սորվելու, ապա Երեւանի Պետական Համալսարանին մէջ մասնագիտանալու որպէս բանասէր, ուր

Հ. – Նկատի առած ձեր երիտասարդ տարիքը եւ ձեռք բերած գերազանց իմացութիւնը մեր լեզուին եւ մշակոյթին, հետաքրքրական է գիտնալ թէ ինչպէ՞ս հայերէն սորվեցաք երբ չափահաս պատանի էիք արդէն:

Պ. – Ծնած եմ Մոսկուա, 1962-ին, զրեթէ ուծացած յարկի տակ, ուր թէեւ դիտէի որ Հայ եմ, բայց չէի գիտեր մեծ մշակոյթի եւ հարուստ լեզուի մը ժառանգորդը ըլլալս. ծնողներս քարիւղի մշակման դոկտորներ են, որոնք հայախօս չէն, չուրջ 14 տարեկան էի երբ հարցուփորձ ինքզինքիս թէ «ի՞նչ է Հայը» սկսելով պատասխանը փնտռել փողոցը հանդիպած Հայաստանցիներու մէջ, յետոյ հայերէնի դասատուի մը որոնումներս վերջ դտան երբ հանդիպեցայ Լուսինէին, որ թէեւ մասնագէտ չէր, բայց սիրայօժար եւ մեծ եռանդով փարեցաւ այս գործին: 15 տարեկան էի, երբ բուռն փափաքիս համաձայն, առաջին անգամ ըլլալով Հայաստան այցելեցի, ողեւորութիւնս դադաթ չունէր, արդէն կրնայի արտայայտուիլ հայերէնով, որ խեղճուկ էր, բայց երբեք՝ տատամսոտ: Հոգեխոնջութիւնը վճռական քայլ առաւ, խորքերուս մէջ կը դղդայի որ այլ ասպարէզ բացառուած էր ինծի համար, պէտք էր Հայաստան դայ, եւ եղաւ այդպէս երբ 1979-ին, ընդունուեցայ Երեւանի Պետական Համալսարանի բանասիրական ֆաքուլթեթի ռուսական բաժինը, տարբերութեանց քննութիւնները անցուցի ուսուցիչներու համակրանքին չնորհիւ, որոնք տեղացի ուսանողի չափանիչներով չդատեցին զիս, այլ հետաքրքրութիւններուս եւ դեռ չդրսեւորուած ունակութիւններուս քաջածանօթ ըլլալով, այսպէս ըսած՝ ապառիկ, կանխիկ ձեւով յաջողցուցին զիս:

Հ. – Ինչպէ՞ս յաջողեցաք արդարացնել դուք ձեզ, երբ ձեր իսկ խօսքերով հայկական բաժին ընդունուած էիք դասախօսներու լոկ զգացական վերաբերմունքէն օգտուելով:

Պ. – Տենդով ու հեւքով կը սորվէի այն առարկաները, որոնք առհասարակ հետաքրքրութիւն կ'առաջացնէին մէջս, տարբերէ որ քրիստոնէութիւնը Հայերուն հէ դարձուցած է եւ զրկած՝ թշնամիները հարուածելու համար խոզի ժանիքներէն, որու հետեւանքով ալ «թշնամիներ նստան մեր գլխին»:

Ներկաները անմիջապէս կը լռեցնեն այդ «թերուս եւ թերեւամիտ եւ չրջանիս յաուկ հերոսին» եւ կը բաժնուին տխուր մտածմունքներու մէջ, իսկ առաջնորդը՝ Եղիչէ Ծ. Վրդ. այս բոլորը կը տեղեկագրէ Կաթողիկոսին, պահանջելով որ այդ երիտասարդը իր արժանի պատիժը ստանայ «ի խրատ եւ ի զգուչութիւն այլոց»...:

Հիմա չեմ յիչեր այդ երիտասարդին անունը, բայց՝ 1700-ամեակի սեմին, հանանական է որ իրեն պէս մտածողներ այսօր ալ կան, պիտի ըլլան:

Սրտագին մաղթանքս է, սակայն, որ 1700-ամեակը ըլլայ, ամէն բանէ առաջ, Հայ Եկեղեցւոյ ինքնաքննութեան, ինքնավերլուծման առիթ: Ճիշդ է, չատ ու չատ ծրագրեր, միջոցառումներ, յայտագրեր կան. հրատարակութիւններ պիտի ըլլան, ցուցահանդէսներ պիտի կազմակերպուին, Փրանսերէն եւ ... հայերէն լեզուներով համաժողովներ պիտի գումարուին (բարեւ լսողաց), ուխտի եւ հաւատքի օրեր պիտի հռչակուին: Այո: Բայց այս բոլորէն, յետոյ՝ 2001 թ. պիտի ուզէի, որ մենք բոլորս՝ եկեղեցական եւ աչխարհական, կարենայինք պատասխանել սա հարցումին. – «Փառք Տիրոջ, առաջին քրիստոնեայ պետութիւնն եղիր էք: Բայց կրնա՞ք ըսել, թէ առաջին էք իրրեւ քրիստոնեայ, Քրիստոսի հաւատացող, Քրիստոսի քայլերուն հետեւող»: Եթէ գիտնանք վաղուան պատասխանը 1700-ը կը տօնակատարենք ճի՛շդ ոգիով եւ մեր հայրերուն հաւատարմութեան մէջ կ'ըլլանք մեր ազգային մկրտութեամբ մեր ստացած չնորհներուն:

Հ ո ո մ

Յունուար 24, 1997

ինչպիսին էին լեզուական նիւթերը: Սկիզբը չատ դժուար էր, թէեւ կը կարդայի չատ սահուն կերպով, բայց կը տարապէի չատ նշանակութեան եւ ուշադրութեան հարցերով, այդ թուական-ներուն համալսարանին մէջ դաղափարական ճնշումը թուլցած ըլլալով, օգտագործելի բարեպատեհ առիթը՝ ուսմնական ծրագրին մաս կազմող, բայց այլեւս անհեթեթ առարկաներ նկատուող նիւթերու համար աւելորդ ուժ եւ ժամանակ վատնելէ, անոր վոխարէն ամբողջութեամբ տրամադրուելով լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան հետեւեալ, այս դասընթացքին էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանին մէջ նաեւ գրաղարան-ներու եւ այլ ուսուցիչներու դասերուն ներկայ գտնուելով, սորվիլ ե՛ւ գրաբար: Հայերէնի առաջին ուսուցչուհի՝ լուսինէ կարնեցի ըլլալով, որուն ինծի կարդացած հայերէն հիմնական դիրքը Աստուածչունչն էր, դիս Երեւան հաստատուելէ վերջ, ես արեւմտահայերէնով մը, որ արեւելահայերէնին հետ զուգընթացօրէն զարգացուցի համալսարանին մէջ ունենալով սիւնեցի ընկերներ ու կարդալով արեւմտահայ գրականութիւն եւ ամէնէն կարեւորը՝ աշակերտելով Աբրահամ Ալիքեանի նման եղակի մասնագիտի մը, որ իր հայրական գուրգուրանքով եւ նուիրուած ուսուցիչի հոգածութեամբ, համալսարանի դիտելիքներուն համազօր ուժով օժտած էր զիս: Պէտք է ըսել նաեւ, որ մեծ ուսուցիչ՝ Ռաֆայէլ Իշխանեանն էր, հայերէնի անաղարտ լեզուամտածողութեան դրօշակակիրը, հայ լեզուի մաքրութեան նախանձախնդիր մանաւանդ, որմէ սորված եմ «ամէն տպագիր խօսք, նոյնիսկ իր ըսածները հանգամանակի չվերածել», ան ընթացք տալով բուռն ցանկութեանս, սիրով յանձն առաւ աւարտաճառիս՝ «Արեւմտահայերէնի Պատմական Զարգացման Ակնարկ» նիւթի դեկավարը ըլլալու գործը, այդ ընթացքին ցուցաբերելով ծայրագոյն վախկանկատութիւն, հայերէնը քանի մը տարի առաջ սորվածի մը հանդէպ, յայտնելով իր կարծիքներն ու առաջարկութիւնները, որոնք չատ չափաւոր էին ու չատ արժէքաւոր, իսկ ամենայատկանշականը՝ իր հաւանութեամբ եւ օգնութեամբ աւարտաճառս գրեցի դասական ուղղագրութեամբ, բայց ըստիպուեցայ զայն վերագրել հայաստանեան ուղղագրութեամբ հայ լեզուի վարչութեան անդրդուելի պահանջքին հիման վրայ, ուր ոչ մէկ արդիւնք տուաւ Իշխանեանի տարած բուռն պայքարը: Թեզս պաշտպանեցի «դերազանցիկ» գնահատականով:

– Հ. – Աւարտելէ ետք ձեր աշխատանքային ասպարէզը ինչ գործերով բնորոշեցաւ:

Պ. – 1985–ին վերադառնալով ծննդավայրս՝ Մոսկուա, անմիջապէս սկսայ հայ գրականութիւն աւանդել Մոսկուայի Մաքսիմ Կորքի գրականութեան հիմնարկին մէջ, որ կը վարէր տեղւոյն Գրողներու Միութեան անմիջական հովանաւորութիւնը, աշակերտներս մեծ մասամբ ռուսական կրթութեամբ հայաստանցիներ էին, նաեւ մի քանի օտարներ, որոնք թարգմանիչներ պիտի դառնային: Պարապմունքներս ընդհատումներով, ինքնակամ եւ անվճար հայերէնի դասեր կուտայի տեղացի Հայերու, որոնք օտարախօս միջավայրի մէջ ծնած ըլլալով, իրենց մայրենիին անհաղորդ մնացած էին: Դասաւանդութեան գումարհեռ սկսայ հայերէնէ ռուսերէնի թարգմանել այն գրողներու գործերը, որոնց հանդէպ յատուկ համակրանք կը տածէի, ինչպիսիք՝ ժամանակակից բանաստեղծներ՝ Ցովհաննէս Գրիգորեան, Սամուէլ Կոսեան, Ցովհաննէս Ղուկասեան, եւայլն...: Թարգմանած եմ Ա. Ծառուկեանի «Երազային Հալէպը»էն հատուած մը, որ լոյս տեսած է Վրաստանի մէջ, մասնակցած եմ նաեւ արեւմտահայ գրականութեան ծաղկաքաղի մը հրատարակութեան, թարգմանելով Զարդարեանի, Թէոդիկի եւ Զապէլ Եսայեանի գործերը, բայց արհեստավարժ ու ճանչցուած թարգմանիչ ըլլալով հանդերձ, չկրցայ թարգմանութիւնը որպէս գործ ընդունիլ, որովհետեւ ժամանակ խլող բայց կայուն եկամուտ ապահովող աստպարէզ չէր:

– Հ. – Ինչպէս կը գնահատուի մամուլի հետ ձեր ունեցած կապը:

Պ. – 1989–ին Մոսկուայի մէջ, հայ մշակոյթի ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ռուբէն Շիրինեանի խմբագրութեամբ կեանքի կոչուած «Հայ Լրաբեր» հանդէսին թելադրած եմ գործօն մասնակցութիւն, դրելով անոր առաջին թիւին խմբագրականը՝ «Հայ Պարբերականի Վերածնունդը Մոսկուայի Մէջ» նիւթով. պէտք է ըսել որ այս հանդէսը կանգուն պահելու համար մեծ ոգեւորութիւն ցուցաբերած ենք գաղտնի ոստիկանութեան կատարած հարցապնդումներուն եւ պարսաւին հանդէպ, որոնք ամէն գնով կ'ուզէին դիտնալ ամէն բան, մանաւանդ թուղթի հայթայման աղբիւրը: 1986 – 1991 եղած եմ պուլկարահայ «Երեւան» թերթի թղթակիցը: Հայաստանի Գրողներու Միութեան առաջարկով գրած եմ «Սովետական Գրականութիւն» հանդէսի համայնապատկերը, 1991–էն ի վեր կը թղթակցիմ Փարիզի «Յառաջ»ին:

Հարցազրոյցը վարեց՝
ՍԱԼԲԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
(վենետիկ)

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԵՍԴԱԼՈՑԻ

Պ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Հրատարակութիւն՝ կեդրոնական Սանուց Միութիւն, Փարիզ, 1996:

ԿԵԱՆՔԻ ՎԱՐԿԱԾՔ ՀՐԱՏԻ ՎՐԱՅ

Անցեալ Օգոստոսին մեծ տպաւորութիւն գործած էին լուրերը թէ հարաւային բեւեռ ինկած երկնաքար մը քիմիական հետքեր կը կրէր որոնք կրնային Հրատի վրայ նախկին նախնական կեանքի մը մնացորդները ըլլալ: Այս կարելիութիւնը զարկ տուաւ հետաքրքրութիւններու եւ երեւակայութիւններու, ներշնչելով արտերկրային կեանքի մը գոյութեան նոր հեռանկարներ: Ներկայիս ամերիկեան երկու հետազօտիչներ կ'ուղղուին դէպի նոյն մոլորակը: Բայց յայտնուած առաջին կասկածներէ ետք ըսուեցաւ թէ հրատեան կեանքի մը հաւանական փաստը նկատուած այդ հետքերը կրնային կենսաբանական ծագում չունենալ. անոնք աւելի կը նմանէին հանքային տուեալի:

Հետազօտութիւններու մէկ մասին եղրակացութիւնը այն եղաւ որ երկնաքարին վրայի հետքերը մանր օրգանիզմներու կը պատկանէին. անոնք ապրած էին չրջանի մը երբ մոլորակը աւելի տաք էր ու աւելի խոնաւ: Գիտնականներու ուրիշ խումբ մը դիտել տուաւ որ երկնաքարը կրնար այդ հետքերը բնեւորին սառերէն կրած ըլլալ եւ միտքերը սխալեցնել, ենթադրել տալով որ գտնուած էր հրատեան կեանքի մը առաջին նշոյլը:

Այսուհանդերձ, չատ գիտնականներ համաձայն են որ Հրատի վրայ չատ նախնական կեանքի մը կարելիութիւնը սխալ ենթադրութիւն չէ եւ թէ այդ մոլորակին ընդերքին խոնաւութեան մէջ տակաւին կրնայ կեանք գոյութիւն ունենալ: Ուզարկութիւններ արդարեւ ցոյց տուած են որ այդ մոլորակը մասամբ ջուրով ծածկուած պէտք է ըլլայ, ինչ որ կեանքի համար ճեռընտու միջավայր է:

Ինդրոյ առարկայ երկնաքարին մանրակրկիտ ուսումնասիրութենէն ետք ամերիկացի գիտնականներու խմբակ մը ստուգած է որ անոր հետքերը հետեւանք են ջրաշոգիի բիւրեղացման որ տեղի ունեցած է չատ բարձր ջերմաստիճանի մէջ: Այնքան բարձր որ կենսաբանական հոլովոյթ մը անկարելի կը դարձնէ: Գըտնուած հանքային նիւթերու հետքերը կը վերաբերին բնածուխներու, երկաթի եւ մանկնեզիումի. ասոնք անպայման նախանշան չեն նկատուիր կեանքի համար: Կայ վերջին հաստատում մըն ալ. հաւկթաձեւ մանր տարրեր կրնան ապրող փշուրնեռու բրածոներ ըլլալ. կը նմանին երկրային մանրէներու բրածոներու: Բայց կան այս տեսակէտն ալ մերժողներ որոնք կ'ամարկեն որ անոնց կառոյցները ապրող տարրերու հետ որեւէ կապ չեն կրնար ունենալ:

Հակասական կարծիքները, տարրեր մեկնաբանութիւնները յայտարար նշան են թէ Հրատի վրայ կեանքի ենթադրութիւնները դեռ բաւական ժամանակ պիտի զբաղեցնեն գիտական աշխարհը ու բազմութիւններու երեւակայութիւնները:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ
ԱՊԱՏԵՂԵԿԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Նախագահ Լ. Տէր–Պետրոսեան, Փետր. 19–ին, Ազգ. Ժողովին առջեւ պատասխանած է Վազգէն Սարգսեանի պաշտօնէն հեռացման մասին չրջող լուրերուն վերաբերող հարցումի մը: Ան նման չշուխներ անմեղ չհամարելէ ետք չափազանց վըտանգաւոր որակած է չարամիտ այս ապատեղեկատուութիւնները: Լ. Տէր – Պետրոսեան ըսած է՝ «Մենք պատմութիւնից տեսել ենք. 1920 թ. կային ուժեր որոնք բաղաքական ընպատակներ հետապընդելով, բայբայում էին ազգային բանակը: Այսօր էլ դժբախտաբար կան ուժեր, որոնց համար իրենց բաղաքական ամպիցիաները աւելի կարեւոր են, քան մեր բանակը, քան Արցախի հարցը, քան Հայ Դատը, որը նրանց լոզունգն է, նրանց գոյութեան ընպատակը»: Ինչ կը վերաբերի Վ. Սարգսեանի, ըստ Նախագահին, իր մասին կը խօսին մարդիկ որոնք՝ «նրա ճկոյթը չարժեն, որոնք չգիտեմ ի՞նչով են զբաղուած, բայց Արցախի հարցում որեւէ դրական ընպատ չեն բերել, լինեն դրանք անհատներ, թէ ամբողջ բաղաքական կուսակցութիւններ»: Նախագահին կարծիքով, եթէ այսօր Հայաստանի մէջ մէկը կայ աղբային հերոսի կոչումին արժանի, այդ Վ. Սարգսեանն է: «Եթէ մեր կառավարութեան բոլոր անդամներն աշխատէին Վ. Սարգսեանի բարեխղճութեամբ եւ անձնազոհութեամբ, մենք այսօր կ'ունենայինք կատարեալ պետութիւն» եզրափակած է ան:

⁂

1700–ԱՄԵԱԿԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քրիստոնէութեան Հայաստանի մէջ պետական կոչնք հռչակման 1700–ամեակին առթիւ, նախապատրաստական ծրագրին չրջանակներուն մէջ այս տարի ուխտագնացութիւններ կը կազմակերպուին դէպի Արարատ, Կոտայքի եւ Արմաւիրի մարզերը: Այս տեղեկութիւնը տուած է Արարատեան թեմի առաջնորդարանը, ուր փետրուար 19–ին տեղի կ'ունենար ուխտադնացութիւններու կազմակերպման յանձնաժողովի նիստը, նախագահութեամբ՝ Մեսրոպ Արք. Աչճեանի:

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896–1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՇԵԱՆ

– Եթէ մարդը պիտ ծեծելու ելլէ...

– Ցիշէ՛ Քրիստոսի կրած չարչարանքները եւ միշտ քու խրատներդ չարուներէն: Բայց միայն փողոցի դինովներով չի որ պիտի զբաղիս, պէտք է այցելես գործատուրական թաղերը, անոնց կապելանները եւ հո՛ն հոգիներու փրկութեան աշխատիս: Ամէն անգամ որ յաջողիս գինեմոլ մը դարձի բերել ու զայն քու պատկանած ընկերութեանդ անդամ արձանագրել՝ 50 ֆրանք պարգեւ մը պիտի ստանաս: Ցանձն կ'առնէ՞ք այս նուիրական գործը կատարել:

– Այո՛:

– Ուրեմն վաղը եկէք որպէսզի ձեզ հակաալքօլական ընկերութեան նախագահին ներկայացնեմ:

Հետեւեալ օրը արդարեւ ներկայացուց նախագծահին որ զուարթադէմ պատուական ծերուկ մըն էր, բազմանդամ ընտանիքի մը հայրը: Մարդը արդէն իմ մասիս նպաստաւոր տեղեկութիւններ առած էր, ուստի իսկոյն անդամ արձանագրեց իրենց եւ անդամակցութեան յատուկ նշանն ալ կախեց լամբակէս:

– Այս իրիկուն Ռիւ Սէն – Մարթէնի ճաշարանը գտնուեցէք, ըսաւ:

Իրիկունը երբ ճաշարան մտայ, տեսայ որ ամէնքն ալ իրենց լամբակին վրայ կը կրէին միեւնոյն նշանը, նոյն իսկ կիներն ու օրիորդները:

– Ո՞ւր է նախագահը, հարցուցի սպասաւորին:

– Քառորդէ մը կուգայ, պատասխանեց:

Զուգեցի առանձին ճաշել եւ սպասեցի իր գալուն: Արդարեւ քառորդ մը ետքը նախագահը ներս մտաւ իր ամբողջ ընտանիքով որ կը բաղկանար 10 – 12 անձերէ, մանկատի օրիորդներէն մինչեւ պառաւները:

Զիս նշմարելուն պէս՝ զուարթ դէմքով քովս մօտեցաւ եւ ձեռքէս բռնելով տասը իրենններուն քով:

– Ահաւասիկ նոր դերի մը, ըսաւ զիս ներկայացնելով, զոր բռնեցին մոլութեան բանակին մէջէն, բուռն ճակատամարտէ մը ետքը...

Ամէնքը ուրախութեամբ ձեռքս թօթուեցին:

Նախագահը իր կրտսեր աղջկան դառնալով՝ որ հազիւ տասնըհօթը տարեկան խարտեաշ ու կապուտ աչուի սիրուն աղջիկ մըն էր, ըսաւ.

– Աո՛է, քու հսկողութեանդ կը յանձնեմ մեր յաղթութեան այս նոր կալանաւորը:

Այս արարողութենէն ետքը, ամէնքս ալ բոլորուեցանք մեծ սեղանի մը չուրջը: Ես նստած էի Օր. Աոէլի քով:

– Ոգելից ըմպելիները սիրա՞ծ էք, հարցուց նախագահը:

– Ժամանակին այո՛, բայց այժմ ո՛չ, պատասխանեցի կեղծաւորաբար:

– Ի՞նչ հաճոյք զգացած էք անոր դործածութենէն:

– Գինովութեան եւ զուարթութեան հաճոյք:

– Բայց ատոր համար ի՞նչ հարկ կայ ոգելից ըմպելիներու ... մարդ ջուրով ալ կրնայ գինովնալ ու զուարթանալ, եթէ բարի կամեցողութիւն ունենայ:

– Ջուրո՞վ, գոչեցի զարմացած:

– Այո՛, պարոն, ըսաւ ծերունին զուարթ դէմքով մը, ես ամէն իրիկուն ջուրով կը գինովնամ:

Եւ սպասաւորին դառնալով պոռաց.

– Ժան, այս իրիկուն հիւր ունինք, կ'ուզեմ ճաշէն առաջ քիչ մը գինովնալ, ըմպելի բե՛ր մեզի...

Այս հրամանը զիս ապշեցուց եւ զարմացուցած ակնարկ մը ուղղեցի քովս նստող օրիորդին:

– Աո՛է, ըսաւ Աոէլ խնդալով, հայրիկս ամէն անգամ որ նոր անդամ մը արձանագրուի ընկերութեան՝ կը գինովնայ:

Սպասաւորը ըմպելին բերաւ որ ուրիշ բան չէր եթէ չիւ մը ջուր:

Նախագահը իմ ու իր գաւաթը ջուրով լեցուց եւ ըսաւ.

– Ձեր կենացը:

– Ձերինին, պատասխանեցի եւ ի մի ումպ գաւաթս պարպեցի:

– Անուղղա՛յ մոլորեալ, գոչեց ծերունին բարկացած, ի մի ումպ կարելի՞ է խմել այս ըմպելին...:

Եւ ինք պուտ մը բերանը առաւ, երեսը թթուեցուց բարկ ըմպելի մը խմողի պէս եւ գաւաթը դետին դրաւ:

Ցետոյ չարունակեցինք մեր խօսակցութիւնը այլ եւ այլ նիւթերու վրայ: Մեծ բուկը, ապտէնթ խմելու պէս, կամաց կամայ իր գաւաթը կը պարպէր եւ հետզհետէ կը զուարթանար, այնպիսի կատարելութեամբ մը որ կարծես թէ իրաւցնէ ոգելից ըմպելի մը կը խմէր: Երբ գաւաթը պարպեց կատարեալ գինով մը դարձած էր:

– Հիմա ճաշենք, ըսաւ:

Երբեք այսքան կատակախօս ու զուարթ մարդ մը չէի տեսած: Ամբողջ ճաշի միջոցին հաճելի ժամանակ մը անցուցինք:

– Միշտ այսպէս զուա՞րթ է ձեր հայրը, հարցուցի Օրիորդ Աոէլին:

– Այո՛, երբոր խմէ, պատասխանեց մանկատի աղջիկը:

– Բայց պարզապէս ջուր էր խմածը:

– Կամքի այնպիսի զօրութիւն մը ունի հայրիկս, որ երբ ջուրը իրրեւ ոգելից ըմպելի խմէ՝ կը գինովնայ ... բարեբախտաբար գաւաթ մը միայն խմեց, եթէ երկու գաւաթ խմէր ապահովաբար չպիտի կրնար իր տեղը հանդարտ նստիլ:

– Ցաճախ կը պատահի՞ որ մինչեւ երկու գաւաթ խմէ, հարցուցի:

– Շատ քիչ անդամ, պատասխանեց աղուր Աոէլը՝ որուն նայուածքը արդէն ոգելից ըմպելիի մը չափ գինովցնել սկսած էր զիս ... այդ բանը կը պատահի երբոր մեր ընկերութիւնը մեծ ու վճռական ճակատամարտ մը չունի:

«Մեծ ու վճռական ճակատամարտ»ը զիս ափ ի բերան թողուց:

(Շար. 95)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Նատիա Թովմասեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Մարտ 2, ժամը 11–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԹՈՎՄԱՍ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ–Ի

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

***

Այս տխուր առթիւ, Տիկին Նատիա Թովմասեան եւ զաւակները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, հեռաձայնով թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

Թովմաս Թովմասեանի

մահուան առթիւ։

2 Concerts du violoncelliste HENRI ALECIAN en compagnie du pianiste FREDERIC MAGE

● Le **mardi 4 mars à 20h30** à Paris sur la péniche Daphné (au Pont des Arts): Intégrale de l'œuvre pour violoncelle et piano de Félix Mendelssohn.
Réservation au 01 46 33 30 06, concert suivi d'un cocktail.

● Le **jeudi 20 mars à 20h30** à la salle des mariages de Courbevoie : Beethoven, Schubert, Mendelssohn.
Réservation au Centre Culturel de Courbevoie : 01 43 33 63 52.

Les deux artistes enregistreront le disque de l'intégrale Mendelssohn au courant du mois d'avril.

***

On pourra également entendre Henri Alécian au Printemps Musical de Champagne sur Oise le 27 Avril 1997 à 17h en compagnie du pianiste Thierry Ravassard. Au programme: Beethoven, Schubert, Prokofiev.

Concours de Musique de Chambre
Wardan Sarxian

1996 — 1997
I ère ANNEE
organisé par le CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
Directeur : KHATCHIG YILMAZIAN

— Règlement du Concours —

1 — Le concours est public et ouvert à tous les musiciens sans limite d'âge.
2 — Tous les morceaux seront exécutés sans reprises et dans les mouvements indiqués.
3 — Les décisions du Jury sont sans appel. Le Jury se réserve le droit d'interrompre les exécutions jugées insuffisantes.
4 — Toute demande de renseignements doit être accompagnée d'une enveloppe timbrée.
5 — Les éditions indiquées sont obligatoires. Les photocopies sont strictement interdites par la loi.

Le concours aura lieu du 22 au 24 mars 97
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado, 13008 Marseille

Premières éliminatoires : **samedi 22 mars**
Deuxièmes éliminatoires : **dimanche 23 mars**
CONCERT DES LAUREATS : LUNDI 24 MARS à 20 HEURES 30

ECHELLE DES RECOMPENSES ET PRIX SPECIAUX
Premier Prix : 5 000 F
Deuxième prix : 3 000 F. — Troisième Prix : 2 000 F.

— Un bon d'achat de partitions de trois cents francs offert par «Casabianca Musique»;
— Un bon d'achat de partitions de deux cents francs offert par «La Boîte à Musique».

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութիւն

●

կը ներկայացնէ

«Հայ աչխարհիկ աւանդական երաժշտութիւնը»։

Դասախօս՝
ԱՐՄԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

– Գեղջկական, գուսանական – աշուղական, գործիքային, խաղախային երաժշտութիւն…։

– Ձայնագրուած երաժշտական օրինակներով եւ կենդանի կատարում՝
ՎԻՐԺԻՆԻԱ ՓԱՓԹԻԻ

Շաբաթ, Մարտ 5
Երեկոյեան ժամը՝ 8·30–ին

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան
Տ· եւ Ջ· Տէմիրեան սրահին մէջ
17, rue Bleue, Paris 9e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS
UGAB — JEUNES

90ÈME ANNIVERSAIRE
FESTIVITES DE CLOTURE
sous la présidence du
DR EDOUARD ATTAMIAN

EXPOSITION

«GRAPHIQUE» et «SCULPTURE»
de
HAROUTIUN YEGMALIAN

Vernissage le Mercredi 5 Mars à 20 h 30

Exposition du 5 Mars au 24 Mars
de 18h à 22h (sauf samedi et dimanche)

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Ձեզ կը հրաւիրէ

ՄԻՋԻՆԿԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ
ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ԻՐ ՃԱՇԻՆ

Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 12·30–ին
Պատարագէն ետք

Սրբոյն Զրպարեան սրահին մէջ
339, *Ave. du Prado - 13008 Marseille*

Հաճեցէք ապահովել ձեր տեղերը
Հեռաձայն՝ –
04 – 42 – 22 – 08 – 52
կամ՝
04 – 91 – 37 – 50 – 73

Մասնակցութիւն՝ 100 *Ֆր*·։

TEBROTZASSÈRE

L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)
présentent

— La *CHORALE DE L'ECOLE*
(sous la direction de Haïg Sarkissian)

— et l'*ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN* ARAXE et SASSOUN de Marseille.

le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises

au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)

(*) *Association culturelle du Raincy*·

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Համազգայինի «Դիմակ» թատերախումբն ու Հայ Թատրոնի Ընկերակցութիւնը չնորհակալութիւն կը յայտնեն Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան՝ (Հ· Բ· Ը· Մ·) Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը թատերական ընթերցումներուն սիրայօժար տրամադրելուն համար։

***

Իր հօրաքրոջ՝ Զեփիւռ Փանիկեանի մահուան առթիւ Կապոյտ Խաչէ Պանեէօ – Գաշանի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆր· Տիկին Զարմուհի Թորոսեանէ։

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ պահքի հետեւեալ կիրակիներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

կիրակի, Մարտ 2
Տնտեսի Կիրակիին
կիրակի, Մարտ 9
Դատաւորի Կիրակիին
կիրակի, Մարտ 16
Գալատեան Կիրակիին
կիրակի, Մարտ 23
Անառակի Կիրակիին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ս. Թադէոս Հայոց Մասնաճիւղը անպատակաս ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ օր, Մարտ 1–ին, ժամը 16–ին, Մշակոյթի Տունը։

Կարեւոր օրակարգ, բոլորին ներկայութիւնը կարեւոր է։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

Dans le cadre du 20ème anniversaire de la M.C.A.

Soirée DIAPORAMA

«LES KHATCHKARS»

réalisé par
Sarkis KARASSALMASSIAN
et **Archo MELCONIAN**

—EXPOSITION PHOTOS—
Archo MELCONIAN
«*Alfortville … jadis*»
«*Voyages*»

Vendredi 28 Février à 20 heures 30
Les photos d'*Archo MELCONIAN* seront exposées du 28 février au 8 mars

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

IXème JEUX EUROPEENS DES JEUNES DE L'UGAB

GRENOBLE
DU 16 AU 19 MAI

Les jeux auront lieu les 17 et 18 MAI
au GYMNASE HOCHE (Grenoble)
avec la participation des sections
de Suisse, de Londres, des Pays-Bas, de Belgique, d'Italie et de France

LES DETAILS ULTERIEUREMENT.

Pour tous renseignements, contacter : 04. 75. 56. 33. 74.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28
VENDREDI
28 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01.48.00.06.70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·060 | Fondateur SCHAVARGH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.060

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Աշխ. ԺՈՂՈՎԸ Փետրուար 26–ին, վերջալոյսի նիստի մը աւարտին (5 ժամ աւած է) քուէարկեց Տըպրէ օրինագիծին սրբագրուած առաջին յօդուածը (Մազոյեանի յօդուածը) որ քաղաքապետարկղն նահանգապետին կը փոխանցէ հիւրընկալութեան վկայականը տալու պաշտօնը եւ հիւրընկալուած օտարականն է որ, մեկնումի առեն նահանգապետին պէտք է վերադարձնէ այդ վկայականը։ Այս յօդուածը քուէարկուած է 163 ձայնով (մեծամասնութեան երեսփոխանները) 63–ի դէմ (ընկերվարական եւ համայնավար) ժամը 21·25–ին վերջին պահուն փոքր միջադէպ մըն ալ պատահած է ընկերվարական խմբակին նախագահին՝ Լ. Ֆապիւսի եւ Ազգային ժողովի նախագահ՝ Ֆ. Սեկէնի հետ։ Լ. Ֆապիւս պահանջած է որ Ժ. Լ. Տըպրէ պատասխանէ իր ըսածին, մինչ Ներքին նախարարը կը մերժէր եւ Ֆ. Սեկէնն ձգած է որ չի կրնար ստիպել նախարարին որ պատասխանէ եթէ չուզէր։ Ընկերվարականները, որոնք յապաղումով մտան կառավարմարը, կը ծանրանան առաւելաբար օտարներու ցուցակի մը մով մտան կառավարմարը, կը ծանրանան առաւելաբար օտարներու ցուցակի մը դրութեան վրայ, ինչ որ, ի դէպ, նախարարը հաստատեց, ճշդելով թէ ան նահանգային բնոյթ պիտի ունենայ եւ վեց ամիս ետք վճռացուի։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ նախագահը՝ Խոսէ Մարիա Ռոպլէս մերժեց Արտաքին նախարարութիւն երթալ, որովհետեւ նոյն առաւօտեան (Փետրուար 26) նախարարին (Հ. տը Շառէթ) մէկ արտայայտութիւնը «Ֆրանս 2» հեռատեսիլի կայանէն նախատական նկատած էր։ Ռոպլէս առաջին պաշտօնական այցելութիւնն է զոր կը կատարէ Փարիզ եւ անդունելի գտած էր որ Հ. տը Շառէթ յայտարարէ որ Սթրազպուրի Խորհրդարանը «դեռ խորհրդարանի անունին արժանի չէ» եւ թէ «կը զբաղէր իրեն վերաբերող հարցերով» քուէարկելով բանաձեւումը որ կը պահանջէր Ֆրանսայէն եա առնել Տըպրէ օրինագիծը։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ կը զգուշացնէ Եւրոպան ինչ կը վերաբերի Կիպրոսի, բացատրելով մերժելով որ կղզիին անդամակցութեան հարցը (Եւրոպական Միութեան) կապուած ըլլայ անոր վերամիացման հետ։ Յոյները կ'ըսեն որ «չատ ղժուար» կրնան դարձնել Եւրոպական Միութեան դէպի արեւելեան երկիրներու ընդլայնման հարցը եթէ Թուրք Կիպրացիները հաւասար իրաւունքներով Նիկոսիոյ հետ մասնակցին անդամակցութեան դործընթացին։ Միջազգային յարաբերութիւններու եւրոպացի պատասխանատուն՝ Հանս վան Տէն Պրէօք չեչատած էր որ Կիպրոսի Թուրք համայնքը «այս կամ այն ձեւով պէտք է ներկայացուի» յետագայ բանակցութիւններուն։ Նոյն կարծիքն ունին Ֆրանսա, Մեծն Բրիտանիա եւ Գերմանիա։ Ցոյն կառավարութեան բանբերը կ'ըսէ թէ «Զենք ընդունիր որ Կիպրոսի ճամբան դէպի Եւրոպական Միութիւն Թուրքիոյ բարիկամեցողութենէն կախում ունենայ»։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ընդդիմադիր զվխաւոր կուսակցութեան պարագլուխը՝ Մ. Եըլմազ կոչ մը ըրած է աշխարհական կուսակցութեանց «համաձայնութեան կառավարութիւն մը կազմելու լայն հիմերու վրայ, արդելք հանդիսանալու պատրաստական հարուածի մը»։ Այս կոչը կը դուդաղիպի այն սուր լարուածութեան որ ծագած է, այս օրերուն, բանակին եւ իսլամապաշտ Ռեֆահ կուսակցութեան միջեւ։

ԳԱՊՈՒԻ ձերբակալուած երկու Ֆրանսացիները, որոնք մաս կը կազմէին մարդասիրական կազմակերպութեան մը դատի պիտի քաշուին։ ՄԱԿ–ի կոչը արձագանգ չէ գտած։

1995–ին, 50·387 օտարականներ Ֆրանսա պաղթած են 64·100–ի դէմ 1994–ին, 94·152–ի 1993–ին, ինչ որ ցոյց կուտայ որոշ նուազում մը։ 1995–ին, 14·360 օտարականներ օգտուած են «ընտանեկան համախմբման» դրութենէն։ Ասոնց 3628–ը՝ Մարոքցի են, 2508–ը՝ Ալժերացի, 2375–ը՝ Թուրք, 1343–ը ափրիկեան այլ երկիրներէ, 1505–ը՝ Ասիայէն, 725–ը արեւելեան Եւրոպայի երկիրներէն եւ 80–ը՝ եւրոպական տարածքէն։

ՓՈՒԹՊՈԼ

Վալ–տը–Մառնի միջնակարգ Ա· դասակարգի ախոյեանութեան 11–րդ հանդրուանի մրցումներուն ի հաշիւ, փետրուար 23–ին Հ·Մ·Մ·–Ֆրանս 8–1 յաղթած է Լը Փէրէօյի։ Ներկայիս Հ·Մ·Մ·–Ֆրանս կը զբաւէ դասաւորման Բ· դիրքը Սիւսիի եաին։ Յաջորդ խաղը Մարտ 2–ին Էթիւտիան Մարթինիքէի դէմ, Փարք տը Շուազի։

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՔԱՐԻՒՂԸ ԹԷ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅԵՐՈՒ ՔՈՒԷՆԵՐԸ

Ամերիկացի ծերակուտական Ռոպըրթ Պիրտ Ուաշինկթընի մէջ քարիւղի նիւթով զումարուած ժողովի մը ուր ներկայ գըտնուած է նաեւ Ադրբեջանի քարիւղի ընկերութեան վոխ – նախագահ Ի. Ալիեւ, յայտարարած է թէ Միացեալ – Նահանգները պէտք է չատ սերտ յարաբերութիւններ մշակեն Ադրբեջանի հետ։ Ծերակուտականը ըսելով թէ երկիրը օրական 2 – 3 միլիոն տակառ քարիւղ արտադրելու կարողականութեան տէր է, չեչատած է որ Մոսկուայի դէմ ծառացող նախկին խորհրդային մեկ հանրապետութիւնն է ան եւ թէ կարելի է Պարսից ծոցի անորոշութիւններուն դէմ զայն օրպէս ուժանիւթի այլընտրական աղբիւր նկատի ունենալ։

Պիրտ որ ծանօթ է որպէս Թուրքիոյ մօտիկ դէմք մը, ակնարկելով Միացեալ – Նահանգներու հայկական լոպիին ու հայ ընտրողներուն, աւելցուցած է տակաւին որ Ուաշինկթընն պէտք է զսպէր ընտրական հաշիւներով Կովկասի այդ շրջանին մէջ ցեղային նախընտրութեամբ քաղաքականութիւն մը վարելէ, քանի որ «Միացեալ – Նահանգներու այդ գօտիին մէջ ռազմավարական շահերը այդ կարգի բաղաքականութենէ մը շատ աւելի ազդեցիկ են»։

ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՑ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԵԿՆԱԾ ԵՆ ԱՆԳԱՐԱ ԵՒ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ

Ծանօթ է որ Թրքական իշխանութիւնները չարունակած էին արդելք հանդիսանալ Ս. Խաչ Դպրեվանքի ընտրութիւններուն (տես՝ «Յառաջ», Փետրուար 19)· այս հարցին վրայ աւելցած էր նոր մտահոգութիւն որ կը վերաբերի Տիգրանակերտի հայ վերեզմանատան։

Տեղւոյն իշխանութիւնները որոշած են ապատեփականացնել հայոց վերեզմանատունը կառուցիլի չինութեան մը համար։ Այս առընչութեամբ, Պոլսոյ պատրիարքը որ Փետրուար 25–ին Պոլիս վերադարձած էր ամիս մը հանգստանալէ ետք Ֆրանսա (Վալանս) երկու պատուիրակութիւններ նշանակած է անմիջապէս վերոնշեալ հարցերով զբաղելու համար։ «Մարմարա»յի Փետրուար 26–ի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները։

Գարեդին պատրիարք տեղեկանալէ ետք համայնքը յուզող հարցերուն, պատուիրակութիւններ նշանակած է, որպէսզի հարցերը անմիջապէս ընթացք դանեն։

Այսպէս, առաջին պատուիրակութիւն մը Տողրու Եոլ կուսակցութեան երեսփոխանական նախկին թեկնածու Իրաւաբան Հրանդ

ՉՕՐԱԿՈՉԻ ՀԱՐՑԵՐ

Հակառակ պատճառած մեծ ու արդար խանդավառութեան, դիւրին չեղաւ հայկական բանակին կազմութիւնը: Վերին խիստ ու անդիջող հակակշիռը թօթափած ամէն մարդի պէս, այս մէկն ալ ճաշակեց «իմս չէ՞, ինչ ուզեմ կ'ընեմ» տրամաբանութեան թունաւոր պտուղները. մանաւանդ որ պատերազմի սարսափը բոյն դրած էր երկրին սահմաններուն վրայ ու չատերու համար «ինչ ուզեմ կ'ընեմ»ը վերածուեցաւ բանակ չերթալու վճռակամութեան: Զանազան միջոցներ գործադրուեցան այդ ուղղութեամբ. ով որ կրցաւ, զաւակը ղրկեց Հայաստանէն դուրս. ուրիշներ անկարողներ կամ հիւանդներ ձեւեցին իրենց սիրասուններէն, կամ լայն բացին իրենց քսակները, եւայլն: Աւելորդ հետաքրքրութիւն է մտածել թէ այսօր երբ պատերազմին ոտնաձայնը քաւական հեռացած է եւ ամէն բանի հետ բանակը եւս բնականոն հունին մէջ կը տեղաւորուի, ի՛նչ կը մտածեն այդ ծնողները իրենց արարքին մասին: Ցատկապէս երբ սգաւոր մայրեր, հայրեր Եռաբլուր կը դիմեն թարմ հողակոյտերու վրայ մէկ – երկու մեխակ կամ լեռկի ճիւղ մը զետեղելու. հաւանօրէն անոնք ալ կը պատմեն իրենց զաւկին Մոսկուայի մայթերուն վրայ զետեղած սեղանիկին պատմութիւնը կամ լոս – անճըլըսեան սխրագործութիւնները: Եւ մտածել որ խորհրդային բանակին զինուոր ղրկելու հռանկարը խունկով ու մոմով զօրացած ի՛նչ երդումներ ընել կուտար անոնց որոնք կ'ուզէին իրը թէ հայկական բանակի զինուոր տեսնել իրենց հոգեհատորը:

Հարցազրոյցը որ լոյս տեսած է «Հայաստանի Հանրապետութեան» Յունուար 31-ի թիւին մէջ, կատարուած՝ Արտուշ Ղազարեանի հետ, առաջին տողերէն կը փարատէ այս կարգի մտահոգութիւնները. Պաշտպանութեան նախարարութեան ռազմաբժշկական կեդրոնական յանձնաժողովի նախագահ 45-ամեայ այս բժիշկը կ'ըսէ. «այսօր մեզ համար զօրակոչի պլան կատարելն այլեւս օրակարգի հարց չէ»: Հարցը զեղչուած է առողջ երիտասարդներ բանակ կանչելու պարագային, ինչ որ կ'ունենայ իր ժժուարութիւնները: Յանձնաժողովը հիւանդութեան տէր նորակոչները ստուգելու նպատակով հաստատած է բժշկական քննութեան կարգ մը: Այսօրուհանդերձ, աչնան զօրակոչէն եաքն ալ հիւանդներ գտնուած են զօրամասերուն մէջ. անոնք հոն բժշկական քննութեան կ'ենթարկուին, կամ թեթեւ ծառայութեան կը յատկացուին, կամ առողջարան կը փոխադրուին մինչեւ յանձնաժողովներու ստուգումը: Աչնան զօրակոչէն եաքն յանձնաժողովը ծառայութենէ ազատ կացուցած է 30 նորակոչներ:

Հակառակ որ Առողջապահութեան նախարարութիւնը հրահանգած է որ քանակ տարուելէ առաջ բոլոր երիտասարդները կուրծքի վանդակի չողանկարումէ անցնին ու նաեւ վէներական հիւանդութեան ստուգումէ, ինչպէս կ'ըսէ Ա. Ղազարեան, միայն Սիւնիքի մարզն է որ 100% կատարած է հրահանգը, ինչպէս նաեւ Ախուրեանը, Ստեփանաւանը, մասամբ ալ Արարատը: Իսկ անոնք որոնց այդ քննութիւնները չէին կատարուած, Պաշտպանութեան նախարարութեան տարեկան 100 միլիոն դրամի պիւտճէ կ'արժէն, քանի որ բանակ երթալէ եաք, կ'ենթարկուին այդ ստուգումներուն: Մինչդեռ պետական պիւտճէն այդ գումարը յատկացուցած է Առողջապահութեան նախարարութեան: Եւ ինչպէս կ'ըսէ յանձնաժողովին նախագահը, այդ գումարով ընելիք չատ բան ունի Պաշտպանութեան նախարարութիւնը:

Հիւանդները ստուգելու գործը երբեմն անկարելիութիւններու կը բախի, միջոցներու չդոյութեան պատճառով: Այդպէս է պարագան թոթովախօսութեան եւ դիչերամիզութեան: Անկարելի չէ որ նորակոչներ իրենք զիրենք թոթով ներկայացնեն: Ներկայիս յանձնաժողովը կը ըացած է հարկաւոր գործիքներ ձեռք ձգել ու զարնան զօրակոչին անոնցմով պիտի ստուգուին յիշուած պարագաները:

Բժշկական յանձնաժողովներու աշխատանքներէն զանգատողները կ'ըլլան յաճախ. Ա. Ղազարեան չի ժխտեր այս կէտը, կ'ըսէ միայն թէ սխալները տարինէրու հետ կը նուազին: 1995-ին, իրենք աչնան զօրակոչէն եաք 160 հիւանդ երիտասարդներ եա ղրկած են. յաջորդ տարին այդ թիւը իջած է 58-ի: Իսկ վերջին, անցեալ աչնան զօրակոչէն եաք ծառայութեան ոչ պիտանի նկատուած է 30 հոգի:

Պատասխանելով հիւանդ երիտասարդներ ալ բանակի ծառայութեան տանելու չատ մը ծնողներու պնդումներուն մասին հարցումին, ռազմաբժշկական յանձնաժողովին նախագահը կը խօսի բանակի ստեղծումի առաջին չրջանին դիմագրաւուած դժուարութիւններուն մասին: Զինուորական ծառայութենէն զանազան ճամբաներով խուսափողներու, կամ հիւանդութեան կեղծ պիտակով օձիքը ազատողներու երեւոյթը չարունակուած է մինչեւ 1995 թուականը: Շրջանային զինուորական մարմինները գլխաւոր պատասխանատու կը նկատուին այդ կացութեան: Զորս տարուան ընթացքին 10 հազարի հասած է բանակի կեանքին համար անպէտ նկատուածներու թիւը:

1996-ի առաջին 6 ամսուան ընթացքին ռազմաբժշկական յանձնաժողովը բժշկական քննութեան ենթարկած է այդ զանգուածէն 2400 երիտասարդներ: Այդ քննութիւնները մեծ ըողոք արձագանգած են Վանաձորի մէջ որովհետեւ հարցը լաւ չէ ներկայացուած ծնողներուն: Հոն քննուած 265 նորակոչներէն 68-ը կարող նկատուած են, Այս առեւտրը իրեն պատճառ կ'ըլլայ ըսելու որ վերոնշեալ 10 հազար հոգիէն ալ առնուազն երեք հազարը բացարձակապէս առողջ տղաք պէտք է ըլլան:

Ա. Ղազարեանի գլխաւորած յանձնաժողովը այս հարցերէն զատ կը զբաղի նաեւ զինուորներու կենցաղով – քաղնիք, անուոդ, ջուր, հագուստ-: Կ'ըսէ թէ բոլոր զօրամասերը ունին իրենց բժիշկները: Կը տիրէ ընդհանուր այն ըմբռնումը թէ երբ երկիրը բանակ կ'ուղէ ունենալ, սահման պահել, պարտաւոր է զինուորը հագցնել, կերակրել, բուժել: Ճիշդ է որ պատկերը անթերի չէ. կը պատահին քոսի, ոջիլի դէպքեր որոնց կարելի է երբեմն հանդիպիլ ղպրոցներու մէջ ալ: Աւելի լուրջ պարագաները բացառուած են, ինչպէս կեղծամշիը որմէ զգուշանալու համար տարին երկու պատուաստում կը կատարուի:

Դիրքերուն մեծ մասն ալ ունի բաղնիք եւ ճաչարան: Նոյնիսկ եթէ վիճակը ամբողջովին գոհացուցիչ չէ, Ա. Ղազարեան կը հաւատայ որ 1997-ի վերջը հայ ծնողները պատճառ պիտի չունենան մտածելու թէ իրենց զաւակը կրնայ մսխել, հիւանդանալ, եւայլն:

Զրոյցին վերջին պարբերութեամբ կը յիշուին այն ծնողները որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակը բանակ չղրկել, պատճառաբանելով որ ան հինգ տարեկանին հիւանդացած է: Գարնան նոր հրամանագրով մը պիտի հրապարակուի հիւանդութիւններու աւելի լայն ցանկ մը որոնցմէ վարակուածները ոչ չարքային ծառայութեան պիտի տրուին: Ա. Ղազարեան վերջին խօսքով կը դիմէ ծնողներուն, ըսելու համար որ մտահոգուելու պէտք չունին իրենց հիւանդ երիտասարդներուն պատճառով, քանի որ անոնք բոնի բանակ տանելիք անիմաստ քայլ է արդէն. «մեզ իսկապէս հիւանդ զինուոր պէտք չէ» կ'ըսէ ան, աւելցնելով. «Հայաստանը հիւանդ զօրակոչիկի կարիք չունի»:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ԱՐՑԱԽԻ ԿՆՃԻՌԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ՝ ԱՆԵԼ ՓԱՊՈՒՂԻ

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Անցեալ Դեկտեմբերի սկիզբին Լիզպոնի մէջ գումարուած Օ–ԷՍ–Սէ–Ը–ի վեհաժողովէն եաք հասկնալի խռովք մը կը տիրէ հայ քաղաքական միջավայրին մէջ: Միւս կողմէ, Ադրբեջան եւ իրեն համախոհ չրջանակները կը խորհին թէ Արցախի հարցը ստացած է նոր դունաւորում եւ նոր մեկնակէտ մը: Նոյնիսկ լսելի կ'ըլլան ահազանգի ձայներ Հայաստանի քաղաքական մեկուսացումին եւ Արցախի վրայ ադրբեջանական յարձակումի մը կարելիութիւններուն վերաբերեալ: Բաքու եւ Անգարա, ինչպէս նաեւ կարգ մը այլ չահագրգիռ կողմեր իրենց յայտարարութիւններով եւ քօղարկեալ սպառնալիքներով ջուր կը հայթայթեն միտքեր պղտորելու եւ ջիղեր լարելու քաղաքականութեան:

Կռիւներու վերսկսումին վտանգին մասին նոյնիսկ Լիզպոնէն առաջ, անցեալ տարուան Սեպտեմբերին արտայայտուած էր Հայաստանի Արտաքին Գործոց փոխ – նախարար Վարդան Ոսկանեան, «Ռեւոլիւսիա Արմենիա» թերթին թղթակիցին հարցումին իր պատասխանով. «Եթէ յառաջիկայ կէս տարում – մէկ տարում բանակցութիւններ չյանգեցնեն որեւէ իրական փոխ – դիջումների, ապա կարելի է միանչանակ ասել, որ Ադրբեջանը վերջնականապէս որոչել է խնդրին տալ ռազմական ելք»: Ադրբեջանական յարձակումի մը մասին կը խօսի նաեւ վերջերս Ստեփանակերտ իր 30-րդ այցելութիւնը տուած Պարոնուհի Գարոլային Գոպս, որուն համար «այսօր Արցախ կը գտնուի աւելի մեծ վտանգի մը առջեւ քան պատերազմին ամէնէն բարձր պահուն»: Ան նաեւ աւելի յոռետես դատաւոր մը կը յայտնէ երբ կ'ըսէ թէ «քաղաքական կացութիւնը ամէնէն վտանգաւոր հարցն է: Լիզպոնի համաժողովը դրեթէ կնքեց Արցախի ճակատագիրը հաստատելով Ադրբեջանի հողային ամբողջականութիւնը»: Գարոլային Գոպսի մտավախութիւնը լռելեայն բաժնողներ կան Հայաստանի մէջ, Արեւմտեան եւ ռուսական քաղաքական չրջանակներ նաեւ ուչադրութեամբ կը հետեւին այդ ուղղութեամբ վտանգաւոր զարգացումներու: Գիտենք թէ ռուս զօրավար Լեբ Ռոխլինն անտեղի չէր դատած ակնարկութիւն մը կատարել նոյնիսկ Թրքական յարձակումի մը կարելիութեան մասին, կարենալ աւելցնելու համար թէ իր երկիրը չուզեր պատերազմիլ Թուրքիոյ դէմ պաշտպանելու համար Հայաստանը, եւ հետեւաբար պէտք է իր զօրքերը հեռացնէ Արաքսի ափերէն...:

Զօրավար Ռոխլինի սպառնալիքը օդին մէջ պայթեցուցած հրանօթի ռումբի մը արժէքը եւ տարողութիւնը ունի: Ռուսաստան իր զօրքերը չէ ղրկած Թուրքիոյ սահմանադիծը պաշտպանելու համար Հայաստանը, այլ ի՛ր իսկ սահմանները եւ չահերը որոնք Երեւանի համար բարեբախտաբար կը նոյնանան հայութեան չահերուն հետ: Կովկասի հարաւային սահմաններէն այդ զօրքերը կրնան քաչիլ որեւէ տեղ կամ պատճառով եթէ այդ պահանջէ Մոսկուայի չահը կամ պարտադրէ իրողութիւնը, ինչպէս որ պատահեցաւ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութենէն եաք երբ ռուսական բանակները տուն վերադարձան պարպելով արեւմտեան Հայաստանի հողերը եւ առանձին ձգելով Հայերը Թուրքիոյ դէմ: Մոսկուա երբեք պիտի չհրկնէ պատմական սխալ մը, որ ներկայիս մահացու պիտի բլլար ռազմավարական եւ աղգային տնտեսութեան զոյգ տեսանկիւնէն: Հայկական կողմին միակ վախն է, որ Մոսկուա Ադրբեջանի հետ նաեւ նման երկկողմանի պաչտպանութեան համաձայնութիւն մը կարենալ կնքելու սէրոյն Բաքուի կատարէ պիջողութիւններ Արցախի ապագայ կարգավիճակի հաչոյն:

Ներկայ պայմաններով ադրբեջանական յարձակում մը ոչ միայն չահաբեր չէ Բաքուի համար, այլեւ պիտի վտանգէր միջազգային պետութիւններու չահերը: Յուսալի է որ Ալիեւ, օտար մէկ կամ աւելի պետութիւններու մեղսակցութեամբ, չտարուի ռազմա-քաղաքական սխալ հաչիւներէ, գործադրելու համար հետեւեալ սենարիոն – կայծակնային եւ զանգուածային յարձակումով մը առաւելագոյն երկու օրէն ծունկի բերել Արցախը, ջնջելով ամբողջ չրջանը եւ «կատարուած իրողութեան» առջեւ դնելով աչխարհը, որ հատնարար երջանիկ ըլլար Արցախի հարցին այս ձեւի –սակարկուած «մչակութային-վարչական ինքնավարութիւն» մը– գտած լուծումէն: Յամաքային յարձակում մը անմիջական ոչ մէկ չահ պիտի ապահովէր, քանի Արցախի եւ Ադրբեջանի սահմանաբաժան գծին յարող տարածքները ականուած են, եւ Արցախի բանակը պատրաստ է նման կարելիութիւն մը դիմագրաւելու համար: Իսկ օդային յարձակում մը պիտի ծառայէր միայն քանդելու եւ հազարաւոր զոհեր խլելու բնակչութենէն, առանց փոխելու ներկայ իրավիճակը: Թող որ պատերազմի մը պարագային Հայաստանի բանակը պարտադրաբար պիտի միջամտէր, որքան ալ դայն անչարժ պահելու ռազմավարութիւններ փորձուէին երկրին հիւսիսէն եւ հարաւէն – Թուրքիայէն, Նախիջեւանէն եւ Թաւուղի չրջանէն: Նման կացութիւն մը կովկասեան եւ անոր մերձ երկիրները պիտի առաջնորդէր չրջանային պատերազմի, զոր ամէն գնով պիտի ուզեն կանխել քարիւղով չահագրգիռ մեծ պետութիւնները: Ու դեռ այլ հարց՝ թէ ներկայիս ազերի ցամաքային բանակը կը գտնուի բարոյական բաւական վճռակամութեան մէջ, այնքան որ Բաքուի մէկ մարդ մը վերջերս յայտարարած էր օտար թղթակիցի մը. «Ճակատը, տղայ, պէտք է քնանայ կօչիկները դատասնեռուն կապած, թէ ոչ՝ սպանները կրնան զոնջալ ծախելու համար»:

Արցախի հարցին որպէս լուծումի մեջոց հաւանաբար գործածուի քաղաքական եւ տնտեսական յարաբեր ճնշումի ձեւը Հայաստանի եւ Արցախի վրայ: Այս պարագային, ռուսական ազդակը կրնայ բաւական նեղացուցիչ, նոյնիսկ՝ որոչ ղրոզ ղեր մը ունենալ, եթէ Մոսկուա-Արեւմուտք կամ Մոսկուա – Բաքու համաձայնութեամբ մը Ռուսաստան ծախու հանէ հայ իր դաչնակիցը անմիջականութեան, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ կարեւոր նկատուած հարցերուն մէջ ամէն երկիր կը չարժի միայն համաձայն իր չահուն եւ թէ բախտորոչ պահերուն՝ ակնկալու երկրի մը համար, ինչպէս որ կ'ըսէ հայկական առածը, «հազար ասեղ մի գումիկ խոփ չեղնի»:

Լիզպոնէն եաք հայկական արտաքին քաղաքականութիւնը ստիպողաբար նոր ճամբաներ պիտի որոնէ դինախտի չըլլալու համար: Երեւան իր պետական քաղաքականութեան մէջ նկատի պէտք է առնէ նաեւ, եթէ թոյլ տրուի ըսել, «ազատամարտիկի» յարձակունակ դաղափարականութիւնը եւ բազմերես դիւանագիտական աչխատանքները: Ի վերջոյ Արցախի պայքարը ազատութեան եւ ազատագրութեան պայքարն է: Այս քա-

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Փետրուար 16–ին տեղի ունեցած է ՀՕՄ–ի Պապայեան մանկապարտէզի եւ Գոլոլեան վարժարանի ծնողական յանձնախումբին կազմակերպած ասոնավաճառը։ Եղած են խաղեր, մանուկներու դէմքի յարդարումներ, հոպիտի ժամանում, աճապարարութիւն եւայլն, եւայլն։

*
**

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ կեդրոնի Համազգայինի Յ. Մանուկեան դրադարանին մէջ, Փետրուար 14–էն 16 ցուցադրուած են «Հորիզոն»ի արուեստագէտ լուսանկարիչ՝ Հրայր (Բազէ) Խաչերեանի գործերը, վերջուարեան ապստամբութեան 76–րդ եւ Արցախի ազատագրական պայքարի 9–րդ տարեդարձին առթիւ։ Ցուցադրուած են 69 լուսանկարներ զոր արուեստագէտը նկարահանած է Հայաստան եւ Արցախ կատարած իր չորրորդ այցելութեան ընթացքին։

*
**

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Ս. Յակոբ Վարժարանի Բաստրմաճեան սրահին մէջ, Փետրուար 16–ին երաժշտական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ ՀՕՄ–ի տեղւոյն Սօսէ մանանճիւղին։ Հայ թէ օտար հեղինակներու գործերը մեկնաբանած է Շամպրը Սէրենատի Նուագախումբը դեկավարութեամբ Գարոլ Գորմանի։ Յայտագրին մաս կազմող յօրինուածներն էին Վիվալտի, Շուման, Շուպէրթ, Կոմիտաս եւ Ադան Յովհաննէս։

*
**

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Ս. Յակոբ Ազգային վարժարանի Բաստրմաճեան թատերասրահին մէջ, Փետրուար 15–ին, Հայաստան գտնուող ժամանակ (Համազգայինի հրաւէրով) ծանօթ դերասաններ՝ Լոռենց Առուչանեան եւ Գուրգէն Սեդրակեան ներկայացուցած են լեհ երգիծագիր – թատերագիր՝ Սլաւոմիր Մերոժեկի «Վըտարանդիներ» թատերութիւնը, զոր նախապէս բեմադրած էին Թորոնթօ («Յառաջ», Փետրուար 22 / 23)։

"ՈՉ ՆԻ„Ի արտահերթ հրատարակութիւնն է

Հանդիպում են երկու ընկեր.

– Լսիր, մի քանի տարի պարտք տուր մինչեւ աշխատավարձի օրը։

– Իսկ ե՞րբ է աշխատավարձի օրը։

– Գաղափար չունեմ, աշխատողը դուս, դո՛ւ կ'իմանաս։

ԵՐԲ ԼՐԱԳՐՈՂԸ ԴԷՄ Է ԳՐԱԳՈՆՈՒԹԵԱՆ

Իրանցի լրագրող Սարքուհի որ ամսաթերթի մը խմբագիրն է, Նոյեմբեր 5–ին անհետացած է Թեհրանի օդակայանէն ուր կը պատրաստուէր նստիլ Գերմանիա մեկնող օդանաւ մը։ Կասկածները անմիջապէս կեդրոնացած են իրանեան իշխանութիւններու վրայ որոնք երկար տարիներ ուրացած են լրագրողին ձերբակալութիւնը, միշտ պնդելով որ ան մեկնած է առանց միջադէպի։ Սակայն գերման ոստիկանութիւնը տեղեկացուցած է որ խնդրոյ առարկայ անձը Գերմանիա մուտք գործած չէ։ Լրագրողը Դեկտեմբեր 20–ին կրկին յայտնուած է նոյն վայրը – Թեհրանի օդակայանը – մամուլի ասուլիս մը տալու համար։ Այդ ասուլիսին յայտնած է թէ Գերմանիա գտնուած է, առանց նոյնիսկ կինը տեղեակ պահելու։

Քանի մը օր ետք, Յունուար 2–ին, երկար նամակ մը ղրկած է Շուէյտ ապաստանած եղբօրը որ զայն հրապարակած է երբ ամսուան վերջաւորութեան Սարքուհի ձերբակալուած է։ Նամակը լոյս տեսած է Լոնտոնի արաբական «Քայհան» թերթին, ըրխտանական եւ գերմանական մամուլին մէջ։ Լրագրողը այդ նամակին մէջ պատմած է Նոյեմբեր 3–ի անյայտացումին հետեւած դաղդոթան։ Ձինք խոշտանգած, անարգած են, տախտած որ սուտեր դրի առնէ, ըսէ թէ կապ ունէր օտար դեսպաններու հետ, անոնց գործակալն էր, եւայլն։

«Առանց սահմանի բժիշկներ»ու կազմակերպութիւնը մտահոգ է անոր կեանքին մասին, մանաւանդ որ Սարքուհի 1994 Դեկտեմբերին կոչ մը հրապարակած էր ուրիշ մտաւորականներու հետ, ուղղուած իրանեան իշխանութիւններուն, որպէսզի վերջ տան գրաքննութեան։ Այդ կոչը ստորագրողներէն երեքը այդ թուականէն ի վեր մեռած գտնուած են։

Գերմանական օրաթերթի մը համաձայն Սարքուհիի հալածանքը մասամբ կրնայ կապ ունենալ իրանեւգերման խնդրի մը որուն մասին դատ մը բացուած է Պէռլինի մէջ, անցեալ Դեկտեմբերին։ Դատին ամբաստանեալներն են Իրանի իշխանութիւնները. անոնք կը մեղադրուին Պէռլինի գիշերային ակումբի մը դէմ մահափորձի մը բուն պատասխանատուները ըլլալով. այդ մահափորձը բազմաթիւ անձերու մահուան պատճառ եղած էր որոնց մէկը կային իրանցի ընդդիմադիրներ ու քիւրտ ղեկավարներ։ Այդ մասին Սարքուհիի «խոստովանութիւնները» ոգրնք տեսագրուած են ոստիկաններու բեմադրութեամբ, կ'ըսեն թէ արարքը Գերմանիոյ գործն է։ Անկարելի չէ որ Իրան այդ տեսագրութիւնը գործածէ նեղելու համար Պոնը։ Մինչ այդ, լրագրողը միշտ թաքնուած կը մնայ։

ՔԱՂՀԱՆ

պաքականութեան առաջին նշանը տեսնելի եղաւ Ժիրայր Լիպարիտեանի յայտարարութեան մէջ, երբ ըսաւ թէ «այսուհետեւ Հայաստան Ազրբեջանի հետ իր բանակցիր առանց Ղարաբաղի մասնակցութեան»։ Քայլ մը աւելին առնելով՝ պէտք պիտի ըլլայ յայտարարել թէ բանակցութիւնները պէտք է ընթանան միայն հակամարտ մայրաքաղաքներուն միջեւ – Բաքու եւ Ստեփանակերտ –, իսկ Հայաստան բարիկամեցողութեան իր ծառայութիւնը կ'ընծայէ հեշտացնելու համար երկկողմանի չփումներուն ընթացքը։ Ի վերջոյ, Կրեմլինի ներկայացուցիչները սեզան նստան ոչ թէ Չէչէնիոյ խնդութիւններուն հետ, այլ չէչէն ապստամբականներու ներկայացուցիչներուն հետ, որոնք կը դեկավարէին ապրական կռիւները եւ որոնցմէ «ոճրագործ» յայտարարուածները յետագային ներկայացան որպէս թեկնածու նախագահական ընտրութիւններուն։ Հայկական դիւանագիտութիւնը նկատի պէտք է առնէ նաեւ որ եթէ Լիզպոնի մէկ երեսան եղբի դուռ մը ունեցայ իր վեթոյի իրաւունքը բանեցնելով, ան նման իրաւունք մը չունի ՄԱԿ–ի Ապահովութեան Խորհուրդէն ներս։

Այս ուղղութեամբ յատկանշական նոտրութիւն կը կազմէ Օ–ԷՍ–Սէ–Ը–ի Մինսքի խումբի ռուս համանախագահ Եուկալովի կոչը՝ թէ Ազրբեջան եւ Լեռնային Ղարաբաղ պէտք է ուղղակի բանակցին հակամարտութեան կարգադրութեան համար։ Ամերիկեան եւ ռուսական կողմերէն նաեւ քիչ մը աւելի մեղմ հովեր ղալի են, երբ պաշտօնատարներ կը յայտարարեն թէ իրենք «չէ՛ղոք կ'ուզեն մնալ», թէ «չեն ուզեր միջամուխ ըլլալ լուծում պարտադրելու համար», թէ «հարցին կարգադրութիւնը պէտք է կատարուի խօսակցութիւններով», եւ կամ թէ «իրենք աւելի հետաքրքրուած են չրջանի խաղաղութեամբ քան իրենց քարիւղային չահերով, որոնցմով չէ որ կը ճգնուի իրենց քաղաքականութիւնը» եւայլն։

Ոչ մէկ երկիր լրատւականօրէն կրնայ Արցախի հանրապետութեան պարտադրել որ մնայ «Ազրբեջանի տարածք»ին մէջ, առանց առնուազն միաժամանակ ընդունելու անոր ինքնորոշման իրաւունքը՝ ամբողջական ապահովութեան բացարձակ պայմաններով։ Չէչէնիոյ օրինակը պերճախօս է այդ ուղղութեամբ։ Նոյնիսկ Մոսկուա համաձայն եղաւ Չէչնիոյ ինքնորոշման իրաւունքին –իրաւ է հինգ տարուան չրջանէ մը ետք– երբ Ալեքսանդր Լեբէդ առորդեց Ասլան Մասխադովի հետ դինադադարի համաձայնութիւնը։ Իսկ Արցախ՝ նոյնիսկ Չէչնիա չէ. ան օրգանական, աշխարհագրական, ժողովրդագրական, պատմական պորտալարով մը կապուած է իր սահմանակից Հայաստանի հետ, եւ որ իր պատերազմական եւ Հայաստանի միացման պայքարը կը մղէր նոյնիսկ համամնավար դաժան պայմաններու ներքեւ։ Իսկ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնը արդէն կատարած է իր խորհրդարանական եւ նախագահական ազատ ընտրութիւնները միջազգային դէտերու ներկայութեան։

Լիզպոնը եւ անոր յաջորդող նոր իրողութիւնը կրցա՞ն ազդային, քաղաքական եւ դիւանագիտական դասեր դառնալ ամբողջ Հայութեան։ Կը խորհինք որ այլեւս բոլորին համար, ի Հայաստան եւ ի Սփիւռք, յստակ դարձաւ թէ անհեսապէս, զինուորապէս եւ բարոյապէս զօրացած եւ միակամ Հայաստան և Արցախ մըն է որ կարելի պիտի դարձնէ յաղթահարել անխուսափելի դժուարութիւնները, թէ ներկայ պայմաններուն մէջ Հայաստանի դեկավարութիւնը միջազգային դեռնի վարկաբեկելու եւ տկարացընելու հետեւողական արշաւին դինը միայն այդ դեկավարութիւնը առանձինը չէ որ կը վճարէ։ Անցեալ տարիներուն, մենք միշտ օգտուեցանք Ազրբեջանի անկայուն ներքին կացութենէն, իսկ վերջերս Բաքու խորհեցաւ թէ հիմա իրն էր կարզը հարուածելու ներքնապէս «տկարացած» Հայաստանը։

Գորբաչովի օրով Արցախի համար ճակատագրական ամիսներուն, միջազգային մայրաքաղաքներուն եւ մեծ քաղաքներուն մէջ սփիւռքահայութիւնը միակամ փողոց իջած էր իր կրօնական, քաղաքական, կուսակցական, միութենական դեկավարութեան դիմաւորութեամբ քայլարշաւներ, ցոյցեր, նստացոյցեր կազմակերպելու «Ղարաբաղը հայկական է» նշանաբաններով։ Ներկայիս նման բախտորոշ պահ մըն է որ կ'ապրի հայութիւնը։ Հետեւաբար մեր բոլորին աւագ պարտականութիւնն է մեր ներքին փոքր եսերը եւ խմբակցական նեղ չահերը ծրարել, ինչպէս նաեւ բոլոր ուժերը ներդաշնակել Հայաստանի եւ Արցախի մեր եղբայրներու աշխատանքներուն, ծրագրեալ դործունէութեամբ ձախողեցնելու ինքնիշխան Արցախի ճակատագիրը վտանգող բոլոր մեքենայութիւնները։

Գ. Ք.

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 - 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Սէրուն Օրիորդը թերեւս կռահեց որ ուսս կը խօսիմ, բայց փափկութեամբ պատասխանեց.

– Վնաս չունի, բարեբախտաբար իրաւ հանդիպեցանք եւ եթէ արդեօք մը չուներ կրնանք երթալ մեր «բանակատեղին»։

– Ձեր տրամադրութեան ներքեւ եմ, մանաւանդ թէ ուրիշ կերպ կարելի չէ ընել, քանի որ ձեր կալանաւորն եմ։

– Դժգո՞հ էք ձեր այս վիճակէն։

– Ընդհակառակն։

Երկուքս միասին մեր ճամբան չարունակեցինք Պուլվար տէ զ'Իթալիէնէն դէպի Օփէրայի հրապարակը։

– Հեռո՞ւ է մեր երթալիք տեղը, հարցուցի։

– Ո՛չ, հոս մօտը, Ռիւ Օպէր, թիւ 3, Օփէրայի ճակատը։

Արդարեւ քանի մը վայրկեանէն հասանք ցոյց տրուած հասցէն եւ մտանք մեծ չէնքէ մը ներս, որուն մուտքին վրայ սա արձանագրութիւնը կար. «Փրկութեան Բանակ»։

Իսկոյն կացութիւնը ըմբռնեցի։ Փրկութեան Բանակին անունը յաճախ լսած էի, նոյնիսկ Պոլիս գտնուած միջոցիս, միայն թէ կը կարծէի որ այդ բանակը լոկ Անգլիոյ մէջ գոյութիւն ունի։

Նեղ ու երկար նրբանցքէ մը անցնելէ ետքը հասանք դրան մը առջեւ, որուն քով կեցած էր տարէց կին մը։

– Մաժոռ (հազարապետ) Զարլը հո՞ս է, հարցուց ընկերակիցս։

– Այո՛, Օրիորդ։

Օրիորդը դուռը բացաւ եւ երկուքս միասին ներս մտանք։

Ընդարձակ սրահի մը մէջ ուր բազմաթիւ աթոռներ չարուած էին, քառասուն տարեկանի մօտ, լայն ուսերով, յաղթանդամ մարդ մը վեր վար կը քալէր, պինտորականի կեցուածքով, ձեռքը փոքրիկ թերթ մը բռնած։

Մեզ տեսնելուն պէս ընդառաջ եկաւ։

Սովորական բարեւուքէ ետքը՝ Օրիորդ Ատէլ ըսաւ.

– Հազարապետ Զարլ, ներեցէ՛ք որ ձեզի ներկայացնեմ նոր կալանաւոր մը, Պարոն Երուանդ Օտեան, Քրիստոնեայ Հայ մը...

– Այն որ Ռիւ տը Թրէվիզի ամրոցին մէջ դերի փռնուած է, ընդմիջեց հազարապետը դոհունակութեան ժպիտով մը։

– Նոյնինքն ... ինչպէ՞ս, արդէն իսկ լուր ունի՞ք։

– Հիմա կարգացի մեր պաշտօնաթերթին մէջ...

Եւ հազարապետ Զարլ ցոյց տուաւ ձեռքը գտնուած փոքրիկ թերթը։

– Ի՞նչպէս, արդէն հրապարակ ելա՞ծ է թերթը, դոչեց Օրիորդ Ատէլ, ուրմէն հարկ է որ ցրուեմ։

– Դեռ նոր, հինգ վայրկեան առաջ բերին, պատասխանեց մարզը։

Փոխանակուած այս խօսքերը բնականաբար խիստ չահադրգռեցին զիս։ Կ'ուզէի ժամ առաջ գիտնալ թէ ի՞նչ գրուած էր իմ մասիս, ուստի ըսի.

– Խնդրեմ, Պարոն, կրնա՞ք ցոյց տալ իմ մասիս գրուածը։

– Ահաւասիկ, պատասխանեց հազարապետը թերթը ինծի երկարելով եւ անոր մէջ հատուած մը մատնանշելով։

Փոքրիկ լրագիրը Փրկութեան Բանակին պաշտօնական օրկանն էր՝ «Ընդ առաջ», որուն մասին արդէն խօսեցայ։ Իսկ ինծի վերաբերեալ հատուածը, թէեւ բաւ առաբան չեմ յիշեր, բայց մօտաւորապէս հետեւեալն էր.

«ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՄԸ. – Թրէվիզի ամրոցէն ուրախառիթ լուր մը առինք թերթերնիս մամուլը ղրուած պահուն։ Թըշնամի բանակէն Աբեւելքցի երիտասարդ մը, Պարոն Օտեան, երկամեայ պայքարէ մը ետքը, անձնատուր եղած է մեզ եւ անդամ արձանագրուած է հակալքօլական ընկերութեան։ Ցիշեալ Պարոնը Քըլիտոնեայ եւ հմուտ Ս. Գրոց՝ կը խոստանայ նոր ուժ մը ըլլալ մեր բանակին համար։ Օրհնութիւն եւ փառք Տիրոջ»։

– Այս թերթը կրնա՞մ քովս պահել, հարցուցի հազարապետին։

– Բնականաբար։

Օրիորդ Ատէլ ինծի դառնալով, ըսաւ.

– Ես պէտք է որ երթամ մեր թերթը ցրուելու համար, դուք հոս ինծի սպասեցէք, ժամը հինգին, այսինքն քառորդ մը, ռազմափորձերը կը սկսին այստեղ եւ մինչեւ ետքը կը տեւեն, ես ալ մինչեւ այն ատեն կուգամ ու միասին կ'երթանք մեր ճաշարանը ... չըլլայ որ իմ գալէս առաջ մեկնիք, յետոյ պատիժ կը կրէք։

– Օրիորդ, ձեր հրամանէն դուրս չեմ ելլեր, պատասխանեցի։

– Մեր Օրիորդ Ատէլը քիչ մը խիստ է իր կալանաւորներուն նկատմամբ, բացատրեց հազարապետ Զարլ դէպի ինծի դառնալով, բայց միեւնոյն ատեն ալ չատ հոգածու եւ բարեացակամ է, միայն թէ պէտք չէ անսասել իրեն։

Օրիորդ Ատէլ դիս սիրուն ժպիտով մը վարձատրելէ ետքը մեկնեցաւ։

– Օրիորդը Փրկութեան Բանակին մէջ աստիճան մը ունի՞, հարցուցի հազարապետին երբ առանձին մնացինք։

– Պարզ ենթասպայ մըն է տակաւին, պատասխանեց բարձրաստիճան զինուորականը, բայց մեծ ապագայ ունի, որովհետեւ քաջասիրտ ու յանդուգն է. բախտաւոր էք որ այսպիսի արի ենթասպայի մը հսկողութեան ներքեւ կը գտնուիք։

– Գերութեանս միակ մխիթարութիւնն է այդ, պատասխանեցի ժպտելով։ Բայց ըսէք տեսնեմ, ի՞նչ յանդգնութեան փորձեր տուած է մինչեւ հիմա։

– Այս րոպէիս խակ ատոր ապացոյցը տալու վրայ է, դոչեց հազարապետը։

– Ի՞նչպէս, բացատրեցէ՛ք խնդրեմ։

– Պարզապէս մեր թերթերը ցրուելով փարիզի թաղերուն եւ մանաւանդ դրացուրական չրջանակներուն մէջ։

(Շար. 97)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. – Ոմն 8000 Ֆր. առ ի դնահատութիւն «Յառաջ»ի ճիպերուն հայերէնի որակեալ տեւականացման համար:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS
UGAB — JEUNES

90EME ANNIVERSAIRE
FESTIVITES DE CLOTURE

sous la présidence du
DR EDOUARD ATTAMIAN

EXPOSITION

«GRAPHIQUE» et «SCULPTURE»
de
HAROUTIUN YEGMALIAN

Vernissage le Mercredi 5 Mars à 20 h 30

Exposition du 5 Mars au 24 Mars
de 18h à 22h (sauf samedi et dimanche)

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REPAS

Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.

Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :

04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.

— *Prix du repas* 70 *F.* —

LE CENTRE CULTUREL SAINT MESROB
vous invite à participer à l'émotion de la découverte d'un manuscrit
et à son patient travail de décryptage :

UN TRAITÉ ARMÉNIEN CHALCÉDONIEN DU VIIème SIÈCLE?

Conférence donnée par **BERNARD OUTTIER**
arménologue, chargé de recherche au C.N.R.S.

Le jeudi 6 mars à 20 heures 45

dans les locaux du Centre Saint-Mesrob, 10 bis, rue Thouin, Paris Ve
M° Cardinal Lemoine ou Monge — *Entrée libre* —

ASSOCIATION MACHTOTZ

Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne
organise

son Repas annuel

au profit de ses œuvres linguistiques
Le Dimanche 16 MARS à 12 heures 30
A L'ECOLE ARMENIENNE TARKMANTCHATZ
19-27, Sentier des Epinettes, Issy-les-Moulineaux
M° Mairie d'Issy — Bus 169, arrêt : Défense-Egalité

Partie Artistique
VAHAG, ZEPUR ET MANOUCHAG HANTCHERIAN
interprètent Bach et musique arménienne au violon, violoncelle et guitare
LA TROUPE AKHTAMAR
présente des danses arméniennes
Distribution des Prix
aux Lauréats des Concours de Rédaction et de Récitation
du 14 Avril et du 5 Mai 1996

INEDIT :
CONCOURS D'ANECDOTES SUR PLACE RACONTEES EN ARMENIEN
Premier prix : Un billet d'avion

Participation au repas : 200 F.
Réservation des tables : 01 46 45 60 55 (journée)
01 47 50 97 51 (après 18h).

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Համէմ ընտանիքը կը ծանուցանէ որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի, Մարտ 2, ժամը 11–ին Փարիզի Հայ կաթողիկէ Սբ. Յովհաննէս եկեղեցին 13, rue du Perche — 75003 Paris

ՎԻԶԷՆ ՀԱՄԷԼԵԱՆ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՒՑ ՄՍԱՃի Փարիզի Ա. Թադէոս եան մասնաճիւղը անդամակաց ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ օր, Մարտ 1–ին, ժամը 16–ին, Մշակոյթի Տունը:

Կարեւոր օրակարգ, բոլորին ներկայութիւնը կարեւոր է:

TEBROTZASSÈRE

L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)
présentent
— La *CHORALE DE L'ECOLE*
(sous la direction de Haïg Sarkissian)
— et l'*ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN* ARAXE et SASSOUN de Marseille.

le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises

au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)

(*) *Association culturelle du Raincy.*

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

Հայ Կրթական
եւ
Մշակութային Միութիւն

կը ներկայացնէ

«Հայ աչխարհիկ առանձական երաժըշտութիւնը»:

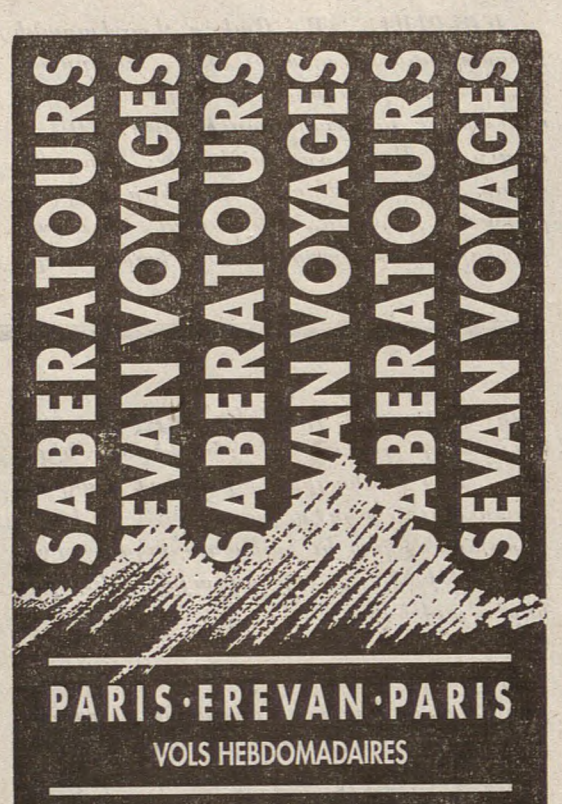
Դասախօս՝
ԱՐՄԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

– Գեղջկական, գուսան – աշուղական, գործիքային, բազմաձային երաժըշտութիւն...:

– *Ձայնագրուած երաժշտական օրինակներով եւ կենդանի կատարում՝*
ՎԻՐԺԻՆԻԱ ՓԱՓԹԻԻ

Ձորեքշաբթի, Մարտ 5
Երեկոյեան ժամը՝ 8·30–ին

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան
Տ· եւ Ջ· Տէմիրեանց սրահին մէջ
17, rue Bleue, Paris 9e

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Թովմաս Թովմասեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Հայ Մարտիկներու Օժանդակ Մարմինը վոխան ծաղիկի չնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆր. կարսիս եւ Մարի Զիլինկիրեանէ (Գոլոմպ), 250 Ֆր· Տէր եւ Տիկին Պերնար Մայրինէ (Խսի), 300 Ֆր· Տէր եւ Տիկին Ռեժիս եւ Էլիզապէթ Չիսուքճեանէ (Գլամար), 500 Ֆր· Գլօտ Գափամաճեան ընտանիքէն եւ 300 Ֆր· Սալմասլեան ընտանիքէն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՃԱՆՉՆԱԽՈՒՄԲԸ

Ձեզ կը հրաւիրէ

ՄԻՋԻՆԿԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ԻՐ ՃԱՇԻՆ

կիրակի, Մարտ 9, ժամը 12·30–ին
Պատարագէն ետք

Արծրունի Ջրպաչեան սրահին մէջ
339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Համեցէք ապահովել ձեր տեղերը հետեւեալ թիւերով. –
04 – 42 – 22 – 08 – 52
կամ՝
04 – 91 – 37 – 50 – 73

Մասնակցութիւնը՝ 100 *Ֆր·:*

ECOLE ARMENIENNE
« *SIAMANTO* »
DE BAGNEUX

DINER DANSANT

Samedi 8 Mars de 20h à l'aube

en présence de Mme **Janine JAMBU**
Maire de Bagneux, Députée des Hauts-de-Seine

Avec la participation de
Marten YORGANTZ
et son Orchestre

Salle des Fêtes Léo-Ferré
rue Charles-Michels, Bagneux

— *Parking assuré* —

Réservez vos places auprès de :
Yeghja Chirinian
01. 46. 65. 51. 04. (Après 19h).

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1997 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant. —

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assistants sanitaires;**
- **Economes.**

Ecrire à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite de candidature: 1er mars 1997.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս· Ծննդեան տօնին առթիւ չնորհակալութեամբ առաց ած է իւղապինի հետեւեալ նուէրները.

Պ· Կրկկուսը Տիրեան 400 Ֆր·, Տիկին Ալիս Մուրատեան 500 Ֆր·, Տիկին փարիս Քիրլեան 300 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Կ· Նուրատունկեան 2000 Ֆր·, Պ· Ժան – Մարկ Թոքաթլեան 100 Ֆր·, Պ· Բոժէ Թոփալեան 850 Ֆր·, Պ· Յակոբ Ճիրեան 250 Ֆր·, Պ· Թորգոմ Պասմաճեան 100 Ֆր·, Շաուլ Մարտինեան 200 Ֆր·, Տիկին Մարի Դերձակեան 400 Ֆր·, Տիկին Ագնիւ Պաղտալեան 200 Ֆր·, Փրոմաթ Լապօրթուար 1000 Ֆր·, Տիկին Մարի Այվազեան 300 Ֆր·:

(Շար·)